Rufinus in Psalmos.



A. I. 12

RVFFINI
AQVILEIENSIS
PRESBYTERI, IN LXXV. DAVIDIS PSALMOS COMMENTARIVS.

Ex vetuſtiſſimo manuſcripto exemplari Bibliothecæ monaſterij Inſulæ Barbatæ iuxta Lugdunum, nunc primùm in lucem editus.

Cum rerum copioſiſsimo Indice.



LVGDVNI,

APVD GVLIELMVM ROVILLIVM,

SVB SCVTO VENETO.

M. D. L.XX.

Cum priuilegio Regis.

Collegij Soc.tis Jesu Taurinensis . Cat.° inscr.

Extraict du priuilege du Roy.

PAR grace & priuilege du Roy eſt permis à Guillaume Rouille libraire de Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer vne foys ou pluſieurs ce preſent liure intitulé *Ruffini Aquileienſis presbyteri in ſeptuaginta-quinq, Dauidis Pſalmos Commentarius.* Lequel liure il a recouuert auec grans fraiz, miſes & deſpences: & pource eſt faict defenſe de par ledict Seigneur à tous libraires, Imprimeurs & perſonnes quelcõques, de non imprimer, vendre, ne diſtribuer en ſes païs, terres & ſeigneuries ledict liure imprimé par ledict Rouille, ſi ce n'eſt par ſon conſentement, & ce iuſques au temps & terme de neuf ans, à compter du iour & datte que ſera paracheuee la premiere impreſsion, ſur peine d'amende arbitraire, dommaiges & intereſtz, & de cõfiſcation des liures qu'ils auroyent imprimé. Et à fin qu'aucun ne puiſſe pretendre ignorance du preſent priuilege, ledict Seigneur veut & entend, que l'extraict d'iceluy eſtant mis au commencement dudict liure ſerue pour toute notification, comme ſi la ſignification eſtoit faicte ſur l'original. Car tel eſt ſon plaiſir, non obſtant oppoſitions & appellations quelconques, comme plus-à-plein eſt contenu & declaré par les lettres de priuilege, ſur ce donnees à Paris, le douzieſme iour d'Octobre, L'an mil cinq cens ſoixante ſept, & de ſon regne le ſeptieſme.

Par le Roy en ſon conſeil,

Signé, de Laniouere,

Et ſeellé du grand ſeau en cire iaune à ſimple queüe.

Acheué d'imprimer le quatrieſme d'Auril 1570.

BEATISSIMO PATRI AC DOMINO NOSTRO D. PIO PAPAE QVINTO, ANTONIVS DE ALBONE, ARCHI-epiſcopus Eccleſiæ Lugdunenſis, ac Galliarum Primas, precatur diuturnam vitam ac ſalutem in Chriſto ſempiternam.

ETSI præclarum, ac, vt cenſuit ille, bonum eſt opus, beatiß. pater, vices Epiſcopi in eccleſia Catholica ſuſtinere, neque tam ſim ab omni recta, & æquabili cogitatione alienus, vt gradum, ac dignitatem ipſam, quam ſummam in terris admiror, non in præſtantißimis Dei Optimi Maximi beneficiis, vel meo certè nomine reponam, tamen & incredibilis officiorum, quibus hic ſtatus aſtringitur, magnitudo, & mea mihi non obſcura humilitas ita me terrent, ac ex eo die quo huius Eccleſiæ Lugdunenſis præſes ſum renunciatus, animum percellunt, vt niſi duo me recreaſſent, ac propè refeciſſent, neſcio an in hac temporum, ac voluntatum humanarum iniuria, & intemperie, oneri hactenus ferendo par extitiſſem. Et horum quidem vnum eſt, quod nunquam vel mea ſponte, vel certè meo ſtudio, ac ambitione in hunc tam præcellentem gradum conſcendi, ſed alienæ huc me meorum ciuium, ac maiorum etiam voluntates impulerũt: quibus vt morem gererem effecit Apoſtolicæ ſedis auctoritas, quæ hîc me ſua beneficentia, ac liberalitate necopinantem eſt proſecuta, vt ſcriptis ad me literis teſtatus ſit fæl. recordationis Pius Quartus, nihil ſibi magis eſſe cordi, quàm vt eccleſiæ Lugdunenſis, tot bellis, ac ſeditionibus exagitatæ, támque pernicioſis opinionibus dißipatæ poſt illuſtrißimum Cardinalem Ferrarienſem, ego in primis præſiderem, pallio, ac diplomatibus ex vrbe ad nos vſque liberaliſſimè tranſmißis. Quæ res cùm apud me non aliud ſemper fuerit, quàm certum quoddam oraculum, ac integrum de mea ſorte,

ac vocatione teſtimonium, ſic me in tot laboribus, ac tanta bonorum omnium calamitate confirmauit, vt certò ſemper ſperarim legationem noſtram, qua pro Chriſto fungimur, non inanem, ſed ſalutarē multis, ac fructuoſam futurā eſſe. Vt enim qui ſe in hanc non euocati vitæ rationem ingerunt, manúmq; nullo auctore ac duce, huius tam præſtantis nauiculæ malo, ac remis admouent, pœnam ſemper ſuæ temeritatis, audaciaq; referunt, ſtudij, ac induſtriæ ſuæ inanitatem: ſic ij, qui publica ſanctione, tanquam ſuffragio quodam cœleſti, his muneribus, ac officiis deſignantur, modò ne otio ac inertia diffluant, nihil non ſpei, ac præſidij in feliciſſimo rerum ſuarum ſucceſſu vident eſſe collocatum. Hæc enim dum illi accuratè meditantur,
1.Timot.4 *& in his ſunt, profectus eorum (ait Apoſtolus) fiunt omnibus manife-*
Hierem.23 *ſti, & de iis qui ſtant in conſilio Domini rectè dictum eſt, eius verba populo ſuo nota feciſſe, eóſque à via mala & cogitationibus peſſimis auerſos fuiſſe.*

Alterum quod in hoc meo me gradu vehemēter conſolatur, ſpéque ingenti meos omnes, ac certè meorū etiam coepiſcoporum conatus confirmat, eſt tēpus hoc ipſum in quod epiſcopatus noſtri inciderunt, quo Ieſus Chriſtus tam eximios, ac verè ſummos pontifices eccleſiæ ſuæ Catholicæ ac Romanæ præfecit, qui ſic omnes curas, ac ſtudia ſua in eius vnius inſtauratione & recta cōſtitutione defixerunt, vt iam diu ſit, cùm nihil aliud meditentur, quàm morū quidem, ac vitæ in Chriſtianis reformationem, doctrinæ vero, & dogmatum in hæreticis emendationem. Quæ duo cùm tam prudenter, ac magnificè ſacroſancta ſynodus Tridētina nuper adornarit, ſummóque conſenſu & deprauatam noſtrorum viuendi conſuetudinem caſtigarit, & errorum, ac hæreſeon omnium perniciem optimis ſanctionibus ſuſtulerit, tu vnus, Pater beatiſſime, datus es nobis à Deo optimo maximo tanquam princeps, qui hæc tam ſacroſancta ſenatuſconſulta, quocunque ſeſe Romani pontificij nomen & auctoritas diffundit, confirmes, ac ſtabilias, nihilque omittas eorum omnium, quæ ad priſtinum illum nitorem, & veterem Chriſtianæ reipub. dignitatem pertinere videantur. Ac ne quiſquam huius tam caſtigatæ vitæ exemplum ſibi forte præferri deſideret, tu tam exactam viuendi legem tibi ipſi indixiſti, omnéſque tibi libertatis, ac propè dicam maieſtatis faſces ita ſummiſiſti, vt ſi quam iam bene agendi formā aliis, quibus præes, præſcripſeris, ſe faciles, ac morigeros tuis edictis ſtatim præbeant, modò tuas actiones, tuam continentiam, parſimoniam, tuam denique pietatem, ac diligentiā intueantur. Quis enim non illud iure admiretur, quòd neque te a vitæ auſteritate ætas iam morbis, ac labore confecta, reuocat: neque ſummi illi tuæ ſedis apices ad ambitionem te inflammant, neque in tuos affines, ac nepotes, quos habes optimos, ac religioſiſſimos magna rerum affluentia profuſum te reddit: ſed ita virtutes vn-

dique

dique conſtipant vt nihil ad te vitij poſsit irrumpere, nulla ne ſummorum quidem principum maieſtas, ſi fortè id tentarit, de recto mentis ſtatu dimouere, ſed obtutu ſic firmo, ac conſtanti in Chriſtum & Apoſtolos intendis, vt nihil tibi rectũ, nihil magnificũ, nihil denique magnopere laudandum exiſtimes, quod ad illius legem atque voluntatẽ non effingatur. Hinc illę ad nos cęteróſq; totius Europę paſtores literę curarũ, & amoris pleniſsimę: hinc ad potentiſsimos Eccleſię monarchas tam crebrę de morum inſtauratione, ac improbiſsimarum opinionum interitu legationes: hinc denique tot ac tam pręclara in omne genus erroris, ac ambitus diplomata, vt ego verè meíque omnes collegę ſub paſtoris re, ac nomine Angelici vexillo militare aſſerere audeamus. Et profectò cum ex teipſo tanquam à capite noſtro ex quo in nos omnes veluti in cęteras corporis partes veri ſenſus, ac motus certiſsimi influere ſolent, tam pręclarę innouationis Chriſtianę & eccleſiaſticę principia proficiſcantur, ſperamus hac tam pręluſtri ſanctimonia, reliquã membrorum multitudinem ſecuturam, & tam alacri atq; compoſita functionum ſuarũ viciſsitudine tuis veſtigiis ingreſſuram: vt quantum mali nominis nimia hęreticorum licentia, & hominum ſecundum carnem prudentium calumnia pridem in Gallias inuexerat, tantum nunc laudis ac glorię ſecundum Deum te duce, ſummi ſenatus, ac patrum cardinalium integritas huicipſi Gallię noſtrę inferat. Et ſentimus planè ac ipſis auribus quotidie haurimus ſermones deprauatiſsimorum hominum, qui de tua vitę ac morum integritate loqui non poſſunt, niſi magna cum laude, & in ſuperiora quoque (quod ſuis potius aſcribere debebant) tempora reiiciunt quicquid erroris in fide, ac in moribus flagitij in repub. Chriſtiana à plurimis annis pullulauit. Itaq; ſic ſtatuo, tempus me idem prope intueri, quod illi maiores noſtri epiſcopi, ſum, cùm ad extinguendam Nouati doctrinam excitatus eſt Romę ſummus pontifex Stephanus, & (ne exiguam illam turbam antiquiſsimorum temporum, cum hac rerum omnium perturbatione comparem, ſed aliquid afferam quod malũ iſtud noſtrum exęquet) iiſdem mihi videor diebus agere, quibus Iulius ille primus aduerſus Arrianos tam acriter dimicauit, omnéſque ſui tẽporis epiſcopos ad ſpirituale bellum incitauit: & tam ardens fuit Innocẽtij primi ſtudium aduerſus Pelagianos; & tam grauiter ſummus ille Leo Eutychianorum, ac cęterorum transfugarum errores expugnauit. Nam cęteros ego non connumero pontifices, quibus tanquam ducibus certiſsimis vſa eſt ſemper Chriſtiana eccleſia ad improbiſsimorum hęreticorum ſui temporis inſaniam refringendam; & ad Catholicorum fidem, ac pietatem maxima diligentia & contentione ſumma retinendam: ſi qua enim vnquã victoria, ſi quis triumphus de hęreticis nobis atque maioribus noſtris contigit (contigerunt au-

tem quamplurimi) eccleſiæ tuæ Romanæ reliquarum omnium parenti optimæ, acceptum referimus. Quæ cùm à Chriſto ædificata ſuper firmam petram, aduerſus inferorum portas toties dimicarit, permanſit ſemper quod ſemel eſſe cœpit, columna atque veritatis firmamentum, illúdque non per quædam temporum interualla extructum, ſed perpetua ſummorum hominum & ſanctiſſimorum Pontificum ſerie ſic fultum, vt qui ſe huic tam cœleſti prouidentiæ & Diuino ordini permiſerunt, nunquam hominum errore, ac nequitia perculſi, in omnem doctrinæ ventum æſtuarint:
Ephes. 4 ſed veritatem (vtar verbis Apoſtoli) facientes in Chriſto, ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis, ſecundum operationem in menſuram vniuſcuiuſque membri in charitatis ædificationem incredibile ſui cœperint incrementum. Nam cæteræ quidem Eccleſiæ, earúmque paſtores aduerſus quamplurimos fidei, ac religionis Apoſtolicæ hoſtes ſæpe vbique ferè gentium, in Aſia verò maximè, & Libya, decertarunt, & non ſine ſumma laude victos profligarunt: ſed cum ſeſe eorum poſteri ad normam, & cenſuram Rom. ſedis, quam veteres illi tantopere venerati ſunt, accommodare noluerunt, ſed ſponte ſe, ac imprudenter eius legibus ſubduxerunt, incredibile eſt dictu, quanta clade paucis annis accepta, quam infœliciter ac miſerè conciderunt. Et profectò vt permulta in hac Eccleſia noſtra Gallicana ab hæreticis fiant deprauatè ac flagitioſè, hoc tamen vnum fidiſſimæ ſemper anchoræ inſtar illi fuiſſe in ſumma fidei conflictatione exiſtimo, quod boni Paſtores, atque eorum oues incredibili numero olim quidem coactæ, tùm verò diuerſis locis, vt in publica calamitate fieri ſolet, diſſipatæ, te vnum, tuiſque ſimiles in Romana ſede conſpexerint, atque ab Apoſtolicæ auctoritatis maieſtate pendere voluerint. Quæ res cùm ab improbis ferè hos populos dogmatibus atque opinionibus flagitioſiſſimis magna ex parte vindicarit, & in antiquæ fidei ſtatu retinuerit, æquum eſt in his, quæ reliqua ſunt, propulſandis, vt in huius tuæ Eccleſiæ matriſque noſtræ iudicio, atque voluntate quieſcamus, iiſque duntaxat armis contendamus, quæ nobis illa per te, tuóque conſilio præſcripſerit. Ac ego quidem, Pater beatiſſime, de ſtatu, & earum rerum ſumma, quæ ad religionem pertinent, ſic ſentio, nobis in primis, qui ſumus Epiſcopi, eſſe adnitendum, ne doctrina careant noſtrorum hominum ingenia, ſed iis argumentis, eáque eruditione imbuantur, quæ ad retinendam eorum in Eccleſiam beneuolentiam, & alendam in Chriſtum pietatem pertineant: alioqui enim coaceruatis ſibi ad ſua deſideria magiſtris, aures rerum nouitate prurientes accommodabunt, ducesque, ac parentes veritatis contemnent. Fecit hæc mea cogitatio planè, vt ea in re, mea diligentia, atque auctoritas non deeſſet iis, qui tum in hac vrbe magnis deſi-

deriorum fluctibus æſtuanti, tum in aliis quoque ciuitatibus & oppidis hanc operam meo nomine atque voluntate populo, ac plebi noſtræ nauant. Et ſi qua ad populi huius & iuuentutis erudiendæ rationem induſtria deſideratur, eam accuratiſſimè nobis Collegium Patrum ſocietatis Ieſu quod hic habemus fœliciſſimè inchoatum, ſuppeditat. Si quid porrò eſt quod latius etiam in vicinarum, atque externarum quoque nationum vtilitatem à me proficiſci queat, id curo in primis proferri in medium, & iis, qui communibus bonis nobiſcum libenter vtuntur, impertiri. Quod cùm aliàs ſanè non ſemel, tum certè nunc in hac Ruffini mei editione conatus ſum tibi in primis, Pater beatiſſime, teſtatum relinquere, ne noſtra hac etiam tam languens videatur Eccleſia, vt non ſolùm recentiores, ſed vetuſtiſſimos quoque Doctores in arenam, ac ſolem aduerſus impios diuinarum literarum interpretes producat. Qua verò de cauſa meum eſſe Ruffinum dixerim, qui tam improuiſus ac tam ſerò hominibus proferatur, & quem in aliis, non ſemel opuſculis viri ſuperioris, ac proinde grauioris ætatis reprehendunt, operæpretium duxi tibi, ſummo rerũ earum quæ ad fidem pertinent, iudici, exprimere. Eſt in agro Lugdunenſi, inſula quadam, quam Barbæ appellant incolæ: docti verò Barbatam, medium alueum Araris findens, in qua peruetus ac ſanctum monaſterium extructum fuit, & magna totius prouinciæ veneratione celebratum: ſed ita ſuperiore bello ab hæreticis diſturbatum, atque dirutum, vt nihil in eo niſi loci cuiuſdam diuinioris veſtigia ſupereſſe videantur. Id cum ego multis iam ſuperioribus annis auctoritate ſedis Apoſtolicæ (vti ſit) gubernandum ſuſcepiſſem, cùm multa in eo offendi pietatis antiquæ monimenta, tum verò præcipuè bibliothecam opulentam, quam cum ſtudioſè luſtraſſem, offendi commẽtarios Ruffini preſbyteri Aquileienſis in ſeptuaginta quinque Dauidis pſalmos notis & characteribus qui ſummam antiquitatem præ ſe ferrent, deſcriptos, & membranis propemodum exeſis, ac ipſa vetuſtate & ſitu attritis commendatos: quos cum auidè perlegiſſem, aliiſque viris eruditis legendos tradidiſſem, cenſui non eſſe hunc theſaurum denuo defodiendum, ſed luci, ac auræ exhibendũ. Neque verò me ab hac editione deterruit id quod quidam ex mihi amiciſſimis in hoc opere annotarunt, pleriſq; ac infinitis propè locis ita cum Auguſtino in ſuis tractatibus in pſalmos conſentire, vt eædem ſæpe ſint ſententiæ, eadem verba, atque adeò ſimiles inter ſe periodi. Nam id in hoc opere D. Auguſtino eueniſſe cenſeo, quod D. Ambroſio in ſuis libris Exameron, ac de Spirituſancto contigit, vt quẽadmodum hic integras in ſuum opus ex Diuo Baſilio periodos tranſtulit, ſic ex Ruffino veluti alibi ex Hieronymo, & Cypriano, in ſuos ille commentarios quamplurima deriuarit. Fuit enim Ruffinus Auguſtino antiquior, & magiſtæ

apud eum autoritatis, vt ad D. Hieronymum de illo ſcribat non ſine pietatis, ac eruditionis commendatione, eúmque cùm ſuo tùm aduerſario, olim verò ſodali amiciſsimo mella ſcripturarũ ſtudioſe lambuiſſe, vtrumq; quidem conatus in mutuam beneuolentiam reuocare, ſed ita cauſam inimicitiarum diſsimulans, vt neutri culpam earum affingat. Hos porrò tam luculentos Commentarios tandiu latuiſſe non mirum debet iis eſſe, qui norunt ex Trithemio plures adhuc libros ab auctore noſtro conſcriptos, & ſilentio tamẽ & obliuione hactenus ſepultos. Jam verò ex ipſa ſtili facilitate ac æquabili dicendi genere conſtat hunc auctorẽ eſſe, & eo ſtudioſius à primis à Barbata inſula monachis aſſeruatos fuiſſe, quòd in eos ferè dũtaxat pſalmos ille ſcripſerit, quos ſine controuerſia Dauidis eſſe, docti ferè omnes aſſeuerant. At ne quiſquã minus hanc operam exiſtimet, quòd quædam ipſius opuſcula auctoritati Apoſtolicæ ſuſpecta habeãtur, id vnũ tantùm dixerim, nihil illo canone omnino aduerſus Ruffinum dici, quod huius libri lectionem impediat. Nam & Gelaſius religioſum eum virũ appellat, Diſt. 15. cap. ſancta Romana. *& nonnullas ab eo ſcripturas explicatas fuiſſe tradit (pſalmos ego hos ſeptuagintaquinq; intelligo) & hoc ſe nomine ſuſpecta quædam eius habere, quòd à D. Hieronymo ſcribatur de libero hominis arbitrio minus verè diſputaſſe: ſed vt omittam eam quam in dicendo, atque veritatem aſſerendo præ ſe tulit libertatem vir ſanctiſsimus idemque doctiſsimus Hieronymus, ad cuius calculum nos remittit Gelaſius, nihil planè in his cõmentariis tam eſt apertum, quàm quod pro libero hominis arbritrio, pro bonis operibus, pro myſterio ſanctiſsimæ Trinitatis, & ſacroſancta eucharistia, pro purgatorio, pro vera hominis iuſtitia, atque aliis huiuſmodi permultis non ſemel, neque vno in loco docet. Neque verò cuiquam noua debet eſſe (tametſi grauis ac moleſta bonis omnibus ſemper fiat) repentina illa voluntatis inter D. Hieronymum & Ruffinum, alienatio, tùm quòd ille Zelo ardens ac eruditione fretus nihil in alienis libris nõ depuratum & ad amuſsim exactum ferre poterat: hic verò ſanctimonia, ac multorũ præcipuorum eccleſiæ luminum exemplo cõmunitus in Origenianis libris ſiue legendis, ſiue in alienam linguam transferendis audacter verſabatur. Tùm verò maximè quòd ex quadam opinionum varietate, veluti ex D. Auguſtino comperimus, in hanc contentionem inciderant, in quam fortè licet imprudens, cum ipſo Hieronymo ille idem incidiſſet, niſi qua erat animi, ac morum modeſtia, omne ius in diſſerendo victoriæ, Hieronymo remiſiſſet, quæ mẽtis, ac voluntatis diſſenſionem, atque in eccleſia ſcandalum creare poterat. Atque vt omittam quod non in diſsimili genere inter ſe contenderint Paulus & Barnabas, D. etiã Petrus & Paulus apoſtoli (nec profectò ſine ſententiæ diſsidio ab Auguſtino & Hieronymo*

exagit

exagitatæ) Nota eſt illa ex veteri hiſtoria inter Epiphanium, & D. Chryſoſtomum controuerſia, illa etiam eo modeſtior, quo antiquior Victoris & Irenæi, quæ tamen omnia non ideo ſummis viris eam notam inuſſerunt, vt ſi quid minus rectè in nonnullis quæ non ita ab vniuerſali eccleſia in conciliis ſacroſanctis tractata fuerant, & decreta, ſenſiſſent, in cæteris quoque erraſſe videantur. Sua ſit ergo ſancta D. Gelaſio auctoritas, & ſua D. Hieronymo conſtet innocentia, quæ tamen rectè dicta Ruffini non eleuent, imò quæ ad veritatem vt hic omnia exacta ſi fuerint integra, non minus ad bene credendū nos inſtruant, & ad bene agendum inflamment, quàm quæ ab iis perfecta ſunt qui ſpecioſius illo fortaſſe, & ambitioſius legi terique ſoleant. Te verò, Pater beatiſſime, ſic noſtrum hoc munuſculum ſpero excepturum, vt ſoles ea, quæ quamuis ſint lucutentiora, tamen quia non ex hoc ſolo noſtro tam infœcundo, ac difficili, in quo excolendo magnopere voce, ac edito nuper Catechiſmo & Breuiario elaboras, profecta ſunt, non æquè forſan ſunt admiratione digna, eoque magis, quòd tanquam manubiæ, aut exuuiæ potius crudeliſſimæ ſtragis in omnes veteris eccleſiæ, nondum aditæ in lucem Doctores in hoc Regno tibi exhibentur. Ego ſanè ſi quid haberem præſtantius, quo tibi aliquo nomine gratificari poſſem, tam libenti ſtudio, ac egregia voluntate tranſmitterem ex hac mea ſede Lugdunenſi, quàm hoc ipſum opuſculū, in cuius lectione ſi quid offendet eccleſia Catholica, quod non vſque adeò probari poſſit (tametſi nihil tale hîc offendimus) id vt cætera curet emendari: ſin autem quamplurima reperiet, quæ ad ſuam, ſuorumque eruditionem, ac pietatem pertineant, aget illi gratias immortales, qui bonorum eſt omnium fons vberrimus Deus, à quo tibi fœlicitatem cum diuturniſſima vita coniunctam tibi, Pater beatiſſime, quotidianis precibus expoſco.

Lugduni Idibus Martij.

INDEX IN COMMENT. RVFFINI PRESBYTERI, SVPER LXXV. PSALMOS DAVIDIS,

a, priorem folij faciem, b, verò poſteriorem demonſtrat.

ABIIT, ſtetit, ſedit, interpretatio. 3.a
Abnegare ſemetipſum, & renũtiare omnibus quæ poſsidemus, propter Deum, quid ſit. 51.a. 134.b
Abrahæ fides. 87.b
Abyſſos in theſauris ponere quid ſignificet 67.b
Adam an filius hominis. 20.a
Adulatores ſepulchra patentia dicuntur. 12.b
Adulatoris finis quò tendat. 24.a
Aegyptij oues non comedunt. 100.b
Aenigmatis diffinitio. 112.a
Aequitatis & Iuſticiæ ſcopus. 146.a
Affectus nomẽ operi noſtro imponit. 174 a
Afflictio cordis & corporis, pœna peccati dicitur. 53.a
Afflictio generat humilitatem. 82.a
Alæ Dei quæ dicantur. 34.a
Altare Dei quid ſit & quo pacto & à quibus amplectatur. 54.a & b 97.a
Ambulare in circuitu impios, quid. 28.a
Amen cur geminetur in ſacris literis à Chriſto. 92.a
Amore & timore ducimur ad Deum miſericordem & veracem. 87.b
Aemulãdi diuerſa ſignificata in ſacris. 76.b
Angeli opera manuũ Dei dicuntur & quare. 20.b
Anima pro voluntate quandoque ponitur in ſacris. 56.b
Animam ſuam in vano accipere quid. 50.a
Animalia munda in veteri teſtamẽto quæ. 107.a
Animæ & conſcientiæ operantium mala in perpetua ſunt anguſtia. 9.b
Animæ turbatæ deſcriptio. 13.b
Annuere oculis qui dicantur. 73.b
Annus benignitatis quid. 147.a
Antichriſti deſcriptio. 23.b in fine & 24.a
Antichriſtus à nonnullis Deus eſſe putabitur. 24.a
Antichriſti perſecutio in eccleſiã Chriſtianam qualis futura. 24.b
Apoſtoli cur filij dicantur in ſacris literis. 147.a
Apoſtolorum prædicatio perinde erat ac Dominica. 36.b
Aquarum nomine populus denotatur. 3.b
Aquæ quid in ſacris literis deſignent. 59.a & b in principio
Aquilonis latera quid in pſalmis ſignificent 109.a & b
Arcus pro ſacris ſcripturis ſumitur in pſalmis Dauidis plerũque. 18.a ſagittæ item pro Apoſtolicis præconijs. ibidem
Arma Dei qualia ſint & quæ. 71.b
Arma iuſtorum qualia. 160.b
Aſcendere in montem Dei, & ſtare, quid ſit 50.a
Attollere portas quid in pſalmo. 50.b
Aures cordis quæ ſint. 97.b
Aures perficere quid ſit. 86.b & 87.a
Aures Dei ſunt gratia & miſericordia. 33.b & 122.a
Auſter & Aquilo in ſacris quid. 3.b
Auarus etiã animam ſuam venalem habet. 85.a

B

BAculi & virgæ diuinæ diſcrimen. 49.a
Baptiſmatis efficacia. 48.b
Beatus nemo poteſt eſſe abſq; Chriſto Ieſu 2.b
Beatus homo quibus modis efficitur. 86.b
Benedicere in eccleſiis dominum quid ſit. 55.a
Bene factum non dicitur quod inuitus facias, licet bonum ſit. 74.a
Bibere aquam de torrente quid ſit. 132.a
Bibere calicem domini mixtum qui dicantur. 177.b
Bona Deo non placent, quæ ſint admixta malis. 134.a

Bonis

Bonis & proſpera & aduerſa omnia in bonum vertuntur. 4.b
Boni non ſolùm nõ deficiunt malorum impugnatione, ſed meliores noſcuntur. 57.a
Bonum quod boni habent, à Deo procedit, mali autem malum habent à ſeipſis. 26.b
Bonum ſacrarum literarum bonis prodeſt, malis autem obeſt. ibidem
Bonus homo patiens eſſe debet. 91.a

C

CAlcaneũ quid in ſacris ſignificet. 112.a & b
Calix eorum per quos nomen Dei blaſphẽmatur. 26.b
Calumniatorum captiones. 83.b
Canes in ſacris literis quid. 134.a
Canticum pſalmi quid. 1.a.b
Canticum quid ſit. 1.a.5.a
Caput in ſacris eloquiis pro mente. 8.a
Caput omniũ vitiorum eſt ſuperbia. 42.a
Caput oleo impinguare quid ſit. 49.a & b
Caro ſepulchrum eſt animæ. 153.b
Cataractarum vox quid in ſacris dicatur. 95.a
Cathedra peſtilentiæ quid. 3.a
Cerui natura. 92.a
Charitas ſola legem implet. 3.b & 6.a
Charitas legem, prophetias, & euangelium prædicat, & conſummat. 6.a
Charitas per ſagittas ſignificatur. 18.a
Charitatis effectus. 78.b
Charitatis vis & firmitas. 110.b eſtq; anima virtutum ipſa charitas. ibid.
Charitatis perfectio. 160.b
Chore caluaria interpretatur. 109.a
Chriſtus regnum mundi contempſit. 6.a vult enim in cordibus noſtris regnare. ibidem.
Chriſtus in carne humili contemptus. 6.b & quem elata Iudæa repulit, humiliata gentilitas ſuſcepit. ibid.
Chriſtus ſalutare noſtrum. 27.b & 28.b
Chriſtus nos redemit charitate non neceſsitate. 31.a
Chriſtus quæ cõmoda tulerit humano generi. 32.a
Chriſtus vias duras cuſtodiuit. 33.b
Chriſtus dextera Dei patris dicitur. 34.a
Chriſtus humilis, venit ad ſuperbiam hominum confundendam. 42.a
Chriſtus cur petra dicatur. 56.a
Chriſtus eccleſiæ fundamentum. ibid.
Chriſtianorum firma ſpes in Chriſto. ibid.
Chriſtus Iudæorum proximus. 58.a
Chriſtus cur pauper dicatur. 70.a
Chriſtus potentiã in cruce non perdiderat, ſed potentiam demonſtrabat. 73.b
Chriſtus cur orat cùm ſit Deus. 74.a
Chriſtus eſt finis noſtri operis, & merces laboris. 84.a
Chriſtus nobis ſacerdos & ſacrificium. 86.b
Chriſtus firma petra. 88.b
Chriſtus vnde dictus. 102.b
Chriſtus deus ante carnẽ & in carne 108.b
Chriſtus cur miſericordia dei dicatur. 110.a
Chriſtus accinctus potentia quomodo dicatur. 146.a
Chriſtus brachium Dei cur dicatur. 166.a
Chriſti & Dauidis antitheſis. 5.a
Chriſti oſores, miro modo, conſilium Dei nolentes & neſcientes implent. 5.b
Chriſti generatio duplex. 6.a & b
Chriſti paſsio qualis illi à Deo data. 6.b
Chriſti dormitio & ſomnus quid. 8.b
Chriſti iugo colla ſubire nolunt qui vitiis obnoxij ſunt. 42.a
Chriſti mors qualis fuerit. 45.b
Chriſti veſtimenta diuidere quid ſit. 46.b
Chriſti exemplum in tolerandis aduerſitatibus &c. 58.a
Chriſti vocis efficacia & virtus. 59.b
Chriſti anima quo pacto redempta dicatur 62.a
Chriſti aduentus tẽpus opportunum. 87.a
Chriſti nomen in omni terra auditum eſt. 110.a
Chriſtianorum ſecuritas eſt Deum habere ſecum. 49.a
Chriſtum annuntiantes non caſtè, qui ſint. 27.b
Ciuitates quibus præeſt diabolus & eius ciues qui. 22.a
Clamare ad dominum quomodo oporteat 64.a
Cleros Græcè, Latinè ſors dicitur. 155.a
Cogitationes peruerſæ iniquorũ ſunt vincula. 24.a
Cognitio ſuæ infelicitatis magnus eſt acceſſus ad Deum. 14.a
Cognitio nominis Dei quid ſit. 22.b
Compungi in cubilibus quid ſit. 10.a
Conſilium vanitatis quid ſit. 54.a
Conſilium impiorum quid. 3.a. via peccatorum. ibidem
Conſilium in anima ponere quid ſit. 28.a
Confeſsio quandoque laudem ſignificat. 40.a

Confeſsio peccatorũ eſt initium bonorum. 563.a
Confeſsionis peccatorũ fructus. 90.a. 152.a
Cõfitentiũ peccata ſua optima ſpes. 576.a
Confuſione peccati vertitur homo ad Deum. 557.a
Conſentire malò quàm magnum ſcelus ſit. 116. a
Conſolatio in perſecutionibus ob verbum Dei. 23.a
Conuerſio noſtra paratum Deum ſemper inuenit. 54.a
Corda hominum apud Deum velut vaſa fictilia. 6.b
Cor quomodo dicatur derelinquere nos. 88 a. & 90.b
Cor eſt ſtatio & ſedes vitiorum. 98.b
Cor voluntatem, affectum & intentionem denotat. 174. a
Cornua vnicornium quid. 47.a
Cornua peccatorum. 177.b
Corona q̃d ſignificet in ſacris literis. 147.a
Currendum viam, non adhærendum in via huius ſeculi. 40.b

D

DAuid tria millia hominum elegit ad pſalmos in Dei laudem cãtandos. 2.a & centumquinquaginta illis præfecit. ibidem.
Dauidis ætymon. 5.a
Dauid mortem Chriſti nõ futuro ſed præterito tempore narrauit, & quare. 5.a
Dauidis prophetia certiſsima. 567.a
Dauidis prophetiæ de Chriſti myſteriis. 218.a
Decem chordæ pſalterij quid ſignent. 2.a
Delectatio rerum terrenarum renibus tribuitur. 57.b
Delectatio curæ finis eſt. ibid.
Delicta oculum cordis obtenebrant, ipſaq́; tenebræ dicuntur. 41.b
Dentes peccatorũ in ſacris literis quid ſignificent, & quid mordere. 9.a
Deus preces noſtras exaudit nõ ex noſtris meritis, ſed ſua ſancta miſericordia. 8.b
Deus labores ſuorum aſpicit, vindictamq́; ſumet de perſequentibus. 25.a
Deus verus quis. 114.a & b
Deus quos amat caſtigat. 38.b
Deus laudandus opere, mente contemplandus, voce prædicandus eſt, vt recte illi lingua, conſcientia & vita conſonent. 23.a
Deus qualis ipſe eſt ſanctitate & æquitate, tales nos eſſe deſiderat. 26.b
Deum concipere & parere quid. 18.b
Deus quos dicatur humiliare. 100.a
Deus & in proſperis & in aduerſis rebus benedicendus. 69.b
Deus dator eſt omnium poteſtatum. 174.a
Deus quos in reprobũ ſenſum tradat. 23.b & quos irritare dicatur. ibid.
Deus perſonarum acceptor non eſt. 26.a
Deus iuſtus in bonos & in malos quomodo dicatur. 19.a
Deus ſua miſericordia ab æterno humanũ genus redimere decreuerat. 55.b
Deus quando pauperem adiuuet in tribulatione. a.b
Deus merita hominum quopacto attendat in exhibenda ſua miſericordia. 540.a
Deus quos reprobare & qua ratione dicatur. 38. a
Deus vt diligendus ita & laudandus. 25.a
Deus æternus portio eſt ſanctorum. 31.b
Deus nos à vitiis abſcondit & protegit in Chriſto, vt in ipſo nos exaltet ad virtutes. 56.a
Deus nunc ſpiritualiter in nobis operatur, quod olim patribus corporaliter exhibebat. 98.b & 99.a
Deus bonus per ſe eſt. 105.a
Deus terminat gratiam ſuam, quam diſtribuit eccleſiæ. 175.b
Deus oculis carnalibus minimè eſt quærendus. 93.a & b
Deus quorum vias dicatur noſcere. 37.a
Deus verba ſua igne tribulationis examinat. ibid.
Deus dura nobis iubet, ſed mira ſunt quæ promittit. 33.b
Deus nolentem præuenit, vt bene velit: volentem adiuuat. 49.b
Deus quo pacto nos regat. ibid.
Deus eſt iuſtorum exultatio & hereditas. 53.a
Deus coacta ſeruitia non recipit. 58.b
Deus in quibus habitare dicatur. 553.b
Deus ſuo beneplacito, & gratia ſola iuſtificat hominem. 88. a
Deus cur differat exaudire orationes ſuorũ 54.a
Deus iudex iuſtus vltimo iudicio vltimam pœnam reſeruat. 18.a
Deus ſolus animos & opera noſtra nouit, corda & renes ſcrutatur. 57.b
Deus reprobosũ preces non audit & quare. 39.a & b

Deus quo pacto timendus. 47.b
Deus non noſtris meritis, ſed ſua bona voluntate eccleſiæ benefacit. 119.b
Deus obliuionem neſcit 23.a
Deus à Domino quid differat. 35.a
Dei bona voluntas præcedit noſtrã bonam voluntatem. 13.a
Dei omnipotentis iuſtum iudicium quale. 23.b
Dei gloria tunc percipitur, cùm omnia laborioſa terminantur. 23.b
Dei verba ſagittæ & gladius dicuntur. 102.a.b
Dei bonitas quibus ſit cognita. 170.a
Deo ſeruientes regnare dicuntur. 7.a
Deo ſcriptura ſacra tribuit pleruͣque quod in nobis ille operatur. 8.b
Deo pro ſuis beneficiis nihil præter laudẽ poſſumus rependere. 55.a
Deo ſoli peccare quomodo intelligatur. 117.b
Deo breue eſt, quod hominibus tardare videtur. 62.a
Deo minimè attribuenda peccata hominũ. 177.a
Deum timere qui intelligatur. 70.a
Deum aliquem præuenire quid ſit. 34.b
Deum terram viſitare quid ſit. 146.b
Deum præcingere ſuos quid ſit. 59.a
Deum qui nunc negligit pacatum, ſentiet in iudicio futuro iratum. 5.b
Deum cur orêmus omnia ſcientem. 95.a.b
Deum à dextris habere, quid ſit. 52.b
Deſertũ & ſpecioſa deſerti quid ſit. 147.b
Deſiderium pauperum eſt vt fiat Dei iudicium. 25.b
Diabolus peſſimus fœnerator dicit. 169.a
Diabolus perfectè ſuperatur his duobus, amore Dei & odio mali. 39.a
Diabolus nũc leo, nũc ſerpens dicitur 16.b
Diabolus pater infidelium. 56.b
Dies tribulationis quid inuenit fidelibus. 115.b
Dies hominis quales. 84.a
Dies in ſacris, & nox quid ſignificent. 95.a
Dies malorum vita præſens eſt. 56.a
Dilectio Dei & proximi nouum & vetus teſtamentum comprehendit. 34.a
Dirigi in veritate Dei quid ſit. 51.a.b
Diſciplina hominis eſt emendatoria tribulatio. 7.a. quam qui negligit, à via iuſtitiæ perit. ibid.b
Diſciplinæ & correctionis domini vtilitas duplex. 38.b
Diuina virtus tunc adeſt, vbi præſumptio humana deficit. 67.a
Diuini amoris effectus. 172.a
Diuinitatis aures ſunt pietas & miſericordia. 10.b & 11.a
Diuites qui verè dicantur. 104.a
Doctoris ſermo confunditur, ſi actione deprauetur. 33.b
Doloſè agere quid ſit. 12.b
Doloſè agere corã Deo quid ſit. 74.b 75.a
Dolus quid ſit. 116.a
Domini hereditas quomodo & quibus modis diuidatur. 32.a
Domus & tabernaculi diſcrimen in ſacris. 55.b
Dormire & ſomnus in ſacris quid ſit. 129.b
Dormitione & ſomni nomine, alienatio mẽtis à rebus mortalibus prophetiæ denotatur 10.b
Dona quomodo Deo placeant. 123.a
Dorſum curuum habere quid. 162.a

E

EBrietas in ſacris quid. 146.b
Eccleſia Christi vbi fundamentum ſuum habeat. 40.b
Eccleſia domus Dei dicitur constructa ex lapidibus viuis. 11.b & 12.a
Eccleſiam intrare quid ſit. 12.a
Eccleſia cur dicatur tabernaculum Dei. 96.b
Eccleſia Chriſti quibus perficiatur 19.b
Eccleſia vt nauis fluctuans precibus dominum veluti dormientẽ excitare dicitur. 25.a
Eccleſiæ ſanctæ oratio per Filium mittitur ad Patrem. 11.a
Eccleſiæ pedes qui dicantur. 39.b
Eccleſiæ inimici qui ſint. 56.b
Eleemoſyna non grata Deo quæ ſit. 112.b
Exaltare cornu in altum quid ſit. 177.a
Exemplum lapſus & pœnitentiæ Dauidis. 118.a
Exultationis & lætitiæ diſcrimen. 74.a

F

FAcies peccatorum quid dicatur. 81.a
Facies Dei quid ſit. 56.b
Facies hominis. ibidem.
Fel & acetũ offerre Chriſto quid ſit. 162.a
Fœlicitatis magnæ pars eſt mundum deſpicere. 89.b
Feræ & tauri in ſacris quid ſit. 158.a
Fiat geminatum quid denotet. 92.a
Fideles Chriſto templum Dei dicuntur, quoniam conuerſatio in cælis eſt. 26.a

**

Fides vera & catholica in quibus conſiſtat. 40.b
Fides via domini dicitur, charitas ſemita recta. 156.b
Fides operans per charitatem impetrat gratiam, gratia autem Dei per ſpiritum ſanctum infuſa in cordibus noſtris implet iuſtitiam. 12.b
Fidei & charitatis officia. 157.b
Filius hominis quis dicatur & quare. 20.a
Filius per emphaſim Chriſtum ſignificat. 21.a
Filij hominum qui ſint. 111.b
Finis,& ob finem,& in finem quid. 1.a
Finem ſuum qui neſcit,aberrat. 84.a
Foliorum ſimilitudo & verbi diuini. 4.a
Fontes pro Apoſtolis Chriſti ponuntur. 157.b
Fornicatio quid ſit. 172.b
Frameam inimicorū deficere quid ſit. 22.a
Fratres Chriſti qui dicantur. 47.a
Fumus, carbones, ignis, quid in pſalmiſta ſignificent. 35.b
Funes in præclaris cadere quid ſit. 32.a
Furor Dei quid in ſacris.13.b.quid item ira. ibidem.

G

GAſtrimargiæ fructus. 98.a
Gaudium Chriſtianorum in ſpe eſt,& non in re,quandiu hîc afflicti viuimus. 23.a
Geminatio in ſcripturis vim quandoque comminandi habet. 4.b
Gentilitas merito & poſtulatione Chriſti ſaluata. 6.b
Gentilis populi deſipientia. 29.a
Gladius Dei acutus quid.18.a & quando & qualiter vibratur. ibid.
Gloria Chriſtianorū qualis & quæ ſit.87.b
Gloria ſolida apud dominum Deū in conſcientia eſt. 16.b
Gratia Dei cur pluuia voluntaria dicatur. 154.a.

H

HAereſes cur ſint,& vnde. 24.a
Hodie in ſacris quid ſignificet. 6.a
Holocauſtum quid ſit. 115.a & 150.a
Hominibus placentes Deus minatur. 16.b
Homo peccati pro antichriſto ſumitur. 23.b
Honorare Deum qui oporteat. 67.a
Hoſtiam vociferationis immolare quid dicatur. 56.a
Humana fragililitas,ſine Dei adiutorio,malignis ſpiritibus reſiſtere nō poteſt. 16.a
Humilitas omniū virtutum eſt mater.136.b
Humilitatis veræ fructus. 71.a
Humilitatis veræ ſigna. 90.a
Hymnus quid propriè dicatur. 2.a

I

IAcob & Iſraël quid ſignificent. 30.a
Ieruſalem viſio pacis interpretatur. 23.a
Impatientia ſignū eſt hominis nō boni. 91.a
Impiorum conuerſio ad Deum pœna eſt diaboli. 16.b
Impiorum nomina à vitiis impoſita. 31.b
Impiorum ſænitia mutat ad piorum vſum. 77.b
Impius pulueri cur adſimiletur. 4.b
Impij cur non reſurgere in iudicio dicātur. ibidem.
Inebriare homines quī Deus dicatur.146.b & 147.a
Infantes ac lactentes qui ſint in diuino eloquio. 19.b
Ignorantia,cordis eſt obſcuritas. 26.a
Ingratitudo beneficiorum Dei. 58.b
Inimicos confringere quid ſit 39.a
Inimicus exaltatur, cùm peccaſſe conuincimur. 28.b
Inimicus ſingulari numero diabolum ſignificat. 16.b
Innocentē interficere,eſt ex innocente nocentem facere. 24.b
Innocentia via eſt qua itur ad Deum. 91.b
Innocētia vera eſt,nō nocere inimico. 17.a
Innocentium vita qualis. 53.b
Iniqui pulueri,aut luto æquiparantur in ſacris literis. 39.b
Ira in iudicio futuro,& furor quales in Deo erunt. 5.b
Iræ & furoris Dei differentia. 162.a
Iraſci ſibi debet peccator ob præterita crimina, & à peccato deſiſtere. 10.a
Irritare Deum qui dicantur. 13.a
Iſraël quid ſit. 53.b
Iubilare quid ſit. 148.a
Iudæi inita Dei diſpoſitione,Chriſtum crucifigentes, voluntatem Diuinam perfecerunt,quam putabant deſtruere. 4.a.b
Iudæi filij Dei mendaces dicuntur. 39.b
Iudæorum argumentum de Chriſto occidendo. 58
Iudæorum iactantia. 135.a
Iudicare terram,quid in pſalmis. 7.a
Iudicare pupillū, & iudicare pupillo, quid differant. 25.b

Iudicia

Iudicia duo, vnum occultum alterum manifeſtum. 21.a
Iudicij venturi deſcriptio. 44.a
Iudiciorum dei encomiũ & excellentia. 4.b
Iudicium amare quis dicatur. 67.a
Iudicium futurum per ignem. 114.a
Iuramentum iurantis, quid à iuramento prophetantis differat. 16.b
Iurare in dolo proximo quid ſit. 50.a
Iuſtificatio hominis vnde procedat. 158.a
Iuſtitia duplex, maior, & minor. 12.a
Iuſtitia & rectitudo in quo diſcrepent. 66.a
Iuſtitia & veritas perſonam non accipiunt. 30.b
Iuſtitia ſine pugna retineri non poteſt. 38.a
Iuſtitia in quibus conſiſtit. 70.b
Iuſtitia in quo verſetur. 58.a
Iuſtitia Adæ quo pacto læſa. 76.a
Iuſtitiæ ſemitæ quæ ſint. 48.b
Iuſtitiæ merces æterna. 87.b
Iuſtitiam iudicare ad quẽ ſpectet. 21.b in fi.
Iuſtitiam Dei qui abſcondunt. 87.b
Iuſtitiã vendere qui dicatur, & ſapientiam. 155.a
Iuſtitias iudicare quid ſit. 176.b

L

Labia doloſa quid. 33.a
Laqueus occultus malorum, & pes quid ſit. 23.a & b
Laqueus in pſalmis quid denotet. 52.b
Laqueum aperire & effodere quid. 19.a
Laudare Deum tota die quid. 74.b
Laudare Deum quo pacto homo debeat. 145.a
Lauare & rigare lachrymis lectum quid differant. 14.b
Lauare manus inter innocentes. 54.a & b
Laus dei in ore peccatoris qualis ſit. 45.a
Laus deo acceptabilis quæ ſit. 56.a
Lætari & gaudere in domino quid ſit. 21.a & b
Lætitia ſuperba, inanis effectus eſt. 16.a
Lætitiæ & exultationis differentia. 152.a
Leo & Draco quid apud Dauidem in pſalmis ſignificent. 47.a
Lex dei, teſtimonium cur dicatur. 41.a & fidele. ibidem
Lex literæ, & lex gratiæ. 52.b
Liberi arbitrij efficacia in homine quid poſſit. 56.b & 163.b
Liber dei quid ſit. 262.b
Libri cum pulchra vrbe collatio. 1.b
Ligni nomine quid ſcriptura deſignet. 3.b
Limus in ſacris quid. 159.a
Lingua indomabile membrum. 70.b
Linguæ cuſtodia quãti emolumẽti ſit. 83.b
Loquacitatis vitio quæ damna hominibus contingant. 27.a
Loqui opera hominum quid ſit. 33.b
Lux gratior ſit poſt tenebras. 24.a

M

Mala quæ in hoc ſeculo pro deo patimur, minima ſunt, ſi cum bonis cœleſtibus conferantur. 7.b
Mala voluntas quid à dolore differat. 18.b
Malignus quaſi malo igne plenus. 11.a
Malignantes qui dicantur. 76.b
Mali quantuncunque potentes ſint, deſpectui ſunt viris ſanctis. 31.a
Mali cur permiſſu dei floreãt hoc in ſeculo. 171.b
Malignantium & impiorũ diſcrimen. 54.a
Mandata dei amara malis, dulcia verò bonis. 41.b
Mane in ſacris quid. 11.a. quid item nox, & quid iacere. ibidem
Maria virgo velleri comparatur, & quare. 168.a
Martyrem non facit pœna, ſed cauſa. 74.a
Martyrem quid efficiat. 100.a
Martyrij duo genera. ibid.b
Mẽbra noſtra quãdoque vitia ſignificant, quæ mortificare debemus. 39.a
Medicinæ officia duo: alterum quo ſanatur infirmitas, alterũ quo cuſtoditur ſanitas. 17.b
Mendacia ſuos amatores decipiunt. 10.a
Mendaciorum genera. 11.b
Mendacia loqui qui dicantur. ibid.
Mentiri eſt occidere animam. ibid.
Menſa in ſacris pro ſcriptura diuina plerunque ponitur. 162.a
Mentis cæcitas & turbatio. 14.b
Mentis exceſſus quid ſit. 64.a
Merces Chriſtianorum quæ ſit. 52.b
Merces à deo promiſſa fidelibus. 88.b
Merita hominum ad quid proſint. 109.b & 100.a
Meritis an fiducia habenda. 16.a
Meritum exauditionis per Chriſtum. 58.a
Mille, perfectionem monſtrat. 136.b
Mirabilia dei cur narrentur. 21.a
Miſericordias ſuas deum mirificare quid. 34.a
Miſericordia dei, & merita hominis. 50.a
Miſericordia domini præuenit ſuos & ſubſequitur vt bene operentur. 49.a
Miſericordiæ Dei velocitas ad indulgen-

dum contritis corde. 65.a
Miſericordiæ dei occaſio. 87.b
Miſericordiæ & miſerationis Dei diſcrimen. 51.b & 117.a
Mons Sion Iudæos ſignificat plerunque in pſalmis. 109.a & 110.b
Montes turbari in prædicatione verbi Dei quid ſit. 105.b
Mors eſt peccati debitum. 159.b
Mors Chriſti hoſtia pro peccato. ibid.
Mors & infernus quid. 14.b
Mors vera quæ dicatur. 100.a
Mors peſsima quæ ſit. 71.a
Mortis vmbræ quid in ſacro eloquio ſint. 49.a
Multiplicatio bonorum temporalium à bonitate Dei auertit. 28.a
Muſices officiorũ genera & varietates. 5.a

N

NEceſsitates homini naturales. 53.a
Neſciri à Deo, eſt idẽ quod perire. 5.a
Nequitia conſummata quid ſit. 1[illegible].a
Noui teſtamenti fortitudine, veteris teſtamenti edomita eſt duritia. 18.a

O

OBedientia debita prælatis. 108.
Obliuio nulla in Deum cadit. 51.b
Oculi curioſitatem quandoque ſignificant. 20.b
Odium æquum, & odium iniquũ quid ſit. 53.a & 54.a
Offerre Deo quid debeamus, & quomodo. 59.a
Offerre hircos quid ſit. 150.b
Omnes declinaſſe vſque ad vnum, quomodo intelligatur. 29.b
Opera prauorum conuincunt peccatores puniendos. 23.b
Opera non poſſunt eſſe bona, niſi deriuentur ab intentione iuſta. 37.a
Opera vbi perfecta erunt. 145.b
Operatores iniquitatum qui. 11.b
Operibus bonis viuendum ad ſapientiam adipiſcendam. 1.b
Opus ſeruile non fieri in die ſabbathi quid ſit. 66.b
Opus bonum Deo oblatum, ſacrificium dicitur. 123.a
Orandum in tribulationibus inceſſanter. ibidem. b
Orate in ſecreto cordis quid ſit. 73.a
Orare bene quis dicatur. ibidem
Orare Deum & deprecari in quo differant. 139.a
Oratio pro inimicis quã fieri debeat. 57.b
Oratio & deprecatio quid differant. 123.b
Orationis effectus. 85.b
Orationis vtilitas. 95.b
Orationis affectus vnde procedat. 169.a
Orationis & deprecationis diſcrimen. 33.a
Orationis fructus quales. 139.b
Oſſa in ſacris literis quid ſignificent. 13.b & 62.b
Otioſorum qualia ſunt ſtudia. 91.a
Oues & boues & pecora campi quid in pſalmo Dauidico ſignificent. 20.b

P

PArabolæ diffinitio. 112.a
Paruuli qui dicantur in ſacris ſcripturis. 41.a
Paſcua vitæ æternæ hîc per fidem incipit. 48.b
Patientia Iob à Deo probata. 96.b
Pater & Filius vnus Deus, non duo Dij. 11.a
Patrem à dextris filij eſſe quid ſit. 32.a
Pauper hîc afflictus, in fine glorificabitur. 25.a
Paupertas Chriſti, diuitiæ noſtræ ſunt. 89.b
Paupertas Deo accepta quæ ſit. 167.b
Pax vera quæ ſit. 74.b
Pax nimia & proſperitas. 171.a
Pax peccatorum quid ſit. 170.b
Peccare ex neceſsitate, & ex abundantia quid. 170.b
Peccanti & iuſtum mandatum prætereunti iuſta damnatio debetur. 14.a
Peccata quibus ſint confitenda poſt Deum. 65.a & tempus opportunum confitendi & orandi. ibid.
Peccata quæ & quibus nõ imputentur. 64.b
Peccati origo vnde. 76.a
Peccatoribus Deus vtitur ad iuſtorum probationem. 77.b
Peccatorem non eſſe, difficile aut impoſsibile eſt in hac vita. 71.a
Peccatorum remiſsionis occaſio. 64.b
Peccatum omne fit aut ſtudio, aut infirmitate, aut ignorantia. 51.b
Peccatũ, & peccati impietas quid differant. 65.a
Peccatum non abſcondendum, ſi velimus nobis remitti culpam. 90.a
Peccare per ignorantiam, & per inimicitiam quid diſtent. 176.a
Peccatũ iniquorum clamat ad dominum. 164.b
Pecunia, diaboli iniquitas. 169.a
Peregrini & extranei differentia. 160.a

Perſec

Perſecutioonm eccleſiæ tres differētiæ. 2.b
Perſecutiooes per torcularia intelliguntur. 19.b
Perſecutiones propter iuſtitiam, ignem quo probamur ſignificant. 27.b
Perſecutio exercitium eſt ad rectè viuendum fidelibus. 24.a
Perſecutorum tria geoera. 88.a & b
Perſonas mutandi vſus frequens apud prophetas. 11.b
Pes ſuperbiæ quid ſit. 76.a
Pes io ſcripturis quid ſignificet. 157.a
Pedes pro affectioo ibus ſumuntur plerunq; in ſacris. 170.a
Philargyriæ fructus quales. 98.a
Pij omnes perſecutionem patiuntur exemplo Chriſti. 19.b
Piogues terræ qui dicantur. 48.a
Pœniteotia vera non fato, ſed ſibiipſi culpam peccati tribuit. 65.a
Ponere in ſimilitudinem. 99.b
Portæ filiæ Sioo quid. 173.a
Poſteriorā Dei videre quid ſit. 173.b
Portionē ponere cum malis, quid ſit. 116.a
Præceptis Dei obediendum amore non timore, voluntate oon ex neceſsitate. 3.b
Præceptum præcipuum charitas. 6.a
Præceptum tametſi difficile, amanti tamen facile eſt. 155.b
Præcingere quos dicitur Deus virtute. 38.a
Præcingere lumbos quid. ibid.
Præclara hæreditas Dei ſolis præclaris cognita. 31.a
Prædeſtinatio filij Dei. 67.b
Prædicatores veritatem vendentes. 27.b
Prædicatoris verbi Dei munus. 110.b
Prælatorum munus quale ſit. 107.b & 108.a
Præliorum varia genera obeūda fidelibus. 38.a
Principes cur vulpes dicaotur. 143.a
Probatio fidelium in tribulationibus exemplo Chriſti. 33.a & b
Prodigium quid ſit. 106.b
Prophetæ, nubes aëris dicuntur. 36.a
Prophetæ qua ratione peccatoribus & Dei inimicis malum optent etiā orando. 71.a
Prophetarum & euangeliſtarum harmonia de Chriſti diuinitate. 6.a
Prophetarum vſus, mutandi perſonas in ſacris. 38.a
Prophetia dicitur non quia prædicit futura, ſed quia prodit occulta. 2.a
Prophetia Ieremiæ de reditu filiorum Iſraël ex captiuitate Babylonica. 144.b
Propoſitio quid ſit. 112.a
Proſperitas huius ſeculi quæ & qualis ſit. 92.b
Proximus quis nobis dicatur in ſacris literis. 27.a & 30.b
Prudeotiæ diffinitio. 111.b
Pſallere domino quid propriè ſit. 19.a 66.b
veraciter. ibid.b. 148.b
Pſalmi cur ſoliloquia dicantur. 2.a & dignius & manifeſtius de Chriſto loquūtur quàm cæteri prophetæ. ibid.
Pſalmi quidā cur oominibus aliorū quàm Dauidis intitulentur. 2.a
Pſalmorum Dauidis ordo. 2.b vnicus illorum liber. ibid.
Pſalmodia Deo acceptabilis quæ. 140.a
Pſalmorum ſuperſcriptiooes & earum interpretationes. 1.b
Pſalmorum liber variis oominibus apud Hebræos onocupatur. 2.a
Pſalmus cantici quid. 1.a.b
Pſalmus à cantico quid interſit. 5.a 56.a
Pſalmus conſonātiā vocis cum organo requirit & concordiam operis cum voce laudis. 22.b
Pſalterium ſooat à parte ſuperiori, cythara verò ab inferiori. 130.b
Pugnantium io eccleſia differentia. 75.a
Puluis quid in ſacris literis ſignificet. 16.b
Puluis ſceleratos denotat, quos tentationis ventus à fide diſpergit. 46.b
Purgatorius ignis qualis ſit. 81.a

R

Recti qui dicantur, & eorum exultatio cur perpetua. 66.a
Reddere vota quid ſit. 140.a
Regi cæleſti ſeruientes, reges ſunt. 7.a
Regnum Chriſti quale, & ad quos fines. 6.a
Regum muous quale eſt. 48.b
Renum nomine cogitationes intelliguntur in ſacris literis. 17.b
Repetitio in pſalmis non neceſsitatem narrantis, ſed affectū exultātis oſtendit. 15.a
Reprobationis ac cæcitatis origo à nobis procedit. 39.b
Reprobi luto æquiparantur. 161.a
Reſurrectio Chriſti à Dauide prædicta in pſalmis. 91.a
Reſurrectionis ſpes ex Chriſto. 32.b
Reſurgent omnes ad vitam, ſed non ad gloriam. 5.a

S

Sabbathum qualiter obſeruandum. 66.b & 107.a

Sacra ſcriptura menſa dicitur. 49.a
Sacræ literæ laqueus dicuntur iis qui perpe ram eas interpretantur. 26.b
Sacrificia Deo ſemper gratiora quæ. 115.b
Ara, ignis & reliqua ſacrificio neceſſaria. ibidem.
Secundum vota penſat Deus ſacrificium. ibidem.
Sacrificium iuſtitiæ quid ſit. 10.a
Sacrificium cum lachrymis quanti ſit momenti. 85.b
Sacrificij & holocauſti differentia. 87.a
Sacrificium nouum quale ſit. 119.a & b
Sacrificium quo pacto fiat Deo acceptum. 123.a
Sacculum portare, cur Chriſtus apoſtolis prohibuerit. 87.b
Sal omnium ciborum condimentum eſt. 136.b
Salutare Dei quid ſit. 116.b
Salutare Dei Ieſus Chriſtus eſt. 23.a
Salutaris, & ſalutare, de Chriſto dicuntur. 140.b
Sancti viri à Deo probari expetunt. 54.a
Sanctorum virorum tribulatio pro gloria illis eſt. 49.a
Sanctorum merces quæ. 139.b
Sanctorum excoctio in tribulationibus. 138.a
Sanctorum virorum proprium munus. 119
Sanguinibus cur plurali numero Dauid ſit vius. 119.b
Sanguis peccata quandoque ſignificat. 31.b
Sapientia lignum vitæ eſt. 3.b
Scientia vera rerum temporalium quomodo habeatur. 171.b
Sciri à domino, id eſt approbari. 5.a
Scriptura ſacra pro arcu quandoque intelligitur. 26.a
Scriptura ſacra cibus eſt paratus à domino Deo fidelibus. 147.a
Scriptura malè intellecta quæ mala producat. 177.b
Scriptura ſacra affectus Deo quandoque tribuit, & quare. 28.a
Scripturas malo voto legentes, malè quoq; coguntur intelligere. 18.b
Scripturę myſteria paruulis reuelata, & prudentibus abſconſa. 20.a
Scripturæ ſacræ dicuntur palpebræ Dei & quare. 26.b
Sedere cum concilio, & ſedere in concilio quid ſit. 54.b
Semen iuſti quid dicatur. 79.a
Serpentis prudentia. 131.b
Serpentis eleuatio in deſerto quid. 173.b
Serui & filij diſcrimen in ſacris. 58.b
Silentium vbi cuſtodiendum. 83.b & 84.a
Similitudo impiorum cum puluere. 4.b
Singulares & ſimplices qui ſint in ſacris eloquiis. 10.b
Sina mons quid ſignificet. 156.a
Sors quid in ſacris. 63.a
Spes in Deum immutabilis eſt. 63.a
Spiritus ſanctus cur flumen dicatur. 105.b & 107.a
Spiritibus malignis vna nocendi voluntas, licet natura plures ſint. 16.a
Studio peccare & ignorantia quid differant. 29.a
Stulti ſecuritatē præſentis vitæ quærentes, de bonis Dei futuris dubitant. 10.a
Stulti & inſipientis differentia. 112.b
Subſannatio & deriſio quid differant. 99.b
Superbia initium eſt omnis peccati. 16.b
Superbia per emphaſim magnū delictum dicitur. 41.a
Superbia confuſionem, humilitas autem exaltationem habet. 27.a
Superbiæ deteſtatio & effectus. 171.b & 174.b
Superbiæ ſoliditas in puluerem deducitur apud Deum. 16.b
Superuacuè agere quid apud reprobos dicatur. 51.a
Suſceptio hominis eſt Verbū caro factum. 8.b
Suſtinere Deum quid ſit. 51.a
Suſtinere dominum qui dicantur. 77.a
Syon ſpecula dicitur, & eccleſiam in ſacris ſignificat. 6.a

T

Templum & domus Dei quid. 56.a
Templum Dei quale. 146.a
Temporalium bonorum amiſsionem timentes ob honorem Dei, ad æterna non perueniunt. 30.a
Tempus præteritum pro futuro apud prophetas plerunque ponitur. 43.a
Tenebræ & latibulum in ſacris quid. 36.a
Tentatio eſt vita humana. 7.a
Tentationis fructus quales. 96.b
Tentationes huius ſeculi quid fidelibus vtilitatis conferant. 55.b
Terra in ſacris literis quid ſignificet. 7.a
Terra cur ſuper maria fundata dicatur. 50.a
Terram habitare quid ſit. 76.b

Terrigenæ quid in ſacris. 111.b
Teſtes reſurrectioois Chriſti. 32.b
Tharſis idem quod Carthago. 110.a
Teſaurizare in cælo quid ſit. 84.a
Thronus Dei, filius eſt patris. 22.b
Timens Deum oeque in proſperis extolli-
tur, neque frangitur in aduerſis. 32.a
Timentium Dominum fructus. 70.a & b
Timor Domini verus qualis ſit. 4.a
Timor Dei qualis eſſe debet. 61.b
Timor Dei frenum eſt peccati. 74.b
Timoris Dei fructus & effectus. 52.b
Timoris & tremoris differentia. 124.a
Tranſire pede quid ſit. 149.a
Tribulatio ſeruis Dei vtilis, & quare. 33.b
Tribulatio timentibus Deum pro medica-
mento eſt ad ſalutem. 45.a
Tribulationis vtilitas in hoc ſeculo. 42.b
Tribulatiooem iouenire, & à tribulatiooe
inueoiri quid ſit. 105.a
Tribulatiooum anguſtiis creſcit mentis di-
latatio. 9.b
Tribulationes cordis quæ ſint. 53.a
Trinitas euidẽter expreſſa in baptiſmo Ie-
ſu Chriſti. 6.a

V

VAnitates obſeruare quid ſit. 62.a
Velum templi ſciſſum quid ſigni-
ficet. 46.a
Vendere ſine pretio. 99.b
Veritas Dei imitatrix eſt. 30.b
Veritatis & iuſtitiæ opera. ibid.
Veritas iucuodior hæreticorum compara-
tiooe. 24.a
Veritatis luce deſeri quàm miſerum ſit.
24.a
Veritatem qui veodant prædicando. 27.b
Verborum, via, veritas, & vita interpreta-
tio. 12.b
Verbum Domini cur rectum dicatur. 66.b
Verborum Chriſti de præbenda altera ma-
xilla percutienti ſanus ſenſus. 12.b
Via beatitudinis qualis. 3.a
Via hominis qualis eſſe debet. 83.b
Via Dei & ſemita quid differant. 51.a
Viæ duræ quæ dicantur. 33.b
Viæ quibus ad vitam itur. 32.b
Vincere iram melius eſt quàm capere ciui-
tatem. 16.b
Vindictam qui quærit ab homine, à diabo-
lo ſuperatur. 16.a
Virga ferrea Chriſti, recta bonis, & dura
oialis. 6.b
Virgæ ſignificatio in ſacris. 173.b
Virgæ diuinæ quis oobis vſus. 49.a
Viri ſaoguioum & doloſi qui dicantur. 11.b
Vaſa mortis hæretici cur dicantur. 18.b
Vita hæc mortalis ſeruis Dei tribulatio eſt.
65.b
Vita duplex animæ, ſcilicet, & corporis.
47.a
Vita vera quæ ſit. 70.b
Vitæ humanæ multæ. 142.b
Vitia habemus ex ooſtra voluotate. 159.a
Vitium inanis gloriæ quàm deteſtabile eſſe
debet perfectis. 16.b
Viuere Deo quid ſit. 48.a
Vltio an quæreoda de ioimicis. 88.b
Vnctio fidelium in hoc ſeculo, & in futuro.
55.a
Voce ſua ad Dominum clamare quid. 8.b
Volucres & piſces qui dicantur in ſacris li-
teris. 20.b
Votorum differentia. 179.b
Vouere arbitrij noſtri eſt, perſoluere au-
tem ooo eſt noſtrarum vitium, ſed gra-
tiæ Dei. 179.b

Z

ZElus animarum quanti momenti ſit
apud Deum. 160.a & b

FINIS.

RVFFINI AQVILEIENSIS PRAESBYTERI IN SEPTVAGINTA-QVINQVE DAVIDIS PSALMOS COMMENTARIVS.

TITVLORVM OMNIVM, QVI PSALMIS PRÆFIGVNTVR, ARGVMENTVM.

SVNT ſuperſcriptionum omnium tituli diuerſi: Nam præter eos qui auctorum ſuorum nominibus, aut cauſarum, aut temporum ſignificationibus prænotãtur, ſunt alij quibus titulus, In finem eſt: alij quibus tantùm, Pſalmus cantici, vel Canticum pſalmi. Et neceſſe eſt diuerſas cauſas diuerſarum ſuperſcriptionũ extitiſſe. Non enim ſine cauſa tãta rerũ diuerſitate hic titulorum ordo conuertitur, vt nunc In finem, nunc Pſalmus, nunc Canticum, nunc Canticũ pſalmi, nunc Pſalmus cãtici ad diſtinctionẽ pſalmi qui ſubiaceat, proponatur. Et quanquã in ſingulis quibuſq; pſalmis ſingularum quarunque inſcriptionum cauſas præſtare nitamur: tamen ad compendium ſtudioſæ intelligentiæ, in breui ſermunculo virtutem ſupraſcriptionum omnium coartamus. Finis eſt, cuius cauſa cætera ſunt, ipſe autem nulli alij cauſam ſuam præſtat. Ob finem enim omnia: nihil volo aliud poſt finem. Namque ad finem tenditur, ſed in fine deſinitur. Ita finis & anteriorum perfectio eſt, & ſe in nihil aliud protendens, propria in ſemetſui ipſe poſſeſſio eſt. Pſalmi ergo qui inſcribũtur In finem, ita intelligendi ſunt, vt ex perfectis atque abſolutis bonorum æternorum doctrinis & ſpeciebus exiſtant: quia ad ea quæ in his dicuntur, fidei ſe noſtræ curſus extendat, & in his nullo vlteriore tendens procurſu, ipſo ſuo optatæ & adeptæ beatitudinis fine requieſcat. In Muſicis verò artibus hæc ſunt officiorum genera & varietates. Pſalmus eſt, cùm ceſſante voce pulſus tantùm organi canentis auditur. Canticum eſt, cùm cantantium chorus libertate ſua vtens, neque in conſonum organi aſtrictus obſequium, hymno canora tantùm vocis exultat. Pſalmus autem cantici eſt, cùm organo præcinente, ſubſequens & æmula organi vox chori cantantũ auditur, modum pſalterij modulis vocis imitata. Canticum verò pſalmi eſt, cùm choro antè cantante humanæ cantationis hymno, ars organi conſonantis aptatur, vociſque modulis præcinentis pari pſalterio ſuauitate modulatur.

HIS ergo quatuor muſicæ artis generibus competentes ſingulis quibuſque pſalmis ſubſcriptiones ſunt coaptatæ. Ex virtutibus autem pſalmorum, & ex ipſis doctrina muſica

diuerſitatibus cauſa vniuſcuiuſque ſuperſcriptionis oſtenditur. In eo enim pſalmo, in quo tantum Pſalmus inſcribitur, fidelium operum & religioſorum geſtorum aut doctrina aut confeſſio continetur, cùm propheta commemorando quæ gerit, ad doctrinam nos geſtorum ſimilium inſtituit, motu corporei organi noſtri ad pios officiorum vſus temperato. At verò cùm Canticum tantùm in titulo pſalmi præponitur, ſcientia in eo ſpiritualis, & intelligentia cæleſtis intelligitur, quam per cognitionem ſapientiæ conſequitur, cùm non commemoratis fidei operibus ſolam doctrinam perfectæ de Deo cognitionis oſtendit. Non enim ſtatim omnis ſcientia in bono opere eſt: neque rurſum omne opus bonum veram ſcientiam conſequitur. Ob quod eſt illud quod in tertio ſuperſcriptionum genere eſt. Canticum pſalmi dicitur, quando cum bonorum operum efficientia ſcientiæ doctrina coniungitur. Prius enim in bonis operibus viuendum eſt, vt perfecta poſſit ea quæ deinceps ſuccedit, diuini ſacramẽti eſſe cognitio, Matth. 19. *ſecundum id quod dictum eſt: Deſideraſti ſapientiam? ſerua mandata, & dominus præſtabit eandem. Præſtabit ergo ſapientiam his qui per merita bonorum operum intelligentiæ gratiam conſequuntur. Ex his operum doctrinæq; ſtudiis, pſalmi illius qui Cantico pſalmi ſuperſcribitur, erit cauſa noſcẽda. Vbi autem eſt Pſalmus cantici, illic per cognitionis ſcientiam vſus boni operis tractatur: quando deſiderabilem nobis fidelium geſtorum efficientiam præſtat antenor de Deo adepta cognitio. Hæc ergo muſicæ artis quadrifaria diuerſitas, pſalmorum eſt diuerſitati coaptata; vt eſt. Pſalmus per corporei organi motum in commemoratione geſtorum fit. Canticum verò per ſapientiæ cognitionem habet in ſe doctrinæ ſcientiam. Pſalmus verò cantici eſt, cùm præeunte geſtorum merito, cognitio ſcientiæ præſtatur. Canticum deinde pſalmi eſt, cùm per adeptæ ſcientiæ cognitionem fidelium geſtorum opus inchoatur & geritur. Per has ergo ſuperſcriptionum proprietates intelligentiam pſalmorum quærere oportebat: quia vniuſcuiuſq; generis prophetiæ, in proprietate titulorũ vnumquodq; genus muſicæ cõparationis aptum eſt. Aliæ verò ſuperſcriptiones, quæ aut Res geſtas ſecundum hiſtorias ſignificant, aut tempora, aut dies, aut aliud aliquid complexæ ſunt: vel ex interpretatione nominum, vel ex comparatione geſtorum, vel ex conſimilium ſpecie, ex quibus rebus pſalmus conſiſtat, oſtenditur: Et ſicubi eſt, Pro die ſabbati, aut, Pro occultis filij, aut, Pro die octaua, per corporalem ſuperſcriptionem ſignificationémque ſpecialis pſalmi intelligatur editio. vel cùm Illius Dauid, vel illi Dauid, vel Abſalō, vel Saul, vel Doech prophetia, quæ in pſalmo ſit, conſequamur. In diapſalma verò, quod interiectum plurimis pſalmis eſt, cognoſcendum eſt de mutatione aut perſonæ, aut ſenſus, ſub conuerſione metri muſici inchoari: vt ſicubi diapſalma interceſſerit, aut aliquid aliud dici, aut etiam ab altero dici, aut in altero artis muſicæ modulo cantari intelligendum ſit. De perſonis aut ſenſibus vbi diapſalma intercedere reperiemus, rationem aſſerere tentabimus. Cæterùm modi muſici diſciplinam conſeruare tranſlatio Græca & Latina non potuit. Hæc autem in compendioſam breuitatem dicta ſufficiant. Nunc feſtinemus ad ipſam pſalmorum expoſitionem ſtilum conuertere. Eſt autem diligens propenſumque iudicium expoſitioni vniuſcuiuſque pſalmi præſtandum, vt cognoſcatur qua vnuſquiſque eorum claue intelligentiæ aperiendus ſit. Nam liber omnis ſimilis eſt vrbi pulchræ atque magnæ, cui plures ædes diuerſæque ſint, quarum fores propriis clauibus diuerſiſque claudantur. Quæ cùm vnum in locum congeſtæ permixtæque ſint, volenti vnamquanque ædem aperire, maximam ignaro afferant difficultatem, vt claues vniuſcuiuſque ædis inueniat: ſitque aut familiaris ſcientiæ cognitam clauem citò ex copia illa congeſtæ varietatis in vnum eligere, aut ingentis laboris aptam & congruam clauem aperiendi vniuſcuiuſque aditus inuenire: quia ratio & qua-*

litas

ſitas non ſinat,nō ſuas claues clauſtris diſparibus coaptare.Itaque ſecundum Dei miſericor-
diam aperiendi uniuſcuiuſque pſalmi clauem reperturi,huius ipſius primi Pſalmi aditum
propria ſua & congrua claue pandamus. Iſte liber apud Hebræos propter diuerſas cauſas
tribus modis intitulatur:id eſt,aut Liber hymnorum, aut Liber ſoliloquiorum, aut Liber
pſalmorum.Ideo titulus eius eſt,Liber hymnorum:quia totum iſtud opus pertinet ad laudem
Dei.Hymni ſunt cantus laudē Dei continentes.Si ſit laus, & non ſit Dei,non eſt hymnus:
ſi ſit laus Dei & nō cātetur,non eſt hymnus.Oportet ergo ut ſi ſit hymnus,habeat hæc tria,
& laudem,& Dei,& canticum. Dicunt & quidam quòd hymnus propriè dicitur, laus
Dei metricè compoſita.Unde propriè in Hebræa dicitur Liber hymnorum, quia ibi totum
pſalterium eſt metricè ſcriptum. Dicitur etiam apud nos rectè liber hymnorum quia licet
impediente tranſlatione non teneat metrum,tenet tamen quod præcipuum eſt.ſcilicet quod
in omni parte apud nos,ſicut & apud Hebræos laudem Dei ſignificat,quod perſpicuum eſt.
Liber etiam ſoliloquiorum non immeritò dicitur,eo quòd in eo ſolus Spiritus ſanctus ſine ul
lo humano ingenio ſine auxilio loquatur. Uel ſoliloquium, non quia de Chriſto loquuntur
ſoli pſalmi: ſed quia dignius & manifeſtius loquuntur de illo, quàm prophetæ cæteri. Ex
qua etiam dignitate hæc prophetia in frequentiori uſu habetur in Eccleſia.Rurſus Liber
pſalmorum rectè appellatus eſt:quia ſanctus Dauid dulce myſterium huius prophetiæ dul-
ciſono,dulci organo,id eſt pſalterio,uoluit declarare. Uolens enim magnificare cultum
templi ad honorem Dei,cùm Arcam de Sylo reduceret, elegit tria millia hominum mu- 1.Para.16.
ſicis inſtrumentis Deum laudantium:& illis centum quinquaginta præfecit:quibus omni- 1 Para.24.
bus quatuor alios,Ethā,Eman,Aſaph,Idithun præfectos adhibuit.Ipſe quoque cum pſal-
terio modulās in tabernaculo ad diuinum cultum cæteros inuitauit.Prophetiam hanc mo-
dulabatur in pſalterio : Et non ſine cauſa magis in hoc quàm in alio inſtrumento : quia ſi-
cut hoc inſtrumentum decem chordas habet,& ſuperius eſt concauum unde reſonat : ita
hæc prophetia reſonat de ſuperioribus,quæ nos inſtruit de ſpiritualibus. Neque hoc cauſa
laudis humanæ,ſed ſolo appetitu ſupernæ patriæ.Decem uerò chordæ pſalterij, decem præ-
cepta legis ſignificant:quæ omnia bene implet,qui ea exequitur quæ in pſalterio ſcripta de-
cantantur.Dicitur autem prophetia,non quia prædicit futura:ſed quia prodit occulta. Cu-
ius tempora tria ſunt:præteritum,præſens,& futurum. Et ipſa aliquando fit per figuras,
aliquando per ſomnium,aliquando per occultam reuelationem:ſicut iſta.Quod ipſe prophe-
ta atteſtatur ubi ait,Audiam quid loquatur in me dominus Deus.Et,Occulta ſapientiæ
tuæ manifeſtaſti mihi. Communis materia totius huius operis,Chriſtus eſt,tripliciter ac-
ceptus:id eſt ſecundum diuinitatem, ſecundum humanitatem, & ſecundum corpus eius
quod eſt Eccleſia.Quod uerò de contrariis,id eſt dæmoniis & impiis hominibus interſeri-
tur:non ideo fit,quòd ſint de principali materia: ſed ut principali materiei per quaſdam
commoditates ſubſeruiant,admiſcentur.Ut in primo pſalmo de impiis inducit, quatenus
per eorum pœnas homines ab eorum conformitate deterreat, & ad Chriſti conformitatem
inducat.Quæritur à quibuſdam cui parti philoſophiæ ſupponatur. Quibus reſpondendum
eſt,ſecundū quod agit de moribus,Ethicæ:ſecundum quod tractat de natura, Phiſicæ poteſt
ſupponi.Sciendum uerò eſt,quòd iſtos centum quinquaginta pſalmos ſpiritu Dei reuelan-
te ſanctus compoſuit Dauid. Et licet quidam pſalmi aliorum nominibus intitulentur, ut
eſt Salomonis,Aggei,filiorum Chore,& aliorum quorumlibet : non ideo factum eſt, quòd
ipſi pſalmos compoſuerint :ſed propter myſteria nominum, ſiue officia ad quæ ſermo ſe-
quens uidetur pertinere.Nec eo modo ordinati ſunt, quo à ſancto Dauid compoſiti. Cum

enim in vxore Uriæ peccaſſet, Miſerere mei Deus: poſt hæc verò pro perſecutione Abſa-
lom, Domine quid multiplicati ſunt, edidit. Item cùm à Samuele prius vngeretur in regē,
Dominus illuminatio mea: mortuo autem Saul, Diligam te, compoſuit. Heſdras Scriba, qui
titulos poſuit, pſalmos aliter quàm dictati fuerant, ordinauit: hoc fortaſſis Spiritu ſancto
ideo diſponente, vt cùm ordo rerum aut temporum iuxtà literam non tenetur, alter ordo
ſubtilior iuxta ſpiritualem intelligentiam requiratur. Et ſunt quidam qui quinque pſal-
morum libros eſſe volunt, quia ibi quater fiat, fiat inueniunt: ſed vnum librū eſſe Actuum
Act. 1. *Apoſtolorum liber confirmat, vbi ait, Sicut ſcriptum eſt in libro Pſalmorum. Heſdras au-*
tem cùm cæteris pſalmis titulos poſuiſſet; huic pſalmo ideo non aſcripſit; quia iſte pſalmus
omnium aliorum eſt titulus. Sicut enim titulus illuminat, & totam materiam ſequentem
SEQVENTIS Pſalmi Titulus. *prælibat: ita pſalmus iſte qui præcedit, totam materiam ſequentis operis tangit. De hac ve-*
rò materia hoc modo tractat: oſtendendo potentiam diuinitatis, perfectionem humanitatis
Chriſti, vniuerſitatem ſanitatis membrorum, cōuerſionem peccatorum, patientiam & glo-
riam omnium, intentio ſua eſt, nos commonere, vt beatitudinem in primo parente amiſſam,
ſtudeamus reparare in nobis: & exemplo noſtro in aliūquod vt poſſimus facere, hortatur
2. Corin. 15. *nos imagini noui hominis Chriſti conformari: de quo in hoc primo pſalmo agit hoc modo. Re-*
2. Corin. 3. *mouet ab eo omnia mala, tam cogitationis quàm operis. Commendat in eo omnem perfectio-*
nem virtutis. Oſtendit eum vtilem eſſe nobis. Sciendum verò eſt quòd illas perfectiones
de Chriſto, quas cōmuniter ponit in priori pſalmo, in cæteris pſalmis qui ſequūtur,
multipliciter per partes exequitur. Quia ergo omnes ad beatitudinem
tendunt, nec beati eſſe, niſi per Chriſtum, poſſunt (tantū enim
bonum eſt beatum eſſe, vt omnes hoc velint &
boni & mali) proponit Chriſtum nobis
in exemplum. Et incipit à
beatitudine
ſic.

PSALM

PSALMVS PRIMVS.

BEATVS *vir. &c.* Poſtquam dictum eſt, non abiit,
ſuperfluum videtur eſſe quod additur, non ſtetit, &
non ſedit. Qui enim nõ conſenſit peccato, iam nec
in eo ſtare valet, aut perſeuerare. Sed ideo hoc facit,
quia ordinem vult exequi, quo primus homo pec-
cauit: vt ſecundum hominem oſtendat à primo pe-
nitus eſſe diſſimilem. *Beatus vir qui non abiit.* De Do-
mino noſtro Ieſu Chriſto accipiendum eſt, qui non
abiit in conſilio impiorum, ſicut homo terrenus, qui vxori conſenſit dece-
ptæ à ſerpente, vt domini præcepta contẽneret. *Et in via peccatorũ non ſtetit.*
Venit quidem in via peccatorum, naſcendo ſicut peccatores: ſed non ſtetit,
quia illecebra ſecularis eum non tenuit. *Et in cathedra peſtilentiæ non ſedit.*
Noluit enim terrenum regnum eum ſuperbia. Quæ cathedra peſtilentiæ *Ioann.18.*
ideo rectè intelligitur, quia pauci ſunt qui amore dominandi careant, &
humanam gloriam non appetant. Peſtilentia verò eſt morbus latè perua-
gatus, omnes aut penè omnes inuoluens. Vel cathedra peſtilentiæ perni-
cioſa doctrina intelligi poteſt. Deinde conſiderandus eſt ordo verborum,
Abiit, Stetit, Sedit. Abiit ille, qui receſsit à Deo: ſtetit, eùm delectatus eſt in
peccato: ſedit, eùm in ſua ſuperbia confirmatus, redire non potuit: niſi per
eum liberatus, qui neque abiit in conſilio impiorum, nec in via peccato-
rum ſtetit, nec in cathedra peſtilentiæ ſedit. Poteſt etiam intelligi de quoli-
bet iuſto quod dicitur, *Beatus vir qui non abiit, &c.* In conſilio impiorum
abire, eſt prauis cõſiliis aſſentire. In via peccatorum ſtat, qui in malis operi
bus perſeuerat. In cathedra verò peſtilentiæ ſedet, qui malum quod agit a-
lios docet. Quiſquis ergo beatè viuere ſtudet, praua conſilia ſummopere
cauere debet. Scriptum eſt enim: Corrumpunt mores bonos colloquia ma- *Menãder.*
la. Praua quoque opera & exempla nihilominus vitanda ſunt: quia ſicut bo *1.Corint.15.*
norum operibus & exemplis minus boni ad meliora ſemper proficiunt, ſic
nonnunquam iniquorum factis & exemplis infirmi ad deteriora tendunt.
Hinc Pſalmiſta alibi ait: Cum ſancto ſanctus eris. Et paulo pòſt ſubditur: Et *Pſal.17.*
cum peruerſo peruertẽris. Tanto itaque ſtudioſius oportet hæc fugere,
quanto facilius incautas mentes poſſunt decipere. Via ergo beatitudinis
eſt, vt quiſquis ad bonum opus tendere deſiderat, quo ſcilicet beatè viuat,
prius malũ cauere ſtudeat, ne bonum quod agit, impediat. Vnde ſcriptũ eſt: *Pſal.33.*
Declina à malo, & fac bonum. Sequitur de domino noſtro Ieſu Chriſto.
Sed in lege domini voluntas eius: & in lege eius meditabitur die ac nocte. Quod Chri-
ſti voluntas in lege Dei patris fuerit, textus ſancti euangelij ſatis oſtendit:
vbi Luca narrante dicitur, qualiter in templo domini puer Ieſus inuenitur *Luc.2.*
ſedens in medio Doctorum & interrogans, cunctis ſtupentibus ſuper pru-
dentia & reſponſis eius. Qui inquiſitus à parentibus ait; Quid eſt quod me

quæ rebatis? Neſciebatis quia in his quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe? ergo in lege domini voluntas eius. Nequaquam puer Ieſus inuitis parentibus in templo domini remanſiſſet, ſi in lege domini voluntas eius non fuiſſet, *Et in lege eius meditabitur die ac nocte.* Nanque in die & nocte prædicauit Chriſtus. In die docebat turbas, nocte verbi myſteria diſcipulis reuelabat.
Ioan.8. Vel in lege domini voluntas eius fuit, quia à præceptis patris nunquam fi-
Ioan.6. lius diſcordauit. Hinc eſt quod ipſe ait: Non veni facere voluntatẽ meam, ſed voluntatem eius qui miſit me, patris. Ex quibus verbis quid aliud colligimus: niſi quod præceptis dominicis obedire debemus, non timendo, ſed amando: non ex neceſſitate, ſed ex voluntate. Non enim timor aut neceſsi
Rom. 13. tas, ſed ſola charitas implet legem, hinc eſt quod Apoſtolus ait: Qui enim diligit, legem impleuit. Nec mirum ſi is qui charitate repletur, in lege domini, die ac nocte, id eſt, aſsiduè meditatur: vel die ac nocte, id eſt, in proſperis & aduerſis. Vbi enim eſt vera dilectio, ibi diuinæ legis eſt meditatio: & mens quæ amore Dei accenditur, nec proſperis nec aduerſis commutatur. *Et erit tanquam lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum*
Prouerb.3. *dabit in tempore ſuo.* De ſapientia per Salomonem dicitur: Lignum vitę eſt his qui apprehẽderunt eam: & qui tenuerit eam, beatus. Quid autem Chriſtus, niſi Dei virtus & Dei ſapientia? Quem quiſquis amando & deſiderando ap-
Gene.2. prehendit, in æternum proculdubio viuit. Legimus in paradiſo lignum vi-
Gene.3. tæ eſſe, de quo dictum eſt: Videte ne forte ſumat de ligno vitæ, & viuat in æternum. Si ergo de hoc ligno ſumens in æternũ viueret, meritò ligno Chri-
Ioan.6. ſtus comparatur, qui eſt cibus vitæ, quo quiſquis veſcitur vita viuet & non morietur. Solet autem in ſcriptura ſacra aquarum nomine aliquando populus deſignari, ſicut legitur in Apocalypſi, vbi per angelum dicitur: Aquæ
Apoca.17. multæ, populi multi ſunt. Decurſus verò aquarum, ſignificat lapſum qui fit per peccatum. Rectè ergo dominus ſecus decurſus aquarum plantatus eſ
Luc.2. ſe deſcribitur, quia inter homines fluxu mortalitatis & peccati decurren-
Luc.5.& 7 *Ioan.20.* tes naſci dignatus eſt. Qui tanquam lignum per vitæ nouitatem viruit: per
1.Ioan.2 noua verba quaſi noua folia immiſit: per miracula floruit: remiſsionẽ omnium peccatorum, & vitam æternam præſtando fructus dedit. Bene ergo ſubditur, quòd fructum ſuum dabit in tempore ſuo. De quo tempore & fru
Galat.4. ctu per Paulum dicitur: Poſtquam venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum in terris, factum ex muliere, factum ſub lege: vt eos qui ſub lege
Gene.22. erant, redimeret. Hinc Abrahæ dictum eſt, In ſemine tuo benedicentur om-
Heb.11. *Gala.3.* nes gentes. Non dicit in ſeminibus, quaſi in multis: ſed in ſemine tuo, quod
Ioan.14. eſt Chriſtus: qui per ſemetipſum dicit, Ego ſum via, veritas & vita. Vel tanquam lignum ſecus decurſus aquarum plantatur, cùm quiſquis iuſtus per
Eph.3. *Mar.8.* infuſionem ſancti ſpiritus in charitate radicatur & fundatur. Ligni enim nomine ſæpe vir iuſtus, aut etiam iniuſtus exprimitur: ſicut per prophetam di-
Iſa.10. citur: Ego dominus humilians lignum ſublime. Quia iuxta Veritatis vo-
Ezech.21. *Matth.23.* cem, omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur. Sa-
Luc.18. lomon quoque ait: Si ceciderit lignum ad Auſtrum aut ad Aquilonem, vi-
Eccle.11. bicunque ceciderit, ibi erit. In die etenim mortis ſuæ iuſtus ad Auſtrum ca-

dit, peccator ad Aquilonem:quia & iuſtus per feruorem ſancti Spiritus ad *Ioan.15.*
gaudia ducitur, & peccator eum apoſtata angelo(qui dixit, Sedebo in mõ- *Iſa.14.*
te teſtamenti in lateribus Aquilonis)in frigido corde ſuo reprobatur. Per a-
quas verò ſancti ſpiritus gratia ſolet deſignari. Vnde veritas ait: Si quis ſitit, *Ioan.7.*
veniat ad me, & bibat. Et, Qui biberit ex aqua quam ego do, non ſitiet in *Ioan.4.*
æternum. Huius aquæ irrigatione agitur, vt anima fidelis per viriditatem fi
dei & ſpei in domino proficiat, atque in charitate ipſius fixa permaneat. Et
quia charitas nũquam ocioſa eſt(operatur enim magna ſi eſt) rectè dicetur
quòd fructum ſuum dabit in tempore ſuo. In hoc tẽpore præſenti fructum
ſuum dant electi: quia bonum quod faciunt, ei attribuunt à quo facti ſunt.
Vel fructum ſuum in tempore ſuo dare, eſt per hanc vitam æterno iudici o-
pera ſua præſentare. Vnde per ſimilitudinem patris familiâs à quodam di-
citur, Domine quinque talenta tradidiſti mihi, ecce alia quinque ſuperlu- *Math.25.*
cratus ſum. Ex quibus verbis valde notandum eſt, quia omnipotens Deus
quicquid nobis in hac vita tribuit, mutuo dat, & cum lucro requirit. Nec ſuf
ficit datum ſeruare, ſed ſummopere illud oportet quemque multiplicare,
vt pigri ſerui ſententiam declinans, mereatur audire quod illic dicitur: Eu- *Math.25*
ge ſerue bone & fidelis: quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſti-
tuam: intra in gaudium domini tui. Ergo ſi pauca fideliter agimus, dum pat
uo hic tempore viuimus(pauca enim ſunt cũcta temporalia ad æternitatem
comparata)ſuper multa conſtituemur. Multa ſunt quidem bona cæleſtia,
de quibus ſcriptum eſt, quia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor
hominis aſcenderũt, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. *Et folium eius non* *Iſa.64.* *1.Corin.2.*
defluet, & omnia quecunque faciet, proſperabuntur. Per folium intelligitur ver-
bum. Quod enim folia agunt arboris, hoc in nobis per ſimilitudinem agũt
verba redemptoris. Fructu quidem eius ſpiritualiter paſcimur: ſermone ve-
rò ipſius à vitiis obumbramur. Quomodo autem folium, id eſt verbum, non
defluat: ipſe in euangelio demonſtrat, vbi ait: Cælum & terra tranſibunt, ver *Math.24.*
ba autem mea non trãſient. Et ſi enim ſonus verborum tranſeat, ea quæ ver- *Luc.21.*
bis exprimitur, ſententia perdurat. Et quicquid voce veritatis dicitur, ſiue
in lege, ſiue in prophetis, ſiue in euangelio, ſiue in apoſtolicis libris, ſiue
etiam per quoſque religioſos: totum per operationem adimplebitur. Vnde
ſcriptum eſt, Iota vnum, aut vnus apex non præteribit de lege, donec omnia
fiant. Et quia potens in opere & ſermone Chriſtus dicitur (ipſe enim eſt *Math.5.* *Luc.24.*
Dei virtus & Dei ſapientia) meritò de ipſo ſubditur. Et omnia quæcunque *1.Cor.1.*
faciet, proſperabuntur. Vnigenitus Dei filius in carne veniens, quia verus *Ioan.1.*
Deus & verus homo extitit, alia vt Deus, alia vt homo, & docuit & fecit.
Sed quod fecit, aut docuit, vt Deus, nobis profuit ad rectè credendũ. Quod *Act.1.*
verò vt homo, profuit nobis ad rectè viuendum. Impletum eſt ergo quod
dicitur, Et omnia quæcunque faciet, proſperabuntur. Sed fortaſſe non cre- *Ioan.18.*
ditur proſperè egiſſe: quando à Iudæis captus, ligatus, flagellatus, crucifi-
xus, occiſus eſt. Immò tunc proſperè egit, quia morte ſua mortem noſtram
deſtruxit. Nec profuiſſet naſci in carne, ſi non contigiſſet mori & reſurge-
re. Et mira domini diſpoſitione actum eſt, vt & Iudæi voluntatem ſuam in

Chriſtum implerent,& Chriſti conſilium, quod putabant deſtruere, perfice-
rent. Sed hæc verba quæ de capite dicta ſunt, etiam membris eius congrue-
re poſſunt. Quiſquis enim Deo perfectè ſeruire concupiſcit, non ſolùm o-
pere, ſed & verbo eſſe iuſtus appetit. Dicatur ergo de quolibet perfecto vi-
ro: *Et folium eius non defluet, & omnia quæcunque faciet, proſperabuntur.*
Folium eius non defluit, cuius in veritate ſermo conſiſtit. Folium eius
non defluit, qui à ſuperfluitate verborum linguam compeſcit. Hinc per Sa-
Prouer. 11. lomonem dicitur, Sapiens vſque ad tempus tacebit. Pſalmiſta quoque alibi
Pſal. 38. ait, Dixi cuſtodiam vias meas, ne delinquã in lingua mea. Et Iacobus per-
Iaco. 3. hibet dicens, Qui in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir. De hoc ergo
perfecto viro rectè dicitur. Et omnia quæcunque faciet, proſperabuntur.
Rectorum quidem facta tunc proſperabuntur, quando mala bonis non ad-
Math. 24. miſcentur: Cùm bene cœpta vſque ad finẽ perducũtur: Cùm pro his nec tẽ-
porale lucrum, nec terrena gloria, nec fauor hominum, ſed ſola patriæ cæ-
leſtis merces requiritur. Sed nonunquam contingit, quia is qui perfectè vi-
uit, in verbo aut in opere delinquit. Nec tamen tunc verbum eius defluit,
Luc. 13. etiam cùm offendit, nam tandiu culpa corde retinetur, quouſque ſatisfa-
ctione pœnitentiæ curetur. Et cùm poſt culpam cautior redit ad iuſtitiam,
Pſal. 36. Rom. 8. quod aduerſari videtur peccatũ etiam proſperatur. Et miro modo fit, quod
vnde peccauit, inde iuſtior exiſtit. Meritò ergo per Paulum dicitur, Om-
nia cooperantur in bonum his, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſan-
cti. Omnia quidem, non ſolùm proſpera, ſed etiam aduerſa: non ſolùm bo-
na, ſed etiam mala. Quia ergo quiſque perfectus vir, & in locutione matu-
rus eſt, & in operatione diſcretus, dicatur rectè: Et folium eius non defluet,
& omnia quæcunque faciet, proſperabũtur. Sed iam quid de reprobis ſub-
iungat, audiamus. *Non ſic impij, non ſic.* Vbi repetitio comminatio eſt, ac ſi di-
ceret: Nec ſic beati eritis, nec ſic proſperari poteritis. *Sed tanquam puluis, quem
proiicit ventus à facie terræ.* Meritò impius pulueri comparatur, quia peccanti
Gene. 3. homini dicitur: Puluis es, & in puluerem reuertẽris. Qui dum tentationibus
agitatur, quaſi puluis vento mouetur. Quem dum ira conturbat, ſuperbia
inflat, vana gloria eleuat, luxuria eneruat, auaritia ſubiicit, inuidia diui-
dit, triſtitia proſternit: quot tentationũ motibus vrgetur, quaſi tot vẽtorum
flatibus puluis diſpergitur. Quod ſi facies terræ, ſpecies patriæ cæleſtis acci-
Pſal. 26. pitur (de qua terra Propheta dicit, Credo videre bona domini in terra viuẽ-
tiũ) rectè puluis à facie terræ proiici deſcribitur, quia à viſione cæleſtis glo-
riæ impius remouetur. *Ideo non reſurgunt impij in iudicio.* Ideo ſcilicet, quia
nullo virtutũ pondere grauati, tãquã puluis à facie terræ ſunt proiecti. Vn-
Iſai. 26. de ſcriptum eſt, Tollatur impius, ne videat gloriam Dei. *Neque peccatores in
conſilio iuſtorum.* Repetita ſentẽtia videtur, vt, quod ſuperius dicitur, impij, in-
telligantur peccatores: & quod præmiſſum eſt, in iudicio, hoc dictũ ſit in cõ-
ſilio iuſtorũ. Aut ſi aliud ſunt impij, aliud peccatores (nã omnis impius pec-
cator, non tamen omnis peccator impius.) Impij non reſurgunt in iudicio,
ſubaudis, vt iudicẽtur: quia iã pœnis certiſſimis deputati ſunt. Peccatores au-
tẽ non reſurgunt in cõſilio iuſtorũ, ſubaudis, vt iudicẽt, ſed vt iudicẽtur. Sed

cùm

cùm Dauid dicat quòd impij nõ reſurgũt in iudicio, quid eſt quod Paulus
ait: Omnes quidẽ reſurgemus? Nam per omnes vult intelligi tã bonos quã 1.Corin.15
malos, tam pios quã impios, tam peccatores quã iuſtos? Sed ſciendum eſt
quia omnes & boni & mali reſurgere habẽt ad vitã, ſed nõ omnes reſurgẽt
ad gloriã. Quod ſatis manifeſtat idem Apoſtolus, cũ ibidem ſubiungit. Sed
non omnes immutabimur. Reſurgẽt quidem omnes vt viuãt, boni & mali:
ſed non omnes immutabuntur, de vita ad gloriã, niſi ſoli boni. Quare hoc?
Quoniam nouit dominus viam iuſtorum. Nouit, id eſt approbat. *Iter autem impio-
rum peribit.* Ac ſi diceret, Iter impiorum non nouit dominus: vt hoc ſit neſci-
ri à domino, quod eſt perire: & hoc ſit ſciri à domino, quod eſt manere. Duo-
bus enim modis ſcire Dei accipitur: Aut ſcire, id eſt, cognoſcere: aut ſcire, id
eſt approbare. Secundum hoc autem, quod ſcire Dei dicitur noſcere, bonos
& malos nouit dominus. Sicut ſcriptum eſt, Ipſe nouit & decipientẽ, & eum Iob.12.
qui decipitur: neq; enim impium quenquam iudicaret, ſi nequaquã cogno-
ſceret. Et tamen iniquum neſcit, quia facta eius non approbat. Et nouit er-
go, quia deprehendit: & non nouit, quia hunc in ſuæ ſapientiæ ſpeciem non
recognoſcit. Hinc dicturus eſt eis in iudicio, Amen dico vobis, neſcio vos. Matth.25
Iuxta hoc verò quod ſcire dicitur approbare, non nouit dominus niſi bo-
nos, vnde ſcriptum eſt: Nouit dominus qui ſunt eius. Quos ideo nouit, quia 2.Tim.2.
præſciuit & prædeſtinauit eos conformes fieri imaginis filij ſui. Quia ergo Rom.8.
omnipotens Deus operationem iuſtorum ſic nouit, vt approbaret: actionẽ
verò impiorum ſic non nouit, vt reprobaret: dicatur rectè, Quoniam no-
uit dominus viam iuſtorum, & iter impiorum peribit.

TITVLVS PSALMI II.

SECVNDVS *Pſalmus ſic intitulatur, Pſalmus David. Notandum quòd
tituli in quibuſdam Pſalmis ita præponuntur, vt intentionem deſignent:
in quibuſdam, vt materiam, in quibuſdam verò vt vtrunque. Pſalmus
propriè dicitur Melos quod per motum & laborem manuum de pſalterio
procedit: & ideo pro bona operatione ſæpe ponitur, quæ ſine labore fieri non poteſt. Et quan-
tum in hoc negocio continetur exhortatio bonæ operationis: idcirco ipſi negocio tale vocabu-
lum competit, vt pſalmus appelletur. Pſalmus ergo iſte, id eſt ſequẽs exhortatio bonæ opera-
tionis, eſt attribuẽdus David, id eſt Chriſto, qui verus David, id eſt viſu deſiderabilis, vel
manu fortis interpretatur. Quis enim adeò deſiderabilis, ſicut ille, de quo ſcriptũ eſt: Cuius* 3.Reg.10.
vultum deſiderat vniuerſa terra, & in quem deſiderãt angeli proſpicere? Et quis fortior 1.Pet.1.
eo, qui omnia quæcũque voluit fecit? qui principẽ huius mũdi de regno ſuo expulit, qui mor- Luc.11. Pſal.134.
te ſua mortẽ noſtrã deſtruxit? Et ſciẽdũ quòd quãdo pſalmi ita intitulãtur, vt pſalmus præ- Ioan.12.
ponatur & nõ canticũ deſignatur quia de moribus agitur. Quãdo verò canticũ & nõ pſal- Ozee 13.
*mus, non de moribus, ſed de myſtico intellectu tractatur. Intentio Chriſti, cui hæc verba cõ-
petunt, hæc eſt, vt omnes fideles ſpem & confidentiã bonæ vitæ, non in ſeipſis, ſed in Chriſto
& ſecundum principium & ſecundum ſpem, conſtituant. Quia nonnunquã Prophetæ ſan-
cti ſic præuident futura, quomodo ſciunt præterita: ſanctus David quod de paſſione Chriſti
& perſecutoribus eius futurum eſſe præuidit, non futuro ſed præterito tẽpore narrare vo-
luit: vt ex ſuis verbis oſtenderet quia Spiritu ſancto reuelante, tam de futuris quàm de
præteritis certus eſſet. Ait ergo de perſecutoribus Chriſti.*

PSALM

PSALMVS II.

QVARE *fremuerunt gentes*, Id eſt gentiles, *& populi*, id eſt Iudæi,
Ioan.11. *meditati ſunt inania?* Et quare *aſtiterunt reges terræ*, Herodes & Pi-
latus, *& principes* Annas & Caiphas *conuenerunt in vnum*, con-
Luc 23. ſilium & locum, *aduerſus dominum*, patrem *& aduerſus Chriſtum* fi-
Matth.26. liũ *eius?* Tanta deniq; inſania furoris eos inuaſit, tanta malitiæ cæcitas per-
culit: vt auctorẽ ſuum, quẽ credere & adorare debuiſſent, vnanimiter etiam
occidere non timerent. Dictum eſt autem *Quare*, ac ſi diceretur, fruſtrà.
Non enim impleuerunt quod voluerunt. Nam qui ideò Chriſtum occide-
Ioan.7. runt, & vt nomen eius de terra delerent, & ne ipſi locum & gent perderẽt:
ideo quidem nomen eius auxerunt, ideo & gentem & locum perdiderunt,
Ioan.11. quia innocentem dominum occiderunt. Miroque modo actum eſt, vt dum
ſuum conſilium implere ſe crederent, conſilium domini nolentes & ne-
Prouer.21. ſcientes implerent. Ergo meditati ſunt inania. Non eſt enim ſapientia, non
eſt prudentia, non eſt conſilium contra dominum. Sed quę inania medita-
ti ſunt? *Dirumpamus*, inquiunt, *vincula eorum, & proiiciamus à nobis iugum ipſo-
rum*. ideſt, deſtruamus vincula religionis Chriſtianæ, ne nos ſui valeant ſub-
iugare. Sic, ſic ſuperbæ mentes contra ſuum auctorem frequẽter ſe erigunt,
dum ſuam non eius voluntatem implere appetunt: & tanto deterius cadunt,
quanto ſupra eum tendunt à quo facti ſunt. Sed quid ſequitur? *Qui habitat in
cælis irridebit eos & dominus ſubſannabit eos.* Quia habitantes in terra cæleſtem
dominum irridere & ſubſannare præſumpſerunt, ab ipſo cæleſti Deo irri-
Marc.14. ſione & ſubſannatione digni oſtendentur. Nam qui ſurrexit à mortuis, &
Luc.24. regnando iam habitat in cælis, cũm ad iudicium veniet, irriſione (vt iam
Act.1. diximus) & ſubſannatione eos dignos oſtendet. Hinc per ſapientiam dici-
Mat.16.25. tur, Quia vocaui & renuiſtis, extendi manum meam, & non fuit qui aſpi-
Prouer.1. ceret: Deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexi-
ſtis. Ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cũm vobis, quod
Ibid. timebatis, euenerit. Cũm irruerit repentina calamitas, & interitus quaſi tem-
peſtas ingruerit; quando venerit ſuper vos tribulatio & anguſtia: Tunc in-
uocabunt me, & non exaudiam; manè conſurgent, & non inuenient me.
Tunc loquetur ad eos in ira ſua, qui antè tacuit in manſuetudine ſua. *Et in furore ſuo*
Roma 9. *conturbabit eos*: quos in longanimitate patientiæ ſuæ antè tolerauit. Iram au-
tem & furorem domini non perturbationem mentis oportet intelligi, ſed
Matt.25 vim qua iuſtiſſimè iudicat. In ira ſua loquetur ad eos, cũm in iudicio ſuo du-
Oze.6. ra illos arguet increpatione: in furore ſuo conturbabit eos, cũm diſtricta
Matth.9. impios feriet animaduerſione. Ecce miſericors Deus non iratus, ſed placa-
Matth.11. tus nobis peccatoribus apparet; mala noſtra videt, & patienter ſuſtinet. Ideò
Ezech 18. diu tolerat, vt ad pœnitentiam nos pertrahat. Sed qui modò negligit pla-
Rom.9. catum, profectò ſentiet iratum. Et quo quiſque nunc durior fit ad pœni-
tentiam, eo ipſe diſtrictior erit ad vindictam. Sed qui in cælis habitat, quo-
modo etiam in terris regnat, audiamus: ait enim: *Ego autem conſtitutus ſum*
Hebr.5. *Rex ab eo*, ſubaudis, à patre meo, *ſuper Syon montem ſanctum eius, prædicans præ-*

ceptum

ceptum eius. Ego, inquam,cuius vincula illi dirumpere,& iugũ meditabantur abiicere.Per Syon,quæ ſpeculatio dicitur, ſancta Eccleſia intelligitur: cuius intentio quotidie ad ſpeculandam claritatem Dei erigitur. Sicut Apoſtolus dicit,Nos autẽ reuelata facie gloriam domini ſpeculantes. Quam *2.Corint.3.*
Eccleſiam montem ſanctum appellat, propter eminentiam & firmitatem. *2.Pet.1.*
Super hanc ergo Eccleſiam vnigenitus Dei patris rex conſtitutus eſt, non *Luc.1. Dan.7.*
vt terreno regnet imperio, ſed cæleſti. Ait enim in quodam loco: Regnum *Ioan.18.*
meum non eſt de hoc mundo. Ergo eſt ſupra mundum. Et cùm eum voluiſ *Ioan.6.*
ſent rapere in regem, vt temporaliter regnaret,in illis aufugit, & terrenum imperium reſpuit. Ergo Chriſtus ſpiritualiter rex conſtitutus eſt in nobis, vt expulſo maligno principe de cordibus noſtris, regnet ipſe in interiore homine ſecundum ſpiritum,ſecundum donationes gratiarum,& largitio- *Ephe.3.*
nes virtutum,& ædificationes morum, ad ſalutem animarum noſtrarum: *Rom.6.*
vt iam non regnet peccatum in noſtro mortali corpore,nec ſeruiamus immunditiæ ad iniquitatem, ſed potius iuſtitiæ in ſanctificationem. Sic ergo Chriſtus in nobis regnare deſiderat,vt ab immundis ſpiritibus & vitiis nos defendat,vt virtutibus & ſacris operibus nos muniat.Sic in nobis regnare appetit, vt ad cæleſte regnum ſuo nos regimine ducere poſſit. Sed quia *2.Corint.5.*
adhuc ſumus in certamine,ſuis nos præceptis non ceſſat admonere. Vnde *2.Timo.2.*
bene dicitur, Prædicans præceptum eius: quia non præcepta, ſed præce- *Matt.22.*
ptum dicit,fortaſſis charitatem nobis innuit,in qua cuncta pręcepta finiun- *1.Corint.13.*
tur:& quam ſi quis impleuerit,cætera ab ipſo implebuntur. Hoc pręceptum *Matth.22.*
nobis quotidie Chriſtus prædicat, hoc præcepto à terris ad cæleſtia ſubleuat:& quicquid per alia præcepta dicit, mittere nos ad hoc vnum præceptum ſemper intendit. Quod quidem duplex eſt mandatum: nam in dilectione Dei eſt dilectio proximi. Et ſcriptum eſt,quia in his duobus mandatis pendet lex & prophetæ. Quicquid ergo lex,quicquid prophetia, quicquid Euãgelium,quicquid ſermo Apoſtolicus prædicat:omnia vnum præceptum,id eſt,charitas vna conſummat. Sed quia de potentia audiuimus, de dignitate huius regis noſtri audiamus. Sequitur enim,& dicit: *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu,ego hodie genui te.* Quod per prophetam audimus, *Matth.3.*
hoc etiam per euangelium legimus. Ibi enim dicitur, quia cùm dominus *Luc.3.*
Ieſus baptizaretur,Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie deſcendit,& vox pa- *Mar.1. Ioan.1.*
tris intonuit,Hic eſt filius meus, in quo mihi complacui, ipſum audite. Vbi *Matth.17*
manifeſtè ſe Trinitas humanę naturæ oſtendit:quia Filius Dei in ſpecie hominis,& Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ, & vox Patris in ſimilitudine humanæ vocis apparuit. Quanquam autem poſſit ille dies in prophetia di- *Luc.2. Matth.2.*
ctus,videri quo Ieſus Chriſtus ſecundum hominem natus eſt;tamen hodie quia præſentiam ſignificat,atque in æternitate nec præteritum, nec futurum eſt, ſed præſens:diuinitus accipitur ſecũdum id dictum, Ego hodie genui te:quo ſempiternam generationem virtutis & ſapientiæ Dei, qui eſt vnigenitus filius,fides catholica prædicat. Duas ergo in Chriſto generationes eſſe credimus:vnam diuinam,alteram humanam:vnam qua ex patre in cælo natus eſt ſine matre,alteram qua in terra ex matre natus eſt ſine patre.

Secun

Secundum illam, cùm nihil eſſemus, nos creauit. Secundum iſtam, cùm perditi eſſemus, nos reformauit. Vnigenitus ergo filius ex patre ſine tempore natus, quia cæleſtem ſuam hæreditatem ſolus habere noluit, humanam naturam ad contemplationem gloriæ ſuæ condidit. Sed quia peccando periit, ille etiam hanc in carne naſcendo requiſiuit: & qui hominem fecerat ad imaginem & ſimilitudinem Dei, miro ſuæ charitatis affectu factus eſt ipſe ad ſimilitudinem hominis. Et vnde ſe ad noſtram humanitatem humiliauit, inde nos ad hæreditatis ſuæ gloriam ſubleuauit. In hac igitur carnis generatione & humiliatione ei à patre dicitur: *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Minor quidem videtur ille qui poſtulat, eo qui poſtulatur. Et dum Chriſtus carnem aſſumpſit, à patre ſuo per humanitatē ſe minorauit. In hoc enim quòd in forma Dei eſt æqualis patri, non poſtulat à patre, ſed ſimul omnia operatur cum patre. In hoc autem quòd pro nobis ſe dignatus eſt humiliare, minor patre factus, non ceſſat pro nobis interpellare. Poſtula (inquit) à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. Sancti Patriarchæ & prophetæ poſtulauerunt pro Iudæis. Ipſe vnigenitus filius Dei, homo inter homines factus, poſtulare dignatus eſt pro gentibus. Illi poſtulauerunt genti ſuæ ſalutem, & miſit eis Deus ſaluatorem. Sed quia hunc in carne humilem viderunt, ſuperbo corde & cæco contempſerunt. Quem verò Iudæa elata repulit, hūc gentilitas humiliata ſuſcepit. Illa per ſuperbiam hæreditatem perdidit: hęc per humilitatem ad hæreditatem venit. Sed quia hoc non ſuis meritis, ſed Dei filio volente, & patre eius annuente factum eſt, rectè ei dicitur, Poſtula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. Non enim ait, Poſtulēt illę gentes, ſed poſtula tu. Ex quibus verbis ſatis colligitur, quia gentilitas non ſuis meritis ſaluatur: ſed ille hoc fieri petiit, qui patri pro nobis vſque ad paſſionem mortis obediuit. Et quia gentilis populus ab extremis mundi partibus ad fidem collectus eſt, rectè dicitur, Et poſſeſſionem tuam terminos terræ, ſubaudis, dabo tibi. Dum enim perſecutio in Iudæa agitur, ſancta Apoſtolorum prædicatio in vniuerſum mundum diſpergitur: ſicut ſcriptum eſt, Vobis miſſum fuerat verbum Dei: ſed quia indignos vos iudicaſtis, ecce imus ad gentes. Pro crudelitate ergo malitiæ quæ mentem Iudææ concremauit, omnipotens Deus gentes in hæreditatem ſumpſit: quia per hoc, quòd illa redemptorem ſuum ac membra eius perſecuta eſt, ſanctis Apoſtolis per diuerſa diſperſis, nos qui Iudææ in circuitu ſumus, dono cæleſtis gratię ſplendorem veri luminis videmus. Sed quia in vitæ fortitudine nos inuenit, & ad iuſtitiæ regulam reduxit, bene ſubditur: *Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos.* Virga ferrea accipitur inflexibilis iuſtitia, quæ ideo virga, quia recta: ideo ferrea, quia dura. Recta bonis, dura malis: Blanda iuſtis, aſpera peruerſis. Et quia per hanc dominus ſpirituales regit, carnales confringit, rectè dicitur: Et tanquam vas figuli confringes eos. Quid enim terrena ſunt corda, niſi vaſa fictilia? Vas enim fictile, terrenum & fragile eſt. Carnalia ergo corda, quæ trāſitoria appetunt, hoc quod corruptibile & vile eſt, diligunt, terrenis rebus totis deſideriis incumbunt, quid aliud, quàm

Margin: Geneſ. 1. Philip. 2. Ephe. 4. Ioan. 14. Philip. 2. Ioan. 10. Philip. 2. 1. Ioan. 2. Hebr. 7. Exod. 4. Iſa. 16. Ioan. 17. Iſa. 19. Ioan. 1. Ioan. 4. Actio. 8. Hebr. 5. Philip. 2. Iſa. 60. 1. Pet. 2. Luc. 10. Act. 13. Mar. 16. Matth. 26. Iſa. 42. Luc. 5. 1. Corint. 4. 2. Timo. 2. Ioan. 3. Rom. 8.

quâm terrena vaſa ſunt? Quæ dominus per virgam ferreã confringit, cùm
per iuſtitiæ rectitudinem ſuam in eis carnalitatem deſtruit, cùm mentis
elationem conterit, cùm infirmitas propria ad memoriam reducitur, & cor
ruptionis miſeria diligenter attenditur, & vitiorum fractura ſolerter penſa
tur. Quia ergo pietas ſumma ſic nos ferit, vt regat: ſic confringit, vt melius
reſtituat, dum vaſa iræ commutat in vaſa miſericordiæ, & vaſa apta ad inte- *Roma. 9.*
ritum facit apta ad gloriam: dicatur rectè, Reges eos in virga ferrea, & tan-
quam vas figuli confringes eos. Quos iam diuinus ſermo alloquitur, cùm
ſubiungit: *Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram.* Et nunc, id eſt,
iam innouati, iam contritis luteis tegumentis carnalibus, vaſis erroris, quæ
ad carnalem vitam pertinent. Nunc intelligite iam reges, id eſt, valentes re
gere quicquid vobis ſeruile & beſtiale eſt: caſtigantes veſtra corpora, & ſer-
uituti ſubiicientes. Qui cæleſti regi ſeruiunt, reges proculdubio ſunt: ipſi *1. Pet. 2.*
enim ſeruire verè regnare eſt. Nam tanto quiſque liber à vitiis redditur,
tanto potentius ſibi ſpiritualiter dominatur, quanto auctori ſuo humilius fa
mulatur. *Erudimini* (inquit) *qui iudicatis terram.* Spirituales ſignifican-
tur qui terram iudicant. Inferius enim nobis eſt quicquid iudicamus. Quic
quid autem infra ſpiritualem hominem eſt, meritò terra nominatur: quia *Hier. 22.*
terrena labe ſauciatur. Qui ſe vt peccatorem accuſat proprióque iudicio cõ *1. Corin. 11.*
demnat, atque ſemetipſum duris increpationibus proſequitur, iudex terre-
nus non immeritò vocatur. Talibus dictum eſt, Intelligite & erudimini, id
eſt, ad hoc intelligite vt erudiamini. Non enim intellectus proficit, ſi vſque
ad eruditionem vitæ non peruenit. Ille autem eruditus intellector eſt, qui
hoc quod intelligere valet, ad vitæ ſuæ ædificationẽ trahere ſtudet. *Serui-
te domino in timore, & exultate ei cum tremore.* Sæpe nanque contingit, quia is
qui cæleſti domino purè deſeruit, ex ipſa virtute in elationem ſe erigit, &
tanto ſe mox à ſeruitute domini elongat, quãto à virtute humilitatis diſcor-
dat. Quapropter neceſſe eſt vt ſic ſeruiat amor, quatenus in humilitate ſem-
per animum reprimat timor: ne fructum, quem bona vita cõgregat, ventus *Math. 6.*
elationis tollat. Vel quia in hoc ſeculo inter gaudium ſpei, & tentationis me
tum poſiti ſumus: alloquitur nos Spiritus ſanctus, dicens: *Seruite domino
in timore, & exultate ei cum tremore*: vt & de ſpe exultatio, & de tentatione
naſcatur tremor. Etſi enim iuſtorum actio quandoque proſperatur, in ea ta- *Iob. 7.*
men vita poſita eſt, de qua per beatum Iob dicitur, Tẽtatio eſt vita humana
ſuper terram. Quia igitur inter blanda verſamur & aſpera, inter proſpera
& aduerſa, inter triſtitiam & gaudium, inter ſpem & metum: dicatur rectè:
Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. Sed quia non ſufficit
bona agere, niſi & mala quiſque valeat æquanimiter tolerare: adiunctũ eſt:
Apprehendite diſciplinã, ne quãdo iraſcatur dominus & pereatis de via iuſta. Diſcipli
na eſt emendatoria tribulatio ſecũdum illud, Quem enim diligit dominus, *Prouerb. 3.* *Hebr. 12.*
corripit: flagellat autem omnem filiũ quem recipit. Et quia iuſtitia modò in *Apocal. 3.*
proſperis, modò in aduerſis agitur: in proſperis quidem timor, in aduerſis
verò diſciplinæ patientia præcipitur: ne ſi in illis ſe eleuat, in foueam ela-
tionis cadat: aut ſi in iſtis ſe deiicit per puſillanimitatis vitium victus pro-

ruat. Hanc verò diſciplinam quiſquis apprehendere negligit, à via quidem iuſtitiæ perit, per iniquitatis vias miſerabiliter incedit: tantóque omnipotentem dominum ad iracundiam prouocat, quanto pro ipſius amore aduerſa tolerare recuſat. Cùm enim ſcriptum ſit, Quia non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis: & quòd oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparauit dominus diligentibus ſe. Cùm incomparabilia bona promittat Deus, & mala minima ingerat mundus: rectè iuſtus dominus iraſci debet, quando pro tam paruis, tam magna contemni videt. Si enim dulcedinem patriæ cęleſtis amarent, ex magno gaudio tribulationes omnes ſuſtinerent: cùm conſtet, quia ex tolerantia huius tribulationis creſcat eius inæſtimabilis merces ſuauitatis. Sed adhuc apprehendẽdi diſciplinā cauſa adiungitur, cùm ſubinfertur: *Cum exarſerit in breui ira eius. Beati omnes qui confidunt in eo.* Modò dum diſtricti iudicis ira differtur, & peccator in deſideriis animę ſuę laudatur: dum iuſtus tribulationes & anguſtias ſuſtinet, quæ malorum pœna, quæ iuſtorum gloria ſit, non apparet: hinc eſt, quod Ioannes Apoſtolus ait, Chariſsimi, nunc filij Dei ſumus: & nondum apparuit quid erimus. Scimus autem quoniam cùm apparuerit, ſimiles ei erimus: quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Tunc profectò apparebit quàm fallax huius mundi fiducia extitit, quàm trāſitoria vita, quàm breuis glòria, quàm parua voluptas, quàm falſa proſperitas, & quàm citò trāſiit quicquid hîc charum & pretioſum fuit. Ergo infœlices illi, qui in talibus confiſi ſunt. Beati autem omnes qui confidunt in domino.

Rom. 8. Iſai. 64. 1. Cor. 2. Pſal. 9. 1. Ioan. 3.

TITVLVS PSALMI III.

TERTIVS *Pſalmus ex perſona Chriſti accipiendus eſt, tractās de paſsione eius, ac reſurrectione. Et mittit nos ad illā hiſtoriā, in qua dicitur Dauid fugiſſe à facie bellantis aduerſum ſe filij ſui Abſalom. Quā hiſtoriam Heſdras propheta intelligens illa quæ in paſsione Chriſti geſta ſunt, præſignaſſe, talem titulum præpoſuit, Pſalmus Dauid, cùm fugeret à facie Abſalō filij ſui. Qui hoc modo exponitur: iſte Pſalmus, id eſt, iſta exhortatio moralitatis quæ in ſequenti negotio continetur, eſt Dauid, id eſt, Chriſti, qui manu fortis eſt. Pſalmus (dico) habitus de his quæ cōtigerunt, cùm fugeret, id eſt, cùm auferendo gratiā ſuam recederet, à facie Abſalom filij ſui, id eſt, à mēte Iudæ, quem cum aliis Apoſtolis gratia ſua elegit ad hoc, vt filius ſuus eſſet. Bene autem pro Abſalō, qui pax patris dicitur, ipſe traditor Chriſti intelligitur: quia quāuis ipſe pacem cum Chriſto non habuerit, tamē Chriſtus ei pacē & ore dedit, & corde tenuit. Vides ergo dominus electos ſuos non ſolū ab alienis, ſed etiam ab amicis & parentibus propter iuſtitiā paſſuros: ad conſtantiam paſsionis eos hortari in hoc opere intendit, ſeipſum proponens in exemplum: vt ſicut ipſe in paſsione ſua conſtans fuit, & de tribulatione ſua dominum inuocauit, & ipſa tribulatio ei ad gloriam & exaltationem profuit: ita ipſi cōſiderando quòd per tribulationes exaltabuntur, & ad orationes ſe conuertant; & cogitantes illum eſſe caput & aduocatum ſuum, non deficiant.* Sequitur de pſalmo.

2. Reg. 15. Luc. 6. Ioan. 13. Matth. 26. Luc. 22. Phil. 2. Act. 14. Matth. 23. Ephe. 1. 1. Ioan. 2.

PSALMVS III.

D*OMINE quid multiplicati ſunt qui tribulant me? Multi inſurgunt ad-*
uerſum me. Hæc inueſtigatio non cauſa ignorantiæ fit, ſed pro-
pter inſtructionem perfectorum: vt conſiderando finem tribu-
lationis ſuæ, conſtantes permaneant, Tam ſcilicet multiplicati
ſunt qui inſurgunt & tribulant, vt de numero diſcipulorum non defuerit *Ioan. 18.*
qui ad numerum perſequentium acceſſerit. O mira Dei omnipotentis pa-
tientia! quos vno verbo potuit extinguere, hos ex mira manſuetudine ſua
dignatus eſt tolerare: vt per ſeipſum demonſtraret quæ in nobis eſſe virtus
patientiæ deberet. De ſe enim nobis exemplum fecit æternus conditor, vt *Ioan. 13.*
quia ſic humiliatus eſt cæleſtis Deus, deſinat iam ſuperbire terrenus homo. *Rom. 12.*
Sed hæc ſui capitis verba retinet adhuc corpus eius, quod eſt Eccleſia, quæ *Eph. 4. & 5.*
dum tribulationibus premitur, quæ dũ aduerſus ſe inſurgere peruerſos in-
tuetur, clamat & dicit: Domine quid multiplicati ſunt qui tribulãt me? Mul
ti inſurgunt aduerſum me. Hoc ſancti martyres clamauerunt, cùm multi-
plicari eccleſiæ perſecutores viderunt. Hoc præſens Eccleſia clamare non
ceſſat, quæ in tempore pacis ſuæ multis aduerſitatibus elaborat, dum occul *Eph. 6.*
ti hoſtis tentationibus agitur, dum prauè viuentiũ moribus grauatur, dum
carnalium hominum apertas iniurias grauiter tolerat, & quorundam qua- *Matth. 7.*
ſi iuſtorum ſub imagine ſanctitatis ſimulationem grauiùs portat, quandiu
caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem: & corpus *Gala. 5.*
quod corrumpitur agrauat animam, & deprimit terrena habitatio ſenſum *Sapien. 9.*
multa cogitantem: quandiu in hac periculoſa & laborioſa vita manet, tan-
diu dicere anima fidelis habet: Domine quid multiplicati ſunt qui tribu-
lant me? multi inſurgunt aduerſum me. *Multi dicunt animæ meæ, Non eſt ſalus*
ipſi in Deo eius. Manifeſtum eſt quòd hæc dicebant, qui Chriſtum eſſe Deum *Matth. 27.*
non credebant. Ad hoc valent illæ voces, Si filius Dei eſt, deſcendat de cru- *Luc. 23.* *1. Corint. 2.*
ce. Si enim cognouiſſent, nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. Et quo
niam plerunque coaceruatione vitiorum ſubrepit deſperatio ſanitatis, tan-
quã ipſis vitiis inſultantibus animæ, vel etiam diabolo & angelis eius per no
xias ſuggeſtiones, vt deſperemus operantibus, veriſsimè dicitur: Multi di-
cunt animæ meæ, Non eſt ſalus ipſi in deo eius. Sed quiſquis nos aduerſa-
rius oppugnet, quæq; tribulatio grauet, ſemper dicendum eſt, quod ſequi-
tur: *Tu autem domine ſuſceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.* Capitis
nomine in ſacro eloquio mens ſolet intelligi. Sicut enim à capite membra,
ſic ſenſus à mente reguntur. Tales ſuperna bonitas libenter ſuſcipit, quos *Ioan. 6.*
ad ſuum adiutorium humiliter confugere cernit: & caput, id eſt, mẽtem co- *Luc. 15.*
rum dono ſuæ gratiæ eleuat, quos non in hoc ſeculo, non in ſeipſis ſed in
domino Deo ſuo gloriari delectat. Hinc Apoſtolus nos admonet, dicens:
Qui gloriatur, in domino glorietur. Si tu enim gloriaris in domino, Deus *1. Cor. 1.*
gloriatur in te. Si tu non tuã, ſed eius gloriam quæris, ipſe quærit quomodo *2. Cor. 10.*
te exaltet & glorificet. Hinc ſancti Patriarchæ & prophetæ, hinc Apoſtoli
& cæteri iuſti viri à domino Deo exaltati & glorificati ſunt, quia ſeipſos in *Mat. 23.* *Luc. 18.*

hoc ſeculo contemnentes, gloriam domini, non ſuam quæſierunt. Vel hoc quod dicitur, Tu autem domine ſuſceptor meus es: & cætera, ſecundum ho-
Ioan.1. minem dicitur: quia hominis ſuſceptio eſt Verbum caro factum, gloriam quoque ſuam dicit domini etiam ille, quem ſic ſuſcepit Dei verbum, vt ſimi lis cũ illo fieret Deus. Ex hac regula introducimur ne quis ſibi de ſe glorie-
Luc.23. tur. Caput autem Chriſtus in paſsione ſua exaltatum habuit, quia in tanta paſsionis humilitate, mentis fortitudinem non amiſit. *Voce, inquit, mea ad dominum clamaui, & exaudiuit me de monte ſancto ſuo.* Voce ſua ad dominum clamare, eſt intentè dominum deprecari. Voce ſua clamat, cùm quiſquis ita intentè orat, quòd ſonus vocis ab intentione cordis non diſcrepat. Hinc egregius doctor ait, Pſalmis & hymnis cùm oratis dominum, hoc verſetur
1.Cor.14. in corde, quod profertur in ore. Et Apoſtolus dicit, Pſallam ſpiritu, pſallam & mente. Tales libenter exaudit dominus, quos ſcilicet ita clamare conſpicit: vnde bene dicitur, *Et exaudiuit me de monte ſancto ſuo*, id eſt, de altitu-
Pſal.35. dine iuſtitiæ ſuæ. Legimus enim, Iuſtitia tua ſicut montes Dei. Et iuſtum ſic
Iſa.54. erat vt innocentem occiſum, cui retributa ſunt mala pro bonis, à mortuis ſuſcitaret, & digna perſequentibus retribueret. Nos quoque de monte ſancto ſuo exaudit, quando preces noſtras, non ex meritis noſtris, ſed ex ſua ſan
Iſa.54. cta miſericordia ſuſcipit. Non enim digni ſumus, vt audiamur: ſed ipſe mi-
Tit.3. ſericors eſt, vt exaudiat. Hinc eſt quod per Apoſtolum dicitur. Non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum miſericordiam ſuam ſaluos
1.Timo.2. nos fecit. Dicit autem ipſe per quem ſaluati ſumus. *Ego dormiui, & ſoporatus*
Ioan.11. *ſum, & exurrexi: quia dominus ſuſcepit me.* Dormitio morientis, ſomnus autem
Cantic.5. mortui accipi poteſt: vt dormitio ſit, qua trãſitur ad ſomnum: veluti eſt expergefactio qua tranſitur ad euigilationem. Bene ergo accipitur: ego dormiui, & ſoporatus ſum. Ego me paſſioni permiſi, & mors conſecuta eſt. Vel tunc dormiuit Chriſtus, quãdo ſuſcepta morte à temporali dolore quieuit.
Luc.24. Tunc ſoporatus eſt, quando die altera in ſepultura moratus eſt: die verò tertia à mortuis reſurrexit. Vnde hîc ait, Et exurrexi, quia dominus ſuſcepit me. Surgens enim à mortuis, in gloria Dei patris ſuſceptus eſt. Vel poteſt hoc dicere, quiſquis fidelium recolens mortem peccatorum ſuorum, & donum regenerationis, *Ego dormiui*, & cætera. Dormiuimus enim, cùm à bono opere torpuimus: cùm in noſtra prauitate delectabiliter iacuimus: cùm dulce erat nobis peccare, & in eis quidem peccatis perſeuerare. Sed ab hoc ſomno mortis viuificans gratia nos euigilare fecit, cùm mala noſtra ad memoriam reduxit: cùm dulcedinem peccatorum in amaritudinem vertit, & mentem noſtram ad lamenta pœnitentiæ formauit, nóſque in vitiis torpentes, ad bona opera excitauit. Domini autem gratia commendatur, cùm dicitur, Surrexi, quia dominus ſuſcepit me. Niſi enim eius gratia ſuſciperet, anima noſtra à morte peccati minimè ſurrexiſſet. Sed quia quiſquis à domino ſuſcitatur, fortis contra quoſque aduerſarios redditur: rectè ſubditur. *Non timebo millia populi circundantis me. Exurge domine, ſaluum me fac Deus meus.* Exurge, id eſt, fac me exurgere. Mos eſt diuinarum ſcripturarum
2.Corin.13. perſonæ Dei attribuere quod in nobis operatur. Vnde illud eſt, An experimentum

mentum quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus? Non enim ait, Quo iubente loquor: ſed prorſus ipſam locutionem illi tribuit, cuius munere loquebatur. Quia verò millenarius numerus perfectus eſt, per millia populi vniuerſa prauorum multitudo deſignatur. Is ergo quem Dominus ſuſcitat & ſaluat, millia populi non formidat: quia tantò omnem malorum multitudinem non timet, quantò vnum omnipotentem Deum protectorem habet. Vel ſi ex perſona domini loquentis accipitur quod dictum eſt, Non timebo millia populi circundantis me: conſtat quia aduerſarios ſuos iam non timet, quia ab eis corporaliter tribulari non valet. Chriſtus enim reſurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltrà *Rom. 6.* non dominabitur. Et eò ſub ſe inimicos ſuos habet, quò ad dexteram Dei *Pſal. 109.* patris ſedenti ei tradita eſt poteſtas in cælo & in terra. Quare autem non ti- *Matt. 28.* meat, reddit cauſam, cùm ſubiungit. *Quoniam tu percuſſiſti omnes aduerſantes mihi ſine cauſa: dentes peccatorum contriuiſti.* Quis ignorat, quoniam ſine cauſa aduer- *Iſa. 53.* ſati ſunt Chriſto inimici eius? Ipſe enim peccatum non fecit, nec inuen- *1. Pet. 2.* *Pſal. 10.* tus eſt dolus in ore eius. Sed quia iuſtus Deus & miſericors eſt, omnes *Pſal. 110.* aduerſarios ſuos percuſſit: alios vltione vindictæ ad damnationem, alios dolore pœnitentiæ ad ſalutem. Quod ſi per aduerſantes maligni Spiritus *Matth. 25.* *Matth. 4.* intelliguntur, vel quique homines mali qui modò Eccleſiam Chriſti perſequuntur: hi profectò in fine ſeculi à domino percutiuntur. *Dentes peccatorum contriuiſti.* Per dentes, verba maledicta deſignantur: de quibus per Apoſtolum Paulum dicitur, Si autem mordetis inuicem, videte ne abinui- *Galat. 5.* cem conſumamini. Poſſunt & dentes accipi principes peccatorum, quorum auctoritate quiſque à ſocietate rectè viuentium præciditur, & quaſi malè viuentibus incorporatur. Dentes ergo peccatorum dominus contriuit, quando ipſos & verba eorum ad nihilum redigit. Timeant ergo aduerſarij mali: quia ſi ipſi iniuſtè percutiunt, habent ſuper ſe dominum, à quo iuſtè percutiuntur. Timeant poteſtates malæ: quia ſi ipſæ alios opprimunt, habent ſuper ſe poteſtatem à qua opprimuntur. Quæ autem ſpes *Roma. 13.* noſtra? *Domini* (inquit) *eſt ſalus, & ſuper populum tuum benedictio tua.* Nos quidem infirmi & imbecilles: nemo de ſe præſumat, quoniam domini eſt *2 Corin. 4.* ſalus, ſaluos faciens à morte peccati. Infelix ego homo, quis me liberabit *Roma. 7.* de corpore mortis huius? Gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Ergo Domini eſt ſalus. Sed quæ eſt benedictio populi ipſius? niſi illa, qua dicetur, Venite benedicti patris mei, percipite regnum *Matt. 25.* quod vobis præparatum eſt ab origine mundi. Talis benedictio ſuper nos & ſuper *Matt. 27.* filios noſtros.

Amen.

TITVLVS PSALMI IIII.

SCIENDVM eſt quod quibuſdam necceſſaria præponitur pſalmus in titulo, vt non ſequatur canticum. Quibuſdam vero canticum, vt non ſequatur pſalmus. Aliis vero præponitur pſalmus, & ſequitur canticum. Aliis autem canticum, & ſuccedit pſalmus: quæ varietas attendenda eſt. Vbi enim pſalmus tantum ponitur, deſignatur quod in ſequenti negocio ſimpliciter de moralitate tractatur. Vbi autem canticum tantum, oſtenditur quod de iocunditate agitur. Et vbi præcedit pſalmus, & canticum ſequitur, de moralitate tractatus habetur: ita tamen, vt mentio fiat de remuneratione ad quam tendit moralitas. Vbi autem præcedit canticum, & ſuccedit pſalmus, de iocunditate remunerationis fit ſermo: ſic tamen, vt de moralitate per quam habetur, aliqua mentio fiat. Pſalmus iſte ſic intitulatur, In finem pſalmus cantici David. Exponitur ſic: Iſte pſalmus cantici, id eſt, præſens exhortatio bonæ moralitatis, in qua fit mentio de cantico, id eſt, de iocunditate æternæ remunerationis, eſt David, id eſt, Chriſti, vel alicuius fidelis credentis & ſperantis in Chriſto: David dico, dirigentis eos quos exhortatur, in finem, id eſt, in illum qui eſt finis & completio legis & prophetarum. Vel finis, id eſt, meta & conſummatio totius agonis. Vel finis, id eſt, conſummata quies beatitudinis. Intentio Chriſti vel cuiuſcunque credentis in eum, in hoc pſalmo eſt, perſuadere his qui terrenis delectantur, vt egrediendo à tribulatione vitiorum & terrena negligendo, æterna bona quæ in fine, id eſt, in Chriſto ſunt, appetant: ſeipſum proponendo eis in exemplum, & ſic dicendo.

PSALMVS IIII.

Roma. 4. *CVM inuocarem exaudiuit me Deus iuſtitiæ meæ.* Hoc eſt, cùm in longa corde meo orarem, exaudiuit me ipſe à quo eſt iuſtitia mea. *In tribulatione dilataſti mihi.* hoc eſt, ab anguſtiis triſtitiæ in ſaturitate

Rom. 2. no gaudiorum me deduxiſti. Tribulatio & anguſtia in omnem

Rom. 5. animam hominis operantis malũ. Qui autẽ dicit, Gaudemus in tribulationibus, ſcientes quoniã tribulatio patientiã operatur: & quoniã charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritũ ſanctum, qui datus eſt nobis: nõ habẽt cordis anguſtias, quãuis extrinſecus à perſequentibus intercipiantur. In hoc prorſus ſunt iuſtis aſpera tribulationia, quia dũ tribulantur in corpore, dilatantur in corde: & quo eos arctiùs mala tẽporalia premũt, eo latiùs bona cæleſtia concupiſcunt. Quia ergo ex anguſtiis tribulationis creſcit dilatatio mẽtis, dicatur rectè, in tribulatione dilataſti mihi. Mutatio autem perſonæ tertiæ ad ſecũdam, forte ideo fit, vt oſtendat quẽadmodum exauditus ſit, in ipſa dilatatione loquens Deo: vt hoc ſit corde dilatari, iã cordi habere infuſum Deũ, cũ quo intrinſecus colloquatur: cui nũc orat & dicit, *Miſerere mei, & exaudi orationẽ meam.* Quod iterũ rogat, cùm iã ſe exauditum & dilatatũ indicauerit, forte ideo fit vt vnde nõ eſt exauditus, adhuc exaudiatur: aut in quo non eſt perfectus, perficiatur: aut ꝓpter alios inchoãtes vt in illis qui crediderint perficiatur quod inchoauerũt. Habẽt enim iuſti propriũ, vt in omne quod dicũt, atq; quod agũt non ſolũ ſuum profectũ, ſed etiam proximorum ædificationẽ quærãt. Vnde apte ſubiũgitur. *Filij hominũ vſquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatẽ, & quæritis mendaciũ?* Ac ſi diceret, Vos qui in carnali generatione mẽte habitatis, vſq; ad quẽ finem cor durum habetis, quòd Deo non

creditis

credatis, & bona inuiſibilia non cogitatis? Vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium? Quo fructu, qua vtilitate temporalia amando quæritis, quærendo vanitates quæ vana ſunt, quia durare non poſſunt: & mendacium, quia amatores ſuos decipiunt. *Et ſcitote quoniam mirificauit dominus ſanctum ſuum.* Eum ſcilicet, quem ſuſcitauit ab inferis, & in cœlo ad dexteram ſuam collocauit. Increpat ergo potius humanum genus, vt ad eum tandem ab huius mundi amore conuertatur. Sed ſi quem mouet coniunctio ſuperaddita, quod ait, *Et ſcitote*, facile eſt animaduertere hoc genus locutionis familiare eſſe illi linguæ quam prophetæ loquebantur. Nam ſæpe inuenis ita cœptum, Et dixit dominus ad illum. Et factum eſt verbum domini ad illum. Quæ iunctura coniunctionis cùm ſententia non præcedente cui conſequens adnectatur, mirabiliter fortaſſe inſinuat prolationem veritatis in voce eſſe coniunctam cum ea viſione quæ fit in corde. *Dominus exaudiet me, cùm clamauero ad eum.* Hic nos admoneri credo, vt magna intentione cordis auxilium imploremus Dei: quoniam ſicut gratulandum eſt de illuminatione in hac vita, ita orandum eſt pro requie poſt hanc vitam. Quapropter aut ex perſona fidelis euangelizantis, aut ex ipſius domini ſic accipiendum eſt, ac ſi dictum eſſet, Dominus exaudiet vos, cùm clamaueritis ad eum. *Iraſcimini, & nolite peccare.* Occurrebat enim, Quis eſt dignus exaudiri? Aut quomodo non fruſtra clamat peccator ad Dominum? Ergo Iraſcimini, inquit, ſubaudis, vobis ipſis, valde pœnitendo de præteritis criminibus, & indignando, quod ad tam abiecta & vilia corruiſtis: & vlterius peccare deſinite. *Quæ dicitis in cordibus veſtris.* Subaudis, dicite: Nolite eſſe populus, de quo dictum eſt, Labiis me honorat; Cor autem eorum longe eſt à me. *In cubilibus veſtris compungimini.* Cubilia ſunt de quibus dominus monet, vt intus oremus clauſis oſtiis. Compungimini autem ad pœnitentiæ dolorem refertur, vt ſeipſam anima puniens compungat, ne in Dei iudicio damnata torqueatur. Aut ad excitationem pertinet, vt euigilemus ad videndam lucem Chriſti, tanquam adhibitis ſtimulis. *Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ, & ſperate in domino.* Sacrificium iuſtitiæ, opera iuſti ſunt poſt pœnitentiam. Quid enim iuſtius, quàm vt ſuis quiſque peccatis iraſcatur potius quàm alienis, ſeque ipſum puniens mactet Deo? Inſinuat etiam tranſitum de vita veteri ad nouam: vt extincto poſt pœnitentiam veteri homine, ſacrificium iuſtitiæ ſecundum regenerationem noui hominis offeratur Deo: cùm ſeipſam iam anima offert & imponit in altari fidei, diuino igne, id eſt, Spiritu ſancto comprehendenda: vt iſte ſit ſenſus, *Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ, & ſperate in domino*, id eſt, Recte viuite, & ſperate donum Spiritus ſancti. Sperantur autem quid niſi bona? Sed quia id bonum vult à Deo impetrare quod diligit, & pauci ſunt qui diligant interiora bona: admirabiliter cùm dixiſſet, Et ſperate in domino: ſubiecit, *Multi dicunt, Quis oſtendit nobis bona?* Quæ interrogatio quotidiana eſt omnium ſtultorum & iniquorum, pacem & ſecuritatem præſentis vitæ deſiderantium, de futura vita, quæ nobis promittitur, dubitantium: qui ſæpe dicunt, Quis nouit, ſi vera ſunt? Aut quis venit ab inferis, vt iſta renunciaret Sapien. 2.

Iſa. 29. Matt. 15. Matth. 6.

non

Magnificè ergo & breuiter oſtendit, quæ bona quærenda ſint: reſpondens
eorum interrogationi. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui domine.* Hoc
lumen eſt totum hominis bonum, quod non oculis ſed mente conſpicitur.
Signatum eſt autem, dixit, ſuper nos tanquam denarius ſignatur Regis i-
Matt.22. magine. Homo enim factus eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei, quam
Geneſ.1. peccando corrupit. Bonum ergo eius eſt verum atque æternum, ſi renaſcen
Ioan.3. do ſignetur. *Dediſti lætitiam in corde meo.* Non ergo foris quærenda eſt læ-
titia ab his, qui adhuc graues corde diligunt vanitatem, & quærunt men-
dacium: ſed interius vbi ſignatum eſt lumen vultus Dei. In interiore enim
Epheſ.3. homine habitat Chriſtus. Sed homines temporalia ſectantes, nihil aliud
nouerunt dicere, niſi, Quis oſtendit nobis bona? cùm vera bona intra ſe-
metipſos videre non poſſunt. Itaque conſequenter de his dicitur, *A fructu*
Ioan.12. *frumenti, vini, & olei ſui multiplicati ſunt.* Non vacat quod additum eſt, *Sui*,
Ioan.6. eſt enim frumentum Dei: ſi quidem panis viuus, qui de cælo deſcendit. Et
Pſal.35. eſt vinum Dei: nam inebriabuntur (inquit) ab vbertate domus tuæ. Eſt &
Pſal.22. oleum, de quo dictum eſt: Impinguaſti in oleo caput meum. Iſti autẽ multi
qui dicunt, Quis oſtendit nobis bona? à fructu frumenti, vini, & olei ſui
multiplicati ſunt. *Sui*, non Dei, id eſt, temporalis non ſpiritualis. Iſtis autem
relictis, qui multiplicati ſunt cupiditate temporalium, vir fidelis exultat, &
dicit: *In pace in idipſum dormiam & requieſcam.* Rectè enim ſperatur à tali-
bus omnimoda mentis alienatio à mortalibus rebus, & miſeriarum ſeculi
huius obliuio, quæ nomine dormitionis & ſomni decenter & propheticè
ſignificatur. Sed hoc non tenetur in hac vita, imò ſperandum eſt in futura.
Hoc & verba oſtendunt, quæ futuri temporis ſunt. *Quoniam tu domine ſingu-*
lariter in ſpe conſtituiſti me. Bene ait, Singulariter. Periit enim ſupradicta mul
Actu.4. tiplicitas, & tenet in ſanctis ſingularitas: de quibus dicitur in Actibus Apo-
ſtolorum, Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna. Singula-
res ergo & ſimplices, id eſt, ſecreti à multitudine & turba naſcentium re-
rum eſſe debemus, & amatores æternitatis & vnitatis: ſi vni Deo & domino
inhærere cupimus.

TITVLVS PSALMI V.

TITVLVS Pſalmi eſt, Pro ea quæ hæreditatem accipit. Intelligitur Eccle-
ſia, quæ accipit hæreditatem, id eſt, vitam æternam per dominum Ieſum:
vt poſsideat ipſum, & ab ipſo poſsideatur. Intentio eiuſdem Eccleſiæ eſt
in hoc pſalmo, Omnes fideles orando, & bene operando inuitare ad hæredi-
tatem æternæ beatitudinis, ſeipſam proponendo in exemplum, & orando ſic.

PSALMVS V.

VERBA mea auribus percipe Domine, intellige clamorem meum. Vo-
cata Eccleſia inuocat Deum, vt (eo opitulante) pertranſeat
nequitiam ſeculi huius, & ad eum perueniat. Quæ autem
ſunt aures diuinitatis, niſi pietas eius & miſericordia, quibus

nos audire dignatur? Ipſius quoque eſt intelligere clamorem noſtrum, attendere & approbare noſtri cordis deſiderium. Verba noſtra Dominus quaſi auribus percipit, quando noſtras preces pie & miſericorditer ſuſcipit. Et bene poſt verba clamor adiungitur: quia tunc placent Deo verba noſtrę deprecationis, quando procedunt ex deſiderio cordis. Hinc per Apoſtolum dicitur, Pſallam ſpiritu, pſallam & mente. Sed quia non ſufficit, vt verba noſtra audiat Deus, & clamorem intelligat niſi ad effectum perducat: recte ſubiungitur, *Intende voci orationis meæ, rex meus & Deus meus.* Ac ſi diceret: Sic audi verba, ſic intellige deſideria, vt probet rei effectus te intentum eſſe meis orationibus. Et quia ſanctæ Eccleſiæ oratio per filium mittitur ad patrem, aptè ait, Rex meus & Deus meus. Per regem enim Filiũ: per Deum, Patrem deſignat. Et Filius ait, Per me itur ad Patrem. Rectè ergo primo rex meus, deinde Deus meus. Nec tamen dixit, Intendite, ſed Intende: quia Pater & Filius non duo Dij, ſed vnus eſt Deus. Cauſam quoque ſubiungit, quare exaudienda ſit, cùm ſubinfertur, *Quoniam ad te orabo domine:* Et protinus adiungit, *Manè exaudies vocem meam: &c.* Quid eſt quod ſuperius dixit Exaudi, quaſi in preſenti ſe exaudiri cuperet: nunc verò dicit, Mane exaudies, non exaudi: &, Ad te orabo, &, Adſtabo, & Videbo? Fortè ſuperior eius oratio ipſam vocationem oſtendit. Caligans autem inter procellas huius ſeculi, quia ſentit ſe non videre quod cupit: ideo dicit, *Manè exaudies.* Ac ſi diceret, Non es ille qui poſſis videri ab eis, à quorum oculis nox peccatorum nondum receſſit: ſed mane, id eſt peracta erroris mei nocte, & diſcedentibus peccatorum tenebris, Exaudies vocem meam: id eſt, oſtendes vocem meam exauditam. *Manè aſtabo tibi & videbo.* Aſtabo, inquit, non iacebo. Iacere enim, in terrenis quieſcere eſt. Non eſt ergo inhærendum terrenis, ſi volumus Deum videre. Et exponit cauſam quare mane aſtabit & videbit: *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.* Iniquitas, malignitas, mendacium, homicidium, dolus & quicquid huiuſmodi eſt, nox eſt: qua tranſeunte fit manè, vt videatur Deus. Nos quandiu in hoc ſeculo inter tentationes ſumus, in peccatorum tenebris iacemus: Nec verum ſtatim habemus, nec veraciter videmus. Veraciter enim ſtare, eſt in æternitatis beatitudine permanere: & verum videre, eſt Deum in ſua maieſtate contemplati. Sed ille qui veraciter eſt, & incommutabilis manet, Apud quem (vt Iacobus ait) non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio, quoniam non eſt Deus qui iniquitatem velit: ideo in hoc ſeculo vbi iniquitas abundat, ſeipſum non oſtendit. Sed quia futurum eſt, vt nox huius iniquitatis pertranſeat, & mane, id eſt in reſurrectione electos ſuos ad immortalitatis ſtatum & ſuæ contemplationis viſum reſtituat: voce Eccleſiæ dicatur rectè, Mane aſtabo tibi & videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es. Quia verò in collectione iuſtorum reprobatio fiet impiorum, rectè ſubiungitur: *Neque habitabit iuxta te malignus, neque permanebunt iniuſti ante oculos tuos.* Malignus quaſi malo igne plenus dicitur. Maligni ergo nomine numerus infidelium deſignari poteſt, qui dum in infidelitatis errore perſiſtunt, malignitate ſua bonum ignem gratię

ſpir

1.Corin.14. Math.6. Ioan.11. Matth. 21. Zacha.9. Ioan.14. 1.Ioan.5. Ioan.10. Ioan.9. Ioan.3. 1.Ioan.2. Rom.6. 2.Pet.2. Rom.13. Ioan.8. 1.Corint.13. 1.Ioan.3. Ioan.14. Exod 3. Malach. 3. Iacob.1. Matth.24. 1.Ioan.2. Matt.25.

ſpiritualis contemnunt. Iniuſti autem ſunt qui à bono opere torpeſcunt. Iuxta dominum ergo malignus non habitabit, quia tanto tunc ab auctore iuſtitiæ infidelium numerus elongatur, quanto nunc à iuſtitia fidei diſiungitur. Iniuſti quoq; ante eius oculos tunc permanere non valēt, quia nunc, videlicet in operibus tenebrarū, perdurare non timent. Adhuc etiam de reprobis ſubditur: *Odiſti omnes qui operantur iniquitatem, perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Perdes omnes qui non ſolùm operantur quæ odiſti, ſed etiam loquuntur mendacium, falſam iuſtitiam prætendendo, nec in pœnitentia
Eccleſ.17. confitendo peccata. Non perdes autem, ſi pœnitendo veritatem loquun-
1.Ioan.1. Eccleſ.12. tur, vt faciendo iſtam veritatem veniant ad lucem. Per operantes iniquitatem deſignantur hi, qui non ſolùm bona non faciunt, ſed etiam peruerſe vi
Matth.25. uunt. Quos omnipotens Deus odit, id eſt, odio ſuo dignos oſtendit: & quia eos in iuſtitiæ ſuæ regula non cognoſcit, à ſuo amore repulſos in æternum punit. Per loquentes verò mendacium, hæretici non immeritò poſſunt intelligi, qui ſua falſitate veritatem fidei conantur deſtruere: quos diſtrictus iudex cum reprobis perdet. Quia ſicut illi damnantur ex prauo opere, ita hi quoque damnandi ſunt ex praua locutione. Vel hoc modo poteſt exponi: Perdes omnes qui loquuntur mendacium: id eſt, veritati contrarium: quòd recedentes ab eo quod eſt, ad id quod non eſt, declinant. Vnde Apo-
1.Ioan.2. ſtolus ait, Qui dicit ſe in Chriſto manere, & mandata eius non cuſtodit, mēdax eſt. Duo ſunt genera mēdaciorum, in quibus non eſt magna culpa, nec tamen ſunt ſine culpa: Cùm nos aut iocamur, aut vt proſimus mentimur. Illud primū in iocādo non eſt pernicioſum, quia nō fallit. Nouit enim ille cui dicitur, ioci cauſa eſſe dictum. Secundum autem ideo mitius eſt, quia retinet nonnullam beneuolentiam. Illud verò quod fallere intendit mendacium, eſt quod animam occidit: ſicut ſcriptum eſt, Os quod
Sapien.1. mentitur, occidit animam. Sed iam mutatio perſonæ fit, cùm ſubditur, *Virum ſanguinum & doloſum abominabitur Dominus.* Vſus quippe prophetarum eſt, frequenter perſonas mutare: vt modò Deo, modò hominibus, modò capiti, modò mēbris loquantur. Loquuntur enim Deo, tanquā ei à quo accipiunt quod prophetiſant. Loquuntur hominibus, tanquam eis quibus prophetizant. Et modò de capite ad membra, modò de membris ad caput vocem mutant: in quo vnitatem capitis & membrorum nobis inſinuant. Per virum ſanguinum, perſecutores ſanctorum martyrum deſignantur. Doloſi verò ſunt, hi qui fideles animas verbis ſeductoriis decipere cupiunt, quos abominabitur Dominus, id eſt, ab hæreditate electorum ſeparabit. Quia ergo illi ſuis malis meritis damnandi ſunt, Eccleſia verò per domini miſericordiam ſaluanda eſt: bene ſubiungit, *Ego autem in multitudine miſericordiæ tuæ introibo in domū tuam, adorabo ad templum ſanctum tuum in timore tuo.* Domus Dei ipſa eſt ſancta Eccleſia, quæ regnatura in cælo, adhuc laborat in terra: quæ cōſtruitur ex fidelibus, tanquā
1.Pet.2. ex viuis lapidibus: quibus Petrus ait, Et vos tanquā lapides viui ſuperædifi-
1.Corin.3. camini. Et Paulus ait, Dei agricultura, Dei ædificatio eſtis. Huius cæleſtis domus ædificiū ingreditur, quiſquis in ſancta Eccleſia ſanctorū mores imitatur

tatur. Hoc ſpirituale ędificiũ intrare, eſt ſancti viri qualiter proficiũt amãdo conſpicere. Sed quia hoc nemo ſuis viribus valet, ideo rectè dicitur, In multitudine miſericordiæ tuæ. Multa quidem eſt Dei miſericordia, quia (vt Paulus ait) Vbi abundauit peccatum, ſuperabundauit gratia. Rom.5. In miſericordia ſua pius dominus nos à peccatis liberat, ſed in abundantiori miſericordia nobis etiam dona gratiæ ſpiritualis præſtat. In miſericordia ſua nos ab æternis ſuppliciis eruit, ſed in multitudine miſericordiæ ſuæ nos etiam ad ſupernæ patriæ domum reduxit. Ioan.1. Quis diuinæ miſericordiæ viſcera penſare valeat, quæ vt nobis vitam redderet, homo fieri, & mortem ſuſcipere voluit? Philip.2. dicatur ergo: Ego autem in multitudine miſericordiæ tuæ introibo in domum tuam. Sancta Eccleſia ideo domus dicitur, quia ab omnipotente domino inhabitatur. Matth.7. Ideo templum appellatur, quia ab ipſo domino conſecratur. 2.Paral. Pſal.67. Vel templum ideo vocatur, quia in eo continuè cæleſti domino laudes referuntur. Ait ergo, Adorabo ad templum ſanctum tuum in timore. Quia non ait in templo, ſed ad templum, intelligendum eſt non de perfectione, ſed de profectu ad perfectionem eſſe dictum. Et fortaſſe ideo addidit, in timore tuo: quia principium ſapientiæ timor domini. Pſal.110. Pro.1.&9. Qui timet dominum faciet bona. Eccleſi. Et in alio pſalmo dicitur, Beatus vir qui timet dominum, in mandatis eius volet nimis. Eccleſ.15. Pſal.111. Et iterum, Seruite domino in timore. Et quia hoc viribus ſuis non valet, ideo adiungit, *Domine deduc me in iuſtitia tua propter inimicos meos: dirige in conſpectu tuo viam meam.* Inimici mei volunt me ſeducere, & ad iniuſtitiam deuiare. Tu domine, qui es creator meus, eſto dux meus. Deut.32. Tu enim feciſti nos, & non ipſi nos. Pſal.99. Tu rege nos, & non ipſi nos. Poſtquam autem dixit, *Deduc me in iuſtitia*, non immerito addidit, *Tua*: ac ſi apertè diceret, Per temetipſum data. Nam per ſanctos prophetas & famulos ſuos ſecundum diſtributionem temporum dedit minora præcepta populo quem adhuc timore alligari oportebat: per filium ſuum maiora populo, quem charitate iam liberare conuenerat. Nec mirum eſt quòd dantur maiora præcepta propter regnum cælorum, & minora data ſunt propter regnum terrenum, ab eodem Deo viuo qui fecit cælum & terram, qui ſolus nouit congruentem ſuis temporibus generi humano exhibere medicinam. De hac ſua iuſtitia nos admonet in Euangelio dicens, Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum. Matth.5. Id eſt niſi non ſolùm illa minora præcepta legis impleueritis, quæ inchoant homines, ſed etiam iſta quæ à me adduntur (qui non veni ſoluere legem, ſed adimplere) non intrabitis in regnum cælorum. Matth.5. Audiamus minorem iuſtitiam. Deut.19. Audiſtis (inquit) quia dictum eſt, Oculum pro oculo, dentem pro dente. Audiamus maiorem. Ego dico vobis, non reſiſtere malo. Matth.5. Iuſtitia minor eſt non excedere in vindicta modum, ne plus rependat quiſque quàm accipit: & magnus hic gradus eſt. Nemo enim inuenitur, qui pugno accepto pugnum tantùm reddere velit: & vno à conuiciante verbo audito, vnum, ſi tantundem valeat referre, contentus ſit. Sed ſiue ira perturbatus immoderatiùs vindicat: ſiue quia iuſtum putat eum qui læſit prior grauiùs lædi, quàm læſus eſt qui non læſerat.

Talem

Talem animum magna ex parte reſtenauit lex, in qua dicitur, Oculum pro
Exo.21. oculo, & cętera. Quibus nominibus ſignificatur modus, vt iniuriam vindi-
Deut.19. cta non tranſeat: & hæc eſt pacis inchoatio. Perfecta autem pax eſt, talem
Leuit.24. penitus nolle vindictam. Inter illud ergo primum quod præter legem eſt,
vt maius malum pro minore malo reddatur: & hoc quod dominus perfi-
ciendis diſcipulis dicit, ne malo reſiſtatur: medium locum tenet, vt tantum
reddatur, quantum acceptum eſt: per quod à ſumma diſcordia ad ſummam
concordiam pro temporum diſtributione tranſitus factus eſt. Parum au-
tem adhuc videtur domino, ſi pro malo quod acceperis, nihil rependas
mali, niſi etiam amplius ſis paratus accipere. Hoc eſt quod conſequenter
exponit, Si quis te percuſſerit in dexteram maxillam, præbe ei & alteram.
Matth.5. Sed quid eſt quod ipſe dominus, qui præcepta quæ docuit, primus ipſe im-
Act.1. pleuit, percutienti ſe in maxillam miniſtro ſacerdotis non præbuit alteram:
Ioan.16. ſed inſuper dixit, Si malè loquutus ſum, exprobra de malo: Si autem bene,
cur me cædis? niſi hoc præceptum debere intelligi ad præparationem
cordis, non ad oſtenſionem operis? Vnde alibi vir ſanctus dicit: Paratum
Pſal.56. cor meum Deus. Dicatur ergo, Domine deduc me in iuſtitia tua propter i-
nimicos meos. Cuius iuſtitiæ viam poſtulat, cùm ſubiungit, Dirige in con-
ſpectu tuo viam meam. Aliud eſt iuſtitia, aliud eſt via. Nam iuſtitia eſt do-
ctrina Christi, via eſt ipſe Chriſtus. Iuſtitiam oſtendit prædicando, viam o-
Ioan.14. perando. Vnde ſcriptum eſt, Quæ cæpit Ieſus facere & docere. Recta quip-
Acto.1. pe actio non virtus eſt, ſed via virtutis. Nam per actionem venitur ad vir-
Gal.5. tutem. Fides enim quæ per dilectionem operatur, impetrat gratiam. Et gra-
Roma.5. tia Dei diffuſa in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt no-
bis, implet iuſtitiam. Ego (inquit dominus) ſum via, veritas, & vita. Viam
Ioan.14. intelligite Chriſtum operantem: veritatem, Chriſtum docentem, vitam
Chriſtum remunerantē. Via ducit ad veritatē, quia per viam venitur ad do
ctrinam: doctrina autem veritatis ducit ad vitam, quia cùm impletur quod
præcipitur, acquiritur vita quæ promittitur. Bene autem ait, Propter ini-
micos meos. Multos enim in via Dei ſancta Eccleſia patitur aduerſarios,
qui premunt eam perſequendo, terrendo, blandiendo, ſeducendo: qui quā-
tum à via veritatis diſcordent, ex verbis oſtenditur, quæ ſubſequuntur. *Quo-
niam non eſt in ore eorum veritas.* Et hoc approbat, cùm adiungit: *Cor eorum va-*
Matth.12. *num eſt.* Nam quomodo eſt veritas in ore, ſi vanitas eſt in corde? Bonus ho-
mo de bono theſauro cordis ſui profert bona, & malus homo de malo the-
ſauro cordis ſui profert mala. Ex abundantia enim cordis os loquitur: De
quibus adhuc rectè ſubiunctum eſt, *Sepulchrum patens guttur eorum, linguis ſuis
doloſè agebant, iudica illos Deus.* Adulatores & ſeductores rectè ſepulchra paten-
tia dicti ſunt, qui non habendo vitam veritatis, quodammodo exanimes
ſunt, & mortuos in ſe recipiunt, quos verbis mendacibus & vano corde in-
teremptos in ſe conuertunt. Quod dixit linguis ſuis, ſignificat malis. Ma-
li enim malas habent linguas. Doloſe vero agere, eſt aliud in corde, aliud
Pſal.27. in ore habere. Vnde in alio pſalmo dicitur, Qui loquuntur pacem cum pro
ximo ſuo, mala autem in cordibus eorum. Eos omnipotens Deus iudicat,
quia

quia omnes inimicos falſos, doloſos in extremo examine condemnat: de quibus adhuc ſubiungit: *Decidant à cogitationibus ſuis, ſecundum multitudinem impietatum eorum expelle eos.* Prophetia eſt, non maledictio. Non enim optat vt veniat, ſed prædicit quod futurum præuidit. A cogitationibus ſuis decidunt, quia quicquid elatè cogitauerunt, cùm intereunt, ſine fructu amittunt. Superbia verò ruinam habet, ſicut econtrario humilitas exaltationem. Dicitur alibi: In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Quę vtique non perirent, ſi cęleſtia cogitarent. Teſtatur enim idem Pſalmiſta, Quoniam ſunt reliquiæ homini pacifico. Iniuſti autem diſperibunt ſimul, reliquiæ impiorum interibunt. Cogitationes ergo impiorum peribunt, quia æterna mala nunquam cogitata reperiunt: & ſubitò amittunt bona temporalia, quæ diu mente tractauerunt. Qui ſecundum multitudinem impietatum ſuarum expellentur, quia propter multa mala quæ geſſerunt, & ab æterna hæreditate expellentur, & in tenebras exteriores eiicientur. Bene autem ſubditur: *Quoniam irritauerunt te domine.* Neque enim quia peccauerunt, ideo perirent, niſi perſeuerando in malo dominum irritarent. Nam ſuperna pietas poſtquam deliquimus, ad pœnitentiam reuocat, & diu expectat. Non enim vult mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. Quod ſi conuerti negligit, & tempus gratiæ in augmentum expendit culpæ, quem pœnitendo placare debuit, eum plus irritando, id eſt ad iracundiam prouocando, grauiter offendit. Vnde Paulus ait: Tu autem ſecundum duritiam tuam & cor impœnitens, theſaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei. Nam tanto eum tunc diſtrictus iudex acriùs damnat, quanto nunc miſericordiùs expectat. Sed quid erit de iuſtis? Sequitur & dicit: *Et lætentur omnes qui ſperant in te.* Primùm quidem iuſtorum gaudiũ eſt in ſpe: vnde dicitur, Spe gaudentes. Spe enim ſalui facti ſumus. Poſtmodum verò erit in re. Vnde hîc ſecutus adiungit, *In æternum exultabunt & habitabis in eis.* Ipſa erit æterna exultatio, cùm templum Dei fient iuſti, & erit gaudium ipſe incola eorum. *Et gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum,* Et bene, in te, tanquam omnes poſſidentes hæreditatem te. *Quoniam tu benedices iuſto.* Hæc eſt benedictio gloriari in Deo, & habitari à Deo. Et quia vocatio non meritorum noſtrorum, ſed beniuolentiæ & miſericordiæ Dei eſt: ſubiecit dicens, *Domine vt ſcuto bonæ voluntatis tuæ coronaſti nos.* Bona enim voluntas Dei præcedit bonam voluntatem noſtram, peccatorem vocans in pœnitentiam. Et ipſa bona voluntas eſt inuictiſſimum ſcutum, quo repellitur inimicus deſperatione ſalutis ſuggerens multitudine tribulationum & tentationum. Deus enim operatur & velle & perficere in nobis, pro bona voluntate. Non enim ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit.

Matth. 1.
Matth. 25.
Iaco. 4.
Pſal. 145.
Pſal. 36.
Matth. 8.
Iohel. 2.
Ezech. 18.
Luc 15.
Rom. 9.
Roma. 2.
Rom. 12.
Rom. 8.
Ioan. 14.
Matth. 4.
Epheſ. 6.
Philip. 2.
Tit. 3.

TITVLVS PSALMI VI.

SExtvs Pſalmus ſic intitulatur, Pſalmus Dauid pro octaua: Per octauã dies iudicij intelligitur: quoniã omnia tẽpora ſeptẽ dierũ repetitione voluuntur: & quod fit in vna, poteſt mutari in alia. Octauus autẽ ille æſtimãdus eſt, qui varietatem iſtam non habebit: Et quod in eo fiet, æternũ & incommutabile permanebit. Eſt autem vox in hoc pſalmo fidelis pœnitentis, alios exemplo ſuo exhortantis, vt ſimiliter pœniteant; ne in octaua, id eſt extrema die iudicij, æternam damnationem incurrant.

PSALMVS VI.

DOMINE, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.
Malach.3. Deus qui eſt incõmutabilis natura, apud quẽ (vt Apoſtolus ait)
Iaco.1. non eſt tranſmutatio, nec viciſsitudinis obũbratio: de quo dictũ
Sapien.12. eſt, Tu autem Domine virtutum, cum tranquillitate iudicas:
nullam in ſe furoris vel iræ perturbationem ſuſcipit: ſed furoris nomine
intelligitur illa immenſa & immoderata animaduerſio vindictæ, qua pec-
Matth.25. catores punientur in extremo examine. Ira verò poteſt intelligi examina-
1.Corint.13. tio illa, qua imperfectæ animæ emundãtur in purgatorio igne. Bene autem
dicitur, Ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me: Nam
Matth.5. corripias, quod mitius videtur, ad emendationem valet: qui verò arguitur,
Ioan.3. id eſt accuſatur, metuendum eſt ne in finem habeat damnationem. Ar-
guuntur in die iudicij omnes qui non habent fundamentum Chriſtum.
1.Corint.3. Emendantur autem, id eſt purgãtur, qui huic fundamento ſuperædificant
ligna, fœnum, ſtipulam, id eſt infructuoſa, vana, inutilia. Detrimentum qui
Nume.31. Iſa.1.4. dem patientur, ſed tamen ſalui erunt; ſic tamen quaſi per ignem. Quid ergo
Ezech.22. iſte orat, qui non vult furore domini argui, vel ira emendari? quid, niſi vt
Malach.3. Matt.9.12. ſanetur? Vbi enim ſanitas eſt, nec mors metuenda eſt, nec curantis aut ſe-
Apoc.3. cantis medici manus. Sequitur itaque & dicit: *Miſerere mei domine, quoniam*
Iob.14. *infirmus ſum.* Multæ ſunt infirmitates noſtræ corporis & animæ. Nam cor-
2.Math.12 Matth.9 pus mortalitate corrumpitur, anima tentationibus premitur. Infelix homo
Epheſ.4. multis tentationibus & miſeriis fatigatur. Qui ergo ſentit miſeriam, quid
1.Ioan.2. tam poſtulare debet, quàm miſericordiam? Qui ſentit infirmitatem, quid
tam deſiderare debet, quàm ſanitatem? Reſtat itaque vt dicat: *Sana me do-
mine, quoniam conturbata ſunt oſſa mea.* Quid per oſſa niſi animæ fortia deſi-
gnantur? Nam ne oſſa carnis intelligeres, expoſuit, cùm ſubiungit: *Et ani-
ma mea turbata eſt valde.* Turbãtur quidem interiores ſenſus à conſidera-
tione proprij reatus, ipſa quoque infirma & peccatrix anima, cùm ſubtilita
tem extremi examinis cogitando conſpicit, ab omni interiore fortitu-
dine deſtituta, in ſemetipſa contremiſcit. Videt enim ibi damnari quicquid
inuentum fuerit praui operis, vel ocioſi ſermonis, & ſilentij, vſque ad mini-
Matt.12. mam cogitationem, ſi non fuerit ad Dei voluntatem directum. Hinc eſt v-
rens conſcientia, illinc accuſantia peccata, inde terrens iuſtitia: ſubtus pa-
tens horridum chaos inferni, & tortores horribiles: deſuper iratus iudex,

foris ardens mundus. Iuſtus vix ſaluabitur, peccator vbi parebit? Plangat ite 1.Pet.4.
rũ & gemat, ne tanta tormẽta incurrat. Timet iuſtitiam? quærat miſericor-
diam. Non habet fortitudinem? vel agnoſcat propriam infirmitatem, & di-
cat: Miſerere mei domine, quoniam infirmus ſum, & cætera. Magnus enim
acceſſus ad Deum, eſt cognitio infelicitatis ſuæ. De tarditate autem ſanita-
tis conqueritur, cùm ſubiungit, *Et tu domine vſquequo?* Ecce iuxtà eſt dies
domini magnus, iuxtà & velox nimis dies iræ dies illa, dies calamitatis & Sophonia.1.
miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies tubæ & clangoris. O vox diei
domini amara! Ecce peccatrix anima, arbor infructuoſa, digna ſecuri & Matth.3. & 7.
igne: lignum aridum & inutile. Timor reum turbat, conſcientia confun-
dit, cogitationes increpant, fugere non licet. Stat ſuſpenſus ad grauiſſimam
ſententiam. Ecce miſer in anguſto periculo egens feſtino auxilio, Et tu do-
mine vſquequo tardaris? vſquequo non exaudis? Nec in hoc tanquam cru-
delis Deus æſtimandus eſt: ſed tanquam bonus perſuaſor animæ quid mali Matth. 15.
ſibi ipſa peperit. Differt enim pius dominus exaudire multoriens ex ſua
magna miſericordia, vt ex difficultate ſanationis ſit diligentior cuſtodia
receptæ ſanitatis. Nam quod facilè ſanatur non multùm cauetur. Differt a-
liquando, vt agnoſcatur quãta impiis pœna præparetur, qui ſe nolunt con-
uertere ad Deum, ſi tantam difficultatem conuertẽtes patiuntur: ſicut alibi
ſcriptum eſt, Si iuſtus vix ſaluabitur, peccator & impius vbi parebunt? Et 1.Pet.4.
quia differt, ideo adiungit: *Conuertere domine, & eripe animam meam: ſaluum me
fac propter miſericordiam tuam.* Conuertens ſe, orat vt ad eum conuertatur & Zacha. 1.
Deus: ſicut ipſe promittit, Conuertimini ad me & ego reuertar ad vos. Sed
forte meliùs intelligendum eſt, Conuertere domine, id eſt fac me conuerti.
Sentit enim in ipſa ſua conuerſione difficultatem. Nam perfecta noſtra cõ-
uerſio paratum ſemper inuenit Deum, ſicut propheta Oſee dicit: Quaſi di- Oſee.6.
luculum præparatus eſt egreſſus eius: Quoniam vt eum amitteremus, non Ierem.23.
eius abſentia, qui vbique eſt, ſed noſtra fecit auerſio. Dum autem nos cõuer-
timur, id eſt dum mutatione veteris vitæ reſculpimur, ſpiritum noſtrum du-
rum ſentimus & laborioſum, à terrenarum cupiditatũ caligine ad ſerenita-
tem diuinæ lucis retorqueri. Et in tali difficultate dicimus, Conuertere do-
mine, id eſt, adiuua nos, vt perficiatur in nobis conuerſio, quæ te paratũ in-
uenit, & fruendum te præbet dilectoribus tuis. Et ideo poſtquã dixit, Con-
uertere domine: addidit, Et eripe animam meam: tanquam inhærentem per-
plexionibus huius ſeculi, & ſpinas quaſdam dilacerãtium deſideriorum in
ipſa conuerſione patiẽtem. Saluum me fac (inquit) propter miſericordiam
tuam. Intelligit non ſuorum meritorum eſſe, quòd ſanatur: quandoquidem
peccanti & datum præceptum prætereunti, iuſta damnatio debebatur. Sana
me, inquit, ergo non propter meum meritum, ſed propter miſericordiam
tuam. *Quoniam non eſt in morte qui memor ſit tui.* Intelligit quoq; nunc eſſe tem-
pus cõuerſionis: quoniam cùm vita iſta tranſierit, non reſtat niſi retributio
meritorum. *In inferno autem quis confitebitur tibi?* Confeſſus eſt tamen in infer Luc.16.
no diues ille, (de quo dominus dicit) qui Lazarum vidit in requie, ſe autem
in tormentis dolebat, vſque adeò confeſſus, vt etiam moneri ſuos vellet, vt

ſe à peccatis cohiberent, propter pœnas quas apud inferos eſſe non credũt, Quid eſt ergo, *In inferno autem quis confitebitur tibi?* An infernum vult intelligi, quò poſt iudicium præcipitantur impij, vbi iam propter profundiores
Matth. 22. tenebras nullam lucem Dei videbunt, cui aliquid confiteãtur? Poteſt etiam illud intelligi, vt mortẽ vocet peccatum quod contempta diuina lege committitur: infernum verò cæcitatem animi, quæ peccantem, id eſt, moriẽtem
Roma. 1. excipit & inuoluit: Sicut non probauerũt Deum (inquit) habere in notitia, dedit illos in reprobũ ſenſum. Ab iſta morte & ab iſto inferno tutam ſe fieri anima deprecatur, dum molitur cõuerſionem ad Deũ, & patitur difficultatem. Quapropter contexit dicens: *Laboraui in gemitu meo.* Et tãquam parum profuerit, addit: & dicit, *Lauabo per ſingulas noctes lectum meum.* Lectus eſt hoc loco appellatus, vbi requieſcit animus æger & infirmus, id eſt, in voluptate corporis & delectatione ſeculari: quam delectationem lachrymis lauat, qui ſeſe conatur ab illa extrahere. Videt enim iam dãnare ſe carnales concupiſcentias, & tamen delectatione tenetur infirmitas, & in ea libenter iacet: vnde ſurgere niſi ſanatus animus non poteſt. Quod autem ait, *Per ſingulas noctes:* hoc fortaſſe accipi voluit, quod ille q ſpiritu prõptus ſentit aliquã lucẽ veritatis, & tamẽ in delectatione huius ſeculi per carnis infirmitatem aliquãdo requieſcit, tãquam dies & noctes alterno affectu cogitur pati, vt cùm dicit,
Rom. 7. Mente ſeruio legi Dei, tanquam diem ſentiat: rurſus cùm dicit, Carne autem legi peccati, inclinetur in noctem, donec omnis nox tranſeat, & veniat vnus dies de quo dicitur: Mane adſtabo tibi & videbo. Tunc enim adſtabit, nunc autem iacet, quando in lecto eſt: quem lauabit per ſingulas noctes, vt tantis lachrymis impetret efficaciſsimam Dei miſericordiæ diſciplinam. *Lachrymis meis ſtratum meum rigabo.* Hoc accipimus ſtratum, quod ſuperius lectum. Sed rigare amplius eſt quàm lauare: quoniam poteſt aliquid in ſuperficie lauari, rigatio verò ad interiora permanat: quod ſignificat fletum vſque ad cordis intima. Temporum verò varietas quod præteritum poſuit, cùm diceret, Laboraui in gemitu meo: & futurum, cùm diceret, lachrymis meis ſtratũ meum rigabo: illud oſtendit quid ſibi dicere debeat, cùm quiſq; in gemitu fruſtrà laborauerit: tanquã diceret, Non profuit, cũ hoc feci: vel ergo illud faciã. Vnde & ſequitur: *Turbatus eſt à furore oculus meus.* Vtrũ ſuo furore an Dei, in quo petit ne argueretur? Sed ſi furor ille diẽ iudicij ſignificat quomodo nũc poteſt intelligi? An inchoatio eius eſt, quòd hîc homines dolores & tormẽta patiũtur, & maximè damnũ intelligẽdæ veritatis: ſicut iã
Rom. 1. cõmemoraui, ꝙ dictum eſt, Dedit illos Deus in reprobum ſenſum? Nam ea eſt cæcitas mentis. In eam quiſquis datus fuerit, ab interiori luce Dei ſeclu-
Matth. 8. & 22. ditur: ſed nõdum penitus, cùm in hac vita eſt. Sunt enim tenebræ exteriores quæ magis ad diẽ iudicij pertinere intelliguntur: vt penitus extra Deum ſit, quiſquis, dum tẽpus eſt, corrigi noluit: penitus autẽ eſſe extra Deum, quid
1. Timo. 6. eſt, niſi in ſumma eſſe cæcitate? Siquidẽ Deus habitat lucẽ inacceſsibilẽ, quò
Matth. 25. ingrediuntur, quibus dicitur, Intra in gaudiũ domini tui. Huius ergo iræ inchoatio, eſt cæcitas mẽtis, quã in hac vita patitur quiſque peccator. Timens itaque iudicij diem, laborat & plangit, ne ad illud perducatur, cuius

initium

initium tam pernicioſum nunc experitur. Et ideo nõ dicit extinctus eſt, ſed
turbatus eſt à furore oculus meus. Poteſt quoque furoris nomine immen-
ſus animi feruor intelligi, quo pœnitens ſibimetipſi ſolet iraſci. Vnde ſcri- *Pſal. 4.*
ptum eſt, Iraſcimini, & nolite peccare. Bene autem non extinctus, ſed turba- *Ephe. 4.*
tus oculus dicitur: nam furor qui per odium fit, oculũ mentis excæcat: furor
verò qui fit per zelum non excæcat, ſed turbat. Sed vnde dolore pœnitentiæ
ad tẽpus turbatur, inde poſtmodum conſolatione gratiæ melius illuſtratur.
Cõſideratis autem reliquis vitiis, inuenit ſe omnibus eſſe vallatũ: Quæ vitia
quoniam veteris vitæ ſunt, & veteris hominis, quo exuendi ſumus, vt indua *Epheſ. 4.*
mur nouo: rectè dicitur: *Inueteraui inter omnes inimicos meos.* Vel inter ipſa vi-
tia, vel inter homines, qui nolũt ad Deum conuerti. Nam & hi etiam ſi non
ſæuiunt, etiam ſi parcunt, etiam ſi eiſdem conuiuiis & domibus & ciuitati-
bus nulla lite interpoſita, ſed crebris colloquiis quaſi cõcorditer viuunt: ni-
hilominus tamen intentione contraria inimici ſunt eis, qui ſe ad Deum cõ-
uertunt. Nam cùm alij amant & appetunt iſtum mundum, alij ſe optant ab
iſto mundo liberari: quis non videat inimicos eſſe illos iſtis? Nam ſi poſſint,
eos ſecum ad pœnas trahũt. Et magnum donum eſt inter eorum verba ver-
ſari quotidie, & non excedere de itinere præceptorũ Dei. Sæpe enim mens
nitens pergere ad Deum, cõcuſſa in ipſo itinere trepidat, & plerunque pro-
pterea non implet bonum propoſitũ, ne offendat eos (cum quibus viuit) alia
bona peritura & tranſeuntia diligentes atque ſectantes. Ab his ſeparatus eſt
omnis ſanus, non locis, ſed animo. Nam locis corpora continentur, animi
autem locus eſt affectio ſua. Quapropter poſt laborem & gemitum & im-
bres creberrimos lachrymarum (quia inane non poteſt eſſe quod tam vehe-
menter rogatur ab illo qui eſt fons omniũ miſericordiarum: veriſſiméque
dictum eſt, propè eſt dominus obtritis, vel contritis corde) poſt tantas dif- *Iſa. 13. & 51.*
ficultates exauditam ſe eſſe anima ipſa ſignificans, quam licet etiam Eccle-
ſiam intelligere, vide quid adiungit. *Diſcedite à me omnes qui operamini iniqui-
tatem, quoniam exaudiuit dominus vocem fletus mei.* Vel in prophetia dictum eſt, *1. Timot. 4.*
quoniã diſceſſuri ſunt, id eſt, ſeparabuntur à iuſtis impij cùm iudicij dies ve- *Matt. 13.*
nerit: vel nunc, quia etiam ſi pariter atque iiſdem conuenticulis continẽtur,
tamen in area nuda iam grana ſeparata ſunt à paleis, quamuis inter paleas *Matth. 3.*
lateant. Simul itaque verſari poſſunt, ſed ſimul à vento auferri non poſſunt.
Quoniam exaudiuit dominus vocem fletus mei. *Exaudiuit dominus depreca-
tionem meam: dominus orationem meam ſuſcepit.* Crebra eiuſdem ſententiæ repe-
titio, non quaſi narrantis neceſſitatem, ſed affectum exultantis oſtendit. Sic
enim gaudentes loqui ſolent, vt non eis ſufficiat ſemel enũciare quod gau-
dent. Iſte fructus eſt illius gemitus, in quo laboratur, & illa lætitia lachryma *2. Corin. 9.*
rum quibus lauatur lectus & ſtratum rigatur. Quoniã qui ſeminat in lachry *Pſal. 125.*
mis, in gaudio metet. Et beati lugentes, quoniam ipſi conſolabuntur. *Eru- Matth. 5.*
beſcant & conturbentur vehementer omnes inimici mei. Diſcedite à me dixit ſupe- *Luc. 6.*
riùs, quod etiam in hac vita, ſicut expoſitum eſt, fieri poteſt. Quod autem
dicit, Erubeſcant & conturbentur: non video quemadmodũ euenire poſſit,
niſi illo die, cùm manifeſta fuerint iuſtorum premia & ſupplicia peccato-

1.Corint. 4. rum. Nam nunc vſque adeò nõ erubeſcunt impij, vt nobis inſultare nõ deſinant: & plerunque tantùm valeant irriſionibus ſuis, vt infirmos homines de Chriſti nomine erubeſcere faciant. Vnde dictum eſt, Qui me erubuerit (Luc. 9.) & meos ſermones coram hominibus, hunc filius hominis erubeſcet coram angelis & patre. Sed veniet tempus, vt illi erubeſcant, dicentes: Hi ſunt, quos aliquãdo habuimus in deriſum, & in ſimilitudinẽ improperij. Nos inſenſati (Sapien. 5.) vitam illorum æſtimabamus inſaniã, & finem fine honore. Ecce quomodo cõputati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorũ eſt. Ergo errabimus à via veritatis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis, &c. Quod autẽ ait, *Conuertantur & erubeſcant*, quis non iudicet eſſe iuſtiſſimã pœnã vt conuerſionẽ ad cõfuſionẽ habeãt, qui ad ſalutẽ habere noluerũt. deinde addidit, *Valde velociter*. Cùm enim iam deſperari cœperit iudicij dies, cùm dixerint, Pax & ſe- (1.Theſſal. 5.) curitas: tunc repẽtinus eis ſuperueniet interitus. Quandocunq; autẽ venerit, celerrimè veniet, quod deſperatur eſſe venturũ. Quanquã & illud hîc accipi poteſt, vt quam gementẽ & tam ſæpe diuq; flentẽ Deus exaudiuit, intelligatur liberata à peccatis, & omnes peruerſos motus carnalis affectionis domuiſſe; ſicut dicit: *Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem, quoniam exaudiuit dominus vocem fletus mei.* Quod cùm ei prouenerit, non mirum ſi iam ita perfecta eſt, vt pro inimicis ſuis oret. Poteſt ergo ad hoc pertinere quod dixit, *Erubeſcant & conturbentur vehementer omnes inimici mei:* vt de peccatis ſuis agant pœnitentiam: quod ſine cõfuſione & conturbatione fieri non poteſt. Nihil itaq; impedit ſic accipi & illud quod ſequitur, *Conuertantur & erubeſcant*, id eſt, cõuertãtur ad Deum: & erubeſcãt in prioribus tenebris peccato-

Rom. 6. rũ aliquãdo gloriatos, ſicut Apoſtolus dicit, Quã enim gloriã habuiſtis aliquãdo in his quibus nũc erubeſcitis? quod autẽ addidit, *valde velociter*. aut ad optãtis affectũ, aut ad Chriſti potẽtiã referẽdum eſt: q gẽtes quæ pro idolis ſuis pſequebãtur Eccleſiã, ad euãgelij fidẽ tãta tẽporũ celeritate cõuertit.

TITVLVS PSALMI VII.

2.Reg. 16. & 17. *SEPTIMVS Pſalmus ſic intitulatus eſt, In finẽ pſalmus David, quẽ cãtauit domino pro verbis Chuſi filij Gemini. Hic mittimur ad hiſtoriã illã in Regũ libro ſecundo: vbi Chuſi amicus David tranſiuit in partes Abſalõ filij eius, ad explorãda cõſilia & renũcianda quæ aduerſus patrẽ ille moliebatur auctore Achitofel, qui defecerat ab amicitia David, & filiũ eius aduerſus patrẽ, conſiliis, quibus poſſet, inſtruebat. Spiritualiter nobis Chuſi interpretatur ſilẽtiũ: Gemini autẽ dextra, Achitofel fratris ruina. Per Chuſi, quod ſilentiũ interpretatur, rectè accipitur aduerſus illos dolos ſilentio dominũ noſtrũ dimicaſſe, quo ſilẽtio ſacramentũ venerabilis paſſionis occultãs, voluntariã ruinã fratris, id eſt, nefariũ ſcelus traditoris ſui in ſuæ miſericordiæ atq; prudẽtiæ ordinẽ cõuertit: vt quod ille ad perniciem vnius hominis peruerſa mente faceret, iſte ad ſalutẽ omniũ prouida gubernatione trãsferret. Cantat ergo pſalmũ domino anima perfecta, quæ iam digna eſt noſſe ſecretum Dei, pro verbis Chuſi, id eſt, pro cognitione eiuſdem ſecreti, quod ſecretũ dexter Deus, id eſt fauẽs atq; propitius, ei operatus eſt. Eſt autẽ intẽtio huius perfecti catholici, quoſq; fideles exhortari, vt ſpẽ ſuã in domino ponãt: & ſic perfectè viuãt quatinus diẽ iudicij expectare ſecuri valeãt, ſeipſum proponẽdo in exemplũ, & dicẽdo ſic,*

PSALMVS VII.

DOMINE, *Deus meus in te ſperaui:ſaluum me fac ex omnibus perſequen-*
tibus me,& libera me. Ex his verbis fides & ſpes huius perfectæ
animæ nobis commendatur:tanquã diceret, Credo te verum
Deũ & dominum eſſe, ſcilicet creatorẽ & rectorem omnium.
Et ideo te feci ſpecialiter meũ,non iam præſumendo de me,ſed ſperando in
te.nã beatus homo qui ſperat in te.Meum eſt ſperare in te,tuũ eſt ſaluare & *Pſal.33.*
liberare me.Ergo tanquã ei nõ reſiſtat iã perfecto niſi immũdus ſpiritus,ſu
perato omni bello atq; aduerſitate vitiorum dicit:Saluum me fac ex omni-
bus perſequentibus me,& libera me. Ab his me ſalua qui perſequũtur à ter-
go,& ab his qui occurrũt in facie,libera. Non enim mihi ſufficit,vt te defen
dente ſim ſaluus:niſi & te liberãte ſim ſecurus. Deinde de plurali numero ad
ſingularem redit,cùm ſubiungit, *Nequando rapiat vt leo animam meam, dum*
non eſt qui redimat,neque qui ſaluum faciat. Maligni quippe ſpiritus plures ſunt *Luc.11.*
in natura, ſed vnum in malitia. Plures ſunt numero, ſed omnibus vna no-
cendi voluntas eſt. Ipſum autem antiquum hoſtem propter crudelitatem
nomine leonis deſignat,concordans cum Apoſtolo qui ait, Aduerſarius ve *1.Pet.5.*
ſter diabolus,tanquam leo rugiens circuit,quærẽs quem deuoret. Sed quo-
modo huic hoſti tã forti & crudeli fragilitas humana reſiſtere poterit,ſi ille
eam non redimat,& ſaluet qui creauit? Et ideo ait, *Dum non eſt qui redimat,ne-*
que qui ſaluum faciat: ſubaudis,niſi tu redimas & ſalues.Magna eſt vtilitas ſer
uo Dei propriam infirmitatem recognoſcere,atque in ſuis viribus aut meri
tis nullam fiduciam habere. Tunc enim incipit adeſſe virtus diuina, quãdo *2.Corin.12.*
deficere incipit præſumptio humana. Hinc Paulo voce Dei dicitur:Sufficit
tibi gratia mea,nã virtus in infirmitate perficitur: hinc veritas ait, Qui vult *Luc.9.*
poſt me venire, abneget ſemetipsũ. Talis erat idẽ Apoſtolus,cũ diceret,Gra *1.Cor.15.*
tia Dei ſum id quod ſum. Ergo in domino Deo ſuo ſperans,& de viribus ſuis
non præſumens,& ideo ſupernã ſaluationẽ implorans, qualis fuerit iſte vir
ſanctus,audiamus. Iterũ inuocat dominum Deum ſuum,tãquam ei gratias
agens,atq; nomini ipſius bonum quod ab ipſo accepit,aſcribẽs, ſubiungit:
Domine Deus meus ſi feci iſtud. Quid? *ſi eſt iniquitas,in manibus meis.* Id eſt,ſi exhibui
membra mea arma iniquitatis ad peccandum:ſi non fui innocẽs manibus, *Roma.6.*
&,quod perfectius eſt, *Si reddidi retribuentibus mihi mala.* Id eſt,ſi aduerſus ma
los patiẽs nõ fui. *Decidã meritò ab inimicis meis inanis.* Id eſt,merito negligẽtiæ
meæ perſequẽtibus inimicis,corruã vacuus à fructu iuſtitiæ. Iuſtũ eſt enim
vt ab inimicis victus decidat,quiſquis ſe cõtra eos armis virtutũ & bonorũ
operũ minime roborat. Et bene non ait,ſi reddidi facientibus mala: ſed re-
tribuentibus mihi mala. Qui enim retribuit, iam aliquid accepit. Maioris
autem patientiæ eſt, nec ei mala rependere, qui acceptis beneficiis reddit
mala pro bonis, quàm ſi nullo antè accepto beneficio nocere voluiſſet. Ina-
niter autem ſe iactat,qui cùm & ipſe homo ſit, cupit ſe de homine vindica-
re: & cùm ſuperare hominem palam quærit, occultè à diabolo ſuperatur.
Inanis effectus eſt, vana & ſuperba lætitia, quod quaſi vinci non po-
tuit. Intelligit ergo iſte vbi maior fiat victoria, & vbi pater reddat qui

Matth.6. videt in occulto. Ne itaque reddat retribuẽtibus mala, imo potius quàm hominem vincit. Melior eſt enim qui vincit irã, quàm qui capit ciuitatem. Iurare autẽ videtur per execrationem, cũ ait, Decidã merito ab inimicis meis inanis. Quod eſt grauiſſum iuriſiurandi genus, cũ homo dicit: Si illud feci, illud patiar. Sed aliud eſt iuratio in ore iurantis, aliud in ſignificatione propheтizantis. Hîc enim dicit quid iure contingat hominibus, qui reddunt retribuẽtibus mala: non quòd ſibi aut alicui quaſi iureiurando imprecetur, & ideo ſubiungit; *Perſequatur inimicus animã meam, & comprehendat.* Iterũ inimicum ſingulari numero nominans, magis magiſque manifeſtat quod ſuperiùs quaſi leonem appellauit. Ipſe enim animam perſequitur. Nã homines
Matth. 10. vſque ad interfectionem corporis ſæuiunt, animam vero in poteſtate habete nõ poſſunt: diabolus autẽ quas animas perſecutus fuerit vt poſſideat, comprehẽdit ſi poteſt: & cùm poſſidet, cõculcat, & ideo ſubdit, *Et cõculcet in terra vitã meã.* Id eſt, conculcando terram faciat vitã meam, cibum ſcilicet ſuum.
Gene.3. Non enim tantũ leo, ſed etiam ſerpẽs appellatus eſt: cui dictũ eſt, Terrã mã-
Ibidem. ducabis. Et peccatori homini dictum eſt, Terra es, & in terram ibis. Rectè ergo ſubiungitur. *Et gloriã meã in puluerem deducat.* Hic eſt ille puluis, quẽ pro-
Pſal.1. iicit vẽtus à facie terræ, ſuperborũ ſcilicet vana & inepta iactantia, inflata & non ſolidata, tanquã vẽto elatus pulueris globus. Rectè itaq; poſuit hîc gloriam, quam nõ vult in puluerẽ deduci. Vult enim ea ſolidam habere in con-
Iſa.35. *2.Cor.10.* ſcientia, vbi coram domino nulla iactantia eſt. Qui gloriatur (inquit) in domino glorietur. Iſta ſoliditas in puluerẽ deducitur, ſi per ſuperbiam quiſq; contẽnens ſecreta cõſcientiæ, vbi Deus ſolus hominem probat, velit apud
Judith.14. hominẽ gloriari. Hinc eſt quod alibi dicit, Deus conteret oſſa placentiũ hominibus. Qui autem didicit bene, vel expertus eſt vitiorum ſuperandorum gradus, intelligit hoc vitiũ inanis gloriæ, vel ſolum, vel maximè cauendum
Eccleſ.10. eſſe perfectis. Quo primo enim vitio lapſa eſt anima, hoc vltimũ vincit. Initium autẽ omnis peccati ſuperbia. Deinde aduerſus diabolũ & angelos eius quorũ poſſeſſio peccatores atq; impij homines ſunt, deprecatur, dicẽs: *Exurge domine in ira tua, & exaltare in finibus inimicorũ meorũ.* Exurge dicit, id eſt, appare, humanis videlicet vtẽs verbis, quaſi Deus dormiat cũ in ſecretis ſuis incognitus latet. Cũ autẽ iuſtificatur impius, ex impio fit iuſtus, & ex poſſeſsione diaboli migrat in tẽplum Dei. Et quoniam pœna eſt, vt cuiq; auferatur poſſeſſio, in qua dãnari deſiderat: hanc pœnã dicit irã Dei aduerſus diabolum, vt deſinat poſſidere quos poſſidet. Finem autẽ dixit ipſam poſſeſſionem, vbi vult Deũ exaltari potius, id eſt honorari & glorificari, quàm diabolũ: dum impij iuſtificantur & laudant Deum. Quaſi in ira ſua dominus exurgere vi-
Ephe.4. ſus eſt, quãdo à mortuis reſurgẽs inferni clauſtra petiit, eiuſq; portas confre-
Pſal.67. git, atq; eũ à iuſtis quos tenebat captos, ſpoliauit. In finibus quoq; inimico-
Mar.16. rũ exaltatus eſt, quando ad cælum aſcẽdit, & glorioſum atque laudabile no-
Act.1. men eius vſque ad vltimũ terræ prædicatum claruit. Vnde & ſubditur: *Et*
Matt.28. *exurge domine Deus meus in præcepto quod mãdaſti: & ſynagoga populorũ circũdabit te.*
Matth.28. Præceptũ mandaſti Apoſtolis tuis. Dixiſti, Prædicate euangeliũ omni crea-
Mar.16. *Act.1.* turę. Exurge ergo. In eis, quibus prędicatum eſt præceptũ tuũ. Fac eos exur-

gere

gere per temetipſum,vt à ſuis iniquitatibus reſurgẽtes impleãt pręceptũ tuũ. Vel alirer:Exurge domine Deus meusin pręcepto quod mãdaſti:humilitatẽ pręcepiſti,humilis appare.Et tu prius imple quod præcepiſti,vt exẽplo tuo vincẽtes ſuperbiã nõ poſſideãtur à diabolo.Et ſynagoga populorũ circũdabit te. *Matt. 11.* Duplex intellectuseſt.Cõgregatio enim populorũ,ſiue credentiũ,ſiue perſequẽtiũ,poteſt accipi:quorũ vtrũque ea domini noſtri humiliiate factũ eſt:quã contemnens perſequenriũ multirudo circũdedir eũ de qua dictũ eſt: Aſtiterũt reges rerrę,& principes cõuenerũt in vnũ,aduerſus dominum & *Pſal. 2.* aduerſus Chriſtũ eius.Credẽtium autẽ per eius humilitatẽ multitudo,ita eũ circundedit,vt veriſſimè diceretur:Cæcitas ex parte in Iſraël facta eſt,donec *Roma. 11.* plenitudo gẽtium inrraret.Et illud,Poſtula à me & dabo tibi gẽtes hæredita *Pſal. 2.* tẽ tuã,& poſſeſſionẽ tuam rerminos terræ. *Et propter hanc in altũ regredere:* Id eſt,& proprer hanc congregationem regredere in alrum:quod reſurgendo & in excelſum aſcendendo feciſſe intelligitur. Ita enim glorificatus dedir ſpiritum ſanctum,qui ante glorificationẽ eius dari nõ poſſet,ſicut in euan- *Act. 2. & 16.* gelio poſitũ eſt:Spiritus autẽ nõdum erat datus,quia Ieſus nõdum fuerat glo *Ioan. 7.* rificatus.Regreſſus ergo in alrũ propter cõgregationem populorum miſir ſpirirum ſanctum,quo impleti prædicatores euangelij orbẽ terrarum Eccle *Act. 2.* ſiis impleuerunt.Et quia inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos, rectè *Act. 1.* ſubiungitur: *Dominus iudicat populos.* Quis dominus,niſi Ieſus Chriſtus?Pater *Ioan. 13.* enim nõ iudicar quẽ quã:ſed omne iudiciũ dedit filio. *Ioan. 5.* Hæc autẽ anima quæ perfectè orar,vide quẽadmodum nõ timeat iudicij diẽ,& verè ſecuro deſide rio dicat in oratione,Adueniat regnũ tuũ. *Matth. 6.* *Iudica me* (inquit) *domine ſecũdum iuſtitiã meã.* *Pſal. 6.* In ſuperiore pſalmo infirmus deprecabarur,miſericordiã potius implorãs Dei,quã cõmemorans vllũ meritum ſuũ.quoniã filius Dei pecca- *Matt. 9.* tores venir vocare in pœnitentiã. *Luc. 5.* Itaq; ibi dixit,Saluũ me fac propter miſeri cordiã tuã,id eſt,nõ propter merirũ meum: nũc autẽ quoniã vocatus tenuit & ſeruauit præcepta quæ accepit,audet dicere, *Iudica me ſecundũ iuſtitiã meam,* *& ſecundũ innocentiã meã ſuper me.* Illa eſt vera innocẽtia,quę nec inimico nocet.Itaq; ſe bene iudicari poſtulat ſecundũ innocẽtiã,qui verè dicere potuit: Si reddidi retribuẽtibus mihi mala.Quod autẽ addit, *Super me,* nõ ad innocẽ tiã tãtùm,ſed ad iuſtitiã quoq; ſubauditi poteſt,vt iſte ſir ſẽſus:Iudica me domine ſecundũ iuſtitiã meã,& ſecundũ innocentiã meã,quæ iuſtitia & innocẽtia ſuper me eſt.Quo additamẽto demõſtrat idipſũ quod anima iuſta eſt & innocẽs,nõ per ſe habere,ſed per illuſtrãtem & illuminãtem dominum. Hinc Iacobus ait,omne datũ optimũ,& omne domũ perfectũ deſurſum eſt, *Iaco. 1.* deſcẽdens à patre luminũ.Ipſe eſt enim lux vera,quæ illuminat omnẽ homi *Ioan. 1.* nẽ venientẽ in hũc mundũ.Deinde ſubiũgit de peccatoribus, *Cõſummetur nequitia peccatorũ.* Videtur cõſummata nequitia hominũ,qui crucifixerunr filiũ Dei:ſed eorũ maior eſt,qui nolũt rectè viuere & oderunt pręcepta veritatis, *Hebr. 10.* pro qbus crucifixus eſt filius Dei.Cõſummetur ergo,inquit,nequitia peccatorũ:id eſt,perueniatur ad ſummã nequitiã,vt poſſir iã iuſtũ venire iudiciũ. Sed quoniã nõ ſolùm dictum eſt,Sordidus ſordeſcat adhuc:ſed etiã, Iuſtus *Apoca. 22.* iuſtior fiat:annectit & dicit, *Et diriges iuſtum,ſcrutãs corda & renes Deus.* Quo-

modo poteſt dirigi iuſtus,niſi in occulro?Quãdo in initio temporum Chriſtianorum à perſecutoribus ſancti premebantur, miranda videbantur hominibus,& dirigi videbantur ſancti qui tanta pati poterant pro nomine Ie-
Act.15. ſu Chriſtı. Nunc poſtquã in tanto culmine nomen cepit eſſe Chriſtianum, creuit hypocriſis,id eſt,ſimulatio,eorũ ſcilicet qui nomine Chriſtiano malunt hominibus placere, quàm Deo. Quomodo ergo dirigitur iuſtus in tãta confuſione ſimulationis, niſi cùm ſcrutatur corda & renes Deus: videns omnium cogitationes,quæ nomine cordis ſignificatæ ſunt, & delectationes quæ nomine renum intelligũtur? Rectè quippe temporalium & terrenarum rerum delectatio renibus tribuitur,quia & ipſa pars eſt inferior hominis,& ea regio eſt, vbi carnalis generationis voluptas habitat,per quam in hanc ærumnoſam & fallacis lętitiæ vitam per ſucceſsionem prolis natura humana transfunditur. Scrutans ergo cornoſtrum Deus: & proſpiciens
Matt.6. ibi eſſe vbi eſt theſaurus noſter. id eſt, in cælis .Scrutans & renes & proſpiciens non nos acquieſcere carni & ſanguini,ſed delectari in domino, dirigit iuſtum in ipſa conſcientia coram ſe, vbi nullus hominum videt, ſed ſolus ille qui proſpicit quid quiſque cogitet, quid quenque delectet. Finis enim curæ delectatio eſt:quia eò quiſque curis & cogitationibus nititur, vt ad ſuam delectationem perueniat. Videt igitur curas noſtras, qui ſcrutatur cor: videt autem finem curarum, id eſt,delectationes, qui ſcrutatur renes:vt cùm inuenerit non ad concupiſcentiam carnis, neque ad concupi-
1. Ioan. 2. ſcentiam oculorum,neque ad ambitionem ſeculi(quæ omnia tranſeunt tanquam vmbra)inclinari curas noſtras, ſed ad gaudia rerum æternarum ſuſtolli,quæ nulla commutatione variantur:dirigat iuſtum ſcrutans corda & renes Deus. Opera enim noſtra quæ factis & dictis operamur, poſſunt eſſe nota hominibus: ſed quo animo fiant,& quò per illa peruenire cupiamus, ſolus ille nouit, qui ſcrutatur corda & renes Deus. Et quia hanc directionem cordis iſte iuſtus habebat per dominum,rectè ſubiungit: *Iuſtum adiutorium meum à domino, qui ſaluos facit rectos corde.* Duo ſunt officia medicinæ: vnum quo ſanatur infirmitas, alterum quo ſanitas cuſtoditur. Iuxta illud
Pſal. 6. primum dictum eſt in ſuperiori pſalmo, Miſerere mei domine, quoniam infirmus ſum. Iuxta hoc alterum hoc pſalmo dicitur, Si eſt iniquitas in manibus meis, ſi reddidi retribuentibus mihi mala, decidam(ergo) ab inimicis meis inanis. Ibi enim infirmus vt liberetur, hîc iam ſanus ne corrumpatur,orat. Iuxta illud ibi dicitur, Saluum me fac domine ſecũdum miſericordiam tuam. Iuxta iſtud hîc dicitur, Iudica me domine ſecundum iuſtitiam meam. Ibi enim vt à morbo euadat, remedium: hîc autem ne in morbum recidat, tuitionem petit. Iuxta illud dicitur, Saluum me fac propter miſericordiã tuam. Iuxta hoc dicitur, Iuſtũ adiutorium meũ à domino, qui ſaluos facit rectos corde. Et illa enim & iſta ſaluos facit. Sed illa ex ægritudine ad ſalutẽ trãsfert, hæc in ipſa ſalute cõſeruat. Ibi itaq; miſericors eſt auxilium,
Roma.4. quia nullũ habet meritũ peccator, qui adhuc iuſtificari deſiderat, credens in eũ qui iuſtificat impiũ. Hîc autem iuſtum auxilium eſt, quia iam iuſto tribuitur. Dicat ergo ibi peccator, qui dixit: infirmus ſum, ſaluũ me fac domine ſe-

eundum miſericordiã tuã. Et dicat hîc iuſtus, qui dixit, Si reddidi retribuẽti
bus mihi mala, iuſtũ auxilium meum à domino, qui ſaluos facit rectos cor-
de. Si enim medicinã exhibet, qua ſanemur infirmi, quãto magis nũc eã qua
cuſtodiamur ſani? Quoniã ſi, cũ peccatores eſſemus, Chriſtus ꝓ nobis mor *Roma. 5.*
tuus eſt: quãto magis nunc iuſtificati ſalui erimus ab ira per ipſum? Iuſtũ au
xiliũ meũ à domino qui ſaluos facit rectos corde. Deinde vt ſtudeamus con
uerti ad dominũ, & eſſe recti corde: cõmendat nobis ſuã patiẽtiã, & minatur
de iudicio, ſubdẽs: *Deus iudex iuſtus, fortis, & patiẽs, nũquid iraſcitur per ſingulos dies?*
Quis Deus iudex, niſi dominus qui iudicat populos? Iſte iuſtus, qui reddet *Matt. 16.*
vnicuiq; ſecũdũ opera ſua. Ipſe fortis, qui etiã perſecutores impios, cũ ſit po *Matth. 8.*
tẽtiſſimus, pro noſtra ſalute tolerauit. Ipſe patiẽs, qui etiã ipſos qui perſecuti
ſunt, nõ ſtatim poſt reſurrectionẽ ad ſuppliciũ rapuit, ſed ſuſtinuit: vt ſe ali-
quãdo ad ſalutẽ ab illa impietate cõuerterẽt, & adhuc ſuſtinet, ſeruãs vltimo
iudicio vltimã pœnã, & nũc vſq; inuitãs peccatores ad pœnitẽtiã, nõ iraſcẽs *Matth. 4.*
per ſingulos dies, nec ad vindictã cõgregãs miniſtros ſuos. Nũc enim patiẽ- *& 11.*
tia Dei ad pœnitentiã inuitat, vltimo verò tẽpore cũ ſibi homines propter *Matth. 24*
duritiã cordis ſui, vel mẽtis ſuæ, & cor impœnitẽs theſauriſauerint irã in die
iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei, irã ſuã oſtendet: vnde & ſubditur, *Niſi cõ
uerſi fueritis, gladiũ ſuũ vibrabit.* Poteſt ipſe homo dominicus gladius Dei intel
ligi bis acutus, id eſt, framea, quã nõ vibrauit primo aduẽtu: ſed tãquã in va-
gina humilitatis abſcõdit. Vibrabitur autẽ cũ ſecũdo aduentu veniens iudi *Matt. 24*
care viuos & mortuos, in manifeſto ſplẽdore charitatis ſuæ iuſtis ſuis lumẽ, *& Luc. 21.*
& terrores impiis coruſcabit. Nam in aliis exẽplaribus pro eo quod eſt, gla
diũ ſuũ vibrabit, frameam ſuã ſplẽdificabit, poſitũ eſt. Quo verbo conuenie
tiſsimè ſignificari arbitror vltimũ dominicæ claritatis aduentũ. Et quia hoc
iudicium ſuũ in ſcripturis ſuis iã firmauit, bene ſubiunctũ eſt, *Arcũ ſuũ teten-
dit, & parauit illũ.* Nõ paſſim verborũ tẽpora prætereunda ſunt, quòd gladiũ
de futuro dixit, vibrabit: arcũ de præterito, tetẽdit. Deinde pręteriti tẽporis
cõſequuntur verba. *Et in ipſo parauit vaſa mortis: ſagittas ſuas ardẽtibus operatus eſt.*
Arcũ ergo iſtũ ſcripturas ſanctas libẽter acceperim: vbi fortitudine noui te-
ſtamẽti, quaſi neruo quodã duritia flexa veteris & edomita eſt. Hinc tanquã
ſagittæ mittũtur Apoſtoli, vel diuina pręconia iaculãtur. Quas ſagittas ardẽ
tibus operatus eſt, id eſt, qui percuſſi diuino amore flagrarẽt. Qua enim alia
ſagitta percuſſa eſt, quæ in Cãticis ait, Vulnerata charitate ego ſum? Quibus *Cantic. 4. 5.*
aliis ſagittis accenditur, qui redire ad Deum cupiens, & ab iſta peregrinatio
ne remeare, aduerſus doloſas linguas petit auxiliũ? & ei dicitur, Quid detur *Pſal. 119.*
tibi, aut quid adiiciatur tibi aduerſus linguam doloſam? Sagittæ potentis
acutæ, cum carbonibus vaſtatoriis: id eſt, quibus percuſſus atque inflamma
tus tanto amore ardeas regni cælorum, vt omnium reſiſtentium, atque à
propoſito reuocare volentium linguas cõtemnas, & perſecutiones eorum
derideas, dicens: Quis me ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio, an angu *Roma. 8.*
ſtia, an perſecutio, an fames, an nuditas, an periculũ, an gladius? Certus ſum
enim, inquit, quia neq; mors, neq; vita, neq; angeli, neq; principatus, neq;
pręſentia neq; futura, neq; virtus neq; altitudo, neq; profundũ, neq; creatura
alia

alia poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. Sic ardentibus ſagittas ſuas operatus eſt. In Græcis exemplaribus ita inuenitur: Sagittas ſuas ardentibus operatus eſt: Latina autem pleraque, Ardentes, habent. Sed ſiue ipſæ ſagittæ ardeant, ſiue ardere faciant (quod vtique non poſſunt, niſi & ipſæ ardeant) integer ſenſus eſt. Sed quia non ſagittas tantùm, ſed etiam vaſa mortis dicit in arcum dominum parauiſſe: quæri poteſt quæ ſunt vaſa mortis? An forte hæretici? Nam & ipſi ex eodem arcu, id eſt, ex eiſdem ſcripturis in animas non charitate inflammandas, ſed veneno perimendas inſiliunt. Quod non contingit, niſi pro meritis: propterea diuinæ prouidentiæ etiã iſta diſpoſitio tribuenda eſt, non quia ipſa peccatores facit, ſed quia ipſa ordinat, cùm peccauerint. Malo enim voto per peccatum legentes malè coguntur intelligere: vt ipſa ſit pœna peccati: quorum tamen morte filij catholicæ Eccleſiæ, tanquam quibuſdam ſpinis à ſomno excitantur, & ad intelligẽtiam ſcripturarum diuinarum proficiũt.
1.Corint.11. Oportet enim (inquit) & hæreſes eſſe, vt probati manifeſti fiãt inter vos, hoc eſt, inter homines, cùm manifeſti ſunt Deo. An forte eaſdem ſagittas & vaſa mortis diſpoſuit ad perniciem infidelium, & ardentes vel ardentibus operatus eſt ad exercitationem fidelium? Non enim falſum eſt quod Apoſto-
2.Corint.2. lus dixit, Aliis ſumus odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem. Non ergo mirum ſi iidem Apoſtoli & vaſa mortis ſunt eis, à quibus perſecutionem paſſi ſunt, & igneæ ſagittæ ad inflammanda corda credentium. Poſt hanc autem diſpenſationem iuſtum veniet iudicium, de quo ita dicit; vt intelligamus vnicuique homini ſupplicium fieri de peccato ſuo, & eius iniquitatem in pœnam conuerti: ne putemus illã tranquillitatem & ineffabile lu-
Matth.25. men Dei de ſe proferre vnde peccata puniantur, ſed ipſa peccata ſic ordina-
Eccle.11. ri, vt quæ fuerint delectamenta homini peccanti, ſint inſtrumenta Deo punienti. *Ecce* (inquit) *parturit iniuſtitiam.* Quid enim conceperat vt iniuſtitiam parturiret? *Concepit* (inquit) *dolorem, & peperit iniquitatem.* Non hoc peperit, quod concepit. Non enim hoc naſcitur, quod concipitur: ſed concipitur ſemen, naſcitur quod formatur ex ſemine. Semen quod concipitur: eſt voluntas mala, fructus verò qui naſcitur, eſt actio peruerſa. Prius quippe mala voluntas, tanquam ſemen in corde naſcitur, ſed deinde ex hoc ſemine operatio iniuſta, ſiue quod amplius eſt, iniqua, tanquam fructus generatur. Iniuſtitia eſt hoc, quod à iuſtitiæ regula diſcordat. Iniquitas verò quod ipſius iuſtitiæ rectitudinem oppugnat. Iniuſtus eſt qui iuſtitiæ præcepta non cuſtodit: iniquus eſt qui iniquis operibus dominum offendit. Bene autem non dictum eſt, perpetrauit iniquitatem, ſed peperit: quia ſicut in partu dolor & labor eſt anxius, ita peruerſi quique laborant atque anxie anhelant, vt malum quod in corde conceperint, ad operationis exitum perducere poſſint. Recte quoque non dicitur, concepit malam voluntatem, ſed dolorem: quia mala voluntas ipſa ſe torquet, ipſa ſui ſupplicium eſt. Agit enim omnipotens Deus iudicio ſuo recto & miro, vt anima quæ peccauerit, ipſa ſeipſam puniat de peccato ipſo quod perpetrat. Vnde recte ſubiungitur. *Lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foueam quam*

quam fecit. Lacum aperire,eſt in terrenis rebus,id eſt, tanquam in terra, frau
dem parare,quò alius cadat,quem vult decipere iniuſtior. Aperitur autem
hic lacus,cùm conſentitur malæ ſuggeſtioni terrenarum cupiditatum. Ef
foditur verò,cùm poſt cõſenſionem operationi fraudis inſtatur. Sed vnde
fieri poteſt, vt iniquitas prius lædat hominem iuſtum in quẽ procedit, quã
cor iniuſtum vnde procedit? Itaque fraudator pecuniæ(verbi gratia)dũ cu-
pit alium damno lacerare,ipſe auaritiæ vulnere ſauciatur. Quis autem, vel
demens,non videat quantum inter hos diſtet,cùm ille patiatur dãnum pe-
cuniæ,ille innocentiæ?Incidit ergo in foueam quã fecit.Quod in alio pſal- *Pſal. 9.*
mo dicitur,Cognoſcetur dominus iudicia faciẽs:in operibus manuum ſua
rum comprehenſus eſt peccator. *Conuertetur dolor eius in caput eius,& in verti-*
cem ipſius iniquitas eius deſcendet. Non enim voluit ipſe peccatum euadere,ſed fa
ctus eſt ſub peccato tanquam ſeruus:dicente domino, Omnis qui facit pec- *Ioan. 8.*
catũ,ſeruus eſt. Erit ergo iniquitas eius ſuper ipſum,cùm ipſe iniquitati ſuæ
ſubditur:quia non potuit domino dicere,quod innocentes & iuſti dicunt,
Gloria mea,& exaltans caput meum. Ita ergo ipſe erit inferior, vt iniquitas *Pſal. 3.*
eius ſit ſuperior,& in illum deſcẽdat,quæ aggrauat illum & onerat,& ad re
quiem ſanctorum reuolare non ſinit. Hoc fit,cùm in homine peruerſo ſer-
uit ratio,& libido dominatur. Et quia hæc perfectus iſte iam euaſerat, lau-
dat Deum,& dicit: *Confitebor domino ſecundum iuſtitiam eius, & pſallam nomini*
domini altiſſimi. Cõfeſſio iuſtitiæ Dei,eſt qua ita loquimur, Verè Deus iuſtus
es,quando & iuſtos ſic protegis, vt per teipſum eos illumines,& peccatores
ſic ordines, vt non tua,ſed ſua malitia puniantur. Quia ergo videt merita a-
nimarum ſic ordinari à Deo, vt dum ſua cuique tribuuntur, pulchritudo v-
niuerſitatis nulla ex parte violetur:in omnibus laudat Deum,& iſta eſt non
peccatorum, ſed iuſtorum confeſſio: & ne peccatorum confeſſionem intel
ligeremus, ſubiecit ad vltimum, *Et pſallam nomini domini altiſſimi.* Pſallere au
tem ad gaudium pertinet,pœnitentia verò peccatorum ad triſtitiam. Con-
fiteamur & nos domino ſecundum iuſtitiam eius, laudando & glorifican-
do eum, quia iuſtus eſt:& pſallamus nomini domini altiſſimi,rectè operan-
do,bene viuendo,ſpiritualiter gaudendo:vt impleatur in nobis quod in a-
lio pſalmo dicitur, Deo noſtro ſit iocunda laudatio. *Pſal. 146.*

TITVLVS PSALMI VIII.

IDEO tituli libris præponuntur, vt per eos auctor ſcripturæ & materia,ſi-
ue intentio declaretur. Titulus huius pſalmi eſt, In finẽ pſalmus David,pro
torcularibus. Chriſtus eſt noſter finis, teſte Apoſtolo qui ait, Finis legis Chri- *Roma. 10.*
ſtus ad iuſtitiam omni credenti. Ad ipſum tẽdimus: vltra ipſum nihil eſt,
quò tendere debeamus. Ipſe eſt enim ſummum bonum, ſumma beatitudo, vera æternitas. In
illum finem mittit nos iſte Chriſtus, quem ſcripſit propheta David in perſona Eccleſiæ. Et
notandum quòd non ait, ad finem: ſed, in finem. Non enim mittimur ad Chriſtum tantùm
vt ad eum perueniamus: ſed etiã vt in Chriſto permaneamus, & cũ ipſo vnũ ſimus. Sed
quid eſt, quod ait, Pro torcularibus? Solent accipi torcularia, martyria. Afflictione enim per

*ſecutionum calcatis eis qui Christi nomen confeßi ſunt, mortalia eorum tanquam vinacia
in terra remanſerunt. Poſſunt etiam per torcularia quique fideles intelligi, ſecundum quod*
2.Timo.3. *tolerant propter Deum aduerſa huius mundi. Scriptum eſt enim, Omnes qui volut piè vi
uere in Christo, perſecutionem patiuntur. Pſallitur ergo pro torcularibus, pro eccleſia constitu*
Acto.2. *tione: cùm dominus noster poſtquàm reſurrexit, ad cœlos aſcendit. Tunc enim miſit ſpiritum
ſanctum, quo impleti diſcipuli cum fiducia prædicauerunt verbum Dei, vt eccleſia congre
garentur. Eſt autem intentio prophetæ in hoc opere, omnes ad fidem Christi inuitare, cuius
laus tanta eſt in vniuerſa terra: & cuius gratia & virtute constituta & corroborata
eſt vniuerſalis eccleſia. Dicit enim.*

PSALMVS VIII.

D*OMINE Dominus noster, quàm admirabile eſt nomen tuum in vniuer-
ſa terra!* Ac ſi diceret, O domine omnium per potentiam, qui es
dominus noster per gratiam, quàm te admirantur omnes qui
Pſal.75. incolunt terram! Tu domine notus eras in Iudæa tantùm, & in
Iſraël magnum nomen tuum. Apparuiſti inter nos, mortuus propter nos,
ſurrexiſti, aſcendiſti in cælum, Spiritu tuo perfudiſti corda diſcipulorum,
Pſal.18. quibus prædicantibus, in omnem terram exiuit ſonus eorũ, & nomẽ tuum
Rom.10. glorioſum, quod erat notum in gente vna, factum eſt admirabile in vniuer
ſa terra. Quare admirabile? *Quoniam eleuata eſt magnificentia tua ſuper cœlos.*
Act.1. A mortuis reſurgens in cælum aſcendiſti, & qui humilis videbaris, magni-
ficus apparuiſti. Hinc enim apparet quis deſcenderis, cùm à quibuſdam vi
ſum eſt, & à cæteris creditum quò aſcenderis. *Ex ore infantium & lactentium
perfeciſti laudem propter inimicos tuos.* Non poſſum accipere alios infantes atq;
1.Corint.3. lactentes, quàm eos quibus dicit Apoſtolus, Tanquam paruulis in Christo
Matth.21. lac potum dedi vobis, non cibum. Quos ſignificabant illi, qui dominum præ
cedebant laudantes. In quo ipſe dominus hoc teſtimonio vſus eſt, cùm di-
centibus Iudæis vt eos corriperet, reſpondit: Nõ legiſtis, ex ore infantium
& lactentium perfeciſti laudem? Bene autem non ait, feciſti, ſed, Perfeciſti
laudem. Sunt enim in Eccleſiis etiam hi, qui non lacte potantur, ſed veſcun
tur cibo: quos idem Apoſtolus ſignificat dicens, Sapientiam loquimur inter
1.Corint.2. perfectos. Sed non ex his ſolis perficiuntur Eccleſiæ, quia ſi ſoli eſſent, non
1.Cor.3. conſulerent generi humano. Conſulitur autem, cùm illi quoque nondum
capaces cognitionis rerũ ſpiritualium atque externarũ nutriuntur fide tem
poralis hiſtoriæ, quæ pro ſalute noſtra poſt patriarchas & prophetas ab ipſa
Rom.1. ſapientia Dei etiam ſuſcepti hominis ſacramento adminiſtrata eſt, in qua ſa
lus eſt omni credenti: vt authoritate cõmonitus præceptis inſeruiat, quibus
Ephe.3. purgatus quiſque, & in charitate radicatus atq; fundatus, poſſit currere cum
Hebr.5. omnibus ſanctis, non iam paruulus in lacte, ſed iuuenis in cibo cõprehen-
Ephe.3. dere latitudinem, lõgitudinem, altitudinem & profundũ: ſcire etiam ſuper-
eminentem ſcientiam charitatis Chriſti. Hæc autem feciſti domine Deus,
propter inimicos tuos. *Vt deſtruas inimicum & vltorem.* Quis per inimicum,
niſi Paganus & hæreticus accipitur, per vltorẽ verò Iudæus, qui quaſi pro

lege

lege ſua vlciſcenda & defendenda Chriſtianũ nomẽ perſequebatur. Quos
tu domine deſtruxiſti & confudiſti, cùm te aſpirante ad fidem tuã venerunt *Luc.19. Matt.21.*
paruuli, & in ſuo errore remanſerunt legiſperiti & philoſophi. Magna ini-
quorũ confuſio eſt, cùm infantes laudant, ſapientes Blaſphemãt: & in hoc,
domine, nomẽ ſanctum tuum admirabile, cùm hoc de te per tuã gratiam
capit paruus, quod per ſuam ſapientiam nõ poteſt magnus. Vnde ſcriptum
eſt: Confitebor tibi pater domine cæli & terræ, quia abſcõdiſti hæc à ſapien *Matth.11.*
tibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Vnde & ſubditur, *Quoniam vi*
debo cælos tuos opera digitorum tuorum: lunam & ſtellas quæ tu fundaſti. Ac ſi diceret,
Quoniam cernam & intelligam ſcripturas quas operãte ſpiritu ſancto per
miniſtros tuos conſcripſiſti. Videtur ergo cæli opera digitorum Dei, id eſt,
intelliguntur libri vſque ad infantium tarditatem perducti, & eos per hu-
militatem hiſtoricæ fidei, quæ temporaliter geſta eſt, ad ſublimitatem intel
ligentiæ rerum æternarum bene nutritos & roboratos exigũt, in eáque con
firmant. Ex his verbis liquidò patet, quia propheta ſanctus myſticè loqui-
tur. Si enim iuxta ſolam literam loqueretur, dicturus luminare minus, priùs *Gene.1.*
luminare maius debuit dicere, vt antè ſolem, & pòſt lunam atque ſtellas fun
datas eſſe perhiberet. Sed quia iuxta intellectum myſticum loquebatur, vt lu
nam ſanctã Eccleſiam, & ſtellas omnes ſanctos accipere deberemus: ſolem
nominare noluit, quia videlicet ipſi æterno ſoli loquebatur: de quo ſcriptũ
eſt, Vobis autem qui timetis Deum, orietur ſol iuſtitiæ. De quo reprobi in *Mala.4. Sapien.5.*
fine dicturi ſunt: Sol iuſtitiæ non ortus eſt nobis. Dicendo ergo lunã & ſtel
las quas tu fundaſti, & tantùm tacendo ſolem qui factus eſt, indicauit quia
illi ſoli locutus eſt, qui non ſolùm ſolem & lunam & ſtellas corporaliter, ſed
etiam lunam Eccleſiam atque ſtellas ſanctos omnes ſpiritualiter facit. Sic er
go cùm aliquid deeſt hiſtoriæ, aperta ratione ducimur ad intellectum alle-
goriæ. Deinde mentionem facit terreni hominis & cæleſtis, quos omnipo- *1.Cor.15. ad Titũ 3.*
tens pater viſitauit: vnum per miſericordiam mirabiliter releuans, alterum
per diuinitatis gloriam ineffabiliter exaltans: in quorum admiratione ſub-
iungit, *Quid eſt homo, quòd memor es eius? aut filius hominis, quoniam viſitas eum?*
Inter hominem, & filium hominis eſt diſtantia. Omnis enim filius hominis
homo: ſed non omnis homo filius hominis. Adam quippe homo, ſed nõ fi-
lius hominis. Ergo qui portant imaginem terreni hominis, qui non eſt fi- *1.Corin.15.*
lius hominis, hominum nomine deſignantur. Qui autem portant imagi-
nem cæleſtis hominis, filij hominũ appellantur. Homo ergo hoc loco terre
nus dicitur, filius autem hominis cæleſtis. Et ille longe ſeiunctus à Deo, hic *Pſal.118. Ioan.10. & 14.*
autem præſens Deo, & propterea illius memor eſt tanquam in longinquo
poſiti: hunc verè viſitat, quem præſens illuſtrat vultu ſuo. Longe eſt enim à *Pſal.118. Pſal.4.*
peccatoribus ſalus. Et ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui domine. Fi-
lius igitur hominis primo viſitatus eſt in ipſo homine dominico nato ex *Luc.2.*
Maria virgine, de quo propter infirmitatem carnis, quam ſapientia Dei *Ioan.4.*
geſtare dignata eſt, & paſſionis humilitatem, rectè ſubditur, *Minuiſti eum* *Heb.2. Philip.2.*
paulominus ab angelis. Sed additur illa clarificatio, qua reſurgens aſcendit in *Mar.16.*
cælum. *Gloria* (inquit) *& honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera ma-* *Act.1. Heb.2.*

nuum tuarum. Per opera manuum Dei intelliguntur angeli, eo quòd ſubtilius & dignius cæteris creaturis à domino facti ſunt. Et quia non ſolùm angelicam naturam poſſidere, ſed & humanam poſt lapſum redimere & ſubiicere ſibi dignatus eſt, rectè ſubiungitur, *Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius.*
Ioan. 10. & 21. Quæ omnia exponit: *Oues & boues vniuerſas:* Per oues ſimplices quique in ſancta Eccleſia intellecti ſunt, qui more ouium ſub regimine paſtorum
Heb. 13. ſimpliciter atque humiliter viuunt. Per boues verò ipſi rectores deſignan-
Matth. 23. *1. Pet. 3.* tur, qui verbo doctrinæ corda hominum exarare & excolere non ceſſant, vt de terrenis mentibus fructum ſpiritualem domino reddant. Oues ergo & boues vniuerſas ſibi dominus ſubiecit, quia omnes electos tam ſubie-
Matth. 18. & 28. ctos quàm prælatos in ſancta Eccleſia diſponit & regit. Et quia hîc mali
Matth. 13. cùm bonis admiſcentur, bene de reprobis ſubditur, *Inſuper & pecora campi, volucres cæli & piſces maris.* Quod, *Inſuper*, dicit, ad differentiam bonorum & malorum ponit: hoc autem Inſuper non ſolùm ad pecora campi, ſed etiam ad volucres cæli & piſces maris reportandum eſt. Pecora campi accipiuntur homines in carnis voluptate gaudentes, vbi nihil arduum, ni-
Gene. 4. hil laborioſum aſcendit. Campus eſt enim lata via, quæ ducit ad interitum.
Matth. 23. *Matth. 7.* In campo Abel occiditur. Volucres cæli ſunt elati, qui cogitatione & locutione tumidi, dum cæteros ſe inferiores penſant, mente quaſi in altum vo-
Pſal. 11. lant. De quibus dicitur, Labia noſtra à nobis ſunt, quis noſter dominus eſt? Piſces maris ſunt curioſi: *Qui perambulant ſemitas maris.* Id eſt, inquirunt in profundo huius ſeculi temporalia, quæ tanquam ſemitæ in mari citò euaneſcunt & intereunt. Et non ait, Ambulant, ſed, Perambulant: oſtendens per-
1. Ioan. 2. tinaciſſimum ſtudium, inania & præterfluentia quærentium. Hæc autem
Ibidem. *Ephe. 6.* tria genera vitiorum, id eſt, voluptas carnis, & ſuperbia, & curioſitas, omnia peccata concludunt, quæ à Ioanne Apoſtolo enumerantur, cùm dicit, Nolite diligere mundum, quoniam omnia quæ in mundo ſunt, cõcupiſcentia carnis ſunt, & concupiſcentia oculorum, & ambitio ſeculi. Per oculos
Matth. 4. enim curioſitas ſolet intelligi. Ex his tribus tentationibus dominus tentatus eſt: & quum non potuit apud eum valere inimicus, hoc de illo dici-
Luc. 4. tur, Poſtquam compleuit omnem tentationem diabolus. Et quia tam mirabilis eſt dominus, quod infantes erudit, aſtutos deſtruit, peccatoribus miſeretur, ſanctos viſitat, angelos poſſidet, homines continet, omnem creaturam ſibi ſubiicit: ipſum qui eſt principium & finis, laudemus in principio & in fine, & nunquam à laude eius ceſſemus, dicentes: *Domine dominus noſter.*

TITVLVS

TITVLVS PSALMI IX.

CANITVR iſte pſalmus pro occultis filij. Et quia non dicit cuius, intelligendus vnigenitus filius Dei eſt. Nam & ipſe dominus cùm ſine additamento ponit filium, ſeipſum vnigenitum filium vult intelligi, vbi ait, Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis. Non enim dixit filius Dei, ſed tantùm dicendo Filius, dat intelligi cuius ſit filius. Quam locutionem non recipit, niſi excellentia eius, de quo ita loquimur, vt etiam ſi eum non nominemus, poßit intelligi. Ita enim dicimus, Pluit, ſerenat, tonat, & ſi qua ſunt alia: nec addimus quis id faciat, quia omniū mentibus ſponte ſe offert excellentia facientis. Duos aduentus domini credimus: vnum præteritum, quem Iudæi non intellexerunt: alterum futurum, quem vtrique ſperamus. Et quoniam iſte, quem Iudæi non intellexerunt, gentibus profuit, non inconuenienter accipitur de hoc aduentu dici, Pro occultis filij, vbi cæcitas in Iſrael ex parte facta eſt, vt plenitudo gentium intraret. Duo etiam iudicia inſinuantur per ſcripturas: vnum occultum, & alterum manifeſtum. Occultum iudicium eſt pœna qua quiſque aut excercetur ad purgationem, aut admonetur ad conuerſionem, aut ſi contempſerit, excæcatur ad damnationem. Iudicium autem manifeſtum eſt, quo venturus eſt dominus iudicare viuos & mortuos. Qui non corriguntur iſto occulto iudicio, dignè punientur illo manifeſto. In hoc autem pſalmo obſeruanda ſunt occulta filij, id eſt, humilis eius aduentus, qui profuit gentibus, cum cæcitate Iudæorum, & pœna quæ nunc occultè agitur nondum damnatione peccantium, ſed aut exercitatione conuerſorum, aut admonitione vt conuertantur, aut cæcitate, vt damnationi præparentur. Dicatur ergo voce filij: dicatur voce omnium perfectorum ad Patrem.

Matt. 3. & 17. Ioan. 8. Ioan. 1. Ioan. 1. Act. 1. Matth. 16. & 25. Act. 13. Roma. 11. Matth. 12. & 25. Iſai. 6. Sapien. 1. 2. Cor. 4. 1. Corin. 4.

PSALMVS IX.

CONFITEBOR tibi domine in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua. Ac ſi apertè dicat, Laudabo te in toto corde meo, corde integro, corde perfecto. Beatus homo qui de toto corde ſuo nihil retinet ſibi, ſed totum expendit in laudem Dei. Tantū Deus laudari debet, quantum & diligi. Sicut ergo diligendus eſt ex toto corde, tota anima, totis viribus: ſic & laudandus eſt. Et ſicut nulla tribulatio, nulla anguſtia, nulla creatura debet nos ſeparare à charitate Dei: ita nec à laude Dei. Qui talis eſt, idoneus eſt dicere: *Confitebor tibi domine in toto corde meo.* Sed ſi laudandus eſt dominus, nonne & prædicandus? Ideo ſubiunctum eſt, *Narrabo omnia mirabilia tua.* Omnia quidem tam viſibilia quàm inuiſibilia, tam ſpiritualia quàm corporalia, tam ea quæ circa corpus viſibiliter facis ad nutriendam fidem, quàm ea quæ inuiſibiliter circa animam agis ad donandam æternam ſalutem. Quare narrantur mirabilia Dei? Vt ex operibus agnoſcamus auctorem, ex mirabilibus admiremur mirabilem: & ita excitemur ad cognoſcendum & amandum dominum. Et ita contemptis temporibus ſpem noſtram & gaudium noſtrum conſtituamus in ipſo, ſicut iſte vir ſanctus, qui ſubdendo ait: *Lætabor & exultabo in te, pſallam nomini tuo altißime.* Lætabor (inquit) in te, non in ſeculo, nō in con-

Deute. 6. Matt. 22. Luc. 10. Roma. 8. Rom. 1.

cupiſcentiis carnis, non in voluptatibus mundi, quod eſt vanitas: ſed in te qui es veritas. Gaudium huius ſeculi ad interitum ducit, ſicut ſcriptum eſt,
Eccle. 1. Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis. Gaudium verò quod in Deo eſt,
Luc. 6. in hac quidem vita inchoat, ſed in æternum perdurat: ſicut ipſe dominus diſcipulis ſuis ait: Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gau-
Ioan. 16. dium veſtrum nemo tollet à vobis. Et ſciendum quia lætitia ad mentem pertinet, exultatio ad corpus, Pſalmus ad bonam operationem. Sit ergo lætitia ſpiritualis in mente, ſit ſancta hilaritas in corpore, concordet diuina laus cum bona operatione, & impletur quod dicitur, Lætabor, & exultabo in te, pſallam nomini tuo altiſſime. *In conuertendo inimicum meum retrorſum: Infirmabuntur, & peribunt à facie tua.* Hic incipit enarrare ea quæ ſentit de
Matt. 4. Luc. 4. occultis filij. Quando tentatus eſt dominus, retro conuerſus eſt inimicus.
Matth. 16. Dictum eſt illi: Vade retro Sathana: ſcriptum eſt enim, Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Tunc qui tentando ſe præponere cupiebat, retrò eſt factus, non decipiendo tentatum, ſed in eo nihil valendo.
Sapien. 2. Conuerſus eſt igitur inimicus, poſtquam non valuit hominem cæleſtem decipere tentatum: & ſe ad terrenos conuertit, vbi dominari poteſt. Qua-
1. Cor. 15. propter nullus eum præcedit hominum, & retrò eum eſſe facit, niſi qui deponens imaginem terreni hominis, portauerit imaginem cæleſtis. Diabolus quippe retro conuerſus eſt etiam in perſecutione iuſtorum. Et multo vtilius perſecutor eſt, quàm ſi dux & princeps præiret. Malle debemus eum perſequentem fugere, quàm ducem ſequi. Habemus enim quò fu-
Pſal. 89. giamus, & abſcondamur in occultis filij, quia dominus refugium factus eſt nobis. Et quia multi ſunt miniſtri & membra diaboli, rectè in plurali numero dicitur, *Infirmabuntur, & peribunt à facie tua.* Infirmatus eſt dia-
Ioan. 12. bolus cum ſuis miniſtris, quando poteſtatem, quàm in humano genere
Matt. 25. habuit, amiſit. Peribit verò, quando in ignem mittetur æternum, qui
Iſa. 26. paratus eſt diabolo & angelis eius. Rectè autem dictum eſt: Peribunt à facie tua: quia ſcriptum eſt, Tollatur impius ne videat gloriam Dei: vel quia retro conuerſus eſt inimicus, ideo iniuſti & impij infirmabuntur ab operibus ſuis malis, & peribunt ab impietatibus ſuis, à facie, id eſt, à co-
2. Corin. 5. gnitione tua. Et merito: *Quoniam feciſti iudicium meum & cauſam meam: ſediſti ſuper thronum, qui iudicas iuſtitiam.* Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi. Ipſe in Chriſto, tanquam in throno ſuo, iudicabat Iudæos iudicantes Chriſtum. Illi iudicabant manifeſte, ille occultè. Deprehenſi ſunt, ſecundum quod ipſe dominus ait: Comprehendam ſapientes
Iob. 5. in aſtutia eorum. Nam iudicio & conſilio ſuo putauerunt egiſſe, vt nomen
Ioan. 11. Chriſti deleretur de terra: & eo ipſo iudicio egerunt, vt Chriſti nomen
Matth. 26. admirabile fieret in vniuerſa terra. Iudicium ergo illud, quo ab impiis
Mar. 15. Luc. 22. iudicatus eſt, & illa cauſa qua iuſtus & innocens damnatus eſt, non fuit
Ioan. 18. eorum, ſed Chriſti: quia illis nocuit, Chriſto profuit: & miro modo eorum prauis voluntatibus Chriſtus quod voluit fecit. Hoc autem quod ait, Qui iudicas iuſtitiam, ad differentiam eorum dictum eſt, qui iudicauerũt

iniqui

iniquitatem. Et quia damnato diabolo & membris eius, gentes conuerſæ ſunt ad Chriſtum, apertè ſubiunctum eſt: *Increpaſti gentes, & periit impius: nomen eorum deleſti in æternum, & in ſeculum ſeculi.* Aſpere increpandi erant, qui diu in iniquitatibus perſeuerauerant. Dura increpatione feriendi erant, qui contempto creatore idola adorabant. Et bene dictum eſt, Periit impius: quia de impio factus eſt pius. Ille ab eo quod erat periit, qui incipit eſſe quod non fuit. Hinc ſcriptum eſt, Verte impios, & non erunt. Nomen eorum deletum eſt in æternum, quia non vltra dicuntur Pagani, ſed Chriſtiani: Fornicatores erant, facti ſunt caſti: iracundi erant, facti ſunt manſueti: auari erant, facti ſunt largi: iniuſti erant, facti ſunt iuſti. Nomen ergo eorum deletum eſt in æternum & in ſeculum ſeculi, vt neque in hoc ſeculo, neque in futuro reputentur idololatræ vel iniqui ſi veraciter conuerſi fuerint. *Inimici defecerunt frameæ in finem, & ciuitates eorum deſtruxiſti.* Frameæ inimici diuerſæ opiniones et totis intelliguntur, quibus tanquam gladiis animæ perimuntur. Iſtæ frameæ in finem, hoc eſt, ex toto deficiunt, cùm hi qui aliquo errore ſeducti erant, ad fidem redeunt. De quibus Apoſtolus dicit, Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. Vt filij lucis ambulate: fructus enim lucis eſt, in omni bonitate & iuſtitia. Et quia ablato errore deſtruuntur vitia & peccata, rectè dicitur: Et ciuitates eorum deſtruxiſti. Ciuitates in quibus diabolus regnat, ſunt illi in quibus doloſa & fraudulenta conſilia, tanquam curiæ locum obtinent. Cui principatui, tanquam ſatellites & miniſtri, adſunt officia membrorum: oculi ad curioſitatem, aures ad laſciuiam: manus ad rapinam, & membra cætera peruerſis conſiliis militantia. Huius ciuitatis quaſi plebs ſunt omnes delicatæ affectiones, & turbulenti motus animi, quotidianas ſeditiones in homine cogitantes. Ergo vbi Rex, vbi curia, vbi miniſtri, vbi plebs inuenitur: ciuitas eſt. Nec enim talia eſſent in malis ciuitatibus, niſi prius eſſent in ſingulis hominibus, qui ſunt tanquam elementa & ſemina ciuitatum. Has ciuitates deſtruit, cùm excluſo inde principe (de quo dictum eſt Princeps huius ſeculi foras miſſus eſt) vaſtantur hæc regna verbo veritatis, ſopiuntur maligna conſilia, turpes affectiones edomantur, membrorum & ſenſuum miniſteria captiuantur iniuſta, & ad bonorum operum militiam transferuntur: vt iam (ſicut Apoſtolus dicit) Non regnet peccatum in noſtro mortali corpore, vt obediamus concupiſcentiis eius: nec exhibeamus mēbra noſtra ad ſeruiendum peccato. Tunc pacatur anima, & ordinatur homo ad quietem & ad beatitudinem capeſſendam: vnde & ſtatim ſubditur, *Periit memoria eorum cum ſonitu: & Dominus in æternum permanet.* Magnus ſtrepitus fit, cùm impietas euertitur atque deſtruitur. Non enim tranſit ad ſummam pacem vbi ſummum ſilentium eſt, niſi qui magno ſtrepitu prius cum ſuis vitiis belligerauerit. Tunc efficitur homo regnum pacatiſſimum Deo, cùm ſic in eo tumultus vitiorum deſtruitur, vt eorum memoria penitus deleatur. Et ibi dominus permanet in æternum, vbi iam iniquitas

Ioan. 12. *Pſal. 112.* *Prouer. 12.* *Epheſ. 5.* *Ioan. 14.* *Rom. 6.* *Luc. 17.*

aut foris per actionem, aut intus per cogitationem nullum inuenit locum, vel iuxta hiſtoriam impiorum memoria cum ſonitu periit quia cla-
Matth. 27. Luc. 23. mor & ſæuitia perſequentium Chriſtum penitus acquieuit. Nam vbi
Marc. 15. ſunt, qui cum tanto ſtrepitu clamabant, Crucifige crucifige? vbi ſunt
Ioan. 19. Pſal. 101. perſecutores martyrum? Quis vel eorum reminiſcitur? Putauerunt ex-
Hebr. 1. tinguere nomen Chriſtianum: Perierunt ipſi & Dominus permanet in
æternum: *Parauit in iudicio thronum ſuum, & ipſe iudicabit orbem terræ in æquitate, iudicabit populos in iuſtitia.* Thronus Dei, filius eſt patris. Vnde ſcri-
2. Corint. 5. ptum eſt, Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi. Hunc para-
Galat. 4. Philip. 2. uit Deus, quia incarnari miſit, vt in forma ſerui iudicaretur, pateretur,
Matt. 27. reſurgeret, regnaret: & qui iudicatus eſt in occulto, palam iudicaret, non iniquè & iniuſtè (ſicut ſæpe iudicant homines, qui dum alios plus, alios minus diligunt, ab æquitate iudicii nonnunquam diſſiliunt: & dum ſecundum facta, non ſecundum corda iudicant, iuſtitiæ re-
1. Ioan. 5. ctitudinem plerunque non ſeruant) ſed ſicut æquus & iuſtus iudicabit
Matt. 16. & 25. orbem terræ in æquitate, nemini parcens, omnibus æqua retribuens,
Rom. 2. iudicabit populos in iuſtitia, teſtimonium perhibente conſcientia & cogitationibus accuſantibus ſeu defendentibus: *Et factus eſt Dominus refugium pauperi, adiutor in opportunitatibus, in tribulatione.* Quantumlibet perſequatur inimicus ille qui conuerſus eſt retrò; quid nocebit ei cui refugium factus eſt Dominus? Sed ſic hoc fiet, ſi propter Chriſtum pauper eſſe delegerit, nihil amando quod vel hîc viuentem aut amantem deſerit, vel à moriente deſeritur. Tali enim pauperi refugium factus eſt Dominus. Nec adiuuat pauperem ſuum mox, vt tribulari ceperit: ſed tunc
Prouer. 3. tantùm quando tempus opportunum eſſe cognouerit. Quem enim di-
Hebr. 12. Apocal. 3. ligit corripit Dominus: & flagellat omnē filium quem recipit. Hos probat in tribulatione, adiuuat in opportunitate. Et ideo *Sperent in te qui nouerunt nomen tuum, quoniam non dereliquiſti quærentes te Domine.* Quærentem quippe animam vbi figat ſpem, cùm ab hoc mūdo auellitur, opportunè excipit co-
Act. 9. gnitio nominis Dei. Nam nomen ipſum Dei vſquequaque vulgatum eſt:
1. Corint. 13. cognitio autem nominis eſt, cùm ille cognoſcitur cuius eſt nomen. Quia ergo Deum iam cognouimus per fidem, figamus in illo noſtram ſpem, quæramus eum per dilectionem: vt cùm inuenerimus, cum ipſo perma-
Matth. 28. neamus. Non enim quærentes ſe deſerit, imò poſſidendo cuſtodit, cuſtodiendo glorificat, atque cum eis in æternum regnat. Vnde nos admonet propheta ſanctus domino noſtro pſallere, atque eius gratiam omnibus prædicare. Ait enim: *Pſallite domino qui habitat in Syon, annunciate inter gentes ſtudia eius.* Pſalmus quippe dictus eſt, vbi fit conſonantia vocis cum organo. Et in pſalmo duo intelligimus: vocem laudis, & conſonantiam operis. Ille verò veraciter pſallit, qui ſic Deum laudat, vt rectè viuat.
Pſal. 113. Ipſe autem Dominus habitat in Syon (quod interpretatur ſpeculatio)
Galat. 4. & geſtat imaginem Eccleſiæ, quæ nunc eſt ſicut Ieruſalem; geſtat imaginem Eccleſiæ quæ futura eſt, id eſt ciuitas ſanctorum iam angelica vita

fruentium: quia Ieruſalem interpretatur viſio pacis. Præcedit autem ſpeculatio viſionem, ſicut iſta Eccleſia præcedit eam quæ promittit ciuitatem æternam & immortalem. Et agimus hîc ſpeculationem, vt perueniamus ad viſionem. Præcipitur ergo nobis vt pſallamus Domino qui habitat in Syon, vt concorditer Dominum Eccleſiæ inhabitatorem laudemus, & annunciemus aliis ſtudia ſanctæ prædicationis. Debemus enim Dominum noſtrum opere laudare, mente contemplari, voce prædicare: vt ad eius laudem ſimul in nobis conſonent lingua, conſcientia, & vita. Propter eos autem qui perſecutionem patiuntur propter verbum Dei, quod annunciant: ſequitur conſolatio, cùm ſubinfertur: *Quoniam requirens ſanguinem, eorum recordatus eſt*. Id eſt, veniet vltimum iudicium, vbi & interfectorum gloria, & interficientium pœna manifeſta ſit. Quod autem ait, Recordatus eſt, nemo ita poſitum putet, quaſi obliuio cadat in Deum. Sed quia poſt longum tempus futurum eſt iudicium, ſecundum affectum infirmorum hominum poſitum eſt, qui quaſi oblitum Deum putant, quia non tàm citò facit vindictam, quàm ipſi volunt. His dicitur etiam quod ſequitur: *Non eſt oblitus clamorem pauperum*. Quis eſt iſte clamor pauperum, quem Deus non obliuiſcitur? ſequitur & dicitur: *Miſerere mei domine, vide humilitatem meam de inimicis meis*. Quare ergò non dixit, miſerere noſtri domine, & vide humilitatem noſtram de inimicis noſtris? non tanquam multi pauperes clamant, ſed tanquã vnus. An quia vnus nunc interpellat pro ſanctis, qui primus pauper pro nobis factus eſt, cùm eſſet diues? Affliguntur ab inimicis membra eius in terra, & Ipſe clamat pro eis in cælo. Ipſe etiam dicit, *Qui exaltas me de portis mortis, vt annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Syon*. Exaltatur enim homo in illo, non ſolùm quem geſtat, qui caput Eccleſiæ eſt: ſed etiam quiſquis noſtrûm eſt in ceteris membris, exaltatur ab omnibus prauis cupiditatibus, quæ ſunt portę mortis, quia per illas itur ad mortem. Sunt autem portæ filiæ Syon, omnia optima ſtudia in ſancta Eccleſia, per quæ venitur ad viſionem pacis. In his portis bene annunciãtur vniuerſæ laudes Dei. Deinde ſequitur: *Exultabo in ſalutari tuo*. Salutare Dei dominus eſt noſter Ieſus Chriſtus, per quem ſaluati ſumus, qui corda noſtra de vana lætitia huius ſeculi tranſtulit, vt in ipſo veraciter gaudeamus. Sed hoc noſtrum gaudium adhuc in ſpe eſt, non in re. Affligimur enim à malis hominibus quandiu hîc viuimus: de quibus ſubiunctum eſt: *Infixæ ſunt gentes in interitu quem fecerunt*. Attende quemadmodum ſeruetur pœna peccatori de operibus ſuis, & qui voluerint perſequi Eccleſiam, in eo interitu ſunt infixi, quem ſe inferre arbitrabantur. Nam cùm interficere corpora cupiebant, ipſi in anima moriebãtur. De quibus adhuc ſubditur: *In laqueo iſto quem abſcõderunt, comprehenſus eſt pes eorũ*. Laqueus occultus doloſa eſt cogitatio: pes animę intelligitur amor, qui qũ prauus eſt, odĩtur cupiditas: cum autẽ rectus, dilectio vel charitas. Amore enim mouetur tanquam ad locum, quò tendit. Locus autẽ animæ non

mæ non in ſpatio aliquo eſt, quod forma occupet corporis: ſed in dele-
ctatione, quò ſe perueniſſe per amorem lætatur. Pes ergo peccatorum, id
eſt, amor, cõprehenditur in laqueo quem occultat: quia cùm fraudulentam
actionẽ cõſecuta fuerit delectatio (cùm eos tradidit Deus in cõcupiſcentias
cordis eorum) iam illa delectatio alligat eos, vt inde abrumpere amorem,
& ad vtilia transferre non poſsint. Rectè ergo ſubiunctum eſt: *Cognoſcetur
dominus iudicia faciens: in operibus manuum ſuarum comprehenſus eſt peccator.* Hæc
ſunt iudicia in quibus cognoſcetur dominus, quòd ipſa ſua opera quæ fa-
Roma. 1 cit praua, accuſant, iudicant, conuincunt, puniunt peccatorem. Non
quærit alios teſtes, niſi vitam & conſcientiam. Hoc eſt autem iuſtum om-
2. Corint. 5. nipotentis Dei iudicium, vt vnuſquiſque recipiat ſecundum quod geſsit in
corpore, ſiue bonum ſiue malum. Hîc interponitur canticum diapſalmatis;
quaſi occulta lætitia ſeparationis, quæ nunc fit non locis, ſed affectionibus
Matth. 3. animorum inter peccatores & iuſtos, ſicut granorum à paleis adhuc in
area. Et ſequitur: *Conuertantur peccatores in infernum, omnes gentes quæ obliui-
ſcuntur Deum.* Illis enim qui in ſuis peccatis perſeuerant, quia nolunt con-
uerti ad Deum, neceſſe eſt vt conuertantur in infernum: & dignè ibi ſen-
Rom. 1. tiant pœnam, qui hîc negligunt emendare culpam. Et ſicut non probaue-
runt Deum habere in notitia, tradidit eos in reprobum ſenſum. De talibus
in quodam loco: Ipſi me prouocauerunt in eo qui non erat Deus, & irri-
Pſal. 105. tauerunt in vanitatibus ſuis. Et ego irritabo eos in eo qui non eſt popu-
lus, & in gente ſtulta irritabo illos. Sed illis pereuntibus & in obliuio-
nem à Deo traditis, nunquid & eos obliturus eſt Deus, qui eum per fi-
dem cognouerunt, & pro eius amore ſeculum contempſerunt, & preſſu-
ram in mundo habuerunt? Abſit. Nam ſubditur: *Quoniam non in finem
obliuio erit pauperis: Patientia pauperum non peribit in finem.* Modò quaſi obli-
uio pauperum fit, quandiu eos à tribulatione quam tolerant, Domi-
nus non defendit: & eorum patientia quaſi perire cernitur, cùm de ea
nulla nunc gloria recompenſatur. Sed in finem obliuio pauperum non
erit, nec in finem eorum patientia peribit, quia tunc gloria eius perci-
pitur, cùm ſimul omnia laborioſa terminantur. Ex verbis autem quæ
ſequuntur, mentionem facere de Antichriſto videtur, cùm ſubiungit:
Ioan. 4. *Exurge Domine, non confortetur homo: iudicentur gentes in conſpectu tuo.* In-
2. Theſſa. 2. tantum enim confortabitur homo ille peccati, vt in templo Dei ſedeat,
& etiam Deum ſe nominet, atque multos ad ſe conuerti faciat. Contra
hunc ergo exurgere dominum Propheta poſtulat, atque eos qui credituri
ſunt in eum, iudicio ſuo condemnare. De quo adhuc ſubiungit: *Conſtitue do-
mine legiſlatorem ſuper eos: ſciant gentes quoniam homines ſunt.* Bene eum legiſla-
Ioan. 5. torem nominat, quia allaturus eſt legem ſuam, quomodo Chriſtus ſuam:
atque in nomine ſuo prædicaturus, quomodo in nomine ſuo prædicauit
Chriſtus. Quod autem ait, Sciãt gentes quoniam homines ſunt; poſtulat vt
hi qui credituri ſunt in eum, recognoſcant quoniam non ſecundum Deum,
1. Timo. 4. ſed ſecundum hominem ambulat. Et quia ille ad tantum culmen inanis
gloriæ

gloriæ venturus creditur, & tanta ei dicebit facere & in omnes homines &
in ſanctos Dei, vt tunc vere nonnulli infirmi arbitrentur Deum res hu-
manas negligere: Interpoſito diapſalmate ſubiicit tanquam vocem
gementium, & querentium cur iudicium differatur. *Ut quid Domine*
(inquit) *receſſiſti longe?* Deinde qui ſic quæſiuit, tanquam repente in-
tellexerit, aut quaſi ſciens interrogauerit vt doceret, ſubiecit dicens: *Deſpicis*
in opportunitatibus, in tribulatione. ideſt, opportune deſpicis & facis tribulationes
ad inflammandos animos deſiderio aduentus tui. His enim iucundior eſt *Ioan. 4.*
fons ille vitæ, qui multum ſitierint. Itaque inſinuat conſilium dilationis di-
cens, *Dum ſuperbit impius, incenditur pauper.* Mirum eſt, & verum, quòd ſtu-
dio bonæ ſpei paruuli emendantur ad recte viuendum exercitatione per-
ſequentium. Quo myſterio agitur, vt etiam hæreſes permittantur: non quia *1. Corint. 11.*
ipſi hæretici hoc volunt, ſed quia hoc de peccatis eorum diuina prouiden-
tia operatur, quæ lucem facit & ordinat. Tenebras autem tantùm ordinat,
vt fiat eórum comparatione lux gratior, ſicut hæreticorum comparatione
iucundior inuentio veritatis. Eorum quippe comparatione probati mani- *1. Corint. 11.*
feſti fiunt inter homines, qui Deo noti ſunt. *Comprehenduntur in conſiliis quibus*
cogitant. Id eſt, malæ cogitationes eorum vincula illis fiunt. Sed quare?
Quoniam laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ: & iniquus benedicitur. Adulan-
tium linguæ alligant animas in peccatis. Delectat enim ea facere, in quibus
non ſolùm non metuitur reprehenſor, ſed etiam laudatur & benedicitur
operator. Hinc comprehenduntur in conſiliis, quibus cogitant. Nemo
gratuletur homini qui proſperatur in via ſua, cuius peccatis deeſt vltor,
& adeſt adulator. Maior hæc ira Domini eſt. *Irritauit dominum peccator.*
Aliàs Exacerbauit, vt iſta patiatur, & vt correptionis flagella non inferan-
tur. *Secundum multitudinem iræ ſuæ non quæret.* Multum iraſcitur dum non
exquirit, dum quaſi obliuiſcitur, & peccata non attendit, & per fraudes
& ſcelera ad diuitias honoréſque peruenitur. Quod maxime in illo Anti- *Matt. 24.*
chriſto eventurum eſt, qui vſque adeò beatus videbitur hominibus, vt etiam *Dan. 19.* *2. Theſſa. 2.*
Deus putetur. Sed quanta iſta ſit ira Dei, docent ſequentia. *Non eſt Deus in*
conſpectu eius: inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore. Qui nouit vnde ſit gau-
dendum in anima, nouit quantum malum ſit luce deſeri veritatis: Cùm
magnum malum homines putent oculorum corporalium cæcitatem, quia
lux iſta rettahitur: quantam ergo pœnam patitur, qui ſecundis rebus
peccatorum ſuorum eò perducitur, vt non Deus ſit in conſpectu eius,
& contaminentur viæ eius omni tempore, id eſt cogitationes & conſi-
lia eius immunda ſint? *Auferuntur iudicia tua à facie eius.* Animus enim
male ſibi conſcius, dum ſibi videtur nullam pœnam pati, credit quòd non
iudicet Deus: & ſic auferuntur iudicia Dei à facie eius, cum hæc ipſa ſit ma-
gna damnatio. *Omnium inimicorum ſuorum dominabitur.* Ita enim tradi-
tur, quia omnes Reges ſuperaturus ſit, & ſolus regnum obtenturus. *Pſal. 2.*
Quando etiam ſecundum Apoſtolum, qui de illo prædicat, In templo *2. Theſſa. 2.*
Dei ſedebit, extollens ſe ſuper omne quod dicitur Deus, & quod colitur.
Et quoniam traditus in concupiſcentiam cordis ſui, & damnationi vltimæ

deſtin

deſtinatus, per nefarias artes ad illud vanum & inane culmen damnationemque venturus eſt: propterea ſequitur, *Dixit enim in corde ſuo, Non mouebor à generatione in generationem, ſine malo.* id eſt, fama mea & nomen meum de hac generatione in generationem poſterorum non tranſiet: niſi artibus malis adipiſcar tam excelſum principatum, de quo poſteri tacere non poſſint. Animus enim perditus, & bonarum artium expers, atque à iuſtitiæ lumine alienus, malis artibus ſibi aditũ molitur aperire ad famã tam diuturnam, vt apud poſteros etiam celebretur. Et qui non poſſunt bene innoteſcere, cupiunt vel malè de ſe homines loqui: dummodo nomen eorum latiſsimè peruagetur. Quod hîc arbitror dictum eſſe, Non mouebor à generatione in generationem, ſine malo. Quid ergo mirum, ſi etiam homo ille peccati, qui totam nequitiam & impietatem, quam omnes pſeudoprophetæ inchoauerunt, impleturus eſt, & tanta ſigna facturus, vt decipiat ſi fieri poteſt etiam
Matth. 24. electos, dicturus eſt in corde ſuo, Non mouebor a generatione in generationem ſine malo? *Cuius maledictione os plenum eſt, & amaritudine, & dolo: ſub lingua eius labor & dolor.* Per maledictionem aperta cõuicia, per amaritudinem minæ & terrores, per dolum blanda & ſeductoria verba poſſunt accipi: quibus in ſuam partem conuerſurus eſt multitudinem. Bene autem ſub lingua eius labor & dolor eſſe deſcribitur: quia interiora eius ira, & odio, & omni mala voluntate replebuntur. Nihil eſt laborioſius iniquitate & im-
Rom. 6. pietate. Quem laborẽ ſequitur dolor quia non ſolùm ſine fructu, ſed etiam ad perniciem laboratur. Qui labor & dolor ad illud refertur, quod dixit in corde ſuo, Non mouebor à generatione in generationem, ſine malo. Et propterea ſub lingua eius, & non in lingua dicitur: quoniam tacire iſta cogitaturus eſt, hominibus autem alia locuturus, vt bonus, & iuſtus, & Dei filius
2. Theſſa. 2. videatur. *Sedet in inſidiis cum diuitibus.* Quibus diuitibus, niſi eis quos huius ſeculi muneribus cumulabit? Et ideo in inſidiis cum his ſedere dictus eſt: quoniam falſam fœlicitatem ipſorum ad decipiendos homines oſtentabit, qui praua voluntate dum tales eſſe cupiunt, & bona ætet na non quærunt, in illius laqueos incidunt. Et ideo ſequitur: *In occultis vt interficiat innocentem.* In occultis dictum eſt, vbi non facile intelligitur quid appetendum, quid ve fugiendum ſit. Innocentem autem interficere eſt ex innocente nocẽtem facere. *Oculi eius in pauperem reſpiciunt.* Illos enim maximè perſecuturus eſt,
Matth. 5. de quibus dictum eſt: Beati pauperes ſpiritu, quoniã ipſorum eſt regnum cælorum. *Inſidiatur in abſcondito, quaſi leo in ſpelunca ſua.* Leonem in abſcondito dicit eum, in quo & vis & dolus operabitur. Prima enim perſecutio Eccleſiæ violenta cũ proſcriptionibus, & tormentis Chriſtiani ad ſacrificandum cogerentur. Altera perſecutio fraudulenta, quæ per hæreticos & falſos fratres acta eſt. Tertia ſupereſt per Antichriſtum ventura, quà nihil eſt periculoſius: quia & violenta erit, & fraudulenta. Vim habebit in imperio, dolum in miraculis. Ad vim relatum eſt cùm dicitur, leo: ad dolum, cùm dicitur, in abſcondito. Et rurſum ipſa repetita ſunt eodem ordine. *Inſidiatur* (inquit) *vt rapiat pauperem.* Hoc ad crudelitatem pertinet. Quod autem ſequitur: *Rapere pauperem dum attrahit eum:* doloſitati deputatur. Rapiet ſequendo,

attra

attrahet blandiendo. *In laqueo ſuo humiliabit eum, inclinabit ſe, & cadet, cùm dominatus fuerit pauperum.* Laqueus ſignificat inſidias: & bene ait, In laqueo ſuo humiliabit eum: cùm enim ſigna illa facere ceperit, quanto mirabiliora videbuntur hominibus, tanto illi ſancti qui tunc erunt, contemnentur & quaſi pro nihilo habebuntur: quos ille, qui per iuſtitiam & innocentiam reſiſtent, mirificis factis ſuperare videbitur. Sed *Inclinabit ſe, & cadet, cùm dominatus fuerit pauperum.* Id eſt, cùm qualibet ſupplicia irrogauerit, reſiſtentibus ſibi ſeruis Dei. Vnde ait, Inclinabit ſe, & cadet. *Dixit enim in corde ſuo, Oblitus eſt Deus, auertit faciem ſuam ne videat in finem.* Hæc eſt inclinatio & caſus miſerrimus, dum animus humanus in ſuis iniquitatibus quaſi proſperatur, & parci ſibi putat, cùm excæcatur & ſeruatur ad vltimam opportunamque vindictam: de qua loquitur, cùm ſubiungit: *Exurge domine Deus, & exaltetur manus tua.* Id eſt manifeſta ſit potentia tua. Superius enim dixerat, Exurge domine, non confortetur homo, iudicentur gentes in conſpectu tuo. Id eſt in occulto, vbi ſolus Deus videt. Hoc factum eſt, cùm impij ad magnam quæ videtur hominibus fœlicitatem perueniunt: ſuper quos conſtituitur legiſlator qualem habere meruerunt. Nunc autem poſt illam occultam pœnam atque vindictam dicitur, *Exurge Domine Deus, & exaltetur manus tua*: non vtique in occulto, ſed iam in manifeſtiſſima gloria. *Ne obliuiſcaris pauperum.* Sicut impij putant qui dicunt, Oblitus eſt Deus, auertit faciem ſuam, ne videat in finem. Laborans ergo Eccleſia illis temporibus, tanquam nauis in magnis fluctibus & procellis, tanquam dormientem excitat dominum, vt imperet ventis, & tranquillitas redeat. Iamque manifeſtato iudicio intelligentes & exultantes dicunt: *Propter quid irritauit impius Deum?* id eſt, quid profuit ei tanta mala facere? *Dixit enim in corde ſuo, Non requiret.* Sed non eſt ita vt ipſe cogitauit. Nam, *Vides quoniam tu laborem & dolorem conſideras:* iuſtorū. *Vt tradas eos* (hoc eſt impios) *in manus tuas.* Id eſt, in poteſtatem iudicij tui. Non te latet illorum malitia, nec manus tua ceſſabit à vindicta. *Tibi derelictus eſt pauper.* Ideo enim pauper eſt, id eſt, omnia huius mundi contempſit, vt tu ſis tantùm ſpes eius. Iſte pauper illis ad tempus eſt conceſſus ad puniendum, tibi in fine derelictus ad glorificandum. *Orphano tu eris adiutor:* cùm impius fuit perſecutor. *Contere brachium peccatoris* (id eſt potentiam) *& maligni: quæretur peccatum illius, & non inuenietur.* Iudicabitur ipſe peccato ſuo, & peribit ipſe propter peccatum ſuum. Timeant ergo peccatores & maligni, quia conteret eos Deus, & malignitatem eorum ad nihilum rediget. Conſolentur pauperes & orphani Chriſti, quoniam ſuſcipiet eos Deus, atque poſt laborem ad æternam quietem perducet. *Dominus regnabit in æternum & in ſeculum ſeculi: peribitis gentes de terra illius.* Non regnabit dominus terreno imperio, ſed cæleſti. Nam terrenum regnum tranſitorium eſt & caducum. Tranſibit hoc regnum: tranſibit hoc ſeculum. Succedet aliud regnum, & aliud ſeculum, in quo Dominus regnet in æternum. Quæ eſt autem terra illius, niſi ſancta Eccleſia? Tunc vera, firma, & ſtabilita, quando mortale hoc induerit immortalitatem, & corruptibile hoc induerit incorruptionem. De qua terra

Matth.8. Mar.4. Luc.8.

Luc.1. Dan.7. Matt.24. Luc.21.

1.Corin.15

peribunt gentes & impij, id eſt peccatores, de quibus in alio pſalmo dici-
Pſal.1. tur: Non ſic impij non ſic, ſed tanquam puluis quem proiicit ventus à facie terræ. Quia enim nullum virtutis pondus habebunt, ad illam beatam
Iſa.26. ſtabilitatem peruenire non poterunt. vnde ſcriptum eſt, Tollatur impius, ne videat gloriam Dei. Et tunc implebitur, quod ſubinfertur: *Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus.* Illud ſcilicet deſiderium, quo æſtuabant, cùm in anguſtiis & tribulationibus huius ſeculi, Domini diem concupiſcerent. Et hoc deſiderium præparatio cordis eorum erat. Vnde ſecutus adiungit: *Præparationem cordis eorum audiuit auris tua.* Hæc eſt cordis præ-
Pſal.107. *Roma.8.* paratio, de qua in alio pſalmo canitur: Paratum cor meum Deus. De qua dicit Apoſtolus, Si autem quod non videmus ſperamus, per patientiam expectamus. Aurem autem Domini, non membrum corporeum, ſed miſericordiam eius, quæ nos exaudit, debemus accipere. Et quod eſt illud deſiderium pauperum quod exauditurus eſt Dominus? niſi vt veniat
Rom. *Iudicare pupillo & humili:* Id eſt, non ei qui conformatur huic ſeculo, ſed qui omnia contemnit propter Deum, & ſe puluerem eſſe ac cinerem agnoſcit. Aliud eſt autem iudicare pupillum, aliud iudicare pupillo. Iudicat pupillum, etiam qui condemnat: iudicat autem pupillo, qui pro illo pro-
Iſa.1. *Math.13.* *& 25.* fert ſententiam. Eſt ergo deſiderium pauperum, vt veniat finis ſeculi, & fiat iudicium Dei: vt ſeparatis iuſtis ab impiis, iam non vltrà præualeant mali nocere bonis. Et hoc eſt quod ſequitur: *Vt non apponat vltrà magnificare ſe homo ſuper terram.*

TITVLVS PSALMI X.

TITVLVS pſalmi ſequentis eſt, In finem pſalmus David. Præſens perſuaſio eſt David, id eſt, illorum qui in fide perfectè fundati ſunt, qui propter ſcientiam ſcripturarum, & quia viriliter reſiſtunt contra hæreticos, meritò dicendi ſunt David. David (dico) dirigentis minus fundatos in fide, minùſque eruditos in ſcripturis, In finem, id eſt, ad hoc vt inſtituta & præcepta Chriſti ſint eis finis & ſufficientia ad defendendam fidem contra hæreticos. Eſt autem intentio illorum inuitare alios, vt totam fiduciam ſuam defendendi ſe contra hæreticos ponant in Deo, qui verus eſt finis. Textum ergo pſalmi videamus. Aduerſus hæreticos cauendum, qui commemorando & exaggerando vitam multorum in Eccleſia pec-
Math.24. *catorum, quaſi apud ipſos iuſti ſint, ab vnius Eccleſiæ matris vtero & vberibus nos auertere atque abrumpere moliuntur: affirmantes quod apud ipſos ſit Chriſtus, & quaſi piè ſtudioſéque monentes, vt ad eos tranſeundo, tranſmigremus ad Chriſtum, quem ſe habere mentiuntur. Notum eſt autem Chriſtum in prophetia, cùm nominibus inſinuaretur, allegoricè etiam montem appellatum. Reſpondendum eſt itaque iſtis, & dicendum.*

PSALMVS X.

IN *Domino confido: quomodo dicitis animæ meæ, Tranſmigra in montem*
ſicut paſſer? Ac ſi diceret: Cùm tantum montem habeat anima
mea, in quo fiduciam ſuam ponat, vt eſt Chriſtus: qua ratione *Iſa.2.*
dicitis, vt ad alium montem tranſeat ſicut paſſer, id eſt tan- *Pſal.67.*
quam cauta & aſtuta? Vnum montem teneo, in quo confido. Quomodo
dicitis vt ad vos tranſeam, tanquam multi ſint Chriſti? Aut ſi vos montes
eſſe dicitis per ſuperbiam, oportet quidem eſſe paſſerem pennatum virtu-
tibus & præceptis Dei. Sed ea ipſa prohibent volare in iſtos montes, &
in ſuperbis hominibus ſpem collocare. Habeo domum vbi requieſcam,
quia in domino confido. Nam & paſſer inuenit ſibi domum: & factus eſt
dominus refugium pauperi. Dicamus ergo tota fiducia, ne cum Chri- *Pſal.83.* *Pſal.9.*
ſtum quærimus apud hæreticos, amittamus: In domino confido. Doce- *Epheſ.5.*
mur ergo his verbis verſutas hæreticorum cauere ſententias. Vnde & ſub- *Hebr.13.*
ditur: *Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum.* Id eſt, ſanctam ſcripturam *Matth.4.*
ſuis erroribus & ſuis ſenſibus applicauerunt. Quæ ſcriptura rectè arcus
dicitur: quia ſicut ex arcu exit ſagitta feriens, ita de ſcriptura procedit ſen-
tentia cor percutiens. *Parauerunt ſagittas ſuas in pharetra.* Id eſt, aptauerunt
ſententias ſuas venenatas in ipſa ſancta ſcriptura, quæ ita in ſe continet
ſententias, quomodo pharetra ſagittas: ad hoc ſcilicet parauerunt, *Vt*
ſagittent in obſcuro rectos corde. Id eſt, vt rectos fide percutiāt in obſcuris ſenten-
tiis. Vel in obſcuro, id eſt, in hoc quòd ſacræ ſcripturæ minus capaces ſunt,
& quòd in fide minus fundati. Obſcuritas enim cordis eſt ignorantia. Et
quia ab iſtis tale periculum eminet, dicendum eſt, In domino confido. Et
ideo neceſſarium eſt, ô domine, vt in te confidatur, & ad tuum auxilium re-
curratur. *Quoniam quæ perfeciſti, deſtruxerunt.* Id eſt fidem, quæ quamuis vna
ſit, tamen de diuerſis habetur: vt de humanitate, & diuinitate, & de præteri- *Ioan.1.* *Hebr.11.*
tis, & præſentibus, & futuris: & ideo pluraliter enunciatur, quia de pluribus *Pſal.118.*
conſtat. Quam fidem perfeciſti, id eſt perfectam & integram cordibus fi- *Act.1.*
delium gratia tua inſpiraſti, & doctrina intonaſti, deſtruxerunt, quantum
in ipſis fuit, & denegauerunt. Hæc conuerſio propter atteſtationem facta
eſt. Talia facere machinantur peccatores. *Iuſtus autem quid fecit?* Id eſt, domi-
nus qui vtranque partem iuſtè agit, nihil mali dimittendo impunitum, ni- *Ioan.5.*
hil boni inremuneratum, quid fecit? Et hæc interrogatio non fit ex igno-
rantia, ſed vt doceatur infirmorum imperitia. Dominus fecit quod ſuum e-
rat: vnde facta interrogatione reſpondetur, *Dominus in templo ſancto ſuo, Do-* *Iſa.66.*
minus in cælo ſedes eius. Ipſi ſunt templum Dei in quibus habitat dominus per *Pſal.13 & 18.67 101. 113.*
fidem. Vnde Apoſtolus ait, Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Illi
verò qui poſt fidem proficiunt ad contemplationem, non ſolùm templum *1.Corint.6.*
ſunt, ſed etiam cælum. Quos deſignat Apoſtolus, cùm dicit, Noſtra autem *2.Corint.6.* *Philip.3.*
conuerſatio in cælis eſt. In illis reſidet Dominus tanquam in cælo. Ex
quibus verbis oſtenditur quod nec maiores pro minoribus deſerit Domi-
nus, nec pro maioribus minores contemnit. Vnde bene ſubditur, *Oculi*

eius in pauperem reſpiciunt. Id eſt, reſpectus miſericordiæ ſuæ non auertitur ab
Math. 5. Luc. 6. homine paupere, tali ſcilicet de quo ſcriptũ eſt, Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Et non eſt mirum, ſi iuſtus dominus pauperes, qui in illo confidunt, inhabitat: & ſapientes, qui eius fidem annunciant, inhabitando illuſtrat: & eos qui elati ſunt, per errorem excæcat. Quoniam *Palpebræ eius interrogant filios hominum.* Scripturæ ſacræ, quæ clauduntur in locis, aperiuntur in locis, tanquam palpebræ ſunt Dei: quæ interrogant, id eſt, probant filios hominum, vtrum fatigentur rerum obſcuritate, an exerceãtur: vtrum inflentur rerum cognitione, an confirmentur. Et hoc manifeſtiùs dicit, cùm ſubiungit: *Dominus interrogat iuſtum & impium.* Id eſt, probat bonum & malum. Sed quod iuſtus eſt, habet à Deo: quod verò im-
Ozee 13. pius, à ſemetipſo. Quomodo? iniquitatem diligẽdo, & ſic ſemetipſum odien-
Ioan. 12. do. Et hoc eſt quod dicit: *Qui autem diligit iniquitatem, odit animam ſuam.* Quo contrà ille veraciter ſemetipſum diligit, qui peccatum odit. *Pluet ſuper peccatores laqueos.* Eadem ſcripturarum infuſio pro ſuo cuiuſque merito, & peccatori pluuia laqueorum, & iuſto pluuia vbertatis eſt. Cùm enim malè intelligitur, Pluit ſuper peccatores dominus laqueos: cùm autem bene, fecun-
Ioan. 11. dat pectora piorum atque fidelium. Eadem ergo bona & bonis proſunt, &
2. Corint. 2. malis obſunt. Vnde Paulus dicit, Aliis ſumus odor mortis in mortem, aliis odor vitæ in vitam. *Ignis, ſulphur, & ſpiritus procellarum, pars calicis eorum.* Hæc pœna eſt atque exitus eorum, per quos blaſphematur nomen domini, vt
Rom. 2. ex Iſa. 52. & Ezech. 36. prius igne cupiditatis vaſtentur, deinde fœtore operum quaſi ſulphure occupentur, ad vltimum cum ſpiritibus malignis in æterno igne comburan-
Math. 25. tur. Et hæc eſt pars calicis, id eſt, tribulationis eorum: vt ſicut iuſti in partem ſuam recipiunt vitam æternam: ita impij pro parte ſua recipiant
Ioan. 5. damnationem perpetuam. Calicem autem propterea puto appellatum, ne quid præter modum atque menſuram vel in ipſis peccatorum ſupplicijs per diuinam prouidentiam fieri arbitremur. Et ideo tanquam rationem reddens, quare id fiat, ſubiũgit: *Quoniam iuſtus dominus, & iuſtitias dilexit.* Non fruſtrà pluraliter poſuit iuſtitias. In multis enim iuſtis quaſi multæ iuſtitiæ videntur eſſe, cùm ſit vna Dei, cuius omnes participantur. Propterea rurſus ad ſingularitatem ſe refert, dicendo *Aequitatem vidit vultus eius.* Sic eſt in ſe iuſtus dominus, vt in nobis ſuas iuſtitias diligat. Qualis ipſe eſt, tales nos
Leuit. 19. omnes eſſe deſiderat. Vnde nos admonet dicens: Eſtote ſancti, quoniam ego ſum ſanctus. Serua iuſtitiam & eris ſimilis domino, & diliget te iuſtum,
Math. 11. dominus iuſtus. Quòd ſi iuſtitiam negligis, non tamẽ impunitus eris. Nam ſequitur, Æquitatem vidit vultus eius. Et in bonis & in malis videt æquitatem ſeueritas vultus Dei. Eſt autẽ æquitas, vt bona bonis, & mala retribuat malis. Æquitas eſt, vt factis digna rependat. Quod ergo ait, Iuſtus dominus, & iuſtitias dilexit: ad rectè viuendi pertinet ordinem: quod ſubiungit, Æquitatem vidit vultus eius, ad cuiuſque operis pertinet remunerationem.

TITVLVS PSALMI XI.

*IDEO tituli præponuntur pſalmis, quoniam in titulis oſtenditur quid in tex-
tu pſalmorum contineatur. Titulus huius pſalmi eſt, In finē, pro octaua Pſal- Apoc.
mus Dauid. Iſte pſalmus eſt Dauid, id eſt, perfectæ animæ tendentis in finem
id eſt, in Chriſtum, & in hoc pſalmo agentis & orantis pro octaua quod in-
telligitur pro æterno ſeculo, quod poſt hoc tempus (quod ſeptem diebus voluitur) dabitur
ſanctis. Agitur autem in hoc pſalmo de ſanctorum defectu, & diminutione veritatis, de
aduentu Chriſti & claritate diuinæ eloquentiæ, de ſalute iuſtorum & interitu reprobo-
rum. Iſte ergo vir ſanctus videns mundum poſitum in malignitate, & nos in multis con- 1. Ioan. 5.
ſtitutos miſeriis, formam orandi nobis proponere intendit: quatinus ſuo exemplo ſic per tem-
poralia tranſeamus, vt ad æternam vitam pertingamus. Ait ergo.*

PSALMVS XI.

SALVVM me fac Domine, quoniam defecit ſanctus, quoniam diminutæ Pſal. 13.
ſunt veritates à filiis hominum. Ad illud tempus videtur proſpice- Rom. 3.
re, quo non erat dux neque propheta in Iſraël: & vnuſquiſque Dan. 3.
quod bonum erat in oculis ſuis, faciebat. Vnde in Oſee dicitur: Oſee 3.
Diebus multis ſedebunt filij Iſraël ſine rege, ſine principe, ſine ſacrificio, ſi-
ne altari, ſine ſacerdotio, ſine manifeſtationibus. Quod autem ait, Diminu-
tæ ſunt veritates: Non ideo ait, quòd veritates diuerſæ ſint, quoniam veritas Ioan. 14.
vna eſt, qua illuſtrantur animæ ſanctæ. Sed quoniam multæ ſunt animæ in
ipſis multæ veritates dici poſſunt: ſicut ab vna facie multæ in ſpeculis ima-
gines apparent. Vbi autem deficit veritas, ibi neceſſe eſt abundet vanitas.
vnde & ſequitur: *Vana locuti ſunt vnuſquiſque ad proximum ſuum: labia doloſa,* Luc. 10.
in corde & corde locuti ſunt. Proximum omnem hominem oportet intel- Matth. 22.
ligi, quia nemo eſt cum quo ſit operandum malum. Et dilectio proximi Rom. 13.
malum non operatur. Quod bis ait, in corde & corde, duplex cor ſignificat.
Ex his ergo verbis oſtenditur, filios hominum ita eſſe à veritate diminutos,
vt vanitati & duplici falſitati ſtuderent deſeruire. Cuius vanitatis diſperſio-
nem & deſtructionem per aduentum Chriſti futuram, orando & prophe-
tando denunciat, cùm ſubiungit: *Diſperdat dominus vniuerſa labia doloſa, &*
linguam magniloquam. Vniuerſa dicit, ne quis ſe exceptum putet: ſicut ait Rom. 2.
Apoſtolus, In omnem animam operantis malum. Lingua magniloqua eſt
lingua alta & ſuperba loquens. Hæc autem verba competunt ſuperbis, quæ
ſequuntur: *Qui dixerunt, Linguam noſtram magnificabimus: Labia noſtra à nobis ſunt:*
quis noſter dominus eſt? Hoc ſuperbi habent proprium, vt inquantum poſſunt
domini videri appetant: dominium magiſtratus ſuper ſe deſpiciant: magni-
ficè loquantur: quicquid ex ſuo ſenſu traxerunt, ex tumore ſuperbiæ quaſi
ex ratione defendant. Cauendum eſt ergo nobis vitium loquacitatis &
ſuperbiæ, & ne in his quæ à nobis proferimus, velimus pertinaciter per-
manere: ne (quod abſit) ex eorum numero ſimus, quos propter huiuſmodi Luc. 18.
vitia diſperdidit dominus. Superbia enim confuſionem habet, ſicut econ- Iaco. 4.
trario humilitas exaltationem. Scriptum eſt enim, Quoniam ſuperbis Ephe. 4.

reſiſtit Deus, humilibus autem dat gratiam. Vnde nunc ex perſona Dei patris ſubiectum eſt: *Propter miſeriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit dominus.* Ipſe miſericors pater propter inopes & pauperes, id eſt, inopia & paupertate bonorum ſpiritualium egentes, filium ſuum dignatus eſt
Ioan. 3. Rom. 8. mittere. Inde autem incipit ſermo eius apud Matthæum in monte, cùm di-
Matth. 5. cit, Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. vnde ſecutus adiunxit, *Ponam in ſalutari, fiducialiter agam in eo.* Non dicit quid po-
Luc. 2. neret. Sed quia in ſalutari dixit, id eſt, in Chriſto (ſecundum illud, Quia viderũt oculi mei ſalutare tuum.) Ideo illud intelligitur in eo poſuiſſe, quod ad miſeriam inopum auferendam, & gemitum pauperum conſolandum
Matth. 7. Marc. 1. pertinet. In eo etiam fiducialiter egit, iuxta illud in Euangelio: Erat enim docens eos tanquam poteſtatem habens, non ſicut ſcribæ eorum. De cuius
Dan. 7. poteſtate Daniel ſic locutus eſt, Videbam (inquit) in viſu noctis, & ecce in nubibus cæli filius hominis veniebat. Et ipſi datus eſt principatus, & honor, & regnum, & omnes populi, tribus, & linguæ ſeruient ei; Et poteſtas eius, poteſtas æterna, quæ non auferetur: & regnum eius quod non corrumpetur. De cuius luce eloquentiæ ſubiunctum eſt: *Eloquia domini, eloquia caſta: argentum igne examinatum, probatum terra, purgatum ſeptuplum.* Caſta dicit ſine corruptione ſimulationis. Multi enim prædicans veritatem non caſtè, quia vendunt illam pretio commoditatum huius ſeculi. De talibus
Philip. 1. dicit Apoſtolus, quoniam Chriſtum annunciarent non caſtè. Bene autem argento igne examinato comparantur, quia ſicut argentum examinatur igne, vt purum & clarũ ſit: ita nimirum diuina eloquia igne ſancti ſpiritus
Ioan. 16. Ioan. 6. Pſal. 118. ſunt examinata. Vnde ipſe dominus ait, Verba quæ ego loquor vobis, ſpiritus & vita ſunt. Et idem Pſalmiſta alibi dixit, Ignitum eloquium tuum vehementer. Rectè autem probatum terræ dicitur: quia diuinum eloquium à fidelibus ſanctæ Eccleſiæ rectum & verum eſſe comprobatur. Quod purga-
Iſa. 11. tum eſt ſeptuplum, per timorem Dei, per pietatem, per ſcientiam, per fortitudinem, per conſilium, per intellectum, per ſapientiam. Septem ſunt etiam
Matth. 5. Luc. 6. beatitudinis gradus, quos in eodem ſermone quem habuit in monte, dominus exequitur. Beati pauperes ſpiritu, Beati mites, Beati lugentes, Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, Beati miſericordes, Beati mundo corde, Beati pacifici. De quibus ſeptem ſententiis totum illum ſermonem prolixum productum eſſe animaduerti poteſt. Nam octaua, vbi dictum eſt, Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, ipſum ignem ſignificat, quo ſeptempliciter probatur argentum. Quid autem aduentus Chriſti cum examinato eloquio perfecerit, oſtenditur, cùm ſubinfertur: *Tu Domine ſeruabis nos, & cuſtodies nos à generatione hac in æternum.* A generatione hac praua & peruerſa nos cuſtodies, ne vita eorum & moribus corrumpamur: & ſeruabis in æternum, vt tecum in perpetuum lætemur: hîc nos cuſtodies, tanquã inopes & pauperes: ibi ſeruabis tãquam opulentes & diuites. Hæc ad electos verba tantùm pertinent. Nam de reprobis ſubiunctum eſt, *In circuitu impij ambulant: ſecundũ altitudinem tuam multiplicaſti filios hominum.* Bene in circuitu impij ambulare dicuntur; quia in temporalium

poralium rerum cupiditate rotantur, quæ ſeptem dierum repetito circuitu,
tanquã rota voluitur: & ideo non perueniũt in octauum, id eſt, in æternum,
pro quo iſte pſalmus intitulatus eſt. Ita & apud Salomonem dicitur: ventila 4. Reg. 19. Ezec. 1.
tor eſt enim rex ſapiens, impiorum: & immittet illis rotam malorum. Eſt &
in temporalibus multiplicatio, quæ auertit à bonitate Dei. Vnde corpus Prouer. 20.
quod corrumpitur agrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſen- Sapien. 9.
ſum multa cogitantem. Multiplicantur autem iuſti ſecundum altitudinem Pſal. 83.
Dei, quando eunt de virtute in virtutem.

TITVLVS PSALMI XII.

TITVLVS *huius pſalmi eſt, In finẽ pſalmus Dauid. Apoſtolus dicit, Finis* Roma. 10.
legis Chriſtus, ad iuſtitiã omni credenti. Illi credimus, quãdo incipimus viã
bonã ingredi. Ipſum videbimus, cũ peruenerimus. Et ideo ipſe finis Pſalmus
cõſtitutus eſt ad laudandũ Deũ. Et quia in his verſibus pſallitur Deo: ideo Apoc. 1.
non immeritò appellatur pſalmus, textus huius operis. Pſalmus autẽ ex motu digitorum &
conſonantia vocis ſolebat fieri. Percutiebat chordas, reſonabat organum, & cum organo pa 1. Para. 15.
riter ipſe verba cantabat. Hoc ſignificat quòd in nobis conſonare debent bona operatio, &
laudatio. Ad hoc nos hortatur iſte pſalmus, qui inſcribitur Dauid, qui perſonam tenet Ec-
cleſiæ vel cuiuſcũque perfectæ animæ. Igitur vir ſanctus intẽdit in hoc pſalmo nos cõmone
re, vt huius exilij mala ſuo exẽplo continuè deploremus: & ad viſionem cœleſtis gloriæ ar
denter anhelemus: & oremus, ne in mortifera peccata corruamus, & ne diabolo nobis inſul-
tandi occaſionem demus: & de hac conſtantia, non nobis, ſed Deo gratias referamus. In fi-
ne quoque oſtendit ſe in domino corde exultare, & ei laudando & bene viuendo cantare
& pſallere. Orat ergo ſic:

PSALMVS XII.

VSQVEQVO *domine obliuiſceris me in finem? vſquequo auertis faciem* Pſal. 76.
tuam à me? Sicut non obliuiſcitur Deus, ſic nec faciem ſuam a-
uertit. Sed more noſtro ſcriptura loquitur. Quaſi nos obliuiſci Mar. 6.
tur Deus, cùm in hac peregrinatione diu nos permittit labora
re. Quaſi faciem ſuam auertit, cùm à nobis manifeſtationem ſuæ viſionis
abſcondit. In his ergo verbis duo nobis inſinuantur genera compunctio-
nis. Vnum, quo deflere debemus miſeriam in qua ſumus. Aliud, quo Iere. 9.
debemus flendo ſuſpirare ad cœleſtis patriæ gloriam, in qua non ſu-
mus. Alia quoque compunctionis genera demonſtrantur, cùm ſubiun-
gitur: *Quandiu ponam conſilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem?*
Per diem, continuationem ſignificat. Conſilio autem non opus eſt, ni-
ſi in aduerſis. Conſilium in anima per diem ponere, eſt ſuggeſtiones Eccle. 21.
& peccata quibus corrumpitur anima, ſolicitè & continuè præuidere
atque cauere. Conſilium in anima ſua ponebat, qui dicebat: In corde
meo abſcondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Dolorem verò in cor- Pſal. 118.
de per diem habere, eſt de perpetratis malis continuo dolore cor afficere.

Oportet ergo vt in hoc noſtro conſilio & dolore plangamus præterita, &
Ephe.6. caueamus futura. Sed quia hæc nobis colluctatio aduerſus ſpiritualia
Sapien. 9. nequitiæ: & corpus quod corrumpitur, agrauat animam: & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem: hos inimicos anima intuens & gemens ſubiungit, *Vſquequo exaltabitur inimicus meus ſuper me?* Totiẽs exaltatur ſuper nos inimicus, quotiens peccare conuincimur. Dicit Apoſtolus,
Rom. 7. Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ eſt in membris meis: hæc ad
Ibidem. exaltationẽ pertinent inimici. Vnde idem gemens adiungit, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Sed quid ſequitur? Gratia Dei per Ieſum Chriſtum. Hanc gratiam implorat iſte, cùm dicit: *Reſpice, & exaudi me domine Deus meus.* Reſpice, refertur ad id quod dictum eſt, Vſquequo auertis faciem tuam à me? Exaudi, refertur ad id quod dictum eſt, Vſquequo obliuiſcéris me in finem? Et bene ait, Domine Deus meus. Domine, id eſt, ſaluator: Deus, id eſt creator omnium, Deus per potentiam: meus autem per gratiam. Vnde & ſubditur: *Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte: nequando dicat inimicus meus, Præualui aduerſus eum.* Deus eſt
Roma.6. lux cordis noſtri, peccatum mors animæ. Vnde ſcriptum eſt, Anima quæ
Ephe.18. Ephe.6. peccauerit ipſa morietur. Ab hoc ſomno mortis excitat Apoſtolus, dicens,
Ioan.8. Euigilate iuſti, & nolite peccare. Orandum ergo eſt nobis, vt ab illo, qui eſt
1. Ioan. 1. 1. Corin.15. lux vera, illuminẽtur oculi noſtri cordis, ne vnquam in morte peccati per
Ioan.1. negligentiam dormiamus: nequando nobis inſultet hoſtis antiquus, & dicat ſe nobis præualuiſſe, ſi nos ſibi potuerit per peccatũ ſubiicere. Gaudebit enim princeps tenebrarum, ſi in nobis potuerit perturbare rectitudinis ſtatum. Vnde & ſubiungit. *Qui tribulant me, exultabunt ſi motus fuero: ego autem in miſericordia tua ſperaui.* Ad hoc enim nos tribulant, ad hoc innumeris tribulationibus frequenter inquietant, vt à ſtatu rectitudinis nos ſuis perturbationibus amoueant. In huiuſmodi ergo periculis conſtituti, nec debemus deſperare, nec rurſus de noſtris viribus præſumere. Sed tota ſpes noſtra in ipſius figenda eſt miſericordia, qui poteſt nos & illuminare, ne erremus: & roborare, vt firmiter ſtemus. Et quia ſpes in Deo lætitiam
Luc.2. cordis generat, rectè ſubditur: *Exultabit cor meum in ſalutari tuo: cantabo domino, qui bona tribuit mihi, & pſallam nomini domini altiſſimi.* Tria hîc nobis commendat: exultat corde: cantat voce: pſallit opere. Ex quibus verbis nobis innuitur perfectio diuinæ laudis. Si enim dominum Deum noſtrum purè & perfectè laudare cupimus, totum quod in nobis eſt, ad eius laudem referre debemus, vt cuncta noſtra in eius laude reſonent: ſcilicet vi-
Luc.2. Philip.2. ta, lingua, conſcientia: tum quia per ſalutare ſuum, id eſt, Chriſtũ, nos ſaluat: tum quia nobis bona temporalia & ſpiritualia inceſſanter præſtat: tum quia nomen eius eſt altiſſimum. Quia enim altiorem & meliorem dominum inuenire non poſſumus, iuſtum eſt, vt in eius laude, amore, ſeruitio perſeueremus.

TITVLVS

TITVLVS PSALMI XIII.

PSALMI huius titulus eſt idem qui ſuperius. Agit autẽ de errore Gentium, & de infidelitate Iudaeorum, qui dominum Chriſtum Deum eſſe negauerunt: & ideo ipſi per errorem & morum prauitatem corrupti, & inutiles facti alios quoque ſecum corrumpere atque ad errorem ſuum adducere conati ſunt. Ioan.19. *Quibus à domino reprobatis, in generatione iuſta habitare ſe perhibet, atque de Syon mittere Salutare ſuum, vt plebem ſuam conuertat à captiuitate: vt in eo exultet Iacob & lætetur Iſrael.* Iſa.2. *Et hæc ideo nobis ſcripta ſunt, vt eorum attendentes dãnationẽ, & fideliũ ſalutẽ: illos cauẽtes, & iſtos imitantes, permaneamus in fide domini Ieſu, qui eſt finis & merces noſtra: ad quẽ cũ venerimus, ſpiritualiter facti Iacob atque Iſrael, in eo perfectè gaudebimus.* Gene.15. Apoc.1. *Hæc eſt pſalmi huius intentio, atq; vtilitas. Materia eſt ipſe inſipiẽs.*

PSALMVS XIII.

DIXIT inſipiẽs in corde ſuo, Nõ eſt Deus. Gẽtilis populus poteſt intelligi, qui in tantũ à naturali lege quã acceperat deſipuit, quòd ipſum à quo creatus eſt, dominũ eſſe nõ credidit. Vnde Apoſtolus ait: Mutauerunt gloriá incorruptibilis Dei in imaginẽ corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedũ, & ſerpentiũ. Roma.1. Propter quod & tradidit eos Deus in paſſiones ignominiæ, vt contumeliis afficerent corpora ſua in ſemetipſis. Quibus verbis cõcordant verba quæ ſequuntur: *Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis: non eſt qui faciat bonum, non eſt vſq; ad vnũ.* Corrupti ſunt in vitiis & peccatis, & abominabiles facti ſunt, mutando naturalem vſum in eum vſum qui eſt contra naturam. Et bene vitia eorum & peccata vocat ſtudia, quia non ex ignorãtia aut ex infirmitate tantùm, ſed (quod grauius eſt) ex ſtudio & ex voluntate ea perpetrabant. Ibidem. Roma.1. Ex his non eſt vnus qui faciat bonum, qui nolũt credere in vnum Deum. Quoniam abſque fide impoſſibile eſt placere Deo. Heb.11. Vnde ipſa Veritas dicit: Sine me nil poteſtis facere. Ioan.15. Quia prius peccauerunt in corde, ideo poſtmodum peccauerunt in opere, & ex merito erroris puniti ſunt pœna corruptionis. Seruanda eſt itaque omni cuſtodia mens noſtra, ne à quolibet vitio corrumpatur: quoniam ante Dei oculos nequaquam vacuæ tranſuolant cogitationes noſtræ. Intus videt quod foris punit, occultam videlicet culpam. Eccleſ.21. Sequitur aperta percuſsio, vt malis exterioribus interna puniantur, & cor publicè corruat, quod latenter peccabat. Ad Iudæos autem videntur pertinere, quæ ſequuntur. Ait enim: *Dominus de cælo proſpexit ſuper filios hominum, vt videat ſi eſt intelligens, aut requirens Deum.* Super Iudæos poteſt intelligi, vt honoratiùs eos dixerit filios hominum propter cultum Dei, ad differentiã gentiliũ, qui propter cultum lapidum corrupti & abominabiles facti ſunt. Proſpicit ergo dominus ſuper filios hominum per animas ſanctas ſuas, quod ſignificat hoc, quod ait, de cælo, vt videat, id eſt videri faciat, ſi eſt aliquis Deum intelligens corde, aut requirens opere. Vel per filios hominum poſſumus imitatores carnalium intelligere, ſicut econtrario imitatores Dei filij Dei nuncupantur. Ephe.6. Per iuſtos enim homines proſpicit Deus peccatores, & per bonos redarguit malos, & per ſanctorum vitam & doctrinam facit innoteſcere prauorum errorem atque iniuſtitiam: de quibus Ephe.3.

nequitiæ

ſubditur: *Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonum,*
non eſt vſque ad vnum. Non eſt intelligendum ita omnes declinaſſe, vt in
humano genere non eſſet, vel vnus qui bonum ageret: cum paulò pòſt di-
cat, Dominus in generatione iuſta eſt. Sed eorum videlicet, qui ſunt
imitatores carnalium, quorum corrupta eſt vita & continentia, non eſt
Matth. 7. aliquis qui faciat bonum. Quandiu enim homo malus eſt, bonum fa-
cere non poteſt. Quantum autem à via veritatis declinauerint, verba
quæ ſequuntur, oſtendunt. Dicitur enim: *Sepulchrum patens eſt guttur eo-*
rum: linguis ſuis doloſe agebant, venenum aſpidum ſub labiis eorum. Bene patenti
ſepulchro comparantur: quia ſicut ſepulchrum patet, vt mortua cadaue-
ra recipiat: ita illi inhiabant, vt ſimplices animas ſibi attraherent, atque
per errorem extinctas ſibi incorporarent. Bene autem poſtquam dixit,
Linguis, addidit, Suis: vt ſignificaret malis. Mali enim malas lin-
guas habent. Tunc Iudæi linguis ſuis doloſè egerunt, quando domi-
Matth. 22. num interrogauerunt, vtrum liceret cenſum dari Cæſari, an non. Do-
lum quidem habebant in ore, ſed malitiæ venenum ocultabant in corde:
Ioan. 8. vt ſi diceret, Licet, ſtatim eum redarguerent de lege, in qua præcipi-
Deute. 6. *Matth. 22.* tur vt ſoli domino ſeruiatur. Rurſum ſi diceret, Non licet, adduxerant
Herodianos, qui eum ſtatim apprehenderent, & regale tributum pro-
Pſal. 57. hibentem condemnarent. Rectè autem aſpidi comparantur, quia ſicut a-
Act. 6. ſpis obturat aurem ſuam ad vocem incantantis, ita ipſi obturabant aures
ſuas ad vocem prædicationis. *Quorum os maledictione & amaritudine plenum*
eſt: veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem. Maledictione os eorum ple-
Ioan. 8. num fuit, quando dixerunt, Nonne bene dicimus nos, quia Samarita-
Matth. 27. nus es tu, & Dæmonium habes? Amaritudine quoque repleti fuerunt,
Mar. 15. *Luc. 23.* cùm dixerunt ad Pilatum, Crucifige eum, Reus eſt mortis. Veloces fue-
Ioan. 19. runt pedes eorum ad effundendum ſanguinem, quando eum extra ciui-
Hebr. 13. tatem duxerunt & occiderunt. Vnde contriti ſunt ab inimicis, & ad in-
felicitatem captiuitatis perducti. Et ideo ſubditur: *Contritio & infelicitas*
1. Cor. 2. *in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt.* Si enim cognouiſſent, nun-
quam dominum gloriæ crucifixiſſent. *Non eſt timor Dei ante oculos eorum.*
Hæc fuit cauſa duritiæ cordis ipſorum, quia dominum non timuerunt,
ideo obdurauerunt corda ad credendum, & euenit eis iuxta quod ſcriptum
Prouer. 28. eſt, Qui autem mentis eſt duræ, corruet in malum. Horum malitiam
increpat propheta, cùm ſubiungit: *Nonne cognoſcent omnes qui operantur*
iniquitatem, qui deuorant plebem meam ſicut eſcam panis? Neſciebant quid facie-
Luc. 23. *Heb. 5.* bant, qui dominum occidebant. Vnde ipſe orans ait: Pater ignoſce illis,
Zacha. 12. quia neſciunt quid faciunt. Sed cognoſcent in iudicio, quando videbunt
Apoc. 1. in quem pupugerunt. Quando conſpicient martyres ſanctos quos occi-
derunt, quos tanquam cibum panis deuorare deſcribuntur, vt illorum af-
fectus denotetur. Quomodo enim dulcis eſt panis ad comedendum, ita
dulcis erat illis perſecutio ſanctorum. Vnde non manducare, ſed deuora-
re deſcripti ſunt: vt in hoc deſignetur eorum non ſolùm voluntas, ſed
etiam auiditas. *Dominum non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore, vbi non erat*

timor

timor. Quid mirum ſi illi trepidauerunt, qui dominum non inuocauerunt? *Roma.10.*
Quis ſecurus ſine domino? Dixerunt enim, Si dimittimus eum ſic, omnes cre *Ioan.11.*
dent in eum, & venient Romani, & tollent nobis & locum & gentem. Ti-
muerunt regnum terrenum amittere, vbi non erat timor: & amiſerunt re-
gnum cælorum quod timere debuerant. Et hoc de omnibus temporalibus
commodis intelligendum eſt, quorum amiſſionem dum timent homines,
ad æterna non perueniunt. Hoc etiam non cognoſcent omnes qui operan
tur iniquitatem, quod ſequitur. *Quoniam dominus in generatione iuſta eſt.* Non
vtique in praua. Quare non in illis dominus? ſubiungit cauſam, *Conſilium*
inopis confudiſtis: quoniam dominus ſpes eius eſt. Dixiſtis enim, Confidit in Deo, li- *Matth.27.*
beret nunc eum ſi vult. Contempſiſtis humilem aduentum filij Dei, quia in
eo non vidiſtis pompam ſeculi. Quia ſperauit in Deo, deſpectus eſt à vobis,
quibus terrena magis placent, quàm cæleſtia. *Quis dabit ex Syon ſalutare Iſrael?*
Subauditur, niſi ille, cuius humilitatem contempſiſtis? Ipſe enim in clarita- *Matth.24.25.*
te venturus eſt ad iudicium viuorum & mortuorum, regnumque iuſtorum *Luc.21.*
vt quoniam iſto humili aduentu facta eſt cæcitas ex parte in Iſrael, vt pleni *Act.1.*
tudo gentium intraret: illo alio fiat quod ſequitur, & ſic omnis Iſrael ſaluus *Rom.11.*
fieret. Prouidens enim Apoſtolus etiam illud Iſaiæ teſtimonium accepit,
quo dictum eſt: Veniet ex Syon qui auertat impietatem ab Iacob. Huic con *Iſai.57.*
cordat quod dicitur, *Quis dabit ex Syon ſalutare Iſrael? cum conuerterit Deus capti*
uitatem plebis ſuæ, exultabit Iacob & lætabitur Iſrael. Per Iacob deſignantur pu
gnantes & reluctantes contra vitia. Iacob enim ſupplantator interpretatur.
Per Iſrael verò intelliguntur illi, qui poſt pugnam vitiorum vſque ad con-
templandum Deum profecerunt: quoniam Iſrael Deum videns dicitur.
Quandiu corpus quod corrumpitur, aggrauat animam & terrena inhabi *Sapien.9.*
tatio deprimit ſenſum multa cogitantem, in captiuitate ſumus. Sed cùm cõ- *1.Corin.15.*
uerterit Deus captiuitatem noſtram (quod tunc fiet, quando corruptibile
hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem)
tunc erit exultatio in corpore & in animo, his qui fuerint ſpiritualiter Ia-
cob, id eſt, qui vitia ſupplantauerint. Et erit lætitia in mente his qui fuerint
ſpiritualiter Iſrael, qui in amore & contemplatione diuinitatis exarſerint.
Ibi finietur iuſtorum labor, perficietur amor. Ibi actiua & contemplatiua vi
ta gaudio æternitatis remunerabitur. Ibi proficiẽtium & perfectorum mer
ces ſempiterna recompenſabitur.

TITVLVS PSALMI XIIII.

QVARTVS DECIMVS Pſalmus præſcribitur, Pſalmus Dauid. Dauid au
tẽ noſter Chriſtus eſt, vt ſæpe diximus. Deinde legimus in Exodo, quia quar *Exod.12.*
tadecima die agnus immolatur, quãdo luna plena eſt, quãdo ei nihil deeſt de
lumine. Quandã ergo lucis plenitudinẽ, quandã beatã ſatietatẽ nobis ſignifi-
cat iſte pſalmus, Cuius intẽtio eſt nobis oſtendere regiã viã, qua per Chriſtianã militiã ten-
damus ad patriã. Ait autem de perfectis mandatis iuſtitiæ, quibus nos docet ad cæleſtia
poſſe introire: quibus etiam minora adiungit, vt in eis ſe infirmitas inchoantium exer- *Matt.19.*
cere atque ad altiora tendere poßit. Sed iam quid propheta dicat, audiamus.

PSALMVS XIIII.

DOMINE quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Non prius in monte, & poſteà in tabernaculo: ſed prius in tabernaculo, & poſteà in monte. Tabernaculum non eſt firma domus, non habet fundamentum: belli res eſt, huc illucque mutatur, & cum tranſmigrante migrat. Significat Eccleſiam præ-
Hebr.13. ſentis ſeculi. Non enim hîc permanemus habitantes, ſed aliò migraturi ſumus. Montes autem firma habent fundamenta. Montis ergo nomine ſoliditas patriæ futuræ deſignatur. Quoniam ergo de tabernaculis ad montem migraturi ſumus, debemus diſcere qui ſunt iſti, qui migraturi ſunt in montem ſanctum Dei. Audiamus itaque interroganti prophetæ quid Spiritus ſanctus reſpondeat. *Qui ingreditur (inquit) ſine macula, & operatur iuſtitiam.* Qui ingreditur, in via eſt. Non dixit, qui peruenit ad finem ſine macula: ſed qui adhuc in itinere eſt, & maculam non habet. Dicere aliquis poterat:
Pſal.34. Non habeo maculam, non feci malum. Non ſufficit nobis malum non face-
Iſa.1. re, niſi fecerimus & bonum. Sed quis poteſt eſſe ſine macula? Cùm Apoſto-
Iacob.3. lus dicat, In multis offendimus omnes. Et, Si dixerimus quia peccatũ non
1.Ioan.1. habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Sed apud miſericordem dominum ſine macula reputatur, cui iam culpa per delectationem nõ dominatur. Vnde idem propheta, cùm ab occultis & ab alienis delictis
Pſal.18. mundari exoraret, adiunxit: Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero. Primus ergo ingreſſus ad iuſtitiam eſt, immaculatum ſe cuſtodire
Iacob.1. à peccato: Præuentio autem perfectum eſſe in bono. Studeamus ergo ingredi ſine macula peccati, atque exercere opera iuſtitiæ. Iuſtitia non nouit patrem, non nouit matrem: veritatem nouit, perſonam non accipit, Deum imitatur. Audiamus opera iuſtitiæ, quæ ſequuntur: *Qui loquitur veritatem in corde ſuo.* Multi loquuntur veritatem in labiis, non in corde: qui videntur
Matth.15. verum dicere, ſed cor eorum labiis non conſonat. Tanquam ſi aliquis doloſè oſtendat viam, ſciens in ea eſſe latrones, & dicat, Si hac ieris, tutus eris à latronibus, & contingat vt verè non inueniantur latrones: verum ille loquutus eſt, ſed non in corde ſuo. Aliud enim putabat, & neſciens verum dixit. Ergo parum eſt verum loqui, niſi etiam in corde ita ſit. *Qui non egit dolum in lingua ſua.* Lingua agitur dolus, cùm aliud ore profertur, aliud corde tegitur. Dolum in lingua non agit, qui id quod mente tractauit, ſermone
Luc.10. protulit. *Nec fecit proximo ſuo malum.* Proximum, omnem hominem intelli-
Matt.22. gere debemus: & ideo ſcriptum eſt, Quod tibi non vis fieri, aliis ne feceris:
Luc.6. Tob.4. vt nemini faciamus malum, quod vtique nobis ab aliquo fieri nolumus. *Et opprobrium non accepit aduerſus proximos ſuos.* Grandis res dicitur. Nunquam, inquit, vicinus murmuratus eſt contra eum. Nunquam inuenit aliquam occaſionem detrahendi ei. Hæc virtus excedit humanam conditionem: Dei gratia eſt. *Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus.* Et ſi imperator eſt, & ſi præfectus eſt, & ſi Epiſcopus eſt, & ſi presbiter eſt (in Eccleſia enim iſtæ ſunt dignitates) quicunque malus eſt, in conſpectu ſancti pro nihilo

hilo

hilo computatur. Et ſtatim ſequitur: *Timentes autem dominum glorificat.* Iſte ſanctus qui ingreditur ſine macula, qui potentes deſpicit, quia mali ſunt: ſi quem viderit timere Deum, licet pauper ſit, tamen illum glorificat. Sicut ſuperiora pertinent ad perfectos, ita ea quæ nunc dicturus eſt, pertinent ad incipientes. *Qui iurat proximo ſuo, & non decipit, qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram, & munera ſuper innocentes non accepit.* Omnino non iurare perfectorum eſt. Fallaciam cauere in iuramento, & ſi non eſt perfecta virtus, eſt tamen aliquis profectus pertinens ad incipientes. Similiter pecuniam ſuam non dare ad vſuram, non eſt magna virtus: ſed tamen inchoatio virtutis eſt. Nam ſi perfecti eſſe volumus, omnia noſtra largiri debemus. Rurſus, Non eſt magnum munera ſuper innocentes non accipere: nam debemus, ſi poſſumus, & innocentes liberare. Quid eſt ergo quod ſanctus ſpiritus perfecta mandata, etiam minima adiungit, niſi quòd in hoc infirma noſtra miſericorditer fouere intendit? Vt videlicet ſi adhuc ad perfecta non poſſumus attingere, vel parua prout poſſumus, ſtudeamus exercere. Si enim pro poſſe noſtro à paruis ad maiora tendimus & ſi ad ea pertingere ſtatim, quæ deſideramus, non poſſumus: non tamẽ deeſſe poterit merces laborãtibus. Vnde & ſequitur. *Qui facit hac, non mouebitur in æternum.* Id eſt, perueniet ad illa maiora, in quibus eſt magna & inconcuſſa ſtabilitas.

Matth. 5.
Matt. 19.

TITVLVS PSALMI XV.

ANTIQVITVS ſolebat fieri, quòd quãdo aliquis de hoſte ſuo triumphum habebat, faciebat ſibi arcum conſtrui, qui triumphalis dicebatur: in quo deſcribebatur illa victoria. Unde Aurafica in arcu triumphali Maſſilienſe bellum ſculptum habetur, ob ſignum victoriæ Cæſaris. Similiter Deus pater per victoriam paſſionis iam deuicto diabolo, quaſi triumphalem arcum de acquiſito ſibi regno totius mundi, titulum cruci fecit apponi, IESVS NAZARÆNVS REX IVDÆORVM.

1. Reg. 15.
Matth. 27.
Mar. 15.
Luc. 23.
Ioan. 19.

Inſcriptio tituli huius pſalmi eſt, Pſalmus ipſi Dauid. Ideo addidit ipſi, quia ipſe Rex noſter in hoc pſalmo loquitur in ſuſceptione perſonæ humanæ, de quo titulus regalis tempore paſſionis inſcriptus emicuit. Intentio eius eſt nos inuitare ad ſuum regnum, quod nobis acquiſiuit per ſuam humanitatem, paſſionem, reſurrectionem, vnde hic agitur. Ait ergo.

PSALMVS XV.

CONSERVA me domine, quoniam ſperaui in te. Non erat ei neceſſariũ, quod pro ſe oraret: nam in eo quod Deus erat, conſeruare ſeipſum poterat. Sed ſicut incarnari venit pro nobis, ita pius redemptor orare dignatus eſt pro nobis, transfigurans nos in ſua perſona: quia vnum corpus fieri voluit cũ ſua Eccleſia. Pro infirmãtibus ergo membris ſuis, quæ trãsformat in ſe, dicit: *Conſerua me domine, quoniam ſperaui in te.* Nos enim qui puri homines ſumus, & per peccatum perditi, cõſeruari à domino indigemus. Ipſe enim eſt ſpes noſtra, ipſe eſt Deus noſter. Nos indigemus eius auxilio, non ipſe noſtro. Vnde ſequutus adiunxit: *Dixi domino, Deus meus es tu, quoniam bonorũ meorum non eges.* Quod prius Pater per filium ſuum nos redemit, ſola charitate hoc fecit, non neceſſitate. Perfecta enim

Hebr. 1.
Luc. 23.
Ioan. 17
Hebr. 5.
Ephe. 1. 4. & 5.
2. Cor. 5.
Roma. 5.
Roma. 9.
Act. 10.
1. Ioan. 5.
Ioan 3.
Roma. 8.

eius gloria nec augeri poteſt, nec minui. Vnde magis debemus dominum Deum noſtrum & ore confiteri, & corde credere, atque in ipſo ſperare, & ab ipſo ſalutem quærere, qui bona quidem noſtra nō quærit, imo ſua nobis largitur. Vnde & ſubditur: *Sanctis qui ſunt in terra eius mirificauit omnes voluntates meas in eis.* Sanctis qui in terra viuentium ſpem ſuam poſuerunt, ciuibus patriæ cæleſtis, quorum conuerſatio ſpiritualis per anchoram ſpei in illa patria figitur, quæ rectè Dei terra nominatur, quamuis in his terris carne verſentur. His ſanctis miras fecit omnes voluntates meas, in prouectu eorum qui ſenſerunt quid eis profuerit & humanitas meæ diuinitatis, vt morerer, & diuinitas humanitatis, vt reſurgerem. Et notandum quòd poſtquam ait, Mirificauit voluntates meas, protinus adiungit, In eis: ex quibus verbis colligendum eſt, ita voluntates ſuas ſanctis miras oſtendiſſe, vt eaſdem in ipſis faceret permanere. Neque enim ſancti eſſe potuiſſent, ſi ab eius voluntatibus cognitis diſcrepaſſent. Quod ſatis euidenter ex verbis ſequentibus apparet, quibus dicitur: *Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum: poſteà accelerauerunt.* Quanto enim patet diuina voluntas, tanto multiplicius apparet humana infirmitas. Ex regula enim ſupernæ iuſtitiæ depræhenditur fortitudo prauitatis noſtræ. Hinc eſt quòd ſancti viri quanto ſubtiliùs diuina percipiūt, tantò diſtrictiùs propria peccata plangunt. Atque ex percepto ſuperno lumine cognoſcunt quid in ſeipſis debeant emendare: & ideo dicitur, Poſtea accelerauerunt. Vnde enim propriam cognoſcunt infirmitatem, inde citiùs feſtinant ad ſalutem. Et quia infirmos & peccatores humiliter ſe confitentur, ideo ſe à cæleſti medico ſanati promerentur: ptopterea adiunctum eſt: *Non congregabo conuenticula eorum de ſanguinibus: nec memor ero nominum eorum per labia mea.* Quid ſanguinum nomine, niſi peccata ſignantur? Vnde ſcriptum eſt, Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt. Et bene ait conuenticula: Non enim omnes qui vitiis ſubiacent, vnam in peccatis voluntatem habēt: nam alij conueniunt ad rapinam, alij ad auaritiam, alij ad luxuriam, alij ad ſuperbiam. Quot ſunt varietates vitiorum, tot ſunt diuerſitates conuenticulorum. Sed pius dominus conuenticula eorum de ſanguinibus non congregat, quia conuerſos ad pœnitentiam in iudicio nō accuſat. Quæ ſunt autem nomina eorum, quorum non memor erit, niſi ea nomina quæ peccando ſibi acquiſierunt? Qui enim adulterium perpetrat, non immeritò adulter dicitur: qui rapinam, raptor: qui periurium, periurus: qui ſuperbiam, ſuperbus. Hæc nomina non reminiſcitur, ſi culpæ, pro quibus ſunt nomina, corrigantur. Vnde ſcriptum eſt, Diſſimulans peccata hominum propter pœnitentiam. Hinc Apoſtolus ait, Si nos ipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur. Quia ergo hi in hæreditatem domini transferuntur, vt & ipſe dominus ſit hæreditas eorum: rectè ſubiungitur: *Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei, tu es qui reſtitues hæreditatem meam mihi.* Poſſidebunt mecum hæreditatem ipſum dominum. Eligant ſibi alij partes, quibus fruantur, terrenas & temporales: portio ſanctorum dominus eſt æternus. Bibant alij mortiferas voluptates: portio calicis mei, dominus eſt. Tu reſtitues mihi hæreditatem meam: vt nota ſit & his, quos libero claritas, quæ erat apud

 te, priuſ

Philip. 3. Hebr. 6. Iſa. 33. Matt. 9. 1. Corin. 15. Iacob. 1. 1. Ioan. 2. Ezech. 18. Sapien. 11. 1. Cor. 11. Gene. 15. Pſal. 141.

te, priuſquam mundus fieret. Deſtructa erat hæreditas domini, quando humana natura & vitiis corrupta, & à diabolo tenebatur poſſeſſa. Miſſus eſt ſaluator, deleta ſunt peccata, reſtitutum eſt liberum arbitrium, eiectus eſt princeps huius mundi foras, ſanata eſt infirmitas, reſtituta hęreditas. Vnde & ſubditur: *Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara eſt mihi.* Sicut nos diuidimus hæreditatem noſtram funibus, ſic Deus fide, ſpe & charitate diuiſit hæreditatem ſuam. Super quos ceciderunt iſti funes, ipſi in hæreditatem domini peruenerunt. Non autem ceciderunt niſi in præclaris, quibus magis placuit cælestis claritas, quàm terrena: ſpirituales virtutes pluſquam temporales honores. Multi in hoc mundo diuitiis florent, potentia præminent, honoribus gaudent, gloria temporali fulgent: habent claritatem, ſed non permanentem. Qui autem terrena deſpiciunt, qui ſupernam gloriam appetunt, qui ad gaudia ſpiritualia inardeſcunt: iſti proculdubio præclari ſunt. Vnde nunc ait: *Etenim hæreditas mea præclara eſt mihi*. Et bene ait, Mihi. Non enim illis eſt præclara hæc ſpiritualis hæreditas, quibus non eſt cognita. Si enim cognoſcerent hanc, quam diligunt, claritatem: falſam non amarent. Gratias ergo domino debent agere hi, qui ipſius dono valent inuiſibilia intelligere: & ideo aptè ſubiungitur: *Benedicam dominum qui tribuit mihi intellectum.* Quod ait, Mihi, intelligere debemus membra ſua, quæ illi coniuncta ſunt in vnitate corporis. Hoc quòd dominum cognouerunt, quòd contemptis temporalibus ſpiritualia intellexerunt, non eorum virtus fuit, ſed donum Dei. Vnde cùm diceret Petrus: Tu es Chriſtus filius Dei viui, ne hunc intellectum ſibi attribueret, ſtatim audiuit. Beatus es Symon Bar-Iona, quia caro & ſanguis non reuelauerunt tibi, ſed pater meus, qui eſt in cælis. Ideo propheta alibi poſtulat, dicens, Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam. Sed iam Dominica paſſio nobis commendatur, cùm ſubditur: *Inſuper & vſque ad noctem increpuerunt me renes mei.* Inſuper ex hoc benedicam dominum, quòd renes mei, id eſt Iudæi, ex quorum renibus patres mei, & ex quorum carne natus ſum, increpando & blaſphemando vſque ad mortem & in infernum ire compulerunt. Et bene ait, Inſuper. Superior enim virtus eſt dominum benedicere in aduerſis, quàm in proſperis. Cùm Deus bona ſua largitur hominibus, ſolent benedicere boni & mali. Cùm flagella irrogat, murmurant quidem mali, ſed benedicunt boni. Ad hoc ergo nos iſte verſus inſtruit, vt laudemus Deum in donis ſuis, ne ingrati ſimus: & inſuper in flagellis, vt perfecti ſimus: vt impleatur in nobis, quod in alio pſalmo legimus: Benedicam dominum in omni tempore. Huic ſententiæ concordant verba quæ ſequuntur. Ait enim, *Prouidebam dominum in conſpectu meo ſemper: quoniam à dextris eſt mihi, ne commouear.* Beatus homo qui Deum ſemper prouidet in conſpectu ſuo. Hic neque extollitur in proſperis, neque frangitur in aduerſis. In cunctis quæ agimus, quæ loquimur, quæ cogitamus, ſi Deum ſemper prouidemus, non offendimus. Hinc ſcriptum eſt, In omnibus viis tuis cogita illum. Rectè autem à dextris filij dicitur eſſe pater: quoniam æqualis patri eſt filius. Inde virtutem traxit, vt per

[Margin notes: 1.Timo.6. Gene.6. 1.Cor.13. Roma.1. Ioan.17. Ephe.2. Matth.16. Ibidem. Pſal.118. Ioan.4. Matth.1. Matth.26. 27. Pſal.33. Prouer.3. Mar.16. Hebr.1.]

Philip. 2. humanam formam in paſſione poſitus commoueri nequaquam poſſet.
1. Pet. 2. Quòd ſi exemplo noſtri redemptoris dominum in conſpectu noſtro ſemper prouidemus, vt neque amore, neque timore alicuius rei ab eius volun rate diſcordemus: erit vtique à dextris nobis, ne commoueamur. Ipſe enim
Matt. 28. ait, Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. *Propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea: inſuper & caro mea requieſcet in ſpe.* Quid per lætitiam cordis & exultationem linguæ, niſi interior atque exterior lætitia commendatur? Qui Deum à dextris habet, lætari debet intus in conſcientia, foris in lingua. Hinc alibi dicitur, Lætetur cor quærentium dominum. Quod autem dicit, Et caro mea requieſcet
Ioan. 19. in ſpe: corpus dominicum mortuum atque in ſepulchro poſitum, & tertia
Mar. 16. die reſurrecturum ſignificat. Quòd ſi nos ſpiritualiter lætamur, & caput no
Pſal. 104. Philip. 2. ſtrum per paſſionem imitamur, ſpem certam habemus, quoniam ſimul cum
1. Theſ. 4. ipſo reſurgemus. *Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem.* Nec animam meam in inferis permanſuram dabis, neque ſanctificatum corpus, per quod & alij ſanctificandi ſunt, corrumpi patieris. Et hoc diſpoſitio & gratia omnipotentis Dei fuit, vt ani-
Iſa. 53. ma Chriſti nec diu in inferno moraretur, nec corpus eius tandiu eſſet in ter
Ioan. 2. 1. Corin. 15. ra exanime, vt corrumperetur. Si enim diſtuliſſet, tota noſtra ſpes deperiſſet.
Mat. 27. ſet. Reſurgere ergo ſine dilatione voluit, atque eiuſdem ſuæ reſurrectio-
Act. 1. & 10. nis teſtes homines habere, ſicut ſcriptum eſt, Et multa corpora ſanctorum qui dormierant, cum ipſo reſurrexerunt: vt nos talibus teſtimoniis confirmati veram reſurrectionem in nobis tam corporis quàm animæ crederemus: ſi nos membra eius effecti, viam quæ ducit ad patriam teneamus. Vnde ſubditur: *Notas mihi feciſti vias vitæ: adimplebis me lætitia cum vultu tuo: delectationes in dextera tua vſque in finem.* Prius ipſum caput vitæ vias nouit, quas nobis & factis oſtendit, & verbis prædicauit. Quæ ſunt viæ eius, quibus ad vitam tendimus, niſi humilitas, charitas, patientia, obedientia, & cæteræ
Matt. 11. virtutes? Ad has vias nos admonet propheta dicens: Parate viam domini,
Matth. 11. Iſa. 4. rectas facite ſemitas eius. Hinc ipſa Veritas ait, Venite ad me omnes qui
Luc. 3. laboratis, & onerati eſtis, & ego vos reficiam. Bene ergo ait, Adimplebis me lætitia cum vultu tuo. Non enim eſt plena lætitia cum iſto mundo. Vn-
Luc. 6. de ſcriptum eſt, Væ vobis qui ridetis nunc. Non eſt hîc plena lætitia neq; bonis neque malis. Nam vtriſque & tribulatio communis eſt. Sancti viri & ſi gaudent in ſpe, gemunt adhuc in tribulatione. Sed tunc pleni erunt læ-
1. Cor. 13. titia, quando Deum videbunt facie ad faciem. Et delectationes in dex
1. Ioan. 3. tera eorum vſque in finem: quia hi qui à dextris eius erunt, ſine
Matt. 25. fine gaudebunt. Quorum delectationes erunt de Domini viſione, de ſocietate angelorum, de beata immortalitate, de æterna felicitate. Studeamus ergo vitæ vias obſeruare, quatenus ad tantam lætitiam, & ad tantas delectationes valeamus peruenire.

TITVLVS

TITVLVS PSALMI XVI.

HUIVS Pſalmi titulus eſt, Oratio ipſi Dauid. Attribuitur ipſi ſignificato Dauid, qui re vera manu fortis venit expugnare aëreas poteſtates. Sed cùm in aliis quam plurimis pſalmis orationes habeantur, mirum videtur, cur in iſto pſalmo magis quã in aliis talem titulum appoſuerit. Sed quanuis alij pſalmi breuiter mixtas in ſe contineant orationes, iſte tamen per quandam excellentiam principaliter oratio dicitur, quia tempore paſſionis ſuæ inſtante hanc orationem Chriſtus Ioan.17.18. & Matth.26.& Luc.22. *domino ſuo cantauit. Intendit autem nos in hoc pſalmo inſtruere, vt exemplo ipſius in noſtris neceſſitatibus ſemper orare ſtudeamus. Agitur autem de iuſtitia Chriſti, de tribulatione paſſionis ſuæ, de reſurrectione, de ſatietate & manifeſtatione gloriæ cæleſtis. Vox Chriſti ex perſona ſua dicentis.*

PSALMVS XVI.

EXAVDI domine iuſtitiam meam: Intende deprecationem meam: auribus percipe orationem meam, non in labiis doloſis. Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, quàm iuſtus, & quàm ſine peccato 1.Timot.2. fuerit, ſacra ſcriptura teſtatur: quæ dicit, Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Iſa.53. 1.Pet.2. Inter deprecationem & orationem hoc diſtare quidam dicunt, vt deprecatio ſit ad deuitanda Aduerſa, Oratio autem in conſequendis vtilibus. Tamen vtrunque indifferenter ponitur in multis locis. Sic autem ait, Intende &, Auribus percipe, ac ſi diceret: Cape quod audis, retine quod intelligis. Prætendit ergo iuſtitiam operis & puritaté cordis, vt in prece & oratione dignè exaudiatur à patre. Ille bene orat, qui talem ad orandum ſe præparat, vt in oratione iuſtitiam ſuam prætendere valeat, & nihil niſi quòd iuſtè conferendum eſt, orare præſumat: & non ſolùm pro ſua & amicorum, verùm etiam inimicorum vtilitate orare ſtudeat. Matth.5. Ideo dicit ſe orare non in labiis doloſis. Labia enim doloſa eſſent, ſi ab intentione vel æquitate verba diſcordarent. *De vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi tui videant æquitates.* Purum cognoſcit cor ſuum, qui iudiciũ ſuum confert ad Deum. Chriſtum dominum ſcimus à Iudæis iniuſtè eſſe iudicatum. Matt.26. Sed in ipſo quo manifeſtè iudicauerunt, ipſi occultè iudicati ſunt. De vultu Dei iudicium prodiit, quo iniuſtè iudicantes iuſtè damnauit. Timeãt ergo iudices hominum, quia ſupra ſe habent iudicem Deum: cuius oculi æquitatem vident, Hebr.4. vt nihil impunitum maneat, & dignis digna rependat. Matt.16. Et hoc quidem ſicut ad timorem malorum, ita ad conſolationem dictum eſt bonorum: ſicut in alio loco dicitur, Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit dominus. Deuter.32. Roma.12. Hebr.10. Debent ergo ſancti viri ſemper examinare cor ſuum, vt illud ante oculos Dei habeant probatum, ne ille cuius oculi vident æquitatem, vllam in eis videre poſſit reprehenſionem: quatinus in tribulatione aliquando poſiti, dicere cum ſuo capite poſſint quod ſequitur. *Probaſti cor meũ, & viſitaſti nocte: igne me examinaſti, & non eſt inuenta in me iniquitas.* Deus pater filiũ probauit, quando pati permiſit: viſitauit nocte, quia adiuuit in tribulatione: igne paſſionis examinauit, quia inde ad incorruptionẽ tranſtulit. Et non eſt in eo inuẽta iniquitas, quia (vt iam ſuprà diximus) peccatũ nõ fecit; Iſa.53.

1.Pet.2. Nos quoque à Deo probamur, quotiens tribulationibus affligimur. Vnde
Sapien. 3. ſcriptum eſt: Tanquam aurum in fornace probauit electos dominus. Sed in
nocte tribulationis non deeſt gratia viſitationis, teſte Apoſtolo, qui ait, Fide
lis eſt Deus, qui non permittet nos tentari ſupra quam ferre poſſumus: ſed fa
1.Cor.10. ciet etiam ex tentatione prouentum. Hoc igne nos examinat, vt à maculis
peccatorum mundos reddat. Vtilis eſt ergo ſeruis Dei tribulatio, tum quia
probantur in corde ſuo, tum quia viſitantur à Deo, tum quia purgantur à
peccato. Non eſt, inquit, inuenta in me iniquitas. *Ut non loquatur os meum*
operā hominum: propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras. Dignus
Ioan. 8 erat loqui opera hominum, qui in ſe non habebat peccatum. Et tanto iu-
Hebr.7. ſtius debebat ab omnibus audiri, quo iuſtè non poterat ab vllo reprehen-
di. Illi quoque qui vices Chriſti tenent in prædicatione, in quantum poſ-
1.Timo.3. ſunt, debent inreprehenſibiliter viuere: quia valde ſermo doctoris con-
1. Cor. 9. funditur, ſi actione deprauatur. Quod ſi propter verba labiorum Dei
duras vias nos oportet cuſtodire, conſolatur nos dominus apoſtolica au-
Roma.8. ctoritate dicens, Non ſunt cōdignæ paſſiones huius temporis ad futurā glo
riam quæ reuelabitur in nobis. Duras vias cuſtodiuit, qui vſque ad mortem
Philip. 2. obediens fuit. Mundum relinquere, carnem domare, peccata lachrymis
punire, aduerſa & aſpera propter Deum tolerare: duræ viæ ſunt, quæ domi
nica labia nobis præcipiunt. Sed ſi dura ſunt quæ iubentur, mira ſunt quæ
Iſa.64. promittuntur. Nam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor ho-
1.Cor.2. minis aſcenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Firmiter er-
go teneamus viam, vt peruenire poſſimus ad patriam. Et ideo ſubditur:
Perfice greſſus meos in ſemitis tuis, vt non moueantur veſtigia mea. Quid per
greſſus, niſi bonorum operum actus? Quid per ſemitas, niſi perfecto-
Matth.7. rum mandatorum. Dei arctas & anguſtas intelligimus vias? Perfectos
greſſus in ſemitis domini habuit, qui ait, Non veni legem ſoluere, ſed
Matt. 5. adimplere. Cuius non ſunt mota veſtigia, quia à veritatis non receſ-
Luc.2. ſit via: vnde ipſe ait, In his quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe. Et nos
Ioan.8. perfectos greſſus in ſemitis domini habemus, ſi ſic perfecta quæ præci-
Matth.24 pit adimplemus, vt in eiſdem immobiles maneamus. Neque enim ſufficit
perfecta agere, niſi contingat in ipſis firmiter permanere. Perfectos greſ-
ſus habebat Paulus, cùm diceret, Bonum certamen certaui, opus conſum-
2. Timo. 4. maui, fidem ſeruaui. Firma veſtigia habuit, cùm ait, Quis nos ſeparabit à
Roma. 8. charitate Dei? Tribulatio? An anguſtia? An fames? An nuditas? An peri-
culum? An gladius? Scimus quia neque inſtantia, neque futura, ne-
que vlla creatura poterit nos ſeparare à charitate Dei quæ eſt in Chriſto
Ieſu. Si quid autem boni in nobis habemus, illud Deo, non nobis, aſ-
1.Cor.4. cribere debemus, qui petenti ſe libenter tribuit, ſicut ipſa Veritas ait: Petite
Ioan.16. & accipietis. Vnde nunc ſubdit: *Ego clamaui, quoniam exaudiſti me. Deus,*
inclina aurem tuam mihi, & exaudi verba mea. Clamor ad dominū eſt noſtrum
deſiderium. Quantò plus quiſque deſiderat, tantò amplius clamat. Sed
quæ eſt auris, quam inclinat Deus nobis peccantibus, niſi miſericordia
ipſius? Niſi enim ille inclinetur ad miſericordiam, nos non erigimur ad
iuſtitiam

iuſtitiam. Sed quid eſt quòd iam ſe exauditum dicit, & adhuc exaudiri ver- *Ioan.11.*
ba ſua quærit? Sed fortaſſe ad aliquid erat exauditus, & ad aliquid non erat.
Exauditus erat in ſe, exaudiendus in membris. Ad hoc pertinent verba *Matth.26.*
quæ ſequuntur: *Mirifica miſericordias tuas: qui ſaluos facis ſperantes in te.* Deum
miſericordias ſuas mirificare, eſt ex iniuſto iuſtum facere. Quis non mire- *Luc.23.*
tur miſericordias domini in latrone, in Paulo, in peccatrice muliere, in *Galat.1.* *1.Corint.15.*
publicano? Cùm pro amore Dei ea quæ mundi ſunt, deſpicit auarus, ad hu- *Luc.7.*
militatem conuertitur ſuperbus, ad manſuetudinem iracundus, ad caſtita- *Luc.18.*
tem luxurioſus, nonne miſericordias ſuas mirificauit Deus? Cùm deſperan-
tes ad ſpem reducit, cùm peccatori, qui æternas pœnas promeruit, æterna
præmia tribuit, nonne Deus miſericordias ſuas miras facit? Vnde pro-
tinus adiungit: *A reſiſtentibus dextera tuæ custodi me vt pupillam oculi.* Pupil-
la oculi dicitur Chriſtus, quia & omnibus charior eſt, & lumen quo
omnes illuminantur. Ipſe eſt & dextera Dei, quia æqualis eſt patri, & *Ioan.1.& 8.*
omnia per ipſum facta ſunt. Poſſunt etiam per dexteram & pupillam *Ioã.10.& 1.*
intelligi electi, quia per eos fortia operatur Deus, & ipſi ſunt lux mundi. *Matth.5.*
Reſiſtentes ſunt infideles & perſecutores. Rogat ergo filius patrem, vt
à ſibi reſiſtentibus eum defendat, ne iuſtitiam iniuſtitia premat, ne infide-
litas fidem corrumpat. Sic nos exemplo noſtri capitis dominum orare
debemus, vt nos cuſtodiat, ne qua impugnans aduerſitas frangat, ne qua
obuians tentatio ſeducat, quæ nos ab alis protectionis ſuæ ſubtrahat. Ideo
ſubditur: *Sub vmbra alarum tuarum protege me, à facie impiorum qui me afflixe-
runt.* Dilectio Dei & proximi, nouum & vetus Teſtamentum. Iuſtitia
charitas, & cæteræ virtutes, alæ Dei ſunt, quibus ſanctæ animæ ad Deum
volare poſſunt. Iſtæ ſpirituales alæ & ab æſtu refrigerant vitiorum, & af-
flictione temperant impiorum. Iſtis alis dominus Chriſtus cùm ab impiis
Iudæis affligeretur, protectus eſt: de quibus adhuc ſubiungit: *Inimici mei
animam meam circundederunt: adipem ſuum concluſerunt, os eorum loquutum eſt
ſuperbiam.* Hæc in paſſione Chriſti facta ſunt. Circundederunt Iudæi a-
nimam Chriſti, vitam enim eius perdere volebant. Adipem ſuum con- *Ioan.10.*
cluſerunt, id eſt, abundantiam ſuæ ſuperbiæ intra ſe detinuerunt. Os eorum *Matth.27.*
loquutum eſt ſuperbiam, cùm dixerunt, Aue rex Iudæorum, & cætera *Marc.15.*
talia. *Proiicientes me, nunc circundederunt me.* Antè crediderunt venturum, *Luc.23.* *Ioan.19.*
ſicut in ſcripturis ſuis legerunt: nunc, cùm venit adimplere quod promiſe- *Pſalm.24.*
rat, cùm deberent eum ſuſcipere, adorare, proiecerunt extra caſtra & *Ioan.15.* *Matth.21.*
crucifixerunt. *Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram.* Quia eum non Deum, *Hebr.13.*
ſed purum hominem exiſtimarunt. *Suſceperunt me ſicut leo paratus ad prædam.* *Ioan.8.*
Comparabiles illi leoni, de quo ſcriptum eſt, Aduerſarius veſter diabolus, *1.Pet.5.*
tanquam leo circuit, quærens quem deuoret. *Et ſicut catulus leonis habitans
in abditis.* Catulus leonis & filius, eſt ille populus, cui dictum eſt, Pater ve- *Ioan.8.*
ſter diabolus eſt. Et bene ait, Habitans in abditis: quoniam qui malè agit, o- *Ioan.3.*
dit lucem. Poſt tantam perſecutionem ſecutus adiunxit: *Exurge domine præueni
eum, & ſupplanta eum: eripe animã meam ab impio, frameã tuam ab inimicis manus tuæ.*

Exurge,quem dormire arbitrantur , & iniquitates hominum non curare: antè exerceatur malitia,vt factum vindicta prçueniat. Vel eum populum præuenire,eſt pœnam mali antè in ipſum quàm in alium retorquere. Iuxta
Eccleſ.6. quod ſcriptum eſt,Omnis qui peccat, non in alium prius peccat, quàm in ſemetipſum.Vel eum dominus præuenit,quia ante vltimum iudicium cum etiam temporaliter iudicauit.Eiecit enim eos de terra ſua , vnde ait, Et ſupplanta eum.De terra enim illa lacte & melle manante , in qua plantauerat
Marc.16. eos Deus,eradicati ſunt. Animam autem Chriſti ab impio populo eripuit, quando à mortuis eum ſuſcitauit. Cuius anima framea Dei patris fuit, quam aſſumpſit manus,id eſt virtus eius æterna : vt per ipſam regna debellaret iniquitatis,& iuſtos diuideret ab impiis . *Domine à paucis de terra diuide eos in vita eorum.* Diſperge eos per orbem terrarum in iſta vita,quam ſolam ſuam vitam putant,quia æternam deſpiciunt.Et bene ait, *A paucis*: quoniam Iudaicus populus minor eſt numero , quàm omnis populus . Cuius malitiam adhuc oſtendit,cùm ſubiungit , *Et de abſconditis tuis adimpletus eſt venter eorum.* Non ſolùm iſta pœna conſequetur eos viſibilis ; ſed etiam de peccatis,quæ tanquam tenebræ abſconduntur , à lumine veritatis tuæ , adimpleta eſt memoria eorum,vt obliuiſcantur Deum. *Saturati ſunt filiis*: ſatiſ-
Matth.27. fecerunt deſideriis. *& dimiſerunt reliquias ſuas paruulis ſuis*. dicentes , Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros . *Ego autem in iuſtitia apparebo conſpectui tuo.* Ego qui non apparui eis , qui corde ſordido & tenebroſo lucem ſapientiæ tuæ videre non poſſunt , apparebo in iuſtitia tua , id eſt , iuſtis tuis manifeſtabor . *Satiabor cùm apparuerit gloria tua.* Cùm illi ſatiati ſint immunditia ſua,vt me intelligere non poſſent , Ego ſatiabor cùm apparuerit gloria tua,in his qui me intelligunt. Ad hoc ergo tendat noſtra oratio, noſtræque deuotionis affectus,noſtra opera,noſtræ patientię exercitia,vt gloria domini ſaturari valeamus.Sit nobis noſter redemptor in exemplum,ad orandum,ad operandum,ad patiendum:& ſit etiam comes ad gaudendum.

TITVLVS PSALMI XVII.

SEQVENTIS *Pſalmi titulus talis eſt,In finem puero domini,ipſi Dauid*
1.Reg.22. *quæ locutus eſt domino, verba cantici huius,in die qua eripuit eum dominus de manu Saul,& de manu omnium inimicorum ſuorum.Verba cantici huius,id eſt, verba ſignificantia talem materiam, vnde habendum eſt*
Matth.11. *Ioan.1.& 2.* *canticum,id eſt ſpiritualis delectatio,quæ in vera contemplatione habetur,ſunt attribuen-*
Hebr.7. *da Dauid,id eſt , manu forti Chriſto puero domini propter ſimplicitatem & puritatem. Dauid dico,fideles ſuos dirigenti in finem,id eſt,in ſummum bonum : quæ verba loquutus*
Galat.4. *eſt domino patri in æterna ſua locutione.Cantici dico , habiti in die,id eſt,in conſideratione*
Rom.4 *diei reſurrectionis ipſius,vel conſideratione temporis plenitudinis,qua humanum genus per reſurrectionem Chriſti à nocte infidelitatis & ignorantia,& peccatorum,ad lucem ſcientiæ, & fidei,& virtutum exiturum eſt. Qua die reſurrectionis , vel temporis plenitudinis, eripuit eum dominus de manu omnium inimicorum ſuorum , & de manu Saul , id eſt, de*

poteſtate

poteſtate Iudæorum, & regis eorum quem ſibi ipſi petierunt. Nam ſicut Dauid manu for- Ioan.19
tis, ita Saul petitio interpretari dicitur. Dicat ergo Chriſtus & Eccleſia, id eſt, totus Chriſtus, Rom.12.
caput & corpus.

PSALMVS XVII.

D*ILIGAM te Deus fortitudo mea: dominus firmamentum meum, & re-*
fugium meum, & liberator meus. Hæc eſt magna cauſa, qua dili-
gendus eſt Deus: quia ipſe eſt fortitudo noſtra. Charitas Dei Rom.5.
diffuſa in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt
nobis, facit nos fortes ad toleranda aduerſa mundi, & ad expugnanda vitia
& tentamenta diaboli, ad exercenda bona ſpiritualia, ad contemnenda
bona terrena. Propter hoc etiam diligendus eſt dominus, quia ipſe eſt fir- 1.Corint.3.
mamentum noſtrum, in quo firmum fundamentum habemus, ne ventis 2.Timot.2.
tentationum moueamur: & refugium, ad quem refugimus, ne in hac miſe- Ioan.8.
ria pereamus: & liberator, vt de ſeruitute diaboli & peccati per eum li-
berati, ad veram libertatem veniamus. *Deus meus adiutor meus, & ſperabo in*
eum. Deus meus, quia me creauit ex nihilo. Adiutor, quia me adiuuat in Geneſ.1.
opere bono: & ideo ſperabo in eum, per quem ſaluabor in futuro. Hoc Deut.32.
diſtat inter Deum & dominum, quòd Deus nomen eſt naturæ, & dominus
nomen eſt officij. Illud pertinet ad maieſtatem & dignitatem, quæ ipſe eſt:
hoc pertinet ad poteſtatem & dominium quod in nobis exercet. Ibi oſten-
ditur nobis quid amemus, hîc autem quid timeamus. In vtroque quid
credamus, quid ſperemus, quid ametmus. Et in primo verſu commendatur
nobis charitas & fides: in ſecundo verò ſpes. Et non immeritò charitas pri-
ma, quia ipſa eſt virtutum regina, ipſa eſt initium bonorum, & radix virtu- 1.Corint.13.
tum. Sed quæ ſequuntur, & quæ nos excitant ad amandum Deum, audia-
mus. *Protector meus, & cornu ſalutis meæ, & ſusceptor meus*. Protegit enim nos
à malis, & ſicut cornu eminet, ita ipſe eminens noſtra ſalus, tanquam infir- Matth.9.
mos medicus ad ſanandum, nos ſuſcepit. Vnde ipſe filius bono paſtori Ioan.10. Luc.15.
ouem infirmam reportanti comparatus eſt: & ideo, *Laudans inuocabo*
Dominum, & ab inimicis meis ſaluus ero. Ecce quanta vtilitas laudare
Deum. Si & in proſperis & in aduerſis Deum toto corde laudaueris,
nullus poterit tibi nocere inimicus. De tot & tantis bonis quæ quotidie
benignus dominus confert nobis, non habemus quid rependere poſſi- Pſal.115.
mus, niſi laudem. Geminum autem donum confert homini laudatio
Dei: tum quia in laude hominis Deus honoratur, tum quia ipſius meri-
to laudis homo à malis liberatur. Vnde ipſe Dominus in alio pſalmo
nos admonet dicens, Immola Deo ſacrificium laudis, & redde altiſſi- Pſal.49.
mo vota tua, & inuoca me in die tribulationis, & eruam te. *Circun-*
dederunt me dolores mortis. Id eſt, Iudæi, inferentes mihi anguſtias paſſio- Matth.26. Luc.22.
nis. *Et torrentes iniquitatis conturbauerunt me*. quia ecce turba & qui voca- Marc.12.
batur Iudas venit. Venit torrens & iniquorum impetus ad diſcipulorum Ioan.18.
gregem conturbandum, quia percuſſo paſtore diſpergentur oues gregis. Zachar.13.

Dolo

Matth.26. *Dolores inferni circundederunt me.* Id eſt,illi,quos infernales dolores expectāt.
Marc.14. *Præoccupauerunt me laquei mortis.* quia cum gladiis & fuſtibus vndique ſuper-
Luc.22. uenerunt.Laquei motiis ideo dicuntur, quia diabolicæ deceptiones in eis
erant. Sed à tantis perſecutoribus circundatus, tot doloribus & perturba-
Ioan.18. tionibus occupatus, ille qui omnes vnô verbo poterat condemnare & ſe
ab omni anguſtia liberare,quid fecerit audiamus: *In tribulatione inuocaui dominum & ad Deum clamaui.* Nõn ſe vindicat,ſed orat. Docet te patientiam
Matth.11. imperator tuus. Si te circundant dolores mortis, perturbationes iniquitatis,attende quanta pertulerit redemptor tuus, & exemplo eius omnia patienter ſuſtine.Intus in corde tuo inuoca dominum, & toto cordis affectu
Colloſ.2. clama ad Deum tuum.In ipſo enim eſt potentia & diuinitas. Vnde meritò dicitur dominus & Deus:cuius dominium & diuinitatis imperium poteſt
Ierem.29. oppreſſos eripere ab omni tribulatione.Vnde ſcriptum eſt, De quacunque tribulatione clamauerint ad me,eripiam eos,dicit dominus.Bene ergo ſubditur, *Et exaudiuit de templo ſancto ſuo vocem meam:& clamor meus in conſpectu eius*
Ioan.2. *introiuit in aures eius.* Templũ Dei eſt Chriſtus.Templũ Dei eſt Eccleſia.Hinc
1.Corint.3.& 6. Paulus ait,Templũ Dei ſanctũ eſt,quod eſtis vos.Hoc ſpirituale templũ in-
Matth.18. habitat Deus, & ibi deprecantiũ voces exaudit.Et notandum quod ait, Et
Ioan.14. clamot meus in conſpectu eius:ibi quippe orandum eſt, vbi videtur Deus.
Matth.6. Ideo dicitur in Euangelio, Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum,& clauſo oſtio ora pattem tuum in abſcondito: Et pater tuus qui videt in abſcondito,reddet tibi. Sic itaque debemus clamare, vt clamorem noſtrum videat dominus,atque in aures eius introeat: qui vtique clamor non tam vocis eſt,quàm cordis.Vnde Moyſi dicitur, Quid clamas ad me?
Exod.14. Mentis noſtræ deſiderium clamor eſt in conſpectu Dei. Sed quid deinde ſequatur,audiamus. *Commota eſt & contremuit terra: fundamenta montium conturbata ſunt,& commota ſunt,quoniam iratus eſt eis.* Si hoc iuxta literam accipi-
Matth.27. mus,paſſo domino terræ motus magnus factus eſt, & ſuo auctori teſtimonium dederunt etiam ipſa inſenſibilia elementa. Si autem per terram terrena carnalium corda, & per fundamenta montium, principes intelligimus populorum: quia videlicet in ipſis firmabātur cæteri,tanquam
Act.3. in fundamentis, poſtquam prædicantibus Apoſtolis iram ſe incurriſſe omnipotentis Dei cognouerunt, ex eo quòd filium eius crucifixerunt, conturbati & contetriti propter culpam, ſtatim commoti ſunt ad pœnitentiam.Qui Petro eos increpante, tanquam commoti dixiſſe referuntur,
Act.2. Viri fratres,quid faciemus? Quibus datum eſt conſilium, vt per regenerationis lauachrum remiſſionem reciperent peccatorum.De quibus adhuc ſubditur. *Aſcendit fumus in ira eius, & ignis à facie eius exarſit: carbones ſuccenſi ſunt ab eo.* Quid facies eius,niſi notitiam? Quid fumus qui lachrymas excitat, niſi lachrymoſam pœnitentium compunctionem deſignat? Timentes itam,lachrymis lauerunt culpam.Et vnde Deum per fidem nouerũt, inde accepto ſpiritu in eius amore ſuauiter arſerunt: Et ab eo ſuccenſi ſunt, vt ardentes exiſtant, qui prius peccatores in carne tanquam carbones in cinere mortui iacebant. Ex his ergo verbis inſtruimur, quia

per

per compunctionem ignis diuinus accenditur, qui interiora mentis illuminat, atque peccatorum nigredinem penitus deuaſtat: & quo ordine hæc facta ſunt, quæ prædicuntur, verbis ſequentibus demonſtratur. *Inclinauit cælos,& deſcendit,& caligo ſub pedibus eius.* *Luc.10.* Prius ſanctos & electos viros ad prædicandum eius humilem aduentum miſit, quos deinde ſequutus per *Ioan.1.* *Phil.2.* ſemetipſum deſcendit. Verbum enim caro factum eſt, & habitauit in nobis. *Collo.2.* Vnde autem humilis in carne apparuit, inde principem tenebrarum omnimoda ſubiectione proſtrauit, atque eundē Eccleſię ſuæ proſternēdum dedit. Vnde apoſtolus ait, Dominus conteret Sathanam ſub pedibus veſtris *Rom.16.* velociter. Ille autem qui paulominus ab angelis minoratus eſt per humanitatem, *Pſal.8.* *Hebr.2.* multo ſublimior angelis declaratus eſt per diuinitatem. Vnde ſubditur, *Hebr.1.* *Et aſcendit ſuper Cherubim,& volauit.* In eo enim quòd Deus eſt, ipſas *Collo.2.* *Marc.16.* angelicas dignitates plenitudine ſcientiæ ſuperauit. *Volauit ſuper pennas ventorum.* *Epheſ.4.* quia celſitudine ſuæ diuinitatis tranſcendit virtutes ſupernorum *Hebr.1.* *Matth.16.* ſpirituum: Cui enim angelorum dixit aliquando Deus, Sede à dextris *Hebr.1.* meis, aut, Ego hodie genui te? Super pennas ergo ventorum volauit, quia *Epheſ.1.* ſolus ſedere ad dexteram patris meruit: *Et poſuit tenebras latibulum ſuum.* *Luc.8.* ſcilicet obſcuritatem ſacramentorum, & occultam ſpem in corde credentium: vbi ipſe lateret, nec ſuos deſereret. Latibulum ſuum tenebras poſuit, quia cæleſte ſuum ſacramentum nobis in obſcuritate conſtituit. Hinc eſt quòd ſacramentum corporis & ſanguinis Christi quotidie tractamus: nec tamen *1.Corint.13.* *1.Corint.10.* lucem, nec gloriam eius, quam fide credimus, oculis adhuc videre valemus. *Apoc. 20.* In tenebris enim ſumus, quandiu per fidem ambulamus, & non per ſpeciem. *In circuitu eius tabernaculum eius.* Multitudine enim credentium circunuentus eſt. Rectè autem Eccleſia in hac peregrinatione poſita tabernaculum Dei dicitur, quia tabernaculum non habet fundamentum, eſt autem militantium atque tranſeuntium. Et Apoſtolus dixit, Quia non habemus *Hebr.13.* hîc manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus. *Tenebroſa aqua in nubibus aëris.* Quia obſcura eſt ſcientia in prophetis, qui meritò nubes *Nume. 12.* *Hebr.1.* aëris appellantur, quia in cæleſtibus ſuſtolluntur per vitam & in imis fundant *Iſa.58.* pluuiæ doctrinam. Primùm quidem in ſanctis patribus obſcurus *Phil.3.* fuit ſermo diuinus. Tecta erant omnia ſub figura & vmbra. Nondum erat *1.Corint.10.* *Hebr.10.* ſpiritus ad manifeſtationem datus, quia Ieſus nondum fuerat glorificatus. *Ioan.7.* *Acto.2.* Sed deinde venit cæleſtis fulgor, ille qui eſt lux vera, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Remouit tenebras, *Ioan.1.* expoſuit ſcripturas, miſit prædicatores, audientium corda terruit *Luc.10.* & illuminauit. Vnde ſubditur: *Præ fulgore in conſpectu eius nubes tranſierunt, grando & carbones ignis.* Præ magnitudine fulgoris qui eſt in conſpectu manifeſtationis eius, nubes, id eſt, Apoſtoli diuino lumine illuſtrati, à Iudæis, ad Gentes tranſierunt: ſicut ſcriptum eſt, Vobis primùm *Acto.13.* oportuit prædicari regnum Dei, ſed quia repuliſtis, & indignos vos feciſtis vitæ æternæ, ecce conuertimur ad gentes. Et ipſi ſunt facti grando & carbones ignis, clamando, minando, vbique ignem mittendo, futurum iudicium prędicando, humana corda fidei ardore accēdendo.

Et inte

Et intonuit de cælo dominus, & Altiſsimus dedit vocem ſuam: grando & carbones ignis.
Poſtquam dixit Dominus, adiungit, Altiſſimus: vt intelligas Deum Deo-
Hebr. 1. rum, dominum dominorum, per ſemetipſum eſſe loquutum. Prius enim
locutus eſt per patriarchas & prophetas, per antiquos patres: deinde per ſe.
Ipſa etiam Apoſtolorum prædicatio non tam Apoſtolica erat, quàm Do-
Matth. 10. Matth. 25. minica. Sicut ipſe dominus teſtatur, dicens, Non enim vos eſtis qui loqui-
mini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Quaſi intonat domi-
nus, cùm de iudicio ſuo nos terret. Quaſi dat vocem ſuam, quando humili-
ter demulcet. Quoddam terrens tonitruum eſſe videtur, quod per Ioan-
nem dicitur, Genimina viperarum, quis oſtendit vobis fugere à ventura
Matth. 3. ira? Quaſi vocem dare eſt, cùm ſubditur, Agite fructus dignos pœnitentiæ.
Luc. 3. Matth. 23. Iuxta ergo capacitatem audientium modò minando intonat dominus, mo-
Matth. 5. dò vt grando contundens, modò vt ignis accendens. *Et miſit ſagittas ſuas,*
Luc. 10. ſcilicet Euangeliſtas, pennis virtutum recta itinera tranſuolantes, non ſuis
2. Corint. 2. ſed eius à quo miſſi ſunt, viribus: *Et diſperdidit eos*, ad quos miſſi ſunt, vt
aliis eorum eſſent odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem. *Fulgura
multiplicauit.* Id eſt coruſcantia miracula. *Et conturbauit eos.* Bona contur-
Marc. 6. batione ad pœnitentiam. *Et apparuerunt fontes aquarum.* Scilicet dona ſan-
cti Spiritus, à quibus omnis ſpiritualis ſcientia procedit. Vel per fontes a-
quarum, poteſt accipi vetus & nouum teſtamentum: quæ apparuerunt au-
Matth. 16. ditoribus, ipſo reuelante, qui habet clauem ſcientiæ. Qui nimirum ſpiritua-
les fontes cæteros ex ſe ſcripturarum riuulos emittunt. *Et reuelata ſunt fun-*
Matth. 11. *damenta orbis terrarum.* Reuelati ſunt Prophetæ qui non intelligebantur: ſu-
per quos ædificaretur orbis terrarum credens in domino. Quo autem or-
dine hæc facta ſunt, oſtenditur, cùm ſubinfertur: *Ab increpatione tua Domine,*
Luc. 13. *ab inſpiratione ſpiritus iræ tuæ.* dicentis, Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſi-
mul morie mini. Poſtquam dixit, Increpationem, adiunxit Inſpirationem.
Tunc enim vtiliter foris increpamur, quando inſpiramur intus, vt timea-
mus. Hic inquit Chriſtus, *Miſit de ſummo*: hoc eſt de ſinu patris. *Et accepit*
Ioann. 16. & 8. *me.* ſcilicet caput Eccleſiæ in æqualitatem ſibi, ad dexteram ſuam. *Et aſſum-*
Epheſ. 1. *pſit me.* Id eſt Eccleſiam meam, quæ eſt corpus meum. *De aquis multis.* Quia
Dan. 10. Mar. 16. ex multis populis me inſtituit: vel quia ex multis vitiis me extraxit: ſiue quia
Epheſ. 1. ex multis tribulationibus me liberauit. Et hoc eſt quod ſequitur: *Eripuit me
de inimicis meis fortiſsimis.* Qui ſunt iſti fortiſſimi inimici, niſi ſpiritus maligni?
2. Corint. 3. Horum proculdubio fortitudinem non poſſemus euadere, niſi omnium
potentior Deus nos fragiles dignaretur eripere. *Et ab his qui oderunt me, quo-
niam confortati ſunt ſuper me.* ſubaudis, me eripuit. Qui ſunt hi qui oderunt
Eccleſiam, niſi infideles atque hæretici? Qui intantum aliquando conforta-
ti ſunt, vt quoſdam etiam electos aliquando occiderent in carne, aliquando
Matth. 23. Hebr. 11. errare facerent in fide. Sed eos pius dominus eripere dignatus eſt, coronan-
do occiſos, atque ad viam veritatis errantes reducendo. Vnde & ſubditur,
Præuenerunt me in die afflictionis meæ. Id eſt, præualuerunt mihi in tempore tri-
bulationis & perſecutionis. *Et factus eſt dominus protector meus.* ſcilicet prote-
gens me ab impugnatione perſequentium. Et quia carnales patiebar

angu

anguſtias, *Eduxit me in* ſpiritualem *latitudinem* fidei. *Saluum me fecit, quo-*
niam voluit me. Nullis meis præcedentibus meritis, ſed ſola ſua beniuolen-
tia. Ipſe eſt enim, qui operatur in nobis & velle & operari pro bona volun- *Phil.2.*
tate. *Et retribuet mihi dominus ſecundum iuſtitiam meam, & ſecundum puritatem*
manuum mearum retribuet mihi. Duo ſunt in homine, ſecundum quæ retri-
buit dominus: ſcilicet ſecundum iuſtitiam bonæ voluntatis & fidei, & ſe-
cundum puritatem bonorum operum. Nec poſſunt pura eſſe bona opera, *Iaco.2.*
niſi deriuentur ab intentione iuſta. Vnde ſcriptum eſt, Reſpexit dominus *Geneſ.4.*
ad Abel, & ad munera eius. Prius quidem probauit fidei deuotionem, vnde *Hebr.11.*
poſtmodum ſacrificij ſuſcepit oblationem. Et meritò retribuet mihi: *Quia*
cuſtodiui vias domini. Id eſt, latitudinem bonorum operum perſeuerando
ſeruaui. *Nec impiè geſſi à domino meo.* Id eſt poſtquam ad illum bene operan-
do acceſsi, ab illo prauè viuendo non receſsi. Hinc eſt quod de ſanctis ani-
malibus per prophetam dicitur, Non reuertebantur cùm ambularent, ſed *Ezech.1.*
vnumquodque ante faciem ſuam gradiebatur. Sic vtique ad Deum directa
debent eſſe noſtra itinera, vt vltrà non ſint ad prauitatem operis diſtorta.
Nec mirum ſi cuſtodiuit vias domini, nec à Deo ſuo impiè geſsit: nam ſe-
quitur, *Quoniam omnia iudicia eius in conſpectu meo.* Id eſt & præmia iuſtorum
& pœnas impiorum, & flagella corrigendorum, & tentationes probando-
rum perſeueranti contemplatione conſidero. Ad cuſtodiendam quippe
iuſtitiam, & impietatem euitandam, valde vtile eſt extrema ſolicitè penſare.
Vnde ſcriptum eſt, In omnibus operibus tuis meditare nouiſsima tua, & *Eccleſ.7.*
in æternum non peccabis. Rectè ergo ſubiunctum eſt, *Et iuſtitias eius non*
repuli à me. Sicut illi qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis rece- *Luc.8.*
dunt. De quibus Apoſtolus Petrus, Quia melius eſt non cognoſcere viam *2.Pet.2.*
veritatis, quàm poſt cognitionem retrorſum redire. *Et ero immaculatus cum* *Luc.9.*
eo: ſecundum delectationem malæ cogitationis. *Et obſeruabo me ab iniquita-*
te mea. Id eſt, ab iniquitate operationis. Tale debet eſſe noſtrum ſtudium,
noſtrum deſiderium: vt intus ſimus immaculati, foris innocui: quatinus
æternam remunerationem conſequamur, de qua ſubiungitur: *Et retribuet*
mihi dominus ſecundum iuſtitiam meam. Non ſolùm propter latitudinem fidei, *Math.24.*
ſed propter longitudinem perſeuerantiæ. *Et ſecundum puritatem manuum* *2.Timot.4.*
mearum in conſpectu oculorum eius. Non quo homines vident, ſed quo ipſe.
Quoniam quæ videntur, temporalia ſunt: quæ autem non videntur, æter- *2.Corint.4.*
na. Et homo videt in facie, Deus in corde. Bonorum quoque opera ſem- *Luc.11.*
per in conſpectu Dei ſunt, malorum verò non reſpicit. Vnde alibi dicitur, *Prouer.10.*
Nouit dominus viam iuſtorum, iter autem impiorum non nouit. Hæc *Pſal.1.*
quæ præmiſſa ſunt, dicit Eccleſia, ad excitandum nos & promouendum
ad fidem rectam, ſpem certam, operationem bonam, retributionem æ-
ternam. Vnde nunc quemquam noſtrum admonet, dicens, *Cum ſancto*
ſanctus eris, & cum viro innocente innocens eris. Et cum electo electus eris, & cum
peruerſo peruerteris. Attende illum qui eſt ſanctus ſanctorum, qui in ſeipſo *Leuit.19.*
ſanctus eſt, & alios ſanctificare poteſt. Qui eſt verè innocens, agnus *Ioan.1.*
ſine macula, Qui cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur, *1.Pet.2.*

Hebr. 5. non comminabatur. Qui eſt electus à Deo patre, ſicut ſcriptum eſt, Hic
Matth. 3. eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Sociare illi, imitare
& 17. *Luc. 3.* illum, ſit tibi bonum adhærere Deo; & eris cum ſancto ſanctus, cum inno-
cente innocens, cum electo electus. Quòd ſi ſocietatem peruerſorum dile-
xeris, & tu ſimiliter peruerteris. Ecce duæ viæ tibi oſtenſæ ſunt: vna iuſto-
rum, altera reproborum: vna ſalutis, altera damnationis: vna quam tenent
Matth. 23. humiles, & à Deo exaltantur. Altera quam tenent ſuperbi, & à Deo humi-
Luc. 18. liantur. Vnde & ſubditur, *Quoniam tu populum humilem ſaluum facies, & oculos*
Geneſ. 3. *ſuperborum humiliabis.* Serua ergo humilitatem, recognoſce te puluerem &
& 18. cinerem, confitere peccata tua, eſto vilis in oculis tuis, vt cum populo hu-
mili ſaluari merearis. Caue oculorum extollentiam, ne videaris tibi glo-
riofus, tibi ſapiens, tibi magnus, ne vbi te altum videris, ibi te deiiciat, qui
Iſa. 5. *Matth. 6.* oculos ſuperborum humiliat. Vnde ſcriptum eſt, Væ qui ſapientes eſtis in
oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis prudentes. Sit ergo oculus in te ſim-
plex, vt totum corpus tuum ſit lucidum: & dic quod ſequitur. *Quoniam tu*
illuminas lucernam meam domine: Deus Deus meus illumina tenebras meas. Quia il-
luminaſti me in his quæ ſcio, illumina in his quæ neſcio. Vel, quia illumi-
naſti lucernam meam, donando fidem, illumina tenebras operum meo-
rum: vt quod teneo credendo, ſequar operando. Quæ ſunt tenebræ noſtræ,
niſi iniquitates & negligentiæ? In tantam cæcitatem deuenimus, vt noſ-
metipſos ignoremus, nec citò deprehendimus mala quæ agimus. Vnde
nobis petendum eſt à domino, vt noſtras tenebras illuminet, vt delicta &
ſcelera noſtra faciat nos videre: quatinus vitam noſtram flendo, & pœni-
nitendo poſſimus emendare. *Quoniam in te eripiar à tentatione, & in Deo meo*
tranſgrediar murum. In te, inquit, eripiar, non in me: in me enim infirmus
Pſal. 6. ſum, ſed in te fortis. Tu es ſolus qui eripis à tentatione, qui principem
Philip. 4. huius mundi foras mittis, qui non permittis tentari ſeruos tuos ſuper quæ
Ioan. 12. *1. Corint. 10.* ferre poſſunt: ſed facis etiam ex tentatione prouentum. In te tranſgrediar
murum, vel duritiam cordis, vel obſtaculum peccatorum, quem diabolus
ne ad te venire poſſem, mihi oppoſuit. Murum in Deo noſtro tranſgredi-
mur, quoties per ipſius gratiam nobis inſpiratam vitiorum congeriem
ſuperamus. Hic incipit Deum ſuum Eccleſia commendare, dicens, *Deus*
meus impolluta via eius: Eloquia domini igne examinata: protector eſt omnium ſperan-
tium in ſe. Ac ſi dicat, Hic meus Deus non eſt ſicut cæteri: nanque via eius
impolluta, verba eius in tribulatione probata, ſpes illius certa & firma, qui
Hebr. 5. protegit ſperantes in ſe, ne deficiant in tentatione. Quid tam impollutum,
1. Corint. 1. *Ioan. 14.* tam mundum, quàm Dei virtus, & Dei ſapientia Chriſtus? qui ait, Ego
ſum via. Teneamus ergo hanc viam, & mundabimur: cuſtodiamus
eius eloquia, & non errabimus: figamus in ipſo ſpem noſtram, & ſe-
curi ſub eius protectione ambulabimus. Et merito ſperandum eſt in
illo: *Quoniam quis Deus præter Dominum? aut quis Deus præter Deum noſtrum?*
Deut. 32. Deus qui nos creauit, Deus qui nos regit, Deus quem amamus, Do-
minus quem timemus. Si inueniremus talem aut meliorem, fortaſſis in
illo eſſet ſperandum. Sed quia cunctis melior eſt & ſublimior (ſicut ipſe

ait, Ego Dominus, & non eſt alius, extra me non eſt Deus) reſtat vt in ipſo ſpes noſtra fixa permaneat. *Qui præcinxit me virtute*. Scilicet fide, ſpe & charitate. *Et poſuit immaculatam viam meam*. Videlicet vt innocenter viuam. Et notandum quòd non ait, Cinxit me, ſed Præcinxit. Magnum quidem omnipotentis Dei donum eſt, cùm antè quiſque præcingitur, quàm ad vitia relaxetur. Nec mirum ſi eorum viam immaculatam poſuit, quos taliter præcinxit: quia vbi præcedit cingulum virtutum, non poſſunt impedire maculæ & laxuræ vitiorum. Hinc eſt quod dominus nos iubet lumbos noſtros præcingere, vt antè quiſque ſe reſtringere contra vitia debeat, quàm laxatus & impeditus cadat. *Qui perficit pedes meos tanquam ceruorum*. Id eſt affectus animi quibus tanquam pedibus ſuſtentor & proficio, ad tranſcendenda ſpinoſa & vmbroſa implicamenta huius ſeculi. *Et ſuper excelſa ſtatuens me*. Id eſt cæleſtibus regnis, vbi ſanctorum eſt habitatio. Vnde Apoſtolus ait, Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt. Sic proculdubio debemus affectus noſtros, & greſſus operum noſtrorum in hac terra diſponere, vt calcatis ſpinoſis deſideriis huius ſeculi, mentem noſtram in cæleſtibus ſtudeamus ſtabilire. *Qui docet manus meas ad prælium*. Qui docet me operari ad ſuperandos inimicos, qui nobis intercludere cæleſtia regna conantur. *Et poſuiſti vt arcum æreum brachia mea*. Id eſt, infatigabilem intentionem bonorum operum. Vſus prophetarum eſt, cito mutare perſonam. Modò ad Deum loquitur propheta ſiue Eccleſia, modò ad proximum. Ad Deum, videlicet à quo accepit quod loquitur. Ad proximum, cui expendat quod accepit. Non ſufficit nobis habere greſſus rectos ad ſectandam iuſtitiam, niſi habeamus doctas manus ad pugnam. Neque enim retineri poteſt iuſtitia ſine pugna. Sunt autem multa genera præliorum: nam eſt nobis colluctatio aduerſus principes, & poteſtates rectores tenebrarum. Eſt nobis pugna aduerſus ſeculum: eſt in nobis ipſis diſcordia inter carnem & ſpiritum. Contra hæc nos oportet doctos eſſe ad prælium, & pugnare armis iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris: & habere fortem & inflexibilem intentionem, tanquam arcum æreum, ad feriendum & fugandum inimicum. Et rectè intentiones brachiis comparantur, quia ſicut in brachiis fortitudo, & manus adhærent brachiis: ita fortis debet eſſe noſtra intentio, & ab ipſa procedere robuſta operatio. Sed quia nos fragiles, & inimici noſtri nobis ſunt robuſtiores: opus eſt vt fiat nobis quod ſequitur: *Et dediſti mihi protectionem ſalutis tuæ, & dextera tua ſuſcepit me*. Dat electis ſuis Dominus ſalutem ſuam, qua eos protegat tanquam nudos, Dat dexteram ſuam, id eſt, fauorem gratiæ ſuæ, qua ſuſcipiat eos tanquam medicus ægrotos. Si timueris æſtus vitiorum, & tela inimicorum inuiſibilium, ſiue aduerſitates perſequentium hominum: poſtula protectionem diuinæ ſalutis. Si ſenſeris te peccatorem & infirmum, multis vitiis & negligentiis corruptum: poſtula Dei miſericordiam, & ſubleuantem dexteram, vt ab eo ſuſcipiaris & ſaneris. Ipſe enim eſt vera ſalus, qui protegit ſuos ab exteriore perſecu-

Iſa. 43. & 45. *Luc. 12.* *Phili. 3.* *Epheſ. 6.* *Galat. 5.* *Cant. 3.* *Rom. 13.* *2. Corint. 6.* *Iaco. 1.*

rione. Ipſe eſt ſubleuans miſericordia, qui ſuſcipit, & ſanatà propria in-
Apocal.5. firmitate corporis & animæ. Et quia eoſdem quos protegit & curat, ali-
quando vtiliter flagellat: rectè ſubiunctum eſt: *Et diſciplina tua correxit me*
Matth.6. Luc.11. *in finem & diſciplina tua ipſa me docebit.* In hoc apparet quòd nos diligit cæ-
leſtis pater, quia nobis dare dignatus eſt diſciplinam. Hinc ſcriptura ſa-
Prouerb.1. & 3. cra nos admonet dicens, Fili noli negligere diſciplinam patris tui, &
ne fatigeris cùm ab eo argueris. Quem enim diligit dominus, corripit:
flagellat omnem filium, quem recipit. Hæc autem domini diſciplina ad
duo eſt vtilis: corrigit mores, docet ſcientiam. Bene morigeratum, bene
Apoc.1. Geneſ.15. doctum reddit hominem diſciplina Dei. Sic autem corrigit & docet, vt
mittat eum in finem, id eſt, in Chriſtum, qui eſt finis laboris, & merces
operis. Hac proculdubio diſciplina correctus & doctus erat, qui dice-
Rom.5. bat, Gloriamur in tribulationibus, ſcientes quia tribulatio patientiam
operatur, patientia probationem, probatio ſpem, ſpes autem non con-
fundit: quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſan-
ctum qui datus eſt nobis. Vnde aptè ſubiungitur: *Dilataſti greſſus meos*
ſubtus me. Ne impediant carnales anguſtiæ, quoniam latam feciſti cha-
2.Corint.9. ritatem meam, operantem hilariter, & de ipſis quæ ſubter me ſunt,
mortalibus rebus & membris. *Et non ſunt infirmata veſtigia mea.* Id eſt,
ſigna quæ impreſſi ad imitandum te. Dilatatos greſſus habet ſubtus ſe,
quiſquis gloriatur in tribulationibus. Si foris eſt anguſtia doloris, in-
tus eſt latitudo charitatis. In ſeruorum Dei cordibus tantò creſcit amor
Dei, quantò foris impugnat aduerſitas mundi. Eius autem non ſunt
infirmata veſtigia, qui confirmat cor ſuum ad toleranda mala propter
Rom.8. Deum, qui poteſt dicere cum Apoſtolo, Quis nos ſeparabit à charita-
te Chriſti? Tribulatio, anguſtia, an perſecutio, an fames, an nuditas, an
periculum, an gladius? Certus ſum, inquit, quia neque mors, neque
vita, neque angeli, neque principatus, neque poteſtates, neque creatu-
ra alia poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu.
Quiſquis ergo talis eſt, vt ſupra dictum eſt, ſcilicet præcinctus virtute,
perfectus opere, ad præliandum doctus, in diſciplina eruditus, perfectus
in charitate, inuictus in tribulatione: qui iam à nemine ſuperatur, ido-
neus eſt, vt iam inimicos ſuos perſequatur. Vnde voce perfectorum ſub-
iungitur: *Perſequar inimicos meos, & comprehendam illos: & non conuertar donec
deficiant.* Perſequuntur inimicos ſuos ſancti viri, cùm malignos ſpiritus,
ſiue carnales affectus à ſe repellunt & reprimunt, orando, vigilando,
carnem ſuam domando, ſpiritualibus ſtudiis deſeruiendo. Inimicos
autem comprehendere, eſt immundorum ſpirituum calliditates ſubtiliter
inquirendo cognoſcere, & cognitas euitare. Vel inimicos comprehen-
dit, quiſquis carnales animi motus ſub iure rationis conſtringit. Nec
conuerti debet ab hac intentione, ab hoc ſtudio, donec deficiant, id eſt,
penitus abſumantur ea quæ illicitè animo reluctantur. Rectè ergo ſub-
iungitur, *Confringam illos, nec poterunt ſtare: cadent ſubtus pedes meos.* Si po-
teris

teris confringere hoſtes tuos, ſi non permiſeris regnare peccatum in tuo mortali corpore:ſi vires eis abſtuleris, vt non præbeas membra tua arma iniquitatis peccato. Sic etiam ſtare non poterunt, ſi mox vt ſenſeris tentationem, à te repuleris, ſi ſtatim vt videris peccatum, emendaueris. Confringere inimicos nos docet Apoſtolus, cùm dicit, Mortificare membra veſtra quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immundiciam, luxuriam, & cætera. Cadent etiam ſubtus pedes tuos, ſi vitia & concupiſcentias in corde tuo abominatus fueris, & deſpexeris, & inſuper affectus bonos & ſpirituales actiones appoſueris. Vnde alibi vir perfectus ait, Iniquitatem odio habui, & abominatus ſum: legem autem tuam dilexi. Hæc duo faciunt perfectè ſuperare diabolum & peccatum, ſcilicet amor Dei, & odium mali. Et ne hoc videatur aſcribere ſuis viribus, rectè ſubinfertur, *Et præcinxiſti me virtute ad bellum: & ſupplantaſti inſurgentes in me ſubtus me.* Si vis ſuperbiam in te inſurgentem ſupplantari ſubtus te, ora Deum, vt præcingat te humilitate. Si vis ſubtus te luxuriam ſupplantari, precare dominum vt præcingat te caſtitate. Quodcunque vitium contra te inſurgere videris, poſtula à domino virtutem contrariam illi vitio, qua illud debelletur, & fiat tibi quod ſequitur, *Et inimicos meos dediſti mihi dorſum:* Id eſt, retrorſum conuertiſti. *Et odientes me diſperdidiſti.* Quaſi dorſum inimici dantur, cùm illiciti appetitus & vitia penitus obliuioni traduntur: cùm retrò non reſpicitur per delectationem, & mentis oculus ad cæleſtia contemplanda, & ea quæ ante nos ſunt appetenda dirigitur. Diſperdit autem odientes nos dominus, quando repellit à nobis malignos ſpiritus, ne nos tentent, ne nobis noceant. Vel in eo quod ſuperius dictum eſt, Perſequar inimicos meos, hoſtes ſanctæ Eccleſiæ conuenienter poſſumus intelligere, quos ſancti & perfecti viri quotidie non ceſſant perſequi, arguendo, increpando, vetando, excommunicando: & ex his quoſdam comprehendunt, & attrahunt ad fidem, ad pœnitentiam, ad conuerſionem: nec conuertuntur à prædicatione, donec illi deficiant ab iniquitate. Confringunt à ſtatu ſuperbiæ atque ſibi ſubſternunt ſub omnimoda humilitate, & præcincti armis virtutum ſic ſupplantant eos à vitiis, vt qui inſurgentes erant perſequendo, ſubſequentes fiant pœnitendo. Et qui præibant minando, & trahendo, retrorſum fiant obediendo: de odio conuerſi ad charitatem, de conuentione malitiæ diſperſi & diuiſi ab inuicem. Et quia ex ſupradictis inimicis nonnulli à domino reprobantur, quia videlicet & toto corde non conuertuntur, nec veraciter peccata ſua confitentur, nec purè domini miſericordiam deprecantur: ſubiunctum eſt, *Clamauerunt, nec erat qui ſaluos faceret: ad dominum, nec exaudiuit eos.* Non enim omnis qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnum cœlorum. Vnde Apoſtolus quibuſdam non rectè clamantibus ait, Petitis, & non accipitis, eo quòd malè petatis. Clamabunt etiam reprobi in die iudicij, dicentes, Domine Deus, aperi nobis. Et non erit qui eos exaudiat: ſed dicetur eis, Amen dico vobis, neſcio vos. De quibus voce capitis

Rom. 6. *Ibid.* *Coloſ. 3.* *Pſal. 118.* *Sapien. 8.* *Luc. 9.* *2. Corint. 5.* *Eccleſ. 17.* *Matth. 7.* *Iacob. 4.* *Matth. 25.* *Ibid.*

ſubinfertur: *Et comminuam eos vt puluerem ante faciem venti: & vt lutum platea-*
rum delebo eos. Quia aridi non receperunt imbrem miſericordiæ Dei,
quia leues & mobiles ante ventum tentationis fuerunt, meritò à terra vi-
uentium tollentur, atque in modum pulueris comminuentur, cùm dice-
Matth. 25. tur eis, Ite maledicti in ignem æternum. Qui meritò lutum platearum
Matth. 7. dicti ſunt, quia in lata & ſpacioſa via, in immunditiis & vitijs vixerunt.
Pſal. 68. Qui vtique delebuntur à domino, ſicut ſcriptum eſt, Deleantur de libro
viuentium, & cum iuſtis non ſcribantur. *Eripies me de contradictionibus popu-*
Ioan. 11. *li.* qui dixerunt, Si dimiſerimus illum viuum, ſeculum ſequetur illum.
Matth. 21. *Conſtitues me in caput gentium.* Vt gentes in me credant, vt ſint iſtis in Deum,
Pſal. 117. Ozee 2. ipſi ſint mihi in populum. Cæcitas ex parte contingit in Iſraël, vt gen-
Rom. 9. tium multitudo ſaluaretur. Noluerunt enim Iudæi recipere verbum
1. Pet. 2. Act. 13. fidei, vnde eis dictum eſt, Vobis primùm oportuit prædicari verbum
Dei, ſed quia repuliſtis iſtud, & indignos vos feciſtis æternæ vitæ: ecce
conuertimur ad gentes, de quibus ſubditur. *Populus quem non cognoui.*
Quem corporali præſentia non viſitaui, *ſeruiuit mihi.* Præcepta mea cu-
Act. 8. ſtodiuit. *In auditu auris obediuit mihi.* Oculis me non vidit, nomine meo
tantùm audito prædicatores meos recepit. Eſto & tu ex populo iſto fide-
li, vt ſi Chriſtum non vidiſti in carne, ſeruias tamen ei in ſpiritu, & ſis ei
obediens in tota voluntate, vt beatus eſſe merearis, cum eis de quibus ſcri-
Ioan. 20. ptum eſt, Beati qui non viderunt, & crediderunt. Caue autem eorum
exemplum, de quibus ſubditur: *Filij alieni mentiti ſunt mihi, filij alieni inuetera-*
ti ſunt, & claudicauerunt à ſemitis ſuis. Filij Dei fuerunt Iudæi, ſed Chriſtum
Ioan. 8. interficientes filij diaboli facti ſunt. In veritate non permanentes, legis
Roma 2. facti præuaricatores, mentiti ſunt. In primi hominis peccato inuete-
Ioan. 1. rati ſunt, quia nouum hominem recipere noluerunt. Et claudicaue-
runt à ſemitis ſuis, id eſt, à lege & prophetis, ſiue in ſuis intellectibus;
vel in fide vno pede nitentes, id eſt, patrem & non filium adorantes: vel ve-
tus & non nouum teſtamentum ſequentes, ſiue literam & non ſpiritum te-
2. Corint. 3. nentes. Inde eſt quod ait Apoſtolus: Qui & idoneos nos fecit miniſtros noui
Teſtamenti: non litera, ſed ſpiritu. Litera enim occidit, ſpiritus autem viui-
ficat. His enim pedibus graditur ſancta Eccleſia, his pedibus ad cæleſtia pro-
mouetur. Deinde ad noſtram ædificationem quid ſubiungat audiamus. *Vi-*
uit dominus, & benedictus Deus meus, & exaltetur Deus ſalutis meæ. Dij gentium
Pſal. 113. non viuunt, nec aliquem ſaluare poſſunt. (Vnde alibi Pſalmiſta ait:
Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt.) Et ideo
2. Timot. 1. & 6. nec benedicendi ſunt, nec exaltandi. Nos autem talem dominum & ta-
Ioan. 13. lem Deum habemus, qui in æternum viuit, qui nos regit vt dominus, crea-
Deut. 32. Epheſ. 5. uit vt Deus: qui ſeipſum nobis tradidit, qui ſalutis noſtræ auctor extitit. Vn-
1. Timot. 2. de rectè à nobis benedicendus eſt, exaltandus, amandus, colendus & vene-
randus. *Deus qui das vindictas mihi, & ſubdis populos ſub me, liberator meus de inimi-*
cis meis iracundis. Et ab inſurgentibus in me exaltabis me, à viro iniquo eripies me. Non
Deut. 32. Rom. 12. ſolùm ſalutē præſtat Deus electis ſuis, ſed etiam vindictā tribuit de inimicis.
Hebr. 10. Tātas vindictas dedit Deus pater Chriſto filio ſuo de inimicis ſuis iracūdis,

ſcili

ſcilicet Iudæis, qui tanto iracundiæ & furoris zelo accenſi ſunt, vt con- *Matth. 26.*
tra Deum ſuum inſurgerent, & tanquam vir vnus & iniquus conueni- *Ioan. 10. & 18.*
rent in vnum, aduerſus dominum & aduerſus Chriſtum eius: tantas, in- *Pſal. 2.*
quam, vindictas dedit, vt eos quos ſuſceperat regendos, & nutriendos tan
quam filios, propter perfidiam & veſaniam illorum, reprobaret atq; deii-
ceret tanquam alienos. A quibus liberatus eſt Chriſtus, cùm à mortuis re- *Mar. 16.*
ſurrexit. Exaltatus eſt, cùm ad dextram patris aſcendit. Ereptus eſt, quãdo *Philip. 2.*
verbum fidei, quod Iudæis ablatum eſt, gentibus tradidit. Vnde bene di- *Acto. 13.*
citur, Et ſubdis populos ſub me. Cùm enim vnũ Iudaicũ populum, iugum
fidei reſpuentem, durè iudicando deſeruit, multos nationum populos mi-
ſericorditer vocando, eidem iugo ſubdidit. Vnde ſubiungitur, *Propterea confitebor tibi in nationibus domine, & nomini tuo pſalmum dicam.* Id eſt, per meos
fideles vbique terrarum te laudabo, & in tuo nomine bona agent. In hoc
loco confeſſio laudem ſignificat. Pſalmus verò bonam operationem. Ille *Pſal. 73.*
Deum verè & integrè laudat, cuius in laude ipſius lingua & vita concor- *Mar. 16.*
dat. Adhuc vnde laudandus ſit Deus, oſtenditur: cùm ſubinfertur, *Ma- gnificans ſalutes regis eius, & faciens miſericordiam Chriſto ſuo Dauid, & ſemini eius vſque in ſeculum.* Nondum erant magnificatæ ſalutes eius, quando notus *Rom. 1.*
erat tantùm in Iudæa Deus. Sed tunc excreuit ſalutum eius magnificentia,
quando prædicatum eſt admirabile nomen eius in vniuerſa terra: quando ** Locus in autore viuitur ſus vitio librariorum, reſtitutus & explicatus.*
dictum eſt Apoſtolis, Ite, prædicate Euangelium omni creaturæ. Tunc
proculdubio fecit miſericordiam Chriſto ſuo Dauid,* quando æqualem ſi
bi per diuinitatem, voluit naſci ex ſemine Dauid ſecundum carnem. Et ſe-
mini eius vſque in ſeculum, id eſt in æternum ſimiliter miſericordiam fe-
cit, quando credentibus in eum remiſſionem peccatorum, & vitam æter- *Ozee 2.*
nam donauit. Vnde ſcriptum eſt, Vocabo non plebẽ meam, plebem meam: *Roma. 9. 1. Pet. 2.*
& non miſericordiam conſecutam, miſericordiã conſecutam. Et erit qui- *Iohel. 2.*
cunque inuocauerit nomen domini, ſaluus erit. *Roma. 10. Acto. 2.*

TITVLVS PSALMI XVIII.

TITVLVS huius pſalmi notus eſt, quia non dominus Ieſus Chriſtus hæc dicit, ſed de illo hæc dicuntur. In finem pſalmus Dauid. Negotium eſt cõmendare ſtatum catholicæ religionis, & prædicatores Eccleſiæ, & illum à quo prædicationem acceperunt. Et hoc facit, vt intelligantur delicta, & corrigantur: & ſic immaculatus homo complaceat Deo. Vox prophetæ per ſpiritum ſanctum dicentis, vel Eccleſiæ.

PSALMVS XVIII.

CAELI enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum. Id eſt, Apoſtoli & euangeliſtæ, qui meritò dicun-
tur cæli, propter vitæ celſitudinem, & firmamentum pro-
pter fidei & charitatis ſoliditatem: enarrant gloriam diui-

nitatis, & annunciant nobis opera humanitatis. Enarrat gloriam Dei
Ioan.1. Ioannes, cùm dicit, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Annunciat opera Dei, cùm ſubiungit: Et verbum
Ibidem. caro factum eſt, & habitauit in nobis. De gloria quoque eius ſubdit, di-
Ibidem cens, Et vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis. Ex his duobus, ſcilicet diuinitate & humanitate, conſiſtit vera & catholica fides. Et quia hæc cum diſcretione, iuxta capacitatem audientium prædicanda ſunt, rectè ſubinfertur: *Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam.* Dies diei, id eſt, ſpirituales ſpiritualibus: nox nocti, id eſt, carnales carnalibus. Vtrique enim audiunt, etſi non vtrique ſimiliter ſapiunt. Iſti tanquam verbum ructuatum, illi audiunt tanquam ſcientiam annunciatam. Quod enim ructuatur, præſentibus ructuatur, quod autem nunciatur, longè poſitis nunciatur: dies diei
1.Cor.2. verbum eructat, cùm dicit Paulus, Sapientiam loquimur inter perfectos. Nox nocti ſcientiam indicat, cùm ſe minus intelligentibus, tanquam minus intelligens transformat, dicens, Nihil iudicaui me ſcire inter vos,
Ibidem. niſi Chriſtum Ieſum, & hunc crucifixum. Et iterum, Non potui loqui
1.Cor.3. vobis tanquam ſpiritualibus, ſed tanquam carnalibus lac potum dedi vobis, non eſcam. *Non ſunt loquelæ neque ſermones, quorum non audiantur vo-*
Actor.2. *ces eorum.* In apoſtolorum Actibus legitur, quomodo veniente ſuper eos ſpiritu ſancto, omnes impleti ſunt illo, & loquebantur linguis omnium gentium, ſicut ſpiritus dabat eis pronunciare. Sed non ibi tantùm, vbi
Roma.8. impleti ſunt, ſonuerunt. *In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ, verba eorum.* Ideo & nos hîc loquimur. Sonus enim ille vſque ad nos peruenit. *In ſole poſuit tabernaculum ſuum.* Dominus vt aduerſus regna
Matth.10. temporalium errorum belligeraret, non pacem, ſed gladium miſſurus in terram, in tempore poſuit tanquam militare habitaculum ſuum, hoc eſt diſpenſationem incarnationis. Vel in ſole, id eſt, in manifeſtatione poſuit tabernaculum ſuum, ſcilicet Eccleſiam ſuam, quæ in hoc ſeculo non
Philip.3. habet fundamentum. Vnde ipſa ait, Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt. *Et ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo.* Id eſt, de vtero virginali vbi Deus naturæ humanæ tanquam ſponſus ſponſæ copulatus eſt: ver-
Ioan.1. bum enim caro factum eſt, & in vtero virginali thalamum inuenit, atque inde, tanquam de caſtiſſimo procedens cubili, humilis miſericordia
Philip.2. infra omnes, fortis maieſtate ſupra omnes apparuit. Vnde ſequitur: *Exultauit vt gigas ad currendam viam.* Exultauit ſicut fortiſsimus, & cæteros homines incomparabili virtute præcedens, non ad habitandum, ſed
Pſal.1. ad currendam viam. Non enim in via peccatorum ſtetit. Natus eſt, cre-
Luc.2.& 22. uit, docuit, paſſus eſt, reſurrexit, aſcendit. Cucurrit viam, non adhæſit in via. Vis audire quantum cucurrit? *A ſummo cælo egreſſio eius. Et occurſus eius vſque ad ſummum eius.* A patre egreſſio eius non temporalis ſed æterna, qua de patre natus eſt: & occurrit plenitudine diuinitatis vſque ad

æqualitatem eius. A ſummo cælo egreſſio eius, quia exiuit à patre, & venit in mundum. Et occurſus eius vſque ad ſummum eius, quia iterum reliquit mundum, & iuit ad patrem. A ſummo ad ſummum eſt curſus eius, quia deitate & potentia eſt æqualis patri. Poſteà verò quàm excurrit inde, & recurrendo remeauit, miſit ſpiritum ſuum: viſæ ſunt illis, ſuper quos venit, linguæ diuiſæ velut ignis. Et ideo ſequitur: *Nec eſt qui ſe abſcondat à calore eius.* Sicut ignis venit ſpiritus ſanctus fœnum carnis conſumpturus, aurum cocturus, & purgaturus. Vel ſic poteſt intelligi, Nec eſt qui ſe abſcondat à calore eius, id eſt, qui non habeat aliquem calorem, vel aliquam gratiam ſpiritus ſancti: cùm omnes intellectum habeant & rationem. *Lex domini immaculata conuertens animas.* Lex domini ipſe eſt, qui venit legem implere, non ſoluere: & immaculata lex, quia peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius: non premens animas ſeruitutis iugo, ſed ad ſe imitandum in libertatem conuertens. Vel domini lex immaculata intelligi poſſunt diuina mandata, de quibus dicit Apoſtolus, lex quidem ſancta, & mandatum iuſtum, & bonum. Ego autem carnalis ſum, venundatus ſub peccato. Hæc quidem lex, aſpirante diuina gratia, animas conuertit, peccatores ad pœnitentiam mittit, tepidos accendit, pigros excitat, immundos mundat, iniuſtos iuſtificat. *Teſtimonium domini fidele ſapientiam præſtans paruulis.* Eloquia diuina non immeritò dicuntur lex & teſtimonium. Lex, quia docent & præcipiunt: teſtimonium, quia in eis quantum nos diligat, Deus probare dignatur. Et ipſum teſtimonium eſt fidele, id eſt, credibile. Per hoc enim teſtimonium quod in illo videmus impletum, ſicut lex diuina docet: etiam futura erga nos quæ ſempiterna promiſſa ſunt, expectamus & ſperamus implenda. Et iſta lex & hoc teſtimonium ſapientiam præſtat paruulis, id eſt, humilibus. Vnde ſcriptum eſt, Super quem requieſcit ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietum, & trementem ſermones meos? Et rurſus, Confitebor tibi pater, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Præſtat ergo ſapientiam paruulis, quia inſtruit humiles de diuinis. *Iuſtitiæ domini rectæ, lætificantes corda, præceptum domini lucidum, illuminans oculos.* Rectæ ſunt iuſtitiæ domini, id eſt inflexibiles: non declinant ad dexteram ſiue ad ſiniſtram, non flectuntur in proſperis ſiue in aduerſis: corda obſeruantium eas lætificant ſpirituali gaudio. Præceptum quoque domini lucidum eſt, ſine velamento carnalium obſeruationum: illuminans oculos, id eſt, hominis interioris aſpectum. *Timor domini ſanctus permanens in ſeculum ſeculi.* Timor domini, non ille ſub lege pœnalis, temporalia bona ſibi ſubtrahi perhorreſcens, quorum dilectione anima fornicatur: ſed caſtus, quo Eccleſia ſponſum ſuum quantò ardentiùs diligit, tantò diligentiùs cauet offendere. Et ideo non foras mittit conſummata dilectio timorem hunc, ſed permanet in ſeculum ſeculi. *Iudicia Domini vera, iuſtificata in ſemetipſa.*

Ioan. 16.
Ioan. 16.
Act. 2.
Iſa. 11.
1. Corin. 12.
Matt. 5.
1. Pet. 2.
Matt. 11.
Roma. 7.
Phil. 3.
Iſa. 66.
Matth. 11.
Deut. 28.
Iſa. 1.
2. Cor. 11.
Ioan. 4.

Iudicia

Ioan. 5. Iudicia eius, qui non iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio: verè iuſtificata incommutabiliter: neque enim, vel minatus, vel pollicitus Deus quenquam fallit, aut quiſquam vel impiis ſupplicium eius, vel piis præmium ejus poteſt eripere. Iudicia domini iuſtificata ſunt in ſemetipſa, id eſt per vnitatem, non ad rixas diuiſionis, ſed ad congregationem vnitatis. Ideo linguis omnium loqui fecit, in quos primò venit: quia linguas omnium gentium ſe in vnitate congregaturum eſſe nuntiauit. Quod tunc faciebat vnus homo accepto ſpiritu ſancto, vt linguis omnium gentium loqueretur, hoc modò vnitas facit: linguis omnibus loquitur in omnibus gentibus. Et ipſa iudicia domini ſunt. *Deſiderabilia ſuper aurum & lapidem pretioſum multum: & dulciora ſuper mel & fauum.* Per hæc duo, ſcilicet aurum & lapidem pretioſum, quæ magis deſiderantur in hoc ſeculo, vult comprehendere omnes diuitias. Et per alia duo, id eſt mel & fauum, quibus nihil in hoc mundo eſt dulcius, vult intelligere omnes dulcedines: vt tu intelligas nihil tam dulce, tam pretioſum, tam amandum, tam appetendum, quàm diuina iudicia. Et cùm ea tam chara eſſe intellexeris: diligas & cuſtodias illa: quatinus mercedem inde cæleſtem & recipere merearis, & dicatur de te quod ſequitur. *Etenim ſeruus tuus cuſtodit ea, in cuſtodiendis illis retributio multa.* Quàm dulcia iſta ſunt, cuſtodiendo probat ſeruus tuus. Non cuſtodienti quidem amara ſunt: & ſequitur pœna. In cuſtodiendis autem retributio multa, non in aliquo extrà poſito commodo, ſed in eo ipſo, quo iudicia Dei cuſtodiuntur, multa retributio eſt, & gaudetur in eis. Inter hæc autem iudicia diuina quæ deſiderat, & retributionem cæleſtem quam ſperat, de propriis vir ſanctus videtur expauëſcere peccatis, cuius ſubiungit: *Delicta quis intelligit?* Et ideo ſequitur oratio. *Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce ſeruo tuo.* Non eſt mirum ſi delicta

Luc. 11. Ioan 3. Ephe. 5. ſua quiſque non intelligat, quia ipſa tenebræ ſunt, & oculum cordis impediunt, nec lucem ſinunt videre, nec ſe. Ergo Deo dicamus, qui nouit videre quid purget, nouit inſpicere quid ſanet. Illi dicamus, Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce ſeruo tuo. Delicta mea inquinant me, delicta aliena affligunt me. Ab his munda me, ab alienis parce. Tolle mihi ex corde malam cogitationem, repelle à me malum ſuaſorem.

Matt. 15. Iſta duo genera delictorum propria ſimul & aliena, primitus in exordio claruerunt. Diabolus ſuo delicto cecidit, Adam alieno deiecit. *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo.* Non ait, ſi non fuerint in me delicta: ſed, ſi mei (inquit) non fuerint dominati. Impoſſibile eſt enim hominem eſſe ſine peccato, quandiu mortaliter viuit, teſte Apoſtolo qui ait, Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt: Ergo & ſi habeamus peccatum in carne, & ſi pungat nos carnalis concupiſcentia, ſi reſiſtimus quantùm poſſumus ex voluntate, ſi non conſentimus ex ſpiritu, immaculati ſumus apud Deum, nec imputabitur, quandiu non dominabitur nobis peccatum. Sed quod eſt maximum delictum, de quo ait, Et

Iſa. 14. Apoc. 12. Gene. 3. Prouer. 20. 1. Ioan. 1.

emunda

emundabor à delicto maximo? Proculdubio ſuperbia hæc tam magnum eſt vitium, quòd deiecit angelum, & ex angelo fecit diabolum, eiq́ue interclusit inæternum regnum cælorum. Magnum hoc delictum eſt, & caput atque cauſa omnium delictorum. Scriptum eſt enim, Initium omnis peccati ſuperbia. Et ne quaſi leue aliquid contemnas, Initium, inquit, ſuperbię hominis apoſtatare à Deo. Non leue malum eſt hoc vitium fratres mei, huic vitio in his perſonis quos videtis amplas, diſplicet humilitas Chriſtiana. Propter hoc vitium dedignatur ſubdere colla iugo Chriſti, obligati arctius iugo peccati. Ab hoc vitio quod eſt caput omnium vitiorum (quia inde cætera nata ſunt) facta eſt apoſtaſia à Deo, eunte anima in tenebras, malè vtente libero arbitrio, peccatis etiam conſecutis cæteris. Propter hoc vitium, propter hoc magnum ſuperbiæ peccatum Deus humilis venit. Hæc cauſa, hoc peccatum magnum. Iſte morbus animarum omnipotentem medicum de cælo deduxit vſque ad formam ſerui, humiliauit, contumeliis egit, ligno ſuſpendit, vt ad ſaluantem medicinam curreret hic timor. Iam tandem erubeſcat homo eſſe ſuperbus, propter quem factus eſt humilis Deus. Ita, inquit, mundabor à delicto maximo, quia Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus dat gratiam. Verè ille immaculatus eſt, qui hoc delicto caret: quia hoc eſt vltimum redeuntibus ad Deum, quod recedentibus primum fuit. *Et erunt vt complaceant eloquia oris mei, & meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper.* Sic complacebunt eloquia noſtra, & meditationes in conſpectu tuo ſemper: ſi prius delicta fuerint edomita, & extincta ſuperbia. Ex his profectò verbis inſtruimur, vt domino Deo noſtro placere ſtudeamus, in noſtris ſermonibus atque cogitationibus delicta illicita refrenando, atque à ſuperbia nos emundando. Et ideo dicamus quod ſequitur: *Domine adiutor meus & redemptor meus.* Adiutor eſto in bonis, & redemptor in malis. Adiutor, vt habitemus in charitate tua: redemptor, vt liberes nos ab iniquitate noſtra.

Eccle. 10. Iſa. 14. Ioan. 12. Eccle. 10. Ibidem. Eccleſ. 10. Prouerb. 16. Matth. 11. Philip. 2. Matth. 26 & 27. Luc. 22. & 23. Iacob. 4. Luc. 18.

TITVLVS PSALMI XIX.

IN finem pſalmus David. Iſte pſalmus attribuendus eſt prophetæ David, conſiderationem ſuam dirigenti in finem, id eſt Chriſtum, qui eſt finis, & completio legis: ſicut ipſe dicit, Non veni legem ſoluere, ſed adimplere. Propheta ergo in hoc pſalmo, non ex orandi neceſſitate, ſed ex magna affectione, ea quæ ventura, plenus ſpiritu ſancto prævidebat, ſub figura optandi cauit: hoc intendens, vt expoſita nobis Chriſti reſurrectione, cui ventura applaudit, confirmet nos, vt credamus nos reſurrecturos, & in cæleſtibus conſeſſuros: vt quò præceſſit celſitudo paſtoris, ſequatur humilitas gregis. Et per hoc quòd ſub figura optandi hoc facit, deſiderium & lætitiam, quam inde habuerit, oſtendit. Dixit itaque Chriſto.

Apoc. 1. Matt. 5. 1. Theſſa. 4. Ioan. 12.

PSALMVS

PSALMVS XIX.

E*XAVDIAT te dominus in die tribulationis; protegat te nomen Dei Iacob.*
Quare non ait, in die pacis, vel proſperitatis, vel gaudij, ſed in
die, inquit, tribulationis exaudiat te? Placet quidem Deo, & vti-
lis eſt iuſto tribulatio in hoc ſeculo. Ipſa enim cor humiliat, at-
que ad orandum excitat, & facit dignum vt exaudiatur: vnde alibi idem vir
Pſal. 17. ſanctus ait, In tribulatione inuocaui dominum & exaudiuit me. Dicit ergo
Matth. 26. propheta optando & prænuntiando futura, Exaudiat te ô Chriſte, domi-
Hebr. 5. nus pater in die tribulationis, id eſt in tempore paſſionis tuæ. Exaudiat, in-
quam, vt te reſurgere faciat: protegat te immortalitate, nomen Dei Iacob,
id eſt, qui appellatus eſt Deus Iacob. Ad te enim pertinet poſteriùs natus
Gene. 25. populus, quia maior ſeruiet minori. *Mittat tibi auxilium de ſancto.* Videli-
Roma. 9. cet de ſeipſo. Ipſe enim ſanctus ſanctorum eſt, à quo bona cuncta procedũt,
Leuit. 20. teſte Apoſtolo qui ait, Omne datum optimum, & omne donum perfectum
Iacob. 1. deſurſum eſt deſcendens à patre luminum. *Et de Syon tueatur te,* Faciens ti-
bi ſanctificatum corpus Eccleſiam de ſpeculatione tutã, quæ expectat quan-
Luc. 12. do venias à nuptiis. Syon quippe interpretatur ſpeculatio. Et hi pertinent
Roma. 12. ad Syon & ad corpus Chriſti, qui contemptis terrenis mentis oculum di-
rigunt ad ſuperna. *Memor ſit omnis ſacrificij tui*: Hoc eſt, memores nos faciat
omnium iniuriarum & contumeliarum, quas pro nobis pertuliſti: *Et holo-*
Iſa. 53. *cauſtum tuum pingue fiat.* Et crucem in qua totus oblatus es Deo, in lætitiam
Hebr. 9. reſurrectionis conuertat. Holocauſtum quidem eius pingue apparuit, quã-
do in cruce pendens, & ſeipſum pro nobis Deo offerens, pinguedine cha-
Luc. 23. ritatis plenus pro ſuis perſecutoribus exorauit, dicens: Pater, ignoſce illis,
quia neſciunt quid faciunt. O dulcis domine, quàm pingue cor tuum fuit,
quàm ſuauiter arſit, quàm mirabiliter nobis intus redolet. *Tribuat tibi ſecun-*
dum cor tuum. Qui ſciſti quid vtilitatis haberet paſſio tua. *Et omne conſiliũ tuum*
Ioan. 15. *confirmet.* Non ſolùm quo animam tuam poſuiſti pro amicis tuis, vt mortifi-
Ioan. 12. catum granum copioſiùs ſurgeret: ſed etiam quo cæcitas ex parte in Iſraël
Rom. 11. facta eſt, vt plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret. *Læ-*
tabimur in ſalutari tuo. Non in terrenis diuitiis, non in tranſitoria gloria, non
in vanitate huius mundi: ſed in eo qui in æternum ſaluare nos poteſt. *Et in*
nomine Dei noſtri magnificabimur. Non in nomine noſtro, non in meritis, neq;
in viribus noſtris: ſed in nomine Dei noſtri magnificabimur. Inuocemus
ergo nomen domini Dei noſtri ſuper nos, & confeſſio nominis illius non
ſolùm non perdet, ſed etiam exaltabit nos. *Impleat dominus omnes petitiones*
tuas. Non ſolùm quas habuiſti in terra, ſed etiam quibus in cælo interpellas
Hebr. 5. pro nobis. Aduocatum, inquit Apoſtolus, habemus apud patrem Ieſum
1. Ioan. 2. Chriſtum, & ipſe interpellat pro nobis. Magna nobis fiducia eſt, quòd ipſe
Roma. 8. qui Iudex noſter futurus eſt, orare pro nobis non ceſſat. Tantùm caueamus
Hebr. 7. ne ingrati ſimus, ne quod ipſe miſericorditer poſtulat, duritia cordis noſtri
à ſe repellat. *Nunc cognoui quoniam ſaluum fecit dominus Chriſtum ſuum.* Ac ſi di-
ceret propheta, Ea quæ præmiſi, non ex diffidentia oraui: quia nunc tanto

ante

ante tempus certus ſum, quoniam ſaluum fecit dominus filium ſuum, in paſ
ſione confirmando, in obedientia conſeruando, à mortuis ſuſcitando, ad *Ephe.1.*
cælos ſubleuando, ad dexteram ſuam collocando. Ideo ponit præteritum
pro futuro: quia illud quod futurum intelligebat de Chriſto, ita erat ſibi cer-
tum, ac ſi eſſet præteritum. *Exaudiet illum de cælo ſancto ſuo.* Non de terra tan-
tùm, vbi ſe petit clarificari, verumetiam de cælo, vbi iam ad dexteram pa- *Hebr.7.* *Ioan.14.*
tris interpellans pro nobis, diffundit inde ſpiritum ſanctum ſuper creden-
tes in ſe. *In potentatibus ſalus dexteræ eius.* Potentatus noſtri ſunt ſalus fauoris *2.Cor.12.*
eius, cum etiam de tribulatione dat auxiliũ, vt quando infirmamur, tunc po
tentes ſimus. Nam vana ſalus hominum, quæ non dexteræ, ſed ſiniſtræ eius
eſt. Hac enim tolluntur in magnam ſuperbiam, quicunque peccantes tem-
poraliter ſalui facti ſunt. *Hi in curribus, & hi in equis.* Volubili ſucceſſione tem
poralium bonorum feruntur, & hi ſuperbis trahuntur honoribus, atque in
his exultant. *Nos autem in nomine domini Dei noſtri inuocabimus.* Nos autem
ſpem figentes in æternis, neque gloriam noſtram quærentes, in nomine do
mini Dei noſtri exultabimus. *Ipſi obligati ſunt, & ceciderunt.* Et ideo ipſi tem-
poralium rerum cupiditate obligati ſunt, timẽtes parcere domino, ne à Ro *Ioan.11.*
manis perderent locum: & irruentes in lapidem offenſionis & petram ſcan *1.Pet.2.*
dali, de ſpe cæleſti ceciderunt, quibus cęcitas in Iſraël ex parte facta eſt, *Roma.10.*
ignorantibus Dei iuſtitiam, & ſuam volentibus conſtituere. *Nos autem ſur-
reximus, & erecti ſumus.* Nos verò vt populus gentium intraret, de lapidibus
excitati filij Abraham, qui non ſectabamur iuſtitiam, apprehendimus eam: *Matt.3.*
& reſurreximus, nec viribus noſtris, ſed per fidem iuſtificati erecti ſumus. *Roma.5.*
Domine ſaluum fac regem. Vt ipſe qui nobis præliandi exemplum paſſione ſua *Ioan.13.*
monſtrauerit, offerat etiam ſacrificia noſtra ſacerdos excitatus à mortuis, *Hebr.7.*
& in cælo conſtitutus. *Et exaudi nos in die qua inuocauerimus te.* Quoniam no- *Ephe.1.*
bis offeres te, Exaudi nos in die qua inuocauerimus te.

TITVLVS PSALMI XX.

IN finem pſalmus Dauid. Propheta congaudens de exaudita oratione, dicit illum regem lætari in domino. Et oſtendit quot & quanta bona remuneratus eſt eum Deus pater propter conſtantiam: & econtrario quanta mala aduerſariis ſuis daturus eſt. Et hoc facit vt omnes ſperent in domino, & in miſericordia Altiſſimi: ne dextera eius inueniat eos ad perdendum. Et hìc notatur intentio, vbi dicit, Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis, & cætera. Vox prophetæ canentis de Chriſto ad Patrem.

PSALMVS XX.

D*OMINE in virtute tua lætabitur rex, & ſuper ſalutare tuum exultabit
vehemẽter.* Ac ſi diceret, domine pater, in virtute tua, quòd ver- *Ioan.1.*
bum caro factum eſt, lætabitur homo Chriſtus Ieſus, qui eſt an *Matth.2. & 27.*
tè conſtitutus rex ſuper Eccleſiam tuam, ad expugnandum dia *Ephe.1.*
bolũ, & regendum eã ſpiritualiter ſecũdum bona opera, & virtutes, & ſuper
eam ſalutem, quam per eum eidẽ Eccleſiæ tribuiſti, vehementer exultabit.

Lætitia ad animam pertinet: exultatio ad corpus. Intus lætabitur de diuini-
tate coniuncta humanitati, foris exultare ſe oſtenditur de Eccleſia ſua per
diuinitatem & humanitatem redempta: vnde & ſubditur, *Deſiderium cordis*
Luc.22. *Ioan.10.* *eius tribuiſti ei, & voluntate labiorum eius non fraudaſti eum.* Deſiderauit enim
manducare paſcha, & ponere, cùm vellet, animam ſuam, atque iterum ſume-
re eam: & dediſti ei. Et non fraudaſti eum, ſubtrahendo ei voluntatem labio-
rum eius. Quam voluntatem per labia ſua manifeſtauit, ſic dicens Deo: Vo-
Ioan.17. lo pater, vt vbi ſum ego, illic ſit & miniſter meus. Et iterum, Pacem meam in-
Ioan.14. quit, relinquo vobis. Eſt & aliud vnde lætabitur rex, & exultabit vehemen-
ter. *Quoniã præueniſti eum in benedictionibus dulcedinis, poſuiſti in capite eius coronam*
de lapide pretioſo. Prius enim quàm homo fieret, ab omnibus patriarchis &
Luc.1. prophetis benedictus eſt. Ab ipſo etiam angelo dicente ad Mariam: Benedi-
cta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Præuenit ergo Deus
pater filium ſuum regem benedictionibus: quia priuſquam fieret, benedi-
ctus eſt à pluribus. Et bene additum eſt, Dulcedinis, quia hæc copia benedi-
ctionis ex dulcedine ſuæ proceſſit dilectionis. Mutauit amaritudinem iræ
in dulcedinem miſericordiæ, & peccatoris maledictionem cõuertit in pec-
catorum remiſſionem. Et hæc eſt benedictio. In capite quoque eius coro-
nam de lapide pretioſo poſuit, quia in principio ſermonis eius accedentes
Ioan.6. ambierunt eum lapides pretioſi diſcipuli ſui, à quibus exordium annuntia-
tionis eius proceſſit. Vel per coronam poſitam in capite eius, totam Eccle-
ſiam ex omni parte Chriſtum circũdantem intelligere poſſumus: quæ con-
ſtat ex viuis & pretioſis lapidibus, ſcilicet Apoſtolis, & martyribus, confeſſo-
ribus, atque virginibus. Nec nos mouere debet, quòd non dicit, de lapidi-
bus pretioſis, ſed de lapide pretioſo. Multi enim ſunt in vnitate fidei vnum.
Act.4. Multi vnum ſunt in compage charitatis: ſicut ſcriptum eſt, Erat illis anima
vna & cor vnum in Deo. *Vitam petiit à te.* Reſurrectionem petiit, dicens, Pa-
Ioan.12. & 17. ter clarifica filium tuum. *Et tribuiſti ei longitudinem dierum in ſeculum, & in ſecu-*
lum ſeculi. Id eſt longa tempora ſeculi huius, quæ haberet Eccleſia, & dein-
Roma.6. ceps æternitatem in ſeculum ſeculi. Quod enim mortuus eſt, peccato mor-
tuus eſt ſemel: quod autem viuit, viuit Deo. *Magna eſt gloria eius in ſalutari tuo.*
Scilicet in eo quòd eum ſaluaſti, & reſuſcitaſti, & de corruptibili incorru-
Act.2. ptibilem, & de mortali immortalem feciſti. Sed adhuc *Gloriam & magnum*
decorem impones ſuper eum. Cum in cælo ad dexteram tuam collocabis. Ma-
Ephe.1. gna quippe Chriſto regi gloria eſt, à morte ad vitam reſurgere: ſed maior
eſt ei gloria ad dexteram patris ſedere. Et magnus decor eſt, hominem eſſe
Mar.16. dominum. Vel gloriam & magnum decorem impones, id eſt, glorioſos &
Matt.18. decoros ædificabis ſuper eum, qui Eccleſiæ eſt fundamentum: de quo ait
1.Cor.3. Apoſtolus, Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod po-
ſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Gloriam poſſumus referre ad immor-
talitatem, ſiue beatitudinem, ſiue ad diuinitatem. Decorem autem ad
opera & virtutes. Eſt & aliud, vnde lætabitur rex. *Quoniam dabis eum in*
benedictionem in ſeculum ſeculi. Prius benedices ei, poſteà dabis eum in be-
nedictionem populis: vt benedictus benedicat, ſanctificatus ſanctificet,

glorifica

glorificatus glorificet. Vnde Abrahæ dictum, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes. Vel dabis eum in benedictionem in ſeculum ſeculi, vt à nobis benedicatur, & laudetur in hoc ſeculo, & in futuro. *Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.* Lætabitur enim Chriſtus in die iudicij, cùm vultus & gloria Dei, quam ipſe credentibus promiſit, manifeſtabitur. Salus noſtra, & viſio Dei, erit lætitia ſua. Et tunc erit perfectum gaudium capitis, & corporis, quando implebitur quod per Apoſtolum dictum eſt: Similes ei erimus, quando videbimus eum ſicuti eſt. Et in Euangelio, Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis. Et meritò debes eum lætificare, vel in ſe ſecundum humanitatem, vel in membris ſuis. *Quoniam rex ſperat in domino.* Non ſuperbit propter regalem dignitatem, ſed humilis corde in te domino & patre ſuo ſpem ſuam conſtituit. *Et in miſericordia Altiſſimi non commouebitur.* Non conturbabit humilitatem eius obedientia vſque ad mortem crucis. Quid in hoc exemplo ſuo nobis commendat dominus Deus noſter, niſi ſpei fortitudinem & humilitatem? Si enim rex ſperat in domino, quanto magis nos in eo ſperare oportet, qui ſumus impotentes & fragiles homines? Si ille non commouetur in miſericordia altiſſimi, qui eſt ſine labe peccati, quanto plus in eadem miſericordia perſiſtere debemus, qui tot vitiis & peccatis corrupti ſumus? Cauendum eſt enim ne nobis eueniat quod ſequitur. *Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis, dextera tua inueniat omnes qui te oderunt.* Quæ eſt manus eius, niſi filius eius? Ipſe quoque eſt dextera eius, ſecundum quod æqualis eſt ei. Qui ſunt inimici eius, quos ipſe odit, & hi qui eum oderunt: niſi illi quos ipſe reprobauit, & qui in eum non crediderunt, aut credentes non obedierunt? Omnibus his in die iudicij inuenietur manus, id eſt apparebit Chriſtus ſecundum humanitatem. Inueniet eos dextera eius, id eſt, idem dominus Chriſtus, vt deſtruat eos per diuinitatis virtutem. Vnde & ſubditur, *Pones eos vt clibanum ignis.* Id eſt, conſtitues eos ardentes intrinſecus conſcientia impietatis ſuæ. *In tempore vultus tui.* Id eſt in tempore manifeſtationis tuæ in die iudicij, cùm facie ad faciem videbunt in quem pupugerũt. Vnde ſcriptum eſt; Et videbit omnis caro ſalutare Dei. Tunc *Dominus in ira ſua conturbabit eos.* Dicens, Ite maledicti in ignem æternum. Quid tunc fiet? *Et deuorabit eos ignis.* Heu dolor & triſtitia. Data ſententia ſtatim ſequetur pœna. Quàm tremenda ira, quæ tunc erit ſine miſericordia! Quàm ſæua conturbatio, vbi nulla eſſe poterit conſolatio! Quàm infelices animæ illæ quas deuorabit ignis qui non extinguetur! Vbi eſt vermis qui non morietur, vbi eſt fletus & ſtridor dentium. *Fructum eorum de terra perdes, & ſemen eorum à filiis hominum.* Si per fructum opus, per ſemen intelligimus cogitationem, vtrunque perdes de terra viuentium, & de ſocietate ſanctorum. Neque enim inimici tui eſſent, nec tantas pœnas incurrerent, niſi opera & cogitationes inutiles habuiſſent. Et meritò hæc contigerunt eis. *Quoniam declinauerunt in te mala.* Dicentes, Expedit nobis vt vnus moriatur, & non tota gens pereat. Mala quæ ſibi imminere te re-

Gen. 22. Pſal. 71. & 119. Matt. 25. 1. Ioan. 3. Ioan. 16. Matth. 11. Philip. 2. Ioan. 13. Iſa 53. 1. Pet. 2. Ioan. 10. Ioan. 3. Matt. 24. Luc. 21. Matth. 2. Zacha. 12. Ioan. 19. Iſa 40. Luc. 3. Matth. 25. Iſa. 26. Matt. 13. Ioan. 11.

gnante arbitrabantur, in te occidendum detorſerunt. *Cogitauerunt conſilia quæ non potuerunt ſtabilire.* Cogitauerunt enim nomen tuum de terra delere. Cogitauerunt vt Chriſtum occiderent, ne gentem & locum amitterent. Sed ideo amiſerunt, quia occiderunt. Non potuerunt ergo ſtabilire conſilium, quia non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra dominum. Atque ex hoc ſcio, *Quoniam pones eos dorſum.* Vt reſpiciant retrò, & non ſint apti regno Dei: vt mente & deſiderio terrena appetant & cæleſtia amittant. Sed nunquid omnes perdes? Abſit. Cæcitas enim ex parte contingit in Iſraël, vt multitudo gentium intraret. Reliquiæ autem ſaluæ fient. Vndè & ſubditur: *In reliquiis tuis præparabis vultum eorum.* Id eſt vultum tuum & præſentiam tuam, quæ fuiſſet eorum, ſi ipſi credidiſſent. Præparabis in reliquiis tuis, id eſt, quos tu tibi ſaluandos reliquiſti. Et ideo, *Exaltare domine in virtute tua.* Id eſt, reſurge & mane in æqualitate patris, vt oſtendas potentiam tuam, & maieſtatem tuam: qui prius veniſti in humilitate. Nos autem *Cantabimus & pſallemus virtutes tuas.* Cantus ad laudem, pſalmus pertinet ad bonam operationem. Ac ſi diceret: corde & opere celebrabimus, & nota faciemus mirabilia tua.

Ibidem. Prouer. 21. Luc. 9. Roma. 9.

TITVLVS PSALMI XXI.

IN finem pſalmus David, pro ſuſceptione matutina. Iſte pſalmus attribuendus eſt David, Id eſt, manu forti Chriſto, qui diabolum expugnauit, & mortem deuicit. Qui ideo dictus eſt David, quia factus eſt nobis ex ſemine David ſecundum carnem. Et ipſe nos dirigit in finem, id eſt, in ſuæ reſurrectionis glorificationem. Et eſt pſalmus pro aſſumptione matutina, id eſt, pro reſurrectione facta manè. Matutina enim fuit prima ſabbati reſurrectio eius, qua ſuſceptus eſt in æternam vitam: cui mors vltrà non dominabitur. Dicuntur autem iſta in perſona crucifixi. Nam de capite pſalmi huius ſunt verba, quæ ipſe clamauit, cùm in cruce penderet: perſonam etiam ſeruans veteris hominis, cuius mortalitatem portauit. Nam vetus homo noſter affixus eſt cruci cum illo. Intendit autem nos inuitare ſuo exemplo ad paſſionem & patientiam. Sicut enim ait Apoſtolus, Chriſtus paſſus eſt pro nobis relinquens nobis exemplum, vt ſequamur veſtigia eius. Orat autem pro ſe & pro membris ſuis: dicit quibus deſpectus fuerit à Iudæis, paſſionem ſuam narrat: & liberari animam ſuam poſtulat. Inuitat nos ad Dei laudem, prædicit gentium conuerſionem, & quòd annunciabunt cœli, id eſt, Apoſtoli, iuſtitiam eius, populo qui naſcetur ſpiritualiter, quem fecit, id eſt, reformauit dominus.

Rom. 1. Mar. 16. Roma. 6. Matth. 27. Mar. 14. Luc. 23. Ioan. 19. Roma. 6. Coloſ. 2. 1. Pet. 2.

PSALMVS

PSALMVS XXI.

DEVS *Deus meus reſpice in me, quare me dereliquiſti? longe à ſalute mea verba delictorum meorum.* Iſtud verbum in cruce audiuimus. Ibi dicit dominus, Hely Hely lamaſabacthani. Interpretatus eſt illud Euangeliſta, & dixit eum Hebraicè dixiſſe, Deus meus, Deus meus quare me dereliquiſti? Quid voluit dicere dominus? Non enim dereliquerat eum Deus, quia ſemper filius eſt in patre, & pater in filio: ſicut ſcriptum eſt, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Ipſum ergo verbum quod Deus erat, caro factum eſt. Suſcepit mortem pro nobis, & nos fecit corpus ſuum, pro quo orat ad patrem, cùm dicit, Deus Deus meus reſpice in me, quare me dereliquiſti? ac ſi diceret, O Deus omnium per potentiam, ſpecialiter autem Deus meus per gratiam, reſpice in me, id eſt, in meos, reſpectu tuæ miſericordiæ. Quare me, id eſt, meos dereliquiſti? Longe à ſalute mea verba delictorum meorum. Quomodo dicit Delictorum meorum, qui peccata non fecit, niſi quia ille pro delictis noſtris precatur, & delicta noſtra ſua fecit, vt iuſtitiam ſuam noſtram faceret? *Deus meus clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad inſipientiam mihi.* Dixit hoc de me, de te, de illo. Corpus enim ſuum gerebat, id eſt, Eccleſiam. Clamabo per diem in rebus proſperis huius vitæ, vt non mutentur: nec exaudies, quia verbis delictorum meorum ad te clamabo. Et nocte, id eſt in aduerſis huius vitæ clamabo, vt proſperentur: & ſimiliter non exaudies. Neque hoc facis ad inſipientiam mihi, ſed potius vt ſapiam, quid me clamare velis. Non verbis delictorum, nec deſiderio temporalis vitæ, ſed verbis conuerſionis ad te in vitam æternam. Multi clamant & non exaudiuntur, ſed ad ſalutem, non ad inſipientiam. Clamauit Paulus, vt auferretur ab eo ſtimulus carnis: & non eſt exauditus. Dictum eſt ei, Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur. Ergo non eſt exauditus, ſed non ad inſipientiam, imò ad ſapientiam: vt intelligat homo medicum eſſe dominum, & tribulationem medicamentum eſſe ad ſalutem, non pœnam ad damnationem. Sub medicamento poſitus vreris, ſecaris, clamas: non audit medicus ad volũtatem, ſed audit ad ſanitatem: *Tu autem in ſancto habitas, laus Iſraël.* In illis habitas, quos ſanctificaſti. Non enim habitas in corpore ſubdito peccatis. Quoniam (inquit Sapiens) in maleuolam animam non introibit ſapientia. Illi qui ſunt iuſti, qui ſunt caſti, & puri, & ſancti, ipſi ſunt habitaculum Dei. Talem ergo te exhibe, vt in te habitet Deus. Munda cor tuum, ſanctifica temetipſum, vt ex his eſſe merearis, de quibus dicit Apoſtolus, Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Et bene ait, laus Iſraël. Iſraël enim interpretatur videns Deum. Illi Deum laudare neſciunt, qui eum non vident, non intelligunt: nec eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. Sed ab his veraciter laudatur, à quibus ſpiritualiter videtur, id eſt, creditur,

Matt. 27.
Ioan. 10. & 14.
Ioan. 1.
Roma. 12.
Ephe. 4.
Iſa. 53.
1. Pet. 2.
1. Pet. 2.
2. Corin. 12.
Matt. 9.
Sapien. 1.
1. Cor. 3. & 6.
Eccle. 15.

intelligitur, amatur. Eſto & tu ſpiritualiter Iſraël, vt laus tua ſit Deus. *In te*
ſperauerunt patres noſtri. Nec eos fefellit ſpes. Non enim in ſe illam poſuerunt,
Iſa.117. & 130. & 118. ſed in te. Bonum enim eſt ſperare in domino, quàm ſperare in principibus.
Et alibi: Speret Iſraël in domino. Et rurſus: Auditam fac mihi manè miſericordiam tuam; quia in te ſperaui. *Sperauerunt, & liberaſti eos.* Ab inimicis, à tentationibus, à tribulationibus. *Ad te clamauerunt.* In tempore tribulationis. *Et ſalui facti ſunt. In te ſperauerunt, & non ſunt confuſi.* Sperauerunt vt dares
Ioſue 1. & 2 eis terram promiſſionis, & acceperunt. Nouimus & legimus quàm mul-
Exod. 12. tos patres noſtros ſperantes in ſe eruit dominus. Eruit populum Iſraël de
Dan. 3. *Danie. 14.* terra Ægypti, eruit tres pueros de camino, eruit Danielem de lacu leonum,
Daniel. 13. eruit Suſannam de falſo crimine. Sperauerunt, clamauerunt, & ſalui facti ſunt. Et illi peccatores & puri homines fuerunt. *Ego autem ſum vermis & non homo.* Ego autem non iam ex perſona Adam loquens, ſed ego propriè Ieſus Chriſtus, ſine ſemine incarnatus, ſum vermis, quia mortalis, quia de carne natus, quia ſine coitu, & ſine ſemine generatus. Non homo, ſubaudis tantùm, ſed Deus, vt eſſem in homine vltra homines. Ego talis, ſine ſemine, ſine peccato, factus ſum: *Opprobrium hominum & abiectio plebis.* Ecce, tot patres ſperauerunt & clamauerunt, & continuò liberati & ſaluati ſunt. Ipſi tamen
Matt. 27 (vt dixi) puri homines erant, & peccatores: Dominus autem flagellabatur, colaphis cædebatur, ſputis deturpabatur, ſpinis coronabatur, leuabatur in lignum, clamabat, Deus Deus meus quare me dereliquiſti? Et nemo ſubueniebat. Quare hoc? Nunquid ea virtute, qua Deus erat, libe-
Iſa. 53. rare ſe non poterat? Poterat planè, ſed nolebat. Volebat mori, volebat nos redimere, volebat nos exemplo ſuo informare, vt vel ſic dignaretur huma-
Philip. 2. na ſuperbia humilitatem Dei imitari: quia cum in forma Dei eſſet, humiliauit ſemet ipſum factus obediens non vſque ad mortem aliquam vulgarem & communem, ſed ad mortem crucis ignominioſiſſimam ſimul & crudeliſſimam. Propter hoc Deus homo voluit fieri opprobrium hominum, & abiectio plebis. Opprobrium hominum, propter crucem: abiectio plebis, quia abiecerunt eum, & petierunt Barrabam, qui erat propter ſeditionem quandam factam in ciuitate & homicidium, miſſus in carcerem: Petierunt autem ſibi donari homicidam, authorem verò vitæ crucifigentes abiecerunt. Factus eſt igitur abiectio plebis Iudaicæ. Sed iam audiamus in pſalmo, quanta paſſus ſit Chriſtus. *Omnes videntes me, deriſerunt me: locuti ſunt labiis, & mouerunt caput.* Omnes, ſubaudis, illi qui venerant ad videndum, ad crucifigendum, habuerunt me deriſui in corde
Matth. 26. & 27. ſuo: & labiis locuti ſunt deriſoria verba: id eſt illud, Aue rabbi. Et mouerunt caput, dicentes, Vah qui deſtruis templum Dei, & in tribus diebus re-
Ibidem, ædificas. Huic prophetiæ concordat euangeliſta, vbi ait, Et prætereuntes illudebant: Et mouentes capita ſua locuti ſunt labiis hæc: *Sperauit in do-*
Matt. 27 *mino, eripiat eum.* Hinc Euangeliſta ait, Confidit in Deum, liberet eum ſi vult: *Saluum faciat eum,* liberando, *quoniam vult eum.* Sicut ipſe dicit, hæc ironicè de Chriſto dicebant Iudæi, & verum tamen dicebant.

Quoniam

Quoniam tu es qui extraxiſti me de ventre. Non ſolùm de illo ventre virginali
(nam omnibus hominibus lex iſta naſcendi eſt, vt de ventre extrahantur) Rom.2.
ſed etiam de ventre Iudaicæ gentis, cuius tenebris obtegitur, & nondum Gal.5.& 6.
in lucem Chriſti natus eſt, quiſquis in carnali obſeruatione ſabbati &
circuncisione cæterorúmque talium ſalutem ponit. *Spes mea ab vberibus
matris meæ.* Spes mea Deus, non ex quo vberibus virginis lactari cœpi Luc.11.
(nam & antè quoque) ſed ab vberibus ſynagogæ, ſicut de ventre (dixi)
extraxiſti me, ne carnalem conſuetudinem ſugerem. *In te confirmatus ſum
ex vtero.* Ipſe eſt vterus ſynagogæ, qui me non pertulit, ſed iactauit me.
Non autem cecidi, quia conſtituiſti me. *De ventre matris meæ Deus meus
es tu.* Non effecit vterus matris meæ, vt tanquam paruulus oblitus eſſem
tui. Et ideo: *Ne diſceſſeris à me:* Quia ſemper mecum eris. Et oportet: Ioan.12.
Quoniam tribulatio proxima eſt. Vnde in Euangelio, Surgite, eamus: Ecce Matth.26.
appropinquabit qui me tradet. *Et non eſt qui adiuuet.* Neque Angelus,
neque homo, niſi tu ſolus. *Circundederunt me vituli multi.* Iudæi pingues,
luxuriantes, indomitæ ceruicis. *Tauri pingues obſederunt me.* Anna &
Cayphas, cæteríque maiores. Tauri quidem, quia ſuperbi: Pingues Ioan.18.
autem, quia malitia pleni erant. *Aperuerunt ſuper me os ſuum.* Palàm & Luc.11.
alta voce blaſphemantes. *Sicut leo rapiens & rugiens.* Sicut leo rapit præ-
dam, ita ipſi ex malitia & crudelitate rapuerunt me ad paſſionem, rugien-
tes atque irrationabili fremitu, & clamore ſonantes, Tolle tolle, Crucifi- Ioan.19.
ge eum: Reus eſt mortis. *Sicut aqua effuſus ſum, & diſperſa ſunt omnia oſſa* Luc.23.
mea. Aqua effuſa pedibus labentibus homines in ſe multotiens cadere fa-
cit. Effuſus ſum ſicut aqua, ſcilicet ad lapſum & ruinam eorum. Oſſa
Chriſti Apoſtoli ſunt, quibus corpus eius, quod eſt Eccleſia, ſuſtinetur &
roboratur. Hæc autem diſperſa ſunt, quia relicto eo omnes fugerunt: Matth.26.
ſicut ſcriptum eſt, Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues gregis. Zach.13.
Aliter, aqua quæ funditur, aut abluit, aut rigat. Effuſus eſt Chriſtus,
ſicut aqua. Abluti ſunt ſordentes, rigati ſunt ſitientes. Oſſa diſperſa
Apoſtoli ſunt, miſſi ad prædicationem. *Factum eſt cor meum tanquam ce-* Acto.1.
ra liqueſcens in medio ventris mei. Pro mortis dolore hoc intelligi poteſt,
quia dixit, Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem: atque præ anguſtia Matth.26.
factus eſt ſudor illius tanquam guttæ ſanguinis decurrentis vſque in ter-
ram: ita vt neceſſe fuerit eum ab Angelo cælitus miſſo confortari. Acceſſit
enim (ait Euangeliſta) angelus de cælo, confortans eum. Vel cor meum, id
eſt, ſapientia mea, quæ in ſanctis libris de me conſcripta eſt, & tanquam
dura & clauſa non intelligebatur. Poſtquàm ignis meæ paſſionis acceſ-
ſit, tanquam liquefacta manifeſtata eſt, & excepta in memoria Eccle- Luc.23.
ſiæ meæ. Inde & velum Templi ſciſſum eſt, poſtquàm Chriſtus expirauit,
quia quod velabatur reuelatum eſt. *Exaruit tanquam teſta virtus mea, &* 1.Pet.2.
lingua mea adhæſit faucibus meis, & in puluerem mortis deduxiſti me. Aruit, quia
ſe mortuum & ſine vigore oſtendit, neque ſeipſum, qui aliis auxiliari ſole-
bat, defendit. Lingua quoque adhæſit faucibus eius, quia ſicut ouis ad

Iſa.53. occiſionem ductus eſt, & non aperuit os ſuum. Et in puluerem mortis
Ioan.19. ductus eſt, videlicet in locum ſepulturæ. Vel tanquam teſta aruit virtus eius, quia quod in ipſo erat debile, infirmius factum eſt ex tribulatione. Et quomodo teſta ante ignem mollis eſt, & poſt ignem fortis: ſic Domini virtus ante paſſionem contemnebatur, poſt paſſionem
1.Corint.15. honorificabatur: & qui prius mortalis & corruptibilis erat, poſteà factus eſt immortalis & incorruptibilis. Et quomodo lingua in nobis non valet niſi ad loquendum, ſic prædicatores ſuos, linguam ſuam dixit adhæſiſſe faucibus ſuis, id eſt duobus teſtamentis, vt de interioribus caperent ſapientiam. In puluerem quoque mortis dicit ſe deductum, qui puluis ſignificat impios & ſceleratos, quos proiicit ventus tentationis à facie terræ, id eſt à fide Eccleſiæ. Nec mirum ſi hæc paſſus ſum, quæ prædixi. *Quoniam circundederunt me canes multi*. Id eſt, Iu-
Ioan. 11. & 11. dæi, latrantes contra veritatem. *Conſilium malignantium obſedit me*. Scili-
Matth.26. cet principum, Scribarum & Phariſæorum, qui conſilium fecerunt in
Ioan.19. vnum, vt Ieſum dolo tenerent & occiderent. Vnde & ſubditur, *Foderunt*, Id eſt clauis confixerunt, *manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea*. Extendendo me in cruce quaſi dinumerabilia ea eſſe oſtenderunt. *Ipſi verò conſiderauerunt, & inſpexerunt me*. Idem ipſi, & non mutati ab iniquitatis propoſito, conſiderabant, & conſiderando apud
Ioan.19. ſemetipſos inquirebant quis eſſem. Et nihil in me inſpexerunt, niſi purum hominem. *Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem*. Quòd veſtimenta diuiſerunt, ſuam diſcordiam & errorem,
Matth. 21. regniq; diuiſionem ſignificauerunt. Quòd verò inconſutilem & meliorem non diuiſerunt, Eccleſiæ concordiam figurauerunt, quæ macula
Ephes.5. caret & ruga. Vel veſtimenta diuiſa ſcripturas, & cætera ſacramenta ſignificant, quæ per hæreſes diuidi potuerunt. Sed erat ibi tunica ſupertexta, quam nemo diuiſit. Quæ eſt iſta tunica, niſi charitas, niſi vnitas, ſupertexta de cælo à patre, à Spiritu ſancto, quam nemo poteſt diuidere? Sacramenta ſibi hæretici diuidere potuerunt, charitatem non diuiſerunt: & quia diuidere non potuerunt, receſſerunt: illa autem manet
Ioan.6. integra. Sorte obuenit quibuſdam. Qui habet hanc, ſecurus eſt. Nemo illum mouet de Eccleſia catholica. Et ſi foris illa incipiat habere, intro-
Genes.8. mittitur, quomodo ramus oliuæ à columba, quam cùm emiſiſſet Noë, reuerſam gaudens in arcam rurſus intromiſit. *Tu autem Domine ne elongaueris auxilium tuum à me*. Non in fine ſeculi, ſicut cæteros, quos iudicaturus in ſede maieſtatis tuæ venies: ſed ſtatim reſuſcita me. Quod factum eſt: die enim tertia ſolutis inferni doloribus, victoque diabolo reſurrexit. Nam
Luc.24. *1.Corint.15.* ſi vſque ad generalem reſurrectionem diſtuliſſet, tota noſtra ſpes decidiſſet. *Ad defenſionem meam conſpice*. Nequid mihi noceat. Attende in his verbis humilitatem & patientiam Chriſti. Hæc enim omnia propter te & patitur, & loquitur. Vide ergo quomodo totum auxilium ſuum & defenſionem ſuam non in ſe, ſed in patre conſtituit, cum ipſe ſit Dei virtus, &

tribu

Dei ſapientia. Vult te informare ſuo exemplo vt cùm poſitus fueris in tribulationibus ſiue tentationibus, humiliter & patienter ſuſtineas, & diuinum auxilium poſtules, dicens, Tu autem Domine ne elongaueris auxilium tuum à me: ad defenſionem meam conſpice. Vnde & ſubditur, *Erue à framea Deus animam meam, & de manu canis vnicam meam.* Frameam vult intelligere mortem: quia framea gladius eſt, & gladio interficiuntur homines. Et ne intelligeremus mortem carnis, ideo non ait, Erue corpus meum, ſed, Erue animam meam. Magis enim debemus orare pro vita animæ in æternum victuræ, quàm pro vita corporis in terra putreſcentis. Per vnicam ſpam, deſignat Eccleſiam. Per canem, Iudaicum populum latrantem, diſcordantem, mordentem, iraſcentem. De cuius manu, id eſt, poteſtate, eam poſtulat liberari. Quiſquis litigat, diſcordat, mordet, iraſcitur, canis eſt. Hinc etiã dicitur, Circundederunt me canes multi, concilium malignantium obſedit me. Talium noli quærere ſocietatem, ne ab eis tandem ſis morſus & laceratus: ſed ora Deum, vt ab eis te eruat. *Salua me ex ore leonis, & à cornibus vnicornium humilitatem meam.* Leo ſignificat diabolum, de quo dicit Apoſtolus, Aduerſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Cui reſiſtite fortes in fide. Qui cum occultè inſidiatur, draco eſt: cum apertè ſæuit, leo. Quia ergo ad apertam ſæuitiam ad occidendum Chriſtum frenduerat, rectè dictum eſt, Salua me ex ore leonis. Vnicornes autem dicit ſuperbos. Ideo ſubiecit, Humilitatem meam. A cornibus (inquit) vnicornium, id eſt à ſublimitate ſuperborum, ſe ſingulariter erigentium, conſortéſque non ferentium ſaluam fac humilitatem meam. In illis quidem latebat inuiſibilis leo. Per illos à parte fremebat, à parte ſæuiebat. Rapiebat prædam, dominicam lacerando carnem. Audiuimus quæ paſſus eſt Chriſtus, & quid orauit: attendamus modò quare paſſus eſt. Audi fructum. *Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Eccleſiæ laudabo te.* Qui ſunt iſti fratres, niſi inuicem diligentes diſcipuli? Illis dictum eſt à Domino, Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos. Hos deſignat in Euangelio ipſe Dominus, quando dictum eſt ei, Ecce mater tua, & fratres tui, foris ſtant quærentes te. At ipſe reſpondens dicenti ſibi ait, Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? Et extendit manum ſuam in diſcipulos, dicens, Ecce mater mea, & fratres mei. Quicunque (inquit) fecerit voluntatem patris mei qui in cælis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt. Et, Mater mea, & fratres mei, hi ſunt qui verbum Dei audiunt & faciunt. Benè autem ait, In medio Eccleſiæ laudabo te: quia non occultè, ſed palàm venit Chriſtus patrem ſuum prædicare. Ait enim, Ego palam locutus ſum mundo, ego ſemper docui in ſynagoga, & in templo quò omnes Iudæi conueniunt: & in occulto locutus ſum nihil. Et alibi idem ſeruator ait, Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta. Quoniam quæ in tenebris dixiſtis, in lumine dicentur: & quod in aure locuti eſtis in cubiculis, prædicabitur in tectis, id eſt, palàm & coram omnibus. Narrat nomen vt

cogno

[1.Corint.1.] [1.Pet.5.] [Ioan.15.] [Matth.12.] [Luc.8.] [Ioan.18.] [Matth.10.] [Luc.12.]

cognoſcatur: prædicat laudem, vt ametur: quatinus per fidem & dilectio-nem à fratribus ſpiritualibus intra Eccleſiam colatur Deus. Deinde ad ipſius laudem nos inuitat, cùm ſubiungit: *Qui timetis dominum, lauda-te eum, vniuerſum ſemen Iacob glorificate eum. Timeat eum omne ſemen Iſrael.* Tres ordines comprehendit hîc, inchoantium, proficientium, perfecto-rum. Sed nonnulli qui peccatorum ſuorum magnitudine territi, diuino iudicio pauefacti, mala quæ geſſerunt, corrigunt: & plus timore pœnæ, quàm amore iuſtitiæ ad dominum redeunt: tales hîc admonentur, vt Deum voce & moribus laudare ſtudeant, quem praue viuendo anteà blaſ-phemabant. Et ſunt nonnulli ad altiora promoti, qui iam ſtudent ſe ſpiri-tualibus ſtudiis exercere, bonis operibus deſudare, concupiſcentias car-nis rigore ſpiritus reprimere, vitia virtutibus ſupplantare. Ipſi ſunt ſe-men Iacob, qui ſupplantator dicitur. Hi dominum de ſuis profectibus glorificare iubentur, vt videlicet tantò plus proficiant, quantò non in ſeipſis, ſed in domino gloriantur. Et ſunt plerique, qui iam culmen per-fectionis obtinent, qui ea quæ retrò ſunt, penitus obliuiſcentes, mentis

Galat. 2. Coloſ. 3. oculos in aſpectum veri luminis intentos habent: cuncta terrena tran-ſcendunt, animo ſolis cæleſtibus commorantur, carnalia in ſe deſideria extinguunt, mundo mortui Deo viuunt. Hi ſunt ſpiritualiter ſemen Iſraël qui videns Deum, interpretatur, qui carnis & animæ inquinamenta

Matth. 5. fugiunt, vt Deum videre mereantur. Hi admonentur, ipſum quem amant, indeſinenter timere: non ſeruili timore, quo peccatores timent Deum, ne puniantur: ſed timore caſto, quo perfecti Deum timent ne de-ſerantur. Quare autem timendus & glorificandus ſit dominus, oſten-ditur, cùm ſubinfertur: *Quoniam non ſpreuit, neque deſpexit deprecationem pau-peris.* Non ſpreuit, vt repelleretur, neque deſpexit, vt vilipenderetur, de-precationem pauperis, id eſt humilis. *Nec auertit faciem ſuam à me, & cùm clamarem ad eum, exaudiuit me.* O mira omnipotentis Dei clementia! venit aliquis pauper ad diuitem, potentem deprecatur humiliter, clamat pro

Eccleſ. 13. Prouer. 21. neceſsitate, poſtulat adiutorium, aut petit ſubſidium. Quid facit diues ſuperbus? Deſpicit humilem perſonam, auertit faciem ſuam, non dignatur attendere, faſtidit audire. Quod ſuperbus homo contemnit, humilis Deus

Pſal. 112. ſuſcipit. Excelſus enim dominus humilia reſpicit, pauperes miſericor-diter attendit, piè exaudit. Dicatur ergo meritò quod ſubditur: *Apud te laus mea in Eccleſia magna, vota mea reddam in conſpectu timentium eum.* Par-ua erat Eccleſia, cùm in vna gente tantùm, id eſt, in Iudæa notus erat

Pſal. 75. Deus. Modò magna eſt, quia toto terrarum orbe diffuſa: in ea quotidiè laudes Deo referuntur, vota & ſacrificia perſoluuntur: non in abſcondito propter timorem perſequentium: ſed in manifeſto, in conſpectu creden-tium. Vnde & ſubditur: *Edent pauperes & ſaturabuntur: & laudabunt domi-num qui requirunt eum: viuent corda eorum in ſeculum ſeculi.* Qui ieiuni erant à

Tren. 4. pabulo veritatis, qui eſuriebant & ſitiebant iuſtitiam, modò paſcuntur di-

Matth. 5. uinis ſcripturis, reficiuntur cæleſtibus ſacramentis: laudant, qui requirunt eum: quoniam laus eſt domini, eructatio ſaturitatis fidelium. Inde viuunt corda

eorum

eorum in æternum, quia cibus ille cordis & animæ eſt; de quo ſcriptum
eſt, Qui manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et, Beati qui eſu- *Ioan.6.*
riunt & ſitiunt iuſtitiam: quoniam ipſi ſaturabuntur. Non enim in ſolo *Matth.5.*
pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Quòd *Matth.4.*
autem Eccleſia magna ſit, oſtenditur ex verbis quæ ſequuntur. Dicitur
enim, *Reminiſcentur & conuertentur ad dominum vniuerſi fines terræ, & adora-*
bunt in conſpectu eius vniuerſæ familiæ gentium. In eo quod ait, Vniuerſi fines
terræ, &, Vniuerſæ familiæ gentium: inſinuat in omni parte mundi, & in
omni gente coli & adorari dominum. Prævidebat vir ſanctus futurum,
quod nos modò videmus adimpletum. Reminiſcuntur enim Deum,
cuius obliti erant: & conuertuntur ad eum, à quo auerſi erant, cùm terre-
na appeterent, & æterna non intelligerent, & ſeruirent creaturæ potius *Rom.1.*
quàm creatori, qui eſt benedictus in ſecula. Et adorant eum, qui idola
adorare conſueuerant. *Quoniam Domini eſt regnum, & ipſe dominabitur gen-*
tium. Expulſus eſt diabolus, recuperauit hæreditatem ſuam Chriſtus: *Ioan.12.*
regit populum ſuum ſpiritualiter, poſſidet eum tanquam regnum ſuum,
dominabitur in gentibus poteſtate perpetua. Et quia dixerat familias
gentium Dominum adorare, adiunxit de poteſtatibus, dicens, *Man-*
ducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ. Qui ſunt pingues terræ, niſi *Pſal.71.*
diuites & abundantes in ſeculo? Guſtauerunt & probauerunt, quoniam *1.Pet.2.*
ſuauis eſt Dominus: & ideo adorauerunt. Quod autem ait vniuerſos
fines terræ, & vniuerſas familias gentium, & omnes pingues terræ con-
uerti & adorare Dominum: non ſic intelligendum eſt, vt nullus rema-
neat in terræ terminis, ſiue in familiis, ſiue in principibus, qui Deum non
colat: ſed in omni parte terrarum, ab omni genere familiarum, ab omni
genere poteſtatum accipiendum eſt credi, & adorare Deum. Nam quòd *Matth.20.*
multi debeant reprobari, oſtenditur, cùm ſubinfertur: *In conſpectu eius*
cadent omnes qui deſcendunt in terram. In terram deſcendere, eſt ſtatum
mentis ad terrena concupiſcenda inflectere. Sed, ſicut dicit Apoſtolus,
Vniuſcuiuſque opus quale fuerit, ignis probabit. Deus manifeſtè ve- *1.Corint.3.*
niet, viuos & mortuos iudicaturus. Ibi cadent reprobi in infernum,
ibi reſurgent electi ad cælum. Audituri ſunt illi, Ite maledicti in ignem
æternum. Audituri ſunt iſti, Percipite regnum vobis præparatum. Vn- *Matth.25.*
de & ſubditur: *Et anima mea illi viuet, & ſemen meum ſeruiet ipſi.* Illi iam viue-
re incipiunt, qui cum Apoſtolo dicunt, Noſtra autem conuerſatio in *Phil.3.*
cælis eſt. Hinc ipſe ait, Viuo ego, iam non ego: viuit verò in me Chriſtus: *Gal.2.*
Ideo ſancti viri abnegant ſemetipſos, & quaſi perdunt animas ſuas in hoc *Ioan.12.*
mundo, vt in vita æterna cuſtodiant eas. Semen autem eorum ſunt ipſo-
rum opera bona, ſiue hi qui per eos conuertuntur & ſeruiunt Deo. Semen *Marc.16.*
ſuum miſit Chriſtus in terra, cùm præcepit Apoſtolis Euangelium prædi-
care omni creaturæ. Miſſa ſunt pauca grana, & creuit meſſis multa. Annun *Luc.10.*
tiauerunt enim, & locuti ſunt, & multiplicati ſunt ſuper numerum. Quod
cùm vir ſanctus præuidiſſet futurum, ſubiunxit: *Annũtiabitur domino genera-*

tio ven

tio ventura, & annũtiabunt cæli iuſtitiam eius populo qui naſcetur, quem fecit dominus.
Generatio ventura, generatio eſt noui teſtamenti, quæ nos ſumus: annũtia-
ta domino, id eſt ad honorem domini, vt ipſius hæreditas maneamus. Hinc
1. Pet. 2. Apoſtolus ait, Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta,
populus acquiſitionis. Cælorum autem nomine Apoſtoli deſignati ſunt,
qui iuſtitiam Dei annuntiauerunt populo nato ex fide, creato à Deo in o-
Ioan. 5. peribus bonis. Si ergo annuntiati ſumus domino, credamus in ipſum, &
Pſal. 33. illuminati per iuſtitiam, qua ſciamus declinare à malo & facere bonum: &
nati in eo per gratiam, vt filij eius eſſe mereamur, facti ab eo noua creatu-
2. Corint. 5. Rom. 6. ra: Iuſtum eſt vt in hac nouitate vitæ maneamus, & ſeruiamus Deo noſtro
Luc. 1. in ſanctitate & iuſtitia coram ipſo omnibus diebus vitæ noſtræ.

TITVLVS PSALMI XXII.

PSALMVS David. Loquitur Eccleſia, per totum hunc pſalmum gaudens & gratias agens, pro impenſis ſibi cælitus beneficiis. Poteſt ad perſonam vniuſcuiuſque fidelis referri, qui conſecutus gratiam baptiſmatis in ſanctificatione ſpiritus ſancti mundatus, refert gratias Deo. Intentio Eccleſiæ eſt, in hoc loco infirmiora membra ſua informare, vt ſi aliquod bonum eis completum eſt, vel complendum, ſiue in hac vita, ſiue in futura, diuinæ gratiæ, & non meritis ſuis ſtudeant imputare. Et per totum hunc pſalmum fit commendatio diuinæ gratiæ. Ait ergo.

PSALMVS XXII.

DOMINVS regit me, & nihil mihi deerit: in loco paſcuæ ibi me collocauit.
Pſal. 2. Dicitur in alio pſalmo, Reges eos in virga ferrea, id eſt, in in-
flexibili iuſtitia. Ad hoc enim rex conſtitutus eſt, vt ſpirituali-
ter Eccleſiam ſuam regat ſecundum bonos mores & virtutes:
quatinus ſuo regimine gubernata ab inopia præſentis miſeriæ deducatur
1. Corint. 15. ad paſcua æternæ vitę. Ibi nihil ei deerit, vbi Deus erit omnia in omnibus.
Ibi eſt locus paſcuæ, qui in hoc mundo incipit à fide, ibi proficitur in con-
Ioan. 10. templatione. Hinc Veritas ait, Per me ſi quis introierit ſaluabitur, & ingre-
dietur, & egredietur, & paſcua inueniet. Ingredietur, videlicet ad fidem:
Pſal. 16. Egredietur ad contemplationem, Inueniet paſcua, quando implebitur
quod in alio pſalmo dicitur, Satiabimur cùm apparuerit gloria tua. Sed
Ioan. 3. quia per redemptorem noſtrum dicitur, Niſi quis renatus fuerit ex aqua &
Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei: rectè ſubiungitur: *Super
aquam refectionis educauit me, animam meam conuertit.* Aqua refectionis aqua eſt
baptiſmatis: hoc ſacramentum regenerationis eſt & ſalutis exordium: ibi
anima reficitur, & educatur cùm à peccatis abluitur, fide imbuitur, mori-
bus innouatur. Ibi conuertitur à diabolo ad Deum, à malo ad bonum,
à morte ad vitam, ab iniquitate ad iuſtitiam. Vnde & ſubditur, *Deduxit me
ſuper ſemitas iuſtitiæ propter nomen ſuum.* Quid per ſemitas, niſi arctiora iuſtitiæ
præcepta deſignantur, quibus fideles animæ ad cæleſtia regna deducun-
tur?

tur? Arcta enim & anguſta eſt via, quæ ducit ad cælos. Nec ſufficeret aquis refectionis educari, niſi contingeret operibus iuſtitiæ perfici. Teſte enim Apoſtolo fides ſine operibus mortua eſt. Et ne videretur hæc aſcribere ſuæ iuſtitiæ, ideo ait, Propter nomen ſuum: ac ſi diceret, Non propter meritum meum. Non enim ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed propter ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit. Deinde non ſolùm iuſtitia perfectam, ſed etiam inter aduerſa ſe eſſe intrepidam oſtendit hæc fidelis anima, cùm ſubiungit: *Nam etſi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala; quoniam tu mecum es.* Mortis vmbræ ſunt omnes reprobi, imitatores diaboli. Ipſe enim hoc nomine appellatus eſt, ſicut Ioannes ait, Et nomen illi mors. In medio vmbræ mortis erant, quibus Paulus dicebat, In medio nationis prauæ & peruerſæ, inter quos lucetis tanquam luminaria, verbum vitæ continentes. Quare autem non timuerit in medio prauorum conſtitutus oſtendit, dicens, Quoniam tu mecum es. Magna eſt ſecuritas, ſecum habere Deum. Vnde Apoſtolus, Si Deus, inquit, pro nobis, quis contra nos? Vbi diuina præſentia eſt, ibi impoſsibile eſt vitia intereſſe. Vbi eſt virtus diuina, omnia ſuperat aduerſa. Et quia eos quos inhabitat Deus, aliquando vtiliter exercet flagellis, aliquando miſericorditer ſpiritualibus & temporalibus refouet bonis: rectè ſubiunctum eſt: *Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt.* Quia virga percutimur, baculo ſuſtentamur: per virgam intelligimus diſciplinam, per baculum, conſolationis ſuſtentamentum. Vtroque modo nos cōſolatur dominus, flagellis videlicet & donis. Ad hoc enim modò nos flagellat, vt in futuro nihil in nobis inueniat, quod puniat. Ad hoc corripimur, vt probemur, & emundemur, vt emendetur negligentia, probetur patientia, tribuatur corona: Vnde ſcriptum eſt, Beatus vir qui ſuffert tentationem, quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ. Virga domini cōſolabatur Apoſtolus, cùm diceret, Gloriamur in tribulationibus. Et quia ſancti viri, dum foris tribulantur, gratia Dei pleni interius gloriantur: benè ſubiunctū: *Paraſti in conſpectu meo menſam.* Vt iam non lacte alar, velut paruulus: ſed velut maior cibum ſumā firmatus. *Aduerſus eos qui tribulant me.* Vel per menſam poſſumus intelligere ſacram ſcripturam, quæ in conſpectu noſtro parata eſt atque expoſita: quæ præſentat nobis diuerſarum ſententiarum fercula, vt eis reficiamur tanquam cibis ſpiritualibus, ne inter mundi huius aduerſa deficiamus. Vnde Paulus ait, Quæcunque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt: vt per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus. Et quia ipſa ſcriptura nihil prodeſt ſine gratia, ſubiunctum eſt, *Impinguaſti in oleo caput meum.* Id eſt, lætificaſti gaudio ſpirituali mentem meam. Rectè per caput, mens intelligitur: quia ſicut capite reguntur membra, ita mente cogitationes diſponuntur. Caput ergo in oleo impinguatur, quotiens infuſione ſancti Spiritus mens noſtra inungitur. Vel parauit menſam dominus, quando in ſacramento ſuo nobis dedit carnem ſuam ad manducandum, & ſanguinem ſuum ab bibendum. Hinc eſt, quòd in cœna paſchali, quando dominus traditus eſt, cœnantibus diſcipulis, accepit Ieſus panem, & benedixit ac fregit, deditque diſci-

Matth. 7. *Iacob. 2.* *Tit. 3.* *Apoc. 6.* *Phil. 2.* *Roma. 8.* *Apoc. 3.* *Iaco. 1.* *Rom. 5.* *1. Corint. 3.* *Rom. 15.* *Matth. 26.* *Marc. 14.* *Luc. 22.* *1. Corint. 11.*

pulis ſuis, dicens, Accipite & manducate: hoc eſt enim corpus meum. Obtulit & calicē ſanguinis ſui, vt biberēt ex illo, in remiſsionem peccatorum. De hoc calice ſubditur: *Et calix meus inebrians quàm præclarus eſt.* Verè præclarus, quo ſanguis offertur immaculatus. Hoc poculo fidelium inebriatur affectus, & lætitiam induit de remiſsione peccatorum: quod ſignificat oleo caput impinguatum. Hoc pane cor iuſti cōfirmatur, hoc oleo lætificatur, hoc calice inebriatum mutatur à peccatis, per miſericordiam abluitur, virtutibus deriuatur. Deinde per eiuſdem miſericordiæ donum ad cæleſtem patriam anima fidelis ſubleuatur. Vnde ſubiunctum eſt, *Et miſericordia tua ſubſequetur me omnibus diebus vitæ meæ.* Miſericordia domini electos ſuos præuenit, & ſubſequitur. Nolentem præuenit, vt bene velit: volentem adiuuat, vt perficiat: operantem ſubſequitur, vt perſeuerare mereatur. Non enim qui cœperit, ſed qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Vnde & ſubditur: *Et vt inhabitem in domo domini in longitudine dierum.* In illa beata domo, vbi ſanctorum eſt habitatio, nulla eſt dierum varietas: ſed vnus dies, & vna æternitas. Ibi enim ſplendet ſol iuſtitiæ, apud quem non eſt transmutatio, nec viciſsitudinis obumbratio. Sed quia nos longa tempora dierum ſpatiis ſolemus menſurare, ſcriptura ſacra noſtro vſu loquens æternam vitam dierum longitudine voluit deſignare. Ecce qualiter nos regit Deus noſter, vt ad vitæ paſcua deducere poſsit. Aquis baptiſmatis nos abluit, animas noſtras à vitiis, & à diabolo ad Deum cōuertit: Super iuſtitiæ ſemitas nos exaltat, inter aduerſa corroborat, diſciplina caſtigat, conſolatione ſuſtentat, pabulo veritatis mentem ſatiat, gaudio ſpirituali replet, charitate inebriat. Ad vltimum perſeuerantiam vſque in finem nobis tribuit, & poſt finem in cæleſti domo perenniter & fœliciter inhabitare facit.

Matth. 24.

Malach. 4. Iacob. 1.

TITVLVS PSALMI XXIII.

VELVM præſentis tituli iuuante domino ſubleuemus, vt nobis penetralia pſalmi clarius innoteſcāt. Titulus eius eſt, Pſalmus Dauid, prima ſabbati. Significat diem dominicum prima ſabbati, quæ prima eſt poſt ſabbatum, qua die dominus reſurrexit à mortuis: quæ propter excellentiam tanti miraculi propriè dominica nuncupatur. Dicit pſalmus quòd domini eſt terra, & ab ipſo fundata. Intendit quoque fideles admonere, vt aſcendant in montem domini, montem iuſtitiæ: vt mūdent ſe ab omni inquinamēto carnis & ſpiritus, vt proficiāt in operibus bonis, vt cuſtodiāt ſe ab omni dolo: quatinus accipere mereantur benedictionē & miſericordiā à domino. Item admonētur attollere portas virtutū ad introducendū dominū, qui eſt fortis & potens debellator hoſtiū & vitiorum, dominus virtutū, & rex gloriæ. Vox eſt in hoc pſalmo congratulantium Chriſto reſurgenti, quaſi victori de bello redeunti. Dicatur ergo.

Marc. 16.

Pſal. 20.

2. Corint. 7.

PSALMVS XXIII.

DOMINI eſt terra & plenitudo eius, orbis terrarum & vniuerſi qui habitant in eo. Si hæc verba iuxta hiſtoriā accipimus, ex rebus viſibilibus intra nos penſare debemus, quanta ſit dignus veneratione tantus ac talis dominus, qui totum mundum ſuo dominio

potuit

potuit ſubiugare. Quod ſi hoc ſpiritualiter accipimus, per terram Eccleſiã, per plenitudinẽ eius, opera & virtutes intelligere poſſumus. Quę cuncta domini ſunt, id eſt à domino facta atque diſpoſita. Et ne quis tantùm vnam terram, aut vnam gentem, ſcilicet Iudaicam eſſe domini æſtimaret, ſubiunxit: *Ioan. 1.*
Orbis terrarum, & vniuerſi qui habitant in eo. Cùm clarificatus dominus annũciatur in fidem omnium gentiũ, gratia eius abundanter diſtribuitur, longè lateq; peccata dimittuntur. Millia millium domino reconciliantur, Et vniuerſus orbis terrarũ fit Eccleſia eius. Et meritò. *Quia ipſe ſuper maria fundauit eũ, & ſuper flumina præparauit eum.* Terrà vel orbis ſuper maria fundari dicitur, quia aquis maris vndique circundatur: ſicut dicimus aliquam ciuitatem ſuper mare fundatam, non vt ſub ea mare ſit, ſed quia in fine primo ſupereminet mari. Si autem aliud, quod ad nos magis pertinet, iſta dicta ſignificant: poſſumus intelligere per mare, mundum: per flumina cupidos homines, qui labuntur in ſeculum. Etiam iſtos ſuperat Eccleſia, quæ deuictis per domini gratiam cupiditatibus ſecularibus, ad recipiẽdam immortalitatem charitate parata eſt. Super maria fundata eſt Eccleſia, quia iuxta amaras huius ſeculi fluctuationes ſita eſt. Siue ſuper maria, non ſub mari fundatur: quia nullis impiorũ tormentis ſuperatur. Vel quia nõ ei vitia, ſed ipſa viriis dominatur. Super flumina quoque præparatur, quia ſuper populos, & ſuper principes & poteſtates, qui fluminũ nomine deſignãtur, magiſtri atq; prælati cõſtituuntur. Ecce, Eccleſia poſita eſt in ſublimi: in alto locauit dominus orbem ſuum, ſicut imperator palatium. Et quis miles aſcẽdet illuc ad imperatorem? *Quis aſcendet in montem domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius?* Aſcendere multorum eſt, ſtare autem paucorum tantùm & perfectorũ. Aſcendit Iudas, ſed minimè ſtetit. Aſcenderunt multi alij, ſed cõuerſi abiere retrorſum. *Ioan. 12.*
Quis ergo ſic ſtabit, vt non cadat vt in tempore tẽtationis non recedat? Sequitur & dicit, *Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam ſuam, nec iurauit in dolo proximo ſuo.* Innocens manibus & mundo corde eſt, qui nõ operatur, nec cogitat malũ. In manibus enim opera, in corde cogitationes intelligimus. In vano autẽ animã ſuã accipit, quiſquis infructuoſè viuit. In vano animas ſuas acceperãt, quibus paterfamilias dicebat: Quid hîc ſtatis tota die otioſi? Qui ne otio vacarent vanitatis, continuò audierunt, Ite & vos in vineã meã, & quod iuſtũ fuerit dabo vobis. Quiſquis ab bene operandum ſe præparat, hic eſt qui non accepit in vano animã ſuã. Proximo ſuo in dolo iurare, eſt verũ ei pro falſo, aut falſum pro vero affirmare. In dolo proximo ſuo iurat, qui ea verba affirmando denũtiat, quibus eum decipiat. Qui ergo ſic bona agit, vt in opere, in cogitatione, & in verbo innocuus ſit, *Hic accipiet benedictionem à domino, & miſericordiã à Deo ſalutari ſuo.* Inter illos enim erit, quibus in die iudicij dicturus eſt dominus, Venite benedicti patris mei. Et hæc benedictio non erit ex meritis ſuis, ſed ex miſericordia ſui ſaluatoris qui non ex operibus iuſtitię noſtræ, ſed propter ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit. *Hæc eſt generatio quærentium eum, quærentium faciem Dei Iacob.* Ex talibus, inquit, conſtituitur Eccleſia, ſic naſcuntur qui quærunt eũ: qui quærunt faciem, id eſt cognitionem Dei Iacob, minoris fratris, in quo Deus gratiam

Ioan. 6. & 18.
Luc. 8.
Matth. 20.
Matth. 25.
Tit. 3.

Malach. 1. ſuam commẽdauit. Antequam enim aliquid egiſſent boni vel mali, dictum
Rom. 9. eſt, Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. Sicut tunc minori fratri gratia di-
Iaco. 4. uina data eſt, & maiori non data: ſic adhuc ſuperbis, tanquam maioribus, re-
ſiſtit dominus, humilibus autem, quaſi minoribus dat gratiam ſuam. Dia-
pſalma. *Attollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit
rex gloriæ.* Quinque portas habet homo, quinque videlicet corporis ſenſus:
Ierem. 9. viſum, auditum, guſtum, odoratum, & tactum. Hæ autẽ portæ, niſi ſingulis
cuſtodibus cuſtodiantur, per eas diabolus frequenter ingreditur & regre-
Ioan. 14. ditur. Oportet ergo vt hæ portæ claudantur diabolo, & aperiãtur Deo. Vn-
de & rectè hîc principes appellantur, quia his corporalibus ſenſibus ſpiri-
1. Corint. 9. tualiter principantur. Qui ſtudent caſtigare corpus ſuum, & in ſeruitutẽ re-
Rom. 6. digere, ne regnet peccatum in eorum mortali corpore: hi iubẽtur attollere
portas ſuas, ſcilicet ſenſus corporales, & portas æternales eleuare, quæ ſunt
fides, ſpes, & charitas, cæteręque virtutes: quę meritò æternales portę nomi-
nantur, quia per eas ingreſſus æternæ patriæ aperitur. Per eas etiam portas
Deus ad humana corda ingreditur. Vnde dicitur: Et introibit rex gloriæ.
Ipſe eſt enim rex cæli & terræ, largitor gloriæ, deſtructor ſuperbiæ: vt qui
2. Corin. 10. gloriatur, in domino glorietur. Pauet admirans natura mortalis, & quærit:
Phil. 2. *Quis eſt iſte rex gloriæ? dominus fortis & potens, dominus potens in prælio.* Qui accepit
formã ſerui, ecce dominus eſt. Antè infirmus ex corruptione, modò fortis
ex immortalitate. Antè quaſi impotens, cùm occideretur: modò potens in
1. Pet. 3. prælio, cùm morte ſua mortem deſtrueret, & reſurgens à mortuis diabolum
debellaret. Et quia duo populi erant, Iudaicus videlicet & gentilis, qui per
Dei gratiam ſaluandi fuerant: rectè quod primum Iudaico dicitur, poſtmo-
dum gentili replicatur, cùm ſubditur, *Attollite portas principes veſtras, & eleua-
mini portæ æternales, & introibit rex gloriæ.* Rurſus tremit humana fragilitas, &
quærit, *Quis eſt iſte rex gloriæ? dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ.* Notandũ quòd
ſuperiùs deſcribitur Dominus fortis & potens in prælio: hîc verò dicitur
virtutum & rex gloriæ: quia videlicet apud Iudæos ſuſtinuit certamen paſ-
ſionis, apud gentiles obtinuit gloriam virtutis. Apud eos in terra pœnis af-
ficitur, apud iſtos in cælo iam reſidens, virtutibus & miraculis declaratur.
Epheſ. 2. Nos autem honoremus dominum & regem noſtrum, qui potenter aëreas
poteſtates debellauit: & referamus ei gratias, qui ſeruis ſuis virtutem & glo-
riam miſericorditer tribuit.

TITVLVS PSALMI XXIIII.

SEQVENTIS operis titulus eſt, Pſalmus Dauid. Quoniã quid ſit pſalmus & quis intellectus ſit per Dauid, frequenter diximus: non oportet vt in his moram faciamus. Vox eſt fidelis animæ in hoc pſalmo de morte infidelitatis ad fidem conuerſæ, perſeuerantia orantis. Intendit autem nos exemplo ſuo inſtruere, vt poſtquam ad fidem conuerſi fuerimus, ad vomitũ non redeamus: ſed vt perſeueremus in bono propoſito, orationi inſiſtamus. Vox Eccleſiæ.

PSALMVS XXIIII.

AD te domine leuaui animam meam, Deus meus in te confido non erubeſcã.
Cùm te desererer anima mea, carnalibus deſideriis conculca-
batur in terra. Homo enim recedens à Deo, ſtatim vitiorũ tra-
ditur poteſtati. Et ex eo quod in me confidebã, perductus ſum
vſque ad hãc quã patior ærumnã. Et qui deſerto Deo, ſicut Deus eſſe volui, à *Geneſ. 3.*
paradiſi gaudiis eiectus, de mea ſuperbia malè irriſus erubui. Et quia mihi
malè erat ſine te, conuerſus animã meam leuaui ad te. Iam te Deum meum
confiteor, in te fiduciam meam conſtituo. Non erubeſcam vlterius, corru-
ptus à peccato. *Neque irrideant me inimici mei.* Id eſt, ſerpentinis atque occultis
ſuggeſtionibus inſidiantes non me deiiciant. Irriſione enim digni ſunt, qui
diabolicis decepti ſuaſionibus à bono propoſito recedunt: qui poſt conuer
ſionem ad ſeculum redeũt, qui poſt virtutes ad vitia decidunt. Sed eum ini-
mici non potuerunt irridere, quem in bono propoſito diuina bonitas fece-
rit permanere. Vnde & ſubditur: *Et enim vniuerſi qui ſuſtinent te, non confunden-
tur.* Deum ſuſtinet, qui nullis ab eo tentationibus moueri valet. Hinc Veri-
tas ſuis diſcipulis ait, Vos eſtis qui permanſiſtis mecũ in tentationibus meis.
Hi profectò non confundẽtur, imo gloriabuntur, quia ſcriptum eſt, Beatus *Luc. 22.*
vir qui ſuffert tẽtationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam *Iaco. 1.*
vitæ. Quo contrà de reprobis dicitur, Væ his qui perdiderunt ſuſtinentiam. *Eccleſ. 2.*
Suſtinentiam videlicet perdunt, qui dum diu ſe immorari in iſtis viſibili-
bus æſtimant, ſpem inuiſibilium derelinquunt: de quibus ſubiungitur: *Con-
fundantur omnes iniqua agentes ſuperuacuè.* Superuacuè inquam, reprobi agunt,
quia nihil ſecum de fructu ſui laboris deferunt. Alius nanque adipiſcendis
honoribus exudat, alius multiplicandis facultatibus ęſtuat, alius promeren-
dis laudibus anhelat. Sed quia cuncta hæc hîc quiſque moriens deſerit, la-
bores in vacuum perdidit, qui ſecũ ante iudicem nihil tulit. Tunc reprobus
quiſque cõfunditur, cùm iudex exterius cernitur, & omnis ante oculos cul- *Naum 1.*
pa reducitur: cùm accuſator interius toleratur, & mens ſuper gehennæ in-
cendia ſuo grauius igne cruciatur. Hoc etiã in confuſione reproborũ verti-
tur, quòd electorũ gloriã conſpiciunt, vt ad maiora reatus ſui ſupplicia re-
pulſi videãt qđ perdiderunt: horũ extrema cõfuſio, ęterna dãnatio eſt, quam *Math. 7.*
ne cõuerſus iſte per latã gradiẽdo viam incurrat, dominũ ſuum humiliter
exorat dicens, *Vias tuas domine demonſtra mihi, & ſemitas tuas edoce me.* Per vias
latiora & minora præcepta iuſtitiæ poſſunt intelligi. Per ſemitas verò altio-
ra & perfecta mandata. Ad latiorẽ iuſtitiæ pertinet viã, cũ ex rebus poſſeſſis *Luc. 18.* *Math. 25.*
pręcipimur decimas dare, pauperes recreare, nudos veſtire, eleemoſynis pec *Dan. 4.*
cata redimere, & cæteris operibus miſericordiæ deſeruire. Ad ſemitas autẽ
pertinere videtur, cùm omnibus quæ habemus renũciare iubemur, cuncta *Math. 19.*
quę mundi ſunt, deſpicere, noſmetipſos abnegare, Deum ex toto corde dili- *Luc. 14.*
gere. Iſtas ſpirituales vias & ſemitas electis ſuis dominus & in ſcripturis ex-
terius demõſtrat, & interius in corde per gratiæ aſpirationẽ docere nõ ceſ-
ſat: quatinus eruditi & errorẽ vitare ſciant, & dirigi in veritate. Et ideo ſub-
iungit: *Dirige me in veritate tua, & doce me: quia tu es Deus ſaluator meus, & te ſu-*

Pſal.115. *ſtinui tota die*. Quia nihil in me habeo niſi tortirudinẽ peccati, & mendaciũ
erroris:ideo neceſſe eſt,vt in veritate dirigas tortuoſum,& doceas ignarum.
Quod ideo debes facere,quia tu es Deus meus qui me creaſti,ſaluator meus,
qui me redemiſti:quem tota die ſuſtinui,id aſſiduè expectaui. Vnus dies nõ
præteriit,quin te ſuſtinerẽ:nec proſperis nec aduerſis moueri potui,quin in
te ſemper ſpem meam conſtituerem. Vel poſt cognitas vias & ſemitas,id eſt
Matth.19. poſt cognita latiora mãdata,vt eſt,Non occides,non mœchaberis, nõ fur-
Luc.10. tum facies,& ſimilia:& poſt cognita altiora mandata,vt eſt Diliges proxi-
Matth.7. mum tuum ſicut teipſum,&,Quæ vultis vt faciant vobis homines,& vos fa-
Matth.5. cite illis:&,Diligite inimicos veſtros,benefacite his qui oderunt vos, &c.
Poſtquàm has vias & ſemitas monſtraueris & docueris,Dirige me in verita
te tua,id eſt,fac me rectum in operatione iuſtitiæ:Et doce me,id eſt,fac mi-
hi notum,quia tu es Deus ſaluator meus,id eſt,creator & redemptor. Ac ſi
diceret, Doce me vias,quibus ad veritatem veniam: qua completa ad teip-
Ioan.14. ſum,qui veritas es & vita,cognoſcendum & perfruendum perringam, &
pertingendo ſuſtineam. Quod vt poſſit fieri, *Reminiſcere miſerationum tuarum
domine, & miſericordiarum tuarũ quæ à ſeculo ſunt*. Nulla obliuio cadit in Deum,
Hebr.4. vt reminiſci poſſit:Ei enim qui eſt vera ſapientia,cuncta ſunt præſentia. Sed
humano vſu loquitur,cùm exorat Deum,vt reminiſcatur. Quaſi enim obli-
tus miſerationum ſuarum Deus fuerat,cùm tanquam iratus, ſubiacere pec-
cato humanum genus permittebat. Orat ergo vt reminiſcatur miſerationũ
& miſericordiarũ ſuarũ,quæ à ſeculo ſunt pręfinitæ. Ab æterno enim præ-
Prouerb.8. ordinauerat Deus per ſuam miſericordiã redimere humanum genus,Bene
autẽ ait,Miſerationum & miſericordiarum. Miſerationes enim ad exhibi-
tionem pertinẽt,miſericordiæ ad pręfinitionem de multa ſua miſericordia.
Pſal.111. Multæ ſunt miſerationes eius. Vnde in ſe eſt miſericors, inde eſt miſerator
in nobis. Miſerum ergo ſe cognoſcit,qui miſericordiã qua parcatur ſibi,
reduci ad memoriã depoſcit. Vnde & ſubiungit: *Delicta iuuẽtutis mea & igno
rantias meas ne memineris*. Ideo ait,Iuuentutis,quia hæc ætas magis ſemper eſt
Geneſ.8. prona ad peccãdum. Et in hac ætate potiſſimum corrigere quiſque ſe debet,
Eccleſ.6. ſicut ſcriptum eſt,Fili,à iuuentute tua excipe doctrinam. Et ſciendum quia
tribus modis fit omne peccatum. Id eſt aut ſtudio, aut infirmitate, aut
ignorantia. Studio peccauit Iudas, infirmitate Petrus, ignorantia Pau-
Matth.27. lus. Peccata ſtudij & infirmitatis concludit, cùm ait, Delicta iuuentutis
Ioan.18.
1.Timot.1. meæ. Iuuentus enim (vt diximus) praua eſt & infirma ad delinquendũ. Pec-
Geneſ.8. cata verò ignorantiæ deſignat,cùm ſubiungit,Et ignorantias meas ne me-
mineris. Ac ſi diceret, Delicta quæ feci aut per ſtudium, aut per infirmita-
tem,aut per ignorantiam,ne reducas ad memoriam, ne reſerues ad vindi-
ctam: ſed tanquam excidant tibi, & vt obliuiſcaris delicta mea, re-
cordetur mei miſericordia tua. Et hoc eſt quod ſubdit: *Secundum miſeri-
cordiam tuam memento mei tu*. Non ſecundum iram quam merui. *Pro-*
Matth.19. *pter bonitatem tuam Domine*. Non propter meritum meum. Ego quidem
Marc.10. miſer,tu miſericors: ego malus,tu bonus. Noli ergo me attendere ex me,
ſed

ſed ex te attende me. Nam ex me mihi damnatio, ex te mihi ſaluatio. Vnde & ſequitur: *Dulcis & rectus dominus: propter hoc legem dabit delinquentibus in via.* In dulcedine manſuetudo, in rectitudine iuſtitia ſignatur. Plerunque nos cùm rectitudinem exequimur, manſuetudinem relinquimus: & cùm manſuetudinem ſeruare cupimus, à rectitudine iuſtitiæ declinamus. Dominus verò ac redemptor noſter ſic vtrunque in ſe temperat, vt nec dulcedo rectitudinem, nec rectitudo dulcedinem in aliquo minuat. Sic dulcis eſt dominus, vt peccata dimittat: ſic rectus eſt, vt poſt vocationis & veniæ gratiam vltimo iudicio digna merita exquirat. Propter hoc lex data eſt delinquentibus in via: vt ex lege ſibi oſtenſa recognoſcat quiſque in quo deliquerit, aut admiſſum qualiter emẽdare poſſit. Quia enim dulcis eſt dominus, ideo nõ vult mortem peccatoris, ſed vt conuertatur, & viuat. Rurſus, quia rectus eſt, idipſum peccatum non dimittit impunitũ. Propter hoc ergo lex delinquentibus datur, vt ſecundum legem aut corrigantur, aut iudicentur. Cùm audis quòd dominus tuus dulcis eſt, attende quid diligas. Cùm audis rectus, attẽde quid timeas: vt amore & timore Dei excitatus, legẽ eius cuſtodias. Charitas enim implet legem: timor caſtus ſeruat charitatem. Hæc vtraq; virtus & vitia extinguit, & virtutes gignit. Vnde & ſubditur: *Diriget manſuetos in iudicio, docebit mites vias ſuas.* Manſueti dicuntur, qui in ſe ſunt quieti: qui non iraſcuntur, non contendunt, non rixantur. Mites ſunt, qui aliorum contumelias, iras & iniurias patienter ſuſtinent. De talibus ipſa Veritas ait, Super quem requieſcit ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietum, & trementem ſermones meos? Tales dirigit dominus in iudicio, quia ipſi ſpiritum Dei habent: & ſpiritualis omnia iudicat, ipſe verò à nemine iudicatur. Tales non præſumunt regere ſemetipſos, & ideo diriguntur à domino: faciunt enim eum rectorem ſuum, neque recalcitrant quando eis iugum ſuaue imponitur & onus leue. Quas autem vias docebit eos, oſtendit, cùm ſubiungit: *Vniuerſæ viæ domini miſericordia & veritas, requirentibus teſtamentum eius, & teſtimonia eius.* Has vias docebit eos, id eſt, miſericordiam, qua placabilis eſt: & veritatem, qua incorruptus eſt. Quorum vnum præbuit, donando peccata: alterum merita iudicando. Et ideo vniuerſæ viæ domini. Duo aduentus filij Dei: vnus miſerantis, alter iudicantis. Intelligunt autem dominum miſericordem primo aduentu, & ſecundo iudicem: qui mites & manſueti requirunt teſtamentum eius, quo ſanguine ſuo nos in nouam vitam redemit: & in prophetis atque Euangeliſtis requirunt teſtimonia eius, quæ eidem redemptioni teſtimonia perhibent. Et ideo ſubiungit: *Propter nomen tuum domine propitiaberis peccato meo, multum eſt enim.* Quia via tua eſt miſericordiæ, ideo peccato meo propitiaberis non propter meritum meum, ſed propter nomen tuum. Neceſſarium quidem nobis eſt, vt non ſolùm delicta iuuentutis noſtræ, & præteritas negligentias non reminiſcaris: ſed & vt peccato noſtro quotidiano propitieris. Multum eſt enim, teſte Apoſtolo qui ait, In multis offendimus omnes. Quandiu enim hîc mortaliter viuimus, ſine multo non poſſumus eſſe peccato. Sed habemus propitiatorem Chriſtum, qui interpellat pro nobis. Vnde non

Matt. 12 & 25.
Ezech. 18.
Ioan. 5.
Rom. 13.
Pſal. 18.
Iſa. 66.
1. Corin. 7.
1. Cor. 2.
Matth. 11.
Coloſ. 2.
Act. 4.
Iacob. 3.
Roma. 8.

oportet nos de nobis præſumere,ſed timere.Timēdo enim Deū incipimus vitare peccatū,relinquere iter erroris,& tenere viā veritatis.Et quia magnū eſt timere Deum,& pauci ſunt qui timeant eū:inquirit quis timeat,& oſtendit quis inde fructus procedat.Ait ergo, *Quis eſt homo qui timet dominum?* Ac ſi dicat,Quiſquis ille eſt,magnus eſt,beatus eſt.Inde incipit venire ad ſapiē-
Prouer. 1. & 9. tiam.Principium enim ſapientiæ timor domini. Vnde & ſubditur: *Legē ſta-*
Pſal. 110. *tuit ei in via quam elegit:* Et non iam delinquenti, ſed per timorem & humi-
2.Cor.3. litatē ſe ad Deum conuertenti.Statuit Deus ad perſeuerandum, non legem
Gal.3. literæ,quæ data eſt delinquentibus in via(propter tranſgreſſores enim tradita eſt lex)ſed legem gratiæ,quæ non ſolùm data,ſed ſtatuta eſt,& immobi
Ioan. 14. liter fixa proficienti,nō in qualibet via,ſed in via quam elegit,quæ eſt Chriſtus.In hac via ponitur timens Deū,atque ibi ſtatuitur ei lex diuina,quaſpiritualiter viuat Deo.Vnde & ſubiungit: *Anima eius in bonis demorabitur,& ſemen eius hæreditabit terrā.* Delectatur enim legi Dei ſecundū interiorē homi-
Ephe. 5. nem, cæleſtibus deſideriis inardeſcit,ſpiritualibus ſtudiis inhæret, in bonis operibus ſe exercet.Cuius quidem ſemen opera bona ſunt:vnde Apoſtolus
Gal. 6. nos admonet dicens,Bonū autem facientes,non deficiamus:tempore enim
2.Cor.9. ſuo metemus,non deficientes.Et iterum,Qui parcè ſeminat, parcè & metet.
Pſal.141. Rectè autem dixit ſemen eius terram hæreditare:quia bonum opus, quod quaſi ſeminat,cùm agit:faciet eū cæleſtē hæreditatem, & terram viuentium poſſidere.Et ne videatur præſumere de bonis operibus tanquam per ea fortis ſit, ideo ſubdit: *Firmamentum eſt dominus timentibus eum,& teſtamentū ipſius*
1.Cor.3. *vt manifeſtetur illis.* Per ſe quidem fragilis & infirma eſt eccleſia:ſed quia fun
Matth. 16. data eſt ſupra firmam petram,ideo & portæ inferi non præualebunt aduer ſus eam.Sed quia hanc per gratiam ſuam ſic confirmat, ipſe ei inteſtamento ſuo promittit,vt & ſemetipſum oſtendat. Hinc in euangelio de diligen-
Ioan.14. ti ſe Veritas ait,Ego diligam eum,&manifeſtabo ei meipſum.Merces noſtri laboris eſt viſio Dei:quem cùm viderimus,nihil vltrà erit quod quæramus.
Ioan.14 Hinc Philippus ait,Domine oſtende nobis patrem & ſufficit nobis. Et quia electorum Eccleſia quandiu hîc corporaliter viuit, illic ſua deſideria inceſſanter oſtendit:ideo adiungit, *Oculi mei ſemper ad Dominum,quoniam ipſe euellet de laqueo pedes meos.* Non ſunt hîc accipiendi corporales oculi. Neque
Ioan. 1. & 1.Ioan. 4. enim corporali intuitu videtur Deus.Per oculos ergo, interioris hominis ſenſus:per laqueum quæq; tentatio:per pedes, animi affectus poſſunt intelligi.Ab hoc diuerſarū tentationum laqueo nemo euellitur, niſi cuius intētio & deſiderium ad alta ſubleuatur.Noli ergo retrò reſpicere, ſi vis aptus eſſe
Luc. 9. regno Dei.Sint ad dominum Deum tuum oculi tui,ſenſus tui,cor tuum,deſiderium tuum.Et ipſe te euellet ab omni laqueo & impedimento, ab omni tentatione & deceptione.Et ideo orando ſubiungit: *Reſpice in me,& miſerere mei, quia vnicus & pauper ſum ego.* Ego attendo in te:tu reſpice in me:attendo deſirando,reſpice miſerando. Meū eſt enim amare te,tuum eſt ſaluare me.Quia ſum vnicus tuus,vnicæ Eccleſiæ tuæ ſeruās vnitatem (quam nulla
Ephe. 4. ſciſmata vel hæreſes tenent)in vna fide,ſpe & charitate perſeuerans ſum,& pauper tuus, non quærens aurum, vel argentum:non poſſeſſiones aut diui-

tias ſupra te. Non præſumens de meipſo, non inflatus ſpiritu: ſed humilis corde: nihil aliud quærens, niſi te. Quamobrem reſpice vnicum, miſerere pauperi. *Tribulationes cordis mei multiplicatæ ſunt: de neceſſitatibus meis erue me.* Tribulationes cordis intelliguntur interiores animi paſſiones, vt ſunt vitia & deſideria praua, delectationes mentis & concupiſcentiæ, & alia huiuſmodi quibus tribulatur cor. Neceſſitates ad corpus pertinent, quibus affligitur exterior homo: vt eſt in fame & ſiti, in frigore & calore, in infirmitate & corruptione carnis, & aliis ſimilibus: quæ ideo dicũtur neceſſitates, quia ſunt quaſi naturales, & velimus & nolimus, contingunt nobis. Ab his tribulationibus cordis, & neceſſitatibus corporis poſtulat vir ſanctus erui: vt poſſit beata immortalitate veſtiri. Et quia ſunt nonnulli, qui cùm talia ſentiunt, impatienter ferunt: corde repugnant, lingua murmurant, flagella omnipotentis Dei deſpiciunt: & vnde purgari debuerant, inde in deterius ſuperbiendo tendunt: ideo ſubdit, *Vide humilitatem meam & laborem meum, & dimitte vniuerſa delicta mea.* Afflictio cordis & corporis, pœna peccati eſt. Sed ſi hæc humili & patienti corde ſuſtinetur, mira omnipotentis Dei miſericordia agitur, vt vnde punitur culpa, inde ſequatur venia. Propterea ergo humilitatem ſuam videri poſtulat, qua laborem patienter tolerat: quatinus ex tolerãtia laborum mereatur veniam delictorum. Vniuerſa, inquit, dimitte: id eſt præterita, præſentia, & futura. Non illa tantùm iuuentutis & ignorantiæ meæ antequàm crederem, ſed etiam iſta quæ iam ex fide viuens, per infirmitatem, vel vitæ huius caliginem admitto. Ad maiorem quoque cumulum tribulationis quam patitur, adiungit, dicens: *Reſpice inimicos meos, quoniam multiplicati ſunt, & odio iniquo oderunt me.* Non ſolùm enim foris, ſed etiam in ipſa intus Eccleſiæ communione, non deſunt inimici. Foris ſunt Iudæi & pagani, intus hæretici, qui in fide errant, & falſi Chriſtiani, qui fidem moribus impugnant. Iſti ſunt qui iniquo odio Eccleſiam odiunt. Æquũ odium eſt, cùm oditur culpa, & diligitur natura. Iniquum verò eſt odium, quando culpa diligitur, & natura oditur. Vel odium iniquum eſt, quando quis odit amicum. *Reſpice inimicos.* Ac ſi dicat, attendendo eos me protege. Ideo ſubdit. *Cuſtodi animam meam, & erue me: non erubeſcam, quoniam ſperaui in te.* Cuſtodi, ne pereat: erue, vt euadat: nõ erubeſcã, vt à propoſito cadã. Et ideo hæc debes agere, quoniã ſperaui in te. Hoc quod Eccleſia orat, quotidie in electis ſuis dominus agere nõ ceſſat: quos quaſi & cuſtodiendo deſerit, & deſerẽdo cuſtodit. Permittit corda tentationibus concuti: corpora neceſſitatibus affligi, prauorum odiis exerceri: ſed dum hæc hoſti relaxat, animam ſibi ſemper reſeruat. Hoſtis enim antiquus & per ſe & per membra ſua, ſanctos viros tentare malicioſè appetit: quod omnipotens Deus fieri non niſi benignè permittit, ſcilicet vt bonum quod latet, appareat: & virtus per patientiã exerceſcat. Sed electi, dum maligni hoſtis tentamenta intus & exterius ſentiũt, de ſe in nullo præſumẽtes, mox ad ſui protectoris Dei auxiliũ recurrũt: ne erubeſcenda cõmittant, humiliter exorãt: & vt exaudiri mereãtur, ſpei ſe fortitudine roborãt. Quod cùm perfecti faciũt, cæteros ad ſe per exemplum trahũt. Vnde & ſubditur: *Innocentes & recti adhæſerunt mihi, quia ſuſtinui te.* Innocẽtes

moribus

2. Cor. 6.

moribus,recti fide.Innocẽtes in his quæ in imis agunt,recti in ſummis quę ſentiunt. Qui innocenter viuunt,qui cæleſtem patriam ex deſiderio appetunt,ſicut diſiungi à malis,ita adhærere cupiunt bonis.Sicut enim corrumpunt mores bonos colloquia mala:ita bonos mores ædificant colloquia bona.Et ſcriptum eſt,Cum ſancto ſanctus eris,& cum viro innocente innocẽs eris.Adhærent ergo ſancti ſanctis, innocentibus innocẽtes:vt ſeſe inuicem verbis & moribus ædificent,& bona propria per charitatem ſibi communicent:quatinus in bono creſcat alter ex altero.Inter hæc dum tot mala patiẽter tolerant,& dum in bonis operibus ardenter deſudant, dum ſpei rectitudine ſolidantur,ne ſuſtinentia vacuentur in tantis tribulationibus conſtituti:vt euadere valeant,liberatorem Deum ſuppliciter implorant,dicentes: *Libera Deus, Iſraël, ex omnibus tribulationibus ſuis.* Iſraël interpretatur vir videns Deũ. Ac ſi dicat, Libera Deus populum,quem præparaſti ad te cõtemplandũ,ex omnibus tribulationibus ſuis.Non ſolùm ex his quæ exterius tolerãt, ſed ex his quæ interius patiũtur.Studeamus & nos animas noſtras ad dominum leuare,fiduciã noſtram in ipſo ponere,humilia & alta eius mandata diſcere:vt mereamur in veritate dirigi,& ſapiẽtiam ipſam(quę Deus eſt)mente intueri:vt per eius miſericordiã à delictis iuuentutis & ignorantiæ exuamur:vt manſueti & mites facti,vias miſericordiæ & veritatis ſectemur,vt emundati per propitiatorem dominum à quotidiano peccato,timeamus eũ, atq; in via cõſtituti (quæ Chriſtus eſt)legẽ gratiæ eius poſſideamus, per quẽ in bonis demoremur,& hæreditate perfruamur æterna. Interim habẽtes firmamẽtũ Deum, ad quẽ mẽtis oculos dirigamus:donec euellamur de laqueo huius mũdi,& per ſuã miſericordiam à cũctis tribulationibus liberemur,Iſrael ſpiritualiter facti,cõtemplantes in ſua maieſtate dominũ Deũ noſtrum.

Pſal. 119. Philip. 1. 1. Cor. 15. Pſal. 117. Matt. 11.

TITVLVS PSALMI XXV.

SEQVENTIS Pſalmi titulus eſt,Pſalmus Dauid.Hæc ſcriptura eſt attribuẽda excellentiori membro Eccleſiæ ſuperius Deũ oranti, & hic oſtẽdenti ſe eſſe exauditũ,& diuina miſericordia adeptũ innocentiã & perfectionẽ: de cætero oranti,ne à propoſito ſuo dimoueatur.Et hoc facit,vt à quibus moraliter ſegregatur, ab his etiam æternaliter ſeparetur. Intentio eius eſt, nos exemplo ſuo ad innocentiam & perfectionem inuitare. Ait ergo.

PSALMVS XXV.

*IVDICA me domine,quoniã ego in innocẽtia mea ingreſſus ſum:& in domino ſperãs nõ infirmabor.*Qui culpã habet,iudiciũ timet.Ipſe ergo perfectus eſt:quia cauſam ſuã iuſtã vidit, à domino ſe iudicari petiit.Bene autẽ in innocentia ingreſſum ſe fuiſſe cõmemorat: quia innocẽtia ſpiritualis via eſt,qua tẽditur ad Deũ:& innocẽter viuere,ad interiorẽ pertinet hominẽ.Quòd autẽ ſe innocentẽ pronũtiat,nõ eſt ſuperbia elati,ſed cõfeſſio nõ ingrati.Ac ſi diceret:Poſt miſericordiã,quã tu mihi prærogaſti,innocentiæ meæ habeo aliquod meritum,cuius viam cuſtodiui. Nec tamen etiam ſic in me, ſed in domino ſperans, non infirmabor in opere, ſed permanebo: vt ſicut incepi, ita perficiam. Si de ſe præſumeret, ſi in

Ephe. 3.

ſi in ſe gloriaretur, proculdubio infirmaretur. Sed quia ſpem ſuam ponit in domino, iam infirmari non valet: quia ipſe dominus eſt eius fortitudo. *Proba me domine, & tenta me: vre renes meos & cor meum.* Ego dixi, iudica: ſed ſi quid in me eſt purgandum, ô domine, hîc tenta me, & corrige flagello filiorum: & ſic proba me, id eſt probatum redde: vre renes meos, id eſt, deſtrue delectationes carnis (quia in renibus maximè voluptates abundant) & cor meum, id eſt, prauas cogitationes. Vre renes meos & cor meum: ac ſi dicat, Exterioribus & interioribus vitiis ſpirituale adhibe medicamentum. Sancti viri etſi perfectè viuant, adhuc tamen paterna flagella deſiderant: vt tantò perfectiores ad patriam tendant, quantò piè feriens diſciplina eos quotidie etiam de minimis purgat. Et ideo ſuſtinent diſciplinam, vt conſequatur miſericordiam: de qua ſubditur, *Quoniam miſericordia tua ante oculos meos eſt, & complacui in veritate tua.* Verax magiſter diſcipulum verberat mendacem: verberatus diſcipulus attendit, & petit à magiſtro miſericordiam. Sic facit erga nos cæleſtis magiſter, & pius pater. Peccauimus, ideo flagellamur. Ille verberat, nos expectamus vt parcat. Miſericordia tua (inquit) ante oculos meos eſt, diſciplinam tuam patienter fero: ſed vt miſerearis indeſinenter expecto. Et iam cõplacui tibi in veritate vindictæ quam merui, qui prius diſplicui in mendacio culpæ qua deliqui. Et qui lapſus merui iram, à te correptus inueni miſericordiam. Ex hoc autem apparet quoniam in innocentia mea ingreſſus ſum: quia *Non ſedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo.* Cum concilio vanitatis ſedent, qui conuentui eorum commorantur, qui ex ſtudio conueniunt, & vacant ad hoc, vt de vanitate loquantur. Cum iniqua gerentibus introire, eſt ſocietati prauè agentium ſe inferre, atque iniquis operibus cum ipſis iniquis ſe ex voto ingerere. Tale eſt ſtudium peruerſorum atq; carnalium. Aut enim vanę loquacitati ſedent & vacant, aut iniquæ operationi deſudant. Quo contrà ſancti viri, vt verbo & facto habeantur innoxij, & à vanitate reſtringunt linguam, & ab iniquo opere conſeruant vitam. Et quia prius eſt rem malam non diligere, demum etiam odire: rectè ſubiungitur: *Odiui Eccleſiam malignantium, & cum impiis non ſedebo.* Odiui non homines, ſed præuaricatores, non naturam, ſed culpam. Malignantes ſunt, qui ad hoc laborant, vt conformes ſuos malitia antecedant. Impij ſunt infideles, qui dominum non colunt. Pietas enim propriè pertinet ad cultum Dei. Ab his omnibus quanuis nõ corpore, tamen vita & moribus ſeparatur Eccleſia, videlicet à torpẽtibus ocio, & vacantibus vanitati, ab iniqua operantibus, à malitiam ſuam ſtudioſe exaggerantibus, ab infidelibus. Et notandum quòd prius dixit, Non ſedi: hîc inquit, Cum impiis non ſedebo. Ibi inchoatio, hîc perſeuerantia deſignatur. Opus eſt enim, vt bonum quod incipitur, vſque ad finem perducatur. Sed qui ab iniquis ſe ſeparat, cum quibus adiungitur, audiamus. *Lauabo inter innocentes manus meas & circundabo altare tuum domine.* Non aqua viſibili lauas manus, quando piè cogitas de operibus tuis: & innocens es corã oculis Dei, qui eſt & altare coram oculis Dei, quò ingreſſus eſt ſacerdos, qui pro nobis ſe primus obtulit. Eſt cæleſte altare, quod non amplectitur, niſi

Apoc. 3. — Matt. 23. — Matth. 12. — 1. Timo. 4. — Matth. 24. — Apoc. 6. — Ephe. 5. — Hebr. 9. — Hebr. 13.

ille

ille qui lauat manus inter innocẽtes,factus & ipſe innocens. Nam multi al-
1. Corin. 11. tare hoc tangunt indigni, & tolerat Deus pati iniuriam ad tempus ſacra-
menta ſua. Sed non quomodo reciperis cum malis intra parietes Eccleſiæ,
Luc. 16. ita recipieris cum malis in ſinu Abrahæ. Non ergo timeas: laua manus, &
circunda altare Dei, vbi offers vota domino, vbi preces fundis, vbi cõſcien
Matt. 5. tia tua pura eſt, vbi dicis Deo qui ſis: & ſi aliud eſt, quod diſpliceat Deo, cu-
Ioan. 1. rat ille cui confiteris. Quare circundas altare Dei vir ſancte? Sequitur, & di
cit: *Ut audiam vocem laudis, & enarrem vniuerſa mirabilia tua.* Audire vocem
laudis, eſt intelligere intus: quia quicquid in te mali eſt, de peccatis tuũ eſt:
& quicquid boni, in iuſtificationibus Dei eſt. Ita audies vocem laudis, vt nõ
te laudes. Et quandò bonus es, audis etiam diuinas laudes intus quas in te
loquitur dominus Deus tuus, & ibi audiẽdo dicis, vt enarres mirabilia eius
vniuerſa, corporalia & ſpiritualia, viſibilia & inuiſibilia. Ad mirabilia do-
mini pertinet, quando aliquis ſuſcitatur in corpore. Ad maiora verò perti-
net mirabilia, quando aliquis ſuſcitatur in anima. Grande miraculum eſt,
cùm reſurgit viuus, qui erat mortuus. Maius eſt, cùm reſurgit pius, qui erat
impius: cùm reſurgit caſtus, qui erat luxurioſus: cùm reſurgit humilis, qui
erat ſuperbus. Exteriora iſta mirabilia proſunt ad fidem, interiora ad mo-
rum ædificationem, laudes domini ad dilectionem. Ad hoc laudatur domi
nus Deus tuus: ad hoc mirabilis prædicatur, vt ames, credas & ſperes. Ama
laudabilem, crede & ſpera in mirabili. Ad hoc pertinet quod ſequitur. *Do-
mine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.* Domus Dei eſt Ec-
cleſia, decor eius iuſtitia, locus habitationis requies æterna. Et rectè præpo-
ſuit decorem domus, deinde locum habitationis: quia amando & ſectando
Iob. 9. iuſtitiam ad æternæ quietis pertingitur gloriã. Et quia electus quiſque quan-
Eccle. 9. tuncunque proficiat, adhuc tamen reprobari formidat, miſericordẽ Deum
1. Cor. 4. humiliter exorat, dicens, *Ne perdas cum impiis Deus animam meam, & cum vi-
ris ſanguinum vitam meam.* Impij ſunt odientes Deum, viri ſanguinum odien
tes proximum. Nam qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Iſti ſunt Eccleſia
1. Ioan. 2. & 3. malignantium, qui agunt concilium vanitatis, cum quo vir ſanctus non ſe-
diſſe ſe perhibet. Et notandum quòd non ait, In concilio: ſed, Cum cõcilio.
Nam in concilio vanitatis poteſt quis ſedere ad vtilitatem, cùm ad hoc ibi
ſedet, vt liberet innocentem, aut vt ipſam redarguat vanitatem. Cum conci-
lio verò vanitatis ſedere, eſt ipſi concilio conſentire. Quod quia non fecit,
orat nunc, vt qui particeps non fuit in culpa, non ſit etiam particeps in pœ-
na. Et hoc eſt iudiciũ quod poſtulat à domino, vt diſcernatur à malis cum
quibus habitat. *In quorum manibus iniquitates ſunt, dextera eorum repleta eſt mune-
ribus.* Sicut hoc quod in manibus tenemus, in promptu habemus: ita in ma-
nibus dicuntur habere iniquitates, quòd in promptu ſemper habent malè
agere. In eorum manibus iniquitates ſunt, qui parati ſunt ad homicidium,
ad furtum, ad rapinam, & ad cætera mala facienda. Hi ſunt qui acquirendis
lucris inſiſtunt ardenti ſtudio, circunquaque exquirunt, vt dextera eorum
repleatur muneribus. Sed quia non manus, ſed dextera dicitur, aliquid no-
bis ſubtilius ex hoc nomine deſignatur. Vſus quippe prauorum eſt, vt do-
num

num gratiæ vertant in augmentum culpæ. Bene ergo ait, Dextera eorum repleta eſt muneribus: quia quod eis ad obtinendam æternam ſalutem datum eſt, ad accipienda huius ſeculi munera conuerterunt, exiſtimãtes quæſtum eſſe pietatem. Hi ſunt qui ſapientiam ſuam vendunt, pro iuſtitia pretium requirunt, ipſis etiam ſpiritualibus ſtudiis quandoque deſudant, vt terrenum aliquid conquirant. Sed quia vir Dei manum ſuam ab omni munere excutit, & quicquid agit, purè propter Deum agit: non vt hîc theſaurizare appetat, ſed vt ex hac captiuitate liber euadat: redemptorem ſuum ſuppliciter implorat dicens, *Ego autem in innocentia mea ingreſſus ſum: redime me & miſerere mei.* Valeat mihi ad perfectionem liberationis tantum meum pretium ſanguinis domini mei: vt in periculis huius vitæ miſericordia tua non deſerat me. *Pes meus ſtetit in directo.* Id eſt, affectus meus non receſſit à iuſtitia. Quare in directo? Quia ſuperius dixerat, Et in domino ſperans non infirmabor. Ille titubat inter malos, qui non in domino ſperat. Hinc factum eſt, vt ſciſmata fierent. Sed quid concluditur? *In Eccleſiis benedicam te domine.* Qui benedicit domino lingua, & factis maledicit, non in eccleſiis benedicit dominum. Imo ex illis eſt, de quibus dicitur, Væ his per quos nomen domini blaſphematur. Hoc eſt ergo in Eccleſiis benedicere dominum, ſic viuere, vt per mores cuiuſque benedicatur dominus.

Matth. 6

Iſa. 52.

TITVLVS PSALMI XXVI.

PSALMVS David, priuſquam liniretur ſecundò. Pſalmus iſte eſt aſcribẽdus David, hoc eſt perfectæ Eccleſiæ. Pſalmus (dico) agens de eo negotio, quod contigit priuſquam liniretur ſecũda inunctione. Legitur David bis inunctus fuiſſe. Primùm à Samuele in domo patris, quæ præfigurauit ſecundã inunctionẽ. Deinde verò quãdo fuit ſuſceptus à populo, & rex cõſtitutus ſuper Iudã in Ebron, ſecundò inunctus fuit. Eodem modo fuit Chriſtus bis inunctus, non corporali, ſed ſpirituali vnctione. Primùm cùm immunis à peccato, fuit rex ſuper Iudaicũ populum cõſtitutus: poſt reſurrectionẽ verò fuit inunctus, videlicet cùm immortalis & impaſſibilis fuit factus. Et fuit ſibi datum nomen quod eſt ſuper omne nomen: vt in nomine Ieſu omne genu flectatur cælestium, terreſtrium & infernorum. Eodem modo fideles bis inunguntur: primò in baptiſmo, quando accipiunt pignus ſpiritus: quæ inunctio eſt præfiguratio & quaſi arrha inunctionis futuræ. Et ſecundò poſt hanc vitam, quando immortalitatem & impaſſibilitatem conſequuntur. Et David poſt primam vnctionem non confirmatus eſt in regno, donec Saule deuicto. Et multos aduerſarios deuicit, antequã ſecunda vnctione vngeretur. Similiter fideles in hac vita multos habent aduerſarios, antequam inunganτur ſecundò. Et nunquam confirmabũtur in regno, donec Saule deuicto, id eſt, donec diabolo ſuperato penitus, & morte deſtructa. Et hoc modo titulus iſte poteſt exponi de capite & membris. Intendit perfecta anima in hoc pſalmo, ſuo exemplo vnumquenque exhortari, qui pignus ſpiritus ſancti accepit: vt ſi beatus eſſe deſiderat, in tentationibus vitæ præſentis viriliter agat, & per beneficia in hac vita à Deo collata (quæ in principio pſalmi enumerantur, vbi dicit, Dominus illuminatio mea, & cætera) ſeipſum confirmando, pondus diei & æſtus pia longanimitate ſuſtineat. Dicit itaque ſic:

2.Reg.2.
1.Reg.16.
2.Reg.2.& 5.
Philip. 2.
1.Cor.1 & 5
Ephe.1.
Ephe.6.
1.Pet.5.
Matth. 20.

PSALMVS XXVI.

DOMINVS *illuminatio mea,& ſalus mea,quem timebo? Dominus protector vitæ meæ,à quo trepidabo?* Tria ſunt quæ dicit:illuminatio, ſalus,protectio.Iſta tria reddunt intrepidum hominem cõtra aduerſa omnia.Si enim eum illuminat Deus,vt recta videat:ſi ſanat,vt recta quæ viderit,opere compleat.Deinde ſi protegat,ne tentatus cadat:quid reſtat,quod formidare debeat? Venit lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.Redemit animam meam,illuminauit, protegit ne amittat, à quo trepidabo? Video hoſtes, video tyrannos incurrentes:ſed néminem timeo dominica fretus admonitione, qua dicitur, Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere. Vnde ſubditur: *Dum appropiant ſuper me nocentes, vt edant carnes meas: Qui tribulant me inimici mei,ipſi infirmati ſunt,& ceciderunt.* Appropinquant nocentes, inuadunt me hoſtes, obſident inimici:vt carnes meas edant,vt me lacerent,& occidant,vt carnales & imperfectos decipiant, & nefario corpori ſuo coniungant. Vel carnes edere, eſt carnales affectiones igne tribulationis conſumere:ſed in eo infirmantur à propriis viribus,& victi cadunt, quo ad interiora animi irrumpere non poſſunt. Vnde adhuc etiam ſubiungit: *Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum.* Si impiorum exercitus,ſi vitiorum impetus,ſi dæmoniorum cœtus collectis viribus atque ordinata acie conſurgat,nihil cor dubitat:quòd omnipotens Deus illuminando,ſanando, protegendo confirmat. *Si exurgat aduerſum me prælium*, vt me debellare velint inimici ſupradicti. *In hoc ego ſperabo.* In quo? Sequitur, & dicit: *Vnam petij à domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ.* Valeant nobis tentationes & tribulationes huius ſeculi ad conſequendum regnum Dei. Vnde ſancta Eccleſia dum bella in imis ſuſtinet, ſpem ſuam ad alta ſubleuat:& quanto grauiora hîc patitur,tanto ibi maiorem mercedem expectat. Hinc in Euangelio dominus ait, Cùm maledixerint vobis homines,& perſecuti vos fuerint propter me: gaudete in illa hora, quia merces veſtra multa eſt in cælo. Videamus ergo quam vnam petit,qui inter aduerſa conſtitutus nihil timet. Quæ eſt illa vna? Vt inhabitem (inquit) in domo domini omnibus diebus vitæ meæ. Domus ea dicitur, vbi ſemper manebimus. In iſta peregrinatione,propriè appellatur tabernaculum, quod pertinet ad militantes & pugnantes contra hoſtem. Quid acturi ſumus in illa domo,habes in alio pſalmo. Beati (inquit) qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Hac iſte cupiditate ardens, & amore æſtuans, deſiderat per omnes dies vitæ ſuæ in domo domini habitare. Dies, inquam, non finiendos, ſed æternos. Sic dicuntur dies,quomodo anni, de quibus dictum eſt. Et anni tui non deficient. Nã dies vitæ æternæ, vnus dies, eſt ſine occaſu. Hoc ergo dicit, A domino hanc concupiui, hanc vnam petij, hanc requiram. Et quaſi diceremus: Quid tibi facturus es? Ad quid hoc petis? *Vt videam (inquit) voluntatem domini, & viſitem templum eius.* Ecce quod amo. Ecce quare volui habitare in domo domini, vt contempler delectationem

[Margin notes: Ioan. 1. Apoc. 5. — Matt. 10. — Matt. 5. Luc. 6. — Pſal. 83. — Pſal. 101. Hebr. 1.]

ctationem eius. Video enim nunc per ſpeculum & in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc ex parte cognoſco, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum. Bene autem ait, & viſitem templum eius: quia illa beata viſio non implebitur, niſi in viſione templi Dei, quod rectè & domum nominat & tēplum. Domus dicitur, eo quòd habitatur à ſanctis. Templum, eo quòd ibi laudes domino per ſoluuntur. Vt autem illuc perueniam, vnde mihi pro mitto: ſequitur & dicit, *Quoniam abſcondit me in tabernaculo ſuo, in die malorum: protexit me in abſcondito tabernaculi ſui.* Dies malorum præſens vita eſt, in qua fit malum. Vnde Apoſtolus ait, Redimētes tempus, quoniā dies mali ſunt. Tabernaculum eſt Eccleſia pręſens, in qua militamus. Accepit de iſto tabernaculo carnem filius Dei, & factus eſt nobis abſconditum tabernaculi. Abſcondit nos in tabernaculo per fidem, protegit nos in Chriſto ad ſalutem: filij Dei ſumus, ſed nondum apparet quod erimus. Per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem. Mortui eſtis (ait Apoſtolus) & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Et quia ſic nos abſcondit à vitiis, & protegit in Chriſto Deus, vt in ipſo nos exaltet ad virtutes: rectè ſubiungit, *In petra exaltauit me, & nunc exaltauit caput meum ſuper inimicos meos.* Dominus Ieſus Chriſtus & petra eſt, & caput. De hac petra ipſe dominus ait, Et ſuper hanc petrā ædificabo Eccleſiam meā. In hac petra firmiter fundata exaltatur de mundo ad cælum, de diabolo ad dominum: vbi & nunc dum moratur & laborat corpus inter inimicos in terra, iam caput ſuum, id eſt, Chriſtum exaltatum dicit. Surrexit enim à mortuis, & ſedet ad dexterā patris in cælo. Confidant ergo membra, nec timeant inimicos: cùm iam nunc ſuper eos caput ſuum videant exaltatum. Vbi enim caput eſt, ibi & membra ſecutura ſunt. Sumus & nos cum illo ſurſum. Eſt & ille nobiſcum deorſum. Ecce quale pignus habemus. Vnde & nos fide & ſpe & charitate cū capite noſtro ſumus in cælo in æternum: quia & ipſum bonitate, diuinitate, vnitate nobiſcū eſt in terra vſque in conſummationem ſeculi. Vnde ei laudes & ſacrificia non ceſſat immolare Eccleſia. Ideo ſubiungit, *Circuiui, & immolaui in tabernaculo eius hoſtiam vociferationis: cantabo & pſalmum dicam domino.* Conſideraui fidem orbis terrarum, in qua exaltatum eſt caput meum, ſuper eos qui me perſequebantur. Et in ipſo tabernaculo, id eſt in Eccleſia toto orbe terrarum diffuſa, totis viribus laudaui dominum. Vociferare eſt ingenti virtute vocem efferre. Immolamus Deo hoſtiam vociferationis, quando ei laudes offerimus cum magna deuotione & contritione cordis. In hoc quod ait, Cantabo & pſalmum dicam, frequentiam diuini miniſterij inſinuat. Cantus pertinet ad iocunditatem laudis. Pſalmus verò ad exercitium boni operis. Sic eſt laus noſtra Deo acceptabilis, ſi voce, corde & opere laudamus eū. Deinde poſtulat vt exaudiatur, cū ſubiungit. *Exaudi domine vocem meā qua clamaui ad te, miſerere mei, & exaudi me.* Gemamus modò, oremus modò. Gemitus nō eſt niſi miſerorum. Oratio non eſt niſi indigentium. Tranſiet oratio, ſuccedet laudatio. Tranſiet fletus, ſuccedet gaudium. Interim modò, quando in diebus malorum ſumus, non ceſſet oratio noſtra ad Deum, à quo vnam illā petamus. Et ab ipſa petitione nō deſiſtamus, donec ad illam illo donante

1. Cor. 13.
Ephe. 5.
Ioan. 1.
Ioan. 3.
Col. 3.
1. Cor. 10.
Ephe. 1. & 3
Matth. 18.
Ephe. 1.
Mar. 16.
Ioan. 14.
Matt. 18.
Matt. 28.
Pſal. 115.
Pſal. 118.
Ioan. 16.

ac perducente perueniamus. finiantur omnes cupiditates, vna in corde ſit & in poſtulatione. Vnde & ſubditur: *Tibi dixit cor meũ, exquiſiuit te facies mea: faciem tuam Deus requiram.* Ac ſi dicat, Oratio mea non in ſolis labiis eſt, ſed corde prolata. Exquiſiuit te facies mea, id eſt intentio mea, fides mea, mens mea, in qua me cognoſcis: faciem tuam Deus requiram. Non honorem, non gloriam, non diuitias quæro, facies tua, pulchritudo tua, viſio tua mihi eſt in deſiderio. *Non auertas faciem tuam à me, ne declines in ira à ſeruo tuo.* Forte ab aliquibus declinat non in ira, quomodo à quibuſdam, qui illi dicunt, Auerte
Pſal. 50. faciem tuam à peccatis meis. Quando à peccatis tuis auertit faciem ſuam, non in ira à te declinat. Auertat ergo faciem ſuam à peccatis tuis, ſed non auertat faciem ſuam à te. Ira eius non eſt niſi auerſio vultus eius. *Adiutor meus eſto: ne derelinquas me, neque deſpicias me Deus ſalutaris meus.* Ecce in via ſum: petiui à te vnam, liberum arbitrium: habeo. Recta quæ agere debeam, co-
Ioan. 15. gnoſco: ſed ſine te nihil agere valeo. Eſto ergo adiutor meus, vt proficiam: nec me derelinquas, ne cadam: neque deſpicias me, ne peream: quod debes facere, quia tu Deus meus es, qui me creaſti, & ſalutaris meus, qui me redemiſti. Non habeo adiutorem extra te. *Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me, dominus autem aſſumpſit me.* Exceptis illis duobus parẽtibus, de quorum carne nati ſumus: habemus hîc alium patrem, & aliam matrem, vel po-
Ioan. 8. tius habuimus. Pater ſecundum ſeculũ diabolus eſt, & fuit nobis pater, cùm
Ibidem. eſſemus infideles. Nã dicit dominus infidelibus, Vos à patre diabolo eſtis.
Ephe. 5. Iſte eſt pater omnium impiorum, ipſe operatur in filiis diffidentiæ. Mater
Matth. 24 eſt illa Babylonia ſocietas omnium perditorum, ab oriente vſque in occidentem. Ipſa habet regnum terrenum. Hæc prima fuit mater noſtra: in hac
Matt. 6. nati ſumus. Cognouimus alium patrem Deum, reliquimus diabolum. Co-
& 23. gnouimus aliam matrem Ieruſalem cæleſtem, quæ eſt ſancta Eccleſia cuius
2. Cor. 5. portio peregrinatur in terra: reliquimus Babyloniam. Separati ſumus à mũdo & diabolo. Aſſumpſit nos dominus vt pater, quia condidit, quia vocat, quia iubet, quia regit. Aſſumpſit vt mater, quia fouet, quia nutrit, quia lactat, quia continet. Sed aſſumptus à domino quid petat, audiamus. *Legem pone mihi domine in via tua, & dirige me in ſemitam rectam propter inimicos meos.* Via domini in hoc loco fides poteſt intelligi: ſemita recta, charitas: de qua Apo-
1. Cor. 12. ſtolus diſcipulis ſuis ait, Adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro: & cœpit loqui de charitate. Inimici ſanctæ Eccleſiæ ſunt carnaliter viuẽtes, & hæretici: qui male viuendo, & prauè docendo comprimunt ſeruos Dei. Poſtulat ergo vir ſanctus legem ſibi poni in via, & dirigi à Deo in ſemitam: quatinus per legem inſtructus rectè credat, & per gratiam directus, amando & operando rectè incedat. Et hoc facit, propter inimicos ſuos, qui eos, quos minus eruditos aut imperfectos inueniunt, ad errorem ſiue iniquitatem (ſi poſſunt) trahunt. De quibus adhuc ſubditur: *Ne tradideris me in animas tribulantium me: quoniam inſurrexerunt in me teſtes iniqui, & mentita eſt iniquitas ſibi.* Si tradideris carnem meam in manus eorum, non tradas me, id eſt animam meam, in animas, id eſt voluntates eorum, vt ex toto animum
Matt. 10. & deſiderium ſuum expleant de me: vt ſi occidunt corpus, vel animam non

occidant

occidant. Quoniam vt à te reuocarent, inſurrexerunt in me, teſtantes iniquitatem & falſitatem. Multotiens enim falſi teſtes contra ſanctos ſurrexerunt, qui eos præuaricatores legis, & ſeductores affirmarent. Sed iniquitas mentita eſt ſibi, non ſanctis: quia mendacium eorum ſibi verſum eſt in pœnam & damnationem, ſanctis verò in gloriam. Qua in re notandum eſt, quia quæ bona ſunt, malorum impugnatione non ſolùm non deficiunt, ſed etiam magis eſſe bona noſcuntur. Si doctrina Eccleſiaſtica ſimplex eſſet, & nullus extrinſecus hæreticorum dogmatum aſſertionibus eam ſtringeret: non poterat tam clara, & tam examinata videri fides noſtra. Sed idcirco doctrinam catholicam contradicentium obſidet impugnatio, vt fides noſtra non otio torpeſcat, ſed exercitiis elimetur. Propter hoc denique & Apoſtolus dicebat, Oportet autem & hæreſes eſſe, vt probati quique manifeſti fiant. Inter nos, ipſum denique diabolum, & obluctantes aduerſum nos contrarias poteſtates, ſi auferas virtutes animi, ſine obluctante non poterunt eniteſcere. Sic & fidelium gloria non poterit reſplendere, niſi eam infidelium reprobatio & pœna commendet. Poſt illum circuitum & iubilationem, poſt iſta pericula & labores, inter manus tribulantium poſitus, æſtuans, anhelans, laborans, firmus & certus domino ſuſcipiente, deducente, regente, quid ſubiungat, audiamus. *Credo videre bona domini in terra viuentium.* O bona domini dulcia, immortalia, ſempiterna! Quādo vos videbo? Credo, inquit, videre. Iuſtus enim ex fide viuit. Quid eſt fides? Credere quod non vides. Quæ enim videntur, temporalia ſunt, ipſa ſunt in terra morientium. Quæ autem non videntur, æterna, ipſa ſunt in terra viuentium. Terra dicta eſt per ſimilitudinem, propter ſtabilitatem. Nullus ibi perit, ſed ſemper manet & beatè viuit. Sed quid dicit Apoſtolus? Si autem quod non videmus, ſperamus, per patientiam expectamus. Recte ergo diuina ſcriptura nos admonet, dicens: *Expecta dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & ſuſtine dominum.* Hinc per prophetam dicitur: ſi moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet. Si differtur, non aufertur. Multi negligunt expectare dominum, quia merces eius in præſenti non datur, ſed in futuro reſeruatur. Ideo fatigantur & remanent in via. Propterea diuinitus admoneris, vt viriliter, id eſt fortiter agas, & corde confirmatus patienter ſuſtineas. Non enim ſufficit bona viriliter agere, niſi ex virtute animi ſtudeas & mala æquanimiter tolerare. Noli diſſolui, ne ſis inter eos quibus dicitur, Væ his qui perdiderunt ſuſtinentiam. Qui ſuſtinentiam perdit, effœminatus eſt, perdit vigorem. Operare ergo viriliter, ſuſtine patienter: vt bene viuendo ſis iuſtus, & patiendo perfectus. Sic bona quæ credis, videbis: Sic recta opera ad finem perfectum perduces.

Matth. 26. Act. 6.

1. Cor. 11.

Roma. 1. 2. Corin. 4. Ibidem.

Roma. 8.

Abacu. 2.

Matth. 5.

Eccleſi. 2.

TITVLVS PSALMI XXVII.

PSALMVS *ipſi Dauid, id eſt excellentiori membro Eccleſiæ. Negotium eſt Eccleſiæ clamãtis ad dominum, vt eius ſic exaudiat orationem, ne eam cum operantibus iniquitatem perdat: ſed prout meruit, ſibi tribuat: malos autem impunitos non deſerat. Quod faciendo ſuadere intendit, vt quiſque fidelis ſui exemplo, cor ſuum ponat in domino: quatinus eius caro refloreat in ipſo. Vel quia dicitur, ipſi Dauid, ipſius mediatoris vox eſt, manu fortis in conflictu paſſionis. Quæ autem videtur inimicis orare, non maliuolentiæ votum eſt, ſed denuntiatio pœnæ. Non optat quæ dicit, ſed quid eis immineat prædicit. Ait ergo pro ſe & membris ſuis ſic.*

PSALMVS XXVII.

A*D te domine clamabo, Deus meus ne ſileas à me: nequando taceas à me, & aſſimilabor deſcendentibus in lacum.* Meritò dominum eum vocat,
Pſal.118. Deut.32. Matth.3. & 17. cui ſubiecta eſt omnis creatura: ſicut ſcriptum eſt, Omnia ſeruiunt tibi. Qui cùm ſit omnium Deus per creationem, propriè filius Dei per naturam, vel ſpecialiter Eccleſiæ per gratiam: ad quem clamare eſt toto deſiderio, toto affectu orare. *Ne ſileas* (inquit) *à me*: quantum ad exteriorem eruditionem. *Et ne aliquando taceas à me*, quantum ad interiorem in-
Hebr.1. ſpirationẽ. Oportet enim vt miſericors Deus, ſicut pro ſalute humani generis olim locutus eſt in prophetis, nouiſſimè autẽ in filio ſuo: ſic & nũc nõ ſileat, ſed per eius vicarios verbo & gratia informatos inceſſanter nobis loquatur, nos erudiat, nos aſpiret. Et ſi, inquit, tacueris, *Aſſimilabor deſcendẽtibus in lacũ.* Si tacuiſſet Chriſtus, ſimilis appatuiſſet cæteris mortalibus. Sed quia
Ioan.6. Matt.18. Roma.10. in eo Deus locutus eſt, propterea dixit ei Petrus, Verba vitæ æternæ habes, &, Tu es Chriſtus filius Dei viui. Fides enim ex auditu, auditus autẽ per verbũ Chriſti. Rurſus ſi taceat à doctoribus Eccleſię, eius tacere noſtrũ perire eſt. Aliter, per hoc quod ait, Clamabo: notat ſe inceſſanter clamare ad dominũ toto tẽpore obediẽtiæ ſuæ. Per hoc quod ſubiũgit, Ne ſileas, nõtat affectiõnẽ piam inter Deum & hominem: quia ex quo homo clamare incipit, Deus audit. Hebraica veritas nõ habet hoc, nequãdo taceas à me: ſed 70. Interpretes addiderunt, nec tamẽ ſine cauſa: ſed per hoc dãt nobis intelligere eũ clamaſſe de prima & ſecũda clarificatione. Prima clarificatio eſt ante reſurre-
Hebr.7. 1.Pet.2. Ioan.15. Mar.16. ctionẽ, cùm fuit immunis ab omni peccato, & per eũ Deus miracula fecit, quæ nemo alius facere potuit. Secunda clarificatio fuit in reſurrectione, qua eius humanitas impaſſibilitatem & immortalitatẽ ſuſcepit. Et ſi ſileas remotus à me, tunc aſſimilabor, id eſt, ſimilis ero deſcendentibus in lacum, id eſt, in huius mundi miſeriam. Si enim homo dominicus à præſidio diuini verbi ſibi vniti deſereretur, ſimilis vtique aliis hominibus inueniretur. Bene dicit, Deſcendentibus: quia maximus deſcenſus eſt à Deo deuiare, & ſe ad huius mundi miſerias inclinare. Aſcenſus verò, relictis his miſeriis ad bona perpetua feſtinare. Ideo ſubiungit: *Exaudi domine vocem deprecationis meæ dum oro ad te, dum extollo manus meas ad templum ſanctum tuum.* Duo prætendit, pro
Ioan.19. 1.Co.3.& 6. quibus dignè debeat exaudiri, dicens, Dum, id eſt, quia oro ad te. Et quia extollo manus meas in cruce, ad templum, id eſt, Eccleſiam conſtruendam, vt

dam, vt ſit templum ſanctum Dei. Magnum meritum exauditionis fuit in-
carnatio & paſsio redemptoris, qui factus eſt (vt Apoſtolus ait) propitiatio *1.Ioan.2.*
pro peccatis noſtris in ſanguine ſuo, quo lauaret nos à peccatis, & aptaret *Apoc.1.*
ſibi Eccleſiam non habentē maculam aut rugam. Attēde & tu caput tuum: *Ephe.5.*
exemplo eius diſce orare, diſce tolerare, diſce amare. Extende manus tuas *Matt.19.*
ad templum. Extende te ad bonam operationem propter regnum Dei. Audi
& ora quod ſequitur. *Ne ſimul tradas me cum peccatoribus, & cum operātibus ini-
quitatem ne perdas me.* Cum peccatoribus quidem fuit Chriſtus, quia verbum *Ioan.1.*
caro factum eſt, & habitauit in nobis, & cum impiis deputatus eſt. Sed tamē *Iſa.53.*
traditus ſimul cū peccatoribus nō eſt, vt & ipſe eſſet peccator: quia peccatū *1.Pet.2.*
nō fecit, nec inuētus eſt dolus in ore eius. Deſcēdit in infernū, vbi deſcendūt *Ephe.4.*
impij. Sed cū operātibus iniquitatē nō periit: quia & ſi ab iniquis occiſus eſt, *Marc.15. & 16.*
à morte tamē reſurrexit, & nos moriendo redemit. Et ſic mors illa non per
ditio, ſed vita fuit. Ora & tu ne ſimul tradaris cū peccatoribus, ne eorū cum
quibus habitas, prauis moribus corrūparis, & cū operātibus iniquitatem, ne
perdaris: ne videlicet cum iniquis in ęternum pereas, quorum perſecutionē
temporaliter toleras. Et non ſolū ſunt iniqui actu, ſed etiam in lingua. Nam *Ioan.3.*
ſubditur, *Qui loquūtur pacē cū proximo ſuo.* Qui dixerūt, Scimus quia à Deo ve-
niſti magiſter. *Mala autē in cordibus eorum.* Cogitabāt enim, vt Ieſum dolo te- *Ioan.11.*
nerēt & occiderēt. Chriſtus Iudęorū proximus dicitur, & ſecūdū carnē, quia *Matth.26.*
de germine eorū fuit: & ſecūdū hoc, ꝙ eis miſericordiā facere venerat. Iuxta *Matth.15.*
qđ de Samaritano in Euāgelio legitur, quia proximus dicitur illi qui in la- *Roma.1.*
trones incidit, quia miſericordiā ei fecit. Quàm multi tales inueniūtur in Ec- *Luc.10.*
cleſia Dei, qui perſecūtur adhuc corpus Chriſti. Hi ſunt qui veniūt in veſti- *Roma.12.*
mentis ouiū, intrinſecus autē ſunt lupi rapaces. Et quia ipſi tales ſunt: *Da illis* *Matth.7.*
ſecūdū opera eorū. Et ſecundū modū culpæ, ſit retributio pœnæ. Sed dicit ali-
quis, Bona fuerunt opera eorū, etiā cū Chriſtū occiderunt: quia ſic humanū
genus redemptum eſt. Ideo ſequitur: *Et ſecundum nequitiam adinuentionum ipſo
rum.* Ac ſi diceret, Non dico vt ſecundum vtilitatē, quæ ex eorum operibus *Ioan.11.*
proceſsit, reddatur eis: ſed ſecūdū nequitiā, quā ſe ad vtilitatē ſuam inueniſſe
putauerūt. Non enim ideo Chriſtum occiderunt, vt genus humanū redime- *Ibidem.*
retur: ſed ne illi locū & gentē amitterent. Qua in re notādū eſt, quòd eadē a-
ctio ſecundū diuerſas intētiones & bona dicitur, & mala. Nā filiū ſuū, quem
Deus pater tradidit, tradiderūt Iudæi. Vna ex vtraq; parte fuit actio: ſed in-
tētio diuerſa. Nā ad hoc tradidit eū pater vt nos reſurgēdo ſaluaret. Ad hoc *Ioan.3.*
tradiderūt eū Iudæi, & morte turpiſsima condēnandū curauerūt: vt penitus *Roma.8.*
deperiret. Nō ergo iuſtitia aut iniuſtitia in actione eſt, ſed in volūtate. Sequi *Ioan.11.*
tur ergo, *Secundū opera manuū eorū tribue illis: redde retributionē eorū ipſis.* Quid per
opera manuū eorū, voluit deſignari: niſi excellētē iniquitatē, quā fecerūt in
mortē domini? Cū apponit manū poſt opera, oſtendit illos magnū ſtudiū &
affectionē ad illud opus adhibuiſſe. Quod dicit manuū, tractū eſt ab artifice:
quia illa opera vult dici ſuarum manuū, quæ ſtudioſè fecit. Bene autē dicit,
retributionē: quia cùm Chriſtus eis bona feciſſet, ipſi ei malum retribuerūt.
Ac ſi apertè dicat: Sicut ipſi retribuerunt mihi malum, redde ipſis malum *Ierem.18.*

ſimiliter. Et meritò: *Quoniam non intellexerunt opera domini.* Scilicet illa quæ in
Luc. 1. lege myſticè ſcripta ſunt, ſiue illa quæ occultè poſtmodum operatus eſt per
Ioan. 9. filiũ ſuum: ſicut eſt quòd eum incarnari fecit de virgine, quòd eum pro noſtra redẽptione miſit. *Et in opera manuum eius.* Id eſt, in manifeſta opera, ſubaudis, non intellexerunt. Hebræi habent, Non inſpexerũt in opera manuũ
Luc. 7. Ioan. 11. eius. Quæ ſunt illa? Quòd infirmos curabat, leproſos mũdabat, mortuos ſu-
Matth. 8. ſcitabat, & alia multa miracula, quę per filiũ ſuũ faciebat pater. Hinc veritas
Luc. 17. Ioan. 10. Iudæis aiebat, Si mihi non creditis, vel operibus credite. Opera enim quæ ego facio teſtimoniũ perhibẽt de me. Excuſabiles autẽ inuenirẽtur in occultis, ſed nõ inuenirẽtur in apertis. Quia ergo in opera manifeſta nõ intellexerũt, vt mente perciperẽt diuina: ideo ſequitur: *Deſtrues eos*, Spiritualiter & corporaliter: ſicut fuit in deſtructione Titi & Veſpaſiani. Et propheta pręuidẽs illã deſtructionẽ eſſe irreparabilẽ, addidit: *Et non ædificabis eos*, vlterius. In aliis enim deſtructionibus reparauerat eos deus, vt in deſtructionibus Babylonis & in captiuitate Ægypti. Vel etiã ſi ſpiritualiter eſſent deſtructi, vt ſi ſub aliquo duce eſſent idolatrę, per aliũ ducẽ Deus eos ab idolatria libera-
Rom. 9. bat. De hac autẽ nouiſſima excæcatione ſpirituali, nõ reparabũtur vſque in finẽ: quando eorum reliquiæ ſaluabuntur: corporaliter verò nunquam reſtituẽtur. Ab hoc verſu incipit agere gratias de ſua exauditione. Ait enim, *Benedictus dominus, quoniam exaudiuit vocem deprecationis meæ.* Quotiens exaudi-
Pſal. 115. mur à domino, debemus illum benedicere. Non enim habet homo quid tribuat Deo pro tantis eius beneficiis, niſi benedictionẽ & laudẽ. Nemo autem
Iaco. 1. donis Dei fit beatus, ſi donãti exiſtit ingratus. Sic autẽ colitur à nobis pater luminum, à quo omne datum optimum & omne donum perfectum deſcendit: ſcilicet ſacrificio laudis, & actionibus gratiarum. Non tãtùm exaudiuit de remouẽdis malis, ſed etiam, *Dominus eſt adiutor meus*, ad bene operandũ: *Et protector meus*, ne lædar à telis perſequẽtium. *Et in ipſo ſperauit cor meum*: Id eſt, intentio mea: ſperauit autem de reſurrectione. Et ideo, *Adiutus ſum.* Ad hoc nos adiuuat in bono, & protegit in malo omnipotens Deus vt ſpẽ noſtrã conſtituamus in ipſo. Quanto autem fidẽtiùs in ipſo ſperamus, tanto ab ipſo adiuuamur vberiùs. Vnde fit, vt per Dei adiutorium ſpes in nobis generetur, & deinde per ſpei meritum Dei adiutorium augeatur. Et oſtẽdit in quo adiutus ſit Deus. *Et refloruit caro mea.* Antè floruerat Chriſti caro, cùm fuit immunis ab omni peccato: refloruit quando impaſſibilitatẽ & immortalitatem reſurgendo ſuſcepit. Propterea ſequitur: *Et ex voluntate mea confitebor illi.* Voluntariã cõfeſſionem diligit Deus: coacta autẽ ſeruitia non reci-
2. Corin. 9. Ioan. 8. pit. Vnde ſcriptum eſt, Seruus non manet in domo in ęternum, filius manet in æternum. Seruus eſt qui ſeruit ex timore, filius eſt qui obedit ex amore. Ille à cæleſti domo excluditur, quia ſeruus eſt. Iſte introducitur, quia filius eſt. Confiteamur ergo domino tota voluntate, toto affectũ: vt tanquam deuoti filij conſequamur hæreditatem Dei. Illi nanque debetur rectè confeſſio, de quo ſubditur, *Dominus fortitudo plebis ſuæ.* Id eſt ſibi deuotæ. Fortitudo Dei in eo eſt, quia homines de diaboli iugo eripit, & ſuos facit. *Et ipſe eſt protector ſaluationum Chriſti ſui.* Id eſt, illorum, qui per Chriſtum ſaluati ſunt.

Et hîc

Et hîc manifeſtè notat, quòd myſteria Chriſti proſunt hominibus ad ſalutem. Et quia Dominus eſt fortitudo plebis, ergo Domine fac quod tuum eſt. *Saluum fac populum tuum domine.* Eripiendo de inimicorũ poteſtate, dirigendo ad fidem. *Et benedic,* dando incrementum virtutum ipſi facto: *Hæreditati tuæ: & rege eos,* Secundum mores & virtutes: *Et extolle illos,* De virtute in virtutem, *vſque in æternum.* Id eſt, donec perueniant ad æternitatem.

TITVLVS PSALMI XXVIII.

PSALMVS Dauid in conſummatione tabernaculi. Remiſſa arca domini à Philiſthæis, & reducta in Ieruſalẽ, cùm prohiberetur à Nathan prophe-
ta ne faceret domum domini, quia vir ſanguinum erat: fecit tabernaculũ 2.Reg.6. & 7.
de tentoriis, in quo reponeret arcam Dei. Quo conſummato, inuitauit multos 1.Paral.17.
vt ad templum illud venirent: non vacuis manibus, ſed vt ibi adductas hoſtias immolarent. Et poſt hanc conſummationem ſcripſit pſalmum iſtum: non quòd de hiſtoriali conſummatione ſcriberet, ſed nobis conſummationem Eccleſiæ futuram per ſpiritum ſanctum prophetaret: cuius conſummatio, illius tabernaculi figura erat. Quod ſciens Heſdras propheta Dauid intellexiſſe, ſic intitulauit. Qui titulus ſic legitur. Pſalmus iſte conuenit Dauid prophetæ, qui hîc loquitur. Pſalmus dico, habitus in conſummatione tabernaculi, id eſt, in conſideratione conſummationis Eccleſiæ. Hanc rectè tabernaculum appellamus, quia hîc in ea tanquam in tabernaculo militamus. Ipſa eſt in hoc pſalmo materia. Negotiũ prophetæ ſub perſona Eccleſiæ eſt, oſtendere quomodo tabernaculum Dei compoſitum ſit, id eſt, qua vir-
tute & qua magnificentia per ſeptiformem gratiam ſpiritusſancti, quæ concipitur ex voce Iſa.11.
domini, ſepties repetita. Et hæc faciendo intendit, vt qui filij Dei facti ſunt per adoptionem, pura Deo mentis hoſtiam offerant. Ait ergo:

PSALMVS XXVIII.

AFFERTE Domino filij Dei, afferte domino filios arietum. Afferte domino voſmetipſos, quos per Euangelium duces gregum Apoſtoli genuerunt, habentes tanquam duo cornua duo teſtamen-
ta. Hinc Paulus aries ſpiritualis gregi ſuo dicit, Nam in Chri- 1.Corint.4.
ſto Ieſu per Euangelium ego vos genui. Et iterum: Filioli mei, quos iterum Gal.4.
parturio. Deo nos afferimus, ſi deuotè agimus, quod per ſapiẽtiã audimus.
Præbe (inquit) fili, cor tuum mihi. Sed neceſſe eſt, vt hæc oblatio cordis etiã Prouer.23.
in completione ſe demõſtret actionis. Vnde & ſubditur: *Afferte domino gloriam & honorem.* Tales vos exhibete, vt honoretur & glorificetur Deus in vo-
bis. Iuxta quod ſcriptũ eſt: Luceat lux veſtra corã hominibus, vt videntes o- Matth.5.
pera veſtra bona glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt. *Afferte domino gloriam nomini eius.* Glorioſè per orbem innoteſcat. *Adorate dominum in atrio ſancto eius.* Hoc eſt, in dilatato & ſanctificato corde veſtro. Illi quippe noſipſos debemus, à quo cõditi ſumus. Cui iure honor & gloria à nobis exhibetur pro tot & tãtis beneficiis quæ in ædificationem ſpiritualis tabernaculi, id eſt Eccleſiæ ſubſcribuntur. Dicitur enim: *Vox domini ſuper aquas.* Vox domini ſuper populos, qui per aquas rectè deſignati ſunt, quoniã aquarum

more fluxu mortalitatis inceſſanter decurrunt: *Deus maieſtatis intonuit.* Deus
Matth. 4. de nube carnis terribiliter pœnitentiã prędicauit. Ipſe per ſeipſum intonuit
Luc. 13. qui Deus eſt maieſtatis, poteſtatis & excelſæ virtutis. Hinc eſt quòd in can-
Cant. 6. ticis Eccleſia dicit, Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus locutus eſt. Into-
nuit etiam vox domini ſuper aquas: quia in Iordane ſuper Chriſtum vox
Matth. 3. Luc. 3. patris audita eſt: Hic eſt filius meus dilectus. Intonat nunc quoque ſuper a-
Matth. 28. quas baptiſmatis: quia in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti baptiſantur
Ioan. 1. credentes. Et quia ipſe eſt qui baptiſat, rectè ſubiungitur: *Dominus ſuper aquas*
Ephes. 4. *multas.* Scriptum eſt enim, Vnus dominus, vna fides, vnũ baptiſma. Vel do-
Ioan. 1. minus ſuper aquas multas, id eſt, ipſe dominus Ieſus poſtquã emiſit vocem
ſuper populos, & perterruit, eos conuertit in ſe, & habitauit in eis. *Vox domi-*
Ioan. 11. *ni in virtute.* Vt eſt illud, Lazare veni foras. *Vox domini in magnificentia.* Non
enim loquebatur Ieſus tanquã Phariſæi, ſed tanquã poteſtatẽ habens. Vnde
Ioan. 7. quidã ait, Nunquam loquutus eſt homo ſicut hic homo. Tanta huius vocis
Ioan. 11. Luc. 7. dominicæ virtus erat, quòd & mortuos ſuſcitabat, cæcos illuminabat, le-
Luc. 17. proſos mundabat. Vel vox domini in virtute & magnificentia fuit, cùm
prius Apoſtolos fidei virtute inſtruxit, & per eos poſtmodum magna fecit.
Vnde ſubinfertur: *Vox domini confringentis cedros, & confringet dominus cedros Li-*
bani. Quid per cedros, niſi alti in ſuperbia deſignantur? Et bene poſt cedros
addidit, Libani. Libanus enim interpretatur candidatio. Vox autem domi-
ni confringit cedros Libani: quia per eam etiam illi conteruntur, qui in ho-
noribus & diuitiis, & in nitore terrenæ nobilitatis exaltantur. Vnde Apo-
1. Corint. 1. ſtolus ait: Infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia. Sed ſciendum,
quia duobus modis cõfringit cedros vox domini: quoſdam videlicet dam-
nando, quoſdam ad ſe trahendo & penitus humiliando: de quibus ſubiun-
ctum eſt, *Et comminuet eas tanquam vitulum Libani.* Et amputata ſuperba cel-
ſitudine illorum, deponet eos ad imitationem humilitatis ſuæ, qui tanquam
Pſal. 2. vitulus per ipſam huius ſeculi nobilitatẽ ad victimam ductus eſt. Aſtiterunt
enim reges terræ, & principes conuenerunt aduerſus dominum & aduerſus
Matth. 3. & 17. Chriſtum eius. *Et dilectus quemadmodum filius vnicornium.* Nam & ipſe dile-
Luc. 3. ctus atque vnicus patri exinaniuit ſe nobilitate ſua, & factus eſt homo, ſicut
Phil. 2. Luc. 4. filius Iudæorum ignorantium iuſtitiam Dei, & ſuperbè iactantium tãquam
ſingularem iuſtitiam ſuam. *Vox domini intercidentis flammam ignis.* Id eſt, di-
Ioan. 7. uidentis furentem iracundiam perſecutorum ſuorum, vt alij dicerent: Nun-
quid forte ipſe eſt Chriſtus? alij, Non, ſed ſeducit populum: atque ita præci-
dentis inſanũ tumultum eorum, vt alios traiiceret, alios in malitia eorum
relinqueret. *Vox domini concutientis deſertum.* Id eſt, commouentis ad fidem
Iſa. 33. gentilem populum, qui quondam erat ſine ſpe, ſine Deo, ſine propheta, ſine
Marc. 16. prædicatore. *Et commouebit dominus deſertum Cades.* Id eſt, verè celebrari
faciet dominus ſanctum verbum ſcripturarum ſuarum, quòd à Iudæis non
intelligentibus deſerebatur. *Vox domini præparantis ceruos, & reuelabis conden-*
ſa. Cerui Apoſtolos deſignant, qui præparante eos Spiritu ſancto, ad
Act. 5. currendum, & Euangelium nunciandum agiles erant, quique mortifera
Luc. 24. venena diaboli & hæreticorum, non timebãt. His condenſa reuelauit, quiſ

ſcript

ſcripturas aperuit,& diuina myſteria manifeſtauit. Hinc Paulus ait: Audiui arcana verba, quæ non licet homini loqui. Et ſcriptum eſt, Aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas. Tunc eis reuelauit opacitates diuinorum librorum & vmbracula myſteriorum, vbi cum libertate paſcantur. Et quia per hæc dona conſummat Deus Eccleſiam ſuam, rectè ſubiungitur: *Et in templo eius omnes dicent gloriam.* Hoc eſt, in ſeipſis templum Dei factis, domino gloriam dicent, à quo bona perceperunt, quæ habent. *Dominus diluuium inhabitare facit.* Quia electos ſuos, tãquã in arca, ita in Eccleſia cuſtoditos, mũdum iſtum ſuperare & deſpicere facit. Qui mundus rectè per diluuiũ deſignatur: quia carnales intra ſe extinguit, ſpirituales ſupra ſe repellit. Et quia ſemper in Eccleſia ſua dominus regnabit poſt diluuium, bene ſubiunctũ eſt: *Et ſedebit dominus rex in æternũ.* Sũt enim ſancti ſedes Dei, & ipſe rex eorũ, defendẽs illos à poteſtate diaboli, & regens eos ſpiritualiter, ne peccatũ regnet in eorũ mortali corpore. De quibus adhuc ſubditur: *Dominus virtutem populo ſuo dabit.* Ne ab inimicis & vitiis ſuperẽtur. *Dominus benedicet populo ſuo in pace.* Vt poſt procellas & turbines iſtius ſeculi, requieſcãt feliciter in æternitate.

2.Corin.12. Luc.24. 1.Corint.3. & 6. Geneſ.7. & 8. Dan.7. Luc.1. Sapien 7. Rom.6. Iſa.32.

TITVLVS PSALMI XXIX.

PSALMVS cantici in dedicatione domus David. Pſalmus iſte eſt Cantici, id eſt exultationis habitæ in dedicatione, hoc eſt, in cõſideratione dedicationis domus David. Dedicatio domus David reſurrectio ſaluatoris intelligitur: in qua omnia vitæ noſtræ corpora dedicãtur. Domus David ædificatur, quãdo humanitas aſſumitur. Domus David ædificatur, quando à mortuis reſuſcitatur. Domus Chriſti eſt humanitas. Sicut enim domus celebris fit in dedicatione: ſic Chriſtus celebrior factus eſt in reſurrectione, aſſumpta impaſſibilitate & immortalitate. In prima parte pſalmi eſt actio gratiarum de liberatione: in qua etiam hortatur ſanctos, vt pro ea Deo grates reddant, quæ liberatio eorum eſt, quia per eam liberati ſunt. In ſecunda parte quæ incipit, Ego autẽ dixi in abundantia mea, oſtenditur meritũ, quare fuit dignum vt liberetur. In tertia parte quæ incipit, Audiuit dominus, oſtẽdit qualiter fiat ipſa dedicatio. Circa finẽ manifeſtè ponit reſurrectionẽ. Materia eſt Chriſtus. Intentio eſt hortari homines ad laudem Dei de ſua liberatione, quæ illorũ eſt. Quod notamus vbi dicitur, Pſallite domino ſancti eius. Ait ergo:

2.Reg.7. Ioan.1.& 2. Luc.1. Marc.16. Rom.6.

PSALMVS XXIX.

EXALTABO te domine, quoniã ſuſcepiſti me. Ampliabo nomẽ tuum per multas gentes, quoniã humanitatẽ meã verbo tuo vniſti. *Nec delectaſti,* Id eſt, nec delectari feciſti *Inimicos meos ſuper me.* Quia licet putarẽt ſe eſſe in paſſione ſuper me, tamen illud gaudium in triſtitiam eſt cõuerſum. Quod dicitur modò ex perſona fundamẽti, poſtmodũ dicetur ex perſona vniuerſę domus. Iam facta eſt dedicatio domus in capite, tanquã dedicatio fundamẽti. Domus, id eſt, Eccleſia, adhuc fabricatur: poſteà dedicabitur. Tunc apparebit gloria populi Chriſtiani, quę modò latet. Sæuiant modò inimici. Exultent in fabricatione domus: confundentur in dedicatione. Tunc enim ſtabunt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerunt. Dicent autem inter ſe pœnitentes & præ anguſtia ſpiritus gementes, Quid nobis profuit ſuperbia? & diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Tranſierunt omnia illa tanquam vmbra.

Ioan.1. Sapien.5.

Et quid dicunt de iuſtis? Quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt? tunc implebitur qnod modò dicitur, Nec delectaſti inimicos meos ſuper me. *Domine Deus meus clamaui ad te.* Clamauit cùm
Ioan. 12. Ioan. 4. dixit, Pater clarifica filium tuum. *Et ſanaſti me.* Erat enim infirmus pro
Marc. 16. parte carnis. Sanauit igitur eum pater, quia reſuſcitando ipſam carnem im-
Rom. 6. mortalem & incorruptibilem fecit. Audi Apoſtolum, Vide veram ſanita-
1. Corint. 15. tem. Abſorpta eſt (ait) mors in victoria. Vbi eſt mors aculeus tuus? Vbi eſt
Oſee 13. contentio tua? Subiungit aliam cauſam, qua debeat dominum exaltare. *Domine,* inquit, *eduxiſti ab inferno animam meam.* Expoliauit enim infernum, &
Pſal 67. Epheſ. 4. animas ſanctorum ſecum in cælo duxit. *Saluaſti me à deſcendentibus in lacum.* Id eſt ex manibus Iudæorum me liberaſti, qui ſua ſponte in infernum & mortem & fauces diaboli deſcendunt. Et quia eius liberatio ad communem pertinet ſalutem, ideo nos admonet dicens: *Pſallite domino ſancti eius, & confitemini memoriæ ſanctitatis eius.* Ac ſi dicat, Vos per meam liberationem facti ſancti eius, Pſallite domino: benedicite operando, & confitemini ore & cor-
Iſa. 49. de, memorię illius. Obliti enim eratis eum, ſed ipſe vos nõ eſt oblitus. Quòd autem veſtri memor extitit, non ex veſtra, ſed ex illius ſanctitate proceſsit. Et ex hoc etiam pſallite, & confitemini. *Quoniam ira in indignatione eius, & vita in voluntate eius.* Vindicauit in vos primum pecccatum, quod morte ſoluiſtis, & vitam æternam, ad quam redire nullis veſtris viribus poſſetis, quia
Iſa. 28. Zacha. 1. voluit, dedit. Cùm audis quoniam ira in indignatione eius, habes in Deo quid timeas. Indignatur enim Deus homini, & infert iram pro peccato. Rurſus cùm audis, Et vita in voluntate eius, habes in Deo quid ſpetes & diligas. Ibi iuſtitia commendatur, hîc gratia. Ad iram autem & vitam pertinet quod ſubiungit: *Ad veſperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia.* Veſpera fit, quando ſol occidit. Veſpera cœpit, vbi ſapientiæ lumen receſ-
Malach. 4. ſit à peccante homine, quando morte damnatus eſt. Occiderat enim illi ſol iuſtitiæ, non gaudebat ad præſentiam Dei. Inde inchoata eſt omnis vita iſta mortalis. Ab ipſo veſpere moras habebit fletus, quãdiu in laboribus & ten-
2. Corint. 5. tationibus populus Dei expectat diem domini. Deinde veniet matutinum,
Phil. 3. quo exultatio reſurrectionis futura eſt. Tunc orietur fidelibus lux, quæ oc-
Matth. 24. Marc. 16. ciderat peccatoribus. Ideo & dominus Ieſus in matutino ſurrexit de ſepul-
Ioan. 19. chro, vt quod dedicauit in fundamento, hoc promitteret domui. In domino noſtro veſpera fuit, quia ſepultus eſt: & matutinum, quia ſurrexit ter-
Luc. 24. tia die. Sepultus es & tu veſpere in paradiſo, & reſurrexiſti tertia die. Quomodo tertia die? Si ſeculum cogites, Primus dies eſt ante legem:
Epheſ. 1. Secundus ſub lege: Tertius ſub gratia. Quod triduo illo oſtẽdit caput tuum, hoc triduo ſeculi oſtenditur in te. Sperandum eſt & lætandum, ſed perferendum eſt modò & gemendum. Oſtendit autem ſe contrarium Adæ, cùm ſubiungit. *Ego autem dixi in abundantia mea, Non mouebor in æternum.* Ille poſi-
Geneſ. 2. tus in paradiſo voluptatis, abundans omnibus bonis, motus eſt ad perſua-
Geneſ. 3. ſionem ſerpentis. Chriſtus autem in abundantia virtutum, dixit, id eſt, deliberauit, vt non moueatur in æternum, ſed ſit obediens patri vſque ad mor-
Phil. 2. tem. Nec hoc ſuis viribus attribuit, vnde & ſubdit: *Domine in voluntate tua*

præſt

præſtitiſti decori meo virtutem. Quod decorus ſum in iuſtitia,fortis in patiẽtia, non hoc habeo ex mea poteſtate, ſed tua voluntate. *Auertiſti faciem tuam à me,& factus ſum conturbatus.* Viſus eſt enim auertiſſe faciem ſuam pater à filio, quando eum in paſſione dereliquit. Vnde & Iudæi dixerunt, Si filius Dei eſt, liberet eum,ſi vult.Factus eſt autem conturbatus,cùm ait, Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.Hîc magnum meritum Chriſti oſtenditur, qui nec ſic probatus ab obediẽtia receſsit.Tu auertis faciem tuam à me: ſed ego non ſum auerſus à te.Nam ſequitur: *Ad te Domine clamabo, & ad dominum meum deprecabor.* Clamabo de obtinendis bonis, deprecabor de remouẽdis malis.Tu enim dominus meus,qui regis me:& Deus meus, qui creaſti me. Hîc nobis oſtenditur in capite noſtro quid agere debeamus. Si auerterit à nobis faciem ſuam dominus,& indignatus fuerit pro peccatis noſtris: mox conturbari debemus per pœnitentiam.Et ad pias eius aures tandiu clamare,donec indulgentiam conſequamur. Quid autem clamauerit Chriſtus, oſtendit cùm ſubiungit: *Quæ vtilitas in ſanguine meo,dum deſcendero in corruptionem?* Quid proficiet mihi vel aliis ſanguis meus effuſus,ſi ego in corruptionem deſcendo?ſi corpus meum putreſcat in ſepulchro? ſi tertia die non reſurgo? *Nunquid confitebitur tibi puluis,aut annuntiabit veritatem tuam?* Nunquid caro redacta in puluerem confitebitur tibi, id eſt,erit cauſa confeſſionis & laudis tuæ?Aut annunciabit veritatem tuam,id eſt,erit cauſa quare veritas tua annuntietur de reparatione generis humani, quam tu per me facturus es?Ab hoc clamore ſe exauditum inſinuat,cùm protinus addit: *Audiuit dominus,& miſertus eſt mei:dominus factus eſt adiutor meus.* Miſertus eſt mei,ne corrumperer:adiuuit,vt etiam reſurgerem. Miſericordia pertinet ad remiſsionem peccatorum.Adiutorium pertinet ad profectum bonorum operum & virtutum.Primum miſeretur nobis ſine præcedentibus meritis,vt liberati à peccato bonum velimus. Deinde nos adiuuat, vt bonum quod volumus, impleamus.Quòd peccata corrigimus,miſericordia Dei eſt. Quòd ad virtutes reſurgimus, adiutorium Dei eſt.In quo autem ſit adiutus, oſtendit, ex familiaritate ſe conuertens ad patrem,& dicens: *Conuertiſti planctum meum in gaudium mihi.* Planctum paſsionis in gaudium mutaſti reſurrectionis,mihi, id eſt,ad vtilitatem mei & meorum. *Conſcidiſti ſaccum meum, & circundediſti me lætitia.* Saccus de capris conficitur, & de hœdis. Et capræ & hœdi inter peccatores ponuntur. Dominus de numero noſtro ſaccum ſolùm accepit, non aſſumpſit meritum ſacci,quod eſt peccatum.Saccus autem eſt mortalitas. Saccum autem conſcidit, quia mortalitatem deſtruxit,& inſuper circundedit eum lætitia:quoniam ſtola immortalitatis induit illum dominus. Ad hoc autem circundatus eſt lætitia, vt faciat quod ſubiungit. *Vt cantet tibi gloria mea.* Id eſt,reſurrectio mea,atque beatitudo mea: *Et non compungar.* Id eſt,non moriar. Nam Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur, Mors illi vltrà non dominabitur. Quod factum eſt in capite, futurum eſt in corpore.Cantabit deo gloria noſtra, quando ſimiles ei erimus, & videbimus eum ſicuti eſt. Fiet enim quod ſubditur: *Domine Deus meus in æternum confitebor tibi.* Hæc eſt gloria mea, vt tibi confitear in æternum, quo-

Matth.11. Ioan.13. Matth.27. Luc.23. Matth.26. Phil.2. Matth.4. Luc.15. Pſal.90. Pſal.15. Iſa.53. Pſal.116. Ioan.14. 1.Ioan.5. Matth.25. Iſa.53. 1.Pet.3. Iſa.61. Rom.6. Epheſ.4. 1.Ioan.3.

niam nihil mihi ex me, ſed omnia ex te, qui es Deus, omnia in omnibus.
Matth. 11. *Ioan. 13.* Confitere ergo modò quod tu feciſti in Dominum, id eſt, peccata,& con-
Iaco. 5. fiteberis quid tibi fecerit Deus, dimittendo peccata: vt ei confitens in æter-
1. Ioan. 1. num non compungaris peccato.

TITVLVS PSALMI XXX.

TITVLVS pſalmi ſequẽtis hic eſt, In finem pſalmus ipſi Dauid, Extaſis. Aſcribitur pſalmus ipſi Dauid mediatori, manu forti in perſecutionibus, qui loquitur hîc non tantùm pro ſe, ſed etiam pro martyribus ſuis, dirigenti in finem. Extaſis quæ addita eſt in titulo, exceſſum mẽtis ſignificat: quæ fit vel pauore vel aliqua reuelatione. Sed in hoc pſalmo pauor maximè apparet perturbati populi Dei perſecutione omnium gẽtium, & defectu per orbem fidei. Sed prior loquitur ipſe mediator. Deinde redemptus ſanguine ipſius populus gratias agit: ad extremum perturbatus diu, loquitur, quod ad extaſin pertinet. Propheta verò ipſius perſona bis interponitur: Prope finem, & in finem. Materia habet duo oppoſita. Auxilium diuinæ pietatis, & miſeriam humanæ fragilitatis. Intendit homines admonere, vt neque deſperent attendentes ſuas mi-
Apoc. 1. *ſerias, neque ſuperbiant ſtultè de Dei miſericordia præſumentes: & ſic manifeſtè in finem, id eſt, in Chriſtum nos dirigit. Ait ergo:*

PSALMVS XXX.

IN te Domine ſperaui, non confundar in æternum. Videtis quia timet, ſed pauor iſte nõ eſt ſine ſpe. Si eſt aliqua in humano corde cõturbatio, non recedit diuina conſolatio. Non negat quin patiatur inimicorum inſultationem, ſed talis cõfuſio non durat in
Matth. 25. æternum. Illa confuſio perhorrenda eſt, quæ æterna eſt. Nam eſt quædam cõfuſio temporalis, vtilis: perturbatio animi reſpicientis peccata ſua, reſpectione horrentis, horrore erubeſcentis, erubeſcendo corrigentis. Vnde di-
Rom. 6. cit & Apoſtolus, Quam enim gloriã habuiſtis in his in quibus nunc erubeſcitis? Hanc confuſionem non formidat Chriſtianus, imo ſi hanc non habe
Matth. 25. bit, æternam habebit. Quæ eſt illa? Ite maledicti in ignem æternum. Et ideo ſecutus adiunxit: *In iuſtitia tua libera me.* Nam ſi attendas ad iuſtitiam meam, damnas me. Fit autẽ iuſtitia Dei & noſtra, cùm nobis donatur: quæ ideo Dei
1. Corint. 4. iuſtitia dicitur, ne homo ſe putet à ſeipſo habere iuſtitiã, & ſic in ſeipſo inaniter glorietur. Et quia vox mea non poſſet aſcendere ad te, *Inclina ad me aurem tuam, accelera vt eruas me.* Fecit hoc Deus, quando ipſum Chriſtũ ad nos
Ioan. 3. & 6. miſit. Auris inclinatio eſt aſſumptio humanitatis. Inclinat aurem ſuam ad nos Deus, miſericordiã deponẽs ſuper nos. Quæ maior miſericordia, quàm
Ioan. 3. vt vnicum ſuum daret nobis, non viuere nobiſcum, ſed mori pro nobis? Sed
1. Corint. 15. vt inclinata miſericordia citò reſurgat petit, cùm ſubiungit: *Accelera vt eruas me.* Ac ſi dicat, Cito fac me reſurgere. Si enim vſque in communem reſurrectionem diſtuliſſet, tota ſpes credentium decidiſſet. Vel ad hoc poſitum eſt Accelera, vt hoc totum quod nobis diu videtur, quandiu voluitur: ſecũdum

punct

punctúeſſe intelligamus.Non eſt enim diu quod habet extremũ.Trãſuolant tẽpora,& quod tibi tardũ eſt,in oculis Dei breue eſt. *Eſto mihi in Deum protectorem*.ne vulnerer telis inimicorum. *Et in domum refugij, vt ſaluum me facias.* Id eſt in domum ſecuritatis,in quia requieſcam finitis laboribus iſtis, atque in æternum ſaluus permaneam.Si vis euadere iacula tentationum,æſtus vitiorum,furorem perſequentium:inuoca protectorem dominum. Si ipſe te protegit,non eſt qui feriat.Si vis eſſe ſaluus & ſecurus, fac de ipſo refugium tuum.Nullum enim tam tutum poteſt tibi eſſe refugium,quàm Deus tuus:de quo ſubditur, *Quoniam fortitudo mea & refugium meũ es tu.* Fortitudo qua ego poſſim & mihi contra impugnantes reſiſtere. Refugium in quo ſecurus valeam permanere.Fortitudo in bello,refugium poſt triumphum. Fortitudo qua vincimus,refugium in quo quieſcamus. *Et propter nomen tuum*, dilatandum & glorificandum, *deduces me*, ne aberrem: *& enutries me.* ne in via deficiam.Vel deducitur Chriſtus,cùm per Apoſtolos vbique nunciatur.Enutritur autem,cùm paruuli lacte fidei & miraculorum gaudio refouẽtur. Domine Deus noſter,dux nobis es,quo ſpiritualiter proficiſcimur:& verus cibus,quo ſpiritualiter enutrimur.Ducit nos præceptis, nutrit ſacramentis. De quo adhuc ſubditur: *Educes me de laqueo hoc quem abſconderunt mihi.* Per laqueum,deceptionem vult intelligi: quam Chriſto abſconderunt Iudæi. Hinc eſt quòd ei dixerunt,Magiſter, ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces.Dic ergo nobis ſi licet cenſum dari Ceſari an non? Ecce laqueus,quem abſconderũt.Si dixiſſet, Licet:cecidiſſet in laqueum.Oppoſuiſſent enim illi,Contra legem agis,quæ dicit,Dominum Deum tuum adorabis & illi ſoli ſeruies.Si dixiſſet,Non licet:in alium laqueũ cecidiſſet. Dixiſſent enim Herodiani,Contra regem agis:reus es mortis. Vel educes me de laqueo,id eſt de morte,quæ ideo dicitur laqueus: quia per mortem putauerunt impedire nomen eius:quem abſconderunt,id eſt latenter parauerunt, mihi,quem nullum latet ſecretum.Suos ſimiliter eripit Deus de laqueis diaboli,id eſt de tentationibus.Ideo ſcio quòd educes me. *Quoniam tu es protector meus.* Et non poteſt illaqueari, qui talẽ habet protectorem.Et ideo ſequitur: *In manus tuas commendo ſpiritum meum.* Hoc completum fuit,quando in cruce poſitus dixit,Pater in manus tuas cõmendo ſpiritũ meum. Ecce quomodo Prophetia & Euãgelium in eodẽ ſermone concordant. Intellige ergo quia idem Chriſtus qui loquitur in Euangelio,locutus eſt etiam in pſalmo. Qui protinus adiungit,dicens: *Redemiſti me domine Deus veritatis;* Redempta eſt anima Chriſti & aliorũ per ſuam perfectã obedientiã. Et bene ait, Domine Deus veritatis:non enim fefellit in promiſſione,ſed impleuit fideliter quod promiſit.Et ideo quia tu es Deus veritatis, *Odiſti obſeruantes vanitates ſuperuacuè.* Illi ſuperuacuè cuſtodiunt vanitates,qui ſic terrenis inhærent, vt cæleſtium obliuiſcantur.Tales odit Deus,qui ſperãt falſam beatitudinem ſeculi iſtius.Ego autẽ non quomodo illi qui ſperãt in vano,& qui obſeruãt vanitatem:ſed in domino ſperaui,qui non eſt vanitas.Ideo exultabo corpore,& lætabor ſpiritu in miſericordia tua,quæ donauit mihi vt ſperarem in te. Et meritò exultabo: *Quoniam reſpexiſti humilitatem meam.* Id eſt, miſertus es meæ

Pſal.45. *1.Corint.3.* *Ioan.6.* *Matth.22.* *Deut.6.* *Matth.26* *Hebr.4.* *Luc.23.* *1 Pet.1.* *Phil.2.* *Sapien.4.*

fragilitatis & meæ afflictionis,ne à perſequentibus ſuperaret. Reſpiciendo
autem humilitatem, *Saluaſti de neceßitatibus animam meam.* Id eſt,de corporalibus miſeriis,quas in hac vita patitur anima propter culpam . Niſi prius te
humiliares , non te exaudiret , qui te à neceſſitatibus liberaret. Humiliatus
Rom 7. eſt qui dixit,Infelix ego homo,quis me liberabit de corpore mortis huius?
Sed audi continuam ſaluationem:Gratia(inquit) Dei per Ieſum Chriſtum:
vnde ſequitur. *Nec concluſiſti me in manibus inimici.* Quia neque ab his qui ſe-
Matth.28. pulchrum cuſtodiebant,neque à malignis ſpiritibus in inferno detétus eſt:
ſed potius, *Statuiſti in loco ſpatioſo pedes meos.* Quia non ſolùm in Iudæa,ſed per
Rom.10. omnia regna mundi Apoſtoli prædicabant:quibus in ſola Iudæa prius præ
Matth.10. dicare præceptum fuerat. Vel ſtatuiſti pedes meos,id eſt,firmiter poſuiſti afflictiones meas in loco ſpatioſo charitatis. Hîc incipit enumerare miſerias
humanæ fragilitatis,dicens, *Miſerere mei Deus,quoniam tribulor.* Et ipſam tribulationem deſcribit,cùm ſubiungit, *Coturbatus eſt in ira oculus meus,anima mea
& venter meus.* Id eſt,intellectus meus,voluntas mea,memoria mea. Quanuis certus eſſet de promiſſione Dei,qui dixerat, Clarificabo:nō ita dicimus
Ioan.12. intellectum Dei Chriſti vel voluntatem, ſiue memoriam eſſe turbatam , vt
Iſa.53. aliquo modo deficeret:ſed ſpontaneè perturbari voluit , vt aliis exemplum
1.Pet.2. relinqueret,ne ſi turbarentur,ideo deſperarent. *Quoniam defecit in dolore vi-*
Geneſ.2. *ta mea.* Poſt expertam iram Dei qua dictum eſt primo homini, Morte morieris : multos defectus doloris habuit vita iſta mortalis . Et quia vita eius
poſſet acta eſſe in dolore per vnum diem, vel duos dies, quod non videre-
Iob.7. tur magnum : ideo addidit , *Et anni mei in gemitibus.* Totum enim ſpatium
præſentis vitæ,ſanctis labor & gemitus eſt. Vnde & ſubditur, *Infirmata eſt in
paupertate virtus mea.* Id eſt,in conſideratione meæ paupertatis;quia nihil ex
me habeo. *Et oſſa mea,* Id eſt,firmitas mea,vel robora corporis mei, *Contur-*
Matth.25. *bata ſunt.* Cùm Chriſtus dicit ſe eſſe infirmum , & in corpore & in anima:
oſtendit à ſe remotam omnem ſuperbiam , & quòd aliquis non debet de ſe
præſumere. Ponit item alias miſerias dicens: *Super omnes inimicos meos factus
ſum opprobrium vicinis meis valde,& timor notis meis.* Quid per notos niſi Apo-
ſtoli?quid per vicinos valde,niſi illi qui iam fidei eius appropinquabāt, de-
Luc.13. *2.Timot. 2.* ſignantur? Illis opprobrium & timoris cauſa efficitur,cùm à Iudæis in cru-
Matth.27. ce ſuſpenditur. Rectè ſuper omnes inimicos ſuos ſe in opprobriū factū dicit,
quia plus deſpectus apparuit ipſe qui ſine culpa occidebatur,quàm ipſi etiā
Luc.23. iniqui,qui pro ſuis ſceleribus damnabantur:vnde & ſubdit: *Qui videbāt me,*
Matth 26. *foras fugerunt à me.* Videbant enim Apoſtoli Iudæos capere Chriſtum,& relicto eo omnes fugerunt. *Obliuioni datus ſum tanquam mortuus à corde.* Obliti
ſunt me, tanquam mortuus ſim à corde ipſorum . *Factus ſum tanquam vas
perditum:quoniam audiui vituperationem multorum commorantium in circuitu.* Vas
Luc.23. *Iſa.53.* perditum & confractum, nulli vtilitati eſt idoneum. Quaſi vaſa perdita e-
Matth.26. & 27. rant latrones,cùm tanquā inutiles ad perditionē traderētur. Sic & Chriſtus
tanquā vas perditū factus eſt,quia etiam cum impiis deputatus eſt. Quantas
Marc.14. & 15. autem à circūſtantibus audierit vituperationes,ipſi qui paſsionē eius legūt,
Luc.22. & 23. agnoſcunt. *In eo dum conuenirent ſimul aduerſum me,accipere animā meam conciliati
ſunt.*

ſunt. Dum ſimul(inquit)aduerſum me iniqui Iudæi conuenirent, in eo cō- *Ioan.18.*
uentu nihil aliud conciliati ſunt, niſi vt animam meam perderēt. Quid hæc *& 19.*
verba nos docent, niſi contemptum mundi & mortis, niſi humilitatē & pa- *Ioan.11.*
tientiam, & vt ſpem noſtrā habeamus in Deo? Vnde & ſubditur, *Ego autem in*
te ſperaui domine: dixi, Deus meus es tu, in manibus tuis ſortes meæ. Recta eſt ſpes, quæ
in Deo eſt. In quocūq; alio ſperauerit homo, fruſtrabitur ſpes eius. Qui autē *Mala.3.*
in Deo ſperat, ſicut Deus immutabilis eſt, ita ſpes eius mutari non poterit.
Dixi domino, propoſui, voui, fixi in animo, Deus meus es tu. Tu enim nō de
ficis, Tu nō fallis. Et ideo in te ſperaui, quē Deū meū elegi. In manibus tuis,
id eſt in poteſtate tua, ſortes meę ſunt. Sors nō aliquid mali eſt, ſed res in du-
bitatione humana diuinam indicans voluntatem. Nam & ſortes miſerunt
Apoſtoli. De duobus diſcipulis conſultus eſt Deus, quemnā illorū eſſe vellet *Acto.1.*
Apoſtolum. Et cecidit ſors ſuper Mathiā. Sortis nomine in hoc loco gratia
Dei deſignatur: quia in ſorte non eſt electio, ſed voluntas Dei. Nam vbi di-
citur: Iſte facit, iſte non facit, merita conſiderantur. Et vbi merita conſiderā-
tur, electio eſt, & non ſors. Quando autē Deus nulla merita noſtra inuenit, *Rom.4.*
ſorte volūtatis ſuæ nos ſaluos fecit, quia voluit, non quia digni fuimus. Hæc *Ephe.2.*
eſt ſors. Gratia ſalui facti eſtis per fidem (ait Apoſtolus) & hoc non ex vobis.
Hinc eſt quòd Petrus Symoni dicit, Quia exiſtimaſti donū Dei pecunia cō- *Acto.8.*
parare, non eſt tibi pars neque ſors in hac fide, id eſt, non pertines ad iſtam
gratiā quā gratis omnes accepimus. Bene autē nō ſortē, ſed ſortes dicit: quia *Matth.10.*
multæ ſunt diuiſiones gratiarum, quas credentibus dominus diſtribuit. *In* *1.Corint.12.*
manibus tuis ſortes meæ. Ac ſi apertè dicat: In poteſtate tua ſunt omnes electi
mei. Et ideo, *Eripe me de manu inimicorum meorum, & à perſequētibus me.* Id eſt, de
illorum poteſtate, qui me oderunt, & eorum qui mihi mala inferunt. Dicat *Matth.24.*
hoc vnuſquiſque de inimicis ſuis. Bonū eſt enim, & orare debemus, vt Deus
nos eruat de manibus inimicorū noſtrorum viſibilium & inuiſibiliū. Inter
hos gemens iſte ait: *Illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum tuum.* Cōfuſio enim quæ-
dam putatur, cùm omnes Chriſtiani dicūtur: & qui malè viuūt, & qui bene
viuunt. Omnes vno charactere ſignātur. Omnes ad vnum altare accedunt. *Ephe.4.*
Eodem baptiſmate abluuntur: eandem dominicā orationē proferunt: iiſdē *Matth.6.*
myſteriis celebrandis interſunt. Quando diſcernentur? Quando illuſtrabit
faciem ſuam dominus ſuper ſeruos ſuos? in iudicio. Tunc ſeparabuntur bo-
ni à malis. Vnde ſcriptum eſt, Tollatur impius, ne videat gloriam Dei. Et *Matth. 25.* *Iſa.26.*
ideo ſubdit: *Saluum me fac in miſericordia tua:* non in iuſtitia mea. *Domine non*
confundar quoniam inuocaui te. Quiſquis modò dominum inuocat, id eſt inter
ſe vocat, corde puro, corde integro, deuotè orando, rectè viuēdo, voce, cor-
de, operibus conſonando: non confundetur in iudicio. Confundētur autem
illi, de quibus ſubditur: *Erubeſcant impij & deducantur in infernum.* Iudæi ſci-
licet qui dominum ſuum crucifixerunt: vel gentiles qui idola coluerūt: vel
falſi Chriſtiani, qui dominum colere neglexerunt. Tunc vtique erubeſcēt,
quando à domino audient, Amen dico vobis, Neſcio vos. Et rurſus, Ite ma- *Matth. 25.*
ledicti in ignem æternum. Tunc fiet quod ſubditur: *Muta fiant labia doloſa,*
quæ loquuntur aduerſus iuſtum iniquitatem in ſuperbia & in abuſione. Superbè enim

& abuſiuè,id eſt,contra ſeruorum vſum,loquebãtur Iudæi aduerſus domi-
Matth. 26. *Luc. 23.* num,dum,Reus eſt mortis,& Crucifige clamabãt. Quotidie modò clamãt
Iſa. 52. mali contra bonos,ſuperbi contra humiles. Quotidie blaſphemant,latrant,
Rom. 2. detrahunt, garriunt linguis malignis & doloſis: ſed tunc efficientur labia
eorum muta,quando ſanctorum apparebit gloria, & ſibi videbunt immi-
nere tormenta. Strepitus verborũ vertetur in luctum. Ibi enim fletus & ſtri-
Matth. 8. & 13. dor dentium. Quo contra ſanctorum fœlicitatem intuens,ſuauitatem re-
gni cæleſtis admirando laudauit,dicens: *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine,quam abſcondiſti timentibus te!* Admirabilis eſt, delectabilis eſt. Verbis
Iſa. 64. *1. Corin. 2.* explicari non poteſt. Nam quod oculus non vidit,nec auris audiuit, nec in
cor hominis aſcendit,præparaſti Deus diligentibus te. Abſcondiſti autem
timentibus te. Quid eſt,abſcondiſti illis? ſeruaſti vt ſoli ad eam perueniant:
Quandiu enim adhuc timent,nondum & ipſi peruenerunt: ſed credunt ſe
Pſal. 110. peruenturos,& à timore incipiunt. Nihil enim dulcius eſt immortalitate
Prouer. 1. ſapientiæ:ſed initium ſapientiæ timor domini, quam abſcondiſti timenti-
bus te:ſed *Perfeciſti eis qui ſperant in te,in conſpectu filiorum hominum.* Id eſt,eis per-
feciſti dulcedinem tuam,qui in conſpectu filiorum hominum ſperant in te.
Matth. 10. Quo modo dicit dominus,Qui me negauerit coram hominibus,negabo &
ego illum coram patre meo. Ergo ſi ſperas in domino, coram hominibus
Rom. 10. ſpera:ne forte abſcondas ipſam ſpem tuam in corde tuo,& timeas confiteri,
cùm tibi pro crimine obiiciatur,quia Chriſtianus es. Si vis ambulare viam
Dei,etiam in conſpectu hominum ſpera in dominum,id eſt,noli erubeſcere
Pſal. 33. *Ezech. 9.* de ſpe tua. Quo modo viuit in corde tuo,ſic habitet in ore tuo:quia non ſine
Rom. 1. cauſa ſignum ſuum Chriſtus in fronte nobis figi voluit,tãquam in ſede pu-
doris:ne Chriſti opprobrio Chriſtianus erubeſcat. Hoc ergo in conſpectu
Tit. 1. hominum ſi feceris,ſi inde coram hominibus non erubueris,ſi in cõſpectu
Act. 4. filiorũ hominum,nec ore,nec factis Chriſtum negaueris: ſpera tibi perfici
dulcedinem Dei. Hanc autem dulcedinẽ incipit Deus dare fidelibus in hac
vita,ſed perficit in alia. De quibus adhuc ſubditur: *Abſcondes eos in abſcondito*
2. Corin. 5. *faciei tuæ.* Id eſt,in ſecreto contemplationis diuinæ. *A conturbatione hominum.*
Vt nullus eos iam valeat conturbare. Sed iterum cùm peregrinantur in
hoc ſeculo,quia multas patiuntur linguas contradicentes, quid eis facis?
ſequitur & dicit, *Proteges eos in tabernaculo tuo.* Scilicet in præſenti Eccle-
ſia, in qua militamus, *A contradictione linguarum.* Ne linguæ hæretico-
rum contradicentes veritati valeant eos incorporare ſibi. Deinde pro
tantis beneficiis ad laudandum & benedicendum Deum erumpit, dicens,
Benedictus Dominus, quoniam mirificauit miſericordiam ſuam mihi in ciuitate munita. Inde eſt benedicendus & glorificandus dominus, quoniam mirabi-
Matth. 22. *1. Corin. 8. 13.* lem oſtendit miſericordiam ſuam mihi,id eſt,ad vtilitatem mei & meorũ,in
1. Corin. 12. ciuitate munita,id eſt,in ſanctis,qui dicuntur ciuitas:quia multi ſub vna di-
uina lege coniunguntur,& munita propter multas virtutes,& diuerſa dona
ſancti Spiritus,quibus muniuntur. Dominus ſic mirificauit: ego autem ha-
bui miſerias. Vnde & ſubdit, *Ego autem dixi in exceſſu mentis meæ, Proiectus ſum à facie oculorum tuorum.* Exceſſus dicitur, ſiue quando homo rapitur ad
contem

contemplationem diuinorum,(vt Paulus dicit, ſiue mēte excedimus, Deo.) 2.Cor.5.
ſiue quando aliquis præ triſtitia ſeipſum excedit,nec remanet apud ſe.Sic &
iſte vidit ſe pauentem neſcio qua tribulatione magna, ſicut non deſunt. At
tende cor ſuum pauidum & trepidum:& ait, *Proiectus ſum à facie oculorum
tuorum.* Si in facie tua eſſem, non ſic timerem. Si me attenderes, non ſic
trepidarem. Et quia confeſſus ſum,& quia humilis fui,quia cor meum accu
ſaui,quia trepidans clamaui: *Ideo exaudiſti vocem orationis meæ.* Et meritum
quoddam exauditionis ſupponit,cùm dicit, *Dum clamarem ad te.* Id eſt, quia
clamaui. Clamor ad dominum non eſt voce,ſed corde. Multi ſilentes labiis, Exod. 14.
corde clamauerunt. Multi ore ſtrepentes,corde auerſo nihil impetrare po-
tuerunt. Si ergo clamas, clama intus, vbi audit Deus. Sed iam quid nos hor
tatur,audiamus. *Diligite dominum omnes ſancti eius.* Tanquam diceret, Credite
mihi. Ego ſum expertus,habui tribulationes:inuocaui, & non ſum dece-
ptus. Speraui in Deum,& non ſum cōfuſus. Cogitationes meas illuminauit,
trepidationem meam firmauit. Diligite dominum, qui non diligitis mun- 1.Ioan.2.
dum, hoc eſt omnes ſancti eius. *Quoniam veritatem requiret dominus.* Licet per-
mittat eam modò conculcari,tamen ipſe requiret eam in ſuo tempore. A
quibus requiret? Ab his qui eam contra falſitatem tenuerunt. Requiret au-
tem ab illis,vt remuneret. Requiret etiam ab his,qui eam ſuperbè neglexe-
runt. De quibus ſubditur: *Et retribuet* non modicè, ſed *abundanter facientibus
ſuperbiam.* Qui ſunt qui ſuperbiam faciunt,niſi hi qui veritatem Dei contem
nunt? Ne ergo cum eis condemnemur, audiamus, & faciamus quod ſubin-
fertur. *Viriliter agite.* Nolite læſas manus in tribulationibus dimittere. Et ſi in
corpore eſt infirmitas vel laſſitudo, ſit in corde ad toleranda mala mundi
patientiæ fortitudo. Et hoc eſt quod ſubiungit: *Et confortetur cor veſtrum.*
Sed quibus hoc dicit? Nunquid amatoribus mundi? Non. Sed audi quibus.
Omnes qui ſperatis in domino. Verba quę audiſtis in pſalmo,fratres,in corde de- 1.Corin.12.
ſcribite:in vobis transformate:in his dominum laudate. Et ſi orat pſalmus,
orate:& ſi gemit,gemite:& ſi gratulatur, gaudete:& ſi ſperat, ſperate: & ſi ti-
met,timete. Omnia quæ hîc ſcripta ſunt,ſpeculum noſtrum ſunt.

PSALMVS XXXI.

*INTELLECTVS David. Hæc ſcriptura edita à David legentibus intel-
lectum gignit. Hoc ſcilicet, vt quiſque intelligat non poſſe ſaluari aliquem,
niſi per peccatorum remiſſionem. Prima intelligentia eſt, vt te noueris pecca
torem. Conſequens intelligentia eſt, vt cùm ex fide per dilectionem bene cœ-* Gal.5.
*peris operari, nec hoc viribus tuis, ſed gratia Dei deputaueris. Materia eſt David pro-
pheta, vel quicunque alius fidelis, intellectu pœnitens: qui cùm antè ignoraſſet peccata ſua,
iam recognoſcit. Ponit etiam illius confeſſionem: deinde illius confeſſionis commendatio-
nem. Poſtmodum inducit Chriſtum promittentem bona plura huiuſmodi pœnitenti. Inten-
tio illius pœnitentis eſt, nos admonere ad intellectum huiuſmodi confeſſionis. Et in prima
parte oſtendit ſe peccata recognoſcere, cùm dicit:*

PSALMVS XXXI.

B*EATI quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.*
Beatus vir cui non imputauit dominus peccatum, nec eſt in ſpiritu eius do-
Ioan. 3. Tit. 3. *lus.* Sunt nonnulli pœnitentes, quorum per lauachrum regene-
rationis remiſſæ ſunt iniquitates, & beati ſunt. Rurſus ſunt ple-
rique, qui poſt baptiſmum peccauerunt, ſed ad confeſſionem redierunt: &
1. Ioan. 1. per pœnitentiam & emendationem tecta ſunt eorum peccata, quæ geſſe-
runt. Et ipſi nihilominus ſunt beati. Eſt alius vir ſtenuus, & ideo vnus quia
ratus, animi virtute fultus, qui ſe ab omni peccato criminali cuſtodiuit, qui
Gal. 5. culpam cùm per carnalem concupiſcentiam oriretur, per rigorem ſpiri-
tus fortiter reſtrinxit: non delectatus eſt, non conſenſit. Hic eſt beatus
vir, cui dominus peccatum non imputauit. Hinc per eundem pſalmi-
Pſal. 18. ſtam alibi dicitur, Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero.
Roma. 8. Et Apoſtolus ait, Nihil nunc damnationis eſt his, qui ſunt in Chriſto Ie-
ſu, qui non ſecundum carnem ambulant. Et dum iſte vir ſanctus in hoc
Luc. 18. non ſe iuſtificat, ſed peccatorem confitetur, & ſeipſum accuſat: non eſt in
ſpiritu eius dolus. Quod quia pœnitens iſte non fecit, quale damnum per-
tulerit, inſinuat, cùm ſubiungit: *Quoniam tacui, inueterauerunt oſſa mea,*
dum clamarem tota die. Contrarium videtur eſſe, quod ait, Tacui dum clama-
rem. Sed aliquid tacuit, aliquid clamauit. Tacuit confeſſionem, clama-
1. Ioan. 1. Iacob. 5. uit præſumptionem. Quandiu peccatum noſtrum reticemus, ipſum pec-
catum clamat ad dominum. Hinc eſt quod Cain à domino dicitur, Ec-
Gene. 4. ce vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Quia enim requiſitus
negauerat, ipſa fuſio ad dominum clamor erat. Quoniam tacui (inquit)
inueterauerunt oſſa mea. Si clamaret peccata ſua, innouarentur oſſa
eius, id eſt, tota virtus eius robuſta eſſet in domino: quia in ſe inuenite-
tur infirmus. Modò autem, quia in ſe voluit eſſe firmus, factus eſt infir-
mus: & inueterauerunt oſſa eius. remanſit in vetuſtate, qui noluit confi-
tendo amare nouitatem. Quid eſt, Dum clamarem tota die? dum per-
ſeuerarem in defenſione peccati. Et quia tacuit, vindicantem domini
manum ſenſit: dicens, *Quoniam die ac nocte,* Id eſt aſſiduè *grauata eſt ſuper me*
manus tua. Super illum dominus manum grauat, quem exaltantem ſe hu-
Luc. 18. miliat. Qui à confeſſione humilitatis ſuæ noluit humiliari, humiliatus eſt
pondere manus Dei. Et ideo ſubdit: *Conuerſus ſum in ærumna mea,* Id eſt, in
Iſa. 66. conſideratione meæ miſeriæ, *Dum configitur ſpina.* Dum compungitur con-
ſcientia. Per ferientem manum domini ſenſit ſuper ſe pondus flagelli, ſenſit
intra ſe compunctionem peccati. Datus eſt ei ſenſus doloris, & ſic inuenit
ſuam infirmitatem, qui tacuerat confeſſionem. Vnde protinus ait: *Delictum*
meum cognitum tibi feci, & iniuſtitiam meam non abſcondi. Per delictum poteſt in-
telligi peccatum cogitationis. Per iniuſtitiam, peccatum operis. Vel deli-
ctum eſt, cùm mandatum Dei relinquimus, Iniuſtitia verò, quando ipſa quę
præcepta Dei prohibēt, opere perpetramus. Vtrúque hoc peccatū prius iſte
pœnitēs reticuit. Vnde & vindicātem domini manū ſenſit: & ſic flagellatus

& etuditus,ad confeſſionem & emendationem humilis venit. Piaque domini diſpenſatione factum eſt,vt quod pœna peccati extitit,hoc ipſum virtutis occaſio fuerit. Vnde & ait: *Dixi, Confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino: & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* Vide quàm velox ſit Dei miſericordia erga peccatorem. Propoſuit ſe pronuntiaturum, & ille iam dimiſit. Vox nondum venerat in ore, ſed auris Dei iam erat in corde. Poſtquam autem dixit, Confitebor, non ſine cauſa mox addidit, Aduerſum me. Multi enim pronuntiant impietatẽ ſuã, ſed aduerſus ipſum dominũ:quando inueniuntur in peccatis, dicunt, Deus hoc voluit.Si enim homo dicat, Non feci:aut, Hoc factum quod arguis, non eſt peccatum.Non pronuntiat nec aduerſus ſe,nec aduerſus dominum. Si autem dicat,Feci:prorſus peccatum eſt, ſed: Deus hoc voluit, quod ego feci. Pronuntiat aduerſus dominum. Multi hoc dicunt, Dicunt & aliud, Fatum mihi fecit, Caſus mihi fecit. Et ita per circuitum volunt venire ad accuſandum Deum. Tollit ergo pœnitens iſte tales occaſiones in peccatis,ne declinet cor ſuum in verba malitię & confitetur aduerſum ſe iniuſtitiam ſuam domino. Quid eſt aduerſum ſe? Accuſans & increpans ſemetipſum,& non alium. Talem confeſſionem ſequitur velox remiſſio. Ideo ait, Et tu remiſiſti impietatem peccati mei. Et notandum quòd non ait peccatum,ſed impietatem peccati. Cùm enim agimus malum, vel loquimur,vel cogitamus,peccatum quidem eſt. Cùm autem idipſum Deo abſcondere volumus,iam non ſolum peccatum eſt, ſed etiam impietas peccati. Ex his ergo verbis oſtendit,quòd ex hoc,quòd confiteri peccatum ſuum diſpoſuit,nõ ſolùm ei Deus quod malè geſſit, ſed etiã quod impiè abſconderat, dimiſit. Licet autem Deus dimittat peccata, ex quo homo in voluntate pœnitet: tamen confitendum eſt miniſtris Eccle- *Ecclesi. 4.*
ſiæ, quia niſi confiterentur, ex ſua inobedientia damnarentur. Quod o- *Ioan. 11.*
ſtenſum eſt in Lazaro, qui poſtquàm viuificatus eſt, indiguit ſolui. *Pro hac videlicet impietate peccati, orabit ad te omnis ſanctus.* Inde orabit ad te,quia dimiſiſti peccata. Nam ſi non dimitteres peccata, non eſſet ſanctus qui ad te oraret. Orabit autem *In tempore opportuno.* Modò eſt opportunum tempus orandi,confitendi peccata ſua, & corrigendi.Modò enim tempus gratiæ, tempus miſericordiæ, de quo dicit Apoſtolus, Ecce nunc tempus ac- *2. Cor. 6.*
ceptabile, ecce nunc dies ſalutis: Modò poſſunt appropinquare Deo,qui volunt, ſi præterita mala puniant, ſi mores corrigant, ſi ſobriè & iuſtè viuant. Erit poſtmodum tempus iudicij, tempus vindictæ: quo iam non ap- *Tit. 2.*
propinquabunt,qui modò appropinquare contemnunt. Hoc eſt quod ſubiungit. *Veruntamen in diluuio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.* Rectè per diluuium,Dei iudicium deſignatur:quia ſicut prius in diluuio,ita in extremo iudicio peccatores damnabuntur. Nemo autem arbitretur cùm *Gene. 7.*
repente finis venerit ſicut in diebus Noë,remanere confeſſionis locum,pro *Matt. 24*
qua propinquetur ad Deũ.Modò non videtur dominus, & prope eſt.Tunc *Philip. 4.*
autem videbitur, & iam prope non erit. Multi fluctus diluuiorum corda *Apoc. 1. Zach. 12.*
commouebunt prauorum, quos illi ſenſuri non ſunt,qui modò ad portum diuinæ miſericordiæ refugiunt. Quod fecit iſte pœnitens,qui ait: *Tu es refugium*

fugium meum, à tribulatione quæ circundedit me. Multa eſt tribulatio, quæ nos
vndique circundat, Teſte Apoſtolo qui ait, Foris pugnæ, intus timo-
2.Cor.7. res. Et in alio pſalmo dicitur, Multæ tribulationes iuſtorum. Denique to-
Pſal.33. Iob.7. ta vita iſta mortalis ſeruis Dei tribulatio eſt. Sed ab hac tribulatione qua
circundatur in hoc mundo, non inuenit homo tam tutum refugium, quàm
ipſum Deum. Refugiant alij ad vires ſuas, ad munitiones ſuas, ad defenſio
nes peccatorum ſuorum. Mihi non eſt refugium, niſi tu, qui es etiam *Exul-
tatio mea.* Quia de te gaudeo. Et ideo *Erue me à circundantibus me:* Inimicis &
vitiis. Audio vocem gaudij, Exultatio mea. Audio gemitum, redime me.
Roma.8. Gaudes & gemis? ita, inquit. Gaudeo in ſpe, gemo adhuc in re. Spe enim
Ibidem. ſalui facti ſumus: ecce vnde gaudium. Spes autem quæ videtur, non eſt
ſpes. Si autem quod non videmus, ſperamus: per patientiam expectamus.
Ecce gemitus. Ideo ait, Erue me. Diapſalma. Reſponſio Dei. *Intellectum tibi
dabo.* Vt cognoſcas te ſemper, & ſemper gaudeas ad Deum in ſpe, donec ad
1.Corin.15. illam patriam peruenias: vbi iam non ſpes, ſed res erit. *Et inſtruam te:* Armis
iuſtitiæ, ſcientia, bonis moribus & virtutibus, & *In via hac.* virtutum, *qua gra-
dieris, firmabo ſuper te oculos meos.* Super nos in via noſtra dominus oculos fir-
mat, cùm profectum noſtrum per viam virtutum miſericorditer attendit.
Et nos in eodem itinere perſeueranter cuſtodit. Neque enim ſufficeret in-
tellectum dare, & bene viuendo informare: niſi & in his nos faceret perma
nere. Poſt hunc intellectum & protectionem ſuam conuertit ſe ad ſuper-
bos defendentes peccata ſua, & oſtendit nobis quid ſit intellectus. *Nolite
fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus.* Equus ſuperbos ſignificat & lu-
xurioſos. Mulus autem, pigros & infœcundos. Tales ſunt homines huius
ſeculi: in elatione ſe erigunt, carnalibus voluptatibus deſeruiunt: nullum
animæ fructum faciunt. Et dum ſolis terrenis inhærent, beſtialiter vi-
uentes ſicut equus & mulus, intellectum de cæleſtibus non habent. Qua-
liter tractandi ſunt tales, ſequitur: & dicit, *In chamo & freno maxillas eo-
rum conſtringe, qui non approximant ad te.* Duris diſciplinæ vinculis debent
coerceri, crebris verberibus ora iactantia reprimi: quia prauè & indo-
mitè viuunt, effrenatè loquuntur: Deum fugiunt, in mortem currunt.
De talibus non eſt mirum, ſi adhibito freno flagella ſequuntur. Vnde ſub-
ditur. *Multa flagella peccatoris.* Indomitum animal eſſe cupiebat; domatur
freno & flagello. Atque vtinam perdometur. Verendum eſt enim, ne ni-
mium reſiſtendo Deo dominatori, relinqui mereatur, & ire in vagam
ſuam licentiam: vt dicatur de illo, Prodiet quaſi ex adipe iniquitas eius:
Pſal.72. ſicut de illis, quibus modò ſunt impunita peccata. Ergo cùm flagellatur,
corrigatur, dometur: quia & ille ſic ſe dixit edomitum. Equum & mulum
ſe dixerat, quoniam tacuit. Sed vnde domitus eſt? flagellis conuerſus in æ-
rumnam dum configeretur ſpina. Siue flagella dicas, ſiue ſtimulos dicas, do
mat Deus iumentũ cui inſideat: quia iumẽto expedit, vt inſideatur, & flagel-
lo dometur: quatinus Dei miſericordiã cõſequatur. Vnde & ſubditur: *Speran
tẽ autẽ in domino miſericordia circũdabit.* Quẽ primo circundat tribulatio, poſteà
circundat

circundat miſericordia: quoniam miſericordiam dabit, qui propter peccata noſtra iuſtè tribulari nos voluit. Ideo admonendo ſubiungit: *Lætamini in domino, & exultate iuſti.* Lætamini corde: exultate in corpore, non in vobis, non in mundo: non mundi amatores, non peccatores: ſed iuſti. *Et gloriamini omnes recti corde.* Non eſt magnum gloriari in gaudiis. Rectus corde gloriatur etiam in tribulatione. Vide rectum cor. Scientes, inquit, quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia probationē, probatio ſpem. Spes autem non confundit. quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Ergo ſi iuſti, ſumus, ſi rectum cor habemus, lætemur corde in domino: exultemus corpore: gloriemur in tribulatione. *Philip. 4.* *Roma. 5.*

TITVLVS PSALMI XXXII.

IN finem pſalmus Dauid. Pſalmus iſte conuenit Dauid prophetæ. Cuius materia eſt laus Dei, ſiue beneficia ipſius ſiue potentia. Admonet nos ad laudem Dei, proponendo cauſas, quare debeamus eum laudare. Et hæc eſt eius intentio. In ſecunda parte oſtendit illos eſſe beatos, qui Deum laudauerunt. Sic autem incipit.

PSALMVS XXXII.

EXVLTATE *iuſti in domino.* Iniuſti exultant in ſeculo. Finito ſeculo finitur iniuſtorum exultatio. Permanēte domino, permanebit iuſtorum exultatio. Et bene dico, vt exultent iuſti in domino: quia, *Rectos decet laudatio.* Non eſt autem ſpecioſa laus in ore peccatoris. Qui ſunt recti? qui dirigunt cor ſecundum voluntatem Dei: & ſi eos perturbat humana fragilitas, diuina conſolatur æquitas. Iuſti ſunt, qui per fidem & bonam operationem deſeruiunt. Recti ſunt, qui nec extolluntur in proſperis, nec franguntur in aduerſis: & in his eidē domino gratias referunt. Iuſtitia ergo in fide & actione, rectitudo in voluntate. Qui tales ſunt, ad laudandum Deum & in eo exultandum idonei ſunt. Tales admonet pſalmus, cùm ſubiungit: *Confitemini domino in cythara, in pſalterio decem chordarum pſallite illi.* Cythara ex inferiore parte ſonat, Pſalterium ex ſuperiore. Vitam ex iſta terra, tanquam ex inferiore parte habemus: eſt autem terrena proſperitas, & terrena aduerſitas: & in vtroque laudandus eſt Deus. Quæ eſt terrena proſperitas? Cùm ſani ſumus ſecundum carnem: cùm fructus largè proueniunt: cùm abundant omnia, quibus viuimus: quiſquis inde non laudat Deum, ingratus eſt. Aduerſitates verò ſunt in doloribus, in lāguoribus, in preſſuris, in amiſſione rerum, in tribulationibus. Ergo confitere domino in cythara, ſiue abundet tibi terrenum aliquid, ſiue deſit: gratias age illi, qui dedit vel abſtulit, Non eſt enim tibi ablatus ille, qui dedit, quanuis tibi ablatum fuerit quod dedit. Tange ergo chordas in corde: & dic tanquam in cythara inferiore, Dominus dedit, dominus abſtulit. Sicut domino placuit ita factum eſt. Sit nomen domini benedictum. Iam verò cùm attendis ſuperiora dona Dei: quid tibi contulerit præceptorum, qua doctrina cæleſti *Sapien. 5.* *Eccle. 15.* *Iſa. 52.* *Hebr. 11.* *2. Cor. 5.* *Iob. 1.* *Iob. 1.*

leſti te imbuerit, quid tibi deſuper ex illius veritatis fonte præ cæteris dede rit.conuertere,& ad pſalterium pſalle Deo in pſalterio decem chordarum. Præcepta enim legis decem ſunt. In decẽ præceptis legis habes pſalterium.
Exod.20. Perfecta res eſt:habes ibi dilectionem Dei in tribus, & dilectionem proxi-
Matth.22. mi in ſeptem. Et vtique noſti domino dicente, quia in his duobus præce-
Deut.6. Exod.20. ptis tota lex pendet, & prophetæ. Dicit tibi Deus deſuper, quia dominus
Ibidem. Deus tuus Deus vnus eſt. Habes vnam chordam. Non accipias in vanum nomen domini Dei tui:habes alteram chordam. Obſerua diem ſabbatti, non carnaliter, non Iudaicis delitiis,qui otio abutuntur ad nequitiam. Melius eſſet eis vt tota die foderent,quàm tota die ſaltarent. Sed cogita requiem in Deo tuo omnia facientem. Abſtine ab opere ſeruili. Omnis enim qui facit
Ioan.8. peccatum, ſeruus eſt:& vtinam hominis,& non peccati. Hæc tria pertinent ad dilectionem Dei. Cuius cogites vnitatem, veritatem, voluntatem. Eſt enim quædam voluntas in Deo, vbi verum ſabbatum, vera requies. Vnde
Pſal.36. dicitur, Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui: quis enim ſic delectat, quàm ille qui facit omnia quæ delectant? In his tribus charitas
Tob. 4. Dei,in aliis ſeptem charitas eſt proximi. Ne facias alij quod pati non vis:ho
Luc.6. nora patrem & matrem,quia vis te honorari à filiis tuis. Non mœcheris,
Exod.20. quia nec mœchari poſt te vxorem tuam vis. Nõ occidas,quia & occidi non vis. Non fureris quia furtum pati non vis. Non falſum teſtimonium dicas, quia odiſti aduerſus te falſum teſtimonium dicentem. Non concupiſcas vxorem proximi tui,quia & tuam non vis ab alio concupiſci. Non concupiſcas rem proximi tui,quia ſi quis tua concupierit,diſplicet tibi. Conuerte & in te linguam, quando tibi diſplicet qui te nocet. Hæc omnia præcepta Dei ſunt: ſapientia donante data ſunt:deſuper ſonant. Tange pſalterium,
Matth.5. imple legem quam Deus tuus non venit ſoluere, ſed adimplere. Implebis enim amore,quod timore non poteras. Qui enim timendo non facit malẽ, mallet facere ſi liceret. Itaque & ſi facultas non datur,voluntas rea tenetur. Hæc cogitantes recti corde,confitemini domino in cythara,in pſalterio decem chordarum pſallite ei. *Cantate ei canticum nouum.* Exuite vetuſtatem.
Ephe.4. Non enim pertinet canticum nouum ad veteres homines. Non illud diſcũt
Coloſ.3. niſi homines renouati per gratiam ex vetuſtate,& pertinentes iam ad teſtamẽtum nouum,quod eſt regnum cælorum. Ei ſuſpirat omnis amor noſter.
2.Cor.5. Nouus homo,noua gratia, noua vita nobis commendatur. De his agere, in his dominum laudare,in nouitate ſpiritus canticum nouum cantare eſt. *Bene pſallite ei in vociferatione.* Bene pſallit,qui bene viuit. Sed hæc ipſa bona vita noſtra quandam in auribus Dei debet habere ſpiritualem vociferationem,vt quicquid bene viuendo agimus,toto affectu, tota fide,tota deuotio-
Coloſ.3. ne ad laudem Dei(inquantum poſſumus)faciamus. Et inde cauſam ſubiun-
Matth.5. git,cùm ait: *Quia rectum eſt verbum domini,& omnia opera eius in fide.* Domini-
Luc.6. cum verbum rectum eſt:quia recta docet,recta iubet, recta prædicat, recta promittit. Ad nullam falſitatem diſtortum eſt,ad nullam vanitatem,ad dex-
Ioſue.23. teram non declinat neque ad ſiniſtram,recto itinere,regia via ad ſupernam patriam nos perducit. Nec in verbo tantùm Deus eſt rectus,ſed & in operi-

bus ſuis

bus ſuis fidelis extitit, reddens homini quod promiſit. Teneamus fideliſſimum debitorem, quia tenemus miſericordiſſimum promiſſorem. Omnia dona quibus gaudemus, ab illo ſunt. Omnia opera eius in fide ſunt. Omnia inſtruunt, omnia ad ſuperiora nos mittunt. *Diligit miſericordiam & iudicium.* Quod non ideo dicit, quin ipſe diligat alia: ſed quia ipſe potius ſecundum hæc operatur. Secundum miſericordiam, cum peccata remittit. Secundum iudicium, cùm & bonis & malis ſecūdum meritorum qualitatem retribuit. Miſericordiæ tempus modò eſt: iudicij tēpus pòſterit. Vocat modò auerſos, donat peccata conuerſis: Patiens eſt ſuper peccatores, donec conuertantur. Venturum eſt iudicium. Erit & tunc pœnitentia, ſed iam infructuoſa. Dilige & tu miſericordiam & iudicium. Scriptum eſt enim, Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Qui miſericordiam diligit, miſeretur. Qui autem miſeretur, miſericordiam conſequetur. Rurſus de iudicio ſcriptum eſt, Nunquid qui non amat iudicium, ſanari poteſt? Amat iudicium, quiſquis vias ſuas ſubtiliter diſcutit, & ſecretarium cordis ingreſſus, quid dominus ipſi tribuat, quid ipſe domino Deo debeat, penſat. Hinc idem pſalmiſta alibi dicit. Honor regis iudicium diligit, vt videlicet qui iam Deum honorat ex fide, ſolicitè iudicet quid ei debeat in operatione. Et Salomon ait, Cogitationes iuſtorum iudicia. Iuſtus enim quiſque intra ſe & cogitando & formidando conſiderat, quàm diſtrictè quandoq; feriat, quandiu patienter expectat. Metuit in his quæ ſe egiſſe meminit. Punit flendo, quod perpetraſſe ſe intelligit. Odit ſe, qualem fuiſſe agnoſcit. Eripſe qui eſt, perſequitur eum qui fuit: fitque rixa in animo parturiens pacem cum Deo. Et hoc facit, vt quē timet iudicem, inueniat miſericordem. De quo & ſubditur: *Miſericordia domini plena eſt terra.* Quid cæli? non indigent miſericordia, vbi nulla eſt miſeria. In terra abundat hominis miſeria, ſuperabundat Dei miſericordia. Nunquid ergo cæli, quia non indigent miſericordia, non indigent domino? Omnia indigent domino, & miſeria & fœlicitas: Sine illo miſer non ſubleuatur, ſine illo fœlix non erigitur. Ergo ne forte de cælis quæreres, ſubiungit: *Verbo domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.* Non à ſe ſolidamentum fuerunt, nec ipſi cæli firmitatem ſibi propriam præſtiterunt. Audi vnum opus Patris, Filij, & Spiritus ſancti. Cùm enim dominus pater per verbum filium cælos firmat, per ſpiritum roborat, manifeſtè oſtenditur, quia vnum Pater & Filius & Spiritus operantur. Sed & hîc alios cælos diuina virtute firmatos intelligimus, id eſt Apoſtolos, de quibus ſcriptum eſt, Cæli enarrant gloriam Dei. Iſtos omnipotens Deus de infirmis hominibus cælos fecit, verbo inſtruxit, ſpiritu confirmauit, per omnem terram miſit: & ſuam miſericordiam, id eſt, remiſſionem peccatorum prædicari præcepit. Qui intantum ſpiritu oris Dei repleti ſunt, vt eis diceretur, Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis. Sæuiebat tunc mare, id eſt, ſeculum, ingentibus fluctibus perſequentium, quód modò inter ſuos terminos manet incluſum. Vnde & ſubditur: *Congregans ſicut in vtre aquas maris.* Salſa enim aqua maris, id eſt populus infidelis & amarus, qui remanſit inter Chriſtia-

1. Timo. 2. *Matth. 11.* *Iohel. 2.* *Matt. 25.* *2. Cor. 5.* *Sapien. 5.* *Matth. 5.* *Iob 34.* *Pſal. 98.* *Prouer. 12.* *Pſal. 118.* *Gene. 1.* *Hebr. 1.* *Pſal. 18.* *Matt. 4.* *Matth. 9.* *Acto. 2.* *Matth. 10.* *Apoc. 17.*

nos, iam non audet ſæuire. Occultum autem murmur rodit ipſe, intra mor-
Pſal.111. talem pellem fremit concluſa ſalſugo. Hinc eſt quod alibi dicitur, Peccator
videbit & iraſcetur, dentibus ſuis fremet & ardeſcet. Mortalis enim pel-
lis contegit amaram cogitationem. Timentes enim pelli ſuæ intus tenent
quod non audent emittere. Nam eadem eſt amaritudo, ſed qui tunc apertè
ſæuiebant, nunc occultè. Penſemus igitur modò non deeſſe Deo, vnde pro
ferat quo nos emendet, cùm opus eſt nobis. Ideo ſequitur: *Ponens in theſau
ris abyſſos.* Per theſauros, ſecretum Dei vult intelligi. Per abyſſos, reprobos.
Luc.11. Nouit ille omnium corda. Scit quod ad tempus proferat, vnde proferat,
Hebr.4. quantam poteſtatem tribuat malis in bonos, ad iudicandos quidem malos,
erudiendos autem bonos. Fiat ergo quod ſequitur: *Timeat dominum omnis
terra.* Neſcis vnde proferat quod opus eſt ad flagellandum te, pater tuus: qui
quidem ad diſciplinam tuam habet abyſſi theſauros, quibus erudiet te ad
theſauros cælorum. Ergo redi ad timorem, qui iam ibas ad ſecuritatem. Et
ne conuerteret ſe homo ad timendum aliquid aliud præter Deum, confir-
mat nos in timore Dei, cùm ſubiungit. *Ab eo autem commoueantur omnes
inhabitantes orbem.* Commoueantur omnes ab illo. Non timeant alterum
præter illum. Furit, ſæuit, ſerpens inſidiatur, odit homo, diabolus impu-
gnat: Deum time. Tota enim creatura ſub illo eſt, quem iuberis timere. Vn-
de & ſubdit: *Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit & creata ſunt.* Om-
Gene.1. Ioan.1. nia fecit, omnia ſequuntur eius imperium. Ipſe dixit, id eſt voluit, & facta
Gene.1. ſunt omnia ex informi materia. De informi autem materia, per mandatum
eius ſpecies ſuas accepit omnis creatura. Ipſe qui omnia fecit verbo, & crea-
uit mandato: cùm iubet, mouentur: cùm iubet, quieſcunt: & malitia homi-
num cupiditatem nocendi habere valet: propriam poteſtatem, ſi ille non
Roma.13. dat, non habet. Non eſt enim poteſtas, niſi à Deo. Ideo adiungit: *Dominus
diſſipat conſilia gentium.* Quæ Eccleſiam putabant deſtruere, & idola & deo-
rum templa ædificare. *Reprobat autem cogitationes populorum.* Id eſt Iudæorum,
qui propter legem in qua viuere debuerunt, populi non immerito appella-
Ioan.11. ti ſunt. Cogitationes eorum fuerunt de gente retinenda, & loco. *Et reprobat
conſilia principum.* Id eſt dæmoniorum, & regum; & ducum, & pontificum:
Ibidem. quorum quidem conſilium fuit, vt Ieſum interficerent. Sed in hoc eſt diſſi-
patum, quia eum quem occiderunt, retinere in morte non valuerunt. Non
Prouer.21. enim eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra dominum.
Conſilium autem domini in æternum manet. Vnde, niſi de nobis, quos antè præ-
ſciuit & prædeſtinauit? Quis tollit prædeſtinationem filij Dei ante mundi
Roma.8. conſtitutionem? Vidit nos, fecit nos, emundauit nos: miſit ad nos, redemit
Ephe.1. Ioan.3. nos. Hoc eius conſilium manet in æternum. *Cogitationes cordis eius in genera-
Apoc.1.& tione & generationem.* Id eſt, diſpoſitiones eius, quæ ideo dicũtur cordis, quia
rationabiliter ordinantur, in omnem generationem extenduntur. Vnde
& ſubditur: *Beata gens cuius eſt dominus, Deus eius.* Quis hoc audito, non eri-
gat ſe? Amant homines beatitudines, & ideo peruerſi ſunt homines, quia
mali eſſe volunt, ſed miſeri nolunt. Et cùm ſit malitiæ comes indiuidua
miſeria, iſti peruerſè non ſolùm mali eſſe volunt, & miſeri nolunt: quod
fieri

fieri non poteſt :ſed ideo volunt eſſe mali, ne ſint miſeri. Furtum facit aliquis. Quæris quare? Propter famem, propter neceſſitatem. Ergo ne miſer ſit, malus eſt. Et ideo miſerior, quia malus. Semper ergo beati eſſe volunt, ſiue male viuentes, ſiue bene viuentes. Non erunt autem, niſi illi, qui iuſti fuerint. Quære igitur quid habeas, vt beatus ſis. Fieri autem non poteſt, vt res deterior te faciat meliorem. Accipe itaque fidele conſilium. Melior te vis eſſe? quære quid ſit melius te: & inde efficieris melior te. In animo eſt quod quæris. Beatus enim eſſe vis in animo tuo? quære quid ſit melius. Cum enim duo ſint quædam, animus & corpus: & in iſtis duobus illud ſit melius quod dicitur animus: poteſt corpus tuum melius fieri per meliorem, quia ſubiectum eſt corpus animo. Vt cùm fuerit iuſtus animus tuus, *1.Cor.15.* ſit etiam poſteà immortale corpus tuum. Per animi etiam illuminationem meretur corpus incorruptionem: vt fiat inferioris reparatio per meliorem. Si ergo corporis tui bonum animus tuus eſt, quia corpore tuo melior eſt: cùm quæris bonum tuum, illud quære quod melius eſt animo tuo. Quid eſt autem animus tuus? Attende: in animo tuo eſt imago Dei. Mens hominis *Gene. 1.* accepit eam, & inclinando ſe ad peccatum decolorauit eam. Ipſe ad eam *Thren.4.* venit reformator, qui erat eius anteà formator. Venit ipſum Verbum, vt audiuimus ab Apoſtolo, Reformamini in nouitate ſenſus veſtri. Iam ergo *Ioan. 1.* *Roma. 12.* ſupereſt, vt quæras quid ſit melius, quàm animus tuus. Quid erit, obſecro, niſi Deus tuus? Non inuenis aliud melius animo tuo, quia cùm fuerit perfecta natura tua, angelis æquabitur. Iam ſuprà non eſt niſi creator. Erige te *Matth.22.* ad illum. Noli dicere, Multum eſt ad me. Forte magis multum eſt ad te habere aurum, quàm dominum. Aurum ſi volueris, forſitan non habebis: *Matth.6.* Deum cùm volueris, habebis. Quia & antequam velles, venit ad te: & cùm aduerſa voluntate eſſes, vocauit te: & vt conuerſus eſſes, terruit te: & cum *Prouer.1.* territus confitereris, conſolatus eſt te. Iſte qui tibi preſtat omnia, iſte qui fecit vt eſſes, qui his qui tecum ſunt, etiam malis, præſtat ſolem, pluuiam, fru- *Matth.5.* ctus, ſalutem: ſeruat tibi aliquid, quod non det niſi tibi. Quid eſt autẽ quod tibi ſeruat, niſi ſe? Sonat cupiditas, dicit iniquitas: Beatus cuius eſt villa iſta, *Pſal.143.* cuius eſt iſta domus, cuius eſt iſte ager. Compeſce cupiditatem: audi veritatem: *Beata gens cuius eſt dominus, Deus eius.* Quid eſt hoc? Nonne omnium *Actu.10.* *Hebr.1.* rerum dominus Deus, qui omnia fecit & regit? Omnium quidem, ſed magis noſter, qui viuimus de illo, tanquam de Deo patre noſtro. Ipſe ſit dominus Deus noſter: ipſe regat nos, qui creauit: vt ſimus beata gens eius, *Deu.32.* beata poſſeſſio eius: & ad nos pertineat quod ſubditur: beatus *populus quem elegit in hæreditatem ſibi.* Commendat autem miſericordiam ſuam, qua reſpexit gentem hanc beatam: cùm ſubiungit, *De cælo reſpexit dominus, vidit omnes filios hominum.* Prius dixit beatam eſſe gentem, cuius eſt dominus Deus poſſeſſio, & hæreditas eius. Et vt eandem gentem domini oſtenderet eſſe ſimiliter poſſeſſionem & hæreditatem, adiunxit, Populus quem elegit in hæreditatem ſibi. Et ſic miro & delectabili modo vtrunque & poſſidet & poſſidetur ab altero, tanquam hæres & hæreditas, poſſeſſor &

poſſeſſio. Nunc dicit, quia idem dominus de cælo, tanquam de excelſo loco, ſiue de alto diuinitatis ſuæ, ſiue de celſitudine miſericordiæ ſuæ vidit in imo poſitos, & valde à ſe remotos omnes filios hominum. Vidit, inquam, & miſericorditer attendit. Vidit, quia miſertus eſt eorum. Vnde plerunque rogantes miſericordiam, dicimus homini, Vide me. Eſt ergo quædam viſio miſerantis cordis, non viſio punientis. Hoc modo dignatus eſt dominus videre omnes filios hominum pertinentes
Luc. 10. Matt. 18. ad filium hominis. *De præparato habitaculo ſuo.* Quod ſibi præparauit: id
Hebr. 1. eſt, de Apoſtolis, de prædicatoribus veritatis, de angelis, quos ad nos
1. Cor. 12. Ephe. 4. miſit. *Reſpexit ſuper omnes qui habitant terram.* Tanquam peregrini in pe-
Pſal. 119. regrino loco. Vnde alibi beata hæreditas gemit, & dicit: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt, habitaui cum habitantibus Cedar:
1. Cor. 12. multum incola fuit anima mea. *Qui finxit ſingillatim corda eorum.* Quia alij datus eſt ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ, alij genera linguarum: aliis alia & diuerſa dona gratiarum, quæ vnus idemque in eis operatus eſt ſpiritus. *Qui intelligit omnia opera eorum.* Id eſt, ſecretius & interius videt.
Hebr. 4. Expreſſius hoc dixit, quàm ſi diceret, Videt omnia opera eorum. Non enim ſolùm modo videt Deus omnia opera quæ agimus, ſed etiam intelligit, & ſubtiliter attendit, qua voluntate, qua intentione eadem faciamus. Dant duo pauperibus: vnus ſibi mercedem quærit cæleſtem: alius humanam laudem. Tu in duobus vnam rem vides, Deus duas intelligit. Et ſicut intelligit, ita iudicat & diſcernit. Vnde & aliquando contingit, vt in vno eodemque opere alium damnet, alium remuneret. Et quia ſuperius dixerat, Beatus populus quem elegit in hæreditatem ſibi: ne videretur diuites & potentes, non pauperes elegiſſe, ideo ſubiungit: *Non ſaluatur rex per multã virtutem, & gigas non ſaluabitur in multitudine virtutis ſuæ.* Terræ reges, ſuperbi gigantes, & potentes in ſe ſuaque fortitudine confidentes non ſaluabuntur: Quis rege potentior? Quis gigante fortior? Cùm igitur iſti ſua potentia & fortitudine non ſaluentur, nemo niſi miſericordiam Dei ad ſalutem quærat. *Fallax equus ad ſalutem: in abundantia autem virtutis ſuæ non ſaluabitur.* Equus, id eſt humana fœlicitas, quæ ſubleuat hominem ſicut equus ſuum ſeſſorem, fallax eſt ad ſalutem: quam videtur quidem promittere, ſed non poteſt donare. Cùm in quolibet honore ſuperbus incedis, quo altiùs ingrederis, eo te non tantùm celſiorem, ſed etiam tutiorem falsò credis. Quomodo enim te deiiciat, neſcis? tanto eliſum grauius, quanto ſublimius ferebaris. Nec dico quòd parua quoque fœlicitas huius mundi ſolum modo fallax ſit: ſed etiam quantuncunque poſſit eſſe magna, fallax exiſtit. Et hoc eſt quod ait, In abundantia virtutis ſuæ, id eſt, in abundanti virtute bonorum & diuitiarum, non ſaluabitur aliquis hominum. Vnde ergo ſaluus ero? Noli diu quærere. Noli longè. *Ecce oculi domini ſuper metuentes eum.* Ecce, id eſt, in manifeſto habetur ſaluatio. Non ait, oculi domini ſuper reges, ſuper no-
Matth. 22. biles, ſuper diuites: ſed ſuper metuentes eum. Non enim Deus perſo-
Act. 10. nam hominis accipit: non diuitias vel honores attendit: ſed tantummodo

metuen

metuentes ſe & ſperantes in ſe miſericorditer reſpicit. Et ideo adiungit, *Et*
in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius. Subaudis, ſunt oculi domini. Ad quid?
Ut eruat à morte æterna animas eorum. Vitam enim æternam nobis promittit
Deus, nec tamen in hac peregrinatione nos deſerit. Nam ſequitur: *Et alat*
eos in fame. Tempus famis eſt modò. Tempus ſaturitatis pòſt erit. Beati qui Matth. 5.
eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniã ipſi ſaturabuntur. Alit nos interim pius
dominus in hac heremo ſacramẽtis ſuis, verbo ſuo, gratia ſua: ne deficiamus
in via. Tunc autem erit plena refectio, quando implebitur quod alibi dici- 1. Corin. 10. & 11.
tur, Satiabor cùm apparuerit gloria tua. Quid interim agere & profiteri de Matt. 4.
bemus? Sequitur & dicit: *Anima noſtra ſuſtinet dominum.* Quandiu fames eſt, Mar. 8. Pſal. 16.
quandiu peregrinatio eſt, anima noſtra patiens erit in domino. Talibus di-
cturus eſt dominus, Vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus. Quo Luc. 22.
contra ſcriptum eſt: Væ illis qui perdiderunt ſuſtinentiam. Et quomodo po Eccleſ. 2.
teris ſuſtinere dominum, ô ſancta anima? Sequitur, & dicit: *Quoniam adiutor* Philip. 4.
& protector noſter eſt. Adiuuat in pugna, protegit ab æſtu. Adiuuat in bonis,
protegit in aduerſis. Qua mercede toleras? *Quia in eo lætabitur cor noſtrum: &*
in nomine ſancto eius ſperauimus. Non enim in nobis, vbi magna ſine illo inopia
eſt, ſed in ipſo lætabitur cor noſtrum. Et ideo ſic ſperabimus venturos ad eũ
quia nobis abſentibus per fidem miſit nomen ſuum. Spera hîc, vt læteris Matth. 5.
ibi. Eſuri & ſiti hîc, vt epuleris ibi. Propoſuit nobis quid amemus, in quo, &
de quo ſolo præſumamus. Impleuit nos gaudio ſpei. Poſt hæc fit oratio bre- Roma. 15.
uis & ſalubris. *Fiat miſericordia tua domine ſuper nos, quemadmodum ſperauimus in*
te. Iam enim in te ſpem noſtram conſtituimus: iam nomen ſanctum tuum,
in quo ſperamus, veneramur, & ſuper nos inuocamus. Sicut ergo ſperaui-
mus in te, ſic ſupra nos tuam miſericordiam ſentiamus.

TITVLVS PSALMI XXXIII.

PSALMVS David quando mutauit vultum ſuum coram Achimelech, 1. Reg. 21.
& dimiſit eum, & abiit. Hoc modo immutauit. Nam tympanizabat; af-
fectabat, manibus ſuis ſeipſum ferebat; & ſaliua per barbam eius decur-
rebant. & hoc in porta ciuitatis David faciebat; quia Allophili quæ-
rebant eum perdere. Achis videns hæc, qui erat rex Geth, dixit, Ut quid induxiſtis
mihi arreptitium iſtum? Tympanizabat David, id eſt, Chriſtus in cruce moriebatur: Matth. 16.
affectabat, quando miſericordi affectu ſe humiliabat: manibus ſuis ſe ferebat, cùm di- Mar. 14.
cebat, Hoc eſt corpus meum. Et ſaliua per barbam decurrebant, id eſt verba ſua, quando Luc. 22. 1. Cor. 11.
dicebat, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & cætera. Puerilia viſa ſunt eis qui Ioan. 6.
ſunt Achis (qui interpretatur Quomodo eſt? vel, Quid eſt hoc?) barbatis verò, id eſt viris
virilia. Verus David coram Achimelech, id eſt coram patris ſui regno, id eſt in gente Iu-
dæorum, mutauit vultum, id eſt prioris ſacrificij modum (hoc eſt ſecundum Aaron) & Hebr. 7.
dimiſit eum, & abijt ad gentes, vbi ſecundum ordinem Melchiſedech ſacerdotium inſti-
tuit. Materia eſt immutatio ſacerdotij ſecũdum ordinem Melchiſedech, quæ notatur vbi
dicit, Magnificate dominum mecum. Commendatio, quando ait, Quoniam ſuauis eſt do-
minus. Admonet propheta in hoc pſalmo vt quiſque Deum timeat, quoniam non eſt ino-
pia timentibus eum ad filialem affectando bonos quoſque timorem, cùm dicit: Uenite filij,
audite me. Et hoc faciens, intendit eis generare charitatem, vbi dicit: Cuſtodit dominus

omnia oſſa eorum, vnum ex his non conteretur: deterrendo ne delinquant, dicens mortem peccatorum eſſe peſſimam.

PSALMVS XXXIII.

B*ENEDICAM dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo.*
Dixit hoc Chriſtus, dicat & Chriſtianus: quia in corpore Chri-
ſti eſt. Omni, inquit, tempore; id eſt, in proſperis & aduerſis be-
nedicam & laudabo dominum. Quando proſpera ſuccedunt,
boni ſimul & mali Deum laudant & benedicunt. Si aduerſa veniunt, mur-
murant quidem mali, ſed benedicunt boni. Hinc eſt quòd beatus Iob amiſ-
Iob.1. ſis rebus, orbatus filiis ait, Dominus dedit, dominus abſtulit: ſit nomen do-
mini benedictum. Sed quia ſunt nonnulli qui de bono ſuo volunt laudari,
cauet hoc vitium, cùm ſubiungit: *In domino laudabitur anima mea.* Non lauda-
1.Cor.2. bitur in ſe, non in ſapientia mundi, non in ſublimitate verborum: ſed in do-
mino à quo & virtutem & porenriã ſumpſit. Et quia ſancti viri bona ſua cõ-
municare aliis deſiderãt, protinus addit: *Audiant manſueti, & lætentur.* Bene
autem non ait iracũdi, ſed manſueti. Nam quãdo audiũt non manſueti, non
lætãtur, ſed iraſcũtur. Et ipſi ſunt qui dicũt, quia nõ nos aſinos fecerimus, Iu-
mẽta mãſueta vult habere dominus. Equus enim & mulus, de quibus paulò
antè locuti ſumus, erigũt aliquãdo ceruicẽ, & ſua ferocitate à ſe excutiũt ſeſ-
ſorẽ. Domantur frenis, chamo, verbere: donec diſcãt dominũ ſuum portare.
Tu autẽ antequã freno rundãtur ora rua, eſto mãſuetus, & porta dominum.
Noli in te laudari, ſed laudetur ille qui ſedet ſuper te. Sed iã quid nos admo-
Roma.12. net, audiamus. *Magnificate dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipſum.*
Eph.4. Quiſquis eſt in corpore Chriſti, ad hoc debet dare operã, vt cùm dominum
magnificat, alios ſecũ ad magnificãdũ Deũ trahat. Dominũ magnificamus,
quãdo eũ magnũ, mirabilẽ & ineffabilẽ prædicamus: nomẽ eius exaltare, eſt
per omnes gẽtes quibuſcũque poſſumus altũ & æternũ propalare. Quid eſt
1.Cor.1. autẽ in idipſum? In vnitate, in cõcordia: ſicut fecerũt prędicatores primi, qui-
Act.4. bus erat cor vnũ & anima vna. Deinde dicit bona ſua, vnde ſibi euenerũt, cũ
ſubdit: *Exquiſiui dominum, & exaudiuit me, & ex omnibus tribulationibus meis eri-
puit me.* Extra omnia poſtpoſitis tẽporalibus, vel ex toto corde, ex totis viri-
bus quæſiui Deũ: & exaudiuit me, vt inuenirẽ eum. Sed exquirentes dominũ
Luc.10. multis modis in hoc ſeculo tribulãtur. Omnes enim qui volunt piè viuere in
2.Timo.3. Chriſto, perſecutionẽ patiũtur. In hoc verò eſt cõſolatio, quòd poſtmodũ ex
omnibus tribulationibus eruãtur. Quãdo? Cũ abſorbebitur mors in victoriã
1.Cor.15. & mortale hoc induerit immortalitatẽ. Deinde amator iſte, qui nõ ſolus vult
Oſe.13. amplecti quod amat, hortatur nos, & dicit: *Accedite ad eũ, & illuminamini, &
facies veſtra nõ cõfundẽtur.* Ad Deũ accedimus bonis ſtudiis, & ſpiritualibus ex-
ercitiis, legẽdo, meditãdo, orãdo, amãdo. Illuminamur autẽ per intellectum
per gratiã, per doctrinã, per vitã. Illuminati autẽ nõ cõfunduntur, id eſt, nõ
erubeſcunt de peccatis: vel nõ erubeſcunt de opprobriis & cõtumeliis ſibi il-
latis. Hinc Paulus non erubeſcit euangelium. Hinc Apoſtoli non confun-
Roma.1. dũtur imo gloriãtur, quia digni habiti ſunt pro nomine Ieſu cõtumeliã pati.
Acto.5. Proponit autẽ nobis in exẽplum quendã pauperẽ, cùm ſubiungit: *Iſte pauper
clamauit, & dominus exaudiuit eum: & de omnibus tribulationibus ſaluauit eum.* Quis
eſt iſte?

eſt iſte? Notabilis, amabilis, imitabilis, & fortaſſe ipſe eſt Chriſtus: qui cùm *2.Corin.8.*
omniũ diues eſſet, in tantũ f: ctus eſt pro nobis pauper. Clamauit autẽ in for
ma ſerui, & dominus pater exaudiuit eum. Iſte pauper factus eſt obediẽs vſq; *Phil.2.*
ad mortẽ crucis. Propter quod exaltauit illũ Deus, & dedit illi nomẽ, quod *Hebr.5.* *Phil.2.*
eſt ſuper omne nomẽ. Ecce quomodo dominus exaudiuit eũ. De omnibus
autẽ tribulationibus liberatur, quia Chriſtus reſurgẽs ex mortuis iã nõ mo- *Rom.6.*
ritur, mors illi vltrà nõ dominabitur. Per hũc pauperẽ oſtẽditur tibi via, qua
redeas ad patriã. Factus eſt pauper, vt tu non timeas, imo diligas paupertatẽ.
Paſſus eſt, vt patiaris & tu. Clamauit, vt clames & tu. Liberatus eſt, vt liberari *Ioan.14.*
ſperes & tu. Magnã autẽ tibi prætendit ſecuritatẽ, cùm ſubdit: *Immittit ange-* *Matth.5.*
lus domini in circuitu timentium eum: & eripiet eos. Tu tantũ time Deum, & eſto ſe- *1.Pet.2.* *Hebr.5.*
curus. Quoniam iſte pauper qui dictus eſt magni conſilij angelus, immittit *Iſa.9.*
ſe in circuitu timentiũ eum, vndiq; cuſtodiens, & defendẽs eos, vt in nulla
parte irrumpere valeat inimicus. Apertè autẽ de ipſo ſacramẽto vult dice-
re, quo ferebatur in manibus ſuis, cũ ſubiungit: *Guſtate & videte quoniã ſuauis*
eſt dominus. Oſtẽdit tibi illã ſanã inſaniã, & ſobriã ebrietatẽ illius Dauid: qui
in figura neſcio quid oſtẽdebat, quando illi miſeri corã rege Achis dixerũt,
Quomodo eſt? Sic dicebat dominus, Niſi quis mãducauerit carnẽ meã, & bi *Pſal.110.*
berit ſanguinẽ meũ, nõ habebit in ſe vitã. Et illi in quibus regnabat Achis, *Ioan.6.* *1.Pet.2.*
id eſt, error & ignorantia, dixerũt: Quomodo iſte poteſt dare nobis carnẽ *1.Reg.21.*
ſuam mãducare? Si ignoras, guſta: & vide quã ſuauis eſt dominus. Guſtat qui *Ioan.6.* *Ibid.*
amat: videt, qui intelligit. Si autem non intelligit, rex eſt Achis: immuta-
uit ſuam faciem Dauid & receſsit à te, & dimiſitte, & abiit. Et ideo, *Beatus*
vir qui ſperat in eo. Nõ in homine, nõ in mũdo, nõ in ſeipſo: ſed in Deo. Quo *1.Pet.1.*
cõtrà, qui nõ ſperat in Deo, miſereſt. Et ne poſtquã guſtarent, ſecuri eſſent,
protinus addit: *Timete dominũ omnes ſancti eius:* Deum timere, eſt corã eo ſe hu-
miliare, & metuẽdo cauere, ne in his quæ agimus, ſiue in cogitatione, ſiue in
verbo, ſiue in opere illũ offẽdamus. Qui hoc faciũt, ſancti ſunt. Et quaſi quis
quæreret, Quid prodeſt timere dominum? ſequitur: *Quoniã non eſt inopia timẽ-*
tibus eum. Et hoc probat cùm ſubiungit: *Diuites eguerunt & eſurierunt: inquirẽtes*
autẽ dominũ non minuẽtur omni bono. Videretur tibi magis vt illi eſurirent, qui *Matth.5.*
cõtẽpto ſeculo & pauperes facti dominum exquirerent: illi autẽ non mi-
nuerentur bonis, qui terrenis abundant diuitiis. Sed noli attendere homi-
nes ſecundum facultates rerum, ſed ſecundum virtutes animorum. Iſti qui-
dem mundi amatores, qui foris apparent diuites, non paruam intus mentis
patiuntur inopiam. Qui autẽ intra ſe Deum quærunt, & extra Deum nihil
cõcupiſcunt, non minuuntur omni bono, imo replẽtur ſummo bono, quod
eſt Deus. Replentur fide, ſpe & charitate. Replẽtur ſanctis moribus & virtu-
tibus, quæ ſunt veræ diuitiæ, quæ animi expellant egeſtatem. Et ideo nos
admonet, dicens: *Venite filij, audite me, timorem domini docebo vos.* Multum nos
ædificat quod ait, Venite: ac ſi diceret, Vos qui vacatis otio, ſiue qui terrenis *Matt.11.*
vanitatibus incũbitis, qui laboratis & onerati eſtis: relinquite ea quę vos im
pediũt, & venite ad me. Audite autẽ auribus cordis. Obedite vt filij, paterno
affectu docebo vos timorẽ domini. Et conuenienter ait, Timorẽ. Ipſe enim
primus gradus ſpiritualis doctrinę & cæleſtis ſapientię, ſicut ſcriptũ eſt, Ini-

Pſal.110. tiũ ſapientiæ timor domini. Quiſquis accedit ad Dei ſeruitiũ, hoc debet eſſe
Prouer.1. primũ illius ſtudium, vt diſcat qualiter debeat timere Deum. Sed prius attẽ-
dẽdũ eſt, quãta vir ſanctus vtitur hîc arte magiſterij. Prius enim ſtudet audi-
torũ beniuolentiã captare. Et proponit eis quod magis eos delectat audire,
dicẽs: *Quis eſt homo qui vult vitã?* Nec dico de vita poſita in miſeria: ſed quis
eſt ille qui *diligit dies videre bonos?* Ideo hoc q̃d omnes cupiunt, pręt̃edit, vt ſic
accẽdat eos ad ea faciẽda quæ pręcipit. Si vis vitã, velis ęternã. Si diligis dies
bonos, dilige æternos. Hęc eſt vera vita, viuere in Deo. Sẽper dies mali in ſe-
culo. Sẽper dies boni in Deo. Ergo ſi vis vitã & dies bonos, audi & fac. *Pro-
hibe linguã tuã à malo.* Ne in aperto loquaris malũ. *Et labia tua ne loquãtur dolũ.*
Vt bona verba ore proferas, & malũ in corde abſcõdas: ſicut illi faciunt, qui
loquũtur pacẽ cum proximo ſuo, mala autẽ in cordibus eorũ. Prius linguã,
quàm cætera mẽbra iubet à peccato reprimere: quia hoc eſt magis indoma-
Pſal.27. bile mẽbrum in toto corpore, de qua ſcriptũ eſt, In manibus linguæ vita &
mors. De qua etiã Apoſtolus ait, Lingua inquietũ malũ, plena veneno mor-
Prouerb.18. tifero. Quia ergo occidit animã, ſi non refrenatur: quia in lingua frequẽtius
Iaco.3. labimur: meritò vir ſanctus linguã primũ cohibere præcipit, quã magis in
Iaco.1. corpore præualere ad peccandũ vidit. Deinde vniuerſaliter ſubiũgit. *Decli-
na à malo* Et quia hoc non ſufficit, protinus addit, *Et fac bonum:* Rurſus quia
ad perfectã iuſtitiã hæc duo non poſſent ſufficere, continuò adiũxit: *Inquire
pacem & perſequere eam.* Malũ relinquere, inchoãtium eſt. Bonũ facere, pro-
ficientiũ. In his duobus præceptis cõſiſtit iuſtitia. Finis autẽ perfectæ iuſtitiæ
eſt, ita intra ſe eſſe pacificũ, vt caro cõcordet cum animo, & animus cũ Deo,
vt iam nulla poſſit aduerſitate moueri ab hac quiete. Vel pacis nomine poſ-
Ephеſ.2. ſumus accipere dominũ Chriſtũ, qui eſt pax vera, qui fecit vtraq; vnũ. Hũc
debemus toto corde, toto affectu inter nos quærere: quẽ profectò perſequi-
mur, ſi eum perfectè viuendo imitamur. Cõmendat autẽ Dei miſericordiã
ſuper nos, cũ ſubiũgit: *Oculi domini ſuper iuſtos.* Id eſt, intuitus diuinæ miſeri-
cordiæ ſunt ſuper eos, qui iuſtè viuunt. Et ſi ipſi petũt aliquid: *Aures eius,* Id
eſt clemẽtia & potẽtia, ſunt parata: *in preces eorum,* exaudiẽdas: Videt operan-
tes & laborantes. Audit gemẽtes, & orantes. Sic ergo viue, vt oculis Dei va-
leas dignus apparere. Sic ora, vt preces tuæ vſq; ad aures eius pertingãt. Sed
fortè dicet aliquis malus, Securus pecco, quia me nõ videt Deus. Audi quod
ſequitur. *Vultus autẽ domini ſuper faciẽtes mala.* ad quid? *Vt perdat de terra memo-
ria eorũ.* Per vultũ accipe terrorem ſeueritatis Dei. Bonis quidẽ blãdus eſt &
propitius: malis verò terribilis & diſtrictus. Et ſicut in memoria æterna erũt
Pſal.111. iuſti, ita de memoria æterna tollẽtur mali. Tunc erit perdita memoria eorũ,
eùm nullus ſanctorũ ſuper eos aliqua pia affectione mouebitur. Vnde dixit
Luc.16. Abrahã, inter nos & vos chaos magnũ firmatũ eſt. Probat autẽ ꝙ aures do-
mini ſunt in preces iuſtorũ, eùm ſubiũgit, *Clamauerũt iuſti, & dominus exaudi-
uit eos: & ex omnibus tribulationibus eorũ liberauit eos.* Clamauerũt tres pueri in for
Daniel.3. nace. Clamauit Daniel in lacu. Clamauerunt filij Iſrael in captiuitate. Cla-
Daniel 14. mauit Chriſtus in cruce. Clamauerunt Apoſtoli in perſecutione: martyres
Exod.3. in morte, confeſſores & virgines in fide. Quoquot clamauerunt, exauditi
Heb.5. ſunt à domino, vel corporaliter, vel ſpiritualiter: & ex omnibus tribulationi
L iii bus li

bus liberati.Cõfirmati ergo tot ſanctorũ excẽplis,clamemus ad dominũ to-
ta humilitate & afflictione cordis: vt pariter exaudiamur, & à tribulatione
liberemur.Sequitur enim,*Iuxtà eſt dominus his qui tribulato ſunt corde,& humiles
ſpiritu ſaluabit.* Quatuor modis tribulantur corda ſanctorum in hoc ſeculo:
ſcilicet aut dolore pœnitẽtiæ,aut anxietate præſentis vitæ,aut deſiderio cæ-
leſtis patriæ,aut timore futuræ pœnæ.Noſtrũ eſt ergo cor cõterere.Domi-
ni eſt,per ſuam miſericordiam & gratiã cordi cõtrito propinquare,vt illud
illuminet,corroboret & cõfirmet.Vnde cor cõteritur,inde humilitas gene-
ratur.Ex opere enim procedit virtus.Ex contritione cordis diuinã ſentimus
pręſentiã.Ex humilitate ſpiritus iam ipſam conſequimur ſaluationẽ.Vbi o-
pus,ibi gratia:vbi virtus,ibi iam ſanitas eſt. Magnum myſteriũ.Deus ſuper
omnia eſt.Erigis te,& nõ illũ tãgis:humilias te, & ipſe ad te deſcendit. Pro-
priũ autẽ iuſtorum eſt,vt in hoc ſeculo tribulentur. Vnde & ſubditur: *Multæ
tribulationes iuſtorũ.* Sed in his ſequitur conſolatio,cùm protinus addit: *Et de
omnibus his liberabit eos dominus.* Nõ ideo ſint Chriſtiani iuſti : non ideo audiãt
verbũ Dei,vt ſe exiſtiment tribulationibus non affligi. Non hoc promittit
Deus.Magis ſi iniuſti ſunt,pauciores habẽt tribulationes:ſi iuſti,multas.Sed
poſt paucas aut nullas tribulationes,illi veniũt ad tribulationẽ ſempiternã,
vnde nunquã eruantur.Iſti autẽ poſt multas tribulationes veniẽt ad pacem
ſempiternam,vbi nũquã aliquid mali patiãtur.Sed interim *Cuſtodit dominus
omnia oſſa eorum : vnum ex his non conteretur* . Oſſa ſunt firmamenta fidelium.
Et ſicut oſſibus caro,ſic virtutibus anima ſuſtẽtatur.Cuſtodit ergo dominus
omnia oſſa eorum,ita vt vnũ ex his nõ cõteratur:quia ſic ſanctorũ ſuorum
virtutes ſeruat,vt nulla earũ in tentatione deficiat.Et bene non ait,Vnum ex
his nõ frãgetur,ſed ait non cõteretur:quia ſanctorũ virtus aliquãdo quidem
frangitur in tentatione,ſed non conteritur,id eſt,ex toto non deperit: quia
integra manet in intẽtione.Et vnde tẽtati ad momentũ cadũt,inde excitati
ad virtutem robuſtius reſurgũt.Quid autẽ de reprobis ſubiũgat,audiamus.
Mors peccatorum peſſima. Sed quia multa ſunt genera peccatorum,& non eſſe
peccatorẽ difficile,aut fortè impoſſibile eſt in hac vita:ſubiecit ſtatim,cuius
generis peccatorum eſſet mors peſſima. *Et qui oderũt iuſtũ delinquent.* Quẽ iu-
ſtum,niſi eum qui iuſtificat impium?Quẽ iuſtum, niſi dominum noſtrũ Ie- *Rom.4.*
ſum Chriſtũ,qui eſt etiã propitiatio pro peccatis noſtris?Qui ergo hunc ode- *1.Ioan.2.*
rũt, mortem habẽt peſsimã:quia in peccatis ſuis moriũtur,qui per eum Deo *Ioan.8.*
non reconciliantur.Secundum animam intelligenda eſt mors aut peſsima,
aut optima,nõ ſecundũ corpus dãnatis peccatoribus.Iterũ de iuſtis ait: *Re-
dimet dominus animas ſeruorũ ſuorũ.*Omnes enim ſerui erãt peccati.Fuſus eſt ſan *Ioan.8.*
guis Chriſti, & tãto pretio ſunt redẽpti.Attẽde ergo quis te redemit,& à quo *Rom.6.*
vel quali pretio te redimẽdo ſaluauit.Ipſe deus creator tuus redemit te,ipſe *Apoc.1.5.*
ſanguinẽ ſuũ fudit ꝑte.Ab ipſo diabolo & à peccato ſaluauit te.Seruus itaq; *1.Pet.1.*
factus tanti domini, ſtude vt ſeruias illi in ſanctitate & iuſtitia . Sed magna *Luc.2.28. & 29.*
quæſtio oritur, cùm ſubinfertur, *Et non delinquent omnes qui ſperant in eo.*Quid *Ioan.12.*
enim ait Apoſtolus?Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipſos *Luc.1.*
ſeducimus.Et iterum,In multis offendimus omnes. Sed hanc quæſtionem *1.Ioan.1.*
ſoluit nobis Paulus,vbi ait:Si autẽ quod nolo hoc ago,iam non ego operor *Rom.7.*
illud

illud:ſed quod habitat in me peccatū. Si ergò illi, qui ſperāt in Deo, per cō-
Galat.5. 1.Ioan.2. cupiſcētiā carnis delinquūt: iā ipſi nō operātur illud, ſed quod habitat in eis
peccatū. In eo enim ꝙ ſperāt in Deo, iā nō ſunt in carne, ſed in ſpiritu. Quod
Rom.7. ſi caro cōcupiſcit, ipſi qui in ſpiritu ſunt, nō cōſentiūt: & ideo nō delinquūt.

TITVLVS PSALMI XXXIIII.

*TITVLVS pſalmi ſequētis eſt, Pſalmus huic David Pſalmus iſte attribuitur
David, id eſt Chriſto, qui hîc loquitur. Quod dicit, Huic, ad differentiā vel
excellentiā poteſt accipi: huic, id eſt, notabili ſcilicet, non carnali regi, ſed regi
regum domino. David interpretatur manu fortis, vel deſiderabilis. In hoc*
Apoc.1.19. *enim manu fortis, quia mortem noſtram vicit. In hoc deſiderabilis, quia vitam æternā pro
miſit. Quid enim fortius manu hac, quæ tetigit loculū, & mortuus reſurrexit? Quid fortius*
1.Corin.15. Ioan.10. *manu hac, quæ mundū vicit, non ferro armata ſed ligno transfixa: Quid autē deſiderabi-*
Luc.7. *lius eo, quē nō videntes martyres, mori voluerūt, vt ad illū peruenire mererētur? Ergo pſal-*
Acto.5. & 10. *mus iſte. Illi cor noſtrū, illi lingua noſtra digna cātet. Intēdit nos admonere ad tolerātiā paſ-*
Hebr.11. *ſionis, vt ſuſtineamus aduerſa, ſi volumus habere præmia glorioſa. Materia eſt paſſio &
reſurrectio. Eā ſic exequitur: primā parte ponit orationē in ſecunda enumerat paſſionē cum
exultatione reſurrectionis. in tertia parte quid illa paſſio & reſurrectio efficiat: ita dicens:*

PSALMVS XXXIIII.

Coloſ.1. *IVDICA Domine nocentes me: expugna impugnantes me.* Nocentes
& expugnantes ſunt noſtri viſibiles & inuiſibiles inimici. Iu-
dica, inquit, & expugna. Ac ſi apertè dicat, diſcerne & deſtrue.
Quomodo? *Apprehende arma & ſcutum, & exurge in adiutorium
mihi.* Magnum ſpectaculum eſt, videre Deum armatum pro te. Arma au-
tem eius, quibus percutiat inimicos, ſi bene profecerimus, nos erimus. Sicut
enim nos, vt armemur ab illo habemus: ſic ipſe armatur de nobis. Scutum
Pſal.5. eſt bona voluntas eius: ſicut alibi dicitur, Domine vt ſcuto bonæ voluntatis
tuę coronaſti nos. Vel ſcutum eſt fides noſtra, qua protegimur ne igneis ini-
mici iaculis feriamur. Sed quid ſumus nos iam arma Dei, quanuis ſplendi-
da, quanuis acuta, quanuis luce ſapiētię choruſcātia, quid poſſumus niſi nos
apprehēdat Deus, & pugnet de nobis? Quælibet optima arma iacent, ſi bel-
latorē nō habēt. Apprehēdat ergo nos Deus: & cùm in manu eius fuerimus,
vtatur nobis quomodo vult. Exurge, inquit, in adiutoriū mihi, id eſt inno-
teſce, appare, ſentire, adiuua ad pugnandū. *Effunde frameā, & cōclude aduerſus
eos qui perſequūtur me.* Ac ſi diceret, Multiplica vindictā & cōcludatur aditus
illis, qui volunt delere nomen meū. Vel per frameā quālibet fidelē deſignat
animā. Abundēt iuſti, & effunditur framea. Cōcluſum eſt autē aduerſus eum,
qui non habet aduerſus ſanctos quid dicat prauū. Et quia vox illorū eſt, nō
Pſal.3. eſt ſalus ipſi in Deo eius. *Dic animæ meæ, Salus tua ego ſum.* Dic, & factum erit.
Aliam ſalutē non requirā, præter Deum meū. Et ſi homo ſubuenit mihi, ſi
angelus, ſi alia creatura: per illā mihi ſubuenit Deus. Omnia enim illi ſubie-
cta ſunt: & ideo nō illa, ſed ille eſt mea ſalus. Deinde incipit orare pro inimi-
cis: ſed hîc prophetia eſt. Et quę figura optādi dicūtur, animo prophetādi ex-
plicātur. Illud fiat, & illud fiat, nihil eſt aliud, quā hoc & futurū eſt. Sic ergo
[illegible] audite

audite prophetiam. *Confundantur & reuereantur quærentes animam meam.* Ac ſi
diceret, Confundentur & reuerebuntur: factum eſt enim. Multi ſalubriter
confuſi ſunt, multi reueriti à perſecutione Chriſti, & ad ſocietatem membro *Hebr. 11.*
rum eius deuota pietate tranſierunt: & non fieret hoc, niſi confunderētur &
reuererentur. *Auertantur retrorſum & confundantur cogitantes mihi mala.* Non
præcedant, ſed ſequantur. Non dent conſilium, ſed accipiant. Nam Petrus
præcedere voluit dominū, cùm ait, Abſit à te domine, propitius tibi eſto, non *Matth. 16.*
fiat iſtud. Sed quid ait dominus? Redi retrò ſathana. Præcedēdo ſathanas es,
& ſequendo diſcipulus eris. Hoc ergo & iſtis. Auertantur retrorſum & con-
fundantur de peccatis: erubeſcant ad pœnitentiam: & cùm ceperint retror-
ſum ſequi, iam non cogitabunt mihi mala, ſed deſiderabunt bona. Hæc be-
ne illis optauit. Sed quia ſunt duo genera eorum qui confundūtur: aut enim
ad hoc confunduntur, vt conuertantur ad Chriſtum: aut confunduntur, ad
hoc, vt damnentur à Chriſto: quod de conuerſis dixit, de reprobis ſubiūgit.
Fiat tanquam puluis ante faciem venti, & angelus domini coarctans eos. Ventus ten-
tatio eſt, puluis iniquus. Quando venerit tētatio, tollitur puluis, nec ſtat, nec
reſiſtit. Tales coarctat angelus, quando eos ſub poteſtate ſua inuiſibilis re-
digit inimicus: De quibus adhuc ſubdit: *Fiat via illorum tenebræ & lubricum:
& angelus domini perſequens eos.* Tenebroſum ſolum quis non horreat, Lubri-
cum ſolum quis non caueat? In tenebris & lubrico vbi pedem figis? Sunt
iſta duo mala magnæ pœnæ humani generis, qui procedunt de tentatione
angeli coarctātis. Per viā deſignatur actio. Per tenebras cæcitas cordis. Per
lubricum præcipitatio operis. Quando reprobi tentati & confuſi ab angelo
malo coarctantur: primum eſt vt mentis cæcitate tenebrentur. Deinde in
lubricum malorum dilabuntur. Nec iam poſſunt cōuerti, quia tentator an- *Matth. 4.*
gelus eos perſequitur, vt impinguat de malo in peius, donec incidant in fo-
ueam iniquitatis, & mergantur in profundum deſperationis & mortis. Vn-
de autem tanta mala? Quo merito? Sequitur & dicit: *Quoniam gratis abſconde-
runt mihi interitum laquei ſui.* Id eſt, occultos dolos ad interitum meum para-
uerunt. Et hoc gratis, quia nihil mali feci, nec eis nocui. *Superuacuè exprobra-
uerunt animā meā.* Multa enim opprobria aduerſus dominū dixerūt. Sed hoc
ſuperuacuè: quia falſū dicētes & nihil probātes. Sed quomodo abſcōderūt *Matth. 26.*
ei laqueū, qui videbat corda abſcōdentiū? Sed tantū erat inter illos ignorāti *Luc. 22.*
ſimilis quaſi falleretur, cū illi in eo deciperētur, in quo cū falli arbitrabātur.
Hoc autē ad exēplū patientiæ noſtræ factū eſt, quibus neceſſe erat, vt inter
malos viueremus: & malos, ſiue ſciētes, ſiue neſciētes toleraremus. Sed quid *Matth. 13.*
contigit huic populo reproborū? Sequitur & dicit: *Veniat illi laqueus quē igno-
rat.* Magnifica retributio. Nihil iuſtius. Illi laqueū abſcōderūt, & inde deci-
piūtur neſciētes, vnde decipere voluerūt. Inde illis nocetur, vnde illi nocere
conati ſunt. Sequitur enim: *Et captio quā abſcōdit, apprehēdat eū.* Tanquā ſi quiſ-
quā veneni calicē præparet alicui, & oblitus bibat. Et tāquā ſi foueā fodiat,
vt inimicus eius in eā incidat: & ille oblitus quod foderat, ambulans ea via
prior illuc cadat. Sic omnis qui nocet alteri, prius ſibi nocet quā alteri: rectè
ergo ſubiūgitur, *Et in laqueo cadat in ipſo.* Non in alio, ſed in ipſo. Vnde enim

aliū decipere appetit, inde ſeipſum primū decipit. Et fieri poteſt, vt malitia ſua non noceat alteri: fieri autem non poteſt vt non noceat ſibi. Mihi autem quid? *Anima mea exultabit in domino.* Tanquam in eo, à quo audiuit, Salus tua ego ſum: tanquam non quærens alias extrinſecus diuitias. Tanquam non quærens circunfluete voluptatibus boniſque terrenis: verùm gratis amans. Non ab illo volens accipere quod delectet, ſed ipſum ſolum ſibi proponēs, in quo delectetur. Quid enim melius Deo? *Et delectabitur ſuper ſalutari ſuo.*
Luc.1. Id eſt, filio ſuo, per quem ſaluati ſumus: per quem acceſſum habemus ad
Ephes.2. Deum, vt exultantes in eo, corde credamus ad iuſtitiā, ore autē confiteamur
Rom.10. ad ſalutē. Vnde & ſubditur: *Omnia oſſa mea dicent, Domine, quis ſimilis tibi?* Oſſa dicuntur in corpore domini, omnes iuſti, firmi, corde fortes, nullis perſecu-
Matth.8. tionibus & tentationibus cedentes ad conſentiendum malo. Et vnde poſſunt nullis tentationibus cedere, niſi quando credunt Deum omnipotentem, inæſtimabilem, valentem eos liberare de omni tribulatione? Vnde & dicunt, Domine quis ſimilis tibi? *Eripiens inopem de manu fortiorum eius: egenum & pauperem à diripientibus eum.* Fortior enim erat diabolus ad tenendum te, quia ipſe te vicit & diripuit, cui conſenſiſti. Sed quid fecit manu fortis? Alligauit fortem, effundendo frameam, & ad concludendum eum: & de ma-
Matth.12. nu, id eſt, de poteſtate eius eruit inopem, ſine viribus, pauperem ſpiritu, ege-
Pſal.18. num cui non erat adiutorium. Quis enim adiutor tibi, niſi ille cui dicis, Dominus adiutor meus & redemptor meus? Si de tuis viribus præſumere volueris, inde cades vnde preſumpſeris: ſi de alterius, dominari vult, non ſub uenire. Ille ergo quærendus eſt, qui & redemit & liberos facit. Quid autem in perſona ſua ſubiungat, audiamus. *Surgentes teſtes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me.* Teſtes iniqui ſurrexerunt, quādo iniquo animo aduerſus eum falſum teſtimonium dixerunt. Sed quid eſt quod ignorabat, qui iniquorum
Matth.26. corda & dolos videbat? Ignorabat peccatum, non quaſi non iudicando, ſed
1.Pet.2. non cōmittēdo. Sunt huiuſmodi locutiones etiā quotidianæ. Cùm dicis de aliquo, Non nouit malefacere, quia nō malefacit. Quod alienū eſt ab opere, alienū eſt à cōſciētia. Quod alienū eſt a conſcientia, alienū eſt à ſciētia: & di-
Matth.12.26.& 27. citur, Neſciuit, ignorabat Chriſtus blaſphemare, hinc interrogabatur à perſecutoribus: de quibus ſequitur. *Retribuebant mihi mala pro bonis ſterilitatem animæ meæ.* Ego attuli fœcunditatem, ipſi retribuebant ſterilitatem, Ego vitam, ipſi mortem. Ego honorem, ipſi contumelias. Ego medicinam, ipſi vulnera. Et in his omnibus quæ retribuebāt, vtique ſterilitas erat. *Ego autem cùm mihi moleſti eſſent, induebar cilicio.* Non inuenimus iuxta literam Dominum Ieſum portaſſe cilicium. Intelligendum eſt ergo dominum per ſimilitudinem appellaſſe cilicium, carnis ſuæ mortalitatem. Quare cilicium? Propter ſimi-
Rom.8. litudinem carnis peccati. Apoſtolus enim dicit, Miſit Deus filium ſuum in
Matth.25. ſimilitudinem carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatum in carne: hoc eſt filium ſuum induit cilicio, vt de cilicio damnaret hœdos: non quia
Rom.5. peccatum erat in domino, ſed ſimilitudo carnis peccati: quia mors non eſt
Luc.23. niſi de peccato, & vtique caro illa erat mortalis. Cùm ergo ei moleſti eſſent,
1.Pet.2. induebatur cilicio, id eſt, abſcondebatur in carne. Non ſe vindicabat, non

ſe de

ſe demonſtrabat. Hinc nos admonet Apoſtolus dicens, Non voſmetipſos defendentes, chariſſimi: ſed date locum iræ. Ideo ſubiungit, *Humiliabam in ieiunio animam meam.* Nō legimus ſecundum literam, in paſsione dominum ieiunaſſe: ſed ſpiritualiter eſurit Chriſtus bona opera noſtra. Et quia in illis crucifigentibus nihil boni inueniebat, ideo ieiunabat. Retribuebant enim ſterilitatem animę eius. Nam quale ieiunium ipſius fuit, qui vix vnum latronem inuenit, quem in cruce guſtaret? Et Apoſtoli eum fugerunt: Nullum autem maius aut melius negocium eſt in tribulatione, quàm recedere ab eo ſtrepitu, qui foris eſt: & in interiora ſecreta mentis ire, ibiq́ue orare dominum, ne in tentatione vincamur. Deinde vt etiam illi qui nos perſequuntur, ad ſanitatem iuſtitiæ conuertantur. Ideo ſubiunctum eſt: *Et oratio mea in ſinu meo conuertetur.* Per ſinum agnoſcimus ſecretum. In ſecreto cordis debemus orare, vbi Deus videt, vbi Deus audit. Vnde in Euangelio dicitur, Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & cętera. Et hoc bene admonemur. Sed in Chriſto domino aliquid amplius intelligere debemus. Ego intelligo, quia in ſinu ſuo habebat patrem. Deus enim erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi. In ſe ergo habebat, quem deprecaretur: quia ipſe dixerat, Ego in patre, & pater in me eſt. Quanto autem affectu eos diligebat, pro quibus orabat: oſtendit, cùm ſubiungit: *Quaſi proximum, quaſi fratrem noſtrum, ſic complacebam: quaſi lugens & contriſtatus ſic humiliabar.* Hæc dicunt quidam quia ponitur caſus pro caſu: ac ſi diceret, quaſi de proximo & de fratre. Complacebat ergo Chriſtus Deo patri de perſecutoribus ſuis, quaſi de fratribus & proximis ſuis: diligebat enim eos, tāquam proximos & fratres ſuos. Maiorem autem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Et quia ei nolebant acquieſcere, humiliabatur tanquam lugens in corpore, & contriſtatus in anima. Exemplo ergo dominico admonemur, vt non ſolùm quos toleramus, amemus: ſed etiam praua eorum opera contriſtati defleamus. Ego ſic pro eis humiliabar: illi autem quid? Sequitur & dicit: *Et aduerſum me lætati ſunt.* De his quæ mihi aduerſa & contraria fuerunt. *Et conuenerunt, in vnum* conſilium & eandem voluntatem, vt me dolo traderent & caperent. *Congregata*, Id eſt, multiplicata & coadunata *ſunt ſuper me flagella, & ignoraui.* Neſciebam enim in me culpam, qua debuiſſem flagellari. *Diſſipati ſunt nec compuncti.* Secundum enim interiorem hominem ſunt deſtructi, atque à charitatis vinculo diuiſi. Vel diſsipati ſunt, quando terræmotus & ſigna viderunt. Non in hoc compuncti ſunt, ad pœnitentiam. Inde magnam deſignat eorum cordis duritiam & nequitiam. *Tentauerunt me.* Dixerunt enim, Si filius Dei eſt, deſcendat nunc de cruce, & credimus ei. *Subſannauerunt me ſubſannatione.* Quia poſtquam dixit, Subſannauerunt, etiam, Subſannatione addidit. Apertè inſinuat, quia illa ſubſannatio non ex verbi præcipitatione, ſed ex ſtudio, & ex animi deliberatione fuit. *Frenduerunt* beſtiali ferocitate, *ſuper me dentibus*, Id eſt, corroſionibus *ſuis*. Ex his ergo verbis nobis oſtendit, quantam humilitatem, quantam charitatem, quantam patientiam, erga tam prauos, tam peruerſos, tam perfidos, pius redemptor noſter habuerit. Qua in re ſciendum

Rom. 12. Matth. 21. Ioan. 19. Pſal. 34. Luc. 23. Matth. 26. Matth. 26. Matth. 6. Ioan. 10. 2. Corint. 5. Ioan. 10. & 14. Ioan. 17. Ioan. 15. Matth. 26. Matth. 28. Ioan. 12. Matth. 28.

nobis eſt, quia hæc cauſa fuit, qua pateretur caput noſtrum: vt videlicet
1.Pet.2. Iſa.53. corpori ſuo patientiæ præberet exemplum. Dominus enim voluntate
Ioan.10. paſſus eſt, non neceſſitate. Voluntaria eius paſſio, noſtra eſt neceſſaria con-
ſolatio: vt quando forte talia patimur, caput noſtrum intueamur, atque eius
Rom.8. exemplo commoniti, diſcamus & nos cum eo pati. Si enim compatimur,
conglorificabimur. Ipſi ita contra me fecerunt: ſed tu *Domine quando reſpi-
cies?* Quando miſericorditer attendendo facies, vt de eorum me eruas po-
teſtate? *Reſtitue animam meam à malignitate eorum, à leonibus vnicam meam.* Ac
ſi diceret, Animam meam, quæ vnica eſt, immunis à peccato. Nulla enim
Ioan.8. Heb.7. alia anima ſine peccato. Hanc inquam animam ereptam à malignante po-
1.Pet.2. pulo, & à leonibus ſcilicet principibus & ſacerdotibus liberatam, reſtitue
à paſſione: vt facias eam redditam corpori, cum ipſo corpore immortalem
& incorruptibilem. Quid factura es ô ſancta anima poſtquam reſurrexe-
ris? *Confitebor tibi in eccleſia magna, in populo graui laudabo te.* Fit quidem con-
feſsio in omni multitudine, ſed in omnibus laudatur Deus. In iſta enim
magna Eccleſia toto terrarum orbe diffuſa, palea eſt, & frumentum. Pa-
Matth.3. lea volat, frumentum manet. Igitur in graui populo, quem ventus tenta-
tionis non aufert, in his Deus laudatur. Nam in palea ſemper blaſphema-
tur. Et quia laudabo te: *Non ſupergaudeant mihi qui aduerſantur mihi iniquè,
qui oderunt me gratis & annuunt oculis.* Supergauderent quidem ſi Chriſtus
non reſurgeret: ſed quia reſurrexit, gaudium eorum conuerſum eſt in lu-
ctum. Bene autem ait, quia iniquè aduerſabantur ei, ſcilicet non ex amo-
re, ſed ex odio: non ſtudio corrigendi, ſed voluntate nocendi. Gratis autem
oderunt, id eſt ſine culpa, ſine merito. Annuentes oculis ſunt hypocritæ
ſimulati, qui vultu pronuntiant quod in corde non geſtant. De quibus
Matth.19. & 22. mox ſubditur: *Quoniam mihi quidem pacificè loquebantur.* Dicebant enim, Ma-
giſter bone, ſcimus quia verax es, & non reſpicis perſonam hominis. Hæc
& his ſimilia pacifica verba ſunt ſub adulationis figura. *Et in iracundia ter-
Ioan.11. ra loquentes, dolos cogitabant.* Irati loquebantur, timentes ne terram perde-
rent & gentem. Hæc autem hac cauſa iracundo animo pro terra ſua lo-
quebantur, vt Ieſum dolo tenerent & occiderent. Talis erat eorum cogita-
tio. *Et dilatauerunt ſuper me os ſuum.* Palam blaſphemantes: Et clamabant,
Matth.26. Crucifige crucifige. *Dixerunt, Euge, euge.* Id eſt, bene, bene. Inſultatoria
Matth.27. laus eſt. *Viderunt oculi noſtri.* Vidimus qualis eſſet, & tandem eum cogno-
uimus. Vbi ſunt virtutes quas faciebat? Cur qui ſaluauit alios, ſeipſum
Matth.27. non ſaluat? Dominus autem patiens erat. In cruce non potentiam per-
1.Pet.2. diderat, ſed patientiam demonſtrabat. Quid enim illi erat magnum de
Ioan.10. cruce deſcendere, qui potuit poſtea de ſepulchro reſurgere? Sed ceſsiſſe
videretur inſultantibus. Et hoc oportebat vt reſurgens ſuis ſe oſtenderet,
Rom.6. & non illis: quia reſurrectio ipſius vitam nouam ſignificabat: vita autem
noua amicis nota eſt, non inimicis. *Vidiſti Domine,* Inſultationes & op-
probria illorum. Cognouiſti eorum nequitiam, & meam innocentiam.
Et ideo, *Ne ſileas.* Sed profer ſententiam. Qui non ſiles à præcepto, ne
ſileas à iudicio. *Domine ne diſcedas à me.* Quanuis ſit ſecurus quòd ab eo non

diſced

diſcedat Deus (vna enim perſona in duabus naturis homo & verbum) tamen quia ſcit ſe nihil habere ex humanitate, orat vt det aliis exemplum orandi, qui nihil prorſus in humanitate ſua debent confidere. Dico ne diſcedas, ſed potius, *Exurge*, adiuuando me : *& intende iudicio meo*. Id eſt, conſidera quale ſit iudicium de me factum. Et ne putaretur iudicium attendi debere ſecundum pœnam, ideo adiungit: *Deus meus, & Dominus meus in cauſam meam*. Ac ſi diceret, Tu qui es creator meus & redemptor meus, intende non in pœnam, ſed in cauſam meam. Non in id quod mecum habet latro commune, ſed in illud quod beati, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Hæc enim cauſa diſcreta eſt. Nam pœna ſimilis eſt bonis & malis. Itaque martyrem non facit pœna, ſed cauſa. Et ideo ſubdit: *Iudica me ſecundum iuſtitiam meam Domine Deus meus*. Quia iuſtus es, diſcerne me iniuſtè iudicatum: & fac quod iuſtum eſt, hoc eſt, ſecundum iuſtitiam iudicare, ſecundum cauſam, non ſecundum pœnam iudicij ſententiam dare. *Et non ſupergaudeant mihi. Non dicant in cordibus ſuis, Euge, euge anima noſtræ: nec dicant, Deuorauimus eum.* Id eſt, omnino deleuimus. Quod quidem nec facere potuerunt, quando eum reſurrexiſſe audierunt. Hæc quoque non dubius de ſe orat, ſed vt nobis exemplum orandi proponat. De talibus etiam, vt conuertantur, poſtulat: cum ſubditur: *Erubeſcant & reuereantur ſimul qui gratulantur malis meis*. Ac ſi diceret, Pœniteant & honorent me, qui de mea gauiſi ſunt paſſione. Hinc eſt etiam quòd nos admonet pius dominus in Euangelio ſuo dicens, Si diligitis eos qui vos diligunt tantùm, quam mercedem habebitis? Nonne & publicani hoc faciunt? Sed diligite inimicos veſtros. Benefacite his qui oderunt vos. Et orate pro perſequentibus & calumniantibus vos: vt ſitis filij patris veſtri qui in cælis eſt. Vnde capitis noſtri voce adhuc ſubditur, *Induantur confuſione & reuerentia qui maligna loquuntur ſuper me*. Id eſt, & illi ſimiliter conuertantur, erubeſcentes mala ſua, & mihi reuerentiam exhibentes qui ſi non facto, vel verbo peccauerunt ſuper me. Ideo dixit, Induantur, vt per pœnitentiam præterita mala tegerentur. Quo contrà, *Exultent & lætentur qui volunt iuſtitiam meam*. Ad corpus ſimul & animam pertinet exultatio: lætitia tantum ad animum. Exultare itaque & lætari, eſt exterius & interius gaudio repleri. Qui volunt declinare à malo, & facere bonum, hi ſunt qui volunt iuſtitiam Dei. Et notandum quòd non ait, Qui faciunt, ſed, qui volunt. Multi enim faciunt opera iuſtitiæ, non ex voluntate. Nemo autem inuitus bene facit, etiam ſi bonum eſt quod facit. Nam ſi actio videtur bona, voluntas tamen tenetur rea. Iuſtitiæ verò virtus non in actione eſt, ſed in voluntate. Bene ergo hi qui volunt iuſtitiam, iubentur exultare: quia amor iuſtitiæ & nouam vitam generat, & gaudium ſpirituale. Et ne inde velint in ſe gloriari, ideo mox adiunctum eſt: *Et dicant ſemper, Magnificetur dominus*. Semper enim oportet illum magnificare, & laudare, qui operatur in nobis & velle & operari pro bona voluntate. Rectè autem ſubdit: *qui volunt pacem ſerui eius*. Neque enim ſufficit ſeruis

Matth. 5.
Luc. 23.
Thren. 2.
Matth. 5.
Psal. 33.
Phil. 2.

Dei velle iuſtitiam, niſi ſtudeant & velle pacem. Vnde cùm ſuperius dixiſ-
Pſal.33. ſet, Declina à malo & fac bonum: protinus adiunxit, Inquire pacem & per-
ſequere eam. Pax eſt, quando caro & ſpiritus concordant in Deo. In hac
pace completur iuſtitia. Et nihil iam reſtat aliud, niſi perſeuerantia. Vnde
aptè mox ſubditur. *Et lingua mea meditabitur iuſtitiam tuam, tota die laudem tuã.*
Pſal.1. Videtur magis ad cor pertinere meditatio, quàm ad linguam. Sed quia ſan-
cti viri die ac nocte meditantur in lege domini, & quæ meditãtur, loquun-
tur: ideo lingua eorum Dei iuſtitiam meditari dicitur. Hinc ſcriptum eſt,
Prouer.16. Os ſapientium in corde ipſorum. Sed cuius lingua durat meditari tota die
laudem Dei? Sed opera bona, vita bona linguam ſuam habent apud domi-
num. Si tota die bene vixeris, tota die laudabis Deum.

TITVLVS PSALMI XXXV.

*IN finem puero domini David. Finis noſter eſt Chriſtus, in quem nos mit-
tit iſte pſalmus: qui attribuitur eidem domino Ieſu Chriſto, qui dictus eſt*
Rom.1. *David, quia factus eſt ex ſemine David ſecundum carnem. Puer autem à
puritate dictus eſt, quia ſine peccato fuit: quod in hoc pſalmo liquidò decla-*
1.Pet.2. *ratur. In quo oſtenditur peccatorem omnia peccata ſua non à Deo ſed à ſe habere. Iuſtum
verò nihil habere iuſtitiæ, niſi ex ſolius Dei largitate. Materia eſt iuſtus, & ſecundario
impius. In prima parte pſalmi impium cum ſua accuſatione deſcribit. In ſecunda parte de-
ſcribit iuſtum non cum ſua laude, ſed cum laude Dei. Intendit autem nos admonere, ut*
Ozee 13. *vitia noſtra ex nobis eſſe, bona autem à Deo cognoſcamus: ne veniat nobis pes ſuperbiæ &
cadamus. Sic ergo incipit.*

PSALMVS XXXV.

DIXIT iniuſtus ut delinquat in ſemetipſo. Multi hoc dicunt: Non
1.Ioan.1. poſſumus eſſe ſine peccato. Talis eſt noſtra natura. Tales nos
Prouer. 20. fecit Deus. Si ipſe non vellet, non peccaremus. Quare hoc di-
cit iniuſtus? *Non eſt timor Dei ante oculos eius.* Si Deum timeret, non
hoc diceret: imo accuſaret ſeipſum, non Deum. Vbi non eſt timor, ibi eſt diſ-
ſolutio animi. Timor autem Dei frænum eſt peccati. Quia ergo talẽ ſe vult
abſcondere Deo qualis eſt, rectè de illo ſubiunctum eſt. *Quoniam doloſè egit
in conſpectu eius: ut inueniatur iniquitas eius ad odium.* Doloſè agit in conſpectu
Dei, quiſquis vult ei abſcondere peccatum ſuum. Et hæc eſt iniquitas, quam
Deus odit & vehementer punit. Quando homo peccat, & deinde pœni-
tet & recognoſcit ſe malè egiſſe, nullum alium increpans, vel accuſans, niſi
ſemetipſum: & inde toto corde, toto gemitu conuertitur ad miſericor-
diam Dei: talis iniquitas Deo ad odium non inuenitur. Imo facilè ei remit-
titur: Qui autem non ſolùm malè viuit, ſed etiam malam vitam ſuper-
biendo defendit: hic eſt quem Deus odit. Secundum duritiam autem cordis
Rom.2. ſui & cor impœnitens theſaurizat ſibi iram in die iræ & reuelationis iuſti
iudicij Dei: de quo & ſubditur: *Verba oris eius iniquitas & dolus.* Iniqui-
tatem per partes exequitur, oſtendens eam in cogitatione, in actu, in

verbo. Multi doloſè agunt, vt inueniant iniquitatem ſuam: id eſt, non ex animo agunt, vt eam poſſint inuenire & odiſſe. Inuenirent, ſi vellent. Nolunt autem, vt ſic ſe defendere & excuſare valeant. Et ſicut dolus eſt in inquiſitione, ſic etiam in defenſione. Nam ſi cui eorum dicis, Quare hoc malum facis? reſpondet tibi, Quàm multi hoc faciunt. Nunquid omnes perditurus eſt Deus? Sic ergo iniquitatem loquens, & malè ſe tegens, inuenitur in ore eius iniquitas & dolus. *Noluit intelligere vt bene ageret.* Sunt homines qui volunt intelligere, & non poſſunt. Sed alij qui nolunt, & ideo non intelligunt. Sed aliud eſt, quando quiſque conatur intelligere aliquid, & per infirmitatem carnis non poteſt, ſicut ſcriptum eſt, Quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem: &, ſicut ait Apoſtolus, animalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei. Aliud autē eſt quādo pernicioſius agit aduerſum ſeipſum cor humanum, vt quod poſſet intelligere, ſi bona voluntas accederet, non intelligat: non quia difficile eſt, ſed quia voluntas aduerſa eſt. Et illud quidē infirmitas eſt: hoc autē ſumma iniquitas. Illud inualitudo, hoc deliberatio. Sed adhuc de illo iniuſto quid ſubiungat, audiamus. *Iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo.* Id eſt, in ſecretario cordis ſui. *Aſtitit omni viæ non bonæ.* Id eſt, perſeueranter peccauit. *Malitiam autem non odiuit.* Ibi eſt fructus, ibi finis. Non potes non habere malitiam? vel oderis illam. Cùm enim odiſti illam, vix tibi ſubrepit vt aliquid mali facias. Eſt enim peccatum in mortali corpore. Sed quid dicit Apoſtolus? Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, ad obediendum deſideriis eius. Et paulo pòſt idem Paulus: Cùm enim ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ. Aliud eſt non pugnare, & eſſe in pace vera atq; perpetua. Aliud pugnare, & vincere. Aliud pugnare, & vinci. Aliud nec pugnare, ſed trahi. Sunt enim homines prorſus qui non pugnant, qualis eſt iſte de quo loquitur. Cùm enim dixit, Malitiam autem non odio habuit, quomodo pugnat contra eam quam non odit? Iſte malitia trahitur, nec repugnat. Sunt autem qui pugnare incipiūt, ſed quia de viribus ſuis præſumunt, cadunt. Et ſunt qui pugnant, & nō vincuntur, quia de ſeipſis non præſumunt: ſed totos ſe diuinæ miſericordiæ committunt. De his autem ſubiungit, conuertendo ſe ad familiarem domini locutionem, & dicendo: *Domine in cælo miſericordia tua.* Duobus modis accipitur miſericordia Dei. Vna eſt quam communiter hîc præſtat bonis & malis: ſicut eſt facultas rerum, ſanitas corporum, ſcientia, doctrina, prophetia, & alia huiuſmodi. Sed quia hæc ſunt tranſitoria, temporalis eſt miſericordia. Eſt alia quam præſtat Deus ſolis bonis & ſanctis: ſicut eſt remiſſio peccatorum, diuina charitas, æterna vita. Hæc quidem non terrena, ſed cæleſtis: non tranſitoria ſed æterna eſt. Sed quomodo hæc annūtiata eſt? ſequitur & dicit, *Et veritas tua vſq; ad nubes.* Id eſt, cognitio tuæ veritatis venit ad prædicatores. Prædicatores iſti per quos prædicatur Euangeliū Dei, nubes Dei ſunt. Tonant minis, pluunt verbis, choruſcant miraculis. Speremus ergo miſericordiam, ſed illam quæ in cælo eſt. *Iuſtitia tua ſicut montes Dei.* Sicut miſericordia Dei facit homines cælos, cùm à terrenis ad cæle-

Sapien. 9.

1. Corint. 2.

Rom. 6.

Matt. 16.

ſtia ſubleuat. Et ſicut veritas Dei facit homines nubes, cũ eos per ſapientiam ſuam illuſtrat: ſic diuina iuſtitia facit homines ſicut montes Dei, quãdo eos virtutibus & operibus bonis exaltat & confirmat. Et quomodo quãdo oritur ſol, prius luce montes veſtit, & inde lux ad humilima terratũ: ſic quando venit dominus Ieſus Chriſtus, prius radiauit in altitudinem Apoſtolorum, prius illuſtrauit montes: & ſic deſcendit lux eius ad conuallem terrarum. Et ne aliquis quæreret quare potius hos elegit & hos reprobauit: ideo protinus addidit. *Iudicia tua abyſſus multa*. Tantæ profunditatis ſunt, quòd *Rom. 11.* à nullo inueſtigati poſſunt. Vel per abyſſum poteſt intelligi malitia *Prouer. 18.* reproborum. Vnde ſcriptum eſt, Peccator cùm venerit in profundum malorum, contemnit. Poſtquam ergo dixit de electis, continuò adiunxit de reprobis dicens, Iudicia tua abyſſus multa. Ac ſi diceret: Sicut miſericordia & veritas & iuſtitia ſaluat iuſtos, ita iudicia tua condemnant reprobos: qui ideo abyſſus multa dicuntur, quia iniquitate multiplici tenebrantur. Et quia prius dixerat quòd diuina miſericordia in cælo erat: modò oſtendit quia etiam ad terram venit. Ait enim: *Homines & iumenta ſaluabis domine: quemadmodum multiplicaſti miſericordiam tuam Deus*. Intantum enim ſuam miſericordiam pius dominus multiplicauit, quòd non ſolùm homines rationa*Pſal. 48.* les, ſed etiam brutos & idiotas ſaluauit. Vbi enim abundauit peccatum, *Rom. 5.* ſuperabundauit gratia. *Filij autem hominum*, Id eſt, tota Eccleſia continuata vſque ad finem ſeculi, *In tegmine alarum tuarum ſperabunt*. Id eſt, in pro*Matth. 22. Luc. 10.* tectione duorum præceptorum, charitatis Dei videlicet, & proximi. Sub iſtis alis quiſquis non protegitur, vitiorum æſtibus exuretur. Vel quia dicit prius homines, & poſteà filios hominum: poſſumus intelligere per homines, antiquos patres, qui legem quidem non habuerunt, ſed ipſi ſibi fuerunt *Rom. 2.* lex: & præcepta dominica rationabiliter intellexerunt & fecerunt. Cùm enim Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt, faciunt: eiuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex: qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum. Ipſi quidem per miſericordiam Dei ſaluati ſunt, quemadmodum & *Matt. 16.* nos, qui ſumus filij hominum, ſcilicet prophetarum & Apoſtolorum: per*Gala. 4.* tinentes ad filium hominis ſaluatorẽ Chriſtum: qui ſumus nutriti ſub lege, *Ioan. 3. Tit. 3.* regenerati per gratiam in ſpem vitæ æternæ. Quæ quidẽ gratia nobis commendatur, cùm ſubinfertur: *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: & torrente vo*Rom. 5.* luptatis potabis eos*. Gratia Dei diffuſa in cordibus noſtris per ſpiritũ ſanctum, qui datus eſt nobis, ipſa eſt vbertas domus Dei. Hac vbertate inebriantur, qui tanto omnipotentis Dei amore repleti ſunt, vt mẽte mutata ſibimetipſis extranei eſſe videantur. Hæc meritò torrens voluptatis dicitur, quia cũ ma*Matth. 5.* gno impetu venit, & cũ magna ſuauitate atq; delectatione à ſitientibus iuſti*Ioan. 4. & 7.* tiã potatur. Hac inebriati erant martyres, quãdo ad mortẽ læti ibãt, tormẽta *Acto. 5.* contemnebant, parentes flentes non agnoſcebant. Speremus ergo ſub teg*Ioan. 4. 1. Timot. 6.* mine alarum Dei, quatinus eius dulcedine mereamur inebriari. *Quoniam* *Ioan 1.* *apud te eſt fons vitæ: & in lumine tuo videbimus lumen*. Qui eſt fons vitæ, niſi *Ioan. 4. & 5.* Chriſtus? Venit in carne, rorauit ſitientem, ſatiauit ſperantem. Hîc aliud

eſt

eſt fons, aliud lumen: ibi non ita. Quod enim fons, hoc eſt & lumen
Et quicquid vis, illud voca: quia non eſt quod vocas. Quia non potes con-
gruum nomen inuenire, non remaneat in vno nomine. Fons eſt quia ſatiat *Mar. 7.*
ſitientes. Lumen quia illuminat cæcos. In hoc lumine videmus lumen, quia *Luc. 18.*
illuminati à Chriſto videmus ſapientiam, iuſtitiam, charitatem. Vel in hoc
lumine videmus lumen, ſicut ipſe ait, Qui videt me, videt & patrẽ. Et vt hoc *Ioan. 14.*
fiat, fac quod ſequitur. *Prætende miſericordiam tuam ſcientibus te, & iuſtitiam tuam*
his qui recto ſunt corde. Prius eſt ſcire Deum per fidem, deinde rectum habere *1. Cor. 13. Eph. 3.*
cor: id eſt velle quod vult Deus. Scientibus ſe prætendit miſericordiã ſuam *Ioan. 11. & 14.*
Deus, quando credentibus in eum prius donat remiſſionem peccatorum.
Deinde cùm iam cor rectum habere cœperint, vt ea quæ Deus vult, & ipſi
velint: ſic iuſtitiam Dei conſequuntur, vt de peccatoribus iuſti efficiãtur. Sed
iam caueant, ne ſuperbiant. Vnde orandum eſt, & dicendum: *Non veniat mi-*
hi pes ſuperbiæ: & manus peccatoris non moueat me. Radicem peccati & caput pec-
cati timuit, qui hoc dixit. Non deerat primo Adæ iuſtitia, ſed venit illi pes *Gene. 3. Eccleſ. 10.*
ſuperbiæ. Et mouit illum manus peccatoris, id eſt tentatio diaboli. Superbia *Luc. 18.*
ergo lapſi ſumus, vt ad iſtam mortalitatem perueniremus. Superbia deiicit: *Iacob. 4.*
humilitas erigit. Serua ergo quod intus eſt, ſcilicet pedem tuum, affectum
tuum: & non timebis foris ne te moueat manus peccatoris. Quare con-
tra ſuperbiam hoc dicitur? quia *Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem: expulſi*
ſunt, nec potuerunt ſtare. Qui modò iniqui ſunt, prius in ſuperbia ceciderunt. *Ioan. 8.*
Prior ille, qui in veritate non ſtetit: deinde per eum illi, quos Deus de para- *Gene. 3.*
diſo dimiſit. Ideo cùm cautam faceret Eccleſiam dominus: Illa tuũ (inquit)
obſeruabit caput, & tu eius calcaneum. Serpẽs obſeruat, vt tibi veniat pes ſu-
perbiæ, vt tuus affectus moueatur à Deo, & ita te deiiciat. Tu autem caput *Eccleſ. 19.*
eius obſerua, initium omnis peccati ſuperbiam. Prima origo peccandi eſt *Matth. 15.*
voluntas deficiens à ſummo bono, & hæc eſt pes ſuperbiæ. Inde proce-
dunt duo vitia, ſcilicet ignorantia rerum agendarum, & concupiſcentia
noxiarum. Deinde alia duo deriuantur: id eſt timor & amor. Ex his au-
tem omnis malorum ſeges generatur. Summo opere igitur cauendum eſt,
ne pes, id eſt affectus noſter, moueatur à ſummo bono, ne labatur per ſu-
perbiam: & ſic incidat inter manus peccatoris, & à beatitudine exclu-
datur. Inquantum quiſque minus amat Deum, in tantum labitur pes eius
ad peccandum. Et inquantum plus amat Deum, intantum robuſtior ſtat,
& tanto eum minus peccare delectat.

TITVLVS PSALMI XXXVI.

PSALMVS ipſi David. Id eſt excellentioribus membris Eccleſiæ. Videns propheta, vel quilibet iuſtus qui hic loquitur, impios proſperari, & iuſtos conculcari ab impiis, & quòd quidam ſimplices iuſti inuiderent potentiæ eorum, & vellent vlciſci iniurias ab illis allatas: aliquando etiam vellent conformes fieri eis. Ponit contra hæc quandam ſaluberrimam doctrinam. Materia eſt iuſtus, & econtrario impius ſecundario. Tamen eam ſic diuidit. In primis ait

de iuſto, admonendo eum, ne moueatur inuidia erga impium, vel imitatione, vel ira intramiſcendo quadam de impio. In ſecunda parte ponit quid faciat impius contra iuſtum, admonendo ipſum iuſtum, vt patienter ſuſtineat. In tertia parte ponit præmia iuſti cum admiratione, & damnationem malorum: per quod iuſtum, ne malum velit imitari, deterret. Intentio eſt per hæc animas ſimplices conſolari, vt nullatenus propter impiorum nequitiam vel iniuriam moueantur.

PSALMVS XXXVI.

N*OLI æmulari* (inquit) *in malignantibus.* Malignantes dicti ſunt quaſi malum ignem alentes, id eſt cõcupiſcentiam. Vnde ſcriptum
1. Ioan. 2. Pſal. 10. Iacob. 4. eſt, Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Et iterum, Qui cũque voluerit amicus eſſe ſeculi huius, inimicus Dei conſtituetur. Ipſi ſunt malignantes, qui in ſeipſis operantur malum: Deum & animas ſuas odiendo, & diligendo peccatum. Æmulari diuerſos habet ſenſus. Aliquando enim ponitur pro diligere, ſicut dicit Apoſtolus, Æmulor enim vos
2. Cor. 10. 1. Cor. 12. Dei æmulatione. Aliquando pro imitari, ſicut rurſus ait, Æmulamini chariſmata meliora. Aliquando pro inuidere, ſicut in hoc loco. Admonetur ergo quæque fidelis & imperfecta anima, vt non velit ęmulari, id eſt inuidere, his qui in malo delectantur: neque zelare, id eſt perſequi, eos qui iniquitatem operantur. Et hoc eſt quod ſubdit: *Neque zelaueris facientes iniquitatem.* Duobus enim modis infirmus electorum animus commouetur aduerſus reprobos: Aut cùm inuidet de illorum fœlicitate: aut cùm iraſcitur de iniquitate. Nó li hoc, ſed eſto æquo animo. Nam breuis eſt eorum & fœlicitas & iniqui-
Iſa. 40. tas. *Quoniam tanquam fœnum velociter areſcent.* Ad tempus enim lætantur & florent, ſed citò ſiccantur, & in puluerem rediguntur. *Et quemadmodum olera,* id eſt viriditas *herbarum citò decident.* Vnde Iſaias, Omnis, inquit, caro
Ibidem. fœnum, & omnis gloria eius quaſi flos fœni. Siccatum eſt fœnum, & cecidit flos. Prius euellit prauitatem: deinde commendat bonos mores, cùm ſubiungit: *Spera in domino, & fac bonitatem.* Neque enim eſt vtilis ſpes ſine bo-
1. Cor. 13. no opere. Nec bonum opus eſt aliquid ſine charitate. Vnde mox ſubditur. *Et inhabita terram, & paſceris in diuitiis eius.* Terra domini eſt Eccleſia.
Ioan. 15. Ipſam colit, ipſam rigat, agricola pater multorum qui exercent bona opera: ſed qui non habitant terram, nec pertinent ad agricolam. Terram au-
Ephe. 4. tem habitare, eſt intra ſanctam Eccleſiam ſpiritualiter & concorditer viuere. Quod facere non valet, niſi is qui charitatem habet. Ipſa eſt di-
1. Ioan. 4. uitiæ huius terræ. Deus eſt charitas. Non quærit Eccleſia diuitias alias, niſi Deum ſuum: vnde & cecinit, Pars mea tu es. Ergo delectare ô anima in diuitiis tuis. Ad hoc enim quærunt homines diuitias, vt delectentur in eis: & ideo ſubditur. *Delectare in domino.* Quo fructu? Sequitur, & dicit: *Et dabit tibi petitiones cordis tui.* Alię ſunt petitiones carnis, alię cordis. Illę ſunt corporales, iſtæ ſpirituales. Delectatio in Deo nõ petit quod caro vult, ſed quod vult ſpiritus. Quid aliud petit cor delectantis in Deo, niſi ipſum Deũ, ipſam lucẽ, ipſam ſapientiã, ipſam æternitatem? Hãc promittit Deus delectãtibus

in ſe

in ſe. Inde ſcriptum eſt, Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, hæc præparauit Deus diligentibus ſe. Hæc eſt petitio cordis noſtri. Hæc eſt merces delectantis in domino. Et quia poſſet aliquis dicere, Non poſſum delectari, vel ſperare in domino: quia multa habeo peccata. Contra hoc, ſalubre dat conſilium, cùm ſubdit: *Reuela domino viam tuam.* Dic peccata tua. Accuſa, & corrige teipſum. *Et ſpera in eo, & ipſe faciet.* Spem enim promittit peccatoribus, & facit indulgentiam agentibus pœnitentiam. O quàm ſalubria mandata, non inuidere malis, non diligere iniquitatem, in domino ſperare, in domino delectari, vias & opera noſtra domino confiteri! Si hoc facis, & ipſe faciet. Quid? *Et educet quaſi lumen iuſtitiam tuã.* Vt nunquam in tenebris & vitiis obſcuretur. Iuſtitia tua eſt fides tua. Iuſtus enim ex fide viuit. Hæc iuſtitia modò abſcondita eſt. In fide res eſt, nondum in ſpecie. Aliquid credis vt facias, nondum vides quod credis. Cùm autem cœperis videre quod credidiſti, educetur in lumen iuſtitia tua. *Et iudicium tuum tanquam meridiem.* Parum erat dicere, vt lumen. Lumen enim eſt cum albeſcit, cum ſol oritur: ſed nunquam eſt clarior lux quàm medio die. Modò iudicas ſequi Chriſtum, hoc propoſuiſti, hoc elegiſti. In abſcondito eſt iudicium tuũ, adhuc reprehenditur & irridetur ab infidelibus. Quãdo educet tãquam meridiem? Cùm Chriſtus apparuerit vita noſtra: tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria. Interim quid? *Subditus eſto domino, & ora eum.* Hoc ſit vita noſtra, obedire præceptis eius & obſecrare eum. Perſeueret bonum opus & oratio, donec det quod promiſit. Si videris florere impium, non te moueat vanitas. *Noli æmulari in eo qui proſperatur in via ſua, & in homine faciente iniuſtitias.* Proſperatur in via ſua? Tu labora in via Dei. Illi proſperitas in via eſt, in peruentione infœlicitas. Tibi labor in via, in peruentione fœlicitas. Illa via lata eſt, finis eius in profundũ inferi perducit: via tua anguſta eſt, finis eius vita æterna. Dico ne æmuleris. Et ſi aliquo modo motus es, ſiue in animo, ſiue in corpore, corrige illud. Et hoc eſt quod ſubdit: *Deſine ab ira, & derelinque furorem: noli æmulari vt maligneris.* Ira pertinet ad animum, furor ad corpus. Ac ſi diceret, Nec iniquitas prauorum moueat te ad iracundiam, nec illorum proſperitas ad inuidiam. *Quoniam qui malignantur, exterminabuntur.* Id eſt extra terminos ſupernæ Ieruſalem eiicientur: ſicut ſcriptum eſt, Tollatur impius ne videat gloriam Dei. *Suſtinentes autem dominum ipſi hæreditabunt terram.* Qui ſunt ſuſtinentes, niſi patientes? Hinc diſcipulis ſuis dominus ait, Vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus. Quo contrà ſcriptum eſt, Væ his qui perdiderunt ſuſtinentiam. Terra autem eſt cæleſtis patria, de qua alibi dicitur, Credo videre bona domini in terra viuentium. Hanc terram ſuſtinentes dominum hæreditabunt, id eſt, hæreditario iure poſſidebunt. Et ne hanc ſuſtinentiam longiſſimam æſtimares, protinus adiunxit: *Et adhuc puſillum, & non erit peccator.* Id eſt, non apparebit. Breuis eſt prauorum vita & fœlicitas. Et ſi longum ſpatium videtur, cùm viuunt, breue videtur, cùm moriuntur. Citò tranſeunt tempora: breue eſt quod durare non poteſt. Hinc Apoſtolus, Quæ eſt, inquit, vita

Iſa. 64. 1. Corin. 2. Iſa. 43. Eccleſi. 17. Iacob. 5. 1. Ioan. 1. Matt. 4. Roma. 1. Hebr. 10. 2. Cor. 13. Iſa. 58. Ioan. 8. Coloſ. 3. Matth. 19. Matth. 7 Roma. 6. Eccleſ. 9. Iſa. 26. Luc. 22. Eccleſ. 2. Pſal. 26. Iaco. 4.

quit, vita veſtra? Vapor fumi ad modicum parens. Sed valde notandum
eſt quod ſubditur: *Et quæres locum eius, & non inuenies.* Modò quære lo-
cum peccatoris, & inuenis. Locus eius eſt vſus eius. Habet enim aliquem
vſum peccator. Hîc vtitur illo Deus ad probandum iuſtum, quomodo
Iob. 1. Matth. 26. vſus eſt diabolo ad probandum Iob: quomodo eſt vſus Iuda ad traden-
dum Chriſtum. Eſt ergo in hac vita quod agatur de peccatore. Hîc eſt
locus eius. Quomodo eſt in fornace aurificis palea, & ardet palea, vt au-
Sapien. 3. rum purgetur: ſic ſæuit impius, vt iuſtus probetur. Sed cùm tranſierit tem-
pus probationis noſtræ: quando non erunt qui probentur, non erunt per
quos probentur. Et tunc ſi quæres locum eorum, non inuenies. *Manſue-*
Matt. 11. Roma. 12. 1. Theſſ. 5. *ti autem hæreditabunt terram.* Manſueti ſunt qui domino non reſiſtunt, qui iu-
gum eius humiliter portant, qui aduerſa mundi æquanimiter tolerant, non
reddentes malum pro malo, vel maledictum pro maledicto: ſed econtrario
benedicentes. Ipſi erunt idonei ad hæreditandum terram illam ſanctam Ie-
ruſalem, quæ liberabitur de iſta peregrinatione & in æternum viuet cũ Deo
& de Deo. *Et delectabuntur in multitudine pacis.* Fruētur enim æterno Deo, qui
Gal. 4. eſt omnium bonorum fons & plenitudo. Inde ſuperna illa ciuitas Ieruſa-
lem nominatur, quæ viſio pacis interpretatur. Tantum eſt autem pacis
bonum, vt in rebus terrenis nihil gratius ſoleat audiri, nihil deſiderabi-
lius concupiſci: nihil poſtremo poſſit melius inueniri. In omnibus autem
rebus pax quædam quæritur & ordo naturæ. Pax omnium rerum, tran-
quilitas ordinis. Ordo eſt parium diſpariumque rerum ſua cuique lo-
ca tribuens diſpoſitio. Pax domus ordinata imperandi & obediendi con-
cordia cohabitantium. Pax animæ rationalis ordinata cognitionis actio-
niſque conſenſio. Pax animæ & corporis, ordinata vita & ſalus animantis.
Pax hominis mortalis & Dei ordinata in fide, ſub æterna lege obedien-
tia. Hæc ſunt in quibus manſuetus Dei ſe debet nutrire, vt ad cæleſtem pa-
cem valeat peruenire. Pax verò cæleſtis ciuitatis, eſt ordinatiſſima & con-
cordiſſima ſocietas fruendi Deo, & inuicem in Deo. Et quia quandiu hîc
viuitur, iuſti iniuſtorum inſidias patiuntur, ſubiunctum eſt: *Obſeruabit pec-*
cator iuſtum. Non enim ceſſant praui bonorum vitam inquirere, ſtudioſè
attendentes ſi qua ex parte valeant eis nocere. Hinc de domino ſcriptum
Luc. 14. eſt, Et ipſi obſeruabant eum. Malus ergo bonum obſeruat, vt eum ca-
piat & perdat. Et quod opere exercere non valet, fera & beſtiali corro-
ſione verborum exercet. Et hoc eſt quod ſubdit: *Et ſtridebit ſuper eum den-*
tibus ſuis. Id eſt, dentibus nequitiæ & impietatis, quibus eum nititur
deuorare. Sæpe autem per corporis motus animi deſignantur affectus.
Dominus autem irridebit eum: quoniam proſpicit quòd veniat dies eius. Ille ha-
1. Cor. 4. bet oculos cognitionis. Præſciuit futurum eſſe diem iudicij, in quo e-
Prouer. 1. runt occulta manifeſta. Ibi peccator irriſione dignus, à domino demon-
ſtrabitur: quando amiſſa poteſtate à gloria pœnis æternis puniendus tra-
detur. Hîc etiam iam irrideri incipiunt, cùm militiæ gladium, quo
nocere aliis æſtimant, ipſi in ſeipſos neſcientes conuertunt. *Gladium*

euaginauerunt peccatores, intenderunt arcum ſuum. Per gladium apertam & manifeſtam perſecutionem intelligimus.Per arcũ verò occultam & doloſam deceptionem,qua ſanctis inſidiatur. Gladium euaginare eſt malitiã prius in corde occultam etiam operè exercere. Arcum intendit, qui dolum parat, vnde incautum feriat. Gladio cominus quiſque percutit, arcu à longè trahit.Gladius ergo percutiens,eſt perſecutio inſiſtens. Arcus verò, inopinata & quaſi longè remota deceptio.His duobus generibus perſecutionis impugnant mali bonos:videlicet,*Vt decipiant pauperem & inopem, vt trucident rectos corde.* Nomine pauperis & inopis deſignantur ſimplices ſcientiam & virtutem non habentes. Per rectos corde intelligimus perfectos:Simplices ergo moliuntur arcu occultè decipere:perfectos verò ſtudent apertè perſecutionis gladio trucidare.Inimici Eccleſiæ quolibet errore cæcentur vel malitia deprauentur,ſi accipiunt poteſtatem corporaliter affligendi, exercent eius patientiam.Et vt etiam inimici diliguntur, exercent eius beniuolentiam. Quia Deus his qui diligunt eum,omnia cooperatur in bonum.Quòd verò inimicus aduerſatur,ſibi ipſi conuertitur in detrimentum. Et ideo ſubditur: *Gladius eorum intret in corda ipſorum, & arcus eorum confringatur.* In corpore occidere voluerunt,in anima moriuntur. Quicunque alium lædere molitur, primùm ſeipſum proprio iaculo percutit. Arcus autem confringitur,quando dolus & mala voluntas non peruenit ad effectum. Cõſtat plus eſſe quod ſe lædunt iniqui,quàm quod ſibi videntur lædere alios.Grauius eſt enim vitio animam occidi,quàm gladio corpus trucidari. Deinde commendat iuſtorum modicitatem,dicens: *Melius eſt modicum iuſto ſuper diuitias peccatorum multas.* Melior enim iuſtorum paupertas, quàm diuitiæ peccatorum. Iſte enim paucis abundat,ille autem plenus ſitit.Iſte animam ſaluat, ille autem & corpus & animam perdit. Sed quid prodeſt homini, ſi mundum vniuerſum lucretur,animæ autem ſuæ detrimẽtum patiatur? Melior eſt enim huic fides,quæ grano ſynapis comparatur,quàm illi perfidia quæ vbique vagatur. *Quoniam brachia peccatorum conterentur.* Id eſt virtus,potentia, diuitiæque in quibus confidunt. *Confirmat autem iuſtos dominus.* Ne ab iniuſtitia vincatur. Quoniam ſicut Apoſtolus ait,Tribulatio patientiam operatur,patiẽtia probationem,probatio ſpem,ſpes autem non confundit:quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Audi voces confirmati iuſti.Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio, an anguſtia,an perſecutio,an fames,an nuditas,an periculum, an gladius? Quomodo confirmat?ſequitur,& dicit: *Nouit dominus dies immaculatorum.* Nouit enim quomodo vixerint, & in quibus vitam finierint. Vel nouit quia, dilexit.Vnde econtra malis dicturus eſt, Amen dico vobis, neſcio vos. Omnis enim qui ignorat,ignorabitur.& ideo *Hæreditas eorum in æternum erit.* Eſto ergo purus & mundus omnibus diebus vitæ tuæ, vt placeas domino Deo tuo in omni tua conuerſatione. Et cùm dies iſtos finieris, in æternum hæreditabis. *Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis ſaturabuntur.* Modò eſt tempus malum,in quo laborant iuſti.Vnde quotidie dicunt in oratione, Libera nos à malo. In hoc tempore elati quique, dum ſuam gloriam quærunt,ſi

Roma. 8.
Matt. 16.
Matt. 13.
Roma. 5.
Roma. 8.
Math. 25.
1. Cor. 14.
Math. 6.

runt,ſi iniuriæ vel contumeliæ ſibi illatæ fuerint, erubeſcunt. Quo contrà
Ioan.8. ſancti viri qui non quærunt gloriam ſuam,ſed Dei,ſi deridentur,ſi contume
liis & pœnis dehoneſtantur,non ſolùm nō erubeſcunt,ſed etiam glorian-
Roma.5. tur. Vnde Apoſtolus, Gloriamur in tribulationibus. Saturantur autem in
diebus famis,pabulo veritatis, & cæleſtibus ſacramentis. In hac enim fa-
Mar.8. me,vbi ſancti domini eſuriunt, interim verbum ſuum in cibum aſſumunt,
Pſal.16. ne deficiant in via:donec viſione ipſius ſatientur in patria. Et quia ſuprà di-
xerat,Brachia peccatorum conterentur,probat hoc,cùm infertur. *Quia pec-
catores peribunt.* Quomodo?ſequitur & dicit, *Inimici verò domini,*Id eſt,ipſi pec
catores: *Mox vt honorificati fuerint.* In reuerentia habita. *Et exaltati* per po-
tentias & dignitates. *Deficientes* quotidie de malo in peius, *quemadmodum fu-
mus deficient.* Fumus à loco ignis erumpens in alto extollitur,& ipſa elatione
in globum magnum intumeſcit.Et quanto fuerit ille grandior,tanto fit va
nior. Sic iniqui,qui quanto plus ſunt erecti, quanto extenſi, quanto vndiq;
in maiorem ambitum diffuſi:tanto fiunt exiliores,& deficientes, & non ap-
parentes.Sic per multas partes eſt oſtenſum, quòd melior eſt iuſti modici-
tas,quàm diuitiæ peccatorum. Deinde ponit cauſam quare peccator defi-
ciat,cùm ſubdit: *Mutuabitur peccator,& non ſoluet.* Nihil habet homo,quod
Matt.25. mutuo non accepit. Vnde in euangelio dominus dicit,Homo quidam pere
grè proficiſcens vocauit ſeruos ſuos,& tradidit illis bona ſua. Et vni dedit
quinque talenta,alij duo,alij verò vnum. Ecce pecuniam domini ſerui mu-
tuò acceperunt.Qui autem in hoc ſeculo fideliter eam diſpenſauerit,& cum
Ibidem. vſura domino reuertenti ſoluere poterit:hoc ei à domino dicetur,Euge ſer-
ue bone & fidelis,intra in gaudium domini tui.Fideliter diſpenſant diuites,
cùm de diuitiis eleemoſynas faciunt.Fideliter diſpenſant doctores, cùm re
ctè docent,& bene viuunt. Peccatores verò diuitias & ſapientiam, virtutes
& intellectum à domino mutuantes,neque ei gratias referunt, neque paupe
ribus, quæ habent tribuunt, nec bene viuendo perſoluunt quæ debent. Et
ideo ſicut fumus deficient. *Iuſtus autem miſeretur,* Id eſt,pia affectione erga af
flictos mouetur: *Et retribuet.* Habet ſemper vnde det, cuius pectus plenum
1.Cor.13. eſt charitatis. Ipſa eſt charitas quæ dicitur & voluntas bona. Si habet foris
Matth.5. facultatem,dat ipſam charitas. Si non habet,dat beniuolētiam,præſtat con
ſilium,dat auxilium, ſi poteſt.Si non poteſt,vel voto adiuuat, vel pro contri
bulato orat:& forte magis hoc valet,quàm ſi panem porrigeret.Vacare non
poteſt bona voluntas.Ipſi inter ſe pauperes præſtant ſibi de bona voluntate.
Vides cæcum à vidente duci,quia nummos non habet,quos det,commodat
oculos non habenti. Vnde hoc factum eſt,niſi quia virtus eſt voluntas bona,
quæ eſt theſaurus pauperum?Qui autem miſeretur & tribuet,mercedem bo
nam recipiet. Nam ſubditur: *Quia benedicentes ei hæreditabunt terram.* Qui be-
ne viuunt,& bona quæ poſſunt, aliis cum gratiarum actione tribuunt, ipſi
Matt.25. ſunt qui domino benedicunt. Talibus in iudicio dicturus eſt, Venite bene-
dicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratū eſt ab origine mun-
Ibidem. di. Ecce illa terra, quam iuſti hæreditabunt.Quare?Eſuriui, inquit,& dedi-
ſtis mihi manducare.Et incipiet narrare opera miſericordiæ, quibus iuſti
domino

domino benedixerunt, quando ad honorem eius illa impleuerunt. *Maledicentes autem ei diſperibunt.* Audituri ſunt enim, Ite maledicti in ignẽ æternum. *Matt. 25.* Iſti noluerunt perſoluere, quæ mutuo acceperunt. Et quia malè viuendo, & ſibi commiſſa iniuſte retinendo maledixerunt domino, & ipſi iuſtè ſunt maledicti. Et vt quiſque ſciat quò tendere debeat, ne ſimiliter pereat, ſequitur & dicit: *Apud dominum greſſus hominis dirigetur, & viam eius volet.* Nam apud ſeipſum non inuenit homo, niſi errorem & peccatum. Ideo ipſe dominus factus eſt nobis dux & via. Et ſi errare non volumus, apud ipſum greſſus bonorum operum dirigamus. Et in ipſo ſit voluntas noſtra, qui eſt via, veritas & vita. *Ioan. 14. Ibidem.* Noli per aliam viam velle ire, quàm per illam, qua ipſe iuit. *Matt. 7.* Fortaſſe videtur dura, ſed ſecura. Alia fortè delitias habet, ſed latronibus plena eſt. Melius eſt modò viam domini velle tenere, ieiunando, orando, patiendo, vt poſtmodum in patria gaudeamus: quàm velle tenere viam ſeculi, ridendo, delectando, carnem ſequendo, vt poſtmodum in æterna pœna lugeamus. Et quia in hac etiam via domini, non eſt homo qui non peccet: ſequitur conſolatio, cùm ſubinfertur: *3. Reg. 8.* *Cùm ceciderit, non collidetur: quia dominus ſupponit manum ſuam.* Cecidit Petrus, ſed nõ eſt colliſus. Nam dominus manum ſuam ſuppoſuit, atque eum auxilio ſuæ miſericordiæ ſubleuauit. *Luc 22.* Scriptum eſt enim, reſpexit dominus Petrum, & fleuit amarè. Sed quare? Permiſit dominus cadere electum ſuum, vt videlicet in tentatione diſceret ſe, qui ante tentationem præſumpſerat de ſe. *Ibidem.* Hoc quotidie in electis ſuis dominus facere non ceſſat. Magnarum virium homo ſe crederet, ſi ſemper in virtute fixus permaneret. Piè ergo dominus aliquando gratiam ſuam ſubtrahit, & præſumenti, qualiter infirmetur, oſtendit. Qui cùm in tentatione labitur, per eandem tentationem prudenter eruditur. Nam cùm tentatus cadit, eo pòſt verius quo humilius, ſurgit. Et vnde virtus quaſi amittitur, inde certius poſſidetur. probat autem quòd non collidetur iuſtus, cùm ſubiungit. *Iunior fui, etenim ſenui: & non vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem.* Loquitur hîc corpus Chriſti tanquam vnus homo, qui iunior fuit, in primis ætatibus, *Roma. 12.* ſenior autem in nouiſſimis temporibus: & in tanto ſpatio non vidit iuſtum derelictum, ita vt non periret, nec ſemen eius, id eſt aliquem fidelem inuitatione ipſius, qui panem quæreret. Si corporalem panem accepimus, hunc quærere multos etiam iuſtos inuenimus. Etiam ſententia ſecũdum literam non erit vera. Neceſſe eſt ergo panem ſpiritualem intelligere, illum ſcilicet de quo dominus dicit in euãgelio, Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quòd procedit de ore Dei. *Matth. 4.* Hunc panem nõ ceſſauit dominus fidelibus ſuis diſtribuere tam in primis ætatibus, quàm in vltimis: loquens eis *Heb. 1.* per angelos, per patriarchas, per prophetas. Deinde per filium ſuum, per Apoſtolos, per doctores: ad reficienda & confirmanda corda eorum, ne deficiant in via. Tali pane nutritur iuſtus, vt in Deo viuat, & bona quæ poteſt, *Mar 8.* proximis impendat. Vnde & ſubditur: *Tota die miſeretur & commodat.* Hoc iã expoſitum eſt. Bene autem dixit, Commodat, quia quod diſpẽſat ſibi reddi, non à paupere, ſed à Deo expectat. Vnde protinus adiungit: *Et ſemen illius in benedictione erit.* Semen iuſti ſunt opera bona, de quibus Apoſtolus di-

Gal.6. cit,Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim ſuo metemus.
Itaque dum tempus habemus, ait,operemur bonum ad omnes. Et iterum,
2.Cor.9. Qui parcè ſeminat, parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de
Pſal.125. benedictionibus & metet. Hinc alibi dicitur: Euntes ibant & flebant,
mittentes ſemina ſua.Audiuimus ſemen:audiamus huius ſeminis futuram
Ibidem. benedictionem. Venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos ſuos.Vide ergo quod ſequitur,& noli eſſe piger. *Declina à malo, & fac bonum.* Diuerte à peccato,fuga diabolum,ſequere bonum. *Et inhabita in ſeculum ſeculi.* Vbi?in Eccleſia,in vnitate,in veritate,in Deo,in recto iudicio. *Quia dominus amat iudicium,* Id eſt diſcretionem, qua ſeparatur bonum à malo, falſum à veto, temporale ab æterno. *Et non derelinquet ſanctos ſuos,* Quos
Prouer.3. flagellat ad tempus. *In æternum conſeruabuntur.* Ego inquit dominus, quos a-
Hebr.12. Apoc.3. mo, arguo & caſtigo.Hinc Paulus ait:Omnis diſciplina in præſenti non vi
Hebr.12. detur eſſe gaudij, ſed mœroris: poſtea autem fructum pacatiſſimum ex-
Matth.5. ercitatis per eam reddet iuſtitiæ. Ideo ſancti viri ad tempus flagellantur, & tanquam grana in area inter paleas triturantur:vt poſtmodum purgati in æterno horreo conſeruentur. *Iniuſti autem punientur,* Id eſt æternaliter damnabuntur. *Et ſemen impiorum peribit,* Id eſt, opus eorum nullum fructum ha
Sapien.5. bebit. Ideo dicturi ſunt in iudicio: Quid nobis profuit ſuperbia? aut quid diuitiarum iactantia contulit nobis? Tranſierunt omnia illa tanquam vmbra.Vndique circunuenit infirmitatem noſtram hæc prophetica ſcriptura. Modò nos erudit verbis,modò informat exemplis. Hinc proponit nobis reproborum pœnam, illinc iuſtorum gloriam: quatinus illa nos terreat, atque ab amore huius ſeculi compeſcat:& iſta nos excitet atque ad amorem patriæ cæleſtis inuitet. Vnde & ſubditur: *Iuſti autem hæreditabunt terram,* Viuentium.Et hoc non ad tempus, ſed in æternum.Ideo ſubdit: *Et inhabitabunt in ſeculum ſeculi ſuper eam.* Super, bene dicit: quia poſſeſſores & domini terræ illius erunt. Noli ergo iſtam tranſitoriam hęreditatem diligere,in qua diu non potes habitare.Deſpicienda ſunt cuncta, quæ tranſeunt:illa ſola amanda eſt, quæ tranſire non poteſt:cuius via eſt ſapientia, de qua ſubditur: *Os iuſti meditabitur ſapientiam.* Os interioris hominis,eſt cor noſtrum. Sicut enim ore corporis loquimur hominibus, ita corde loquimur Deo. Omnis autem profectus ſpiritualis ex meditatione procedit:& eſt ille panis,de quo
Matth. 4. ſuprà diximus.Vide ergo quàm libẽter manducet iuſtus, quomodo in cor-
Pſal.44. de ſuo verſet & ruminet ſapientiam: vt poſtmodum eructare poſſit verbum bonum: vnde & ſubdit, *Et lingua eius loquetur iudicium.* Iudicium loqui,eſt diſcretum proferre ſermonem.Prius in corde ſuo tractat iuſtus,quid loqui,& quid tacere debeat: & cùm tacet, quod tacendũ eſt: & dicit, quod dicendum eſt, lingua eius loquitur iudicium.Oſtendit autem illam ſapientiam,quam iuſtus meditatur, non mundanam eſſe, ſed diuinam: cùm ſubiungit: *Lex Dei eius in corde ipſius.* Habent & reprobi aliquando legem Dei, ſed in ore tantùm,non in corde. Verba Dei proferunt, nec tamen diligunt: laudando exaggerant, viuendo calcant. Quo contrà iuſtus quia verbum Dei & meditando diligit & diligendo complet,meritò dictum eſt,Lex Dei

eius

eius in corde ipſius. Et quid ei prodeſt? ſequitur, & dicit: *Et non ſupplantabuntur greſſus eius.* Liberat ab omni tentatione verbum Dei in corde: vnde alibi dicitur: In corde meo abſcondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Tecum eſt, cuius verbum à te non recedit. Quid autem mali patitur, quem cuſtodit Deus? Nam vide quid ſequitur: *Conſiderat peccator iuſtum.* Vt eum ſupplantet, eiuſque detorqueat greſſus. Dicit quod in libro Sapientiæ prædictum eſt. Grauis eſt nobis etiam ad videndum, quoniam diſſimilis eſt aliis vita ipſius. *Et ideo quærit mortificare eum.* Duobus modis quærit mortificare bonum malus. Primùm vt ei conſentiat, & ſic occidat eum in anima. Deinde ſi non conſenſerit, quærit vt occidat eum in corpore. Sed quid ſequitur? *Dominus autem non derelinquet eum in manibus eius.* Dimitteret dominus iuſtum ſuum in manibus impij, ſi illum faceret conſentire cum impio. Non ibi autem dimittit iuſtum ſuum, ſed de carne capta educit animam inuictam. Et licet flagelletur & occidatur exterius, ſemper tamen cuſtoditur interius. *Nec damnabit eum cùm iudicabitur illi.* Id eſt cùm iudicium fiet de illo. Omnes enim aſtabimus ante tribunal Chriſti, vt illic recipiat vnuſquiſque quod per corpus geſſit, ſiue bonum ſiue malum. Quando ergo ad illud iudicium ventum fuerit, & dominus iuſti ſui cauſam audierit: iam non damnabit, & ſi modò damnari ab homine videatur. *Expecta* igitur *dominum*, qui te vindicabit, teſte Apoſtolo, qui ait: Mihi vindictam, & ego retribuã dicit dominus. *Et cuſtodi viam eius.* Id eſt ſerua mandata. *Et exaltabit te.* De vitiis ad virtutes, de terrenis ad cæleſtia. *Vt hæreditate capias terram.* Illam ſcilicet quam tibi nullus auferre poterit. *Cùm perierint peccatores videbis.* Sed quæ gloria iuſto erit, quia peccatorem perire videbit? Cum modò videt aliquem errare & perire, nonne per compaſſionem ſolet dolere & gemere? Sed iam tunc auctoris ſui iuſtitiæ coniunctus, tanta rectitudine conſtringitur, vt nulla ad reprobos compaſſione moueatur. Videbunt ergo iuſti pœnas peccatorum, & gaudebunt, quia tales non erunt. Qua in re ſciendum eſt quòd omnipotẽs Deus nunquam eos creaſſet, quos in æternum perituros præſciſſet, niſi aliquos ex eis vſus bonos præuidiſſet. Quorum quidem iniquitas ſicut modò prodeſt bonis ad augmentum ſanctitatis, ſic ipſorũ pœna eiſdem iuſtis proderit ad incrementum beatitudinis. Nam ex reproborum damnatione cognoſcent electi, quid per iuſtitiam meruerint: quia ex ſua ſaluatione ſentiẽt, quid per gratiam receperint. Tantóque amore ardentiori ádhærebunt diuinæ bonitati, quanto eius gratuito dono & per meritum non ſentient pœnam & immeritam percipient gloriam. Deinde quàm nulla ſit impiorum proſperitas, oſtendit: cùm ſubiungit: *Vidi impium ſuperexaltatum, & eleuatum ſicut Cedros Libani. Et tranſiui, & ecce non erat: quæſiui eum, & non eſt inuentus locus eius.* Superexaltatus & eleuatus ſicut Cedrus Libani videtur impius, quando corde tumens, & virtute & gloria cæteros etiam altos ſeculi præcellens, cernitur elatus. Sed ſi mente tranſeas, & diligenter quod futurum eſt animaduertas: videbis oculis fidei quòd nulla ſit, etiam cùm aliquid eſſe videtur gloria vel potentia impij. Locus quoque eius non inuenitur, cùm ſtatus vitæ præſentis pro nihilo computatur. Et hoc quidem inceſſanter con

Pſal. 118. *Sapien. 2.* *Roma. 14. 2. Cor. 5.* *Roma. 12.* *Pſal. 57.*

tingit. Nam modò cernimus aliquos honoribus & diuitiis florere, & ecce quaſi in tranſitu atque in momento videmus eoſdem interire. Vnde & dicimus: Vbi eſt ille? Vbi tanta gloria? tantæ diuitiæ? tanta potentia? Et ingemimus dicentes, Heu quia nihil eſt homo. Sed imperfectorũ eſt, gloriam morituri in ipſa morte deſpicere: & tunc ei etiam illi derogant, qui hanc & vſque ad mortem ſequentes amant. Qui hoc quidem rectius agerẽt, ſi cùm in gloria hominem cernerent, tunc eius interitum cogitantes, tranſeuntem potentiam nihil eſſe ſenſiſſent. Tunc humana elatio penſanda eſt, quàm nihil ſit, cùm ſeſe ſuper cæteros ſucceſſibus extollit. *Cuſtodi* ergo *innocentiam, & vide æquitatem, quoniam ſunt reliquiæ homini pacifico.* Innocentia vera eſt, quæ nec ſibi nec alteri nocet. Hæc eſt animæ theſaurus, quam auferre ſemper molitur inimicus. Vnde & ſuadet terrena appetere, præſentem gloriam amare, carnis voluptatibus deſeruire. Æquitas dicũtur diuina eloquia. Iuxta quod

Tobia. 4. ſcriptum eſt: Quod tibi non vis fieri, aliis ne feceris. Et quæ vultis vt faciant

Luc. 6. vobis homines, & vos facite illis. Æquitas ſunt, quia & bona bonis, & mala malis retribui prædicant. Innocentiam cuſtodire, eſt à vitiis & peccatis ſe

Iacob. 1. immaculatum ſeruare. Æquitatem videt, qui ſolicitè penſat & quæ à domi-

1. Cor. 15. no acceperit, & quæ ei perſoluere debeat. Quiſquis hoc agit, ipſe eſt homo pacificus: cuius reliquiæ erunt incorruptio, immortalitas, vita æterna. *Iniuſti autem diſperibunt.* Quia in corpore & in anima deſtruentur. *Simul reliquiæ impiorum interibunt.* Sicut alibi dicitur in pſalmo, Cùm diues fuerit homo, &

Pſal. 48. cùm multiplicata gloria eius, cùm introierit, non ſumet eam: & cætera. Introibunt ergo impiorum reliquiæ, quia iam nullæ erunt eorũ diuitiæ quas amauerunt. *Salus autem iuſtorum à domino.* Prima ſalus quæ ad animam pertinet, quam à domino percipiunt iuſti, eſt remiſſio peccatorũ per gratiam fi-

Roma. 1. dei. Vnde etiam iuſti ſunt, quia iuſtus ex fide viuit. Sed quia nondum perfe-

Hebr. 10. cta eſt iſta ſalus, & adhuc iuſtus periclitatur in tribulationibus, rectè ſubiunctum eſt: *Et protector eorum in tempore tribulationis.* Nam niſi fideles ſuos diuina virtus protegeret, quis tot iacula tentationum, aut tantos æſtus vitiorum ferre potuiſſet? *Et adiuuabit eos dominus,* Ad pugnandum, ad bene operandum. *Et liberabit eos.* A tribulationibus. *Et eruet eos à peccatoribus,* quãdo duceteos de hac vita. *Et ſaluabit eos,* Saluatione perpetua. Propter hoc, *Quia ſperauerunt in eo.* Attende ô miles Chriſti, quanta faciat pro te tuus imperator. Ipſe eſt tua ſalus, tua protectio, tua arma, tua liberatio: vt te hîc regat, cuſtodiat, & deinde ad vitam æternam perducat.

TITVLVS PSALMI XXXVII.

PSALMVS David in rememoratione ſabbati. Pſalmus iſte conuenit Dauid prophetæ, vel alij pœnitenti, in rememoratione æternæ requiei. Sic enim interpretatur ſabbatum, id eſt requies. Eſt in hoc pſalmo materia, pœnitens afflictus multis miſeriis, multiſque doloribus pro peccatis ſuis. In exordio captat iudicis beniuolentiam. In ſecunda parte narrat miſeriam & deiectionem nimiã, vbi ait, Miſer factus ſum. In tertia parte oſtendit, ſe nunquam Deum inter tot mala deſeruiſſe: ſed ſemper in ipſo ſperaſſe, & ſe ad grauiora patiendum paratum eſſe. In concluſione ponit quan

nit quandam exultationem de impetrata venia. Intendit nos admonere, non vt intelligamus (ſicut fecit in alio pœnitentiali pſalmo) ſed vt iam patienter ſuſtineamus quæcunque mala ad purgationem peccatorum euenerint, dicens:

PSALMVS XXXVII.

D*OMINE ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.* Per furorem vehemens indignatio domini deſignatur, qua reprobi in iudicio arguentur. Vnde in furore ſuo dicturus eſt illis (antè tamen de operibus bonis, quæ facere neglexerunt, terribiliter increpatis) Ite maledicti in ignem æternum. In furore hoc arguentur, *Matt. 25.*
qui modò tempore miſericordiæ ad pœnitentiam non emolliuntur. Per iram poteſt intelligi examinatio ignis Purgatorij, in quo corripientur, qui modò ſuper fundamentum Chriſtum infructuoſa ædificant. Detrimentum *1. Cor. 3.*
quidem patientur, ſed ſalui erunt: ſic tamen quaſi per ignem. Grauior autem erit ille ignis, quàm quicquid poteſt homo in hac vita tolerare. Ab hac ergo ira & furore pœnitens iſte tutum ſe eſſe deprecatur, prætendens miſerias multas, quibus iam in hoc ſeculo affligitur, dicens: *Quoniam ſagittæ tuæ infixæ ſunt mihi, & confirmaſti ſuper me manum tuam.* Quaſi ſagittis domini infigimur, quando doloribus corporis & animæ à domino propter peccatum vulneramur. Humana quippe anima inde eſt punita, vnde delectata. Manum autem ſuam dominus ſuper nos confirmat, quia pœna peccati, quæ primum hominem percuſſit, adhuc in humano genere perdurat. Intantum *Roma. 8.*
manum ſuam ſuper nos confirmauit, quòd etiam proprio filio ſuo non pepercit. Prima quidem virtus eſt, ne perpetrari debeant, vitare peccata. Secunda autem ſaltem perpetrata corrigere. Sed plerunque culpas non ſolùm imminentes minimè vitamus, verumetiam nec commiſſas agnoſcimus. Et peccatoris mens tanto altiùs tenebraſcit, quanto nec damnum ſuæ cæcitatis intelligit. Vnde fit plerunque diuini muneris largitate, vt culpam pœna ſequatur, & flagella oculos delinquentis aperiant, quos inter vitia ſecuritas cæcabat. Torpens quippe animus percuſſione tãgitur, vt excitetur: quatinus qui ſtatum ſuæ rectitudinis ſecurus perdidit, afflictus conſideret quò iacet. Ipſa aſperitas correctionis origo fit luminis. Vnde & ſubditur: *Non eſt ſanitas in carne mea à facie iræ tuæ.* Etenim portamus corpus mortale, plenum tentationibus & ſolicitudinibus, obnoxium doloribus corporalibus & indigentiis, mutabile & languidum, medicamento indigens. Nam famis medicamentum, cibus eſt: medicamentum ſitis eſt potus: medicamẽtum fatigationis eſt ſomnus. Detrahe iſta medicamenta, deficiunt illa quæ exiſtũt. Sed vnde iſta patimur? Faciem iræ Dei intuemur: facies autem dicta eſt propter cognitionem, quia in facie ſolemus homines cognoſcere. Per cognitionem verò iræ Dei, fit etiam cognitio peccati. Et ideo ſubdit, *Non eſt pax oſſibus meis à facie peccatorum meorum.* Per oſſa intelliguntur animæ fortia. Ecce propter peccata noſtra, quæ ſunt cauſa iræ Dei, multa patimur in mẽbris corporis, multa in virtutibus animæ. In corpore amiſit homo ſanitatem, in anima perdidit pacem. Quia enim cum auctore ſuo cõcordare noluit, iuſtè & in ſeipſa diſcor-

diãm inuenit. Magnam pacem cum Deo habebat, quando in æterno lumine ſine contradictione alicuius moleſtiæ indeſinenter inhærebat. Sed poſtquàm peccando iram Dei meruit, mox ab illa beata immutabilitate miſerabiliter corruens, pœnamque mortalitatis & mutabilitatis incurrens, pacem (vt diximus) amiſit. Ecce ſicut oſſa carnem: ſic prudentia, temperãtia, fortitu-
Iſa. 11. do, iuſtitia ſuſtinent mentem. Sed eidem menti modò ignauia ſurrepit, & prudentia frigeſcit: nam cùm feſſa torpet, ventura nõ prouidet. Modò menti delectatio ſurrepit, & temperantia frigeſcit: inquantum enim ad delectationem terrenorum ducimur, in tantum minus ab illicitis temperamur. Aliquando ſe timor cordi inſinuat, & vires noſtræ fortitudinis turbat: & eò minores contra aduerſa exiſtimus, quo quædam perdere immoderatius dilecta formidamus. Nonnunquam verò amor ſuus ſe menti ingerit, eamque latenti mota à rectitudine iuſtitiæ diuertit: & quo ſe totam auctori reddere negligit, eo in ſe iuſtitiæ iure contradicit. Turbat quoque animæ ſapientiam ſtultitia, intellectum hebetudo, conſilium præcipitatio, fortitudinem timor, ſcientiam ignorantia, timorem ſuperbia. Rurſus in corde per flagella turbatur charitas, per formidinem cõcutitur ſpes, per quæſtiones pulſatur fides. Et quia innumeris modis turbantur virtutes à vitiis & peccatis, dicatur rectè, Non eſt pax oſſibus meis à facie peccatorum meorum. Nec hoc mirum: *Quoniam iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum.* Id eſt præualuerunt menti
Rom. 7. meæ, quæ eſt interioris hominis caput. Ipſæ ſunt quæ captiuant mentem in lege peccati & mortis. *Et ſicut onus graue, grauatæ ſunt ſuper me.* Nullum onus tam graue poteſt eſſe, quàm iniquitas: cuius grauitatem illi ſoli ſentiunt, qui eam deponere cupiunt. Non enim grauis illi videtur, qui adhuc in illa delectatur. Qui verò illam deponere, & mentem ad cæleſtia ſubleuare appetit, quantum onus ſit iniquitas, ſentit. Cùm labore erigitur, libens iacet: ab infimis vix leuatur, & tamen eleuata protinus labitur. Semetipſam laborioſè vincendo, ſuperna conſpicit: ſed pondere proprio grauata, in ſeipſam cõtinuò cadit. Vnde adhuc adiungit. *Putruerunt, & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ.* Per ſimilitudinem dictum eſt. Nam ſicut cicatrices putreſcunt prius, poſteà rumpitur caro: ſic peccata ſanata in baptiſmate, putreſcunt, quando renouantur in voluntate. Corrumpuntur autem quando ea exercemus in opere. Et hoc fit à facie inſipientiæ noſtræ, id eſt, propter inſipientiã, quæ nobis præſens eſt. Quanto enim plus deſipimus, tanto amplius putredini & corruptioni propinquamus. Ideo adhuc ſubditur: *Miſer factus ſum, & curuatus ſum vſque in finem.* Antè beatus eram, modò factus ſum miſer, portans multas miſerias & in anima & in corpore. Antè erectus vſq; ad Deũ, modò curuatus vſq; in finẽ, id eſt in peccatũ: vel vſq; in finẽ, id eſt vſq;
Roma. 7. in mortẽ. Vnde Apoſtolus gemens ait, Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? *Tota die contriſtatus ingrediebar.* Amiſſa lætitia ſpiritualis, hæc triſtitia generatur ex recordatione ſabbati. Electorũ mentes, dum cuncta tranſitoria nulla eſſe conſpiciunt, ad quæ ſint conditæ, exquirunt: cumque illis nihil extra Deum ſufficit, in ipſo ſpe & amore requieſcunt. Et quanto plus cæleſtia cogitant, tãto magis ærumnam ſuam, quam tolerant, deplorant. Vnde adhuc iſte pœnitens ſubdit: *Quoniam lumbi mei impleti ſunt*

illuſionibus, & non eſt ſanitas in carne mea. Triſtitia nobis ſit, donec & anima noſtra exuatur illuſionibus, & corpus noſtrum induatur ſanitate. Illa eſt vera ſanitas, quæ eſt immortalis. Ideo poſuit lumbos, quia in lumbis eſt carnalis voluptas, vnde illuſiones procreantur. Sed quis poteſt enumerare, quot & quibus modis anima repleta ſit illuſionibus? A facie illarum illuſionum aliquãdo vix orare permittitur. Sępe irruũt cogitationes, quas non quęrimus: & volumus ex hac in hãc ire, & ab illa in illã trãſire: & aliquãndo vis redire ad id quod cogitabas, & dimittere qđ cogitas, nec pręuales & aliud tibi occurrit. Vis recordari quod oblitus eras, & non tibi venit in mentẽ, & venit potius aliud quod nolebas, & occurrunt pro eo innumerabilia quæ non quærebantur. Hoc dixi, vt inuenias quid ſit plangere illuſiones animæ. Accepit pœnã illuſiones, amiſit veritatẽ. Sicut enim pœna eſt animæ illuſio, ſic præmiũ animę veritas eſt. *Afflictus ſum, & humiliatus ſum nimis: rugiebã à gemitu cordis mei.* Ex afflictione humiliatio, & ex humilitate procedit gemitus. Ad hoc pœnis & flagellis peccator affligitur, vt à ſuperbia ſua omnimodo humilietur; quatinus qui lætus & elatus perpetrauit peccatũ, afflictus & humiliatus redeat ad lamentũ. Quod ait, Rugiebã à gemitu: ſignum eſt vehemẽtiſſimi doloris, quando homo præ anxietate cordis in ſuo gemitu quẽdam ferum & intelligibilem emittit rugitum. Et notandum quòd non ait, A gemitu carnis; ſed, à gemitu cordis. Multi enim ſunt, qui pro aliquo damno vel incommodo temporali vehementer gemunt. At verò ſeruus Dei, quia rugit ex recordatione ſabbati, vbi eſt regnum Dei quod caro & ſanguis nõ 1.Corin. 15. poſſidebit: cõuenienter dicit, Rugiebam à gemitu cordis mei. Quod euidẽter oſtenditur, cùm ſubinfertur: *Domine ante te omne deſiderium meum, & gemitus meus à te non eſt abſconditus.* Sit deſiderium tuum ante illum, & pater Matth. 6. qui videt in occulto, reddet tibi. Attẽde autem quod ait, Ante te, ac ſi dicat: Nihil deſidero, niſi quod tibi placeat. Nam prauum deſiderium non ante Deum, ſed contra Deum eſt. Si autem ineſt deſideriũ bonum, ineſt & gemitus: qui etſi ad aures hominum non ſemper peruenit, ab auribus Dei nunquã recedit. hunc aurẽ interiorẽ gemitũ cõmendat, cùm ſubiũgit: *Cor meum conturbatũ eſt.* Quare? quia *Dereliquit me virtus mea.* Videlicet immortalitas, impaſſibilitas, innocẽtia, iuſtitia. *Et lumen oculorũ meorũ,* Id eſt rationis lumen. *Et ipſum* quod mihi naturale erat, *non eſt mecum.* Vel lumen oculorum, ipſe Deus eſt. Hoc lumen non eſt cum ipſo, ſed tanquam cernentiũ in ſpe. Sed nõdũ eſt illud lumẽ de quo dicitur, Oſtendã illi meipſum. Habemus a- Pſal. 90. liquid luminis, quia filij Dei ſumus, & vtiq; hoc in fide retinemus: ſed nõdũ Ioan. 1. eſt illud lumẽ quod videbimus, nondũ enim apparuit quid erimus. Scimus 1.Ioan. 3. quia cùm apparuerit, ſimiles ei erimus, cùm videbimus eum ſicuti eſt. Nam modò lumen fidei & lumen ſpei eſt. Quandiu enim ſumus in corpore, pe- 2.Corin. 5. regrinamur à domino. Per fidem enim ambulamus, non per ſpeciem. Et quandiu quod non videmus, ſperamus: per patientiã expectamus. Inter has Rom. 8. tribulationes iam ad cõſolationẽ noſtrã, audiamus capitis noſtri voces. Iam incipiat luceſcere caput noſtrũ in paſſione: ait ergo, *Amici mei & proximi mei, aduerſum me appropinquauerunt & ſteterunt.* Quaſi dicat: Quid cõquereris?

Vide me affictum,crucifixum,peccata tua portantem, mundi miſerias fe-
Matth. 1. rentem,& auferentem.Et hoc eſt quod dicit, Amici mei,id eſt Iudæi,qui ſe
& 15. finxerunt amicos meos,& proximi mei ſecundum carnem, aduerſum me
Matth. 26. appropinquauerunt, cum gladiis & fuſtibus, vt me traderent: & ſteterunt
& 27. *Marc. 14.* rigidi in malitia ſua perſeuerantes.Graue eſt peccare,ſed grauius eſt in pec-
& 15. *Luc. 22.* cato pertinacem permanere.Et notãdum quòd non ait,Inimici, aut extra-
& 23. nei:ſed amici & proximi.Grauiora quidem ſunt mala quæ ab amicis pati-
mur,quàm ea quæ patimur ab inimicis.Non ſolum enim pœna illorum nos
cruciat,ſed etiam charitas amiſſa tormẽtat. *Et qui iuxta me erant,de longè ſtete-*
Matth. 26. *runt.* Id eſt,diſcipuli:quia relicto eo omnes fugerunt. *Et vim faciebant qui*
Luc. 22. *quærebant animam meam.* Trahentes eum ad iudicium & mortem. *Et qui in-*
& 23. *quirebant mala mihi loquuti ſunt vanitates.* Dicebant enim aduerſus eum falſa
Matth. 26. teſtimonia. *Et dolos tota die meditabantur.* Quibus ante Pilatum accuſare poſ-
ſent.Sed iam patientiam noſtri redemptoris audiamus. *Ego autem tanquam*
Ibid. *ſurdus non audiebam.* Vnde quidam eorum ait: Non audis quanta aduerſum
Luc. 22. te teſtificantur? *Et ſicut mutus non aperiens os ſuum.* Sicut ſcriptum eſt: Tan-
Iſa. 53. quam ouis ad victimam ductus eſt, & non aperuit os ſuum. Et hoc dictum
Ierem. 11. eſt ſecundum actum.Cùm haberet actum audiendi & loquẽdi, non eodem
vtebatur ad vindictam.Hæc autem pertinent ad potentiam,cùm ſubinfer-
tur: *Et factus ſum ſicut homo non audiens,* Id eſt,non potens audire. *Et non ha-*
bens in ore ſuo redargutiones, Id eſt,quanuis haberem vnde poſſem redarguere,
tamen fui quaſi non habens.Quid in hoc aliud,niſi noſtra ſuperbia confun-
ditur? Quæ ſi exagitata vel leuiter fuerit,acriores iniurias reddit, quàm ac-
ceperat:facit mala quæ poteſt,minatur quæ non poteſt. Ecce iniuriam ſu-
ſcipiens Deus non iraſcitur,non contumelioſa verba reſpondet.Et tãquam
ſi ei diceretur:Quare non aperuiſti os tuum?Sequitur,& dicit: *Quoniam in te*
Matth. 27. *domine ſperaui,tu exaudies me domine Deus meus.* Vnde & illi dixerunt:Confidit
in Deo,liberet nunc eum ſi vult. Facilè aduerſa ſuperas, ſi ſpes tua fixa ſit
in Deo.Et ſi tribularis ad tempus,in tempore opportuno exaudiet te domi-
nus Deus tuus. Sed vnde exaudiet?ſequitur: *Quia dixi, Nequando ſupergau-*
deant mihi inimici mei: Nos qui puri homines ſumus, quando impetrare ali-
1. Timot. 2. quid volumus,humiliter deprecamur dominum. Mediator Dei & homi-
Ioan. 1. 10. num homo Christus Ieſus,quia Deus eſt de Deo,dicit vt fiat, & factum eſt.
& 14. *Pſal. 148.* Orat quando vult,ex infirmitate carnis: imperat quando vult,ex poteſtate
diuinitatis.Sed quid dixit? Nequando ſupergaudeant mihi inimici mei,
pro me deuicto.Supergauderent enim, ſi ipſe non reſurgeret. *Et dum com-*
mouentur & quaſi labuntur *pedes mei:* in paſſione *ſuper me magna loquuti ſunt.*
Matth. 11. Proiicientes enim iugum eius, atque illum contemptui habentes ſuperbè
Ioan. 19. dixerunt:Non habemus regem niſi Cęſarem.Et multa alia locuti ſunt ſuper
Matth. 27. eum.Quare? *Quoniam ego in flagella paratus ſum.* Aliquando peccatores in hac
vita aut non,aut minus flagellantur,quia iam deſperata eſt intentio eorum.
At verò illi, quibus paratur vita ſempiterna, neceſſe eſt, vt hîc flagellen-
Prouerb. 3. tur;quia vera eſt illa ſententia,Fili ne deficias à diſciplina domini,neque fa-
Hebr. 12. tigeris dum ab eo argueris. Quem enim diligit dominus, corripit, flagel-
Apoc. 3.

lat omnem filium quem recipit. Ideo ergo non inſultent inimici mei, non
magna loquantur. Et ſi flagellat me pater meus, in flagella paratus ſum:
quia mihi præparatur hæreditas. Non vis flagellum? non tibi datur hære-
ditas. Omnis enim filius neceſſe eſt vt flagelletur. Vſque adeo omnis fla- Rom.8.
gellatur, vt nec ipſi pepercerit, qui peccatum non habuit. *Et dolor meus* 1.Pet.2.
in conſpectu meo ſemper. An de flagello dolebat? Abſit. Vnde ergo? ſequitur:
Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, & cogitabo pro peccato meo. Ecce vnde do-
lor. Non de flagello, non de vulnere, non de medicina: ſed de peccato. Nam
flagellum medicina eſt contra peccatum. Non ſecurus ſis, cùm confeſſus
fueris peccatum. Non hoc ſuffiecit, niſi deinde cogites pro peccato tuo. De-
texiſti vulnus confitendo: ſacerdos qui eſt medicus animæ tuæ, dedit tibi
conſilium medicinæ: dixit tibi vnde abſtineas, quid adhibeas vulneri tuo.
Debes ergo cogitare pro peccato, & ſemper memoriter retinere, & facere
quæ audiſti, curam gerere, & operam dare, vt ſaneris. Cogitabat ille pro pec
cato ſuo, qui dicebat: Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & pecca- Pſal.50.
tum meum contra me eſt ſemper. Neque enim ſecurus adhuc erat quamuis 2.Reg.12.
audiſſet à propheta, Tranſtulit dominus à te peccatū tuum. Hæc autē verba
in perſona noſtra dicta ſunt, qui ſumus peccatores. *Inimici autem mei viuunt.*
Bene eſt illis, gaudent in ſeculi fœlicitate, vbi ego laboro. Rugio à gemitu
cordis mei. *Et confirmati ſunt ſuper me,* Id eſt, conglobati & corroborati ad
opprimendū me. *Et multiplicati ſunt qui oderūt me iniquè.* Multi enim apparue- Ioan.6.
runt in paſsione inimici, qui anteà videbantur amici. Quia Chriſtus dilexit & 11.
eos, illi eum oderunt iniquè. Odium nanque iniquum eſt, odio habe- Apoc.1.
re amicum. Odium iniquum eſt odire hominem, non peccatum. Hic eſt
omnis & magnus reatus illorum. Nam quid nocere potuerūt perſequendo
voluntate non neceſſitate morienti? Sed ipſum odium eſt crimen maxi-
mum perſequentis. *Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi.* Et non alia
de cauſa, niſi *quoniam ſequebar bonitatem.* Debuerant quidem pro tantis be-
neficiis bona retribuere: quod non ſolū non fecerūt, verumetiam pro bono
mala reddiderunt. Nec ſolùm nocebāt facto, ſed etiam detrahebant verbo.
Propter hoc orat, & dicit, *Ne derelinquas me domine Deus meus,* Id eſt, ne
permittas me cadere in tentationem. *Ne diſceſſeris à me.* Ne per abſentiam
gratiæ tuæ dimiſeris me perire. Hoc dicitur in perſona noſtri. *Intende in ad-*
iutorium meum. Id eſt, da te intentum, vt me adiuues ad bene operandum.
Domine Deus ſalutis meæ. Rector meus, creator meus, & meæ ſalutis auctor.

TITVLVS PSALMI XXXVIII.

*IN finē pro Idithū Canticū ipſi David. Cuiuſdā qui vocatur Idithū, voces
expectāda atq; audiēda ſunt. Et ſi eſſe vnuſquiq; noſtrū potuerit Idithū in
eo quod cantat, inuenit ſe, & audit ſe. Idithum, quippe tranſiliens eos inter-
pretatur. Si quis tranſiliens cantauit, gaudeat ſe eſſe quod cantauit. Si quis
adhuc terræ inhærens cātauit, optet & ſtudeat eſſe quod cātauit. Canticū ideo dicitur, quia
ſpiritualem continet iocunditatem: docet enim nos mente de terrenis ad cæleſtia tranſilire.
Mittit nos in finem, id eſt, in Chriſtum. Materia eſt tranſiliens & perfectus ille qui omni* Apoc.1.
*mundanorum voluptate poſtpoſita, ſolis cæleſtibus inhiat, & talis qui à Deo perfectus eſt,
vt etiam*

vt etiam linguã ſuã à peccato omnino cohibeat. Hanc per partes ita diſponit. In prima parte oſtẽdit ille tranſiliẽs ſe tacere mũdo, id eſt, hominibus prauis, qui deprimunt eum, & conãtur reprehẽdere dicta eius & loqui de eo. In ſecũda parte cõparat hæc mũdana cum cæleſtibus: oſtẽdens hæc eſſe vana, illa appetẽda. In tertia ponit orationẽ, vt à malis liberetur, & cæleſtia valeat obtinere. Intẽtio eſt iuſtos admonere, vt mũdanis poſtpoſitis ad cæleſtia tranſeãt.

PSALMVS XXXVIII.

D*IXI, Cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea.* Viæ noſtræ ad Dominum, ſunt actiones & locutiones noſtræ. Bene enim loquendo & rectè agendo ad æterna proficiſcimur. Et quia vir ſanctus iam cuſtodierat vias prauæ actionis, deliberauit etiam cuſtodire vias illicitæ locutionis. Nam qui in verbo non offendit,
Iaco.3. ille perfectus eſt vir. Hinc Salomon ait: Qui cuſtodit linguam ſuam, cuſto-
Prouer. 21. dit animã ſuam. Dixi inquam, & feci. Nam ſequitur: *Poſui ori meo cuſtodiam.* Quando? Cùm conſiſteret aliquis pius, & religioſus, & ſanctus? Abſit. Hi ſic audiunt, vt quod probant, laudent: quod autem improbant, inter multa fortè quæ laudant, veniam non laudatis dant, potius quàm calumniam parent. Quando ergo? *Cùm conſiſteret peccator aduerſum me.* Stat enim propria quadam notitia peccator ſuperbus, quiſquam inuidus audit loquentem tranſilientem, captat verba, proponit laqueos. Difficile eſt, vt non inueniat aliquid non ita dictum, vt dici debuiſſet: nec audiendo ignoſcit, ſed calumniatur inuidendo. Talibus quidem magis ſilendum eſt, quàm aliquid dicendum. Nam quid dicas turbidis, calumnioſis, litigioſis? Hinc dominus
Matth.7. dicit in Euangelio, Nolite dare ſanctum canibus, neque margaritas ſpargere ante porcos. Qualiter autem ori ſuo cuſtodiam poſuit, inſinuat cùm ſubiungit: *Obmutui & humiliatus ſum, & ſilui à bonis.* Rectè cùm dixiſſet, Obmutui, protinus adiungit, Et humiliatus ſum: vt intelligamus virum iuſtum obmutuiſſe, non ex ira ſiue indignatione: ſed ſolummodo ex humilitate. Siluit autem à bonis, vt non delinqueret in malis. *Et* ex hoc, inquit, *dolor meus renouatus eſt.* A dolore quippe quodam quem mihi inflixerant calumniatores & reprehenſores, tanquam requieueram in ſilentio, & ceſſauerat dolor ille, qui factus fuerat à calumniantibus. Renouatus eſt autem dolor meus, quia cœpi plus dolere tacuiſſe quæ dicere deberem, quàm dolueram dixiſſe quæ dicere non deberem. Et ideo: *Concaluit cor meum intra me.* Cœpit eſſe
Pſal.68. inquietum cor meum: videbam inſenſatos, & tabeſcebam. Non arguebam,
Ioan. 2. & me ſic tacentem zelus domus tuæ comedebat. Et ne putaremus hunc calorem eſſe paruum, continuò adiunxit: *Et in meditatione mea exardeſcet ignis.* In eo quod non ait: Exarſit, ſed Exardeſcet: oſtendit illum ignem creſcere magis ac magis ex taciturnitate. Ac ſi diceret: Quandiu ſilebo, tanto amplius ignis exardeſcet. Poſitus in hac fluctuatione dicendi & tacendi,
Matth.7. inter eos qui calumniari parati ſunt, & eos qui affectant inſtrui, periclitans ne proiiciat margaritas porcis, periclitans ne non eroget cibaria conſeruis: in hoc æſtu quæſiuit alium meliorẽ locum, & ſuſpirans in finem quendam, vbi iſta non erit paſſurus, ait: *Locutus ſum in lingua mea.* Sed cur

ei loquitur in lingua ſua, cui nota eſt cogitatio ſua? Sed fortaſſis ideo in lingua loquitur, vt eius locutione auditorum vita inſtruatur. Ait ergo: *Notum fac mihi domine finem meum*. Quia iam vias quibus gradiebatur, nouerat & eaſdem ne offenderet, prout poterat, cuſtodiebat: Vult etiam finem ſuum quò tendere debeat, ſcire: ne ſi currat in incertum, valeat aberrare. Finem viæ noſtræ nobis oſtendit Apoſtolus, vbi ait: Finis legis Chri- *Rom.10.*
ſtus, ad iuſtitiam omni credenti. Chriſtus eſt finis noſtri operis, & merces *Geneſ.15.* *Phil.1.*
laboris. Ad ipſum tendimus, vltra ipſum non eſt quò tendere valeamus. *Marc.10.*
Ipſe eſt enim ſummum bonum, ſumma beatitudo. Quiſquis hunc finem neſcit, ad ipſum non tendit. Etiam ſi rectè viuere videatur, in vanum currit. Nec certum finem tantummodo, ſed veram quoque vitam ſcire po- *1.Corint.9.*
ſtulat, cùm ſubiungit: *Et numerum dierum meorum quis eſt*. Notum fac mihi. Quare? *Vt ſciam quid deſit mihi.* Iſti dies non ſunt. Antè abeunt penè quàm veniant: & cum venerint, ſtare non poſſunt. Vrgent ſe, ſequuntur ſe, & non ſe tenēt. Nihil de præterito reuocatur, quod futurum tranſiturum expectatur: nondum habetur, dum non venit: non tenetur, dum venerit. Numerus ergo dierum qui eſt, ipſa eſt infinitas æternitatis, quæ verum eſſe habet: quia præterire non valet. Nec ideo dicitur dierum numerus, quòd ita ſit in re: ſed quia nos longa ſpatia temporum deſignamus pluralitate dierum pro noſtra capacitate, infinitum æternitatis ſpatium, numerum dierum qui eſt, impropriè voluit appellare. Rectè autem illa prius ſcire appetit, vt poſtmodum ſciat quid ei deſit. Non enim plenè ſcire poſſumus quæ nobis deſint in temporalibus, niſi prius æterna bona, quæ amiſimus, domino reuelante cognoſcamus. Idcirco reprobi quid eis deſit, deprehendere non poſſunt, quia terrenis rebus ex amore ſuccumbunt. Cumque ad perennitatem corda non ſubleuant, exilium patriam, tenebras lucem, curſum ſtabilitatem putant: quia qui maiora neſciunt, iudicare de minimis non poſſunt. Quo contrà ſeruus Dei cùm ad ſuperna cor eleuat, defectum tēporalitatis ex cōſideratione perennitatis melius penſat. Vnde tanquam noto fine ſuo, & numero dierum qui eſt, attendit ad hæc quæ tranſeunt, & ait: *Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos*. Id eſt, non æternos, ſed defectiuos. Quiſque enim ſub certa menſura viuit. *Et ſubſtantia mea*, non *Ioan.3.*
renouatio quam fecit Chriſtus, ſed eſſentia corporalis quam traximus ex Adam, *Tanquam nihilum ante te*. Quidam videntur magni ante ſe, de quibus ſcriptum eſt: Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris: ſed ante Deum ni- *Iſa.5.*
hil ſunt, teſte Apoſtolo, qui ait: Qui putat ſe aliquid eſſe, cùm nihil ſit, *Galat.5.*
ipſe ſe ſeducit. Nec iſte ex hoc magnus eſt, nam inflatio & tumor imitatur magnitudinem, ſed non habet ſanitatem. Sic primus homo traditus fuit, vt per augmēta temporum tendi poſſet eius vita tantummodo, non euolui. Sed quia ſponte ad culpam decidit quo attigit vetitum, pertulit decur- *Geneſ.3.*
ſum. Ideo nunc iſte vir ſanctus dies ſuo tranſitorios conſpicit, & ſe ni- *Geneſ.18.*
hil niſi puluerem cognoſcit. Vnde etiam ſecutus adiunxit: *Veruntamen vniuerſa vanitas, omnis homo viuens*. Iam tranſilij mortalia omnia. Aſcendi ad delectationē legis Dei. Deſideraui finem, cuius non eſt finis, & numerum

dierum

dierum qui eſt, & in eo quod reſtat ſic inhio. Veruntamen quandiu tem-
Iob.7. poraliter viuo, quandiu tentatio eſt vita hominis ſuper terram, quan-
diu humana natura & ſecundum corpus & ſecundum animam, ſub ſe ha-
ber deficere: vniuerſa vanitas eſt omnis homo viuens. Vniuerſa enim quæ
in homine ſunt, tam interius quàm exterius, diminutionem habent, ſiue
mutabilitatem. Omnia inquam homo & manens & tranſiliēs, & ipſe etiam
Idithum, quandiu hîc viuit, vniuerſæ ſubiacet vanitati. Vnde Salomon ait:
Eccleſ.1. Vidi cuncta quæ fiunt ſub ſole, & ecce vniuerſa vanitas. Vnde & ſubditur:
Veruntamen in imagine pertranſit homo, ſed & fruſtrà conturbatur. Quanquam por-
Geneſ.2. tet imaginem Dei, tamen non ſolùm tranſit, ſed pertranſit. Cuius tranſire,
eſt ſingulis momentis ad finem tendere. Pertranſire verò vitam moriendo
Heb.9. finire. Nec ſolùm hæc patitur, ſed & vſibus terrenis fruſtrà cõturbatur. Vn-
de & ſubditur: *Theſaurizat, & ignorat cui congregabit ea.* Hæc eſt adhuc magis
lugenda vanitas, quia cum homo à ſui conditoris amore cecidit, protinus
amore & ſtudio mundialibus inhæſit, intantùm, vt exilium ſuum libens per-
ferat: inuitus recedat, cæcaque cupiditate orbatus, theſauros colligat: ſed cui
Luc.12. congreget neſcit. Vnde cuidam dictum eſt: Stulte, hac nocte animam tuam
tollent à te. Quæ præparaſti, cuius erunt? habere vis quod Deus, & non per-
dere? Oſtendam tibi tutum locum. Audi dominum in Euangelio. Theſau-
Matth.6. riſate vobis theſauros in cælo, vbi fures non furantur, nec erugo, aut tinea
Luc.11. demolitur. Sed ego, inquis, quomodo pono in cælo? Pone in manibus pau-
Dan.4. perum: da indigentibus. Audi & fac quod iſte tranſiliens addit. *Et nunc, quæ
eſt expectatio mea? Nonne dominus?* Et quia cuncta hîc tranſeunt, & nihil retine-
tur certum, aut ſecurum nunc, id eſt, in hac vanitate, in hac peregrinatione;
dum adhuc habere non poſſum: quid debeo, niſi Deum expectare? Et con-
uertens ſe ad eum quem expectans diligit, ei familiari & antiqua locutione
dicit: *Et ſubſtantia mea apud te eſt.* Apud dominum habet ſubſtantiam ſuam;
quiſquis propter Deum cuncta quæ habet, diſtribuit: aut ea quæ retinet, ad
honorem ipſius expendit: & nihil omnino præter Deum concupiſcit. Poſt
contemptum rerum, poſtulat remiſſionem peccatorum, cùm ſubiungit:
Ab omnibus iniquitatibus meis erue me. Ab omnibus, inquam, tam cogitationis
quàm locutionis & operis. Tam ab occultis quàm ab alienis, tam à veniali-
bus quàm criminalibus. Et quia terrena contemno, quia lætari in tranſito-
riis nolo, quia humilitatem & paupertatem appeto, & ſola inuiſibilia con-
cupiſco. *Opprobrium inſipienti dediſti me.* Vnde Apoſtolus ait: Spectaculum
1.Corint.4. facti ſumus mundo, & angelis, & hominibus: A dextris & à ſiniſtris habe-
2.Corint.6. mus arma quibus pugnamus, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam
& bonam famam, vt ſeductores & veraces. Hinc alibi Pſalmiſta dicit: Mul-
Pſal.122. tum repleti ſumus deſpectione. Multum repleta eſt anima noſtra oppro-
brium abundantibus, & deſpectio ſuperbis. Inter hæc oprobria conſti-
tutus, patientiam ſuam vir ſanctus nobis inſinuat, cùm ſubiungit: *Obmu-
tui, & non aperui os meum.* Non reſpondi eis verbum, nec murmuraui contra
te. Quia potuiſſet obmutire prius, & poſteà loqui: ideo poſtquam dixit, Ob-
mutui, continuò ſubiecit, Et non aperui os meum: vt ſui ſilentij oſtenderet

longa

longanimitatem. Deinde miſericordiam & ſanitatem poſtulat, cauſam præmittẽdo cũ ſubiungit: *Quoniam tu feciſti: amoue à me plagas tuas.* Quæ ſunt iſtæ plagæ, quibus omnipotens Deus percuſſit hominem peccatorem, niſi corruptio, paſsibilitas, & mortalitas? Ab iſtis plagis ſanari deſiderat, & ad veram ſanitatem reduci, id eſt ad impaſsibilitatem & immortalitatem. Et debes, inquit, hoc facere, quoniam tu feciſti me, vel quoniam tu feciſti illas plagas, amouere eas debes à me. Sicut enim tuum eſt ferire peccatorem ex iuſtitia, ſic tuum eſt parcere ex miſericordia. Neque enim tantùm iuſtus es, ſed etiam miſericors. Oſtendit autem vehementer ſe afflictum, cùm ſubdit: *A fortitudine manus tuæ ego defeci in increpationibus.* Fortitudo manus Dei ipſa eſt percuſsio flagelli. Ipſo flagellante à rigore defecimus noſtræ ſuperbiæ. Ipſius percuſsiones nobis ſunt increpationes. In eo enim quod flagellat, increpat nos: quia peccauimus. Vnde domini iuſtitiam commendans, & noſtram culpam inſinuans, adiungit: *Propter iniquitatem corripuiſti hominem.* Totum quod feci, quòd infirmus ſum, quòd in imo clamo, totum pro iniquitate: & in hoc erudiſti hominem. Audi hoc planius ex alio pſalmo: Bonum mihi Deus quòd humiliaſti me, vt diſcam iuſtificationes tuas. Humiliatus ſum, & bonum eſt mihi: & pœna eſt, & gratia eſt. Hinc alibi dicitur: Qui fingis laborem in præcepto, id eſt, laborem formas, vt mihi præceptum ſit. Dico, amoue. Et opus eſt vt amoueas, quia ego defeci, id eſt, ſuſtinere nõ potui, à fortitudine manus tuę, id eſt, à forti vindicta tua facta in increpationibus. Per hoc quod dicit, in increpationibus, notat Deũ vindictã ſuam ad hoc facere, vt retrahat hominem à peccato. Cum dico plagas tuas, aut fortem manum tuam, non te accuſo: ſed confiteor me habere iniquitatem, propter quam diſciplinis tuis corripuiſti me hominem. Hîc notatur iudicium & miſericordia Dei. In hoc iudicium, quòd propter iniquitatem flagellat. In hoc miſericordia, quòd correptione quaſi pater caſtigat, vt ad viam veritatis reducat. Vnde adhuc ſubiungit. *Et tabeſcere feciſti ſicut araneam animam eius.* Attende ipſum animal, quàm tabidum eſt. Pone ſupra digitum, ruina eſt. Nihil omnino eſt tabidius. Talem feciſti humanam animam, ad erudiendum eam pro iniquitate. Eruditio iuſti Dei hanc infirmitatem fecit. Fortitudo quædam erat vitium, fortitudine quadam diſplicuit homo, vt erudiretur infirmitate, & quia ſuperbia diſplicuit, erudiatur humilitate vel infirmitate. Iſte verſus applicari poteſt & ad bonos & ad malos. Ad bonos hoc modo: Ita corripuiſti hominem, vt penitus ſe mundo mortificaret, ſicut aranea ſe mortificat in ſuo opere. Tabeſcit anima iuſti ſicut aranea, quando à pinguedine carnalis voluptatis deficit, cùm carnem ieiuniis & vigiliis macerat, & mentem à deſideriis illicitis caſtigat: cùm ſtudet ſe vitiis & concupiſcentiis mortificare, atque in virtutibus extenuare: texere, vt cum veſte nuptiali cæleſti ſponſo digna valeat apparere. Vel ſicut aranea ad inutile opus faciendum interiora ſua extrahit & conſumit: ſic peccator interiora animæ ſuæ, in appetitu terrenorum inaniter expendit. Auarus enim etiam animam ſuam venalem habet. Hinc dominus dicit in Euangelio: Et quid prodeſt homini ſi lucretur totum mundum,

Pſal. 118. Pſal. 93. Matth. 22. Matth. 16.

animæ autem ſuæ detrimentum patiatur? Et ideo ſubditur: *Veruntamen vanè conturbatur omnis homo.* Omnis ſcilicet homo qui carnaliter viuit, dum terrena appetere per cupiditatem nitirur, inutiliter conturbatur. Quis vel de ipſo ſuo bono ſecutus eſt? Quid in hac terra certum eſt, niſi mors? Conſiderate omnia vel bona vel mala vitæ huius; vel in ipſa iuſtitia, vel in ipſa iniquitate: omnia incerta ſunt. Quid ſis hodie ſcis? Quid futurus ſis, craſtino neſcis. Pauper es? incertum eſt an diteſcas. Indoctus? incertum eſt an erudiaris. Imbecillis? incertum eſt an conualeſcas. Natus es? certum eſt, quia morieris. Quocunque te verteris, incerta ſunt omnia. Sola mors certa: & ſola multum cauetur, quæ nullo modo deuitatur. Quiſquis ergo conturbatur, iactet in dominum curam ſuam, & dicat quod ſequitur: *Exaudi orationem meam.* Vt finem meum notum mihi facias. *Et deprecationem meam.* Vt ab omnibus iniquitatibus eruas me. Et debes exaudire, quia cum affectu & lachrymis deprecor te. Et hoc eſt quod dicit: *Auribus percipe lachrymas meas.* Quanto quiſque ſanctior eſt, tanto vberiores lachrymas habet in oratione: quas benignus Deus auribus percipit, quando miſericorditer ſuſcipit. Si vis à domino exaudiri: ora cum lachrymis, contere cor tuum. Nul-
Pſal. 50. lum maius ſacrificium Deo afferri poteſt, quàm cor contritum & humiliatum. Vbi ſunt lachrymæ, ibi diuinus ignis accenditur. Quæri ſolet quare orandus ſit Deus, & quid opus ſit oratione, cum ipſe ſciat antequam oremus
Matth. 6. quid opus ſit nobis. Sed ideo orandum eſt, quia orationis intentio cor noſtrum ſerenat & purgat, capaciúſque efficit ad excipienda diuina munera, quæ ſpiritualiter nobis infunduntur. Pius dominus offert nobis gratiam ſuam, & ſemper paratus eſt dare. Nos verò non ſemper parati ſumus accipere: cùm inclinamur ad terrena, & rerum temporalium cupiditate tenebramur. Fit ergo in oratione conuerſio cordis ad Deum, & in ipſa conuerſione puriores & digniores efficimur. Vnde adhuc ſubditur: *Ne ſileas quoniam aduena ego ſum apud te.* Loquitur enim Deus ſecreta ſua locutione in cordibus ſuorum fidelium, & aſpirationem infundit gratiæ ſuæ. Ideo alibi poſtu-
Pſal. 34. *Pſal. 84.* lat dicens, Dic animæ meæ, Salus tua ego ſum. Et iterum: Audiam quid loquatur in me dominus Deus, & cætera. Ideo autem non debes ſilere à me:
Epheſ. 2. *Pſalm. 50.* quoniam aduena ego ſum, tranſlatus de ciuitate Babylonis in qua natus fueram per originale peccatum: manens apud te, ſeruiens tibi, & de tua familia exiſtens. Nec tamen adhuc in ciuitate tua ſum. Propterea ſubdit: *Et peregrinus ſicut omnes patres mei,* fuerunt peregrini. Scilicet Abraham, Iſaac &
2. Corint. 5. Iacob, atque alij. Quandiu enim in corpore ſumus, peregrinamur à domi-
Geneſ. 12. *Hebr. 13.* no. Non enim habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram in cælo requirimus. Quid ergo? Reſtat vt petam, quia ſine dubio migraturus ſum. Sequitur & dicit: *Remitte mihi, vt refrigerer.* In conſcientia mea, vt exonerata ſit æſtu ſolicitudinis peccatorum meorum. *Priuſquam abeam,* ex hac vita. *Et amplius non ero.* Id eſt, non habeo verum eſſe, ſi ego non remiſſis prius peccatis meis hinc abiero.

TITVLVS PSALMI XXXIX.

*TITVLVS ſequentis pſalmi eſt, In finem pſalmus Dauid. Pſalmus iſte con-
uenit Dauid,id eſt Chriſto,ſcilicet capiti & membris. Materia eſt immu-* Hebr. 7.
tatio veteris ſacrificij. In prima parte ponit teſtimonium huius innouationis. Matth. 5.
*In ſecunda parte inducit ipſum Chriſtum legalia deſtituentem, & ſuam
innouationem confirmantem. In vltima parte inducit ſequaces Chriſti, id eſt,annuntian-
tes. Intendit perſuadere legalia instituta iam finem habere, & per Chriſtum ad Deum
accedendum eſſe: vt ſcilicet poſtpoſitis ſuperſtitionibus Iudaeorum, & idolatria gentilium,* Rom. 5.
accedamus ad fidem Chriſti. Ait ergo: Ephes. 2.

PSALMVS XXXIX.

EXPECTANS expectaui dominum, & intendit mihi. Ac ſi dicat, Ita
expectaui dominum, vt quotidie eſſem expectans: & quia per-
ſeueraui, intendit dominus mihi, id eſt, ad vtilitatem meam, ſci-
licet præſtando gratiam ſuam. Qui enim perſeuerauerit vſque Matth. 24.
in finem, hic ſaluus erit. Hinc propheta nos admonet, dicens, Si moram fe- Abac. 2.
cerit, expecta eum: quia veniens veniet. Quomodo autem intendit ei domi-
nus, exponit cùm ſubiungit: *Et exaudiuit preces meas.* In quo exaudiuit? Au-
di quod ſequitur. *Et eduxit me de lacu miſeriæ.* Id eſt, de certa profunditate
erroris, quæ homines miſeros facit. *Et de luto fæcis.* Id eſt, de concupiſcen-
tiis carnis, quæ animas reddunt lutulentas coram domino, & in imo iacen-
tes. *Et ſtatuit ſupra petram pedes meos, & direxit greſſus meos. Et immiſit in os meum
canticum nouum, carmen Deo noſtro.* Notandus eſt ordo verborum. Prius enim
de luto prauitatis educitur, vt eius pedes per fidem in petra ſolidentur. Sed 1. Corint. 10
quia rectam fidem recta ſubſequi debet operatio, greſſus eius directi ſunt, vt
poſt directionem greſſuum, id eſt, perfectionem boni operis, in ore accipe-
ret etiam nouum canticum prædicationis. Adhuc enim nobis infirmitatis
confuſione iacẽtibus, præberi non debet authoritas prædicationis. Sed cùm
iam in bono opere ſurgimus, cùm iam recti ſtare cœperimus, dignum eſt, Rom. 10.
vt ad lucrandos alios in prædicationem mitti debeamus. Valde etiam no-
tandum eſt, quòd poſtquam dixit Canticum, continuò adiunxit Carmen,
id eſt, hymnum Deo noſtro. Sunt enim nonnulli quibus à domino gratia
doctrinę datur, ſed eandem in ſuam propriam gloriam reflectere conantur.
Hi nimirum canticum in ore percipiunt, ſed carmen, id eſt, laudem, domi- 2. Corint. 4.
no Deo noſtro de percepta gratia reddere cõtemnunt. Sed quia iſte vir ſan-
ctus prædicationis verbum de nouo teſtamento ſcilicet de dominica incar- 1. Corint. 11.
natione, paſsione, reſurrectione, aſcenſione & de cæteris quæ ad nouam vi- Luc. 1. 22. & 23.
tam & ad nouum hominem pertinent, accepit: & hæc omnia ad laudẽ om- Marc. 16.
nipotentis Dei expendit, non ſolùm in ore ſuo immiſſum eſſe canticum no- Ephes. 4.
uum, ſed etiam carmen Deo noſtro rectè teſtatus eſt. Eſto nouus homo, prę- Colloſ. 3. Ephes. 4.
dica Chriſtum: & ſic cantaſti cãticum nouum. Noli quærere laudem tuam,
ſed laudans inuoca dominum: & ſic carmen Deo noſtro dixiſti: Fidem do-
mini prædicare, & inſuper ipſum deuotè laudare, canticum & carmen Deo Pſal. 115. 2. Corint. 4.

noſtro cantare eſt. Et quia hoc cantico & carmine audito multos ad fidem
conuerſuros vir ſanctus vidit, ideo protinus addidit: *Videbunt multi & time-*
bunt, & ſperabunt in domino. Qui cæci erant, & de Deo nihil intelligebant,
attendentes & imitantes cantici noui cantatores, illuminati ſunt. Videbunt
ergo credentes, timebunt pœnitentes, ſperabunt cæleſtia appetentes. Poſt-
quam homo fide illuminatus eſt, primus gradus ad Deum eſt timor, ſicut
Pſal.110. ſcriptum eſt, Principium ſapientiæ timor Domini. Et quanto magis quiſ-
Prouer.1. *Luc.18.* que in ſe humiliatur per timorem, tanto ampliùs in Deo erigitur per ſpem.
Spe autem ad inuiſibilia bona erectus, incipit cæleſtia diligere, & deſpicere
1.Corint.13. terrena. Ecce fides, ſpes, charitas, quibus colitur Deus, & efficitur homo bea-
Matth.1. tus. Vnde & ſubditur: *Beatus vir cuius eſt nomen domini ſpes eius.* Nomen
Luc.1. Domini Ieſus eſt, quod interpretatur ſaluator. Beatus ergo ille, qui ſe à
Ieſu ſaluari ſperat. *Et non reſpexit in vanitates & inſanias falſas.* Vt auari-
tiæ deſeruiret, aut idola adoraret; Terrena quippe concupiſcere, in vani-
Luc.9. tates reſpicere eſt. Vnde Dominus dicit in Euangelio, Nemo reſpi-
Pſal.118. ciens retrò aptus eſt regno Dei. Ideo in alio pſalmo orat, dicens, Auer-
te oculos meos ne videant vanitatem. Idola verò colere, lapides adorare,
Rom.1. creaturæ potius deſeruire quàm creatori, qui omnia fecit, omnia ſapien-
ti cogitatione diſponit, magna & falſa inſania eſt. Vnde fide & deuotio-
ne conuertens ſe ad dominum, vt corda ſimiliter ad ipſum conuertat alio-
rum, qui vanitates & inſanias falſas reſpiciunt, ait: *Multa feciſti tu domine*
Ioan 1. *Deus meus mirabilia tua.* Feciſti enim cælum & terram & omnia quæ in eis
Heb.1. ſunt: & hæc quidem tua, id eſt tibi ſubdita, tibi famulantia. *Et cogitationibus*
Rom.11. *tuis,* Quibus omnia diſponis. *Non eſt qui ſimilis ſit tibi.* Quis enim cognouit
ſenſum domini? aut quis conſiliarius eius fuit? Hæc tua mirabilia opera
tam viſibilia quàm inuiſibilia, & tua incomprehenſibilis ſapientia, prædi-
cant te ſolum colendum eſſe, te ſolum amandum, & appetendum: non iſtas
vanitates & inſanias falſas. *Annuntiaui,* Hæc neſcientibus. *Et locutus ſum,*
Rom.1. ſcientibus. Sapientibus enim & inſipientibus debitor ſum. Vel annuntiaui
prius per patres, & nouiſſimè locutus ſum per memetipſum. *Multiplicati ſunt*
Heb.11. *ſuper numerum.* Multi enim audita prædicatione venerunt ad ſocieta-
Rom.10. tem credentium, qui non ſunt in numero electorum, teſte Veritate,
Matth. 20. quæ ait: Multi vocati, pauci verò electi. Super numerum ergo prædeſti-
Apoc.7. *Heb.7.* natorum ad vitam, multiplicati ſunt credentes. Et quia in tempore quo fi-
des prædicata eſt, vetus etiam ſacrificium mutatum eſt: oſtenditur, cùm ſub-
infertur: *Sacrificium & oblationem noluiſti, aures autem perfeciſti mihi.* Ecce
quomodo vir ſanctus præuidebat mutandum eſſe ſacrificium, & legem
Matth.26. ſpiritualiter intelligendam. Nec factum eſt hoc temporibus ſuis, ſed no-
Luc.22. *1.Corint.11.* ſtris. Ipſe hoc ſpiritu ſancto reuelãte præuidebat. Nos autẽ ſicut audiuimus,
Pſal.47. ſic vidimus in ciuitate domini. Ecce ſacrificiũ & oblationẽ, ſicut prius cõſue
Hebr. 7. 9. & 10. tudo erat, noluit dominus. Ipſe factus eſt nobis ſacerdos & ſacrificiũ. Ipſe eſt
Epheſ.5. verus agnus Dei, qui immolatus eſt pro nobis, qui tollit peccata mundi.
Ioan.1. & 19. Tranſiuit vmbra, apparuit veritas: vetera tranſierunt, & ecce facta ſunt
2.Corint.5. noua. Perfecit autem nobis aures, vt quæ de lege audimus, ſpiritualiter

intelli

intelligamus. Has requirebat Chriſtus, quando dicebat, Qui habet aures au- *Luc. 8.*
diendi audiat. Aures perfecit ſuis diſcipulis, quando aperuit illis ſenſum, vt *Luc. 24.*
intelligerẽt ſcripturas. Vel aures nobis perficiuntur à Deo, quando ad obe-
diendum ei per omnia perfecti efficimur. Vnde ſcriptũ eſt, Melior eſt obe-
dictia quam victimę. Perfectas aures à domino populus ille habuit, de quo *1. Reg. 15.*
alibi dominus per Pſalmiſtam ait, Populus quem non cognoui, ſeruiuit mi- *Pſal. 17.* *Heb. 10.*
hi: in auditu auris obediuit mihi. *Holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti.* Hoc
diſtat inter holocauſtũ, & ſacrificium: quòd hoſtiæ pars aliqua oblata Deo,
ſacrificium dicebatur. Holocauſtum autem totum incenſum erat: videlicet
quando tota hoſtia in ſacrificio incẽdebatur. Sed dominus nec minora nec *Leuit. 1.* *Nume. 28.*
maiora veteris legis ſacrificia requirit, cui non iam vmbra, ſed veritas grata
exiſtit: quandoquidem hæc non poſtulauit. Quæ ſunt, quæ poſtulauit? ſe- *Ioan. 1.*
quitur, & dicit: *Tunc dixi, Ecce venio.* Vox Chriſti eſt in perſona ſua. Tunc,
id eſt, eo tempore, quo mihi opportunum videbatur, vt vetera in noua mu- *Hebr. 10.*
tarẽtur: Dixi, Ecce venio, id eſt, deliberaui vt in manifeſtatione fieret ad-
uentus meus. Huius aduentus teſtimonium de ſcriptura trahit, cùm ſubdit
conuertendo ſe ad Patrem, & dicendo: *In capite libri ſcriptum eſt de me, vt fa-*
cerem voluntatem tuam: Deus meus volui: Et legem tuam in medio cordis mei. In pri- *Rom. 1.* *& 9.*
mo pſalmo huius libri ſcriptum eſt, vt faciam voluntatem tuam, id eſt, vt *Phil. 4.*
impleam obedientiam à te mihi iniunctam. Et ſic ſcriptum eſt: Ita volui ô *Geneſ. 22.* *Pſal. 131.*
Deus meus. Non veni facere voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui *Ioan. 1.*
miſit me patris. Attende quid in capite huius libri ſcriptũ ſit de Chriſto: Di- *Matth. 1.*
citur enim ibi, Beatus vir qui non abiit & cætera. Hîc autem ait, Ecce venio. *Marc. 1.* *Ioan. 6.*
Dicitur ibi: Sed in lege domini voluntas eius: hîc verò ait, Vt facerẽ volun- *Pſal. 1.*
tatẽ tuã. Dicitur ibi: Et in lege domini meditabitur die ac nocte: hîc autẽ di-
cit, Et legem tuam in medio cordis mei. Hęc ſatis æquipollentia ſunt. Quod
medium eſt, non declinat magis ad aliquam partem. Ille ergo habet legem
Dei in medio cordis ſui, qui mandata eius ita meditatur & ſeruat, vt non *Deut 5.*
declinet ad dexteram, neque ad ſiniſtram. Ille habet legem Dei in medio *Luc. 10.*
cordis ſui, qui diligit dominum Deum ex toto corde ſuo, & ex tota anima
ſua, & ex totis viribus ſuis, & proximum ſuum ſicut ſeipſum. Quiſquis ta-
lis eſt, iuſtum profectò eſt, vt iuſtitiam, quam ipſe habet, aliis prædicare
non ceſſet. Vnde & ſubditur: *Annunciaui iuſtitiam tuam in Eccleſia magna,* *Galat. 3.*
Toto orbe terrarum diffuſa. Annunciaui quòd ex legalibus inſtitutis
iuſtitia non fiat, ſed ex te. *Ecce labia mea non prohibebo.* Si aliqui volue-
rint prohibere, non tacebo. Talia labia habebat Petrus, tam prompta ad
prædicandam iuſtitiam: quando prohibitum eſt à principibus, ne vltrà
loqueretur de Ieſu: & ipſe viriliter reſpondit, Obedire oportet Deo ma- *Act. 4.*
gis quàm hominibus. Et quia prompta ſunt labia mea ad annuntiandam *& 5.*
veritatem, *Domine tu ſciſti.* Tu enim cognitor cordis, tu teſtis conſcien- *Iob. 16.*
tiæ. Quicquid labia noſtra loquantur, Deus ſemper attendit cor noſtrum, *Luc. 11.*
& ſecundum illud nos iudicat. Tales ergo nos exhibere debemus, vt domi- *Matth. 9.*
no Deo noſtro corde & labiis placeamus. Corde (inquit Apoſtolus) credi- *Rom. 10.*
tur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Sona labiis, propinqua

corde, vt teſtem cordis tui poſſis inuocare dominum, dicens, *Domine tu ſci-*
2. Corint. 1. *ſti.* Gloria enim noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Vnde & ſubditur: *Iuſtitiam tuam non abſcondi in corde meo.* Sicut ille ſeruus piger, qui
Matth. 25. talentum abſcondit in terra. Hinc dominus diſcipulis ſuis ait, Quæcunque
Ioan. 15. Luc. 9. audiui à patre meo, nota feci vobis. Ideo & Apoſtolis præcepit, vt neque ſacculum portarent. Sacculum nanque portat, qui verba diuina in corde celat. Iuſtitia in hoc loco intelligitur fides. Iuſtus enim ex fide viuit. Credi-
Rom. 1. dit Abrahã Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiã. Hanc multi abſcõderunt in
Galat. 3. corde ſuo, timore mortis. Multi adhuc abſcondunt Dei iuſtitiã, aut propter pœnã timentes, aut propter damnum. Qui autem nec pœnam, nec dam-
Matth. 5. num timent, ad illos pertinent, de quibus dicitur, Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. *Veritatem tuam & ſalutare tuum dixi.* Id eſt, Chriſtum prædicaui, qui de ſeipſo
Ioan. 14. air, Ego ſum veritas. Et de quo Symeon dicit, Viderunt oculi mei ſalutare
Luc. 2. Pſal. 84. tuum. Et alibi Pſalmiſta poſtulat dicens, Salutare tuum da nobis. *Non abſcondi miſericordiam tuam, & veritatem tuam à concilio multo.* In conciliis & ſy-
Act. 5. nagogis ante reges & præſides cum magna auctoritate & audacia Apoſtoli ſancti & martyres prædicauerunt miſericordiam & veritatem Chriſti.
Matth. 4. Vis audire miſericordiam Dei? Age pœnitentiam, & remittuntur tibi pec-
Apoc. 2. Eccleſ. 18. cata. Vis audire veritatem? Tene iuſtitiam, & dabitur tibi merces æterna.
Matth. 4. Audi miſericordiam ſimul & veritatem. Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. Pœnitentia pertinet ad miſericordiam, regnum cælorum ad veritatem. Modò miſericordia prædicatur, poſteà veritas exhibebitur. Rurſus qui modò contemnit miſericordiam, diſtrictè poſteà ſentiet veritatem non quidem ad gloriam, ſed ad pœnam. Deinde reſpexit ad membra ſaucia, & pro illis orat, dicens: *Tu autem domine, ne longè facias miſerationes tuas à me.* Id eſt à meis. Attende peccatores, & noli longè facere ab eis tuas miſerationes. Quiſquis ſe ſentit elongari à Domino per prauam vitam, per malam voluntatem, dicat deuotè, dicat lachrymabiliter, Tu autem domine ne longè facias miſerationes tuas à me. Ego miſer, Tu miſericors. Multæ meæ iniquitates, ſed ſuperant tuæ miſerationes. *Miſericordia tua & veritas tua ſemper ſuſceperunt me.* Attendo, quia miſeri-
Matth. 9. Matth. 22. cors es: attendo, quia verax es. Amo miſericordem, timeo veracem. Et ſic amor & timor ducunt me ad te: quia miſericordia & veritas tua ſemper ſuſceperunt me. Ideo oro ne longè facias miſerationes tuas: *Quoniam circundederunt me mala, quorum non eſt numerus.* Innumera ſunt peccata mea, infinitæ ſunt negligentiæ meæ, quæ vndique circundant, vndique impediunt. Dicamus hæc medullis cordis. Oſtendamus medico noſtro paſſiones noſtras: humiliter deprecemur, vt nos ſuſcipiat ad ſanandum. Nemo ſe
Iaco. 3. iuſtum putet. Teſte enim Apoſtolo, in multis offendimus omnes. Pertinet
1. Corint. 4. ad nos clamare, gemere, cõfiteri: non iactare, non de meritis gloriari. Quę ſi vlla ſunt, quid habes quod nõ accepiſti? Rectè ergo ſubditur: *Cõprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui vt viderem.* In tantũ cõprehẽdunt nos iniquitates

noſtræ,

noſtræ,vt etiam ſi velimus euadere,ſiue adiutorio non valeamus. Hinc ali-
bi Pſalmiſta dicit:Funes peccatorum circumplexi ſunt me. Vnde & poſtulat *Pſal. 118.*
dicens, Conuerte domine captiuitatem noſtram. Amiſſa autem veritatis lu *Pſal. 125.*
ce in tantam cæcitatem venimus, vt noſmetipſos ignoremus. Perpetramus
mala, nec celerius deprehendimus vel perpetrata. Excluſa ab interno lumi
ne anima nil in ſe niſi tenebras inuenit. Semetipſam videre perdidit, quia
auctoris ſui viſionem contempſit. Ex amiſſione luminis creuit multiplicitas
iniquitatis. Ideo adiungit: *Multiplicatæ ſunt ſuper capillos capitis mei.* Capillos
capitis ad numeri multitudinem reuocat. Quis numerat capillos? Multo-
minus peccata numerat, quæ excedunt numerum capillorum. Iam non oc- *Mar. 10.*
cidis, non mœcharis, non facis furtum, non dicis falſum teſtimonium, &
cætera huiuſmodi grandia peccata: moles ſunt iſtæ peccatorum. Magna
præcauiſti, de minutis quid agis? Proiecisti molem, vide ne arena obruaris.
Sed adhuc valde grauius eſt, quod ſubiungit: *Et cor meum dereliquit me.* Hoc
eſt, virtus cordis mei defecit, & non eſt idoneum ad cognoſcendum ſe. Quo
tiens mente vagamur foris, delectamur terrenis, propria noſtra ſtudia re-
linquimus: atque inania vel agimus, vel loquimur, vel cogitamus: totiens
cor noſtrum derelinquit nos. Quotiens non cogitamus Deum, vel ea quæ
ad vtilitatem animarum pertinēt: totiens amittimus cor noſtrum. Vnde qui
dam ſapiens ait, Quocunque tempore non cogitaueris Deum, puta illud a-
miſiſſe. Congruè ergo ſequitur hæc oratio, qua dicitur. *Complaceat tibi Deus*
vt eruas me, domine ad adiuuandum me reſpice. Bene ait, Complaceat: non enim *Tit. 3.*
ex meritis, ſed ſolo beneplacito ſuo, ſola gratia, ſola bonitate ſua iuſtificat
Deus hominem. Miſeretur nobis pius dominus, quia ei ſic placet, non quia
nos meruimus. Ideo diſcipulis ſuis ait, Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi *Ioan. 15.*
vos. Et Apoſtolus, gratia Dei ſum id quod ſum. Commendando ergo gra *1. Cor. 15.*
tiam, humiliter dominum deprecatur, vt eum eruat à tot & tantis quæ præ-
miſit malis, vt miſericorditer reſpiciendo adiuuet in bonis. Deinde contra
perſecutores deprecatur, dicens: *Confundantur & reuereantur ſimul qui quærunt*
animam meam. Quid reuereantur, vel dominum, vel pœnam, qua punien-
di ſunt? Multi quæſierunt animam Chriſti, ſed ille poteſtatem habebat po-
nendi animam ſuam, & iterum ſumendi eam. Illi autem gauiſi ſunt, cùm *Ioan. 10.*
poſuit, confuſi ſunt cùm recepit. Multi adhuc quærūt corpus Chriſti, & quę-
runt animas perdere: qui profectò aut confundentur modò, vt erubeſcant
de malis, & pœnitentiam agant, & timentes reuereantur: aut æternā confu-
ſionem poſtmodum patiētur, cùm dicetur eis, Ite maledicti in ignē æternū. *Matt. 25.*
Vnde & ſubditur, *Auertantur retrorſum, & reuereantur qui volūt mihi mala.* Re
trorſum fiant per humilitatem, qui erant erecti malè per ſuperbiam, & qui
præibant trahendo, occidendo, ſequantur obediendo. Reuereantur etiam, *Gal. 1.*
id eſt timeant, & honorent Deum, qui prius blaſphemabant: & ſic con-
uertantur à mala voluntate, qua me perſequebantur. *Ferant confeſtim con-*
fuſionem ſuam. Vt cito redeant ad pœnitentiam: *Qui dicunt mihi, Euge,*
Euge. Id eſt, Bene, Bene: Irriſoria laus eſt. In iſtis tribus verſibus nota
tria genera perſecutorum. Prius orat pro eis qui quærunt animam

eius,vt auferant eam:intelligēdi ſunt illi qui aperta perſecutione ſeruos Dei
Ioan.18. conantur occidere.Tales fuerunt illi,qui cum gladiis & fuſtibus apprehen-
Matt.26. derunt Ieſum,& qui poſuerunt eum in cruce.Deinde orat pro eis, qui volūt
ei mala. Accipiendi ſunt illi,qui nondum perſequuntur apertè,ſed odium
& inimicitias geſtant in corde:hi aliquando ſimulationibus & callidis vtun
Matt.12. tur argumentis,ad decipiendum eos quos oderunt: aliquandò effrenantur
& 22. in verba malitiæ. Tales fuerunt Iudæi aduerſus dominum. Poſtmodum
Ioan.8. orat pro eis,qui dicunt ei, Euge,Euge:deſignantur illi, qui deridere ſolent
religionem & ſimplicitatem iuſtorum.Tales etiam fuerūt in paſſione Chri-
Matth.27. Luc.23. ſti. Iſti omnes in ipſius corpore perſeuerant. Sicut autem non ſe vindicauit
Hebr.5. de illis dominus, ſed pro illis orauit:ſic nos non debemus de inimicis quæ-
rere vltionem,ſed humilem proferre orationem,quemadmodum ipſe præ
Matth.5. cepit,dicens:Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos: &
Orate pro perſequentibus & calumniantibus vos. Et quaſi quis quæreret,
quo fructu,qua mercede? protinus adiungit, Vt ſitis (inquit) filij patris ve-
Matth.5. ſtri qui in cælis eſt. Et de ſeipſo nobis tribuens exemplum ſubdidit: Qui ſo-
lem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos,& pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.
Attende quantus honor eſt eſſe filium Dei,vt patienter feras iniurias inimi
ci. Deinde conuertens ſe ad dominum,conſolatur nos & admonet, dicens:
Exultent & lætentur ſuper te omnes quærentes te. Omnes per fidem & dilectio-
nem qui te quærunt,exultent corpore, lætentur ſpiritu:non ſuper ſe, ſed ſu-
2.Cor.10. per te: vt qui gloriatur, in domino glorietur. Gemina merces nobis
promiſſa eſt à domino, ſcilicet immortalitas corporis, atque animæ bea-
titudo. Propterea gemina exultatione præcipimur gaudere, cùm dici-
tur, Exultent & lætentur. Exultare enim ad corpus pertinet; Lætari verò ad
animam. Commendatur autem laus domini, cùm ſubinfertur, *Et dicant
ſemper, Magnificetur dominus, qui diligunt ſalutare tuum.* Quid enim tam lauda-
re,tam prædicare,tam magnificare debemus, quàm Deum & patrem lumi-
Iaco.1. 1.Cor.10. num, à quo eſt omne datum optimum & omne donum perfectum? Ipſe
Eph. 2. enim primos patres noſtros expectantes eum eduxit de luto fæcis,& ſtatuit
ſupra firmam petram quæ eſt Chriſtus:& dedit eis opera bona,docuit canti
cum nouum,illuminauit per eos alios.Dedit eis timorem & ſpem, trahens
Ioan.6. eos à vanitatibus falſis. Auxit eos & numero & virtute. Deinde miſit fi-
Roma.8. lium in carnem, qui faceret voluntatem ſuam & annuntiaret iuſtitiam
ſuam in Eccleſia magna, & miſericordiam & veritatem & ſalutare ſuum,
vt liberaremur ab innumeris peccatis & inimicis, & exultaremus & læ-
taremur in domino. Hæc ſunt cauſæ iuſtorum, vt dicant ſemper, Ma-
gnificetur dominus.Sed qui hoc dicāt?Qui diligunt,inquit, ſalutare tuum;
1.Cor.16. id eſt filium ſuum,per quem nobis æterna data eſt ſaluatio. Qui non dili-
Eccleſ.15. git dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, non eſt ſpecioſa laus in ore eius.
Laudem noſtram apud dominum non commendat niſi affectio & chari-
tas. Quid autem tam diligere debemus, quàm eum à quo creati & ſaluati
ſumus? Rurſus redit ad miſeriæ & inopiæ conſiderationem, quam in hac
peregrinatione patitur: & dicit, *Ego autem mendicus ſum & pauper.* Sed

protinus redit conſolatio, cùm ſubdit, *Dominus ſolicitus eſt mei*. Ecce mendici domini ſumus: ad ianuam ſuæ miſericordiæ ſedemus: mendicamus & clamamus, Adueniat regnum tuum, & Da nobis panẽ noſtrum, & Libera nos à malo. *Matth. 6.* Pauperes enim ſumus, nihil habemus à nobis. Ecce magna ſpes: dominus ſolicitus eſt mei. Dicit aliquis in ſeruitio domini conſtitutus, Mendicus ſum, pauper ſum, non habeo vnde viuam. Nolite diffidere pauperes domini. Omnem ſolicitudinem veſtram proiicite in eum: quoniam ipſi cura eſt de vobis. *1. Pet. 5.* *Matth. 6* Et ne dicatis, Quid manducabimus? aut quo veſtiemur? quoniam hæc gentes cogitant. Quid ergo faciendum? Primũ quærite regnum Dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. *Ibidem.* Dominus, inquit pauper, ſolicitus eſt mei. Ergo ſi dominus ſolicitus eſt, & nos ſecuri ſimus. Sed quia iamdiu expectans expectauit dominum, poſtulat, cùm ſubiungit, *Adiutor meus, & protector meus tu es, Deus meus ne tardaueris.* Expectans expectaui te dominum meum: intendiſti mihi, multa beneficia largiendo: ſolicitus es mei. In hac vita factus es adiutor meus in bonis, & protector in aduerſis. Solus tuus mihi reſtat aduentus, Deus meus ne tardaueris. Quandiu te non video, non poſſideo, mendicus & pauper ſum. Nihil extra te mihi ſufficit. Tu expectatio mea: tu ſalus mea: noli morari. Vna hora deſideranti, æſtuanti longa mora eſt: Deus meus ne tardaueris.

TITVLVS PSALMI XL.

TITVLVS ſequentis pſalmi eſt, In finem, Pſalmus Dauid. Quia iam ſæpe expoſitus eſt, non oportet replicari. Materia eſt Chriſtus Deus & homo ſecundum humanitatem iniuriatus, per deitatem glorificatus. Facit tres partes in hoc pſalmo. In prima parte admonet cum bonis promiſſionibus, vt intelligatur Chriſtus ſupra hominem Deus. In ſecunda parte ponit cauſas quare quidam eum ſimpliciter hominem putauerunt, quia iniuriatum multis modis viderunt. In tertia parte nos reddit certos, eum pluſquàm hominem fuiſſe. Intentio eſt nos admonere, mediatorem Dei & hominum hominem ſimul extitiſſe & Deum: propter gloriam paſſionis Chriſti imperatoris martyrum, qui non ſibi pepercit militibus imperãs pugnam, ſed prior pugnauit, prior vicit, vt pugnantes exemplo hortaretur, & maieſtate adiuuaret, & promiſſione coronaret. Audiamus aliquid in iſto pſalmo, quod pertinet ad eius paſſionem. Commendamus autem ſæpius quod nobis vtile eſt retinere, dominum Ieſum Chriſtum plerunque loqui ex ſe, id eſt ex perſona ſua, quod eſt caput noſtrum: plerunque ex perſona corporis ſui, quod ſumus nos & Eccleſia eius: ſed ita, quaſi ex vnius hominis perſona ſonare verba, vt intelligamus caput & corpus in vnitate integritatis conſiſtere, nec ſeparari ab inuicem tanquam coniugium illud, de quo dictum eſt, Erunt duo in carne vna. Si ergo agnoſcimus duos in carne vna, agnoſcamus duos in voce vna. Audiamus ergo quod dicitur.

1. Timo. 2. *Ephe. 1.* *1. Corin. 12.* *Gene. 2.* *Matth. 19.*

PSALMVS XL.

BEATVS qui intelligit ſuper egenum & pauperẽ. Id eſt, ſuper Chriſtũ. *Matth. 8.* Super egenũ & pauperẽ intelligere, eſt ſuper humanitatẽ & infirmitatem Chriſti aliud altius cogitare. *1. Cor. 8.* Hoc vtiq; intelligendũ eſt, quòd dominus & redemptor noſter cùm in forma Dei eſſet, ſemetipſum exinaniuit, formã ſerui accipiẽs, in ſimilitudinẽ hominum *Philip. 2.*

factus,& habitu inuētus vt homo. Diues apud patrē,pauper apud nos. Sed tamen paupertas eius diuitiæ noſtræ ſunt: quomodo infirmitas eius noſtra fortitudo eſt: quomodo ſtultum eius noſtra ſapientia eſt: quomodo mortalitas eius noſtra immortalitas eſt. Intelligere etiam oportet, quia paupertas & infirmitas noſtri ſaluatoris exemplum nobis tribuit humilitatis, patientiæ, obedientiæ, manſuetudinis, charitatis. Hæc intelligere & cogitare, credere & imitari, vera beatitudo eſt. Et quaſi quis quæreret, Quis fructus erit huius intellectus? ſequitur & dicit: *In die mala liberabit eum dominus.* Id eſt, in die iudicij, quando puniendi ſunt mali, liberabit eum dominus ab omni malo, ab omni pœna, ab omni tribulatione & anguſtia huius ſeculi, atque à poteſtate & tormentis diaboli & inferni: & transferet eum in libertatem gloriæ filiorum Dei. Narrat & alia beneficia, quæ dominus largitur beato viro, qui intelligit, ſubdens: *Dominus conſeruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra, & non tradat eum in animam inimicorum eius.* Hæc oratio promiſſio eſt. Conſeruat enim dominus hunc intelligentem. Intra pericula & tentationes huius laborioſæ vitæ non ſinit eum perire. Non permittit tentari ſupra quàm ferre poteſt. Quicquid agat, quocunque ſe vertat, ſemper in cuſtodia Dei eſt. Viuificat eum ſpiritu ſuo magis ac magis ſecundum interiorem hominem, vt quotidie iuſtius & purius viuat in Deo. Et beatificat eum non ſolùm in cælo, ſed etiam in terra, ſpirituales virtutes largiendo. Iuxta quod ſcriptum eſt: Beati qui ſperant in te domine, & beati qui diligunt nomē tuum. Et beati pauperes ſpiritu. Beati mites, beati miſericordes, beati pacifici, beati mundo corde, & cætera. Promittit nobis dominus beatitudinem in futura vita: ſed ſi diligenter attendimus, etiam in hac terra iam partem præmij poſſidemus. Pars vtiq; magnæ fœlicitatis eſt ſeculum potuiſſe deſpicere, & omnipotenti Deo ſeruire cœpiſſe, euaſiſſe vitiorum infœliciſſimum dominatum, liberum eſſe à miſera ſeruitute diaboli & peccati, vanarum rerum cupiditatibus non excruciari, ſceleribus non immiſceri, innocenter viuere, beatæ caſtitati operam dare, glorioſæ paupertatis ſufficiētiam poſſidere: nihil extra Deum quærere, in ipſius amore & contemplatione ſuauiter requieſcere. Penſemus quantùm nobis dominus pia vocatione contulerit, de quantis fraudibus, adulteriis, rapinis, periuriis, ſacrilegiis, immundiciis, vitiis & peccatis liberauerit: & tunc cognoſcemus quàm verum ſit, quod audimus in pſalmo quod dicitur: & beatum faciat eum in terra. Hunc autem intelligentem, etſi tradit aliquando Deus in manus inimicorum eius, vt habeant poteſtatem occidendi corpus, nunquam tradit eum in animas, id eſt, in volūtates inimicorum: vt ſcilicet poſſint eum facere ſuis iniquis voluntatibus obedire. Vnde ſancti Martyres etiam in ſuis paſſionibus victores extiterūt, quia & ſi potuerunt corporaliter occidi, nunquam tamē animo potuerunt frangi. Illi verò qui occiderūt, victi ſunt: quia quod voluerunt implere, minimè potuerūt. Hinc eſt quòd in mortibus Martyrum non ploramus, ſed cantamus quia videlicet de triumpho exultamus. Nec annūtiamus mortes, ſed natalicia: quia martyrio fœliciter renati, cœperunt beatè viuere in gloria. Dicatur ergo rectè, Et non tradat eum in

Ioan. 13. Matt. 25. Roma. 8. 1. Cor. 10. Eph. 3. Pſal. 38. Matth. 5. Ioan. 8 Matth. 10. Hebr. 11.

animam

animam inimicorum eius. Sequitur aliud magnum donum. *Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius.* Per lectum doloris,intelligitur caro noſtra,quæ dolet infirma.Quomodo aliquis iacet & requieſcit in lecto ſuo,ita animus infirmus iacet & requieſcit in carne ſua.In carnalibus enim delectatur voluptatibus.Humana quippe natura eo ipſo quo creata eſt in infirmitate,ſemper habet deficere,atque indeſinenter ad deteriora labitur: niſi ope diuinæ gratiæ ſuſtentetur.Portabat te lectus,non portabas lectum. Paralyticus intus eras. Adeſt qui dicat tibi, Tolle grabatum tuum,& vade in domum tuã. Ioan.5.
Et quaſi quæreretur, Quare ergo cùm opem ferat nobis Deus,tanta mala patimur in hac vita, tantos labores,tãtam inquietudinem carnis & ſeculi?conuertit ſe ad dominum:& tanquam conſilium nobis medicinæ exponens,adiunxit: *Vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius.* Per ſtratum corpus cum mente vult intelligi. Vniuerſum dicit ſecundum omnes ſenſus, vt ſecundum carnem & ſecundum mentem,tam interius quàm exterius intelligas hominem infirmatum. Lectus carnis infirmatur per famem,per ſitim, per frigus,per calorem,per paſſionem,per dolorem,per corruptionem,per mortalitatem,& innumeris aliis modis.Stratus mentis infirmatur per ignorantiam,per ſtultitiam,per hebetudinem,per timorem, per ſuperbiam, per vanam gloriam, per inuidiam,per iram,& modis aliis multis. Hæc autem infirmitas pœna eſt peccati.Quia homo noluit fortis eſſe in Deo,infirmatus eſt in ſeipſo.Quia carne & ſpiritu delectatus eſt, carne & ſpiritu punitus eſt. Dicatur ergo, Vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius. Propterea adhuc in hac infirmitate relinquitur,etiam ſi originale peccatum, propter quod punitus eſt,remittatur:ne iterum poſſit ſuperbire, & culpã quam fecit valeat obliuiſci.Malus ſeruus eſt:ſemper oportet teneri ſub flagello. Sed iam flagellatus poſtulat miſericordiam, poſtulat ſanitatem, de ſuperbia ad humilitatem redit.Confitetur peccatum ſuum,dicens: *Ego dixi, Deus miſerere mei ſana animam meam, quia peccaui tibi.* Ego dixi,inquit.Non abſcondi peccata mea,non tacui cõfeſſionem:ſicut quidam tacuit & ideo inueterata ſunt oſſa eius. Quoniam qui,malum quod geſſit,non aperit,eas etiam virtutes, Pſal.31.
quas habet, perdit. Veræ humilitatis indicium, eſt culpam ſuã recognoſcere, atque eandem voce confeſſionis aperire. Ideo præcipit dominus noſter, vt peccata noſtra ſacerdotibus confiteamur: vt videlicet confitendo humiliemur,& per humilitatis meritum percipiamus remiſſionem peccatorum. Superbis enim reſiſtit Deus,ſed humilibus dat gratiam. Magnus eſt cõfeſſionis fructus. Dicit quidam pœnitens in alio pſalmo, Dixi, confitebor: & tu remiſiſti impietatẽ peccati mei. Attende quàm velox eſt miſericordia Dei homini confitenti. Nondum confitetur, ſed deliberatum habet in corde ſuo vt confiteatur,& ideo à peccato mundatur. Hoc ſignificat quod dominus leproſis præcipit dicens: Ite,oſtendite vos ſacerdotibus. Et cùm irent in via, ſanati ſunt. Publicanus quid ait? Deus propitius eſto mihi peccatori. Deſcendit iuſtificatus. O beata confeſſio! quanti per te mundantur, ſanantur, iuſtificãtur? Igitur vnuſquiſque noſtrûm dicat humiliter, dicat lachrymabiliter, dicat ex affectu, dicat ex corde: Ego dixi, Deus miſerere mei: ſana animam

Eccleſ.4. Luc 15. Ioan.20 & 21. Act.19. Iaco.4.& 5. Pſal.13. Luc.17. Luc.18.

meam,quia peccaui tibi.Quid eſt,Peccaui tibi?peccaui coram te,vel contra te.Quid eſt peccaui tibi?rationem tibi redditurus pro peccato.Talia dicunt amici confitendo. Audiamus quid dixerunt inimici errando. *Inimici mei dixerunt mala mihi.* Hæc verba propriè pertinent ad caput.Ac ſi dicat,Ego veni,mediator Dei & hominum. Sed inimici hoc non attendentes, & me hominem tantùm non Deum eſſe credentes, dixerunt hæc mala mihi, id eſt, de me. *Quando morietur, & peribit nomen eius?* Optabant enim vt moreretur, & nomẽ eius deleretur de terra.Mortuus eſt Chriſtus,& admirabile factum eſt nomen eius.Granum frumenti cadens in terra mortuum eſt,& inde amplius multiplicatum.Sic etiam corpus Chriſti creſcere conſueuit in tribulatione. Dicebant inimici Iudæi:Quando morietur? Quãdo poterimus eum occidere? Et ſic peribit nomen eius,id eſt fama eius. Facit etiam mentionem de traditore ſuo Iuda,qui caput erat inimicorum, cùm ſubiungit: *Et ſi ingrediebatur vt videret, vana loquebatur, cor eius congregauit iniquitatem ſibi.* Ingrediebatur tanquam fraudulentus,tanquam explorator,tanquam inſidiator: non vt imitaretur, ſed vt videret quid poſſet reprehendere, quid accuſare, quid calumniari.Cor eius tractabat de morte Chriſti,& ſic cõgregabat iniquitatem ſibi. Melius enim erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille. Quod paſſum eſt caput,patiuntur & membra. Si me(inquit)perſecuti ſunt, & vos perſequentur.Apoſtolus dicit, Propter ſubintroductos falſos fratres, qui ſubintroierunt explorare libertatem noſtram. Hi ſunt hypocritæ,ſimulatores mali, adiungentes ſe ficta charitate,captantes omnes motus,omnia verba ſanctorum,in omnibus laqueos inquirentes.Tales multi inueniuntur intra ſocietatem fratrum, qui ſpiritualia ſtudia relinquentes, torpentes otio, appetunt quotidie audire & videre & loqui vanitatem: totum diem expendunt in fabulis, in curioſitate,in ſtultitia. Prauis etiam concupiſcentiis atque illicitis cogitationibus animum ſubiugantes,corde congregant iniquitatem ſibi,id eſt ad detrimentum ſuum.Sibi congregauerunt,non mihi,quomodo Iudas ſibi, non Chriſto. *Egrediebatur foras,& loquebatur in idipſum.* Egrediebatur ad Iudæos, & loquebatur in idipſum, id eſt vno conſilio,vna conſpiratione.De talibus dicit Apoſtolus:A nobis exierunt,ſed non erant ex nobis. Siue intus ſint,ſiue foris, ſemper hoc loquuntur, quod pertinet ad vanitatem,& ſemper congregant ſibi iniquitatem & damnationem.Multi ſunt intus corpore, & foris corde: ſicut de quibuſdam Iſraëlitis dicitur, quia corde reuerſi ſunt in Ægyptum.Et alibi dicit quidam in pſalmo:Et cor meum dereliquit me.Quiſquis mente vagatur & inania cogitat, ipſe foras egreditur. Si autem id quod inutile & vanum eſt,cor noſtrum delectabiliter meditatur, idipſum & lingua noſtra libenter loquitur. Vis ſcire de fratre, quale cor habet? Attende vnde libentius loquatur. Ex abundantia enim cordis os loquitur, Et bonus homo de bono theſauro cordis ſui profert bona, & malus homo de malo theſauro cordis ſui profert mala. Cuſtodiamus fratres introitum noſtrum, maneamus intus, & magnam ex iſtis verbis attendamus ædificationem noſtram. Prius dixit, Ingrediebatur, nec dixit vt ageret, ſed videret:iam notatur vagatio oculorum & curioſitas, quod vitium

Marginal notes: 1. Timot. 2. — Iere. 11. — Ioan. 12. — Matt. 26 — Ioan. 15. — Gal. 2. — Matth. 26. — 1. Ioan. 2. — Exod. 16. — Pſal. 39. — Matt. 12. — Ibidem.

tium vehementer ſolet nocere conuerſis. Audi aliud vitium. Vana loquebatur. Audi tertium. Cor eius congregauit iniquitatem ſibi. Peruerſæ cogitationes ſeparant à Deo. Hæc tria ſtudia ſunt otioſorum in clauſtro: vagatio oculorum, ſuperfluitas verborum, peruerſitas cogitationum. Hæc tria vitia eiiciunt fratrem de clauſtro. Ad hoc autem foras libenter egreditur, vt vanitatem quam in corde geſtat, extrà licentius videat & loquatur. Egreſſus Iudas locutus eſt ad Iudæos. Sed quid illi? *Aduerſum me ſuſurrabant omnes inimici mei: aduerſum me cogitabant mala mihi.* Quæ aduerſa mihi erant & nociua, ſecretis conſiliis & cogitationibus exquirebant. Timebant enim, ne fortè tumultus fieret in populo. Sciendum autem eſt, quia ſuſurrare magnum peccatum eſt. Hinc per quendam ſapientem dicitur: Suſurro & bilinguis maledictus: multos enim turbauit pacem habentes. *Verbum iniquum conſtituerunt aduerſum me.* Conſtituerunt enim vt aduerſus Ieſum falſum diceretur teſtimonium. Verbum etiam iniquum fuit, quando dixerunt, Crucifigatur. Et, Reus eſt mortis. Ipſi de me ita fecerunt. Sed, *Nunquid qui dormit non adiiciet vt reſurgat?* Ille qui tam facilè poteſt reſurgere à morte, quàm facilè poteſt dormiens excitari à ſomno, nunquid non adiiciet morti ſuæ vt reſurgat? Nunquid non reſurget ille qui ait, Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & iterum ſumendi eam? Et Adam dormiuit, quando de latere eius Eua formata eſt. Adam in figura Chriſti: Eua in figura Eccleſiæ. Dum dormiſſet Chriſtus in cruce, de latere eius ſacramenta Eccleſiæ fluxerũt. Et vnde dormiuit? Ex illo qui ingreſſus eſt vt videret. *Etenim homo pacis meæ in quo ſperaui, qui edebat panes meos: magnificauit ſuper me ſupplantationem.* Nõ fuit mirum, ſi inimici mei cogitabãt aduerſum me mala mihi: quia & homo pacis meæ, id eſt Iudas cum quo pacem habebã, & qui ſe pacificum ſimulabat: in quo ſperaui, quantum ad æſtimationem hominum. Putabant enim quod ei multum crederem, & in eo multum confiderem, qui edebat panes meos, id eſt cui ego intinctum panem porrexi: vel panes meos ſpirituales edebat, quia quotidie prædicationem meam audiebat. Maiorem ſupplantationem ſuper me magnificauit, quàm alij: quia etiam oſculo tradidit. Nolite æſtimare fratres vt illi qui ad conuerſationem veniunt, & habitum ſanctæ religionis aſſumunt, omnes ſint ſancti, omnes ſint religioſi. Et Iudas inter Apoſtolos Apoſtolus erat: ſperabatur quòd ſãctus eſſet: & ipſe fur erat & latro. Sed quomodo eum Chriſtus patienter ſuſtinuit, ita ſi nos aliquos habemus ſimulatores, qui ſedeant ad menſam noſtram, qui ſint nobis cõiũcti: in oſculo pacis æquanimiter exemplo domini noſtri tolerandi ſunt: quia qui malum non tolerat, ipſe per impatientiam ſuam ſibi teſtis eſt, quia bonus non eſt. Quòd ſi aliquis talis patienter à nobis toleratur: illi quidem detrimentum magnum eſt, nobis autem propter virtutem patientiæ magna merces à domino reddetur. Scire autem debemus quia ſicut laudabile valde eſt, & ad magnam perfectionem pertinet bonum eſſe inter malos: ita ècontrario valde deteſtabile eſt, & ad magnam peruerſitatem pertinet malum eſſe inter bonos. O quàm glorioſum eſt & acceptabile Deo, ſi intra multos ſuperbos vnus eſt humilis, intra multos iracundos vnus eſt mitis, intra multos lu-

Sapien. 1. Luc. 22. Matt. 26. Eccleſ. 28. Luc. 22. Matt. 26 & 27. Ioan. 10. Gen. 2. Ioan. 19. Ioan. 13. Ioan. 12.

xurioſos vnus eſt caſtus, intra multos inordinatos vnus eſt religioſus! Ita nimis turpe eſt & vehementer Deo diſplicet, cùm intra multos humiles vnus eſt ſuperbus, intra multos caſtos vnus eſt immūdus, intra multos manſuetos vnus eſt iracundus, intra multos religioſos vnus eſt peruerſus. Tolerandus eſt, quia dominus præcepit: ſed ipſe iram Dei non effugiet. Et ſicut bonus pro ſua laudabili perfectione maiorem quàm cæteri homines recipiet à domino retributionem: ita iſte cum Iuda traditore maiorem recepturus eſt damnationē. Magnificauit enim ſuper Christum ſupplantationem, quia membra eius à bono propoſito ſtuduit peruerſo exemplo ſuo ſupplantare. Chriſtus tamen non ſe modò vindicat, ſed patienter tolerat & orat. In futuro tamen mala quæ faciunt, niſi modò reſipuerint, malis eſt redditurus. Et ideo dicit: *Tu autem domine miſerere mei, & reſuſcita me, & retribuam eis.* Vt hoc ſit miſereri, vt me à morte reſuſcites: & retribuam eis in futuro. Omnes ante tribunal Chriſti aſtabimus, rationem reddituri, & recepturi ſecūdum quod vnuſquiſque geſſit in corpore, ſiue bonum ſiue malum. Scio autem quia reſuſcitabit me. Et ponit cauſam vnde ſciat, cùm ſubiungit: *In hoc cognoui quoniam voluiſti me: quoniam non gaudebit inimicus meus ſuper me.* Quaſi me ſuperato. Quia gauiſi ſunt Iudæi, quando viderunt Chriſtum crucifixum. Impleſſe ſe arbitrati ſunt voluntatē nocendi, effecto fructu ſæuitiæ. Viderunt Chriſtum in cruce pendentem, mouerunt caput, dicentes: Si filius Dei es, deſcende de cruce. Non deſcendebat, qui poterat. Non impotentiam demonſtrabat, ſed patientiam docebat. Si enim hæc illis dicentibus de cruce deſcenderet, his quaſi inſultantibus ceſſiſſe videretur, & victus, opprobria tolerare non potuiſſe crederetur. Magis manſit in cruce illis inſultantibus, fixus illis nutantibus. Ideo enim caput agitabant, quia capiti non hærebant. Docuit nos planè patientiam. Nam quod eſt fortius, fecit, qui noluit facere quod Iudæi prouocabant. Multo eſt enim potentius de ſepulchro ſurgere, quàm de cruce deſcendere. Quoniam non gaudebit inimicus meus ſuper me. Gauiſi ſunt ergo, ſed reſurrexit Chriſtus, glorificatus eſt Chriſtus. Vident modò in nomine eius conuerti genus humanum: modò inſultent, modò caput agitent, imo iam caput figant. *Me autem propter innocentiam ſuſcepiſti.* Me flagellatum ſine merito, occiſum ſine debito, propter innocentiam, propter integritatem, ſine peccato, ſuſcepiſti ſanandum, quemadmodum medicus ægrotum. *Et confirmaſti me,* Dando immortalitatem & impaſſibilitatem. *In conſpectu tuo.* In maieſtate & diuinitate tua. *In æternum.* Quia Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltrà non dominabitur. Ecce propter innocentiam Chriſtus ſuſcipitur, ſuſceptus in æternum confirmatur. Attendite fratres, via ad dominum innocentia eſt. Hinc alio pſalmo quæſitum eſt. Quis aſcendet in montem domini? Et continuò adiunctum eſt: Innocens manibus & mundo corde. Ille innocens eſt, qui nec ſibi nocet, nec alteri. Attendamus igitur caput noſtrum in infirmitate noſtra poſitum. Beatus enim qui intelligit ſuper egenum & pauperem: & diſcamus in illo virtutem innocētiæ, qui cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur, nō comminabatur: tradebat autem iudicanti ſe

Marginalia: *Matt. 13.* (Tolerandus) — *2. Cor. 5.* (hoc ſit) — *Matth. 27.* (Viderunt) — *Matth. 27.* (fixus) — *Iſa. 53.* *1. Pet. 2.* (medicus) — *Roma. 6.* (Chriſtus reſurgens) — *Pſal. 23.* (Hinc alio) — *1. Pet. 2.* (rem)

moſtè. Tanquam ouis ad occiſionem ductus eſt, & ſicut agnus coram tondente ſe, non aperuit os ſuum. Rectè ergo ait, Me autem propter innocentiā ſuſcepiſti, & ideo merito confirmatus eſt in æternum. Hoc fecit, hoc docuit, hanc eius innocentiam prout poſſumus, imitemur: vt non regnet in nobis peccatum, vt cum capite noſtro ſuſcipi à Deo patre & confirmari mereamur in æternum. Et ne ingrati ſimus, agamus ei gratias pro tantis ſuis beneficiis, & toto corde, tota deuotione dicamus quod ſubditur: *Benedictus dominus Deus Iſrael.* Inde ſit benedictus & laudatus, tanquam dominator, creator Iſrael: id eſt videntium eum per fidem, & credentium videre eum per ſpeciem: qui intelligunt filium eius Deum eſſe & hominem. Et iſta benedictio incipiat *ab hoc ſeculo,* & duret *vſque in ſeculum* ſubſecutiuum. *Fiat, fiat.* Hic habetur in Hebræo, Amen, amen. Quę verbi replicatio indiſſolubilem ſignificat confirmationem. Qua verbi repetitione ipſe dominus vſus eſt in Euangelio, vbi ait: Amen, amen dico vobis: ad confirmandā videlicet ſententiam ſuam. In quo donat nobis intelligere, quia quod ſic veritas duplicat, conſtanter affirmat.

Iſa. 53.
Rom. 6.
Ioan. 3.

TITVLVS PSALMI XLI.

ISTE Pſalmus intitulatur hoc modo, In finem, intellectus filiis Chore. Sic eſt titulus in pſalmo, quemodo clauis in domo. Sicut enim per clauem reſeratur domus, vt interiora videantur: ita per titulum aperitur pſalmus, vt ſpiritualia quæ intus ſunt, intelligantur. Magni ſacramenti res eſt vt Chriſtiani appellentur filij Chore. Dicti ſunt enim Chriſtiani filij Crucifixi. Per Chore autem accipitur Chriſtus, quia Chore interpretatur caluaria: & in loco Caluariæ crucifixus eſt Chriſtus. Locus verò ille, ſicut quidā dicunt, ideo caluaria appellatus eſt, quia rei ſolebant ibi decaluari & decapitari. Igitur intellectus iſte quem ſequentis pſalmi voces nobis generant, attribuitur filiis Chore, id eſt filiis crucis: directus in finem, id eſt ad ſummam beatitudinem peruenire deſiderantibus. Materia iuſtus eſt ſecundum vtrāque vim animæ. Vel materia poteſt dici deſiderium ſummi boni. In prima parte oſtēditur iuſtus ſecundum vim ſuperiorem animæ Deū deſiderare, cæleſtia ſola appetere, aduerſitates huius vitæ non timere. In ſecunda parte per illam vim ſuperiorē animalitatem confortare, quæ citò mouetur à tribulatione. Vox eſt perfectorum ſe in hoc pſalmo ſpe futuræ beatitudinis conſolantium, & tribulationem huius vitæ patienter tolerantiū. Attendunt enim nō eſſe condignas paſſiones huius tēporis ad futurā gloriam quæ reuelabitur in nobis. Horū intentio eſt nos hortari, vt in tribulationibus poſiti, exemplo ſuo nos ipſos conſolemur, atque in preſſura ſpe futuræ remunerationis non deficiamus. Deſiderium ſuum in principio pſalmi, qui in finem tendere deſiderant, ſic exponunt: Vox perfectorum.

Matth. 27.
Mar. 15.
Luc. 23.
Ioan. 19.
Roma. 6.
Roma. 8.

PSALMVS XLI.

QVEMADMODVM deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Dicitur natura eſſe cerui, vt ſerpentē flatu ſuo extrahat, atq; ipſum ad renouationē ſuā tranſglutiat. Quo abſorpto tanta ſiti propter venenum inardeſcit, quòd nō ſuffi-

cit ei de vno fonte potaſſe, ſed ad plures currit. Ad hunc modum ſe perhi-
bet hæc anima perfecta Deum deſideraſſe, dicens: Quemadmodum, id eſt,
quàm ardenter, deſiderat & feſtinat ceruus abſorpto ſerpente, nõ ad vnum
tantùm, ſed ad plures aquarum fontes: ita ad illum modum, & ardore & fer-
uore anima mea abſorptis vitiis deſiderat peruenire ad te. Quia ſicut plu-
res fontes ſitim cerui refrigerant, ita tu eris mihi refrigeriũ multarum mi-
Roma. 6. & 12. ſeriarum: vt per te deponam omnem vetuſtatem peccati, & in nouitate re-
Pſal. 35. former ſpirituali. Quoniam apud te eſt fons vitæ, ad quem tu ipſe animas in
Ioan. 7. uitare dignatus es, dicens: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. Et iterum, Qui
Ioan. 4. bibit ex aqua quam ego do, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam,
Ideo *Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum.* Hîc fit conuerſio perſonæ ad
auditores: vt admoneantur & ædificentur. Hoc enim habent iuſti propriũ,
vt in omne quod dicunt aut faciunt, non ſuum tantùm, ſed aliorum profe-
ctum quærant. Deus eſt fons viuus, fons indeficiens. Vel fortis & viuus, id
1. Timot. 6. eſt incorruptibilis & immortalis. Curre ad fontem, vel fortem viuum. Cur-
ſus tuus ſit affectus tuus. Curſus tuus ſit deſiderium tuum. Sed noli vtcunq;,
noli vt qualecunque animal currere: vt ceruus curre. Ceruus interẽptis ſer-
pẽtibus maiore ſiti inardeſcit, ad fontes acrius currit. Serpẽtes vitia tua ſunt.
Conſume ſerpentes iniquitatis, tunc amplius deſiderabis fontem veritatis.
Sed audiamus quid fœlix anima iſta ſitiuit. *Quando veniam & apparebo ante*
Prouer. 13. *faciem dei?* Quando veniam? Quod citius eſt, tardum deſiderio eſt. Hoc eſt
autem quod ſitio, venire & apparere. Apoſtolus ait, Filij Dei ſumus, ſed non
1. Ioan. 3. dum apparet quod erimus. Scimus autem quoniam cùm apparuerit, ſimi-
les ei erimus: quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Hoc eſt quod ſitit. Sitio in
Pſal. 16. peregrinatione: ſitio in curſu, ſatiabor in aduentu. Vnde alibi dicit; Satiabor
cùm apparuerit gloria tua. Interim dum meditor, dum curro, dum in via
ſum, antequam veniam, antequam appaream: *Fuerũt mihi lachrymæ meæ panes*
die ac nocte: dum dicitur mihi quotidie, Ubi eſt Deus tuus? Fuerunt mihi, inquit, la-
chrymę meæ nõ amaritudo, ſed panis. Suaues erãt ipſę lachrymæ. Sitiens il-
lum fontem, quia bibere nondum poteram, auidius meas lachrymas mãdu-
cabam. Nõ enim dixit, factæ ſunt mihi lachrymę meæ potus, ne ipſas deſide
raſſe videretur, ſicut fontes aquarũ: ſed ſeruata illa ſiti, quã inardeſcõ ad fon-
tes aquarum, panis mihi factæ ſunt lachrymæ meæ, dum differor. Et vtique
manducãdo lachrymas meas, ſine dubio plus ſitio fontes. Die quippe & no-
cte factæ ſunt lachrymæ meæ panis. Cibum iſtum qui panis dicitur, die co-
medunt homines. Nocte dormiũt. Panis lachrymarum die ac nocte come-
dunt, ſiue totum accipias diem & noctem; ſiue diem intelligas pro huius ſe-
culi proſperitate, noctem verò pro huius ſeculi aduerſitate. Siue inquit, in
proſperis rebus ſeculi, ſiue in aduerſis rebus ſeculi, ego deſiderij mei lachry-
mas fundo. Ego deſiderij mei auiditatem non deſero. Et cùm in mundo be-
ne eſt mihi, malè eſt antequam apparebo ante faciem Dei. Quid ergo dici
quaſi gratulari me cogis? Si aliqua huius ſeculi proſperitas arriſerit, non-
ne deceptoria eſt? nonne fluxa, caduca, mortalis, volatica, tranſitoria?
Nonne plus habet deceptionis, quàm delectationis? Cur ergo non ob &
ipſa

ipſa fiāt lachrymæ meæ panis? Si quidem & cùm fœlicitas ſeculi circunfulget,quandiu ſumus in hoc corpore, peregrinamur à domino. Et dicitur mihi quotidie, Vbi eſt Deus tuus? Quia paganus ſi mihi hoc dixerit, non illi & ego poſſum dicere, Vbi eſt Deus tuus? Deum quippe ſuum digito oſtendit. Intendit enim digitum ad aliquem lapidem, & dicit, Ecce eſt Deus meus. Vbi eſt Deus tuus? Cùm lapides irriſero,& erubuerit qui demonſtrauit,tollit ſe à lapide,ſuſpicit cælum, & forte in ſolem digitum intendens iterum dicit, Ecce Deus meus. Vbi eſt Deus tuus? Inuenit ille quod oſtēdit oculis carneis. Ego autem non quaſi non habeo quem oſtendam, ſed non habet ille oculos,quibus oſtendam. Potuit enim ille oculis corporis mei oſtendere Deum ſuum ſolem, quibus ego oculis oſtendam ſolis creatorem? Veruntamē audiēdo quotidie, Vbi eſt Deus tuus? & in lachrymis meis quotidianus paſtus die ac nocte, meditatus ſum quod audiui, Vbi eſt Deus tuus? Quæſiui etiam ipſe ego dominum meum, vt ſi poſſem, non tantùm crederem,ſed aliquid & viderem. Video enim quæ fecerit Deus meus, non autem video ipſum Deum meum qui fecit hæc. Sed quoniam ſicut ceruus deſiderat ad fontes aquarum,& eſt apud Deum fons vitæ:& in intellectum ſcriptus eſt ipſe pſalmus filiis Chore,& inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt,intellecta conſpiciuntur: quid agam, vt inueniam Deū meū? Conſiderabo terram? facta eſt terra. Eſt magna pulchritudo terrarū,ſed habet artificem. Magna miracula ſunt ſeminum atq; gignentium,ſed habent iſta omnia creatorem. Attendo magnitudinem circunfuſi maris: ſtupeo,miror, artificem quęro. Cælum ſuſpicio: pulchritudinē ſyderum admiror, ſplendorē ſolis exerendo diei ſufficientem, lunam nocturnas tenebras conſolantē. Mira ſunt hæc; laudanda ſunt hæc, vel etiam ſtupenda ſunt hæc. Neq; enim terrena,ſed etiā cæleſtia. Nondum tamen ſtat ſitis mea: hæc miror, hęc laudo: ſed eum qui fecit hæc,ſitio. Redeo ad meipſum,& quis ſim etiam ipſe intra talia quæro, perſcrutor: & inuenio me habere corpus & animam: vnum quod regat, alterum quod regatur. Corpus ſeruire, animam imperare. Diſcerno aliquid melius eſſe animam quàm corpus: ipſumq; inquiſitorem talium rerum non corpus,ſed animam video. Et tamen hæc omnia quæ colluſtraui, per corpus ea me colluſtraſſe cognoſco. Terram laudabam, oculis cognoueram. Cælum, ſydera, ſolem, lunámq; laudabam: oculis cognoueram. Oculi membra ſunt carnis, feneſtræ ſunt mētis. Interior eſt, qui per has videt, qui quando cogitatione aliqua abſens eſt, fruſtrà patent. Deus meus qui fecit hæc quæ oculis videam, non eſt iſtis oculis inquirendus. Aliquid etiam per ſeipſum animus ipſe conſpiciat, vtrū ſit aliquid quod nō per oculos ſentiat, quaſi colores & lucem: non per aures, quaſi cantus & ſonum: nō per nares, quaſi odorum ſuauitatem: non per palatum & linguam, quaſi ſaporem: non per totum corpus, quaſi duritiam & mollitiem, rigorem atque feruorem, aſperitatem lenitatemque pertractem: ſed vtrum ſit aliquid quod intus videat. Quid eſt, intus videat? Quod neque color ſit, neque ſonus, neque odor, neque ſapor, neque calor, aut frigus, aut duritia, aut mollitudo. Dicatur ergo mihi quem colorem habeat ſapientia. Cogitamus iuſti-

1.Cor.5. *1.Timot.6.* *Roma.1.*

tiam eius, quia intus in ipſa cogitatione pulchritudine fruimur. Quid tanquam ſonus ad aures? Quid tanquam vapor ſurgit ad nares? Quid ori infertur? Quid manu tractatur? Et delectat, & intus eſt, & pulchra eſt, & videtur, & laudatur. Et ſi in tenebris ſint oculi iſti, animus illius luce perfruitur. Quid

Tobiæ 4. eſt illud quod Tobias videbat, quando videnti filio cæcus vitæ conſilium dabat? Eſt ergo aliquid, quod animus ipſe corporis dominator, rector, habitator videat, quod non per oculos corporis ſentiat, non per aures, non per nares, non per palatum, non per corporis tactum: ſed per ſeipſum. Et vtique melius quod per ſeipſum, quàm quod per ſeruum ſuum eſt prorſus. Seipſum enim per ſeipſum videt, & animus quoque ipſe vt norit ſe, videt ſe. Nec vtique vt videat ſe, corporalium oculorum quærit auxilium. Imò verò ab omnibus corporis ſenſibus, tanquam impedientibus & perſtrepentibus abſtraxit ſe ad ſe, vt videat ſe in ſe, vt nouerit ſe apud ſe, collegit ſe. Sed nunquid tale aliquid Deus ipſius eſt, qualis eſt animus? Non quidem videri Deus, niſi animo poteſt: nec tamen vt animus videri poteſt. Aliquid enim quærit animus iſte, quod Deus eſt, de quo illi non inſultent, qui dicunt, Vbi eſt Deus tuus? Aliquam quærit incommutabilem veritatem, ſine deffectu ſubſtantiæ. Non eſt talis ipſe animus, deficit, proficit: nouit, ignorat: meminit, obliuiſcitur: modò illud vult, modò non vult. Iſta mutabilitas non cadit in Deum. Si dixero, Mutabilis eſt Deus: inſultabunt mi-

Mal. 3. hi qui dicunt, Vbi eſt Deus tuus? Quærens ergo Deum meum in rebus viſibilibus, & non inueniens: quærens eius ſubſtantiam in meipſo, quaſi aliquid ſit, & qualis ego ſum, neque inueniens: quæro aliquid ſuper animam meam, & ecce ſentio Deum meum, Ergo vt eum tangerem, *Hæc recordatus ſum, & effudi in me animam meam.* Quando anima mea contingeret quod ſuper eam quæritur, niſi anima mea ſuper ſeipſam effunderet ſe? Si enim in ſeipſa remaneret, nihil aliud quàm ſe videret. & cùm ſe videret, non vtique dominum ſuum. Dicãt iam inſultatores mei, Vbi eſt Deus tuus? Dicam ego quandiu non video, quandiu differor, Manducabo die ac nocte lachrymas meas. Dicant illi adhuc, Vbi eſt Deus tuus? Quæro ergo Deum meum in omni tempore, ſiue in terreſtri, ſiue in cæleſti: & non inuenio. Medita-

Roma. 1. tus ſum tamen inquiſitionem Dei mei, & per ea quæ facta ſunt, inuiſibilia Dei mei cupiẽs intellecta conſpicere. Effudi ſuper me animam meã. Et non iam reſtant quæ tangam, niſi Deum meum. Ibi enim domus Dei mei

Iacob. 1. ſuper animam meam. Ibi habitat, inde me creauit, inde me gubernat, inde me conſulit, inde me expectat, inde me vocat, inde me dirigit, inde me ducit, inde me perducit. Ille enim qui habet altiſſimam in ſecreto domum, habet etiam in terra tabernaculum. Tabernaculum eius in terra,

2. Corin. 5. Eccleſia eius eſt, adhuc peregrina. Sed inquirẽdus eſt qui in tabernaculo inuenitur, via qua peruenitur ad domum. Etenim cùm effunderem ſuper me animam meam, ad attingendum Deum meum, quare hoc feci? *Quoniam ingrediar in locum tabernaculi.* Nam extra locum tabernaculi errabo quærens Deum meum. *Quoniam ingrediar in locũ tabernaculi admirabilis, vſq; ad domũ Dei*

Ecce

Ecce quanta admiror in tabernaculo. Tabernaculum enim Dei mei in terra, homines ſunt fideles. Admiror in eis ipſorum membrorum obſequium, quia in eis non regnat peccatum ab obediendum deſideriis eius. nec exhibent membra ſua arma iniquitatis peccato: ſed exhibent Deo viuo in operibus bonis: animæ ſeruienti Deo viuo membra corporalia militare admiror. Reſpicio & ipſam animam obedientem Deo, diſtribuentē Deo opera actus ſui, frænātē cupiditates, pellentē ignorantiā, extendētem ſe ad omnia dura & aſpera toleranda. Iuſtitiā & charitatem impendentē cæteris. Miror & iſtas virtutes in animo, ſed adhuc in loco tabernaculi ambulo. Tranſeo & hæc & quamuis admirabile ſit tabernaculum, ſtupeo cùm venio vſque ad domum Dei. Dum miratur membra tabernaculi, ita perductus eſt ad domū Dei, quandā dulcedinē ſequendo interiorē, neſcio quam occultā voluptatem: tanquam de domo Dei ſonaret ſuauiter aliquod organum. Et cùm ille ambularet in tabernaculo, audito quodam interiore ſono, deductus dulcedine Dei, ſequens quod ſonabat, abſtrahens ſe ab omni ſtrepitu carnis & ſanguinis, peruenit vſque ad domum Dei. Nam viam ſuam & ductum ſe ſic ipſe commemorat, quaſi diceremus ei: Miraris tabernaculum in hac terra, & quomodo perueniſti ad ſecretum Dei? *In voce,* inquit, *exultationis & confeſſionis ſonus epulantis.* In domo Dei feſtiuitas ſempiterna eſt. Non enim ibi celebratur aliquid & tranſit: feſtum ſempiternum, chorus angelorū, vultus præſens Dei, lætitia ſine defectu, dies feſtus ibi ita eſt, vt nec aperiatur initio, nec fine claudatur. De illa æterna & perpetua feſtiuitate ſonat neſcio quid canorum, & dulce auribus cordis. Sed ſi non perſtrepat mundus ambulanti in hoc tabernaculo, & miracula Dei in redemptione fidelium conſiderāti, mulcet aurē ſonus feſtiuitatis illius, & rapit ceruum ad fontes aquarū. Sed quia, fratres, quādiu ſumus in corpore, peregrinamur à domino: & corpus quod corrūpitur, aggrauat animā, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantē. Et ſi vtcunque nebulis diffugatis ambulando per deſideriū ad hunc ſonum peruenerimus, interdum aliquid de illa domo nitēdo carpimus: onere tamen quodā infirmitatis noſtræ ad conſueta recidimus, & ad ſolita iſta dilabimur. Et quomodo ibi inueneramus vnde gauderemus, ſic hîc non deerit vnde gemamus. Etenim iſte ceruus manducans die ac nocte lachrymas ſuas, raptus deſiderio ad fontes aquarū, interiorē ſcilicet ad dulcedinem Dei, effundens ſuper ſe animā ſuam, ambulans in loco tabernaculi admirabilis vſq; ad domū Dei. Et ductus interioris & intelligibilis ſoni iocūditate, vt omnia exteriora contēneret, & ad interiora raperetur: adhuc tamē homo eſt, adhuc hîc gemit, adhuc carnē fragilē portat, adhuc inter ſcādala huius mundi periclitatur. Reſpexit & ad ſe, tāquā inde veniēs, & ait ſibi, cōſtitutus inter has triſtitias: cōparās hæc illis, ad quę vidēda ingreſſus eſt, & quæ poſt viſa ęgreſſus eſt. *Quare,* inquit, *triſtis es anima mea? Et quare cōturbas me?* Ecce iā quādā interiore dulcedine lætati ſumus. Ecce acie mētis aliquid incōmutabile (etſi ſtrictim & raptim) perſpicere potuimus: quare adhuc quoque triſtis es anima mea? Nō enim dubitas de Deo tuo. Nunquid enim non eſt quod tibi dicās contra illos qui dicunt, Vbi eſt Deus tuus? Iam aliquid

1.Corint. 3. & 6. Rom. 6.

2.Corint. 5. Sapien. 9.

incommutabile perſenſi:quare adhuc conturbas me? *Spera in Deo.* Et quaſi
reſponderet illi anima eius in ſilentio:Quare conturbo te,niſi quia nõdum
ibi ſum,vbi eſt dulce illud,quò ſic rapta ſum quaſi per tranſitum?Nunquid
iam bibo de fonte illo,niſi metuens?Iam nullum ſcãdalum pertimeſco: iam
de cupiditatibus omnibus tanquam edomitis victiſque ſecura ſum.Nonne
aduerſus me diabolus vigilat?Hoſtis meus nõne laqueos mihi quotidie de-
ceptionis intendit?Non vis conturbẽ te poſita in ſeculo,& peregrina adhuc
à domo Dei mei?Spera in Deo,reſpondit conturbanti ſe animæ ſuæ,& quaſi
rationẽ reddenti perturbationis ſuæ propter mala,quibus abundat hic mũ-
Rom.8. dus:Interim,inquit,habita in ſpe.Spes enim quæ videtur,non eſt ſpes.Si au-
tem quod non videmus ſperamus, per patientiam expectamus. Spera in
Deo.Quare ſperas in Deo? *Quoniam adhuc confitebor illi.* Quid ei confitebe-
ris? *Salutare vultus mei & Deus meus.* A me mihi ſalus eſſe non poteſt.Propter
hoc dicam hoc, confitebor.Salutare tuum ô Deus pater, eſt vultus mei, vi-
Phil.2. delicet eſt homo:ſicut ſcriptum eſt,Formam ſerui accipiens,& habitu inuẽ-
Rom.9. tus vt homo:& eſt etiam Deus. Rectè autẽ filium tuum dico ſalutare tuum:
Ioan.1. quia per eum hominem factum æternam nobis operatus es ſalutem.Et quaſi
diceret aliquis:Cur ita improperas,& videris iraſci animæ tuę dicens,Qua
re triſtis es anima mea? & cætera.Reſpondit: *Ad meipſum anima mea.* Id eſt,
animalitas & ſenſualitas,ſcilicet illa pars animæ inferior,quæ animat & vi-
uificat corpus. *Conturbata eſt,* Propter tribulationes quæ mihi inferuntur:&
non inde culpãdus eſt auctor,ſed ad meipſum ferendum,id eſt meo vitio eſt
retorquendum.Ergo quia ad me turbata eſt anima mea, & hanc perturba-
tionem fecit ſuperbia: *Propterea memor ero tui de terra Iordanis, & Hermoniim, à
monte modico.* Vnde ſum memor tui?A monte paruo,& de terra Iordanis, id
Galat 3. eſt baptiſmo vbi eſt remiſſio peccatorũ. Etenim nemo currit ad remiſsionẽ
peccatorũ,niſi qui diſplicet ſibi.Nemo currit ad remiſsionẽ peccatorũ,niſi
qui ſe confitetur peccatorẽ.Nemo ſe confitetur peccatorem, niſi qui ſe hu-
miliauerit Deo.Ergo de terra Iordanis memor ero tui,& de monte paruo,
Matth.23. vt tu facias magnũ.Quoniã qui ſe exaltat,humiliabitur:& qui ſe humiliat,
Luc.18. exaltabitur.Si autẽ interpretationem nominum quæras,Iordanis eſt deſcẽ-
ſio eorũ.Deſcẽde ergo,vt leueris.Noli extolli,ne elidaris.Et de Hermoniim
monte paruo.Hermon anathematiſatio interpretatur. Anathematiſa teip-
Rom.9. ſum,diſplicendo tibi. Diſplicebis enim Deo, ſi placueris tibi.Ergo quia
Pſal.118. Deus omnia bona nobis pręſtat,quia ipſe bonus eſt,non quia nos digni ſu-
Marc.10. mus:quia ille miſericors,non quia in aliquo promeruimus:de terra Iorda
Pſal.144. nis memor ero tui.Propterea etiam memor ero tui:quia *Abyſſus abyſſum in-
uocat in voce cataractarum tuarum.* Abyſſus profunditas quædam eſt impene-
trabilis,incomprehenſibilis.Putamus non cor hominis abyſſus eſt?Quid e-
nim profundius hac abyſſo?loqui homines poſſunt,videri poſſunt per ope-
rationem membrorum,audiri in ſermone: ſed cuius cogitatio penetratur?
Cuius cor inſpicitur?quid intus gerat, quid intus poſsit, quid intus agat,
quid intus diſponat, quid intus velit, quid intus nolit, quis comprehen-
dit? Abyſſus abyſſum inuocat, homo hominem lucratur. Non tamen in

voce

voce ſua,ſed in voce cataractarum tuarum,id eſt, prædicatorum tuorum, qui per vocem ſuam regni cæleſtis nobis aperiunt claritatem. Cataractæ enim dicuntur feneſtræ. Tamen ſecundum quoſdam cataractę dicuntur propriè aquæductus vnde ebullit aqua. Tales ſunt ſancti prophetæ & Apoſtoli,à quibus nobis defluit vera doctrina. Vel in voce cataractarum, id eſt,prædicantium inuocat abyſſus abyſſum: quia verba quæ prædicant, ex nouo & veteri teſtamento confirmant. Abyſſus inuocat abyſſum, quia duo teſtamenta quoddam ſibi mutuò conferunt adiumentum: quia vetus eſt prophetia noui,& nouum veteris eſt expoſitio teſtamenti. Audita autem prædicatione. *Omnia excelſa tua,* Id eſt,omnia iudicia tua alta,inueſtigabilia, *& fluctus tui,* Id eſt,comminationes tuæ,terrentes & tundentes *ſuper me tranſierunt.* Superauerunt me & in imo demerſerunt:ſed tamen tranſierunt. Receſſit ira, venit miſericordia. Tranſierunt fluctus, venit tranquilitas. Agitabatur nauicula ventis,operiebatur fluctibus: Exclamauerunt periclitantes Deo,Salua nos: Et ipſe imperauit fluctibus & mari, & facta eſt tranquillitas magna.Vbi abundauit peccatum,ſuperabundauit gratia: quia in ira ſua non continuit miſericordias ſuas Deus. Vnde & ſubditur: *In die mandauit dominus miſericordiam ſuam.* Quid eſt in die,niſi in tempore gratiæ? Vnde ſcriptum eſt, Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.Sed quia & dies habet noctem,& gratia tribulationem(Omnes enim qui piè volunt viuere in Chriſto, perſecutionem patiuntur) ideo in nocte tribulationis mandauit canticum laudis. Et hoc eſt quod ſubdit: *Et nocte canticum eius.* Canticum in nocte,eſt laus Dei in tribulatione.In hoc diſcernuntur filij iræ à filiis gratiæ, quia quando ſuccedunt proſpera, laudant Deum communiter boni & mali.Sed quando veniunt aduerſa, mali quidem murmurant,ſed boni laudant.Hinc alibi dictum eſt in pſalmo, Benedicam dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. Vel per diem fide illuminata gentilitas, per noctem infidelitate cæcata Iudæa poteſt intelligi. In die mandauit dominus miſericordiam ſuam, quia in gentilitate credente prædicari præcepit peccatorum remiſſionē,& vitam æternam.In nocte verò canticum:quia Iudææ orbatæ vetus tantummodo reliquit teſtamentum.Hinc alibi dicitur,In ſalicibus ſuſpendimus organa noſtra. In Iudæis tanquam in ſalicibus infructuoſis, organa ſuſpenduntur, quia legalia & prophetica verba apud illos ſunt.Pendent quidem, ſed non reſonant:quia illi in quibus ſuſpenduntur, artem intelligentiæ ſpiritualis ignorant.Diximus quia canticum in nocte,eſt laus Dei in tribulatione. Sed quia dum tribulamur,periclitamur:non ſolùm laudare Deum nos oportet, ſed etiam orare.Ideo ſubditur: *Apud me, oratio Deo vitæ meæ:dicam Deo,Suſceptor meus es.* Cùm redemptor noſter nos orare iubeat,& idem dicat: Scit enim pater veſter quid neceſſe ſit vobis,antequam petatis eum:quærendum videtur quare à ſciente quibus indigemus,petere præcipimur? Solent enim quidam hęretici obiicere,quia ſcienti fruſtrà loquimur.Quibus pręter exemplum domini,qui in monte Olivueti orauit patrem:præter auctoritatē præcepti,quo nos orare præcepiſſe cognoſcitur:breuiter reſpōderi poteſt, Nos

Matth. 8. Marc. 6. Rom. 5. *2.Corint. 6. 2.Timot. 3.* *Pſal. 33.* *Acto. 13.* *Pſal. 136.* *Matth. 6.* *Matth. 26. Luc. 22. Marc. 14.*

nequa

nequaquã ideo orationi incumbere, vt ſcienti omnia,quibus indigeamus, cupiamus indicare:ſed ea quæ nobis ſunt neceſſaria,impetrare. Aliud eſt enim narrando te velle aliquid indicare,aliud orando te velle aliquid impetrare.In narratione quippe demonſtrandum eſt ſtudium,in oratione verò exaudiẽdi meritũ. Et quoniã in ſciente omnia ita eſt miſericordia,vt ſit etiã in ipſo iuſtitia:hoc quod per miſericordiam vult indigentibus benignè largiri,vult quoq; eoſdem indigentes apud iuſtitiã ſuam orando promereri. Oratio quippe in ſacris literis frequẽtius accipitur, vtilis & honeſtarũ rerũ apud Deum vel apud ſanctos eius recta poſtulatio. Nihil eſt quod vtilius poſſit facere ſeruus Dei,quã orare & laudare Deum. Sed ſi veraciter volumus orare,valde attendendũ & memoriæ cõmendandũ eſt quod dicitur, *Apud me oratio mea Deo vitæ meæ.* Sæpe quando oro,mens mea vagatur exterius,nõ intelligo quod dico.Tunc oratio mea non eſt apud me,neque ipſe ego ſum
Iſa.29. apud me.De talibus dominus ait,Populus hic labiis me honorat,cor autem
Matth.15. eorum longè eſt à me.Quomodo autẽ intendit Deus orationi meæ,cui non intendo? Quòd ſi in intimo arcano cordis mei oro Deum meum,& ea quæ ad ſalutem animæ meæ pertinent,peto:tunc poſſum veraciter dicere, Apud me oratio mea Deo vitæ meæ,id eſt,Deo qui præſtat mihi vitã præſentẽ, & æternam.Et in ipſa oratione *Dicam Deo, Susceptor meus es*, id eſt, me infirmũ ſuſcepiſti ad curandum,vel ſuſceptor meus es, ne in tribulatione ſuccumbam.Magna nobis fiducia fratres,quia ſuſceptor noſter eſt Deus.Ergo poſt tantas iniquitates & negligẽtias properemus ad pœnitentiam:curramus in
1.Timot.2. feruore ſpiritus ad gratiã,quæ neminem vult perire,ſed omnes ſaluare. Ve-
Matth.5. nite(inquit)ad me omnes qui laboratis,& ego vos reficiã.Iterũ infirma anima videns ſe peregrinari,atq; inter moleſtias & tẽtationes tribulari, dolẽdo & gemendo conqueritur dicens: *Quare oblitus es mei? & quare contriſtatus incedo,dum affligit me inimicus?* Videtur obliuiſci dominus ſeruos ſuos, quando eos permittit contriſtari perſecutionibus affligi, tentationibus concuti: nec eos citò exaudit, non viſibiliter adiuuat, non corporaliter eripit. Ideo autem dicit, Quare? quia neſcit aliquis vtrum hæc patiatur ad probationem,ſiue ad damnationem. Sed valde tremendum eſt quod ſubdit: *Dum confringuntur oſſa mea, exprobrauerunt mihi qui tribulant me inimici mei.* Oſſa enim fortes ſunt: & aliquando ipſi fortes tentationibus cedunt. Hæc cùm quiſque conſiderat ex corpore Chriſti, ex voce corporis Chriſti nonne clamat, Vt quid me repuliſti? Vt quid triſtis incedo,dum affligit me inimicus? Dum confringit oſſa mea? Non carnes meas,ſed etiam oſſa meas, vt in quibus putabatur eſſe aliqua fortitudo, videas cedere in tentationibus: vt cæteri infirmi deſperent, quando fortes vident ſuccumbere. Quanta iſta pericula fratres mei! Exprobrauerunt mihi, qui tribulant me. Iterum vox illa, *Dum dicunt mihi per ſingulos dies, Vbi eſt Deus tuus?* Et maximè iſta dicunt in tentationibus Eccleſiæ: Vbi eſt Deus tuus? Quantùm hæc martyres audierunt, pro nomine Chriſti fortes & patientes! Et quantum illis dictum eſt, Vbi eſt Deus veſter? Liberet vos,ſi poteſt. Tormenta enim ipſorum extrinſecus videbant, coronas

extrin

extrinſecus non videbant. Et ego,quoniam propter hæc ad me turbata eſt anima mea,quid ei aliud dicam, quã illud, *Quare triſtis es anima mea?& quare conturbas me?* Et quaſi reſpondenti,Non vis vt conturbem te.hîc poſita in tantis malis,ſuſpirans ad bona, ſciens & laborans: Non vis vt conturbem te? *Spera* inquit, *in Deum ,quoniam adhuc confitebor illi.* Dicit ipſam confeſſionem,& repetit ſpei confirmationem. *Salutare vultus mei, & Deus meus.*

TITVLVS PSALMI XLII.

TITVLVS pſalmi ſequentis eſt, Pſalmus Dauid.Pſalmus iſte cõuenit alicui iuſto ex ſocietate prauorum & miſeriis huius vitæ afflicto: dirigens nos in finem, id eſt,ad Chriſtum.Materia eſt in hoc pſalmo ſeparatio iuſti, hîc in cauſa tantùm, in futuro autem ſeparatio & perſona & loco. Qui enim à malis hîc in cauſa diſcernitur ,ſecurus eſſe poteſt, quia in extremo iudicio totus & corpus & anima ſeparabitur.In prima parte petit iuſtus ſeparari ab impiis. In ſecunda parte ſe affirmat intraturum in ſecretarium Dei. In tertia parte hortatur animalitatem ſuam, vt ſperet in domino.In quo patet intentio. Seipſum enim confortando intendit confortare & debiles quoſque ſuo exemplo.Uox fidelis.

PSALMVS XLII.

IVDICA me Deus,& diſcerne cauſam meam de gente non ſancta,ab homine iniquo & doloſo erue me. Non me iudicet inimicus:non falſa hominum opinio,quę bonum malum,& econuerſo malum *Iſa.5.*
bonum facit.Sed tu me iudica,qui iuſtus es atq; miſericors: Et
diſcerne cauſam meam,quam ſi iuſtam repereris,Erue me à gente non ſancta,Id eſt,ab infidelibus, Et ab homine iniquo,id eſt à perſecutore manifeſto,& doloſo,qui quærit me latenter decipere. Non timeo iudicium tuum,
quia noui miſericordiam tuam. Perfecta charitas foras mittit timorem. *1.Ioan.4.*
Non timeo te pœnaliter,quia amo te.Non interim in hac peregrinatione,
nondum diſcernis locum meum, quia ſimul cum zizaniis viuo vſque ad *Matth.13.*
tempus meſſis.Nõdum diſcernis lucem meam: vel diſcerne cauſam meam.
Diſtet inter eum qui in te credit,& eum qui in te non credit. Par infirmitas,
ſed diſpar continentia.Par labor,ſed diſpar deſiderium.Et debes hoc facere.
Quia tu es Deus fortitudo mea. Non præſumo de viribus meis,nec aliunde ha-
bere aliquam fortitudinem,niſi à te ſolo:& totam ſpem meam in te pono.In *Pſal.59.*
Deo faciemus virtutem,& ipſe ad nihilum deducet inimicos noſtros. Ali-
quando facit homo in ſeipſo fortitudinem.Appetit regnare,dominari, ſu-
perior cæteris apparere.Non patitur iniurias,vindicat illatas. Qualis for-
titudo humana eſt,non diuina:carnalis non ſpiritualis. Reddit malum pro *Rom.12.*
malo,maledictum pro maledicto.Erubeſcit apparere victus.Sed dum vin-
cit hominem,ipſe deterius à vitio ſuperatur. Talis fortitudo eſt ſuperbiæ.
Fortitudo autem quæ à Deo eſt,non carnis eſt, ſed animæ:non contra ho-
mines, ſed contra vitia & diabolum. Ipſa eſt patientia, ipſa eſt humilitas,
obedientia,charitas,& cæteræ virtutes animi,quæ à Deo ſunt.Scriptum eſt,
Qui confidunt in domino,mutabunt fortitudinem. Hinc Apoſtolus nos *Iſa.40.*

admo

Rom. 12. admonet dicens: Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum. Deus ergo ſit fortitudo noſtra. In ipſo etipiemur à tentationibus, per ipſum ſuperabimus mundum & diabolum, vitia & peccata, ipſam carnem & deſideria mala: Ipſum etiam regnum cælorum vi capiemus. Iuxta quod ſcriptum eſt, Et
Matth. 11. violenti rapiunt illud. Sed ad hæc quæ dicta ſunt, contraria videntur quæ ſequuntur, cùm ait: *Quare me repuliſti? & quare contriſtatus incedo, dum affligit me inimicus?* Si deus eſt fortitudo eius, quomodo eſt repulſus? quomodo contriſtatus affligitur ab inimico? Nunquid inualida manus domini? Sed ſciendum quia pius dominus quadam diſpenſatoria miſericordia ſua plerunque electos ſuos & repellendo retinet, & retinendo repellit. Sicut cùm diabolus
Iob 1. beatum Iob peteret ad tentandum, Ecce, inquit dominus, in manu tua eſt. Sed quia eum repellendo retinuit, oſtenditur cùm protinus addit: Tantùm animam eius ſerua. Quantus autem vir iſte fuerit, qui à Deo relinquitur, & diabolo traditur, ipſo domino ad eundem diabolum dicente didicimus:
Ibid. vbi ait, Nonne conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra? vir ſimplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. Qui cùm talis eſſet, poterat dignè domino dicere: Quare ergo me repuliſti? Et quare triſtis
Prouer. 3. incedo, dum affligit me inimicus? Cui etiam dignius potuiſſet dominus re-
Hebr. 12. Apoc. 3. ſpondere, Ego quos amo, arguo & caſtigo: flagellat enim dominus omnem
Iaco. 1. filium quem recipit. Et, Beatus qui ſuffert tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ. Ecce quare vtiliter repellit dominus ſeruos ſuos. Sed quia ſancti viri occulta Dei iudicia neſciunt, & pleroſque deſeri, & tentari damnabiliter ſciunt: quærunt (ſi fieri poteſt) ſcire conſilium Dei: vt ſi in aliquo diſplicent vt deſerantur, citius corrigere valeant ne reprobentur. Vnde protinus adiungit: *Emitte lucem tuam & veritatem tuam.* Niſi enim nos illuminet, in tenebris ſumus. Niſi nos doceat veritatem, errabimus. Quid autem aliud lux Dei, niſi veritas Dei? Aut quid veritas Dei, niſi lux Dei? Aut quid vtrunque niſi vnus Chriſtus? Ego (in-
Ioan. 8. & 14. quit) lux ſum mundi. Ego via, veritas & vita. Rectè ergo ſubiungitur, *Ipſa me deduxerunt & adduxerunt in montem ſanctum tuum & in tabernacula tua.* Ac ſi dicat, *Ipſa* lux & veritas tua, *deduxerunt me*, de errore ad fidem tuam: *& adduxerunt in montem ſanctum tuum.* Id eſt, in perfectionem & eminentiam virtutum, *Et in tabernacula tua,* Id eſt, in vnitatem & ſocietatem ſanctorum. Ideo præſens Eccleſia tabernaculum dicitur, quia in ea domino militatur.
Iob 7. Tabernaculum autem habitatio eſt militantium: & militia eſt vita hominis ſuper terram. Bene autem non ait, Tabernaculum, ſed Tabernacula: quia multæ ſunt congregationes ſanctorum, & in multis locis ſeruit domino militia Chriſtiana. Nam alia ſunt tabernacula coniugatorum fidelium, alia continentium, alia inchoantium, alia prouectorum, alia perfectorum, alia auditorum & ſubditorum, alia prælatorum & prædicatorum. Omnia vni militant Regi. Et ſi diuerſa ſunt ſtudia, diuerſorum eſt intentio vna. Cùm audis lucem, munda oculum. Illa lux cordis mundum oculum requi-
Matth. 5. rit. Beati mundo corde quoniam ipſi Deum videbunt. Cùm audis tabernaculum, Bellum intellige, Hoſtem caue. Sed iam ducti in tabernaculum,

& poſiti in monte ſancto eius,quam ſpem gerimus?ſequitur,& dicit: *Introibo ad altare Dei.* Quod eſt illud altare? *Ad Deum qui lætificat iuuentutem meam.* Id eſt qui me iuuené factum,depoſita omni vetuſtate lætificabit,dando immortalitatem & impaſsibilitatem.Altare Dei eſt ipſe filius Dei.Ad hoc altare introimus modò per fidem,poſtmodum introibimus per ſpeciem. Et in hoc altari modò offerimus Deo patri vota & ſacrificia, cor contritum & humiliatum,orationes & preces: poſtmodum repulſa omni triſtitia in eodem altari,in ipſa diuinitate ſacrificium tantummodo offeremus laudis, & non orationis.Lætificabitur iuuentus noſtra in reſurrectione,& poſtquã Deus erit omnia in omnibus,Iam nihil deerit, quod neceſſarium poſtulare ſit:ſed tantummodo laudibus diuinis vacare.Sed ad illam laudem quiſquis peruenire appetit, prius oportet vt hîc inchoet:ideo ſubdit, *Confitebor tibi in cythara Deus Deus meus.* Vbi repetitio affectus, & deuotionis indicium eſt. In hoc differt cythara à pſalterio,quia pſalterium à ſuperiori parte,cythara ab inferiori reddit ſonum.In his duobus organis in pleriſque pſalmorum locis præcipimur confiteri domino. Vtraque ſunt placita Deo,& ſuauia auribus eius.Quãdo dicebat Apoſtolus prædicare euangelium Dei,& illud nõ ab hominibus, neque per hominẽ, ſed per Ieſum Chriſtũ accepiſſe:deſuper ſonabãt chordæ.Cùm verò dicebat:Gloriamur in tribulationibus,ſciẽtes quia tribulatio patientiam operatur,& cætera:Cythara ſonabat,ex inferiori quidem,ſed tamen dulciter.Omnis enim patientia dulcis eſt Deo.Dicit ergo,Confitebor tibi in cythara:propter illud quod dixerat, Quare triſtis incedo,dum affligit me inimicus? Patiebatur ex inferiori afflictione, & in eo ipſo volebat placere Deo,& geſtiebat gratias agere fortis in tribulationibus:& quia ſine his eſſe non poterat patientia,Deo dicebat. Inter hæc alloquitur animam ſuam,conſolans,& dicit: *Quare triſtis es anima mea? & quare conturbas me?* Sed quis eſt qui loquitur ad animam?Intelligimus habere nos aliquid,vbi imago Dei eſt:mentem ſcilicet atque rationem. Ipſa eſt quæ inuocat lucem & veritatem Dei. Ipſa eſt qua iniuſtum capimus & iuſtum, qua diſcernimus verum à falſo.Ipſa vocatur intellectus, quo carent beſtiæ.Intellectus ergo noſter alloquitur animam noſtram, ſuperior pars animæ inferiorem.Iſta in tribulationibus marcida eſt,feſſa in languoribus, in tentationibus contracta, ægra in laboribus. Erigit eam mens deſuper, capiens veritatem.Audit illam vocem Dei internam.Audit rationabile carmen intrinſecus.Ita enim deſuper in ſilentio ſonat quiddam, non auribus, ſed mẽtibus:vt quicunque illud audit melos, tędio afficiatur ex ſtrepitu corporali,& tota vita iſta humana tumultus ei quidam fit, impediens auditum interni cuiuſdam ſoni nimium delectabilis & ineffabilis. Et cùm ita contingit,& ex aliqua perturbatione vim patitur homo, alloquens animam ſuam dicit:Quare triſtis es anima mea? Quædam ſonat præſens allocutio, reliqua purgat fidelis confeſsio.Vnde & ſubdit: *Spera in Deo.* Expecta dominum remuneratorem: *quia* iam confeſſus, *adhuc confitebor illi.* Modò confiteor afflictus:futurum eſt vt adhuc cõfitear renouatus & lætificatus.Et hęc eſt & erit mea confeſsio, *Salutare vultus mei & Deus meus.* Et hæc eſt magna

Pſal.50.

Phil.3.

1.Corint.15.

Galat.1.

Rom.5.

modi-

Phil. 2. cauſa ſperādi, quia ſaluator meus eſt vultus mei, id eſt habēs vultum meum, formam meam, & pro me eſt homo factus, & ipſe eſt Deus meus.

TITVLVS PSALMI XLIII.

IN finem filiis Chore ad intellectum. Pſalmus iſte proponitur filiis Chore, id eſt filiis paſſionis & crucis, ad intellectum habendum ſubaudis: vt intelligant per temporalia bona data antiquo populo, ſignificata eſſe ſpiritualia bona, quæ iam dātur Chriſtiano populo, & plenius dabūtur in futuro. Filiis Chore dico, directis in finem per hunc intellectum. Materia ſunt martyres, qui etiā loquuntur. In prima parte ponit diſtinctionem beneficiorum Dei, quæ facit Deus huic populo, & quæ fecit priori populo: oſtendens hæc eſſe æterna, illa verò fuiſſe temporalia. In ſecunda parte ponit mala quæ ſuſtinent in hac vita, quamuis in futuro ſint habituri multa bona. Quod autem iuſti in hac vita patiuntur mala temporalia: contra hoc eſt, quòd priores populi liberabantur à corporalibus pœnis. In tertia parte orat liberari à malis huius vitæ in tempore reſurrectionis. Intentio eſt nos inuitare ad patientiam, ne contriſtemur pro temporalibus pœnis. Vox martyrum, oſtendentium quæ bona fecit Deus antiquis patribus, cùm dicit.

PSALMVS XLIII.

D*EVS auribus noſtris audiuimus*. Notandum nobis eſt, quòd non tantùm dicit, Audiuimus: ſed iungit, Auribus noſtris. Conſonāt verba prophetiæ, verbis quæ dominus dicit in Euangelio. Qui
Luc. 8. habet aures audiendi, audiat. Multi habent aures carnis, non cordis, quia exterius audiunt, intus non recipiūt. Propterea dicitur, Auribus noſtris, vt quæ dicuntur, audiamus cum intentione & intelligentia, quæ aures ſunt cordis. Et vt hæc auditu digna commendaret: non quilibet inquit homines, ſed *Patres noſtri*, Patriarchæ & prophetæ *annuntiauerunt nobis* per ſcripturas ſuas, *opus quod operatus eſt in diebus eorum*. Quomodo liberaſti
Exod. 14. eos de Ægypto, & per mare rubrum eduxiſti, cuſtodiſti in deſerto, & cætera
Geneſ. 1. talia. Et annuntiauerunt etiam nobis opus quod operatus es *In diebus antiquis*: quod feciſti in exordio de creatione cæli & terræ, de his quæ contigerunt ante diluuium. Et hoc eſt opus quod feciſti in diebus eorum, quòd annuntiauerunt patres noſtri. *Manus tua*, Id eſt, virtus & potentia tua, *gentes*
Nume. 21. *diſperdidit*, Videlicet Amorrhæū, Iebuſæū, Pherezæum. *Et plantaſti eos*, ſcilicet patres noſtros. Dictum eſt à ſimili arboris plantatæ, quæ ad hoc plantatur vt radicetur & fructificet. Hoc modo diſperdidit eos manus tua, quia prius *afflixiſti*, eos per multa bella, *& ſic expuliſti eos*, de terra ſua, vt iſtos introduceres & plantares, eorumque regnum tua miſericordia confirmares. Sed fortè illi ideo iſta potuerunt, quia fortes erant, quia prælliatores, quia inuicti, quia exercitati. Non hoc nobis indicauerūt patres noſtri. Non hoc habet ſcriptura. Sed quid habet, niſi quod ſequitur? *Non enim in gladio ſuo*, id eſt armatura ſua *poſſederunt terram, & brachiū*, id eſt, robur, *eorū non ſaluauit eos*, ab inimicis. Si enim ſeipſos non potuerunt ſaluare ab illis gentibus: multom

multominus conſtat vt propria virtute terram illorum potuiſſent poſſidere. Brachium inquam non ſaluauit eos: *Sed dextera tua*, Id eſt,fauor gratiæ tuę quia ſæpe eos quibus fauemus,ad dexteram noſtram collocamus: *Et brachium tuum*, id eſt fortitudo tua:quia in brachiis habet homo fortitudinem: *Et illuminatio vultus tui*, id eſt,prudens conſilium, ſiue miracula quæ erant eis demonſtratió vultus tui,id eſt,gratiæ & beniuolẽtiæ tuę. Quid eſt quod talibus ſignis affuiſti in eis,vt præſens intelligereris? Nunquid enim quãdo nobis aliquo miraculo Deus adeſt, faciem ipſius oculis noſtris videmus? Sed effectu miraculi ſuam præſentiam inſinuat hominibus. Deniq; qui mirantur ad huiuſmodi facta,dicunt: Vidimus Deum præſentem. Hæc autem ideo feciſti eis. *Quoniam complacuiſti in eis*. Hoc eſt,ſic cum eis geſſiſti, vt placeres in eis,vt quiſquis eos attenderet quomodo cum eis ageretur, diceret: Quia verè Deus eſt cum illis, & Deus eos adiuuat. Sed quia hæc in figura contingebant illis (ſicut dicit Apoſtolus) ſcripta ſunt autem ad ædificationem noſtram: etiam titulus ad intellectũ eſt poſitus. Hoc opus domini quod de diſperſione gentium audiuimus facta temporaliter in patribus antiquis, etiam nunc videmus adimpleri ſpiritualiter in ſpiritualibus viris. Harum gentium mentionem Moyſes facit,vbi ait: Cum introduxerit te dominus Deus tuus in terram quam poſſeſſurus ingredieris,& deleuerit gentes multas coram te Hethæum & Gergeſæũ, Amorrhæum & Chananæum, Pherezæum & Heuæum & Iebuſæum: gentes ſeptem multo maiores numero quã tu es,& robuſtiores te: tradiderítque eas dominus tibi: percuties eas vſque ad internecionem. Septem iſtę gentes, ſeptem ſunt ſpiritualia vitia, quæ per gratiam Dei vnuſquiſque ſpiritualis miles exſuperans, exterminare penitus admonetur. Quòd verò maioris numeri eſſe dicuntur, hęc eſt ratio: quia plura ſunt vitia, quàm virtutes. Et ideo in catalogo quidem dinumerantur ſeptem nationes, in expugnatione verò earum ſine numeri aſcriptione ponuntur. Ita enim dicitur, Et deleuerit gentes multas coram te. Numeroſior eſt enim quàm Iſraël carnalium paſſionum populus, qui de hoc ſeptenario fomite vitiorum ac radice procedit. De Gaſtrimargia nanque naſcuntur commeſſationes & ebrietates: de fornicatione turpiloquia, ſcurrilitas ludicra, atque ſtultiloquia. De Philargyria mendacium, fraudatio, furta, periuria, turpis lucri appetitus, falſa teſtimonia, violentiæ, inhumanitas atque rapacitas. De ira homicidia, clamor & indignatio. De triſtitia rancor, puſillanimitas, amaritudo, deſperatio. De acedia ocioſitas, ſomnolentia, importunitas, inquietudo, præuaricatio, inſtabilitas mentis & corporis, verboſitas & curioſitas. De xenodochia contentiones, hæreſes, iactantia ac præſumptio nouitatum. De ſuperbia contemptus, inuidia, inobediẽtia, blaſphemia, murmuratio, detractio, aliaque plurima ſimilia. Quæ cùm ſint multo maioris numeri quàm virtutes, deuictis tamen illis ſeptem principalibus vitiis, ex quorum natura iſta procedunt, omnes protinus conquieſcunt, ac perpetua pariter internecione delentur. Quod autem hæ peſtes etiam robuſtiores ſint, manifeſtè naturæ ipſius impugnatione ſentimus: Fortius enim militat in membris noſtris oblectatio carnalium paſsionum, quàm ſtudia vir-

1.Corint.10.

Deuter. 7.

Ibid.

Rom.7.

tutum, quæ non niſi ſumma contritione cordis & corporis acquiruntur. Quòd verò iſtarum pernicioſarum gentium regiones ſalubriter poſ-
Iacob.1. ſidere præcipimur, ita intelligitur. Habet enim vnumquodque vitium in corde noſtro propriam ſtationem: ſed cùm Iſraëli populo, id eſt, virtutibus contra ſe dimicantibus fuerint vitia ſuperata, locum quem ſibi in corde noſtro concupiſcentiæ vel fornicationis ſpiritus retinebat, deinceps caſtitas obtinebit. Quem furor cœperat, patientia vendicabit. Quem triſtitia mortem operando occupauerat, ſalutaris & plena gaudio lætitia poſſidebit. Quem acedia vaſtabat, incipit excolere humilitas. Et ita ſingulis vitiis expulſis, eorum loca, id eſt affectus contrarios, poſſidebunt filij Iſraël, id eſt, animæ videntes Deum. Quia ergo omnipotens Deus quod corporaliter operatus eſt in antiquis patribus, etiam nunc operari ſpiritualiter non ceſſat in nobis: rectè ei dicit Eccleſia quod ſubditur: *Tu es ipſe rex meus & Deus meus.* Tu es ipſe non mutatus. Tempora mutata ſunt, creator temporum non mutatur. Tu me ſoles ducere, vt Rex: tu mihi ſoles ſubuenire vt Deus. *Qui mandas ſalutes Iacob.* Quid eſt, Qui mandas? etiam ſi tu per tuam prorſus ſubſtantiam atque naturam, qua es quicquid es, occultus es: nec per hoc quod es, interfuiſti patribus vt facie ad faciem te viderent. Tamen per quamlibet creaturam tu mandas ſalutes Iacob. Non ſolum per te ades, ſed per quancunque creaturam affueris, tu mandas, vt fiat hoc pro ſalute ſeruorum tuorum, quod faciunt quibus mandas. Tu es ipſe, inquit, per quem patres noſtri inimicos ſuos deſtruxerunt, rex meus, regens me ſpiritualiter ſecundum bonos mores & virtutes, vt iam non dominetur mi-
Rom.6. hi diabolus, nec vitia: neque regnet peccatum in meo mortali corpore. Et Deus meus, quia te adoro, te colo, qui mandas ſalutes Iacob, id eſt, qui per ſalutaria mandata tua ſaluas eos qui luctantur & vitia ſupplantant. Iacob enim ſupplantator interpretatur. Iſta præterita ſunt: de futuro quid erit? *In te inimicos noſtros ventilabimus cornu.* In te cornu noſtro, id eſt, fortitudine & defenſione noſtra, ventilabimus, id eſt, proiiciemus & diſpergemus inimi-
Matth.13. cos noſtros, tam carnales quàm ſpirituales: quod fiet in iudicio, vbi ſancti perfecti viri iudicando ſeparabunt malos à bonis, quomodo aliquis ventilando diuidit paleas à granis. Hoc eſt quod dominus diſcipulis ſuis pro-
Matth.19. mittit dicens, In regeneratione cùm ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos iudicantes duodecim tribus Iſraël. Tunc implebitur quod modò ſubditur: *Et in nomine tuo ſpernemus inſurgentes in nobis.* Modò ſpernunt, quia tuum nomen reclamamus, quia tibi vindictam relinquimus, quia humiles & pauperes propter nomen tuum ſumus: ſed in ipſo nomine cui credidimus, eos qui modò inſurgunt in nobis ad perſequendum, in futuro tanquam victos, ſicut viles & reprobatos deſpiciemus. Et benedico, in nomine tuo. *Non enim in arcu meo ſperabo,* Id eſt, in calliditate mea. Arcus à longè trahit. Ideo per arcum prouidentia vel prudentia humana deſignatur. Quaſi in arcu ſuo ſperat, qui in ſenſu cōfidit & prudētiæ ſuæ inni-
Iſa.5. titur. Vnde ſcriptū eſt. Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & corā vobiſmetipſis prudentes. Quo contrà Salomon nos admonet dicens: Habe fiduciam in

ciam in domino ex toto corde tuo,& ne innitaris prudẽtiæ tuæ.Non ſperat *Prouer.3.* ergo in arcu ſuo,qui in ſenſu ſuo & in prudẽtia ſua nõ cõfidit.*Et gladius meus,* Id eſt,armatura mea,fortitudo mea, *non ſaluabit me.* Quemadmodũ & patres noſtri non ſunt in gladio ſaluati.Hæc ſunt duo in quibus valde confidunt homines ſeculi:in calliditate propria, & virtute.Sed iſte totã ſaluationẽ ſuã in Deo conſtituit,cùm ſubiũgit: *Saluaſti enim nos de affligentibus nos.* Prę teritũ ponit pro futuro. Vſus enim prophetarum eſt ſic quædam præſcite futura, & tam certa habere,ac ſi iam ſint præterita.Ac ſi diceret:Saluabis nos in futuro ab his qui modò propter te affligunt nos. *Et odientes nos cõfudiſti.* Id eſt, perſeuerantes in odio noſtro cõfundes,& erubeſcere facies,oſtendendo eis mala quæ fecerũt,damna bonorũ quæ amiſerũt,pœnas æternas quibus puniẽdi ſunt.O quã fera,quã dura cõfuſio erit eis quibus dicetur: Amen dico vobis,neſcio vos.Et,Ite maledicti in ignẽ æternũ!Cõfuſis inimicis, *In Deo* *Matth.25.* *laudabimur tota die.* Tunc erit vnus dies,vna æternitas.Tunc laus erit vnicuique à Deo.Laudabimus & laudabimur:nos in te,& tu in nobis. *Et in nomine* *1.Corint.4.* *tuo.* Id eſt,ad honorem nominis tui, *Confitebimur tibi in ſeculũ*: quia ſcriptũ eſt: *Pſal.83.* Beati qui habitant in domo tua Deus,in ſeculũ ſeculi laudabunt te.Hæc futura ſic certa ſunt nobis,quomodo illa præterita quæ audiuimus à patribus noſtris.Sed quid modò? *Nunc autem repuliſti,* Id eſt,videris repuliſſe per hoc, ꝙ in præſenti *nos* permittis affligi *& confudiſti nos,* nõ in conſcientia noſtra, ſed in facie hominũ. *& non egredieris in virtutibus noſtris.* Procedimus ad inimicos noſtros,& tu nobiſcum non procedis:præualent illi,nos inualidi ſumus.Vbi eſt illa virtus tua?vbi eſt dextera & potentia tua?vbi mare ſiccatũ? vbi Ægyptij perſequentes fluctibus inuoluti?vbi Amalech reſiſtẽs in crucis *Exod.12.13.* *14.15.&17.* ſigno ſuperatus?Et non ingredieris in virtutibus noſtris.*Auertiſti nos retrorſum poſt inimicos noſtros.* Vt quaſi illi antè ſint,nos retrò: illi victores,nos victi deputemur.*Et qui oderunt nos,* diripiebantur ſibi: *diripiebant* nos tanquam in prædam *ſibi:* Alios trahentes,alios flagellãtes,alios in carcere mittẽtes,alios *Matt. 24.* occidentes. *Dediſti nos tanquã oues eſcarũ,& in gentibus diſperſiſti nos.* A nationibus quidã ex nobis mãducati ſunt.Hi ſignificãtur qui ſic paſsi ſunt,vt in corpus reuerterentur gentilium.Plangit eos Eccleſia,tanquã mẽbra deuorata. Vel in gentibus diſperſi ſunt,quãdo Petrus Romæ crucifigitur,Thomas in India moritur,& innumeri martyres per innumera loca occidũtur.Diſperſionẽ etiã illorũ dominus Ieſus pronũtiabat,cũ dicebat:Si perſecuti vos fue- *Matth. 10.* rint in vnã ciuitatẽ,fugite in aliã. *Vendidiſti populum tuũ ſine pretio.* Quaſi ſine pretio populus ſanctorũ martyrũ vẽdebatur, quãdo tam pretioſus ſanguis fundebatur,vt exẽplo eorũ nullus ad redẽptionem & ſalutẽ conuertebatur. Intantũ aliquando ſine pretio ſancti martyres habiti ſunt, intantũ perditi eſſe putati ſunt:vt qui eos occiderũt,etiã in hoc obſequium ſe præſtare Deo *Ioan.6.* æſtimarẽt.Quaſi ergo ſine pretio dabãtur,quãdo occidebantur, & neminẽ lucrabãtur. Et ſi aliqui erãt qui cõuerterentur in cõparatione martyrũ pauci erant.Et hoc eſt quod ſubdit: *Et nõ fuit multitudo in cõmutationibus eorũ.* Martyrũ ſcilicet,qui moriebãtur propter nomen tuũ ampliandũ:vel in cõmutationibus eorũ,quãdo occidebãtur martyres,non fuit multitudo congrega-

tionum, qui ſimul Deo ſeruirent in Eccleſiis, in monaſteriis, in diuerſis ordinibus, ſicut modò videmus in tẽpore pacis. Abſcõdebãtur enim propter perſecutiones, & alij ab aliis diuidebantur: vt melius latitarẽt, ne citius ſi ſimul multi eſſent, inuenirentur, caperentur. *Poſuiſti nos opprobriũ vicinis noſtris.* Tanta fuit perſecutio noſtra, quòd vicinis noſtris, id eſt, illis qui appropinquabant ad fidem & animum ſuum affectabant, eſſemus in opprobrium. Videntes enim mortẽ noſtrã ita probroſam, retrahebant ſe à fide. Et poſuiſti nos: *Subſannationem & deriſum his qui ſunt in circuitu noſtro.* Qui nos circũdant, vt capiant & occidant. Subſannatio fit per naſum, deriſio per os. *Poſuiſti nos in ſimilitudinem gentibus.* Hoc eſt in ſimilitudinẽ ponere, quãdo maledicẽtes homines ſimilitudinẽ dant de eo quem deteſtãtur: Sic moriatis, ſic puniatis, vt ille. Hodieque non deſunt hoſtes Chriſti Iudæi, contra quos quando defendimus Chriſtũ, dicunt nobis: Sic moriaris, quomodo & ille. Non enim illã mortẽ intuliſſent, ſi martyrij meritũ intelligere potuiſſent. Poſuiſti etiã nos *cõmotionem capitis in populis.* Cõmotio capitis, ſignũ eſt inſultationis. Vnde alibi dicitur: Locuti ſunt labiis, & mouerunt caput. Hoc fecerũt domino.
Pſal. 21. Hoc ſanctis eius, quos perſequi, quos tenere, quos illudere, quos tradere, affligere, occidere potuerunt. *Tota die* id eſt, aſſiduè *verecundia mea* tantorũ opprobriorum *contra me eſt.* Id eſt, ante conſpectũ meum. *Et confuſio faciei meæ cooperuit me.* Hoc à ſimili dicitur, quia quãdo cõfuſi erubeſcimus, facies noſtra rubore ſanguinis cooperitur. Quæ verecundia venit mihi *A voce exprobrantis,* id eſt, à parte reſiſtentis: *& obloquentis,* id eſt occultè detrahentis, vel contra veritatem loquentis. *à facie inimici,* id eſt, à præſentia ſiue inſtantia inimici in voluntate *perſequentis,* in actu. Quis hic intellectus? Quæ præterita ſunt, non in nobis fiunt: Quæ futura ſunt & ſperamus, non apparent. Præterita, in magna gloria tua eductus populus de Ægypto, liberatus à perſequentibus, ductus per gentes, expulſis gentibus collocatus in regno. Quid futura: Educendus populus de iſta Ægypto ſeculi duce Ieſu Chriſto, & apparente in gloria ſua ponendi ſunt ſancti ad dexteram, iniqui ad ſiniſtram,
Matth. 21. damnandi cum diabolo in æterna pœna: accipiendum nobis eſt regnum à Chriſto in ſempiternũ cum ſanctis. Hęc futura & præterita, in medio tribulatio. Quare? vt appareat animus colens Deum, quantum colat Deum: vt videatur verum gratis colat Deum, à quo ſalutem gratis accepit. Ergo vt
Matth. 10. hæc fides noſtra, qua purgamur, ad inuiſibilia præparetur, hoc eſt ad intellectum filiis Chore facta ſunt omnia iſta, vt detraherentur ſanctis ea quæ habebant, detraheretur & ipſa vita temporalis: vt non propter hęc ipſa temporalia colerent ipſum æternum, ſed amore illius caſto tolerarent hæc omnia, quę pro tempore paterentur. Deniq; quia intellexerunt hoc filij Chore, quid dicunt? *Hæc omnia venerunt ſuper nos, nec obliti ſumus te & iniquè non egimus in teſtamento tuo.* Secundum præcepta tua nos habuimus. Inter tot aduerſa, nec fide, nec operatione à te receſſimus. Magna hic martyrum conſtãtia & perfectio cõmendatur. Quid ad hoc de nobis dicturi ſumus? Qui ſi vel leue
1. Ioan. 4. verbum iniuriæ nobis ab aliquo illatum fuerit, mox ad iracundiam inardeſcimus, mentem amittimus, frenetici more loquimur, vindictam, ſi poſſumus

ſumus, exquirimus: ſi non poſſumus, odium in corde (quod eſt venenum diaboli) portamus. Obliuiſcimur Deum: obliuiſcimur charitatem, patientiam, iniquè agimus, in teſtamento Dei mandatorum eius præuaricatores facti. Adhoc igitur hæc ſcripta legimus, vt quanta pro amore Dei martyres ſancti pertulerunt, vigilanter attendamus, attendentes noſtram fragilitatem & impatientiam deploremus, & corrigamus. Sed adhuc quid dicant, audiamus. *Et non receſſit retrò cor noſtrum.* Sed ſemper ad ea quæ antè ſunt, nos extendimus, ad promiſſum brauium feſtinantes. Quando cor erigitur in ſpe, fit patiens in tribulatione. Cogitando præmia æterna, facilè tranſitoria deſpiciuntur tormenta. & cùm via vitæ diligitur, via ſeculi protinus declinatur. Vnde & ſubditur: *Et declinaſti,* Id eſt declinare feciſti *Semitas noſtras:* ſemitas carnalium cogitationum, deſideriorum, voluptatum. *A via tua* arcta & anguſta, quæ ducit ad vitam. Commendatio diuinæ gratiæ eſt. Quiſquis viam domini ingreditur, ne tanquam de iuſtitia ſua glorietur, præteritas vias ſuas ad memoriam debet reducere, & penſare de quantis concupiſcentiis & deſideriis malis, de quantis negligentiis & voluptatibus per gratiam ſuam liberauit eum miſericors dominus. Hinc Apoſtolus Paulus ait: Qui fui blaſphemus & perſecutor: nunc autem miſericordiã conſecutus. Semitas noſtras dominus declinat à via ſua, quando eo auxiliante agimus, quod ſcriptum eſt: Declina à malo, & fac bonum. In hoc autem ſemitas noſtras declinaſti: *Quoniam humiliaſti nos in loco afflictionis,* Id eſt in hoc ſeculo, in tempore noſtræ peregrinationis. Quia humiliauit nos Deus affligẽdo, ideo declinauit nos à ſuperbia noſtra: quatinus humiliati ſemitas noſtras relinqueremus, & ſequeremur vias domini. *Et ex illa humiliatione cooperuit nos vmbra mortis:* Non vera mors, ſed vmbra: non mors animæ, ſed mors carnis: vmbra mortis carnalis, mortalitas: vera mors, damnatio cum diabolo. Dictum eſt ſuperius, Quia non obliti ſumus te. Non enim eſſet nobis ſanitas, niſi nos tu requireres. Et hoc eſt quod ſubdit: *Si obliti ſumus nomen,* Id eſt honorificentiam *Dei noſtri,* vt à fide recederemus. *Et ſi expandimus manus noſtras ad Deum alienum,* venerandum & colendum, qui neque nos creauit, neque bonum nobis fecit: & ſi ſumus idolatræ, *Nonne Deus requiret iſta?* Sed non requiret à nobis. *Ipſe enim nouit abſcondita cordis.* Ipſe nouit quia non obliti ſumus eum: quod ex hoc apparet, quia inceſſanter mortificamur propter eum. Et hoc eſt quod ſubiungit: *Quoniam propter te mortificamur tota die.* Id eſt, aſſiduè. Multi laborant in hoc ſeculo, multi affliguntur, multi moriuntur propter aliud, non propter Deum. Ideo dicturus, mortificamur, rectè præmiſit Propter te: quia martyrem non facit pœna, ſed cauſa. Hinc beatus Petrus ait: Quæ enim gratia eſt, ſi peccatores & colaphizati ſuffertis? Sed ſi bene facientes & patiẽtes ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum. In hoc enim vocati eſtis. Quia Chriſtus paſſus eſt pro nobis, nobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius, qui peccatũ non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Qui cùm malediceretur, non remaledicebat: dum pateretur, non comminabatur. Aptè ergo ſubiunctum eſt: *Aeſtimati ſumus ſicut oues occiſionis,* ſcilicet vt nullatenus reputemur eſſe idonei,

Philip. 3.

Matt. 7.

1. Timo. 1.

Pſal. 33.

1. Pet. 2.

Iſa. 53.

niſi ad occiſionem. Bene ſancti viri ouibus comparantur, quia ſunt ſimplices, innocentes, morſum malitiæ non habentes. Hinc eſt quòd dominus
Ioan. 10. diſcipulos ſuos inſtruit, vbi ait: Oues meæ vocẽ meã audiunt. Et iterũ: Ecce
Matt. 10. ego mitto vos, ſicut oues in medio luporũ. Moyſes dicit ad Pharaonem: A-
Exod. 8. bominationes Ægyptiorũ immolabimus domino Deo noſtro. Oues Ægyptij edere dedignãtur. Sed quod abominãtur Ægyptij, hoc Iſraelitæ Deo offerũt: quia ſimplicitatẽ cõtinentiæ, quã iniuſti quiq; velut infima abiectáque deſpiciũt, hãc iuſti in virtutis ſacrificiũ vertunt: & excolẽtes recti puritatẽ ac mãſuetudinẽ, Deo immolãt: quã abominãtes reprobi fatuitatẽ putant. Duo ſunt martyrij genera: vnũ mẽtis, aliud corporis: vnũ manifeſtũ, aliud occultũ. Manifeſtũ eſt, quãdo propter Deũ corpus occiditur: occultũ eſt, quando pro amore Dei vitia reſecãtur. Vnde Apoſtolus nos admonet, dicẽs: Mortifi-
Coloſ. 3. cate mẽbra veſtra, quæ ſunt ſuper terrã: fornicationem, immũditiam, luxuriã, &c. Quia ergo viri ſancti dum Deo viuere, & mũdo mori appetũt, ſeſe inceſſanter affligũt, carnẽ ieiuniis macerãdo, culpas lachrymis lauãdo, vitia extinguẽdo: rectè voce eorũ nũc dicitur: Quoniã propter te mortificamur tota die. Æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. Sed in iis tribulationibus cõſtituti, quia in ſuis viribus nõ cõfidunt, domini adiutoriũ petunt, cũ ſubditur: *Exurge, quare obdormis Deus? exurge, & ne repellas in finẽ.* Dormire quieſcẽtis eſt, exur-
Matth. 8. gere pugnantis vel adiuuãtis. Dormiebat Chriſtus, & nauicula operiebatur fluctibus. Excitatus eſt, deprecantur eũ diſcipuli, imperat vẽtis & mari, & facta eſt trãquilitas magna. Sic & nunc laborat Eccleſia in mũdi huius periculis tanquam in fluctibus maris. Quaſi dormit dominus, quando non eripit. Excitatur deprecationibus, & adiuuat laborantes. Propterea quærit. Quare obdormis? quia quandiu quiſq; permittitur laborare, & dominus non vult adiuuare, incertũ eſt vtrum hoc ſit ex ira aut ex miſericordia: vtrũ eum velit ad tẽpus probare & corrigere, an ex toto relinquere. Propter hoc fit deprecatio, cũ ſubinfertur: exurge, & ne repellas in finẽ, id eſt ex toto. Si deſeris, nõ repellas. Si vis vt tribulemur, non velis vt frangamur. Si permittis vt tentemur, non ſinas vt pereamus. *Quare faciẽ tuã auertis?* Quaſi iratus, quaſi nõ adſis, quaſi oblitus ſis noſtri. *Obliuiſceris inopiæ noſtræ,* quòd propter te reliquimus terrena, & modò ſumus quaſi ſine ope, ſine ſolatio. *Et obliuiſceris tribulationis noſtræ?* quòd pro amore tuo tribulamur, & non eripimur. *Quoniã humiliata eſt in puluere anima noſtra.* Afflicta eſt per eos qui ſunt inſtabiles & infru-
Pſal. 1. ctuoſi, tanquã puluis: de quibus alibi dicitur, Non ſic impij, non ſic: ſed tanquam puluis: quem proiicit ventus à facie terræ. Intantum autem humiliata eſt in puluere anima noſtra, quòd etiam *conglutinatus eſt in terra venter noſter.* Pœnam nimiæ humilitatis videtur expreſſiſſe, quia quiſquis quando proſternitur, hæret in terra venter eius: vltra quò humilietur non habet. Iam peruenit vſque ad ſummum humiliatio. Veniat & miſeratio. Venter Eccleſiæ in terra conglutinatur, quando molliores & infirmi terrenis rebus ex deſiderio inhærent. Tales verò luget, & pro eis orat, cùm ſubiungit: *Exurge Deus adiuua nos: & libera nos propter nomen tuum.* Adiuua laborantes, libera oppreſſos: adiuua in bonis, libera nos à malis: & hoc nõ propter meritum

ritum noſtrum,ſed propter nomen tuum dilatandum & glorificandum, vt cognoſcaris & lauderis, qui es benedictus in ſecula. Amen.

TITVLVS PSALMI XLIIII.

IN finem,pro his qui commutabuntur filiis Chore ad intellectum, canticũ pro dilecto. Hoc epithalamium,id eſt carmẽ nuptiale,eſt canticum, id eſt auditoribus ad delectandum propoſitum. Habitum pro dilecto, id eſt pro Chriſti cõmendatione,qui eſt ſponſus Eccleſiæ,dilectus patris;ſecũdum illud:Hic eſt Matth.3. & 17.
filius meus dilectus. Et quare ſponſus cõmendetur,cauſa præmiſſa eſt,pro his qui commuta- Luc.3.
buntur in finem filiis Chore. Id eſt pro his qui trãsformabuntur de corpore humilitatis huius
in configuratione corporis claritatis Chriſti:qui primitus in hac vita fuerũt filij Chore,id eſt Philip.3.
imitatores paſſionũ crucifixi.quod canticum eſt propoſitum fidelibus ad intellectum, id eſt ad hoc,vt intelligant eminentiam diuinitatis & humanitatis Chriſti,qui Chriſtus cõmendatur in hoc pſalmo & ſecundũ humanitatem & ſecundum diuinitatem. Materia eſt in hoc pſalmo ſponſus & ſponſa,ſubaudis Chriſtus & Eccleſia. Hanc hoc modo exequitur. In prima parte ponit commendationem ſponſi,id eſt Chriſti. In ſecunda Eccleſiæ. Intentio eſt propheta in hoc pſalmo Deum patrem loquentem introducentis fideles exhortari,vt taliter viuere ſtudeant,quatinus ſe vni viro (ſubaudis Chriſto) virginem caſtam exhibeant: 1.Cor.11.
vt in nuptiis à dextris ſponſi ſui ſedeant.

PSALMVS XLIIII.

ERVCTAVIT cor meum verbũ bonũ:dico ego opera mea regi. Cor Dei patris verbũ eructauit, quia eius ſecreta & diuina eſſentia filiũ generauit, qui verè & ſingulariter bonus, quia ſicut ipſe ait, Nemo bonus,niſi ſolus Deus. Quæcunq; enim alia bona,aliun- Mar.10.
de ſunt bona:& nihil per ſe eſt bonum,niſi ipſe ſolus,qui ſummum eſt bonũ.
Ex his verbis oſtẽditur,quia verbũ conſubſtantiale eſt patri. Et ipſe pater o- 1.Ioan.5.
pera ſua regi dicit,quia cũ filio ſuo omnia diſponit:& per hoc quòd omni- Matth.11.
potẽs cũ patre intelligitur filius. Per cor ideo patris diuinitatẽ accipimus, Ioan.13.
quia ſicut per verbũ alicui intimamus ſecreta cordis,ſic per filiũ manifeſtata eſt diuinitas patris. Nemo enim nouit filiũ,niſi per patrẽ. Ne putares ali- Ioan.17.
quo cõiugio indiguiſſe Deũ,vnde filiũ generaret:eructauit(inquit)cor meũ Matth. 11.
verbũ bonum, id eſt ex meipſo ęternaliter genui filiũ. Hodie cor tuũ,homo
generat conſilium:nec quæris vxorẽ. Per conſilium natũ in corde tuo ædi- Ioan.1.
ficas aliquid,& antequam ſtet illa fabrica,ſtat conſilium, & ineſt iam quod factus es,in eo per quod facturus es. Laudas fabricam nondum exiſtentem:ſed in probatione conſilij. Ergo ſi per verbum omnia, & verbum de Hebr.1.
Deo:inſpice fabricam factam per verbum, & in iſto ædificio mirare conſilium. Dico(inquit)opera mea regi. Miraris quia ita dicit Deus? Sic dicere Roma.1.
Dei æternum eſt. Legitur in alio pſalmo:Semel locutus eſt Deus. To- Pſal.61. Hebr.1.
tiens locutus eſt Deus per prophetas,per Apoſtolos, per doctores: hodieque loquitur per ſanctos. Vnde ergo ſemel locutus eſt Deus, niſi propter verbum bonum? Et quare, Opera mea dico regi? Quia in ipſo Roma.11.
omnia opera Dei. Quicquid enim facturus erat in creatura, iam in verbo erat: ſicut in Euangelio dicitur, Quod factum eſt in ipſo, vita erat. Non Ioan.1.
tantùm

tantùm cum rege diſpono omnia, ſed etiam per eum omnia facio. Et hoc
eſt quod ſubdit: *Lingua mea calamus ſcribæ.* Lingua mea, id eſt ipſum verbum
(ponitur enim cauſa pro effectu) eſt calamus mei ſcribæ. Sicut enim ſcriba
per calamum imprimit figuras, ſic ego per verbũ meum operor creaturas,
Eſt autem ipſa creatura quædam nobis ſcriptura, in qua legimus & cogno-
Roma. 1. ſcimus Deum, teſte Apoſtolo qui ait: Inuiſibilia enim ipſius per ea quæ fa-
cta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque virtus eius & diuini-
Pſal. 148. tas. Et bene ait, *Velociter ſcribentis.* Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt. Veloci
ter Dei tale eſt, vt velocius nihil ſit. In ſcripturis enim ſcribitur litera poſt
literam, ſyllaba poſt ſyllabam, verbum poſt verbum, nec ad ſecundum tran
ſitur, donec primum finiatur. Ibi autem nihil velocius, vbi non ſunt muta-
tá verba: nec tamen aliquid præmiſſum eſt, cùm in vno ſint omnia. Com-
mendauit filium ſecundum diuinitatem, oſtendendo eum cõſubſtantialem
& compotentialem patri: modò commendat eum ſecũdum humanitatem,
ita: *Speciosus forma præ filiis hominum.* Quare non & apud angelos? Quid vo-
Hebr. 2. luit dicere præ filiis hominum, niſi quia homo? Ideo præ filiis hominum
ſpecioſus, quia immunis à peccato, quod alius nullus extitit homo. Quod
Ioan. 8. ait Specioſus forma, ad exaggerationem dicit: ſicut dicitur, Vita viuet. Iu-
Iſa. 53. dæorum perſonam gerebat propheta cùm diceret, Vidimus eum, & non ha
1. Cor. 2. bebat ſpeciem neque decorem. Quare? Quia non intellectum. Si enim co-
Ioan. 1. gnouiſſent, nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. Intelligentibus au-
Gal. 6. tem, & verbum caro factum eſt, magna pulchritudo. Mihi autem abſit glo-
riari (dixit vnus amicorum ſponſi) niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti.
Parum eſt vt non inde erubeſcas, niſi etiam glorieris. Quare ergo non ha-
buit ſpeciem, neque decorem? Quia Chriſtus crucifixus Iudæis ſcandalum,
1. Cor. 1. gentibus autem ſtultitia eſt. Quare autem in cruce habuit decorem? Quia
Ibidem. quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt quàm homines: & quod infirmum eſt
Dei, fortius eſt quàm homines. Nobis ergo iam credẽtibus vbiq; ſpõſus oc-
currat pulcher. Pulcher Deus verbum erat apud Deũ. Pulcher in vtero vir-
Ioan. 1. ginis, vbi non amiſit diuinitatem, & ſumpſit humanitatem. Pulcher natus in
Luc. 1. fans verbum, quia cùm eſſet infans, cùm ſugeret, cùm manibus portaretur,
Luc. 2. cæli locuti ſunt, angeli laudes dixerunt. Magos ſtella direxit. Adoratus eſt
Matth. 2. in præſepio cibaria manſuetorũ. Pulcher erat in cælo, pulcher in terra, pul-
Abacu. 3. cher in vtero, pulcher in manibus parentum, pulcher in miraculis, pulcher
Matth. 11. & 26. in flagellis, pulcher inuitans ad vitã, pulcher nõ curans mortẽ, pulcher de-
Ioan. 10. & 18. ponens animã, pulcher recipiẽs, pulcher in ligno, pulcher in ſepulchro, pul
cher in cælo. In intellectu audite canticũ, neq; oculos veſtros à ſplẽdore pul
chritudinis illius auertat carnis infirmitas. Sũma & vera pulchritudo gra-
Ioan. 1. tia eſt, vox prophetæ conuertentis ſe ad Chriſtũ. *Diffuſa eſt gratia in labiis tuis.*
Matt. 4. Lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtũ facta eſt. Venit
Luc 17. & 18. nobiſcũ, verbo gratiæ prædicãs pœnitentiã in remiſſionẽ peccatorũ. Tantã
Matth. 11. Ioan. 11. gratia diffuſa eſt in labiis Chriſti, vt ad vocẽ eius viderẽt cæci, ſanarẽtur le-
Luc 7. proſi, claudi ambularẽt, mortui reſurgerẽt. De diffuſione huius gratię dicit
Roma. 5. Paulus: Vbi abũdauit peccatũ, ſuperabundauit gratia. Et Ioãnes: nos, inquit,
Ioan. 1.

de pleni

de plenitudine eius accepimus,gratiã pro gratia. Et quia talis es: *Propterea benedixit te Deus in æternum.* Primũ teſtamentum terram promiſerat. Et aliud *Iſa.1.*
fuit promiſſum ſub lege,aliud ſub gratia: Terra Chananæorum Iudæis ſub
lege poſitis, regnum cælorũ Chriſtianis ſub gratia cõſtitutis. Itaq; id quod
pertinebat ad eos qui ſub lege erant,tranſiit: regnum cælorũ quod pertinet *Matth.19.*
ſub gratia poſitis,non tranſiit. Propterea hic Benedixit te Deus, nõ ad tem-
pus,ſed in æternum:& hîc enim & in futuro ſemper benedicetur Chriſtus.
Et tu talis rex, *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſimè.* Id eſt fortiter v-
tere verbo prædicationis tuæ,de quo Apoſtolus ait: Et gladiũ ſpiritus,quod
eſt verbum Dei. Per femur corpus dominicum intelligimus: quia in femori *Ephe.6.*
bus generationis eſt locus. Accinxit gladium ſuper femur,quia in carne aſ-
ſumpta Euangelium prædicauit. Hinc Veritas ait: Non veni pacem mitte- *Matth.10.*
re,ſed gladium. Gladius iſte ſeparat filium à patre, filiam à matre nurum à
ſocru. Litigat pater cum filio,quia vult filius ſeruire Deo. Ille promittit ter-
renam hæreditatem,iſte appetit cæleſtem. Ille pugnat,iſte repugnat. Sed for
tior eſt gladius ſpiritualis ſeparans, quàm natura carnalis copulans. Bene
autem ait, Super femur tuum potentiſſimè: quia quod infirmum eſt Dei,for-
tius eſt quàm homines. Potentiſſimè vſus eſt hoc gladio in carne, quia nõ ſo *1.Cor.1.*
lùm vicit homines,ſed etiam aëreas poteſtates: nõ ſolùm vitia deſtruxit,ſed *Ioan.*
etiam infernum ſpoliauit. Gladius iſte carnẽ domat, vitia reſecat, ſpiritum *Ephe.4.* *Pſal.67.*
roborat; virtutes nutrit,deſideria mala conſumit. Ecce accinctus eſt rex no-
ſter gladio ſuo. Audiamus iã quomodo pugnet,quomodo regnet,cũ quibus
armis procedat. *Specie tua & pulchritudine tua intẽde,proſperè procede,& regna.* Spe
cies poteſt referri ad innocentiã & morũ ſanctitatẽ: pulchritudo ad diuinita
tis decorẽ. Per hęc intẽdit Chriſtus,id eſt,intẽtus factus eſt,ne remiſſè ageret
ſed proſperè ꝓcederet ad bellũ,& vincẽdo regnaret. Vel dici poteſt: Proſpe
rè procede de vna gẽte ad aliã,& regna in acquiſitis ſecũdũ bono mores &
virtutes. Poteſt etiã intelligi hoc modo, Intẽde in ſpecie & pulchritudine tua
vt imaginẽ & ſimilitudinẽ,quã primo noſtro parẽti dediſti,in filiis eã reno- *Gen.2.*
uare & reformare digneris. Proſperè procede,proſperè ex vtero virginali *Philip.3.*
progredere: proſperè de ſepulchro conſurge: proſperè ab inferis ad patrẽ re
uertere. hæc enim omnia nobis proſpera Et fœlicia ſunt:& regna totius mũ *1.Cor.6.*
di imperio,precioſo ſanguine tuo redẽptor *Propter veritatẽ & mãſuetudinẽ & iuſtitiã.* Hæc enim omnia decẽt regẽ. Tu igitur regna,qui verus es & mãſue- *1.Pet.1.*
tus & iuſtus. *Et deducet te mirabiliter dextera tua.* Id eſt fortitudo,virtus & potẽ
tia tua. Sed quò deducet? Ad patrem. Quare mirabiliter? Quia mortuus dia- *Ioan.12.*
bolum ſuperaſti. Vel regnare dicitur Chriſtus,propter veritatem Euange-
lij, & manſuetudinem qua paſſus eſt, & iuſtitiam qua bonos & malos iudi-
caturus. Et deducet eum mirabiliter dextra eius, faciens diuina, patiens *Matt.16.*
humana. Malitias hominum ſternens bonitate ſua: adhuc deducit eum, *& 25.*
& vbi nondum dictum eſt de gladio, dicatur nunc de ſagittis. Multiplex
eſt enim armatura regis noſtri. *Sagitta tuæ acutæ.* Verba tua cor transfigen-
tia,amorẽ excitantia. Vnde dicitur in Cãticis: Vulnerata charitate ego ſum. *Cant.2.*
Secundũ hoc verba Dei vocantur ſagittæ, quòd occultè alliciunt homines

ad timo

ad timorem & amorem Dei.Secundum hoc gladius,quòd manifeſta & co
genti ratione homines Deo faciunt adhætere. Et per hoc, quòd ita inſtru-
ctus es ad pugnandum, *Populi ſub te cadent.* Te adorabunt,tibi humiliabun-
tur. Et vbi cadent? *In corde inimicorum regis.* Id eſt in eodem corde, in
quo prius inimicabantur tibi regi:vbi ſe erigebant aduerſus Chriſtum.Vbi
cadent ante Chriſtum,blaſphemabant Chriſtum, modò ſupplicant Chri-
ſto:ipſum appellant regem.Acceperunt ſagittas tuas.Ceciderunt ante te.In
corde vbi tu vides,ex inimicis amici facti ſunt. Occiſi ſunt inimici, viuunt
amici. Proſtrati ſunt ſuperbi, ſurgunt humiles: & facti ſunt *Sedes tua Deus*
in ſeculum ſeculi. Tu in illis reſides inæternum: iuxta quod ſcriptum eſt, Ani
Prouer.14. ma iuſti ſedes eſt ſapientiæ. *Virga directionis virga regni tui.* Virga hæc eſt iuſti-
Luc.17. tia.Tali virga rex noſter gubernat regnum ſuum,quod ſumus nos. Non au-
Hebr.7. tem regit, qui non corrigit. Quomodo ſacerdos eſt ad ſanctificandos nos,
ita rex ad regendos nos.Curui erant homines regni ſui,diſtorti erant, ſibi rè
gnare cupiebant,ſe amabant,non voluntatem ſuam Deo ſubdebãt:ſed eius
voluntatem ad ſuas concupiſcentias flectere cupiebant. Venit rex cum dire
ctionis virga.Direxit nos in iuſtitia, emendauit noſtram tortitudinem ſe-
cundum regulæ ſuæ rectitudinem. De hac virga alibi dicitur, Reges eos in
Pſal. 2. virga ferrea.Ideo ferrea,quia dura. Inflexibilis eſt iuſtitia. Alios regit,alios
conterit.Regit ſpirituales,conterit carnales. Bene dico virgam tuam eſſe di
rectionis,quia tu *Dilexiſti iuſtitiam.* Et in te & in aliis. *Et* intantũ quòd etiã
Odiſti iniquitatem. Et vt talis poſſes eſſe, *Propterea vnxit te* ſpiritualiter ô *Deus,*
Ioan.10.& *Deus tuus,* Id eſt tibi conſubſtantialis, *Oleo lætitiæ,* Id eſt ſpiritu ſancto: *Præ*
14. *conſortibus tuis.* Pluſquam cæteros homines quos tui regni eſſe tecum voluiſti
Hebr.1. conſortes.Rectè ſpiritus ſanctus oleo lætitiæ comparatur: quia ſicut oleum
& carnem nutrit,& dolorem repellit:ita ſancti ſpiritus vnctio mẽtem quam
repleuerit, & ſuauiter fouet,& hilarem facit. Hoc autem oleo ſpirituali præ
Ioan.3. conſortibus ſuis vnctus eſt Chriſtus, quia cæteris datus eſt ſpiritus ſanctus
Coloſ.2. per partes: in ipſo verò fuit omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.Et no
tandum quòd nõ ait, Feciſti iuſtitiam:ſed, Dilexiſti.Neque dixit, Reliquiſti
iniquitatem,ſed, Odiſti.Multi enim bona faciunt plus timòre pœnæ,quàm
amore iuſtitiæ:in quibus etſi actio videtur bona,volũtas tamen tenetur rea.
Qui etſi ex opere apparent iuſti,in eo tamen iniuſti ſunt, quo peccare vel-
lent,ſi impune poſſent. Relinquunt iniqua opera, ſed adhuc retinent deſide
ria praua. Profectus aliquis eſt in eo, quòd opera iuſtitiæ faciunt:ſed adhuc
ad conſequendum regnum Dei non eſt hoc ſufficiens, quia virtutem iuſti-
tiæ nondum in corde habent.Duo ergo ſunt quæ veraciter faciunt iuſtum:
Amor boni, & odium mali. Quiſquis hæc duo habere poteſt, vnctione ſan
cti ſpiritus dignus eſt, quæ ſanitatem & lætitiam præſtat animæ. Vnctus eſt
Deus à Deo. Vnctus audis? Chriſtum intellige. Chriſtus enim dictus eſt à
chriſmate. Hoc nomen quod appellatur Chriſtus, vnctionis eſt.Nec in alio
Exod.28. alibi vngebantur reges & ſacerdotes, niſi in illo regno, vbi Chriſtus prò
1.Reg.16. phetabatur. Vnctus eſt ergo Deus à Deo, quo oleo, niſi ſpirituali? Oleum
enim viſibile ſignum, eſt in ſacramento. Oleum ſpirituale virtus eſt. Deus

igitur

igitur homo, & ideo vnctus eſt Deus, quia homo Deus & factus eſt Chriſtus. Audiuimus qualis in ſe fuerit, dicatur nobis qualis fuerit in ſuis. *Myrrha & gutta & caſia à veſtimentis tuis, à domibus eburneis.* Tu es vnctus oleo præ conſortibus, & etiam à veſtimentis tuis, id eſt ab humanitate tua vel Apoſtolis tuis, qui ornant te & decorãt, ſicut veſtis ornat dominum, procedit myrrha & gutta & caſia, id eſt boni odores, & bona fama. Myrrha eſt ſpecies valde amara, de qua vngitur corpus mortui, vt non putreſcat, & pellit vermes. Per hanc ſignificatur mortificatio carnis, quæ valde amara eſt, & pellit vermes, id eſt tentationes diaboli, & ſeruat corpus & animam à putredine vitiorum. Gutta iterum ſpecies, quæ pellit tumores pulmonis, humilitas eſt, quæ pellit inflationem & omnem motum ſuperbiæ. Caſia herba eſt quæ creſcit in aquoſo loco, & creſcit in magnam altitudinẽ, & reddit magnum odorem. Fides eſt, quæ oritur in aquis baptiſmi, & creſcit in iuſtis multum; Ioan. 3. & bonam famam dat aliis. Hæc omnia nobis proceſſerunt ex humanitate Chriſti: vel adſunt Apoſtolis, qui hæc omnia nobis in ſemetipſis propoſuerunt in exemplo. Et hæc eadem proceſſerunt nobis à domibus eburneis, id eſt, ab ipſis ſanctis Apoſtolis: quæ dicuntur domus, quia dominus habitat Matth. 18. in eis: Eburnei vel propter fortitudinem, vel propter ſimplicitatis candorem: ſiue quia diuerſis tormentis inciſi, ſculpti, raſi, & elimati fuerunt. *Ex quibus delectauerunt te filiæ regum in honore tuo.* Ac ſi diceret, propter hæc odoramenta placuerunt tibi Eccleſiæ ſingulæ, quarum patres & rectores fuerunt Apoſtoli, qui eas genuerunt fonte baptiſmatis in honore non ſuo, ſed tuo. Ad hoc ſacramentum pertinet quod ſcriptum eſt in lege: Si mortuus fuerit Matth. 8. frater, accipiat vxorem frater eius, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo. Deut. 25. Matth. 22. Mortuus eſt Chriſtus: abſentauit ſe corpore: ſuſceperunt fratres eius vxorem eius Eccle- Roma. 4. ſiam, prædicatione Euangelij filios generaturi, non per ſeipſos, ſed per E- Matt. 12. 23. uangelium propter nomen fratris. In Chriſto Ieſu (inquit Paulus) per Euangelium ego vos genui. 1. Cor. 4. Itaque ſuſcitantes propter nomen fratris ſemen fra- 1. Cor. 1. tri ſuo, quotquot genuerunt non Paulinos, nõ Petrinos: ſed Chriſtianos nominauerunt. Hoc eſt in honore tuo, quia non quæſierunt honorem ſuum, ſed tuum. Ex his omnibus facta eſt vna ſponſa regi, vna regina, de qua ſubditur: *Aſtitit regina à dextris tuis, in veſtitu deaurato circundata varietate.* Regina ideo dicitur Eccleſia, quia bene regit filios ſuos. Aſtitit parata ſeruire à dextris tuis, id eſt in bonis tuis potioribus: in veſtitu deaurato, in ornatu virtutum, vbi maximè relucet ſapientia quæ per aurũ ſignificatur, ſicut ſcriptum Prou. 21. eſt: Theſaurus deſiderabilis requieſcit in ore ſapientis. Veſtitus reginæ huius & pretioſus eſt & varius in linguis variis. Alia lingua Affra, alia Syra, alia Græca, alia Hebræa, & alia illa & illa. Faciunt quinque iſtæ linguæ varietatem veſtis reginæ huius. Quomodo autem omnis varietas veſtis in vnitate concordat, ſic & omnes linguæ ad vnam fidem. In veſte iſta varietas ſit, ſciſſura non ſit. Ecce varietatem intelleximus de diuerſitate linguarum, & veſtem intelleximus propter vnitatem in ipſa varietate. Aurum quid eſt? Ipſa ſapientia. Quælibet ſit varietas linguarum, vnum aurũ prædicatur, non diuerſum aurũ, ſed varietas de auro: eandẽ quippe ſapientiam: eandẽ doctri-

nam & diſciplinam omnes linguæ prædicant. Varietas in linguis, aurum in ſententiis. Alloquatur propheta reginam iſtam, libenter enim illi cantat, & vnuſquiſq; noſtrûm: ſi tamen nouerimus vbi ſimus, & ad illud corpus pertinere conemur, & fide & ſpe pertineamus, vniti mēbris Chriſti. Nos enim alloquitur. *Audi filia & vide.* Alloquitur eā tanquā vnus de patribus, quia filiæ regū ſunt: etſi alloquitur propheta, etſi alloquitur Apoſtolus tāquā filiā. Sic enim dicimus: Patres noſtri prophetæ: patres noſtri Apoſtoli. Sic nos illos vt patres, illi nos vt filios, & vox vna paterna alloquitur vnā filiam. Audi filia & vide. Prius audi, poſteà vide. Ventum eſt ad nos cum Euangelio, & prædicatum eſt nobis quod nondum videmus: & audiendo credimus, & credendo vidimus. Audi, vt credas: munda cor fide. Ercùm cor mundauero, quid videbo? Beati mundo corde, quoniā ipſi Deum videbunt. *Et inclina aurem tuam.* Id eſt humiliter audi. *Et obliuiſcere populum tuum.* Scilicet ſectas Iudæorum, vel gentiū: ritus legales in Iudaiſmo, & idolatriam in gentilitate. *Et domū patris tui.* Id eſt conuerſationem diaboli. Vel domum patris tui, hoc eſt huius mundi vanitates, in quo quaſi in propria domo vſque modò diabolus regnauit. Cuius filia pro malorum operum imitatione fuiſti. *Et concupiſcet rex decorē tuum.* Id eſt te decoram, poſtquā ea quæ dicta ſunt, oblita fueris. Et ideo debes libenter audire quæ præcepta ſunt tibi. *Quoniam* ille qui concupiſcit te, non ſolùm eſt rex & ſponſus tuus, ſed *Ipſe eſt dominus Deus tuus.* Id eſt creator & dominator tui. Regi nubis Deo, ab illo dotata, ab illo decorata, ſanata, & redēpta. Quicquid habes vnde illi places, ab illo habes. Hæc quæ de Eccleſia dicta ſunt, vnuſquiſque noſtrûm ad ſe referre poteſt. Anima quę errore relicto rectè credit, de alienigena Deo adoptatur in filiā. Adoptata ergo inclinet aurem ſuam, & totam ſe tradat doctrinæ & intelligentię eorum quæ dicuntur. Obliuiſcatur primùm populū ſuum: & cum Abraham de Chaldæa egrediens, relinquat terram natiuitatis & cognationis ſuæ. Nemo dubitat patrē noſtrum antequam adoptaremur à Deo, fuiſſe de quo ſaluator ait: Vos de patre diabolo eſtis. Cùm ergo, inquit, antiqui patris fueris oblita, & per baptiſmum ſiue per pœnitentiam renouata: tunc concupiſcet rex decorem tuum. Talem ergo ſe præbeat anima, vt ametur à rege. Ipſe etenim dominus Deus eius, cui flectere debet genu & depoſita ſuperbia iugum humilitatis aſſumere. Et adorabunt eum etiam, *Et filiæ Tyri in muneribus.* Filiæ Tyri, filiæ ſunt gentium à parte ſignificans totum. Tyrus vicina huic terræ, vbi prophetia erat, gentes credituras in Chriſtū ſignificabat: quę adorauerunt dominum cum muneribus, iuxta quod ſcriptum eſt: Theſaurizate vobis theſauros in cælo. Et date eleemoſinam, & omnia munda ſunt vobis. Tyrus interpretatur anguſtia, & ſignificat peccatores quos diabolus comprimebat. Adorant igitur dominum filiæ Tyri, ſiquidem peccatores quos arctis vinculis diabolus angebat. Et hoc in muneribus, quia ſeipſos domino offerunt. *Vultum tuum deprecabuntur.* Id eſt deuotè precabuntur Deum, vt det eis poſſe peruenire ad tuam cōformitatem. *Omnes diuites plebis,* Id eſt omnimodi diuites, ſiue cōſules, ſiue duces, ſiue reges, ſiue imperatores. Det alibus diuitibus diſcipulū ſuum admonet Paulus, dicens: Præcipe diuitibus huius ſecu

Marginal notes: Matth. 5. & 25. — Matth. 5. — Ioan. 14. Ephe. 2. & 6. — Gal. 4. — Gene. 12. — Ioan. 8. — Matth. 4. — Philip. 2. Matth. 11. — Matt. 2. — Matt. 6. — Luc. 11. — 1. Timo. 6.

ius ſeculi non ſuperbè ſapere,nec ſperare in incerto diuitiarum:ſed in Deo viuo,qui præſtat nobis omnia abundanter ad fruendũ.Diuitesſint in operi bus bonis:facilè rribuãt,theſaurizẽt ſibi fundamẽtũ bonũ in futurũ.Poſtquã oſtendit dignitates Eccleſiæ,cõmendat eam eſſe laudabilem ſecundũ interiora,dicens: *Omnis gloria eius filia regis abintus*. Hinc Paulus ait:Gloria noſtra hæc eſt,teſtimonium conſcientiæ noſtræ.Fatuæ virgines oleum ſecum non ſumpſerunt,quia gloriam intra conſcientiam non habuerunt, dum hanc ab ore proximorũ quæſierunt.Et notandũ quòd omnes lampades, ſed non omnes oleũ habere dicuntur:quia plerunq; bona opera in ſe cũ electis & re probis oſtendunt,ſed ſoli ad ſponſum veniunt cum oleo,qui de his quæ foris egerunt,nõ foris ſed intus gloriã requirunt. Non ſolùm ergo bona agere,ſed eadẽ cum cautela magna cuſtodire neceſſe eſt:vt qui gloriatur,in domino glorietur. Et illa filia regis eſt *In fimbriis aureis circumamicta varietatibus.* Varietatibus quidem circumamicta eſt,quia fides,ſpes,charitas, prudentia, iuſtitia,fortitudo,temperantia eam vndiq; circundant. Hæ autem virtutes cum fimbriis aureis ſunt in Eccleſia, quoniam ſapientia,& ſcientia,& mira culorum fulgor ab his pendent.Fimbriæ ad ornamentum ponuntur in veſti mentis.Quaſi ergo ex varietatibus veſtimẽti fimbriæ aureæ procedunt, quã do ex virtutibus miracula clareſcunt. *Adducentur regi virgines poſt eam.* Apoſtolicam & primitiuã Eccleſiam pręcedentẽ multæ aliæ ſubſequuntur:virgi nes, id eſt integri & anima & corpore, adducentur regi ad ſeruiendum.Et in hoc notat quòd per ſe ad illam dignitatem venire nequeunt, niſi adducantur prædicatione,& gratia adiuuãte.Hinc ipſe ſponſus ait,Nemo poteſt venire ad me,niſi pater meus traxerit eum.Hîc fit cõuerſio ad ipſum regẽ, cũ ſubditur. *Proxima eius afferentur tibi.* Non enim quæ afferentur alienæ ſunt, ſed proximæ eius,ad eam pertinentes.Per virgines poſſumus intelligere illas animas,quæ ſemper integritatem carnis ſeruantes,in virginitate ſua cæleſti ſponſo ſeruierunt:& ipſæ in primo gradu ſunt. Sunt aliæ,ſi non virgines,tamen continentes,quæ quanuis in eodem gradu non ſint,tamen ſunt proximæ:quia poſt lapſum carnis continentiam ſtuduerunt ſeruare mẽtis. Inter has proximas coniugatorum ordo,qui ab aliena coniunctione ſe cuſtodiuit,continetur.Hæ ergo quæ ſequuntur Eccleſiam,& in primo ponuntur gradu,quæ in virginitate corporis & animæ perſeuerant:& proximæ,id eſt viduæ,& in matrimonio continentes:omnes, *Afferentur in lætitia & exultatione.* quia in præſenti quoque Eccleſia valde lætãtur ſancti de puritate ſuæ conſcientię.Et de hac deinde *Adducẽtur in templum regis,* Id eſt in ſupernã Ieruſalẽ.In templũ adducẽtur,quaſi ſacerdotes Dei, in thalamũ quaſi ſpõſę regis & ſponſi.Vel adducentur in tẽplum,id eſt ad hoc,vt ſint templũ regis:vt tanquã in tẽplo dominus habitet in eis.Iuxta quod Paulus ait:Templũ Dei ſanctũ eſt,quod eſtis vos.In vnitate eſt templũ regis.Lapides viui ſunt fideles Dei.Nõ eſt hoc tẽplum ruinoſum,non diſciſſum,non diuiſum. Iunctura lapidum viuentiũ,charitas eſt.Duce ergo gratia adducẽtur in tẽplum regis, in vnitatẽ perfectę charitatis:vbi poſſint in ęternũ laudare Deũ. Deinde alloquitur Eccleſiã,dicẽs: *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij.* Genuerunt te Apo-

Matth. 6. | 2. Corin. 1. | Matt. 25. | 2. Cor. 10. | Ioan. 6. | 1. Pet. 2. | Apoc. 5. | 1. Cor. 3. 6.

ſtoli. Ipſi miſſi ſunt, ipſi prædicauerũt, ipſi ſunt patres, ipſi ſunt recepti in gloria: & loco illorum nati ſunt filij: conſtituti ſunt epiſcopi. Non te ergo putes deſertam, quia non vides Paulum, quia non vides eos per quos nata es. De prole tua tibi creuit paternitas. Nati ſunt filij tibi ad opus tuum. *Cõstitues eos*, Id eſt, ſtabiles facies in fide & opere. *Principes* magiſtros & doctores. *Super omnem terram.* Id eſt Eccleſiam per omnes partes terræ diffuſam. Et quia ita eſt ordinata Eccleſia & confirmata, ideo *Memor ero nominis tui domine.* Id eſt famæ & gloriæ tuæ memoriam agam *in omni generatione*, diffuſa in omni terra: *&* deinde in *generationem*, ſuccedentem. *Propterea* etiam *Populi* qui futuri ſunt, videntes tantam gloriam Eccleſiæ tuæ *confitebuntur tibi*, Id eſt, laudabunt te, tanquam auctorem & gubernatorem, *in æternum*, per totam hanc præſentem vitam. Non quia hæc vita ſit æterna, ſed ſecundum eorum intentionem & deuotionem: quia ſi ſemper viuerent, hîc ſemper laudarent. *Et in ſeculum* ſubſecutiuum huius *ſeculi.* O fœlices illi, qui dominum laudare merebuntur in ſeculum ſeculi!

TITVLVS PSALMI XLV.

IN finem filiis Chore pro arcanis pſalmus David. Pſalmus iſte attribuitur filiis Chore, id eſt imitatoribus crucifixi, Apoſtolis ſcilicet inuitantibus futuros filios Chore, vt in finem tendant, id eſt in perfectionẽ: Qui enim perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Et agunt pro arcanis manifeſtãdis. In hoc Matth. 24. *pſalmo manifeſtatur aduentus Chriſti, qui multùm occultus erat, & conuerſio Apoſtolorũ* Acto. 13. *à Iudæis ad gentes, & ſaluatio Iudæorum in nouiſſimis temporibus, & pax in eius tempore* Iere 33. *natiuitatis inter Deum & hominem. Materia eſt aduentus Chriſti, de quo cuncta arcana* Coloſ. 1. *quæ dicta ſunt, proceſſerunt. In prima parte oſtẽdit omnem ſpem in aduentu Chriſti, & in tranſitu Apoſtolorum ad gentes. In ſecunda parte oſtendit Eccleſiam eſſe fundatam in Chriſto, cui ſubiciuntur gentes & regna. In tertia admonet nos Deus, vt attendamus opera* Matth. 16. *iſtius domini. Intentio eſt vt homines ſpem ſuæ liberationis conſtituant in aduentu Dei: vel certificare nos de ipſo aduentu, & de ſaluatione gentium. Proponit ſe primitiua Eccleſia in hoc pſalmo poſteris exemplum patientiæ, videlicet vt non deficiant ſub tribulationũ pondere, cùm eos audiant, qui ſalutẽ omniũ quærebant, tot & tanta pertuliſſe patiẽter.*

PSALMVS XLV.

D*EVS noſter refugium & virtus.* Ille qui eſt Deus omnium poteſtate, noſter autem voluntate & gratia, eſt nobis refugium, id eſt & ſecuritas. Et quia multa ſunt refugia, quæ non ſunt tuta: ideo ſubiungit, *Et virtus*, virtuoſum, inexpugnabile refugium. Sunt quædam refugia, vbi non eſt virtus, quò quiſque cùm fugerit, magis infirmatur quàm cõfirmatur. Cùm fugis (verbi gratia) ad aliquem in ſeculo magnum, vt facias tibi potentem amicum, refugium videtur. Tanta tamen huius ſeculi incerta ſunt, & ita mala potentium quotidie crebreſcunt, vt cùm ad tale refugium confugeris, plus ibi timere incipias. Anteà enim cauſæ tuę tantùm timebas: cũ ad talẽ refugeris, & de illo timebis. Multi enim cùm ad talia refugia confugiſſent, cadẽtibus illis ad quos confugerunt, & ipſi quæſiti ſunt, quos nemo quæreret, niſi ad talia confugiſſent. Nõ autẽ refugium noſtrum eſt tale, ſed refugium noſtrum virtus eſt. Cùm illuc confugerimus,

tuti

tuti erimus. Er non tantùm defendit nos ab inimicis, ſed etiam eſt *adiutor noſter*, vt non ſolùm non vincamur, ſed vt alios vincere poſſimus. *in tribulationibus quæ inuenerunt nos nimis.* Quoniam tribularemur ſuprà quam ferre poſſet 1. Cor. 10.
fragilitas carnis, niſi iuuaremur auxilio diuinitatis. Aliud eſt inuenire tribulationes, aliud à tribulationibus inueniri. Tribulationes inuenimus, quando iam præmeditatas ſuſtinemus. Ipſæ verò inueniunt nos, quando inopinatos intercipiūt. Grauius autem feriunt tela quæ præuiſa non ſunt. Quia ergo martyres ſancti tanta aliquando tormenta paſſi ſunt, quanta nec cogitare antè potuerunt, nimis à tribulationibus inueniri ſe aſſerūt. Nimis eſt quod cogitari vel ferri non poteſt. Sed quoniam ab omnipotenti Deo auxilium & virtutem percipiunt, inter ipſa nimia tormenta inuicti atq; intrepidi perſiſtentes dicunt: *Propterèa nō timebimus, dum turbabitur terra, & transferentur mōtes in cor maris.* Paulo antè ſoliciti, & ſubito ſecuri ex tribulationibus nimis, in magna tranquilitate poſiti. Nihil timere magna tranquilitas eſt in mente. Turbetur terrá, turbetur mare, turbentur omnia elementa: Dei ſeruus intrepidus manet. Mare autem ſignificat hoc ſeculum, in cuius maris comparatione tanquam terra videbatur gens Iudæorum. Non enim Idolatriç amaritudine tegebatur, ſed erat tanquā arida, ipſa amaritudine gentium tanquam mari circundata. Futurum erat, vt turbaretur terra, id eſt illa ipſa gens Iu- Iſa. 2.
dęa, & transferrentur montes in cor maris. Et primò ipſe mons magnus paratus in cacumine montium. Deſeruit enim gētem Iudęorum, & factus eſt in gentibus, tranſlatus de terra ad mare, transferentibus Apoſtolis, quibus dixerat: Si habueritis fidem in vobis tanquam granum ſynapis, dicetis mōti Math. 17.
huic, Tollere & mittere in mari, & fiet. Id eſt per veſtram fideliſſimam prędicationem fiet vt mons iſte, hoc eſt vt ego ipſe glorificer in gentibus, agnoſcar in gentibus, prædicer in gentibus: & fiat quod de me prędictū eſt. Po- Pſal. 17.
pulus quem non cognoui, ſeruiuit mihi. Quando autem & illi montes trāſlati ſunt, & hoc indicet nobis ſcriptura Dei. Quādo Apoſtolus prædicabat Iudæi reſpuerunt verbum, & ait Apoſtolus Paulus: Ad vos miſſi eramus: ſed Act. 13.
quia reſpuiſtis verbum Dei, imus ad gentes. Sic tranſlati ſunt mōtes in corde maris. Verè autem gentes crediderunt montibus, vt in corde maris eſſent montes illi, non ſicut Iudæi, de quibus dictum eſt, Populus hic labiis me ho- Iſa. 26. Math. 15.
norat, cor autem eorum longe eſt à me. Hoc enim in nouo teſtamento pro- Ier. 31.
mittit dominus per prophetam dicēs, Dabo leges meas in cordibus eorum. Hebr. 8. & 10.
Hæ leges, hæc pręcepta per Apoſtolos indicta omnium gentiū fidei & credulitati, montes dicti ſunt tranſlati, à montibus in corde maris. Tunc non timebimus nos qui compuncti ſumus corde, ne fuerimus de numero reproborum Iudæorum, tanquam ramorum fractorum. Crediderūt enim & acceſſerunt Apoſtolis. Timeant ergo illi, quòs deſerunt mōtes. Nos à montibus non receſſimus: & quando trāſlati ſunt in corde maris, ſecuti ſumus. Quid iā ſequitur ex eo, quòd tranſlati ſunt mōtes in corde maris? Attēdite & videte veritatē. Hæc enim quando dicebantur, obſcura erant, quia nondū contigerant: nunc autem quis iā non facta cognoſcat? Liber ſit tibi pagina diuina, vt hæc audias. Liber ſit tibi orbis terrarum, vt hęc videas. In iſtis codici-

Roma. 1. bus ea non legunt, niſi qui literas norunt. In toto mundo legant & idiotæ. Quid ergo factum eſt, dum tranſlati ſunt montes in corde maris? *Sonuerunt, & turbatæ ſunt aquæ eorum.* Quando prædicabatur Euágelium. Quid eſt hoc? *Acto. 17.* Peregrinorũ dæmoniorum videtur iſte anũtiator eſſe. Hoc Athenienſes. Epheſij autem quo tumultu occidere Apoſtolos voluerunt, quando in thea *Acto. 19.* tro pro Diana ſua tantum ſtrepitum fecerunt, vt clamarent, Magna Diana Epheſiorum. Inter quos fluctus & ſonitus maris non timebant, qui ad refu *Philip. 1.* gium illud confugerãt. Denique Apoſtolus Paulus volebat intrare in theatrum, & à diſcipulis reuocatus eſt: quia neceſſarium erat adhuc in carne manere propter ipſos. Sed tamen ſonuerunt & turbatæ ſunt aquæ eorum. *Conturbati ſunt montes in fortitudine eius.* Cuius? Nunquidnam maris, an potius Dei, de quo dictum eſt, Refugium & virtus, adiutor in tribulationibus quæ inuenerunt nos nimis? Turbati ſunt enim montes, id eſt potentes huius ſeculi. Alij enim ſunt montes Dei, alij ſunt montes ſeculi. Quibus caput eſt diabolus, montes ſeculi: montes Dei, quibus caput eſt Chriſtus. Sed per iſtos montes turbati ſunt illi montes. Tunc dederunt leges contra Chriſtianos, quan *Matt. 28.* do turbati ſunt montes. Sonantibus fluctibus & montes turbati ſunt, & factus eſt terræ motus magnus commotis aquis. Sed cui hæc? Ciuitati illi fun *Matt. 7.* datæ ſupra petram. Sonent aquæ, turbentur montes annunciato Euangelio. Quid tu ciuitas Dei? Audi quod ſequitur. *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei.* Conturbantur montes, cum ſæuit mare, non deſerit Deus ciuitatẽ ſuam per impetus fluminis. Qui ſunt iſti impetus fluminis? Inundatio illa Spiri *Ioan. 7.* tus ſancti, de qua dominus dicebat: Qui ſitit, veniat & bibat. Qui credit in me, flumina aquæ viuæ fluent de ventre eius. Ergo hæc flumina fluebant de ventre Petri, Pauli, Ioannis, aliorum Apoſtolorum, aliorum Euangeliſtarum fidelium. Hæc flumina cùm fluerent ab vno flumine, multi impetus fluminis lætificabant ciuitatem Dei. Nam vt noueritis hoc de ſpiritu ſancto *Ioan. 7.* dictum, in eodem Euangelio conſequenter Euangeliſta dicit: Hoc autẽ dicebat de Spiritu ſancto, quẽ accepturi erant hi qui in eũ erant credituri. Spi *Mar. 16.* ritus autẽ nõdum erat datus, quia Ieſus nondũ erat clarificatus. Glorificato *Acto. 2.* *Matt. 28* Ieſu poſt reſurrectionem: glorificato poſt aſcenſionẽ die Penrecoſtes venit Spiritus ſanctus, impleuit credẽtes, locuti ſunt linguis: prędicare Euangeliũ cœperũt gẽtibus. Hinc ciuitas Dei lætificatur, dũ mare turbaretur ſonitu aquarũ ſuarũ, dum mõtes turbarẽtur, quærẽtes quid agerẽt, quomodo nouã doctrinã pellerẽt, quomodo gentis Chriſtianorũ de terra eradicarẽt. Cõtra quẽ? Contra fluminis impetus lætificãtes ciuitatẽ Dei. Et ſequitur: *Sãctificauit tabernaculum ſuum altiſſimus.* Si ergo ſequitur ſanctificationis nomen, manifeſtum eſt fluminis illos impetus de Spiritu ſancto intelligendos, quo ſanctificatur omnis pia anima credens in Chriſtum, vt fiat ciuitas Dei. Vnũ flumẽ vnus ſpiritus eſt, qui in ſeptẽ cornua diuiditur, quę ſunt ſpiritus ſapientiæ & *Iſa. 11.* intellectus, ſpiritus cõſilij & fortitudinis, ſpiritus ſciẽtiæ & pietatis, & ſpiritus timoris domini. Ideo Spiritus ſanctus dicitur flumẽ: quia concupiſcentias & ardores carnis extinguit. Impetuoſum autem, quia nemo ei reſiſtit. Eccleſia dicitur ciuitas, vel propter concordiam habitantium, vel propter

munitio

munitionem virtutum,vel quia legem habet & regem.Hanc intantum læti *Epheſ.4.*
ficat ſpiritus,vt glorietur etiam in tribulationibus. Dicitur & tabernacu- *Rom.5.*
lum,quia in ea domino militatur. Et hoc tabernaculum ſanctificatur per
ſpiritum.Omnis enim qui habet Spiritum ſanctum,ſanctus eſt:Et qui hunc
non habet,ſanctus eſſe nõ valet.Non ſolùm lætificat & ſanctificat Deus Ec-
cleſiam ſuam,ſed etiam in medio eius eſt, ne moueatur de bono ad malum.
Et hoc eſt quod ſubdit: *Deus in medio eius non commouebitur.* Ergo ambitur lo-
co Deus?Et lata ſunt quæ circundant,in anguſto eſt qui circundatur.Abſit:
Nihil tale cogiteris de Deo, qui nullo capitur loco: cui ſedes eſt conſcien-
tia piorum.Et ita ſedes Dei eſt in cordibus hominum, vt ſi homo ceciderit *Acto.17.*
à Deo,Deus in ſe maneat: non quaſi cadat,non inueniendo vbi ſit. Magis *Sapien.7.*
enim te ſubleuat vt in illo ſis,quando incumbit:vt ſi ſe ſubduxerit, cadas tu:
Tu te ſi ſubduxeris,non cadet ille. Quid ergo eſt, Deus in medio eius? Hoc *Math.21.*
ſignificat quod æquus eſt omnibus Deus, & perſonam non accipit. Quo- *Acto.10.*
modo enim illud quod in medio eſt,paria habet ſpatia ad omnes fines: ita *Math.18.*
Deus in medio eſſe dicitur, æqualiter omnibus conſulens. In medio eſt, *Luc.22.*
id eſt,in communi:quia omnibus æqualiter propoſitus eſt. Vel ideo, quia
eſt columna,quæ ſuſtentat omnes partes domus.Et non ſolùm ſuſtentat ne
corruat, ſed etiam *Adiuuabit eam Deus* ad bene operandum: *manè*, id eſt,
in principio conuerſionis. *diluculo*, hoc eſt, illuminatione Spiritus ſancti.
Manè dicitur propriè ante lucem:Diluculum eſt, quãdo primò oritur dies.
Quando pro peccatis quæ fecimus,ad pœnitentiam ſiue ad conuerſionem
properamus: relictis tenebris ad lucem propinquamus: hoc eſt manè no-
ſtrum.Sed poſt manè,fit diluculum: quia per initium conuerſionis venitur
ad originem & lumen virtutis. Sed quia hoc non fit viribus noſtris,ſed di-
uino adiutorio,rectè nunc dicitur:Adiuuabit eam Deus mane diluculo. Et
non ſolùm Eccleſia firma eſt, quia Deus in medio eius eſt: ſed per eius
prædicationem venerunt alij ad conuerſionem. Vnde & ſubditur: *Con-* *Lucæ.5.*
turbatæ ſunt gentes, Bona conturbatione ad pœnitentiam, *& inclinata ſunt*
regna. Et principes vel religiones humiliati. Iuxta quod ſcriptum eſt: Et *Pſal.71.*
adorabunt eum omnes reges,omnes gentes ſeruient ei. Et vnde hoc conti-
git?ſequitur,& dicit: *Dedit vocem*, id eſt,prædicationem *ſuam, & mota eſt*
terra. Id eſt, terreni ad conuerſionem. Hæc eſt illa vox de qua idem Pſal-
miſta alibi dicit: Vox domini in virtute. Vox domini in magnificentia. *Pſal.28.*
Hanc vocem dedit per Apoſtolos,& mota eſt terra de infidelitate ad fidem,
de vitiis ad virtutes,de diabolo ad Deum. Quis eſt qui dedit vocem ſuam?
Dicant Apoſtoli,dicat Eccleſia,dicat populus innouatus:*Dominus virtutum*
nobiſcum: ſuſceptor noſter Deus Iacob. Quis non mouetur hac voce? Quis non
cõtremiſcit gaudio?Quis non de tanta gratia miratur? Dominus virtutum,
dominus angelorum,ipſe eſt nobiſcum in carne. Suſceptus eſt à nobis, &
ſuſcepit nos.Accepit noſtram humanitatem,ſuſcepit nos in ſuam diuinita- *Phil.2.*
tem: Factus eſt particeps noſtræ mortalitatis, vt nos faceret participes *Rom.8.*
ſuæ immortalitatis.Dicant ergo Chriſtiani quod non poſſunt dicere Iudęi,
aut Pagani,aut Hæretici: Dominus virtutum nobiſcum. Hoc & ipſe pro-

Ierem.31. miſerat per prophetam ſuum dicens: Et inhabitabo & inambulabo in eis, & ero illorum Deus, & ipſi mihi populus. Hinc ipſa Veritas diſcipulis ſuis ait:
Matth.28. Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi. Ipſe dominus virtutum & Deus Iacob, ipſe dat virtutes eis qui ſpiritualiter ſunt Iacob, id eſt, qui luctantur cum carne, & qui vitia ſupplantant. Iacob enim dicitur
Matth.11. ſupplantator. Et quia admirabilis & ſalubris eſt iſta gratia, omnes inuitando & admonendo ſubiungit: *Venite & videte*, id eſt, credite, & intelligite *opera domini*, quæ operatus eſt propter nos. Eamus, inquit Eccleſia, obliuiſcamur ea quæ retrò ſunt. Tranſeamus de terrenis ad ſpiritualia: & oculis cordis videamus *quæ poſuit prodigia*, id eſt, in ſignum. Prodigia enim dicuntur, in quibus aliud ſignificatur quàm videtur: *ſuper terram*, id eſt, ſuper terrenos. Quæ ſunt illa? *auferens bella vſque ad finem terræ*. Pacem enim fecit inter
Ephe.2. Deum, & hominem: & idolatriam, & cultum veteris legis abſtulit, per quæ
Coloſ.1. diſcordabant Iudæi & gentes, & fecit vtrunque vnum. Et illa pax Dei ad
Pſal.121. homines non fuit in vna ſola terra, ſed vſque ad fines terræ. A ſolis enim ortu vſq; ad occaſum laudabile nomen domini. Aufert etiam in nobis dominus bella, quando extinguit repugnantia vitia. Vnde & ſubditur: *Arcum conteret & confringet arma, & ſcuta comburet igni*. Arcum, arma, ſcuta, ignis. Arcus eſt inſidiæ. Arma publica impugnatio: ſcutum vana præſumptionis protectio. Ignis quo iſta comburuntur, eſt ille de quo do-
Luc.12. minus ait: Ignem veni mittere in terram. Et de quo igne dicit in pſalmo:
Pſal.18. Non eſt qui ſe abſcondat à calore eius. Feruente igne iſto, nulla in nobis impietatis arma remanebunt. Neceſſe eſt vt omnia confringantur, conterantur, comburantur. Remaneas inermis, nullum habēs adiutorium tuum, & quo magis infirmus es, nulla tua arma habens, tanto magis te ſuſcipit, de quo dictum eſt: Suſceptor noſter Deus Iacob. Valebas enim quaſi per te: comburaris in te. Perde arma quibus præſumebas. Audi dominum dicen-
2.Corin.12. tem: Sufficit tibi gratia mea. Dic & tu: Quando infirmor, tunc potens ſum. Apoſtoli vox eſt. Omnia arma perdiderat tanquam fortitudinis ſuæ, qui di-
Ibidem. cebat: Ego autem non gloriabor, niſi in infirmitatibus meis. Quando autem dominus ſuſcipit, nunquid inermes dimittit? Armat nos ſed illis ar-
2.Corint.10. mis Euangelia ſticæ veritatis, continentiæ & ſalutis, fidei, ſpei, charitatis. Hæc arma habemus, ſed non à nobis. Arma autem quæ à nobis habuimus, arſerunt: ſed tamen igne illo ſancto accenſi ſumus. Prius inuitati ſumus ad videnda opera domini. Iam ipſe dominus nos inuitat ad videndum ſe dicens: *Vacate, & videte, quoniam ego ſum Deus*. Vidiſtis opera mea. Iam præparate vos ad videndum artificem ipſum. Et vt ad hoc idonei ſitis: Ceſſate à terrenis: vacuate vos à malis: Nullus tumultus in mente ſit.
Matth.5. Omnia ſint pacata, omnia mundata. Beati enim mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Ad hoc iam relinquimus impedimenta mundi & curas ſeculi, atque ad monaſterij acceſſimus ſecretum: vt liberius vacare poſſimus Deo, non his rebus quibus noſter delectetur aduerſarius. Certum eſt enim quòd quando ocioſi & negligentes ſumus, quando cæleſtibus deſideriis animum non attollimus, quando ab amore Dei refrige

refrigeſcimus, quando diem expendimus in fabulis, in cogitationibus prauis: magis tunc vacamus diabolo quàm Deo. Hoc ſignificat quod ſcriptum eſt: Viderunt eam hoſtes, & deriſerunt ſabbata eius. Sabbatum requies dicitur. Et ſabbata noſtra hoſtes derident, quando nos maligni ſpiritus otioſitatibus & vanitatibus vacare vident. Illud ergo habere ſtudeamus quod in nobis maximè dominus deſiderat, id eſt, mentem ab omni malitia liberam & deuitatis his quibus ſpiritus ſanctus offenditur, humilitati, quieti, charitati operam demus: vt impleatur à nobis quod dicitur: Vacate & videte quoniam ego ſum Deus. Sic enim Deum videre merebimur, ſi priùs ab illicitis ceſſare, & mente tranquilli eſſe ſtudeamus. Paulo antè dixeram terræ nomine ſignificari gentem Iudæorum. Maris nomine cæteras gentes. Tranſlati ſunt montes in corde maris. Conturbatæ ſunt gentes, inclinata ſunt regna, dedit vocem ſuam Altiſſimus, & mota eſt terra. Dominus virtutum nobiſcum, ſuſceptor Deus Iacob. Facta ſunt miracula in gentibus, impletur fides in gentibus, ardent arma præſumptionis humanæ, vacatur in tranquillitate cordis, vt cognoſcatur Deus auctor omnium munerum ſuorum. Et poſt ipſorum clarificationem nunquid deſerit & plebem Iudæorum? De qua dicit Apoſtolus: Dico enim vobis, vt non ſitis vobis ſapientes: quia cæcitas ex parte in Iſraël facta eſt, donec plenitudo gentium intraret, id eſt, montes huc transferrentur, vt nubes hîc pluerent, hîc dominus tonitruo ſuo regna inclinaret, donec plenitudo gentium intraret. Et quid poſtea? Et ſic omnis Iſraël ſaluus fieret. Ideo & hîc ipſum ordinem ſeruans: *Exaltabor*, inquit, *in gentibus, & exaltabor in terra*. Id eſt, in mari, & in terra: vt iam omnes dicant quod ſequitur: *Dominus virtutum nobiſcum ſuſceptor noſter Deus Iacob*. Dominus Deus noſter fidem in qua viuimus, & ex qua viuimus, per libros ſuos, ſcripturas ſuas multipliciter nobis varieque diffudit. Sacramenta quidem verborum varians, fidem tamen vnam commendans. Vna enim eademque res ideo multis modis dicitur, non vt modo ipſo dicendi propter faſtidium varietur, ſed propter concordiam vna teneatur. Itaque in hoc pſalmo quem cantatum audiuimus, cui cantando reſpondimus, ea ſumus dicturi, quæ noſtis. Et tamen fortaſſis aliquâ adiuuante & donante Deo ſuauitatem allaturi ſumus vobis, quando ea quæ alibi & alibi noueratis, etiam commoniti ruminatis. Nam & in ipſa ruminatione in qua ſignificat Deus munda animalia, hoc voluit inſinuare, quia omnis homo qui audit, ſic debet in cor mittere, vt non piget ſit ea cogitare: vt quando audit, ſimilis ſit manducanti. Cùm autem audita in memoriam reuocat, & cogitatione dulciſsima recolit: fiat ſimilis ruminanti. Alio verò modo eadem dicuntur, & faciunt nos dulciter cogitare, quæ nouimus: & eadem ipſa libenter audire: quia modus dicendi variatur, & res antiqua ipſo modo dicendi renouatur.

Thren. 1.

Matth. 5.

Rom. 11.

Ibidem.

TITV

TITVLVS PSALMI XLVI.

TITVLVS pſalmi ſic habet: In finẽ, pro filiis Chore, pſalmus ipſi Dauid. Pſalmus iſte conuenit Dauid prophetæ, qui hîc loquitur in perſona Apoſtolorum. Pſalmus dico propoſitus filiis Chore, directis per hoc in finem. Materia eſt Chriſtus aſcendens. Vel materia ſunt gentes conuerſæ ſcilicet ipſi filij Chore, qui ſunt filij Chriſti. In prima parte monet nos omnes ad laudem Dei. In ſecunda deſcribit regnum Chriſti per aſcenſionem eius. Intendit autem inuitare ad laudes Dei. Pro filiis Chore pſalmus cantatur. Ergo pro Chriſtianis cantatus eſt. Audiamus enim tanquam filij Ioan. 19. *ſponſi illius, quem pueri inſenſati in Caluariæ loco crucifixerunt. Illi verò meruerunt à beſtiis deuorari: nos ab angelis coronari. Agnoſcimus enim humilitatem domini noſtri, & non de illa erubeſcimus. Non erubeſcimus de illo appellato myſticè caluo, propter caluariæ locum. Ipſa enim crux in qua illi inſultatum eſt, non permiſit caluam eſſe frontem noſtram, quam ſuo ſigno ſignauit. Deniq; vt noueritis, quia nobis dicuntur hæc, videte quid dicitur.*

PSALMVS XLVI.

OMNES gentes plaudite manibus. Nunquid populus Iudæorum omnes gentes erant? ſed cæcitas ex parte in Iſraël facta eſt, vt pueri inſenſati clamarent, Calue, Calue: atque ita Dominus
4. Reg. 2. crucifigeretur in caluariȩ loco, & ſanguine ſuo fuſo redimeret,
Rom. 11. & impleretur quod ait Apoſtolus: Cæcitas ex parte contingit in Iſraël, donec plenitudo gentium intraret. Inſultent ergo vani, & hebetes, & inſenſati:
1. Pet. 1. & dicant, Calue, Calue. Vos autem ſanguine illo redempti, qui fuſus eſt in
Apoc. 1. caluariæ loco: Omnes gentes plaudite manibus, perueniſſe ad vos gratiam. Quid eſt Plaudite? Gaudete. Sed quare manibus? Quia bonis operibus. Si tantùm voce, non bene: quia pigræ ſunt manus. Si tantùm manibus, nec hoc bene, quia muta eſt lingua: concordent manus & lingua. Illa confiteatur, illæ operentur. *Iubilate Deo*, id eſt, tantam laudem Dei mente concipite, quæ non poſsit exprimi voce: & ita quòd iubilatio illa ſit *in voce exultationis*. Id eſt, non ſolùm Deum laudate corde, ſed etiam exultanti voce. Illum aliis annuntiate. Et ſubiungit cauſam quare laudandus ſit, dicens: *Quoniam dominus*, quia dominatur omni creaturæ: *excelſus*, quia potens & efficax ſuæ voluntatis. Et ne in eius bonitate cõfidatis ſi mala feceritis, quia ipſe eſt *terribilis* futurus iudex: puniet impios, *& rex* quia ſuos ſpiritualiter regit per potentiam. *Magnus ſuper omnem terram.* quia nulla pars eſt terræ, vbi ipſe non dominetur. Ille qui videbatur paruus & deſpectus, factus eſt terribilis & excelſus: & qui erat tantùm in regno Iudæorum, iam regnat ſuper om-
1. Corin. 6. nem terram. Non illi ſufficit vnam tantùm gentem habere ſub ſe: ideo tantum pretium ex latere dedit, vt emeret orbem terrarum. Ideo voce prædicatorum ſubditur: *Subiecit populos*, Id eſt, Iudæos, *nobis*, *& gentes ſub pedibus noſtris*. Ideo dicit, Sub pedibus, vt omnimodam ſubditorum humilitatem intelligamus. Sic enim dominus ordinauit Eccleſiã, vt alios vellet eſſe pręla-
Pſal. 65. tos, alios ſubditos. Vnde & in alio pſalmo dicunt ſubiecti: Poſuiſti homines ſuper capita noſtra. Prælatorum officium eſt prædicare, monere, corrigere,

& in

& in Eccleſiis Chriſti vices tenere.Subiectorũ officiũ eſt audire, obedire,o-
mnẽ ſubiectionẽ prælatis ſuis tanquã ipſi domino Chriſto exhibere.Neque *1.Timot.5. Heb.13.*
enim quod dicunt:Subiecit populos nobis , ex ſua perſona hoc dicũt:ſed ex
eius perſona,cuius miniſteriũ agunt.Hinc Petrus quoſdam admonet dicẽs:
Subiecti eſtote omni humanę creaturæ propter dominũ.Illa vtiq; quæ pro- *1.Pet.2.*
pter Deum fit ſubiectio,non tam hominibus exhibetur quã Deo.In eo ergo
quod prædicatores ſancti dicũt,Subiecit populos nobis,& gẽtes ſub pedi-
bus noſtris:nequaquã ita intelligendũ eſt,vt ſibi vellẽt hoc adſcribere: cùm
Apoſtolus Paulus quoſdã volẽtes ei ſubiici tãquã homini,redarguat, dicẽs: *1.Corint.1.*
Nũquid Paulus crucifixus eſt pro vobis,aut in nomine Pauli baptizati eſtis?
Non ergo in hoc verbo ſeipſos appetunt commẽdare,ſed illũ potius, cuius
auctoritas erat in ipſis:cui magis obediebatur per ipſos,quàm ipſis. Quorũ
adhuc voce ſubiungitur: *Elegit nobis hæreditatem ſuam.* Id eſt,gentes elegit no-
bis in hæreditatẽ ſociandas.Vel elegit nobis,vt nos ſubſiſtentes loco ipſius,
in hæreditate excolamus eam,ſpinas vitiorum auferendo:vomere diſcipli-
næ arando:ſemina virtutum mittendo.In eo quod dicitur,Elegit,gratia di-
uina commendatur.Iuxta quod ipſe auctor gratiæ ſuis dicit. Non vos me *Ioan.15.*
elegiſtis,ſed ego elegi vos.Quæ gratia magis declaratur,cùm ſubditur: *Spe-
ciem Iacob quem dilexit.* Duo fratres erant, Iacob & Eſau : & antequã aliquid *Geneſ.25.*
egiſſent boni vel mali,ait dominus:Iacob dilexi,Eſau autẽ odio habui. Per *Mala.1. Rom.9.*
Iacob ergo intelliguntur gratia electi. Elegit itaque dominus ſpeciem Ia-
cob quem dilexit:non quia tunc eſſet ſpecioſus,quando eſt electus, aut pro-
pter ſpeciem quam antè haberet,eſſet dilectus:ſed illam ſpeciem iam dili-
gebat in Iacob,quam per gratiam poſtmodum erat daturus. Sic elegit ſibi *Epheſ.5.*
Eccleſiam non habentem maculam aut rugam, Non quia eſſet immacula-
ta,quando eſt electa:ſed ad hoc elegit fœdam vt faceret pulchram. Deinde
oſtendit quo ordine gentes electæ ſint,cùm ſubiungit: *Aſcendit Deus in iubi-
lo.* Nam poſt aſcenſionem miſſus eſt Spiritus ſanctus in Apoſtolos,& præ- *Acto.2. Math.28.*
dicatum eſt gentibus Euangelium,& ſic electæ ſunt.Quid eſt iubilatio , niſi *Marc.16.*
admiratio gaudij,quæ verbis non poteſt explicari ? Quomodo admirati
ſunt gaudentes, videntes ire in cælum quem planxerant mortuum? Reuera *Acto.1.*
huic gaudio verba non ſufficerent. Reſtabat iubilare quod nemo poterat *Luc.22.*
explicare.Ibi erat & vox tubæ,vox illa angelorum. Dictum eſt enim,Sicut *Iſa.58.*
tuba exalta vocem tuam.Prędicauerunt angeli aſcenſionem domini.Vide- *Acto.1.*
runt diſcipuli aſcendentem dominum,hærentes,admirantes,ſtupentes , ni-
hil dicentes,ſed corde iubilantes . Et vox iam tubæ in clara voce angelo-
rum:Viri Galilæi quid ſtatis aſpicientes in cælum ? hic Ieſus eſt . Quaſi illi
non ſciebant,quia ipſe eſt Ieſus.Ante ſe paulo antè eum non videbant ; ſe-
cum loquentem non audiebant.Nempe non ſolùm ſpeciem viderunt prę- *Ioan.20. Luc.24.*
ſentis,ſed membra contrectauerunt.Ipſi ergo neſciebant quòd ille eſſet Ie-
ſus . Sed admiratione præ gaudio iubilationis , tanquam mente alienata,
loquuntur angeli,Ipſe eſt Ieſus.Ille quo crucifixo nutauerunt vobis pedes.
Quo occiſo & ſepulto ſpem vobis perdidiſſe putabatis . Ecce ipſe eſt Ieſus. *Math.26.*
Aſcendit ante vos:ſic veniet , quemadmodum vidiſtis eum euntem in cæ- *Acto.1.*
lum.

lum. Tollitur quippe corpus ab oculis veſtris, ſed non ſeparatur Deus à cordibus veſtris. Ergo vos filij Chore, iã ſi intellexiſtis vos & inſpicitis hîc vos, & gaudetis quia videtis, hîc vos *Pſallite* bene operando *Deo noſtro*, id eſt ad honorem Dei noſtri *pſallite* mẽte. Et non ſolùm pſallendũ eſt ei, in eo quòd Deus eſt: ſed etiam in eo quòd homo eſt. Nec qualiſcunque homo, ſed rex.
Matth. 2. Et ideo ſubiungit: *Pſallite regi noſtro, pſallite.* Pſallẽdum eſt Deo, quia nos creauit.
Ioan. 1. & 19. Pſallendum eſt, quia nos redemit. Iſte rex eſt Deus, eſt homo: Deus ante carnem, Deus in carne. Cui etiam ideo pſallendum eſt: *Quoniam rex omnis terræ Deus.* Quid enim? Er antè non omnis terræ Deus? Nonne & cæli & terræ Deus? Cum per illum facta ſint omnia, quid poſſet dicere non eſſe Deum
Ioan. 1. Hebr. 1. ſuum? Sed non omnes homines agnouerant Deum ſuum, & vbi agnoſcebatur, quaſi ibi tantùm Deus erat. Notus in Iudæa Deus. Nondum filij
Pſal. 75. Chore dicebant, Omnes gentes plaudite manibus. Iam ab omnibus agno-
Iſa. 54. ſcitur, quia impletum eſt quod dicit Iſaias, Ipſe Deus tuus, qui eruit te, vniuerſæ terræ Deus vocabitur. Ideo ſubdit: *Pſallite ſapienter*, id eſt, bene opera-
Matth. 25. mini, non pro terrenis, ne ſitis comparabiles fatuis virginibus, quæ accipientes lampades ſuas non ſumpſerunt oleum ſecum in vaſis ſuis. Per eas enim deſignantur animæ quæ continenter viuunt, & bona opera quæ per lampades deſignantur, faciunt. Sed dum inde hominibus appetunt placere, oleum in vaſis, id eſt, nitorem gloriæ in conſcientiis negligunt habere. Tales videntur Deo pſallere, in eo quòd bona agunt: ſed inſipienter pſallunt, quia eadem bona per inanem gloriam amittunt. Sapienter ergo pſallere, eſt recta agere, & de ipſis rectis operibus ſoli Deo velle placere. Non eſt autem ocioſum, quod totiens dictum eſt Pſallite. Repetens inculcat, vt tardos excitet: frequens quoque repetitio eiuſdem vocis, nimiæ inculcatio eſt ioçunditatis. Vel quinquies pſallite ad quinque ſenſus corporis poſſumus referre: vt videlicet viſum, auditum, guſtum, odoratum & tactum vertamus in bonum vſum. Deinde oſtendit quomodo ſit rex omnis terræ, cùm ſubdit: *Regnauit Deus ſuper gentes.* Et ne aliquis intelligeret, vt etiam in malis regnaret, determinat ita: *Deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam.* Id eſt, ita re-
Sapien. 7. gnat in gentibus, vt tamen in ſanctis maneat. Inde ſcriptum eſt, Anima iuſti ſedes eſt ſapientiæ. Vbi ergo regnabat diabolus, modò regnat Chriſtus. Ille regnabat per ſuperbiam, per luxuriam, per iram, & per vitia. Iſte regnat per humilitatem, per caſtitatem, per manſuetudinem, & per cæteras virtutes: vt
Rom. 6. iam non ſimus ſerui peccati, ſed liberi iuſtitiæ. Si hæc agimus, erimus regnum Dei, & ſedes Dei. Exponit quomodo factum ſit, vt regnet ſuper gentes. *Principes populorum congregati ſunt cum Deo Abraham.* Ac ſi diceret, Reges & aliæ poteſtates, qui prius Deo aduerſabantur, congregati ſunt per fidem
Hebr. 11. cum Deo cui credidit Abraham. Ex illis principibus erat ille cẽturio, cuius
Matth. 8. fides commendatur in Euangelio. Ecce quomodo impletum eſt quod Ioan-
Matth. 3. nes ait, Potens eſt Deus de lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ. Nonne lapides erant gentes, quando lapides colebant, ſicut de illis alibi dicitur in pſal-
Pſal. 113. mo: Similes illis fiant, qui faciunt ea? Et ideo acceſſerunt ad fidem, *Quoniam Dij fortes terræ*, Id eſt, Apoſtoli & prædicatores ſancti: Dij per gratiam, fortes

per ſi

per fidem. *Vehementer eleuati ſunt.* In ſignis & virtutibus. Et ita factum eſt, vt multi generentur ad fidem.

TITVLVS PSALMI XLVII.

PSALMVS cantici filiis Chore in ſecunda ſabbati. Pſalmus iſte proponitur filiis Chore, id eſt, filiis Chriſti qui crucifixus eſt in loco Caluariæ. Chore enim (vt ſæpe dictum eſt) Caluaria interpretatur. Qui pſalmus dicitur cantici, quia de re agit vnde maxime nobis exultandum eſt: quoniam magna exponit Eccleſiæ dignitatem. Pſalmus dico habitus in ſecunda ſabbati, id eſt, de fundatione Eccleſiæ, quæ ſignificatur pro fundatione terræ quæ facta fuit in ſecunda die. Prima enim Geneſ. 1. *die diſcreta eſt lux à tenebris: in qua ſignificatur reſurrectio Chriſti, de qua lux immortali-* Ibidem. *tatis à mortalitate diſcreta eſt. In ſecunda die factum eſt firmamentum, in quo ſignificatur tempus poſt reſurrectionem, quo fundata eſt ſancta Eccleſia. In prima parte deſcribit eam, & multis modis commendat: modò per fundatorem, modò per poſitum loci, modò per dilatationem. Laudat etiam eam à muneribus. Per hoc quoque quòd quidam volentes eam deſtruere, cognoſcentes eius dignitatem, conuerſi ſunt ad eam. Deinde commendat quoddam inſigne donum ipſius, ſcilicet quòd miſericordia Dei habitat in ea. In ſecunda parte agit de ordinibus ipſius Eccleſiæ. Intentio eſt hortari vt omnes iſtam ciuitatem amplificent. Vox perfectorum.*

PSALMVS XLVII.

MAGNVS dominus & laudabilis nimis. Id eſt, magni imperij & magnæ potentiæ. Et inde dignus laude nimis ſuper quàm lingua poſsit explicare. Et hoc quòd magnus & laudabilis ſit, maximè perpenditur *In ciuitate Dei noſtri*, Id eſt, in conſtructione Eccleſiæ quæ eſt munita virtutibus, ampla charitate collecta per fidem ad iure viuendum. Nec talis ciuitas eſt Babylonis, id eſt, confuſorum aut hæretico- Gene. 11. rum: ſed eſt Dei noſtri. Hinc commendat Eccleſiam per artificem Deum. Ciuitate dico poſita *In monte ſancto eius.* Id eſt, in Chriſto, ſiue in monte virtutum vel conſtantiæ. Hæc ciuitas à tali domino eſt poſſeſſa. De huiuſmodi lapidibus eſt conſtructa, id eſt, de Iudæis & gentibus. Et hoc eſt quod ſubdit: *Fundatur exultatione vniuerſæ terræ.* Id eſt, firmiter ædificata eſt de habitatoribus vniuerſæ terræ exultantibus de peccatorum remiſsione: vel fundatur exultatione vniuerſæ terræ, id eſt, ad exultationem omnium credentium. Et hoc exequitur per partes, cùm ſubiungit: *Mons Sion latera Aquilonis ciuitas regis magni.* Mons Sion, in quo caput regni Iudæorum erat, ipſos Iudæos ſignificat. Per latera Aquilonis gentes deſignantur, quæ torpentes frigore infidelitatis à diabolo poſsidebantur. Pro eo quòd ventus Aquilo conſtringit in frigore, non incongruè Aquilonis nomine torpor maligni ſpiritus accipitur: Quod Iſaias quoq; teſtatur, qui dixiſſe diabolum denuntiat dicens: Sedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis. Malignus ſpiritus mõ- Iſa. 14. tem teſtamenti tenuit, quia Iudaicum populum qui legem acceperat, ſibi in perfidiam ſubiugauit. Adhuc monti teſtamenti præſidet, quando corda doctorum tenet: qui etiam in lateribus Aquilonis ſedit, quia mẽtes gentilium

frigidas poſſedit. Vnde & ſponſi voce in Canticis dicitur, Surge Aquilo
Cant. 4. & veni Auſter, perfla hortum meum, & fluent aromata illius. Recedente
enim Aquilone, id eſt, maligno ſpiritu, ſpiritus ſanctus mentes quaſi Auſter
replet. Qui dum calefaciendo flauerit, ſtatim de cordibus fidelium aromata
fluunt virtutum. Tales fiunt ciuitas regis magni, liberati homines ab infide-
litate & ſuperſtitione dæmoniorum, credentes in Chriſtum collimati ſunt
Rom. 15. illi ciuitati. Occurrerunt in angulo parietis de circuncisione venientis. Et
facti ſunt ciuitas regis magni, qui fuerant latera Aquilonis. Quicunque
adhærent diabolo, latera Aquilonis ſunt. Adhæreat Chriſto, & erunt de ci-
uitate regis magni. In his magna gloria & honor omnipotentis eſt. Magna
enim medici gloria eſt, quando ex deſperatione conualeſcit ægrotus. Se-
quitur alia commendatio. *Deus in domibus eius cognoſcetur cùm ſuſcipiet eam.* In
domibus eius ciuitatis, id eſt, in ſingulis fidelibus, qui dicuntur domus, quia
in eis habitat dominus, cognoſcetur Deus: quia ipſi cognitionem habe-
Ephes. 2. bunt de Deo, cùm ſuſcipiet eam tuendam & protegendam ab inimicis. Vel
in domibus dictum eſt, propter duos parietes Iudæorum & gentium. Com-
mendatur autem gratia, vbi dicitur, Cùm ſuſcipiet eam. Nam quid eſſet
ciuitas iſta, niſi ille ſuſcepiſſet eam? Nonne ſtatim caderet, niſi tale fundamē-
1. Corin. 10. tum haberet? Nemo ergo de ſuis meritis glorietur. Sed qui gloriatur, in do-
mino glorietur. Iam ecce illa latera Aquilonis quomodo veniant videte.
Quoniam ecce reges terræ congregati ſunt. Ecce reges & poteſtates huius ſeculi
Ephes. 2. congregati ſunt de multis locis, de multis populis, *conuenerunt in vnum.* la-
pidem angularem, qui de multis facit vnum. *Ipſi videntes ſic,* intelligentes ci-
uitatem Dei ſic fundatam, ſic conſtructam, ſic decoram, ſic firmam, *admi-
rati ſunt.* Poſt admirationem miraculorum Eccleſiæ Chriſti. Coturbati ſunt
de peccatis ſuis: commoti ſunt ad pœnitentiam. *Tremor apprehendit eos.* Pro ti-
more futuræ iræ. Notandus eſt ordo verborum. Prius vident, & videndo
admirantur: deinde ad ſe reuerſi, conturbantur & contremiſcunt. Et tu fac
ſimiliter. Aperiantur oculi cordis tui. Et vide & admirare gloriam huius ci-
uitatis Dei: Perpende quantis virtutibus polleat, quibus miraculis coruſcet,
quomodo terrena deſpiciat: quantis deſideriis ad cæleſtia anhelet, quanta
in futuro ſit eius merces & beatitudo. Talia penſans atque admirans, reuer-
Matth. 5. tere ad temetipſum, plange peccata tua. Pertimeſce diſtrictum iudicium
Dei, contremiſce in teipſo, vt poſſis couniri huic beato populo, de quo ſub-
ditur: *Ibi dolores vt parturientis.* In illa conturbatione & tremore fuerunt do-
Rom. 6. lores fructuoſi, vt parturientis. Vetus enim homo peperit nouum. Mulier
Ioan. 16. cùm parit, triſtitiam habet. Cùm autem peperit puerum, iam non meminit
preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum. Sic peccatrix
anima quando pœnitet magnum dolorem patitur, magnas intra ſe ſentit
anguſtias. Sed poſtquam fructum pœnitentiæ, id eſt, abſolutionem & remiſ-
ſionē peccatorū perceperit, iam non meminit preſſuræ pœnitētiæ propter
Iſa. 26. gaudium ſalutis. A timore (inquit Iſaias) concepimus & parturiuimus & pe
perimus ſpiritū ſalutis. Sic ergo reges cōceperunt de timore Chriſti, vt par-
turiendo parerent ſalutē. Et hoc quod dolores illi fuerunt fructuoſi, non ex
ſuis

ſuis fuit meritis,ſed ex gratia Dei.Et ideo ſubditur: *In ſpiritu vehementi conte-*
res naues Tharſis. Secundũ Hieronymũ,Tharſis idem eſt quod Carthago.Pri-
mordia autẽ regni in Carthaginis nauibus floruerunt, intantũ vt inter cæ-
teras gentes excellerent negociationibus & nauigationibus. Atq; hinc ni-
miũ ſuperba facta eſt illa ciuitas,vt dignè per eius naues intelligatur ſuper-
bia gentiũ,præſumens in incertis tanquam in flatibus ventorum.Sed in ve-
hementi ſpiritu conterentur naues Tharſis, quia in virtute Spiritus ſancti *Acto.2.*
deſtruuntur omnes elationes huius mundi. Iſte vehemens ſpiritus omnes
auras tentationũ expellit,omnes nebulas cogitationum diuidit. Omnia in *Ioan.3.*
mente ſerenat,vbi vult ſpirat,& quem vult,immutat:Vitia conterit, virtutes
nutrit.Hæc autẽ conſtitutio Eccleſiæ non eſt impremeditatè facta, ſed diu
antè prophetizata,& modò completa.Et ideo ſubditur:*Sicut audiuimus,ſic vi-*
dimus in ciuitate domini virtutum. Rectè dominus virtutũ dicitur,quia Ange-
lis,Archangelis,Thronis,Dominationibus,& cunctis cælorum agminibus *Ephe.ſ.1.*
dominatur.Et tãtus dominus qui regnat in Angelis,nõ dedignatur regna- *Luc.17.*
re in nobis.Propterea protinus additur: *In ciuitate Dei noſtri.* Ipſe qui domi-
nus eſt virtutũ,ipſe eſt & Deus noſter,id eſt dominus & Deus angelorum &
hominũ.Omnis vna ciuitas,omniũ vnus dominus & Deus. Quid eſt quod *Epheſ.4.*
audiuimus & vidimus?ſequitur & dicit: *Deus fundauit eam* non ad tempus
ſicut Synagôgam, ſed *in æternum.* Fundare Dei,eſt incommutabiliter ſtabi-
lire.O beata Eccleſia!quodã tẽpore audiuit,quodam tẽpore vidit. Audiuit
in promiſſione,vidit in exhibitione.Audiuit in prophetia,vidit in Euãgelio.
Omnia quæ modò cõplentur,anteà prophetizata ſunt. Fundauit autẽ ciui- *Ioan.3.*
tatẽ ſuam,mittendo filiũ ſuum,vt omnis qui credit in ipſo,non pereat, ſed
habeat vitam æternã.Et ipſe ſaluator factus eſt miſericordia noſtra. De quo
eidem domino ad laudẽ ipſius Eccleſia dicit: *Suſcepimus Deus miſericordiam*
tuam in medio templi tui. Bene miſericordia Dei dicitur Filius, quia per eum
miſertus eſt nobis Deus.De quo etiam dicitur in alio pſalmo: Deus meus *Pſal.58.*
miſericordia mea.Si tantũ peccata dimitteret,miſericors Chriſtus dici po-
tuiſſet.Sed quia & culpas dimiſit,& inſuper ęternam vitam immeritis dedit:
nõ ſolùm miſericordẽ,ſed ipſam miſericordiã dignè appellauit. Qui rectè *Acto.10.*
in medio dicitur poſitus,quia ad omnes æqualiter ſe habet,tam ad nobiles,
quàm ad ignobiles:tam ad idiotas,quàm ad ſapientes:ſicut ſcriptũ eſt,Qui-
cunq; inuocauerit nomen domini,ſaluus erit.Et iterum:Quotquot autẽ re- *Rom.10.* *Iohel.2.*
ceperunt eum,dedit eis poteſtatẽ filios Dei fieri. Bene ergo ſubiunctum eſt: *Ioan.1.*
Secundum nomen tuum Deus,ſic & laus tua in fines terræ. Quomodo nomẽ tuum
Deus vbiq; terrarũ diffuſum eſt,ſic & laus tua vſque ad fines terræ vniuer-
ſæ procedit & creſcit.Nulla enim terra eſt, in qua Chriſti nomẽ non ſit au-
ditum Et verè multi erunt iuſti,qui te laudabunt:quia *Iuſtitia plena eſt dexte-*
ra tua. Quia per omnipotentiam tuam multos iuſtos iam conuertiſti.Mul- *Matth. 25.*
ti ſunt illi qui ſtabunt ad dexteram tuam. Non ſolùm multi erunt qui ſta- *Matth.13.*
bunt ad ſiniſtram:ſed ibi erit plenitudo maſſæ ad dexteram conſtitutæ: Et
ideo *Lætetur mons Sion,& exultent filiæ Iudæ.* Id eſt,vterque populus, Iudæa &
gentilitas. Vnde? *propter iudicia tua Domine.* Tu enim iudicaturus es viuos *Ioan.5.*

Matth.3. & mortuos, & ſeparaturus paleas à granis : etſi modò electi tui patiuntur
16.& 25. multas moleſtias adhuc inter malos poſiti, quia non diſcernuntur adhuc
iudicia tua. Tunc profectò erit plenum gaudium, & perfecta exultatio,
Matth.25. quando poſt iudicia data audituri ſunt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Per Sion montem ideo intelliguntur Iudæi, quia ſicut iam ſuprà dictum eſt, ibi eſt caput regni. Filiæ Iudæ non immerito accipiuntur gentiles: ſed propter confeſſionem fidei. Iudas enim confeſſio eſt: & omnes filiæ confeſsionis, filiæ Iu-
Rom.2. dæ ſunt. Hinc Apoſtolus ait: Non enim qui in manifeſto Iudæus eſt, neque quæ in manifeſto & in carne eſt circuncíſio: ſed qui in abſcondito Iudæus eſt, & circuncíſio cordis in ſpiritu non litera: cuius laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt. Talis Iudæus eſto: Gloriare de circuncíſione cordis. Admonentur alij vt conuertantur, cùm ſubditur: *Circundate Sion & complectimini eam.* Circũdate eam per fidem, per operationem, per bonos mores, & complectimini eam dulciſſimis amplexibus charitatis. Nolite ſcandalis circũdare, ſed charitate, vt qui bene viuunt in medio veſtri, eos imitemini: & eorum
Rom.12. imitatione Chriſto cuius membra ſunt, incorporemini. *Narrate in turribus eius.* Id eſt, in altitudine munitionum eius conſtituti, prædicate laudes eius.
Iſa.40. Hinc alius propheta admonet dicens: Super montem excelſum aſcende, tu qui euangelizas Sion. Non enim verbum Dei prædicare debet, qui adhuc
Pſal.49. prauè viuendo in imis iacet. Vnde ſcriptum eſt in alio pſalmo: Peccatori autem dixit Deus, Quare tu enarras iuſtitias meas & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Tu verò odiſti diſciplinam, &c. Ergo in turribus & in monte excelſo narrandus eſt diuinus ſermo. Iuſtum eſt vt altè viuat, qui alta prædicat: vt cum doctrinis concordet vita. Aptè itaque ſubiunctum eſt: *Ponite corda veſtra in virtute eius.* Virtus huius ciuitatis, ipſa eſt vis charitatis.
Cant.8. Nihil eſt fortius hac virtute, de qua Salomõ ait: Fortis eſt vt mors dilectio. Quomodo enim quãdo venit mors, reſiſti ei non valet quibuſlibet artibus, quibuſlibet medicinis. Sic contra violentiam charitatis mundus nihil po-
Rom.8. teſt. Hinc Paulus ait: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio, anguſtia, an perſecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Certus ſum quia neque mors, neque vita, neque inſtãtia, neque futura, neque creatura aliqua poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. Vbi regnat charitas, non regnat cupiditas, non ſuperbia, non
1.Corint.13. ira, non inuidia, non luxuria, non cętera vitia. Charitas vitia extinguit, virtutes nutrit. Ipſa eſt virtutum virtus, & (vt ita dicam) anima virtutum. Quomodo caro ſine anima viuere non poteſt, ſic reliquæ virtutes ſine charitate figuram habere poſſunt, veritatem habere non poſſunt. Et quomodo anima corpus animat, ita charitas cæteras virtutes viuificat. Nam per charitatem viget humilitas, ſplendet caſtitas: per charitatem obedientia ſeruit, patientia vincit. Sic vnaquæque virtus totam ſpeciem ſuam, totam fortitudinem ſuam non trahit aliunde, niſi à charitate. *Ponite* ergo *corda veſtra in virtute eius: & diſtribuite domos eius, vt enarretis in progenie altera.* Domus duæ intelligendæ ſunt: vna ex præputio, alia ex circunciſione. Conſtitutum eſt

vt Apo

vt Apoſtoli diſtribuerent,hoc eſt diſcernerent, domos iſtas. Cùm vocatus eſſet Saulus, & factus eſſet Paulus conueniens in vnitate coapoſtolorum ſuorum,ſic cum eis habuit placitum, vt illi irent in circunciſionem: iſte in præputium. Iſta diſpenſatione Apoſtolatus ſui diſtribuerunt domos ciuitatis magni regis,& concordantes in angulo, Euangelium diſpenſatione diuiſerunt,charitate vinxerũt. Diſtribuuntur etiam domus iſtius per diuerſas regiones,per diuerſas cõgregationes,per diuerſos ordines,per diuerſa merita. Quę diſtributio domorũ habet in cælo diſtinctionẽ præmiorum. Vnde ſaluator ait, In domo patris mei manſiones multę ſunt. Sicut modò diuerſæ domus gratiæ in vna ciuitate,ita tunc diuerſæ erũt mãſiones gloriæ in eadẽ æternitate. Sed quid eſt quod præcipitur vobis,ô ſancti Apoſtoli,vt enarretis in progenie altera? Sequitur & dicit: *Quoniã hic eſt Deus, Deus noſter in æternum, & in ſeculum ſeculi: ipſe reget nos in ſecula*. Nos ſumus progenies altera. Re vera altera,quia noua. Prophetata ſunt hæc in progenie carnali, prædicata & impleta in progenie ſpirituali: narratur ergo nobis quoniam hic Deus qui tam magnus eſt,& tam laudabilis, Deus noſter eſt: non ad tempus,ſed in æternum. O dulce gaudium! ineffabile donum! habuerunt Iudæi Deum cæli,ſed nón in æternum: quia repulerunt eum. Habuerunt gentes Deos multos æreos,ligneos,lapideos,aureos: ſed non in æternum, quia de corruptibili materia fuerunt: de quibus ſcriptum eſt, Dij qui cælum & terram non fecerunt,pereant de terra,& de his quæ ſub cælo ſunt. Quoniam omnes dij gentium dæmonia: dominus autem cælos fecit. Ipſe eſt dominus Deus noſter in æternum, regnaturus & in hoc ſeculo & in futuro. Ipſe & non alius,reget nos in ſecula. Si Deus noſter eſt, & rex noſter eſt. Protegit nos,quia Deus eſt,ne moriamur. Reget nos, quia rex eſt, ne cadamus. Regendo autem nos non frangit nos. Nam quos non regit, frangit. De his quos regit,ſcriptum eſt: Reges eos in virga ferrea. De his quos non regit, protinus ſubditur: Et tanquam vas figuli confringes eos. Ab illo ergo optemus regi & liberari hîc, in æternum, in ſecula ſeculorum.

Acto. 9.
Acto. 13.
Ioan. 14.
1. Corint. 15.
Matth. 21.
Ioan. 19.
Ierem. 10.
Pſal. 95.
Pſal. 2.

Murmurant homines plerunque, qui propterea volunt Deum colere, vt hîc illis bene ſit, quando viderint eos qui Deum non colunt, pollere atque florere fœlicitate terrena: ſe autem Deum colentes, laborare in anguſtiis, ieiuniis, cæteriſque difficultatibus mortalitatis humanæ. Contra hunc morbum ſermo diuinus loquitur nobis in hoc pſalmo.

TITVLVS PSALMI XLVIII.

TITVLVS talis eſt. In finem filiis Chore pſalmus David. Pſalmus iſte conuenit David propheta, qui hic loquitur, propoſitus filiis Chore ad intelligendum. Materia Chriſtus eſt, non malorum, ſed iuſtorum redemptor. Vel materia eſt contemptus mundi. In prima parte ponit prologum, ad commendationẽ rei quam dicturus eſt. In ſecunda parte proponit Chriſtum redemptorem, non malorum & ſeculi amatorum, ſed iuſtorum, & in eadem parte reprehendens ſtultitiam eorum, vanas vanitates quibus amatores iſtius ſeculi ſunt intenti. In tertia parte admonet iuſtos pauperes, ne timeant iſtos diuites: quia citò peribunt eorum diuitiæ. Intendunt autem

Apoſtoli vel Propheta in hoc pſalmo, omnes in fide exiſtentes, tam ex Iudæis quàm ex gentibus,tam liberos quàm ſeruos,cuiuſcunque conditionis ſint, dehortari ab appetitu terrenorum ad amorem cæleſtium. Et ſic non erit in die iudicij timendum. In primis autem multis faciunt eos attentos,tum quia prudenter,id eſt moraliter eis loquuntur:tum quia parabolicè:tum etiam quia illud à magiſtro interius præſidente addiſcunt, & quod aliis voce prædicabunt,opere complebunt.

PSALMVS XLVIII.

A*VDITE hæc omnes gentes, auribus percipite omnes qui habitatis orbem.* Quod dico,Auribus percipite,hoc eſt,nolite tranſeunter audite.Sicut eſt ergo aliqua diſtinctio inter Audite,& Auribus percipite:ita eſt diſtinctio aliqua inter omnes gentes, & habitatores orbis.Significantius enim vult nos intelligere quod ait,Omnes qui habitatis orbem:vt gentes intelligamus, omnes iniquos: habitatores autem orbis,omnes iuſtos.Nam qui habitat non tenetur.Qui autem tenetur, non habitat:ſed habitatur. Iſta verba audituri erant non ſolùm peccatores & impij,ſed & iuſti.Permixtè modò audiunt omnes, ſed cùm ventum fuerit ad reddēdam rationem, ſeparabuntur qui ſine cauſa audierunt, ab illis qui auribus perceperunt.Audiant ergo peccatores. Hoc eſt quod ait, Audite hæc omnes gentes.Audiant & iuſti,qui non ſine cauſa audierunt,& regunt potius terram,quàm regantur à terra.Et hoc eſt quod ſubiungit, Auribus percipite omnes qui habitatis orbem.Et iterum dicit: *Quique terrigenæ,& filij hominum.* Quod ait Terrigenæ,ad peccatores retulit. Quod ait,Et filij hominum,ad fideles & iuſtos.Videtis ergo quia ſeruatur iſta diſtinctio. Qui ſunt ergo terrigenæ,niſi filij terræ?Qui ſunt filij terræ?Qui hæreditates terrenas requirunt:Qui ſunt filij hominum?Qui pertinent ad filium hominis. Aliquando iam iſta diſtinximus ſanctitati veſtræ.Et inuenimus quia Adam homo erat,filius hominis non erat. Et Deus non erat ipſe Adam. Chriſtus autem & filius hominis erat,& Deus erat. Quicunque pertinent ad Adam, terrigenæ:Quicunque pertinent ad Chriſtum,filij hominum. Omnes tamen audiant.Ego nullis ſubtraho ſermonem meum.Terrigena eſt?Audiat propter iudicium.Filius hominis eſt?Audiat propter regnum. *Simul in vnum diues & pauper.* Iterum ipſa ſunt repetita.Quòd ait,Diues,ad terrigenas pertinet.Quòd autem Pauper,ad filios hominum.Diuites, intellige ſuperbos:pauperes humiles.Habeat multas facultates pecuniarum? ſi in eis non extollitur,pauper eſt.Non habeat aliquid, cupiat & inflectur? Inter diuites reprobos deputat eum Deus.Et diuites & pauperes in corde interrogat dominus.Non parua ſe propheta dicturū inſinuat,cùm tantā omnium faciat aduocationē.Et ponit cauſam,quare debeat audiri cū ſubdit: *Os meū loquetur ſapientiā,& meditatio cordis mei prudentiam.* Sapientia eſt cognitio diuinorum. Prudentia eſt de inſtructione morum. Et propheta vel Apoſtoli hîc annuntiant ſapientiam,vbi Chriſtum filium Dei omnium redēptorem iuſtorum annuntiant.Mores informant,cùm docent hæc terrena non eſſe ap-

petenda, & diuitum diuitias negligendas. Hæc autem non puris labiis ſe dixiſſe pronuntiant, ſed meditatè, vt auditores magis attentos reddant. Hæc etiam non à ſeipſis, ſed interiore magiſtro, videlicet Spiritu ſancto, audire & loqui ſe aſſeruit, cùm ſubiungit, *Inclinabo in parabolam aurem meam, aperiam in pſalterio propoſitionem meam.* In parabolam aurem inclinare, eſt eandem parabolam humiliter audire. Quam non audiunt, qui non faciunt quod dicunt: quales erant Phariſæi, quos dicit dominus ſedere ſuper cathedram Moyſi. Qui verò doctor eſt & non auditor, alteri prodeſt, ſibi non prodeſt. Qui autem faciunt, & ſic dicunt: audiunt quod dicunt. Et ideo fructuoſè dicunt quod audiunt. Talis erat iſte vir ſanctus. Qui prius parabolam humiliter audit, quatinus inſtructus interiore magiſtro, deinde aperiat propoſitionem ſuam in pſalterio. Parabolæ ſunt ſimilitudines rerum, quæ comparantur rebus de quibus agitur. Propoſitiones ſunt quæſtiones, in quibus aliquid eſt quod diſputatione ſoluẽdum ſit. Quare audit parabolam? Quia videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, ſicut dicit Apoſtolus. Quandiu hîc peregrinamur à domino, nondum eſt illa viſio noſtra facie ad faciem, vbi iam non ſunt parabolæ neque ænigmata, neque ſimilitudines. Ænigma eſt obſcura parabola quæ difficilè intelligitur. Si ergo in ęnigmate videmus, inclinemus in parabolam aurem noſtram. Et ſic aperiamus in pſalterio propoſitionem noſtram. Audiamus quod dicitur, faciamus quod præcipitur. Aperiam (inquit) propoſitionem meam in pſalterio, quia quod propono manifeſtandum in pſalmo hoc, faciam non ſolùm verbo, ſed etiam exemplo: vt quod doceo ore, compleam opere. Pſalterium enim in quo manibus feriuntur chordæ, vt audiantur melos, id eſt pſalmus, bonam operationem ſignificare ſæpe iam diximus. In pſalterio ergo propoſitionem aperire, eſt verba quæ ponuntur operibus demõſtrare. Inclinabo in parabolã aurem meam; Ac ſi dicat; Audiã in me Spiritum ſanctum loquẽtem, & ea quæ futura ſunt, in parabolis & propoſitionibus denuntiantem. Inclinabo ergo & humiliabo in hanc parabolam aurem meam, neque de illis ero, de quibus dicitur: Væ prophetæ, qui prophetat de corde ſuo. Poſteà verò aperiam in pſalterio propoſitionem meam. Audiuit enim propheta, & quid audiſſet in hoc pſalterio pſalmi manifeſtat dicens: *Cur timebo in die mala?* Id eſt, in die iudicij. Dicit aliquis, Quia feciſti furtum, homicidium, vel aliud graue peccatum. Nõ ideo, inquit, timebo. Cur igitur timebo? ſequitur & dicit *Iniquitas calcanei mei,* Id eſt finalis iniquitas *circundabit me.* Id eſt ex omni parte oſtendit me damnabilem. Non ergo tam iniquitas, quàm finis iniquitatis timenda eſt. Non enim qui malè vixerit, ſed qui mala vita finierit, periturus eſt. Si ergo vitet iniquitatem calcanei ſui, & ambulet in viis Dei, non timebit, vt perueniat ad diem malam. Cur ergo timebimus in die mala? Aut quare non nos emendabimus, antequàm veniat dies mala? Præceptum eſt Euæ, vt obſeruet caput diaboli: quia diabolus calcaneũ ipſius obſeruat. Eua eſt caro noſtra. Per carnem facilius labitur homo. Si igitur iniquitas calcanei circundabit nos, cur timebimus in die mala? Habemus enim in poteſtate auxiliante dõ-

Margin: Math.23. / Matth.5. / 1.Cor.13. / 2.Cor.5. / 1.Cor.13. / Ezech.13. / Gene.3.

mino, vt non faciamus iniquitatem: aut ſi fecimus, vt emendemus. Et ſic non erit qui nos circundet. Et in die nouiſſima non timebimus, ſed gaudebimus. Qui ſunt ergo quos circundabit iniquitas calcanei ſui? *Qui confidunt in virtute ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarum gloriantur.* Væ vobis Iudæi, qui non in Chriſto, ſed in veſtra iuſtitia confiditis. Væ vobis diuites, qui in veſtris diuitiis gloriamini. Vobis timēdum eſt quod ſubditur in pſalmo. *Frater non redimit, redimet homo?* Quis eſt iſte frater, niſi Chriſtus, qui
Gene. 42. 45. cæteros fratres ſaluauit? Cuius typum Ioſeph ille tenuit, qui fratres ſuos de fa-
Ioan. 20. me liberauit. Frater iſte poſt reſurrectionem ſuam cuidam dixit: Vade, dic
Hebr. 2. fratribus meis. Frater noſter voluit eſſe dominus noſter, aſſumēdo noſtram naturam. Chriſtus enim qui dicitur filius Dei, & eſt, dicitur frater noſter. Ergo ſi Chriſtus non redimet, homo redempturus eſt? Si ille non redimet qui Deus eſt & homo, redimet alius qui ſit purus homo? Non vtique. vnde *Non dabit Deo placationem ſuam.* Non poterit Deum placare malus, neque per oblationem, neque per orationem, neque per ſacrificium.
Hebr. 10. Hinc Paulus ait: Voluntariè nobis peccantibus iam non relinquitur hoſtia pro peccato. Quandiu enim homo eſt in voluntate peccandi, nullis Deum poteſt placare muneribus, nullis ſacrificiis, nullis operibus bonis. Et ideo ſubdit. *Et pretium redemptionis animæ ſuæ.* non poterit dare. Non eſt enim eius Deo beneplacita eleemoſyna: cuius adhuc voluntas retinetur in culpa. *Et laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem.* Qui ad tempus delectatus eſt in diuitiis, in æternum laborabit in tormentis. Deſiderabit mori, ſed
Apoch. 9. non poterit. Ad hoc tantùm viuet, vt ſemper laboret. Væ tibi mala cupiditas, quàm malè tuos decipis amatores. *Non videbit interitum, cùm viderit ſapientes morientes.* Vident ſapientes mori. Attendunt temporalem mortem, ſed futurum damnationis interitum non prouident. Talia plerunque ſolet dicere: Nonne mortuus eſt ille ſapiens? Si aliquid poſſet, qui aliquid ſapuit, non moreretur. Faciam ergo mihi bene, dum viuo. Hi ſunt qui
Ecclesi. 8. voluptatem ſummum bonum eſſe putantes, cunctis corporis delectationibus inhærent. Hi ſunt qui dicunt, Comedamus & bibamus; cras enim
Matth. 27. moriemur. Viderunt Iudæi Chriſtum pendentem in cruce, & contempſerunt illum dicentes: Hic ſi filius Dei eſſet, deſcenderet de cruce: non videntes quid ſit interitus. Ille moriebatur temporaliter, vt reuiuiſceret in æternum. Illi viuebant temporaliter, morituri in æternum. De quibus mox ſubinfertur. *Simul inſipiens & ſtultus peribunt.* Inſipiens eſt, qui non credit in futuram pœnam. Stultus qui licet credat, tamen non cauet. Caue
Matth. 6. ergo inſipientiam: caue ſtultitiam: prouide futurum interitum. Fac tibi a-
Prou. 6. micos de mammona iniquitatis. Vade ad formicam, & diſce ſapiētiam (quæ æſtate congregat, vnde viuat in hyeme,) & non peribis in æternum. Hi autem ſimul peribunt, *Et relinquent alienis diuitias ſuas.* Omnes iniqui relinquunt alienis diuitias ſuas: ſiue filij ſint, ſiue parentes, ſiue vicini, quibus relinquūt. Tamen in hoc alieni ſunt, quia illis de ſuis diuitiis ſubuenire non poſſunt. *Et ſepulchra eorū,* id eſt pyramides & mauſolea, quæ quaſi magnas ædificant

domos

domos, quaſi illa ſepulchra debeant eſſe *domus illorum in æternum.* Excipiuntur ſepulchris pretioſis, & inuoluuntur pretioſis veſtibus: ſepeliuntur vnguentis & aromatibus. Deinde memoriam qualem habent? *Tabernacula eorum in progenie & progenie, vocauerunt nomina ſua in terris ſuis.* Domus & familiæ eorum vſque in tertiam & quartam generationem eos laudãt, eiſq; ſacrificãt. Tangit conſuetudinem gentilium, qui conſtitutis diebus aliquos conducebant, vt inuocarent nomina mortuorum circa ſepulturam eorum. In quo propheta magnam eorum notat ſtultitiam, quia cùm ipſi per hæc memoriam æternam habere putarent, tamen in ſolis terris ſuis hoc faciebant. Vel aliter: tabernacula eorum, id eſt domus lapideæ, quas de diuitiis conſtruxerunt, in quibus ad horam habitauerunt: manentia in progenie filiorum & progenie nepotum: vocauerunt nomina ſua, id eſt, fuerunt cauſa quare nomina eorum haberentur in memoria. Et non vbique, ſed in terris ſuis, id eſt, in vicinio ſuo. Hoc totum pertinet ad redarguendam inanem diuitum extollentiã, vt in amplis ædificiis operam non inſumant: cùm tandem præter ſepulchrum nihil eorum poſſideant. Hoc autẽ ideo faciunt, quia intellectũ ſuum amiſerunt. Et hoc eſt quod ſubdit. *Homo cùm in honore eſſet, non intellexit.* Quis maior honor homini dari potuit, quã ratio & intellectus, Deiq; ſimilitudo? In tanto honore poſitus non intellexit, id eſt non intelligenter egit: ſed *Comparatus eſt iumentis inſipientibus.* Non ſecundũ aliud niſi ſecundum inſipientiam, & in actu *Similis factus eſt illis.* Quia ſicut iumenta prona ſunt terræ, & tantùm ventri obedientia, ita amatores mundi terrenis rebus tãtùm ſunt dediti. *Hæc via illorum ſcandalum ipſis.* Hæc via ſecundum quod ipſi fuerunt in honore, & non intellexerunt, terrena tantùm appetendo, erit ſcandalum ipſis, id eſt offenſio, quæ ducet eos ad interitum. Ipſis ſit ſcandalum, non tibi. Quando erit tibi? Si putes quòd beati ſint tales. Si verò intelligas, quia nõ ſunt beati, ipſis erit ſcandalum via ipſorum, non Chriſto, nõ membris eius. *Et poſteà in ore ſuo complacebunt.* Cùm facti fuerint tales, vt non quærant niſi bona temporalia, laudabunt ſe placentes ſibi. Vel poſteà in ore ſuo complacebunt, quando dicent in iudicio, Domine Deus aperi nobis. Sed tunc fiet quod ſequitur: *Sicut oues in inferno poſiti ſunt, mors depaſcet eos.* Quia grege facto diuitiis tonſi & expoliati à magna nigrorum ſpirituum multitudine in tenebras deducentur. Et meritò qui Chriſtum paſtorem habere noluerunt, à morte depaſcentur, & à lupo rapace deuorabuntur. *Et dominabuntur eorum iuſti in matutino:* Quia iudices eorum erunt in iudicio. *Et auxilium eorum,* quod habent in hoc ſeculo, *veteraſcet,* id eſt deficiet, *In inferno à gloria eorum,* Id eſt propter hoc quòd gloriati ſunt in diuitiis ſuis. Rectè dicitur, Auxilium eorum à gloria eorum veteraſcere, quia gloria & diuitiæ eorũ in inferno nullum eis auxilium poterunt præſtare. *Veruntamen Deus redimet animam meã, de manu,* Id eſt, de poteſtate *Inferi, cùm acceperit me.* Id eſt meã humanitatẽ. Modò iuſtis eſt labor, preſſura, tribulatio: in ſpe futura eſt verũ gaudiũ. Modò qui ad lætitiam ſecularem oculos aperiunt & cor claudunt, tranſit eorum fœlicitas & venit pœna. Quo contrà tranſit iuſtorum pœna temporalis, & venit

Matth. 25.

Ioan. 10.

venit æterna fœlicitas. Excitat nos ergo ſpiritus Dei cùm ſubiũgit: *Ne timueris cùm diues factus fuerit homo.* Et non tantùm cùm ipſe diues factus fuerit: ſed. *Cùm multiplicata fuerit gloria domus eius.* Id eſt honor diuitiarum eius. Nõ deſperes, neq; putes eum à Deo diligi, quia abundat diuitiis: & te quia pauper es, à Deo derelictum. *Quoniã cùm interierit, non ſumet omnia.* Vides viuentẽ? Cogita morientem. Quid hîc habeat attendis? an ſecũ tollat attende. Multũ auri habet, multũ argenti, multum prædiorum, mancipiorũ, &c. alia. Cùm interierit, non ſumet omnia. *Neque deſcendet cum eo gloria eius.* Quid habebit caro putreſcens in ſepulchro? Quid habebit anima perdita in inferno? Ideo non deſcendet cũ eo gloria eius, quia in vita ſua quæſiuit gloriã temporalem. Hoc eſt quod ſubiungit: *Quia anima eius in vita ipſius benedicetur.* Illi enim qui iſta temporalia pro magno habẽt, quando aliquos in hoc mundo honoribus & diuitiis florere vident, ſolẽt eos laudare & beatificare: ſicut alibi dicitur in
Pſal. 9. pſalmo: Quoniam laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & iniquus be
Pſal. 143. nedicitur. Et iterum, Beatum dixerunt populum cui hæc ſunt. Anima ergo eius in vita ipſius benedicetur, ſed in morte torquebitur, & ſentiet æternam pœnam, qui tranſitoriam ſecutus eſt gloriã. *Confitebitur tibi cùm benefeceris ei.* Perfectorum eſt, dominum laudare in aduerſis, Reprobus autem tantũ laudat in proſperis. Venit illi luctum? Confitetur. Venit hæreditas? confitetur. Venit damnum? blaſphemat. Et ideo ſubditur: *Introibit vſque in progenies patrũ ſuorum.* Qui ſunt patres eorum, niſi diabolus & angeli eius? Vnde dominus
Ioan. 8. quibuſdam ait: Vos ex patre diabolo eſtis. Progenies verò diaboli ſunt om-
Mat. 3. nes reprobi. Hinc per Ioannẽ dicitur: Progenies viperarũ, quis oſtendet vobis fugere à vẽtura ira? Ergo in progenies patrum introibit, quia ſimul cum
Matth. 8. reprobis in æterno igne peribit. *Et vſque in æternũ non videbit lumen.* Mittetur
& 13. enim in tenebras exteriores, vbi erit fletus & ſtridor dentium. Omnis qui ma
Ioan. 3. lè agit, odit lucem. Quia ergo dum viueret tenebras dilexit, ideo nunquam lucem videbit. Et quòd lumen amiſerit cordis, oſtendit cùm ſubinfertur: *Homo cùm in honore eſſet, non intellexit: comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* Sententiæ repetitio confirmatio eſt: vel ideo repetit, quia in hoc verſu maximè pendet intentio pſalmi, & vtilitas. Defende ô homo honorem tuum. Noli deſerere eum quem tibi dedit Deus intellectum, ad hoc vt diuina percipias, æterna diligas, terrena contemnas. Vtere intellectu, vtere ratione, deſpice temporalia: vt peruenire merearis ad cæleſtia.

TITVLVS PSALMI XLIX.

AGITVR in ſequẽti pſalmo de vocatione omnium gẽtium: de manifeſto aduentu Chriſti, de mutatione veteris ſacrificij in nouũ, de damnando peccatore indiſciplinato: & quòd iter ad dominum ſit laudis ſacrificium. Titulus eſt, Pſalmus Aſaph. Interpretatur Aſaph congregatio. Attribuendus eſt ergo pſalmus iſte Aſaph, id eſt congregationi fidelium ante aduentum Chriſti exiſtentium: credentium eſſe venturum Chriſtum in carnem, & pro nobis: quod nos credimus eſſe completum. Materia pſalmi huius eſt ipſe Chriſtus, modò nos per prædicationem

tionem vocans: deinde diſtrictè iudicans. Intendunt autem prænominati fideles, introducendo ipſius domini Chriſti perſonam, vt maiori pondere loquantur; ſuadere auditoribus ſuis vt à carnalibus obſeruantiis deſiſtant, & ab vmbra ad veritatem ſe transferāt: nec ita voce prædicent, vt opere non impleāt. Cur autem præceptis Chriſti talia ſuadentis obtemperandum ſit, cauſa præmiſſæ ſunt in principio pſalmi, vſque ad eum locum vbi dicitur: Audi populus meus. In principio verò ſit prædicationis eius talis commendatio. Vox eſt ſynagoga.

PSALMVS XLIX.

D*EVS deorum dominus locutus eſt, & vocauit terram, à ſolis ortu vſque ad occaſum.* Non quicunque homo, aut quicunque angelus loquutus eſt: ſed ipſe deorū Deus, ſcilicet dominur noſter Ieſus Chriſtus, qui eſt operator & deificator ſanctorum, ſicut ipſe alibi ait
quibuſdam ſanctis diis per gratiam factir: Ego dixi, dij eſtis & filij excelſi *Pſal. 81.*
omnes. Hinc Apoſtolus ait, Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Et iterum: *Ioan. 19.* *Ioan. 1.*
Filij Dei ſumus, ſed nondum apparet quod erimus. Iſte tantus ac talir locu- *1. Ioan. 3.*
tus eſt per angelos, per prophetas, per ſemetipſum, per fideles ſuos, & voca- *Hebr. 1.*
uit terram, id eſt homines habitantes in terra. Et non in vna terra tantùm,
ſed à ſolis ortu vſq; ad occaſum. Datus eſt enim apoſtolis Spiritur ſanctur, *Act. 2.* *Mar. 16.*
& dictum eſt eis, Ite, prædicate Euangelium omni creaturæ. Et quia prædicatio incepit ab Ieruſalem, rectè ſubiunctum eſt: *Ex Syon ſpecies decoris eius.*
Hinc alius propheta dicit: De Syon exibit lex, & verbum domini de Ieruſa- *Miche. 4.*
lem. Inde cœpit prædicari ſpecies decoris, id eſt, pulchritudo diuinitatis
Chriſti. Ipſe eſt ſpecioſus forma præ filiis hominum, de quo & ſubditur: *Pſal. 44.*
Deus manifeſtè veniet: Deus noſter, & non ſilebit. Prius occultus venit, infirmus in carne apparuit. Erat gloriæ ſpecies in diuinitate, ſed hęc latebat in huma-
nitate. Si enim cognouiſſent, nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. Oc- *1. Cor. 2.*
cultus ergo venit, vt iudicaretur. Manifeſtè veniet, vt iudicet. Et hoc eſt *Matth. 16.*
quod ait, Et non ſilebit. Silet modò à iudicio, occultur in cælo. Patiens eſt ſuper peccatores, non exercens iram, ſed expectans pœnitentiam. Tacui, inquit: nunquid ſemper tacebo? Et notandum quod ait Deus noſter. Nō enim
eſt Deus, qui non eſt Deus noſter. Quoniam omnes dij gentium dæmonia, *Pſal. 95.*
Deus autem Chriſtianorum eſt verus Deus. Quia verò ad iudicium veniet, ſequentia docent, cùm dicitur: *Ignis in conſpectu eius exardeſcet.* Veniet enim
iudicare ſeculum per ignem. Hinc Apoſtolus ait: Vniuſcuiuſq; opur qua- *1. Corin. 3.*
le ſit, ignis probabit. Qui dulcedinem Dei nondum guſtauerunt, ſi nōdum deſiderant Dei faciem, timeant vel ignem. Supplicia terreāt, quem prę̈mia non inuitant. Vile tibi eſt quod Deus pollicetur? Contremiſce quod mina-
tur. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mit- *Matth. 7.*
tetur. Aliter: Chriſtus veniet ad iudicium, & tunc ignis prauæ concupiſcentiæ exardeſcet, & exuret reprobos qui erunt in conſpectu eius: quia vide-
bunt in quem transfixerunt. *Et in circuitu eius tempeſtas valida.* Id eſt ange- *Zach. 12.*
li, quia ſicut valida tempeſtas ſufflat paleas ad ignem, ſic malos ſufflabunt *Ioan. 19.*
ad inferos. Valida tempeſtas ventilatura eſt tam magnam aream. Hac *Matth. 13.*

tempe

tempeſtate erit illa ventilatio, qua ſeparabitur à ſanctis omne immundum:
à fidelibus omnis ſimulatio, à piis & trementibus verbum Dei omnis con
temptor & ſuperbus. Veniens itaque dominus ad iudicium, quid facturus
eſt? *Aduocauit cælum de ſurſum.* Per cælum vult intelligi omnes ſanctos &
Matth. 19. perfectos, quos aduocabit ſurſum ſeſſuros, ſecum iudicaturos. Vocabit *&*
terram diſcernere populum ſuum. Cælum vocabit, vt iudicet cum eo. Terram vo-
cabit vt diſcernat populum ſuum à populo malo. Audi vocationem terrę, &
Mat. 25. populi ſui diſcretionem. Venite benedicti patris mei, percipite regnũ quod
vobis paratum eſt ab origine mundi. Percipite dico. Quare? Eſuriui enim, &
dediſtis mihi manducare, &c. Ecce quare dicuntur terra: videlicet propter
boni operis fertilitatem. Hi ſi non potuerunt cælum eſſe, omnia contem-
Matt. 5. & 25. nendo, vel bona terra fuerunt, fructum miſericordię faciendo. Deinde pro
pheta videns futura tanquam præſentia, exhortatur angelos congregantes.
Matth. 13. & 25. Mittet enim dominus angelos ſuos, & congregabuntur ante eum omnes
gentes. *Congregate illi* de diuerſis partibus orbis, *ſanctos eius.* Et nõ tales ſanctos,
qui inſiſtant carnalibus obſeruantiis: ſed tales, *qui ordinant* & proponunt
nouum *teſtamentum eius ſuper ſacrificia* legalia. Illa enim ſacrificia veteris te-
ſtamenti, vmbra & prophetia fuerunt veritatis. Teſtamentum ergo ſuper ſa-
crificia ordinare, eſt ſeipſum in ſacrificium domino offerre, & quod litera
præcipit, ſpiritualiter adimplere. Vel ſuper ſacrificia teſtamentum ordina-
tur, quando veteribus noua præponuntur: quando animalium ſacrificiis de
Hebr. 5. 7. & 10. ſtructis Melchiſedech ordo vbique prædicatur. Ad cuius nouitatis ordinẽ
pertinet quod ſubditur: *Et annunciabunt cæli iuſtitiam eius: quoniam Deus iudex eſt.*
Cæli iuſtitiam Dei annũtiant, quando ſpirituales viri fidem domini noſtri
Pſal. 18. Ieſu Chriſti & bona opera prædicant. Vnde alibi dicitur: Cęli enarrant glo
riam Dei. Quæ profectò iuſtitia ideo nobis prædicatur, quatinus illam exe-
quentes iram iudicis euitare mereamur. Quoniam Deus iudex eſt, qui iudi-
Matth. 16. cabit viuos & mortuos; quia ſecundum opera vnicuique retribuet merita.
Hoc inceſſanter mentis oculis attendentes ſancti viri, quoniam Deus iudex
eſt, vitam ſuam inquirere, peccata ſua deflere, ſeſe ſemper ad meliora promo
uere non ceſſant: vt poſtmodum ante diſtrictum iudicem iniudicabiles ap-
parere valeant. Huc vſque ſynagôga commendauit Chriſtum, vel exponen
do ordinem prædicationis eius, vel ſecundum aduentum commendando à
modò introducit eũ loquentem ſic: *Audi populus meus, & loquar Iſraël:* Iſrael
Gene. 32. nomen electionis eſt. Non vocaberis Iacob, ſed vocaberis Iſrael. Ergo audi
ſicut Iſrael, ſicut videns Deum. Et ſi nondum ſpe, ſed iam fide. Hoc enim in
Luc. 8. terpretatur Iſrael, videns Deum. Qui habet aures audiendi, audiat. Captat
autem eius beniuolentiam, cùm ait: Populus meus. Ac ſi diceret: Populus e-
1. Pet. 2. lectus, populus peculiaris. *Et teſtificabor tibi.* Id eſt teſtimoniis ſcripturarum
approbabo. Quid? *Deus Deus tuus ego ſum.* Id eſt ego Deus ſum Deus tuus. Qui
Roma. 9. cunque enim Apoſtolorum & prophetarum ſcripturas intelligit, dominum
1. Ioan. 5. Actu. 10. Ieſum eſſe Deum noſtrum agnoſcit. Deus tuus, & propriè dicitur, quem fa-
miliarius habet Deus tanquam in mancipio ſuo, tanquam ex peculio ſuo.
Roma. 8. Quid vis amplius? Primũ quæris à Deo? Ecce Deus ipſe Deus tuus eſt. Quid

Deo dicimus? dona tibi quærebas, ipſum donaturum habes. Et quid exigit
à nobis dominus Deus noſter? Audiamus quid adiungat. *Non in ſacrificiis
tuis arguam te.* Non tibi dicam, Quare non mihi pinguem taurum mactaſti?
Quare non de grege tuo hircum optimum obtuliſti? Quare aries ille ambu
lat in ouibus tuis, & in ara mea non imponitur? *Holocauſta autem tua in con-
ſpectu meo ſunt ſemper.* Holon totum eſt: cauſtum, incenſum. Holocauſtum au-
tem totum igne abſumptum. Sunt quædam holocauſta quæ non recipit
Deus, de quibus in alio pſalmo dicitur. Vtique holocauſtis non delectabe- Pſal. 50.
ris. Hæc ſunt holocauſta brutorum animalium, quibus Deus non delecta-
tur. Quæ ſunt ergo illa quæ in conſpectu meo ſunt ſemper? Benignè fac, in-
quit Deus, in bona voluntate tua Sion. Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitię
oblationes, & holocauſta. Eſt ignis flagrātiſſimæ charitatis. Animus inflam
metur charitate, arripiat eadem charitate membra in vſum ſuum. Non ea
permittat militare cupiditati, vt totus exardeſcat igne amoris diuini. Talia
holocauſta dicit Deus, in conſpectu meo ſunt ſemper. Adhuc forte Iſrael
cogitat de bobus, de ouibus, de hircis. Ideo ſubiunctum eſt: *Non accipiam de
domo tua vitulos: neque de gregibus tuis hircos.* Pronuntiat teſtamentum nouum,
vbi omnia illa vetera ſacrificia ceſſauerunt. Erat enim tunc pronuntiatum 1. Corin. 11.
futurum quoddam ſacrificium, cuius ſanguine mundaremur. Quare non Apoca. 1.
accipiam de domo tua vitulos, hircos &c. talia? *Quoniam meæ ſunt omnes feræ
ſyluarum.* Ac ſi diceret: Qui omnes feras poſſideo, illo qui in domo tua eſt vi
tulo vel hirco non indigeo. Sed forte ait Iſrael. Beſtiæ Dei ſunt illæ beſtiæ
feræ, quas non includo in corte mea, quas non alligo ad præſepe meum.
Ea verò quæ apud me ſunt, non Dei, ſed mea ſunt. Ideo dominus adiungit:
Iumenta in montibus & boues mea ſunt. Et illa quæ poſſides, & illa quæ nō poſ-
ſides, mea ſunt omnia. Si enim ſeruus meus es tu, totum peculiū tuum meum
eſt. *Cognoui omnia volatilia cæli.* Id eſt appendi omnia & numeraui. Alia eſt
notitia Dei, alia hominis. Sicut aliud eſt poſſidere Dei, aliud eſt poſſidere
hominis. Non enim tu quod poſſides, totum habes in poteſtate: aut quādiu
viuat bos tuus, in poteſtate tua eſt. Hæc volatilia cæli de aqua nata ſunt à
verbo domini dicentis: Producant aquæ volatilia cæli. Vbi nouerat quæ Gene. 1.
imperauerat vt aquæ proferrent? Iam certè nouerat quod creauerat, & an-
tequàm crearet, nouerat. Tanta ergo notitia Dei: vt apud ipſum eſſent quo-
dā ineffabili modo, antequā creata eſſent. Et à te expectat vt accipiat, quod
antequam crearetur habebat. *Et pulchritudo agri mecum eſt.* Id eſt vbertas om-
nium in terra gignentium mecum eſt. Cum illo ager, cum illo ſpecies ter-
ræ, cum illo ſpecies cæli, cum illo omnia volatilia cæli & omnis creatura,
quoniam ipſe vbique eſt. *Si eſuriero, non dicam tibi.* Non eſuriet neque ſitiet, Iere. 23.
non laborabit neque dormitabit qui cuſtodit Iſrael. Sed hæc ſecundum Ioan. 4.
carnalitatem tuam dicta ſunt: quia tu antequam māduces, famē pateris; for Pſal. 120.
tè putas & Deum eſurire, vt manducet. Etiam ſi eſſe poſſet vt eſuriret, non
diceret tibi. Omnia quæ ante illum ſunt, vnde vult, tollit. Nihil illi neceſſa- Actu. 17.
rium eſt. Et ideo ſubdit: *Meus eſt enim orbis terræ & plenitudo eius.* Noli er-
go laborare quod mihi des: ſine labore habeo, quod volo. *Nunquid mandu-*

tabo carnes taurorum? aut ſanguinem hircorum potabo? Quia iſta non quæris, dic ergo:Domine Deus noſter,quid velis vt offerat tibi populus tuus Iſrael. Sequitur & dicit:*Immola Deo ſacrificium laudis.* Interiora ſacrificia ſemper plus diligit Deus. Magis enim attendit affectum quàm cenſum. Ideo protinus addit. *Et redde altiſſimo vota tua.* Sit ara tua conſcientia tua.Ignis tuus amor diuinus. Sacrificium tuum laus Dei. Sic ergo Deum lauda in corde tuo, vt in ipſa oblatione laudis ſpirituali igne accenſus teipſum immoles & morti fices,& ſacrifices Deo. Et bene cum ſacrificio præcipimur votum reddere altiſſimo. Nam ſecundum vota penſat Deus ſacrificia. Tantò apud Deum maius erit ſacrificium tuum,quantò maiorem in ipſo ſacrificio habueris de

Hebr. 11. uotionem. Vnde ſcriptum eſt:Fide plurimam hoſtiam Abel quàm Cain obtulit Deo,per quam teſtimonium conſecutus eſt eſſe iuſtus. Cor nanque & non ſubſtantiam penſat Deus, Nec perpēdit quantum in eius ſacrificio, ſed

Pſal. 55. ex quanto proferatur. Hinc alibi dicitur in pſalmo:In me ſunt Deus vota tua,quæ reddam,laudationes tibi.Ac ſi apertè dicat: Et ſi exterius munera offerenda non habeo,intra memetipſum tamen inuenio quod in aram tuæ laudis impono.Quia qui noſtra datione non paſceris,oblatione cordis melius placaris. Immola, inquam, Deo ſacrificium laudis, vt ſic habeas eum placatum & propitium.Et quid deinde? *Et inuoca me in die tribulationis, & eruā te, & honorificabis me.* Quando tribularis noli deſperare, nec velis in tuis viribus confidere.Inuoca me,& eruam te.Ad hoc enim permiſſus eſt dies tribulationis fieri,quia fortè ſi non tribulareris,non inuocares me.Cùm tribularis autem,inuocas me:& quia vocas,eruam te.Cùm fueris erutus, honorificabis me,vt iam non diſcedas à me.Valent ergo nobis tribulationes, quia nos excitant ad honorandum Deum.Tribulati propriam infirmitatem cognoſcimus,eruti diuinam gratiam ſentimus. Tanto magis autem eum honoramus,quo liberationem noſtram non à nobis,ſed ab ipſo procedere ſci-

Iob. 7. mus.Et ſciendū quòd tota vita iſta mortalis tribulatio eſt ſanctis viris.Nam præter innumeras mundi huius anxietates, in eo quòd à Deo ſeparantur,

2.Cor. 5. Sapien. 9. quòd adhuc in mundo peregrinantur,quòd corpus quod corrumpitur aggrauat animam,vehementer tribulantur.Et quanto crebriores tribulationes ſunt apud nos, tanto frequentiores debent orationes eſſe apud Deum. Sed cauendum eſt ne viuamus malè,dum cantamus bene. Nam ſequitur: *Peccatori autem dixit Deus, Quare tu enarras iuſtitias meas?* Id eſt præcepta mea iu-

Roma. 2. ſtificantia prædicas? De talibus dicit Apoſtolus: Qui prædicas non furandum,furaris:qui doces non mœchandum,mœcharis:qui abominaris idola, ſacrilegium facis. *Et aſſumis teſtamentum meum per os tuum?* Id eſt corpus Chri-

Matth. 26. Mar. 15. Luc. 22. 1.Cor. 11. ſti & calicem noui teſtamenti, qui pro multis effuſus eſt in remiſſionem peccatorum. Vel aſſumis teſtamentum meum per os tuum,id eſt Euangelium meum tam pollutis labiis prædicare præſumis? *Tu verò odiſti diſciplinam*, Id eſt correptionem: *Et proieciſti ſermones meos retrorſum.* Quia eos negligens non cuſtodiſti. In odiendo diſciplinam, redarguitur voluntas mala. In proiiciendo ſermones Dei retrorſum, reprehenditur negligens & praua vita.Sermones Dei proiicere,eſt illis contemptis peruerſa agere. Ecce quomodo

modo proieciſti ſermones meos. *Si videbas furem currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas.* Ne fortè non diceres, Non feci furtum. Non feci adulterium. Quid ſi placuit tibi qui fecit? nonne ipſo placito cucurriſti? Nonne portionem tuam cum illo qui fecit, laudando poſuiſti? Et ſi non facis malum, ſi tamen laudas malum, ſi ex voto conſentis, curris cum malo, & portionem mali recipis. *Os tuum abundauit malitia & lingua tua concinnabat dolos.* Malitiam & dolum quorundam hominum inſinuat, qui quamuis ſciant mala eſſe quæ audiunt, minimè reprehendunt. Et parum eſt quia non dicunt, Mala feciſti: ſed adulando dicunt, Bene feciſti. Et norunt mala eſſe, ſed abundant malitia, & lingua eorum concinnat, id eſt adornat dolos. Dolus autem eſt fraus quædam in verbis, quando aliud promittitur, aliud ſentitur. Parum eſt quod facis malum, inſuper laudas adulando, & irrides & fallis peccantem. Vel os peccatoris malitia abundat, quando maledictis & conuitiis alios exaſperat. Dolos verò labia concinnant, quando auditu placida verbis pronuntiant. Vnde adhuc ſubinfertur: *Sedens, aduerſus fratrem tuum loquebaris.* Hoc fit quando aliquis quaſi firmus aut alicuius iam momenti doctor detrahit fratri ſuo forte bene agenti & rectè viuenti. In eo autem quòd ait Sedens, mora vel ſtudium deſignatur. Eſt alius infirmus & imperfectus, aduerſus quem ponit ſcandalum ſimiliter prauè loquendo. Ideo infirmus ille dictus eſt matris filius, nondum patris, adhuc lacte indigens & vberibus adhærens. Portatur adhuc ſinibus matris Eccleſiæ, nondum valens ad ſolidum cibum menſæ patris ſui accedere. *Hebr. 6.* Scandalizatur autem, quia adhuc perfectus non eſt. Si enim perfectus eſſet, ſcandalizari nullatenus potuiſſet. Nam pax multa eſt diligentibus legem Dei, & non eſt illis ſcandalum. *Pſal. 118.* Et dominus in Euangelio: Qui ſcandalizauerit (inquit) vnum de puſillis meis. *Matth. 18.* Non ait de maioribus, ſed de puſillis: quia puſillorum eſt tantùm ſcandalizari. Prauorum autem vſus eſt perfectis derogare, imperfectis ſcandalum ponere, & ſemper diſcordias ſeminare. *Hæc feciſti* (inquit dominus) *& tacui.* id eſt non reprehendi, non vindicaui. Modò enim tempus eſt miſericordiæ, quo nos pius dominus patienter expectat, vt conuertamur. Non enim iraſcitur per ſingulos dies, *Pſal. 7.* ſed ſicut dicitur in alio pſalmo: Niſi conuerſi fueritis, gladium ſuum vibrabit. *Pſal. 7.* Hinc eſt quod ſubiungit. *Exiſtimaſti inique quòd ero tui ſimilis.* Parum eſt quia mala facta tua placent tibi. Placere putas & mihi. Deum quia non pateris vltorem, vis tenere participem. *Arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam.* Quanto modò patientius miſericors dominus peccatores ſuſtinet, tanto eos diſtrictius in iudicio arguet. *Matth. 25.* Et quia hîc ſeipſos attendere & emendare negligunt, ſtatuet eos ibi ante faciem ſuam, vt videant fœditatem ſuam. Nec tamen ad hoc, vt corrigant: ſed vt magis erubeſcant. Modò ergo tu fac quiſquis talis es, quod tibi minatur facere Deus. Tolle te à tergo tuo, vbi te videre non vis diſſimulans à factis tuis, & conſtitue te ante te. Aſcende tribunal mentis tuæ. Eſto tibi iudex. Torqueat te timor. *1. Cor. 11.* Erumpat confeſſio. Et dic domino tuo: Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper. *Pſal. 50.* Si enim (vt

Paulus ait) noſmetipſos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. Propterea admonendo ſubdit: *Intelligite hac qui obliuiſcimini Deum.* Vos qui Deum obliti eſtis, dum mala agitis, ex ratione perpendite quæ dicta ſunt: vt voſmetipſos corrigatis. Attende in hoc verſu viſcera diuinæ miſericordiæ.
1. Cor. 11.
Etiam obliuiſcentes ſe non obliuiſcitur, non repellit, imo reuocat ad intellectum, vt reſipiſcant, & non pereant. Non vult mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. Et quare ô miſericors domine, admones obliuiſcentes te, vt intelligant? Audi cauſam. *Nequando rapiat* aduerſarius ille diabolus, qui tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret, *& non ſit qui eripiat.* Si vos intelligere non vultis. Non enim eripit dominus eos, qui obliuiſcuntur eum: qui ea quę ad ſalutem animarum ſuarum pertinent, intelligere contemnunt. Vnde ſcriptum eſt: Omnis ignorans ignorabitur. Quo contrà de intelligentibus & laudantibus Deum quid ſubiungat, audiamus. *Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quo oſtendam illi ſalutare Dei.* Quod Latinè ſalutare, hoc Hebraicè Ieſus dicitur. In ſacrificio igitur laudis fit Ieſu iter oſtenſionis, quia dum per pſalmodiam compunctio effunditur, via nobis in corde fit, per quam ad Ieſum in fine peruenitur. Sicut ipſe de ſua oſtenſione loquitur dicens: Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum.

Ezech. 18.

1. Pet. 5.

1. Cor. 14.

Ioan. 14.

TITVLVS PSALMI L.

2. Reg. 12. *IN finem pſalmus David, cùm venit ad eum Nathan propheta, quando intrauit ad Beth-ſabee. Pſalmus iſte attribuitur David prophetæ in finem reſpicienti, id eſt Chriſtum, à quo per peccatum receſſerat, qui eſt finis legis & prophetarum. Vel finis, id eſt perfectio omnium bonorum operum. Pſalmus dico compoſitus pro eo negocio, pro quo venit ad eum arguendum Nathan propheta. Et quia Nathan multotiens venerat ad eum, vt ſciretur in quo aduentu ipſe fuit cauſa huius pſalmi, determinat ſic: eo ſcilicet tempore, quando intrauit ad Beth-ſabee. Huius mulieris vxoris alienæ pulchritudine captus eſt rex & propheta David. Hoc in iſto pſalmo non legitur, ſed in titulo eius apparet. In libris autem Regnorum plenius legitur.*
2. Reg. 11. *Huius maritum in bello curauit occidendum. Et poſt hoc factum miſſus eſt ad eum Nathan propheta à domino, qui eum argueret de tanto commiſſo. Multi volunt cadere cum David, & nolunt reſurgere cum David. Non cadendi exemplum propoſitum eſt: ſed ſi cecideris, reſurgendi. Attende ne cadas. Non ſit delectio minorum, caſus maiorum: ſed ſit caſus maiorum, tremor minorum. Audiant qui non ceciderunt, ne cadant. Audiant qui ceciderunt, vt ſurgant. Admonet etiam tale exemplum, non ſe quenquam extollere debere in proſperis rebus. Multi enim res aduerſas timent, proſperas non timent. Periculoſior eſt autem res proſpera animæ, quàm aduerſa corpori. Hoc peccatum non fecit, cùm perſecutorem Saulem pateretur. Semper verò aduerſus felicitatem vigilandum eſt. Materia huius pſalmi eſt David, ſiue quilibet alius pœnitens. Intendit autem propheta in hoc pſalmo principaliter orare pro triplici reatu huius criminis ſupradicti, ſcilicet pro adulterio, homicidio, & fraude. Deinde etiam pro omnibus aliis delictis,*

vt Deus

vt Deus hanc noxam & omnes alias ſibi indulgeat, & gratiam ſancti ſpiritus reſtituat: ita vt illam nunquam amplius amittat. Proponitur autem Dauid in hoc pſalmo omnibus iuſtis exemplar, non peccandi: ſed ſi ceciderint, reſurgendi. Et ne in virtute ſua præſumant cùm ſcriptum ſit, Qui ſtat, videat ne cadat. 1.Corin.10. *Iniuſtis ad hoc proponitur, vt de magnitudine delicti ſui aliqui non deſperent, reſpicientes Dauid, à tanti delicti per condignam ſatiſfactionem conſecutum veniam. Dicit ergo ſic Dauid.*

PSALMVS L.

MISERERE *mei Deus.* Dictum eſt à ſimili alicuius in cauſa deprehenſi, cuius crimen, quia iam manifeſtum eſt iudicibus, non iam ſtudet illud defendere: ſed ſolam veniam nititur deprecando impetrare, ſuam pœnitentiam oſtendens, & merita præterita prætendens: & ſic facturum bona in futuro promittens. Prius orat pro peccato: deinde crimen ſuum ſponte confitetur. Ac ſi diceret, Deus, id eſt creator meus, quem magna & multiplex iniquitas mea non latet, *Miſerere mei, ſecundum magnam miſericordiam tuam.* Id eſt, ad modum miſericordiæ tuæ, quæ magna eſt, dimitte magnum peccatum meum. *Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum.* Id eſt, ad modum miſerationum tuarum, quæ multæ ſunt in effectis, *dele iniquitatem meam*: quæ multiplex eſt. Id eſt, dele homicidium, fraudem, & adulterium. Hîc oſtendit & peccatum ſuum magnum eſſe (erat enim adulterium) & multiplex. Ibi nanque 2.Reg.11. homicidium & fraus, & multa alia denotari poſſunt. Hoc diſtat inter miſericordiam & miſerationem: quia Deus naturaliter ſemper eſt miſericors in ſe, actualiter autem miſerator in nobis. Miſericordiæ virtus inſeparabiliter in Deo eſt. Cùm autem ex hac miſericordia nobis aliqua beneficia tribuuntur, miſerationes dicuntur. Et notandum quòd qui magnam miſericordiam deprecatur, magnam miſeriam confitetur. Opponitur ergo magna miſericordia magno peccato. Opponitur multitudo miſerationum multiplicitati culparum. Propterea adhuc ſubiungit: *Amplius*, quàm ego te deprecari valeam, *laua me ab iniquitate mea*: vt dimittas quæ conſcientia metuit, & adiicias quod oratio non præſumit. *Et à peccato meo munda me.* Quamuis inter iniquitatem & peccatum nihil diſtare perhibeat 1.Ioan.1. Ioannes Apoſtolus, qui ait, Iniquitas peccatum eſt: ipſo tamen vſu loquendi plus iniquitas quàm peccatum ſonat. Et omnis ſe homo liberè peccatorem fatetur, iniquum verò dicere nonnunquam erubeſcit. Cum ergo pœnitens iſte orat, vt ab iniquitate lauetur, & à peccato mundetur: tam à grauiori, quàm à leuiori culpa curationem poſtulare videtur. Et ſupponit cauſam, quare ſibi dimitti poſtulat quod deliquit, dicens: *Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco,* ſecundum pœnitentiam & ſatiſfactionem: & hoc non ad horam, ſed continuè. Ideo ſubdit. *Et peccatum meum contra me eſt ſemper.* Contra me, id eſt ante oculos meos. Non eſt oblitus peccati ſui & iniquitatis, quamuis iam à propheta audiſſet: Tranſtulit à te Deus peccatum tuum. In 2.Reg.12.

conſcientia ſua tanquam in imagine, adulterium & homicidium depictum habebat:per ſingulos dies videbat putredinem:& ideo dicebat, Et peccatum meum contra me eſt ſemper. Ego illud video. Tu id ne conſideres. Attende quid facit Deus. Si memor ſis peccati tui,ille non erit memor. Si
Iſa. 43. tu eius oblitus fueris, Deus eius memorabitur. Ego ſum(inquit dominus) qui deleo iniquitates tuas. Tu vero memor earum eſto. Sed fortè dicet aliquis, Vt quid ego memor ſum? Vt ſit gratior, inquit, miſericordia mea, vt ſentias quid tibi conceſſerim. Si enim fueris memor cumuli peccatorum tuorum,eris memor & magnitudinis beneficentiæ Dei. Tales erant ſancti: virtutes ſuas non emittebant, ſed peccatorum ſuorum memoriam reuocabant:non ſicut nunc homines,qui peccatorum ſuorum obliuiſcuntur,& celare cupiunt: ſi quippiam autem boni fecerunt, in medio proferunt,& omnibus propalare feſtinant. Feciſti aliquid boni? Cela illud, vt dominus tuus videat,& laudet. Feciſti mala? agnoſce & emenda, & ignoſcit Deus. Confitere Deo,& dic quod ſequitur: *Tibi ſoli peccaui.* Cui ſoli reddenda eſt ratio
Ioan. 8. de peccato, qui ſolus eſt ſine peccato. *Et malum coram te feci.* Quid eſt hoc? Coram hominibus non eſt adulteri vxor aliena,& maritus occiſus. Sed in hoc ſoli Deo peccat omnis homo, quòd ſolus Deus poteſt curare hominẽ à peccato. Ac ſi egregio medico dicat egrotus:Tibi ſoli ægroto: paſſionem meam nullus ſanare poteſt,niſi tu ſolus. Hinc in alio pſalmo de hoc cæleſti
Pſal. 102. medico animæ peccatrici dicitur, Qui propiciatur omnibus iniquitatibus tuis.Qui ſanat omnes infirmitates tuas.Rectè autem coram Deo malum feciſſe ſe dicit,quia ſolus Deus quale & quantum ſit malum cuiuſque cogno-
Iob. 35. ſcit. Homo enim videt in facie,Deus videt in corde. Homo videt peccatum operis, Deus inſpicit etiam radicem intentionis. Vel,tibi ſoli ſine peccato,
Hebr. 4. peccaui & malum coram te feci, quem nullum latet ſecretum. Ille iuſtus punitor eſt, qui in ſe non habet quod puniatur. Et ideo oro,munda me.
Iſa. 45. Quare? *Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis.* Sermo tuus eſt, Conuertimini ad me
Matt. 11. & ſalui eritis. Sermo tuus eſt, Venite ad me omnes qui laboratis,& onerati
Ezech. 18. eſtis, & ego vos reficiam. Sermo tuus eſt, Quacunque hora peccator conuerſus fuerit, vita viuet, & non morietur. Et ego quidem conuerſus ſum, & ad te veniens miſericordiam peto. Dimitte ergo quæ commiſi, vt in ſermonibus tuis iuſtus & verax inueniaris. *Et vincas cùm iudicaris.* Id eſt, cùm quidam prauè intelligentes iudicent te non miſereri criminaliter lapſis. Vince illos, & ſententiam eorum deſtrue, mihi parcendo criminaliter lapſo. Aliter.Ideo tibi ſoli peccata mea confiteor:ideo coram te mala mea detego,vt te iuſtificem in ſermonibus tuis,& me inculpem in operibus meis:& tanquam iudicio conſtituto, vincas tu,vincar ego. Sæpe enim dum cauſam Dei erga nos, & noſtram erga Deum diligenter diſcutimus, ipſum Deum apud nos ex ratione iudicamus. Aſcendit homo tribunal mentis ſuæ:fit accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia: fit iudex ratio, carnifex timor: & cùm ſe iniuſtum & conuictum deprehendit, humilior factus gratiorem ſe domino reddit. Vel, vincas cùm iudicaris, id eſt, in iudicio filij tui, quo condemnatus eſt morti, victor appareas,

ſecundum clarificationem reſurrectionis & aſcenſionis. Superas enim *Phil.3.*
omnes iudices:& qui ſe putat iuſtum coram te, iniuſtus eſt. Nec ſufficit Dauid tantùm ſua criminalia peccata confiteri: etiam ipſam ad medicum ducit originem peccati. Omnia confitetur, in omnibus ſe humiliat: vt omnium peccatorum veniam mereatur. Vnde nunc tam ſua, quàm totius humani generis voce ſubiungit, dicens: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea.* Mater mea me concepit cum delectatione peccati. Ego conceptus contraxi mecum iniquitatem originalis deli- *Epheſ.2.*
cti. Nunquid de adulterio Dauid natus erat de Ieſſe iuſto viro & coniuge eius? Quid eſt ergo quòd ſe dicit in iniquitatibus conceptum eſſe, niſi quia *Rom.5.*
detrahitur iniquitas ex Adam? Nemo naſcitur, niſi trahens culpam, & cul- *& 15.*
pæ pœnam. Quod dicit, Ecce: ſignificat in manifeſto. Omnes enim hoc vident, Omnes hoc ſentiunt. Homo enim in corruptibili carne viuens, habet *Rom.7.*
tentationum immunditias impreſſas in ſemetipſo: quia nimirum eas traxit *Iaco.1.*
ab origine ipſa: quippe propter delectationem carnis, eius conceptio immunditia eſt. Hinc eſt quòd plerunquè tentatur, & nolens. Hinc eſt quòd *Rom.7.*
immunda quædam in mente patitur, quamuis ex iudicio reluctetur: quia conceptus de immunditia dum ad munditiam tendit, hoc conatur vincere quod eſt. Qui ergo ad munditiæ locum iam peruenit, cõceptionis ſuæ viam reſpiciat per quam venit: atque inde colligat, quia ex ſua virtute non habet munditiam viuendi, cui de immunditia factum eſt initium ſubſiſtendi. *Ecce enim veritatem dilexiſti.* Ideo cognoſco peccatum ſecundum pœnitentiam, quia, Ecce, id eſt, patens eſt, quòd tu dilexiſti veritatem: id eſt, veram confeſſionem: vel veritaté dilexiſti, impunita etiam illorum peccata, quibus ignoſcis non reliquiſti. Sic miſericordiam prærogaſti, vt ſeruares & veritatem. Ignoſcis confitenti, ſed ſeipſum punienti. *Incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi.* Ita me dilexiſti, ita me honoraſti, vt occulta myſteria ſapientiæ tuæ, id eſt, filij tui, prophetico ſpiritu reuelares mihi: videlicet incarnationem, paſſionem, reſurrectionem, aſcenſionem, & alia plurima. Incerta dicit, propter Iudæos, qui ea legebant & dubitabant. Occulta propter gentes, quæ hęc omnino neſciebant. Dic nobis ô ſancte Dauid, de aduentu Chriſti
ſi quid tibi fuerit reuelatum. Deſcendet, inquit, ſicut pluuia in vellus. Dic cõ- *Pſal.71.*
uentum perſecutorum. Aſtiterunt reges terræ & principes conuenerunt in *Pſal.2.*
vnum, aduerſus dominum, & aduerſus Chriſtum eius. Dic paſsionem cru-
cis. Foderunt manus meas & pedes meos. Dic cibum & potum. Dederunt *Pſal.21.* *Pſal.68.*
in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto. Dic ſepulturam. Po- *Pſal.87.*
ſuerunt me in lacu inferiori. Dic reſurrectionem. Non derelinquas ani- *Pſal.15.* *Pſal.46.*
mam meam in inferno. Dic aſcenſionem. Aſcendit Deus in iubilo. Dic *Pſal.44.*
gloriam Eccleſiæ. Aſtitit regina à dextris tuis in veſtitu deaurato. Longum eſſet enarrare quot & quanta reuelata ſunt ei ſecreta. Cùm ergo tantus vir ceciderit, quis eſt qui de ſe ſecurus eſſe poſsit? Et tamen ſi contingat aliquem cecidiſſe, attendat hunc pœnituiſſe, & non ſolùm percepiſſe veniam, ſed etiam in ordine priſtino reſtitutum eſſe. Vnde & ſubdit: *Aſper-*

ges me hyſſopo & mundabor. Hyſſopum herbam nouimus humilem, ſed medicinalem, quæ ſaxo hærere radicibus dicitur. Appræhende & tu radice dilectionis petram tuam, id eſt, Chriſtum. Eſto humilis Deo tuo, vt ſis ex-
1. Cor. 10. celſus in glorificato Deo tuo. Noli herbam contemnere, vim medicamenti attende. Hyſopus pulmonis deponit tumorem. In pulmone ſolet notari ſuperbia. Illic enim inflatio, illic anhelitus. Talem autem paſsionem curat humilitas. Hyſopo in veteri lege ſanguis ſpargebatur vitulæ ad mun-
Leuit. 14. dandos filios Iſraël. Aſpergamus & nos hyſopo, imitemur humilitatem paſsionis Chriſti, & mundabimur à peccatis. Sed parum eſt mundari nos à
1. Corint. 11. ſordibus peccatorum, niſi contingat decorari candore virtutum. Ideo
Apoc. 1. ſubiungit: *Lauabis me*, ſanguine ſacrato: *Et ſuper niuem dealbabor*. In qua nulla nigredinis veſtigia cerni poſſunt. Bene dicit ſe ſuper niuem dealbari, quia candor iuſtificatæ animæ candorem omnem ſuperat viſibilis crea-
Matth. 17. turæ. Veſtis Chriſti in monte tanquam nix dealbata effulſit, quæ Eccleſiam omnium macula peccatorum mundandam ſignificauit. Sic me mundato & dealbato. *Auditui meo dabis gaudium & lætitiam*. Valde delectat veritas intus audita: Et vehementer gaudet ſeruus Dei & lætatur, cùm de remiſsione peccatorum, ſiue de promiſsione ſalutis æternæ, ſiue de aliquibus diuinis conditionibus intus inſtruitur. Inde de Ioanne dicitur:
Ioan. 3. Amicus autem ſponſi ſtat & audit, & gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Gaudium ad præſentem gratiam referri poteſt. Lætitia ad futuram gloriam. *Et* propter gaudium mihi redditum, *exultabunt oſſa humiliata*. Id eſt virtutes quæ per peccatum fuerunt depreſſæ, erunt mihi exultationis cauſa. Vel perfecti viri poſſunt intelligi, quoniam humiliati ſunt,
Luc. 18. exultabunt: iuxta quod ſcriptum eſt: Omnis qui ſe humiliat, exaltabitur.
Matth. 23. Et vt hoc fiat, ſecutus adiungit: *Auerte faciem tuam à peccatis meis*. Hoc fa-
Sapien. 11 cit Deus, quando diſsimulat peccata hominum propter pœnitentiam. Quaſi auertit à peccatis faciem, quaſi non reminiſcitur, quando non punit. Meritò rogas, & bene rogas, vt Deus auertat faciem ſuam à peccatis tuis, ſi tu faciem tuam non inde auertis. Hinc eſt quòd ſuperius dicit, Et peccatum meum contra me eſt ſemper. Nec ſolùm rogo pro his peccatis, ſed etiam pro omnibus aliis. Et hoc eſt quod dicit: *Et omnes iniquitates meas dele*. Quas cùm deleueris, *Cor mundum crea in me Deus*. Crea vt Deus, nouum aliquid: munda cor meum: aufer malas cogitationes. *Et ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis*. Bene dixit, Innoua: denuò nanque domus ædificata eſt, quam inueterauerat peccatum: rogo vt innouet gratia. Per factum meum curuata erat rectitudo ſpiritus mei: per gratiam tuam dirigatur: vt ſicut prius rectè & in veritate in conſpectu tuo ambulem. *Ne proiicias me à facie tua*. Id eſt, à præſentia tua. Proiiciantur à te peccata mea, non ego. Hactenus, inquit, ante faciem tuam ſteti, ſecreta tua intellexi. Te deprecor domine, ne me repellas à tanta tua cognitione. *Et ſpiritum ſanctum tuū ne auferas à me. Redde mihi lætitiam ſalutaris tui*. Vt ſicut olim, ita & nunc filij tui aduentus, incarnatio, paſsio, reſur

reſurrectio, aſcenſio mihi ſint manifeſta. *& ſpiritu principali confirma me.* In quo confirma? quia ignouiſti mihi: quia certus ſum non mihi imputari, quod donaſti. Et ex hoc factus ſecurus, atque ita gratia confirmatus, non ero ingratus. Quid dabis pro hoc munere? *Docebo iniquos vias tuas.* Hoc enim habent ſancti viri proprium, vt bona ſpiritualia quæ à Deo percipiunt, aliis ex charitate impartire ſtudeant: & ſicut ipſi ſuam, ita aliorum ſalutem quærant. Vnde & ſubdit: *& impij ad te conuertentur.* Non enim ad hoc docent alios, vt ſe velint commendare, aut ex ſua doctrina lucrum aliquod temporale quærere: ſed hac tantùm intentione, vt impios ad conuerſionem poſſint trahere. Magna eſt diuinæ miſericordiæ commendatio, & peccantium conſolatio, cùm dicitur, Et impij ad te conuertentur. Ita plenus eſt Deus adipe miſericordiæ, vt non ſolùm conuerſis, ſed etiam ipſis impiis promittatur ſalus. Hinc Paulus ait, Vt credentes in eum qui iuſtificat impium, deputetur fides eorum ad iuſtitiam. Attendens autem multas ſuas iniquitates, & eas tribuens corruptioni carnis & ſanguinis, adiungit: *Libera me de ſanguinibus Deus, Deus ſalutis meæ.* Tu Deus, qui es Deus & auctor ſalutis meæ, libera me de ſanguinibus, id eſt, corruptionibus carnis. Expreſſit Latinus interpres verbo minus Latino proprietatem tamen ex Græco. Nam omnes nouimus Latinè non dici ſanguines: tamen quia ita Græcus poſuit plurali numero, non ſine cauſa, quia hoc inuenit in prima lingua Hebræa, maluit potius interpres minus Latinè aliquid dicere, quàm minus proprietatẽ deſignare. Quare ergo pluraliter dixit De ſanguinibus? In multis ſanguinibus tanquam in origine carnis peccati, peccata multa intelligi voluit: ad ipſa pecata reſpiciens, quæ veniunt de corruptione carnis & ſanguinis. Vnde Apoſtolus ait: Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt. Libera me de ſanguinibus, id eſt, de iniquitatibus. *Et exultabit*, id eſt exultando annuntiabit *lingua mea iuſtitiam tuam.* Si potero iuſtitiam tuam enarrare: Si tu me prius liberaueris ab iniquitate. Et quia dixit, Labia mea exultabunt iuſtitiam tuam, ne videretur hoc viribus ſuis attribuere, tanquam in poteſtate habens ſermonem: commendans gratiam Dei ſubiungit: *Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.* Labia mea idonea facies ad prædicandum, quæ prius clauſa fuerant propter peccatum. Non eſt enim ſpecioſa laus in ore peccatoris. Vnde peccatori dixit Deus, Quare tu enarras iuſtitiam meam? Quo contrà rectos decet laudatio. Tuum eſt ergo aperire labia mea: meum eſt deinde annuntiare laudem tuam: quod tibi magis acceptabile eſt, quàm legalia ſacrificia offerre: *Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium* legale magis quàm oblationem laudis, *dediſſem* illud. Sed ideo magis decreui offerre ſacrificium laudis, quia *vtique holocauſtis* veteribus *non delectaberis.* Quid ergo? Nũquid non offerebat Deo ſanctus Dauid ſacrificia & holocauſta vitulorũ & taurorũ ſicut in lege pręcipiebatur? Offerebat planè: ſed in ipſa oblatione plus nouũ quã vetus exhibebat ſacrificiũ. Cũ enim animalia mactabat, ſeipſum intus in contritione cordis Deo immolabat, ibique Deo offerebat vota & laudes, quæ magis acceptabilia Deo ſciebat, quàm offerre animalium carnes. Et hoc eſt verum, quod nobis inſinuat ſacrifi

2. Corin. 4.
Rom. 4.
1. Cor. 15.
Eccleſ. 15.
Pſal. 49.
Pſal. 50.

ſacrificium, cùm ſubiungit: *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus.* Carnale tantùm ſacrificium non placet Deo, ſed Spiritus contribulatus, id eſt, pro peccatis plurimum anxiatus, eſt Deo placens ſacrificium. Et hoc probat ex verbis ſequentibus, dicens: *Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.* Ex hoc apparet quia contribulatus ſpiritus ſit tibi gratum ſacrificium: quia ô Deus, non deſpicies, imo gratanter accipies cor contritum, per compunctionem & humiliatum. Commendato nouo ſacrificio, orat vt conſtituat Eccleſiam ex vtroque pariete, quæ exhibeat huiuſmodi ſacrificium. Ait ergo: *Benignè fac domine in bona voluntate tua Sion.* Tu domine, cui tale placet ſacrificium, Benignè fac Sion, id eſt, largam benedictionem & miſericordiam impende tuæ futuræ Eccleſiæ, & non ex meritis ſuis, ſed In bona voluntate tua, id eſt, cum gratuita gratia tua. *Et* ex viuis lapidibus, videlicet fidelibus animabus, *ædificentur muri Ieruſalem,* Id eſt, vterque paries Eccleſiæ, ſcilicet Iudaicus & gentilis, in fide, ſpe & charitate conſtruatur. Interpretatur Sion ſpeculatio, & Ieruſalem viſio pacis. Agnoſcitis ergo vos in Sion & Ieruſalem, ſi certam expectatis ſpem futuram: & ſi pacem habetis cum Deo. *Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ.* Modò ſacrificium pro iniquitate (quod eſt ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum) Deus non deſpicies. Tunc, id eſt, in futuro ſeculo, gratanter accipies ſacrificium iuſtitiæ tantùm, & laudis: ſicut ſcriptum eſt: Beati qui habitant in domo tua Deus, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Acceptabis etiam *Oblationes & holocauſta.* Quando totum pecus imponebatur aræ igne conſumendum, hoc dicebatur holocauſtum. Totos nos diuinus ignis aſſumet. Non enim tantùm aſſumetur anima noſtra diuino igne ſapientiæ, ſed & corpus noſtrum ibi merebitur immortalitatem. *Tunc imponent ſuper altare tuum,* Id eſt, ſuper memoriam venerandæ tuæ paſsionis & reſurrectionis, *vitulos,* ſignificatos, id eſt, ſeipſos, innocentes, nouos, à iugo legis liberos.

[Margin: Epheſ. 2. — Ibidem. — Pſal. 83. — Rom. 6. 1. Corint. 15.]

TITVLVS PSALMI LI.

*AGITVR in hoc pſalmo de duobus generibus hominum: vnum terrenum, aliud cæleſte: vnum perſequitur, aliud patitur: vnum gloriatur in malitia, quod eradicabitur: aliud gloriatur in Deo, & permanebit. De peruerſo genere. In prima parte pſalmi agitur, & malitia eius per partes deſcribitur. Genus verò electorum in fine demonſtratur. Titulus talis eſt, In finem, intellectus David, cùm veniſſet Doeg Idumæus & annunciauit Sauli & dixit ei: Venit David in domum Achimelech. Legitur in hiſtoria, quòd eo tempore quo Saul perſequebatur David, ipſe David fame & ab hoſtibus compulſus, cùm non haberet quò fugeret, intrauit in domum Achimelech ſacerdotis, & apud eum comedit de panibus propoſitionis. Quod cùm vidiſſet Doeg Idumæus quidam ſeruus Saulis, inuidia motus nuntiauit Sauli dicens: Venit David in domum Achimelech. Hæc perſecutio & Doeg accuſatio impleta eſt, & quotidie impletur in Eccleſia. Doeg interpretatur motus. Idumæus interpretatur terrenus: Saul appetitio, Achimelech * patris mei regnum. Expoſitio tituli hæc eſt: Intelle-*

*[Margin: 1. Reg. 22. — 1. Reg. 21. 1. Reg 22. — * Fortaſſe Fratris legi debet vt rata etymologiæ ratio obſeruetur. Vel fortaſſe Abimelech]*

Intellectus iſte, quem voces huius pſalmi pariunt, non in hac vita complendus eſt, ſed in legeras au-
finem, id eſt, in futuro: vel in finem, Chriſtum. Quo intellectu impij per hanc præſentem li- ther, quan-
centiam, quam habent malum faciendi, ſubituri creduntur damnationem æterni ſupplicij. quam hiſto-
Boni verò per hoc quòd ab eis illa mala patiuntur, in futuro remunerandi. Intellectus au- ria refra-
tem iſte attribuendus eſt David, id eſt, cuilibet fideli. Intellectus, dico, habitus de eo negotio, gante; que-
quod ſignificatum fuit, cùm veniſſet Doeg Idumæus, id eſt, terrenus aliquis malitia motus, admodum
& annuntiauit Sauli qui interpretatur appetitio, per quem ſignificatur mors: & dixit ei, & in Pſal-
inſtigando eum ad perſecutionem: Venit David, id eſt, quilibet fidelis, in domum Achi- mi 33. titulo
melech, id eſt, in conſortium Eccleſiæ, quæ rectè Achimelech deſignatur, qui patris mei re-
gnum interpretatur: quia in ipſa regnat Deus pater. Nec immerito per Saul intelligimus
mortem: quia ſicut hunc peccator populus à Deo petiit regem, ita nos per illicitum appetitum 1. Reg. 8. 9. & 10.
acquiſiuimus mortem. Saul enim (vt diximus) interpretatur appetitio. Appetitus malus
animæ mors eſt. Iſte rex dominatur in filiis diffidentiæ. Perſequitur autem nos, & per ſe, Epheſ. 5.
& per miniſtros ſuos. Sed ab hoc rege triumphabimus, quando mortale hoc induerit im- 1. Corint. 15.
mortalitatem, cùm fiet ſermo qui ſcriptus eſt: Ubi eſt mors contentio tua? ubi aculeus tuus? Ozee 13.
Interim vt patientes ſimus ne deficiamus in via, reficiamur panibus ſanctitatis in domo Marc. 8.
Achimelech, id eſt, verbo Dei & cæleſtibus ſacramẽtis in domo Eccleſiæ. Materia huius Matth. 4.
pſalmi eſt vtrunque genus hominum, perſecutorum & patientium. Fidelis anima habens
hunc intellectum, quòd ij qui modò in malitia gloriantur, poſtmodum damnabuntur, & qui Matth. 5.
modò patiuntur propter iuſtitiam, poſteà gloriam ſempiternam percipient: loquitur hîc
contra ipſos peruerſos, intendens eos à peruerſitate reuocare, & viam veritatis oſten-
dere, ita dicens.

PSALMVS LI.

Q*VID gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?* Tu perſecutor & amator mundi, cui licentia & potentia iniquitatem operandi eſt conceſſa. Pro quo fructu? Pro qua vtilitate gloriaris in malitia? Vel hoc certè te reuocare deberet, quòd in hac gloria fructus aliquis inueniri nõ valet. Plus profectò eſt gloriari in iniquitate, quàm iniquitatem opere exercere. Nam ſunt nonnulli qui iniqua quidẽ faciunt, ſed remordet eos conſcientia de peccato, atque in ſemetipſis contremiſcunt. Et ſolet contingere quòd ſi nondum ex omnibus poſſunt, à quibuſdam tamen operibus prauis ſtudent ſeipſos refrænare. Et ſunt qui lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis. Hi ſunt qui habenis laxis ad vniuerſum ſe præcipitant malum. Tales redarguuntur in hoc pſalmo. Quoniam in malitia gloriantur, & potentes ſunt in iniquitate: reprehenditur in eis & voluntas praua, & actio peruerſa. Malitiam autem exequitur per partes cùm ſubiungit: *Tota die*, id eſt; aſsiduè *iniuſtitiam cogitauit lingua tua*. Aut facis malum, aut dum non potes facere, dicis malum: aut quando nec hoc potes, vis & cogitas malum. Linguam cordis commendat in hoc loco, non oris: habet enim cor noſtrum linguam ſuam. Quale officium foris habet lingua in loquendo, tale officiũ lingua cordis intus habet in cogitando. Hinc eſt quòd ſine verborũ

Prouer. 2.

ſtrepitu

ſtrepitu ſæpe nobiſipſis loquimur in corde. Nec ſolùm cogitaſti iniuſti-
tiam,ſed & dolum feciſti.Hoc eſt quod ſubdit : *Sicut nouacula acuta feciſti do-
lum.* Dolus tuus officium habet nouaculæ. Sicut nouacula acuta ſordes &
pilos abradit pellium,ita dolus tuus quando aufers fidelibus terrenas facul-
tates,aut corpora cædis,vel occidis: ſuperflua tantùm tollis, damna nulla
animæ facis.Imo candidiorem & perfectiorem reddis. Ecce quid faciunt
ſanctis mali:pilos radunt.Ergo acuat nouaculam ſuam malus,acuat dolum
quantum poteſt:ſuperflua temporalia ablaturus eſt, non neceſſaria ſempi-
terna.Vitam temporalem tollit,ad æternam mittit.Aufert temporalia, im-
pellit ad æterna. Et notandum quòd in hoc verſu cogitatio & actus conti-
netur malitiæ:in ſequenti verò etiam affectus deſignatur,cùm dicitur: *Di-
lexiſti malitiam ſuper benignitatem.* Non ſolùm cogitaſti & feciſti, ſed etiam
dilexiſti malum.Nec hoc tantùm dilexiſti ad faciendum, ſed etiam ad lo-
quendum.Et ideo ſubdit: *Iniquitatem magis quàm loqui æquitatem.* Subaudis
dilexiſti.Hoc profectò ſemper conuenit reprobis, vt magis diligant ma-
lum cogitare,agere,loqui,quàm bonum. Et in hoc eſt duplex iniquitas &
damnatio,quia quod reprobandum erat,eligunt: & quod eligendum fue-
rat,contemnunt. Væ iniquo cordi. Auertit ſe,ne videat quod videre debue-
Pſal.35. rat. De tali dicitur in alio pſalmo: Noluit intelligere,vt bene ageret. Pro-
pter hoc rectè ſubinfertur: *Dilexiſti omnia verba præcipitationis, lingua doloſa.*
Iam non curat quid dicat,quid mentiatur,qualiter fallat. Ad omnem fal-
ſitatem,doloſitatem,vanitatem ſe præcipitem derelinquit. Lingua doloſa
miniſtra fallaciæ eſt.Lingua doloſa aliud in corde geſtantium, aliud ore
promentium.Sed in his præcipitatio & ſubmerſio eſt. *Propterea Deus deſtruet
te in finem.* Et ſi modò videris ſtare,& florere quaſi fœnum in agro,in finem
euellet te Deus, quando dicet:Ite in ignem æternum. Et quamuis fixeris in
Mala.25. amore mundi radicem cordis: *Euellet te & emigrabit te*, id eſt,emigrare fa-
ciet *de tabernaculo tuo.* Id eſt,de hoc mundo,vel de corpore, ſiue de Eccleſia
in qua ſtare debuiſti. *Et radicem tuam de terra viuentium.* Habent & reprobi
Luc.8. aliquando radicem boni. Quod ſignificatur in grano quod cecidit ſuper
petram.Miſit enim radicem,ſed natum aruit:quia non habebat humorem.
Ibidem. Hi ſunt (inquit dominus) qui ad tempus credunt,ſed in tempore tentatio-
nis recedunt.Credendo ergo mittunt radicem, ſed non perſeuerando de
terra viuentium,id eſt,de ſocietate ſanctorum eradicantur,quia gratiæ di-
uinæ non habuerunt humorem. *Videbunt iuſti & timebunt, & ſuper eum ride-
bunt.* Intelligamus & diſcernamus duo iſta tempora timendi & ridendi.
Eccleſ.3. Legimus quid ſeruetur in finem malis. Et quia intelligimus & credimus: vi-
demus & timemus. Apoſtolus dicit, In timore & tremore veſtram ipſorum
1.Corint.2. Pſal.2. ſalutem operamini. Et Pſalmiſta; Seruite domino in timore. Ergo iuſti qui
ſunt modò, qui viuunt ex fide, intelligunt quòd damnandi ſunt mali. Pro-
pterea timent & ſibi. Quod enim ſunt hodie, ſciunt. Quod cras futuri ſunt,
Coloſ.3. neſciunt. Cùm autem venerit dies noſter, cùm Chriſtus apparuerit vita
noſtra,& nos apparebimus cum ipſo in gloria. Tunc ſuper eum ridebunt
iuſti,quia iam non erit locus compatiendi aut condolendi. Non quomodo
nunc,

nunc,quando vides hominem iniuſtè viuentem, vis cum illo laborare, & ad viam veritatis errantem reducere.Vnde & doles de illo, & oras pro illo.Tum verò cùm venerit iudicij tempus, iam non erit correctionis locus, ſed tantùm damnationis. Erit ibi pœnitentia, ſed infructuoſa, quia ſera. Tunc iniquum videbunt iuſti, & ſuper eum ridebunt, id eſt ſuperiores apparentes eum irriſione dignum indicabunt. *Et dicent*, interiori locutione ſua: *Ecce homo qui non poſuit Deum adiutorem ſuum*. Vigilanter nobis intuendum eſt,quid in hoc iniquo damnet ſcriptura. Non enim dixit, Ecce qui fuit diues:ſed ecce homo qui non poſuit Deum adiutorem ſuum. *Sed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum*, Id eſt,in copia auri vel argenti,& potentiæ,& gloriæ & aliarum rerum.Non quia habuit diuitias, ſed quia in ipſis ſperauit,ideo damnatur,ideo de tabernaculo mouetur, ideo extirpatur radix eius de terra viuentium. *Et præualuit in vanitate ſua*. Quid enim vanius eo qui plus putat valere nummum quàm Deum? Ergo iſto damnato quid dicis de te ô Dauid?Quid dicis de te ô corpus Chriſti? *Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Dei*. Ego manens in Eccleſia quæ eſt domus Dei, ſicut oliua fructifera in pinguedine charitatis & fructificatione bonorum operum, *Speraui* non in diuitiis ſiue honoribus,ſed *in miſericordia Dei*: Ego(dico) perducendus *in æternum*. Et hoc exponit eùm ſubdit: *Et in ſeculum* ſubſecutiuum huius *ſeculi*. Sicut oliua neque in hyeme neque in æſtate ſuam amittit viriditatem,ſic ſancti viri neque in proſperis neque in aduerſis amittunt virtutum decorem. *Confitebor tibi in ſeculum,quia feciſti*. Ergo quia me talem feciſti,ideo laudabo te in æternum. Magna confeſſio, magna gratiæ commendatio eſt,dicere Deo, Quia feciſti. Quid eſt quòd feciſti? Vtique hoc quod ego ſicut oliua fructifera in domo Dei, ſperaui in miſericordia Dei. Nam quid ego feci,niſi malum? Deus autem eſt qui operatur in nobis & velle & operari pro bona voluntate. *Et* ideo cum patientia *expectabo nomen tuum*, Id eſt,gloriam & Deificationem nominis tui:vel nomē tuum Ieſum, id eſt,ſaluatorem: *quoniam bonum eſt in conſpectu ſanctorum tuorum*. Non dicit in conſpectu impiorum, ſed in conſpectu ſanctorum bonum eſſe nomen domini.Non enim habent oculum aut palatum cordis,vt videre aut guſtare valeant quàm bonus & quàm ſuauis eſt dominus. Homo neſciens quid ſit mel,niſi guſtauerit,neſcit quid dicat. Ideo magis ad experimentum inuitans pſalmus.Guſtate,inquit,& videte quoniam ſuauis eſt dominus.Ac ſi dicat:Tunc videbitis ſi guſtaueritis. Si nihil dulce eſſet martyribus,nequaquam tantas tribulationum amaritudines æquo animo tolerarent.Bonum eſt nomen tuum in conſpectu ſanctorum tuorum.Bonum eſt mihi,quando audio Deus.Bonum eſt mihi,quando audio Ieſus. Hoc nomen audire poſſunt & boni & mali:non autem guſtare niſi ſancti. Et quanto quiſque ſanctior eſt,tanto dulcius & ſuauius ſapit nomen domini in corde eius. Tanto etiam patientius & deſiderabilius expectat, vt tandem videre mereatur quod amat.

Sapien.5.

Phil.2.

1.Pet.1.

TITVLVS PSALMI LII.

IN fine pro Mahalath intellectus David. Iſte intellectus attribuitur David,
id eſt Chriſto invitanti nos,id eſt.in conformitatem ſui ipſius qui eſt finis legis.
Proponitur nobis idem Chriſtus in hoc pſalmo,ad intelligẽdum, ut in ipſum
qui finis legis eſt, transformemur: ut credamus eum eſſe ſalutare Iſraël.
Chriſtus dico,agens pro Mahalath, id eſt, vice parturientis vel dolentis.Mahalath enim
interpretatur dolens ſive parturiens:ſed habet effectum dolentis vel parturientis,ſcilicet ar-
guendo,increpando Iudaicam perfidiam,de vetuſtate in novitatem transformare ſatagen-
tis.Filioli mei quos iterum parturio(hoc eſt pro Mahalath) donec formetur Chriſtus in vo-
Galat. 4. bis,hoc eſt in finem.Materia eſt huius pſalmi inſipiens populus,non cognoſcens Deum. In-
tendit autem ipſum caput noſtrum in hoc pſalmo confutare eos qui Chriſtum dominum eſſe
negabant:oſtendens eos conſummare & eſſe corruptos,& ita abominabiles eſſe Deo, ut
nullus illorum faciat bonum,donec convertantur ad unum, ſcilicet ad Deum. Oſtendit
etiam propter quorundam iniquitates, rationes & eorum arbitrium à Deo diſsipandum,
& ipſos etiam in aeternum puniendos: iuſtos verò ſalutem conſecuturos.Sic ergo incipit.

PSALMVS LII.

DIXIT inſipiens in corde ſuo non eſt Deus. Iſte pſalmus, quia iam ſu-
Pſal. 13. perius expoſitus eſt, expoſitione non indiget, praeter hunc v-
num verſum,qui non eſt in ſuperiori pſalmo. Quoniam Deus
Ibidem. diſsipavit oſſa eorũ qui hominibus placent. Voluerũt hominibus Iudaei
Ioan. 19. placere magis quàm Deo,quando dixerunt,Non habemus regem niſi Cae-
ſarem.Et iterum:Si dimittis eum,non es amicus Caeſaris. Apoſtolus dicit,
Galat. 1. Si hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem. Quia ergo hominibus
placere appetentes, noluerunt eſſe ſervi Chriſti: Propterea Deus oſſa eo-
rum diſsipavit,id eſt,virtutes animae: & interiores ſenſus ſcilicet rationem,
& intellectum,memoriam & alia huiuſmodi in eis deſtruxit: quae ideo oſſa
dicuntur,quia ſicut oſsibus caro,ita virtutibus anima ſuſtentatur. Confuſi ſunt
autem amiſſo loco & gente,atque per omnes terras in captivitatem diſperſi.
Et hoc ideo contingit eis, Quoniam Deus ſprevit eos. Ipſi enim prius eum
Iſa. 1. ſpreverant,ſicut ipſe per prophetam ſuum dixit: Filios enutrivi & exaltavi,
ipſi autem ſpreverunt me.Quia ergo ſpreverunt Deum,iuſto omnipotentis
Dei iudicio ſpreti ſunt.

TITVLVS PSALMI LIII.

IN finem,in carminibus intellectus David, cùm veniſſent Ziphaei, & di-
1. Reg. 23. xiſſent Sauli,Nonne David abſconditus eſt apud nos?Intellectus huius pſal-
mi attribuendus eſt David,id eſt,Chriſto tendenti in finẽ,id eſt,in perfectio-
nẽ ſuae obedientiae.Et hoc in carminibus,id eſt,in iucunditate:quia vita do-
mini noſtri diſciplina fuit morum:quia quod ipſe intellexit,& nobis intelligendũ propoſuit.
Ioan. 13. Quid autem intellexit?Perſeverandum in laudibus,uſque in finem. Quando hoc intelle-
xit?Quan

xit? Quando Iudæi in hoc ſeculo tantùm florentes prodiderunt eum morti, & Deum in Ioan.1.
homine latentem credere noluerunt. Quæ proditio fuit præfigurata, cùm veniſſent Ziphæi,
& dixiſſent Sauli, Nonne Dauid abſconditus eſt apud nos? Vicus quidam erat Ziph: 1.Reg.23.
cuius habitatores Ziphæi: in cuius regione ſe abſconderat Dauid, cùm eum vellet Saul in-
uenire & occidere. Iſti ergo Ziphæi cùm hoc cognouiſſent, prodiderunt eum regi perſecu-
tori, dicentes: Nonne ecce Dauid abſconditus eſt apud nos? Nihil quidem profuit illis
proditio eorum: & ipſi Dauid nihil obfuit. Nanque animus eorum malignus demonſtratus
eſt. Ziph interpretatur flos. Inde dicuntur Ziphæi, id eſt florentes: per quos deſignantur Iu-
dæi, qui florebant temporalibus bonis. Per Saul intelligitur mors. Ziphæi ergo prodiderunt
Dauid Sauli, quia Iudæi tradiderunt Chriſtum morti. Per Ziphæos etiam intelliguntur Matth.26.
amatores huius mundi, qui adhuc perſequuntur corpus Chriſti. Materia huius pſalmi eſt
caput & corpus, inter iniquos conſtitutum & afflictum. In prima parte pſalmi orat ſe ab
alienis à quibus affligitur, liberari. In vltima parte oſtendit eos diſperſos, ſe autem ex omni
tribulatione eripi, & ſuper inimicos ſuos exaltari. Hoc ergo nobis in hoc pſalmo intelligen- Iſa.53.
dum proponitur, vt quemadmodum filius voluntariè ſe patri obtulit, & non pro ſalute Hebr.9.
præſenti, ſed pro futura patrem poſtulauit: ita ſi florentes in mundo contra nos ſe erigant, Ioan.17.
illata incommoda læto animo percurramus, & ea nobis ad futuram vitam prodeſſe
poſtulemus. Orat itaque in hoc pſalmo ipſum caput, & ſe orandi (vt diximus) & per-
ſeuerandi exemplar proponit: præuidens ſe paſſurum pro redemptione humani generis, vt
à morte reſuſcitetur, & ſecundum virtutem & omnipotentiam Dei dignè tandem exal-
tetur. Sic ergo dixit.

PSALMVS LIII.

D*EVS in nomine tuo ſaluum me fac.* Vox Chriſti ad patrem: Ac ſi
apertè dicat. In nomine tuo glorificà, Saluum me fac, reſuſci-
tando. *Et in virtute tua iudica me.* Id eſt, ſecundum tuæ vir-
tutis excellentiam creſcat iudicium meum: vt omnes diſcer- Ioan.11.
nant & cognoſcant, quia tu me miſiſti. Et erit (inquit propheta) quicun-
que inuocauerit nomen domini, ſaluus erit. Inuocemus ergo nomen Rom.10. Iohel.2.
Domini, vt ſaluemur. Deus in nomine tuo, id eſt, per inuocationem Acto.2.
ſancti nominis tui, ſaluum me fac à peccatis. Et in virtute, id eſt, in po-
tentia tua, qua iudicaturus es viuos & mortuos, iudica me, id eſt, diſcerne Ioan.5.
à malis. Notandum quòd prius petit ſaluari in nomine: deinde iudicari 2.Timot.4.
in virtute. Nam quem in nomine præcedente ſaluauerit, in virtute ſubſe-
quente ſalubriter iudicabit. Securus eſto: iudicium illud non tibi erit
punitio, ſed diſcretio. Et hanc orationem quam ad patrem mittit,
exaudiri poſtulat, cùm ſubiungit: *Deus exaudi orationem meam.* Hanc
videlicet quam præmiſit de ſalute & iudicio. *Auribus percipe verba oris mei.*
Id eſt, ipſam orationem habitam corde, & prolatam voce. Dominus
non habet alias aures, niſi gratiam & miſericordiam ſuam. Et cùm di-
citur, Auribus percipe, non intelligitur aliud niſi, Attende & memoriter
ac miſericorditer audi. Si enim aure percipiat vt miſericorditer audiat,

ſecuti ſumus quòd orationem noſtram exaudiet dominus. In primo ergo verſu fit oratio pro ſalute, in ſecundo verò verſu fit oratio ad commendandam orationem factam, & ad captandam beniuolentiam Dei. Deinde ponit cauſam quare ſit orandum, dicens: *Quoniam alieni inſurrexerunt aduerſum*

Ioan.10. *me.* Inſurrexerunt enim Iudæi, vt aduerſarentur Chriſto. Alieni quidem, ſi non genere & natura, moribus tamen & vita. Et non tantùm minor po-

Pſal.2. pulus, ſed *& fortes quæſierunt animam meam.* Sicut ſcriptum eſt: Reges terræ & principes conuenerunt in vnum & aduerſus dominum & aduerſus Chriſtum eius. Fortes ergo ſecundum ſuperbiam & potentiam ſeculi. *Et non pro-*

1.Corint.2. *poſuerunt Deum ante conſpectum ſuum.* Si enim cognouiſſent, nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. Fuit itaque cauſa tanti peccati cæcitas cordis & infidelitas. Cæcitatis verò cauſa fuit ſuperbia. Væ homini illi, qui non ponit

Pſal.26. Deum ante conſpectum ſuum. Nam dominus eſt illuminatio noſtra. Quando enim homo intelligit, illuminatur. Quando intelligere negligit, tenebratur: & ſic incidit in errorem omnem & iniquitatem. Iſti ſunt alieni qui perſequuntur corpus Chriſti. Non enim ſunt à Deo, ſed à patre diabo-

Ioan.8. lo. Ipſi me non intellexerunt Deum, ſed ecce in manifeſto apparet quia re vera ſum Deus. *Ecce enim Deus* pater ſecundum quòd ego homo ſum, *adiu-*

Ioan.1. *uat me*, in paſſione, ne deficiam: *& dominus* filius eius *ſuſceptor eſt animæ meæ.* Suſcipiens eam ſibi in vnitate perſonæ. Vel ſuſceptor animæ meæ, quia poſt paſſionem in qua me audiuit, animam meam in gloria ſuſcepit. Hoc adiu-

Matth.28. torium promittit & membris ſuis, vbi ait: Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad

Pſal.90. conſummationem ſeculi. Et in pſalmo alibi ait: Cum ipſo ſum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. Noli ergo timere perſecutores tuos,

Matth.10. quia Deus tecum eſt in tribulatione. Noli timere eos qui occidunt corpus, quia dominus ſuſceptor eſt animæ tuæ. Fortaſſis ideo conuertit ad nos vocem ſuam. Nam huc vſque ad patrem orando locutus eſt. Nunc autem vo-

Ioan.11. lens oſtendere nobis ſe eſſe exauditum & adiutum à patre, non iam ad patrem, ſed ad nos dicit: Ecce enim Deus adiuuat me & cætera. Non enim opus erat vt diceret patri, quod ſciebat, & quod ipſe præſtabat: ſed nobis vtique erat hoc audire neceſſarium, vt patientiæ Chriſti diſceremus exemplum. Ex his enim verbis inſtruimur, quia cùm ab inimicis mala nobis irrogantur, non debemus iraſci aut maledicere, aut vindictam exquirere: ſed

Deut.32. orare & Dei adiutorium expectare. Mihi vindictam, & ego retribuam, di-

Rom.12. *Hebr.10.* cit dominus. Vnde non tam orando, quàm prophetando ſubiungit: *Auerte mala inimicis meis.* Ecce qualem vindictam facit Deus. Mala quæ mali irrogant bonis, auertit à bonis Deus, & retorquet in malos. Quid enim perſecutio & tribulatio nocet martyribus? Imo prodeſt ad ſalutem. Illis

Pſal.7. verò nocet ad damnationem. Vnde alibi dicitur: Conuertetur dolor eius in caput eius, & in verticem ipſius iniquitas eius deſcendet. Rectè ergo ſubditur: *In veritate tua,* Id eſt, iuſto iudicio tuo, *diſperde illos.* Bene autem non ait: Perde, ſed diſperde: quia Iudæi in diuerſis partibus perditi, & diſperſi ſunt per regiones propter malum quod fecerunt in Ieſum. Diſperdet

etiam

etiam Deus in veritate ſua malos, quando in extremo iudicio diuerſis pœnis & tormentis tradet cruciandos, dicens, *Voluntariè ſacrificabo tibi*. Omne opus bonum oblatum Deo, ſacrificium dici poteſt. Et bene præmiſit Voluntariè. Voluntatem enim & affectum penſat Deus in omni ſacrificio, atque offerentis bonam intentionem, & non doni magnitudinem conſiderat. Et quanta eſt deuotio & voluntas offerentis, tantum eſt apud Deum ipſius ſacrificium. Hinc Moyſes ait: Reſpexit dominus ad Abel & ad munera eius. *Geneſ.4.*
Non prius ad munera, ſed ad Abel prius reſpexiſſe dominus perhibetur: quia non penſat voluntatem ex munere, ſed munus ex voluntate. Ad Cain verò & ad munera eius non reſpexit, quia videlicet bonam in eo volunta- *Ibidem.* *Heb.9.*
tem non vidit. Seipſum obtulit patri filius in ſacrificium pro nobis volun- *Epheſ.5.*
tariè quidem, quia non ex neceſsitate, ſed ex charitate. Non enim coacta *Iſa.53.* *Rom.8.*
dona, & coacta ſeruitia diligit Deus. *Et confitebor nomini tuo Deus, quoniam bonum eſt.* Verè bonum eſt & ſalubre animabus noſtris, vt cuncta quæ agimus ad laudem & gloriam nominis tui faciamus, vt tota voluntate ſacrificemus Deo, toto corde confiteamur nomini domini. Hoc dulce, hoc bonum, hoc ſuaue eſt. Et ponit cauſam quare hoc faciendum ſit, cùm ſubdit: *Quoniam ex omni tribulatione eripuiſti me.* Ideo dixi, quia bonum nomen tuum. Nam ſi hoc poſſem ante tribulationes agnoſcere, fortè mihi neceſſariæ non fuiſſent. Sed adhibita eſt tribulatio ad admonitionem, admonitio facta eſt ad tuam laudationem. Non enim intelligerem vbi eſſem, niſi de infirmitate mea admonitus eſſem. Ex omnibus ergo tribulationibus eripuiſti me. *Et ſuper inimicos meos deſpexit oculus meus.* Super illos Ziphæos deſpexit oculus meus. Florem quippe eorum tranſij, altitudinem cordis ad te leuaui, &
perueniens inde deſpexi ſuper illos. Et vidi quia omnis caro fœnum, & cla- *Iſa.40.*
ritas hominis vt flos fœni. Hoc agite ergo fratres cum animis veſtris. Frigite corda veſtra. Expolite aciem mentis veſtræ. Diſcite gratis diligere Deum. Diſcite præſens contemnere ſeculum. Diſcite voluntariè ſacrificare hoſtiam laudis. Diſcite etiam nomen domini admirabile ac magnum laudare & inuocare, vt tranſcendentes florem fœni, reſpiciatis ſuper inimicos veſtros.

TITVLVS PSALMI LIIII.

IN finem, in carminibus intellectus David. Intellectus huius pſalmi attribuendus eſt David id eſt, Chriſto perſeueranti in finem, id eſt in conſummationem ſuæ obedientiæ. Et hoc in carminibus, id eſt mentis hilaritate. Materia huius pſalmi eſt Chriſtus totus, ſcilicet ſecundum caput & corpus ab iniquis afflictum, ſed liberatum. Proponit autem nobis membris ſuis Chriſtus in hoc pſalmo intelligendum, id eſt, non ſegniter memoriæ commendandum, vt exemplo ſuo inter aduerſa poſiti, à ſpe nunquam deficiamus: ſed fiducialiter tormenta percurrentes, æternam à Deo ſperemus remunerationem, & irreuocabilem perſequentium damnationem credamus. Hoc eſt quod circa finem pſalmi breuiter continetur, vbi dicitur: Iacta ſuper dominum curam

tuam. Et poſt pauca: Ego autem ſperaui in te Deus. Inter quæ autem aduerſa ſperauit, & quid de ſua liberatione, & de aduerſariorum damnatione ſperando obtinuerit, in prioribus partibus pſalmi manifeſtè promittit. Et orat pro ſe, ne deficiat in paſſione: & pro reſurrectione ſua & glorificatione. Agit etiam de repulſione Iudæorum præſenti, & de damnatione æterna, & de aſſumptione gentium, & de glorificatione fidelium in æternum: ſic dicens.

PSALMVS LIIII.

E*XAVDI Deus orationem meam, & ne deſpexeris deprecationẽ meam: Intende mihi, & exaudi me.* Quaſi dicat: O vos fideles mei in tribulationibus poſiti, nolite deficere: ſed in domino ſperantes, & remunerationem ab eo expectantes, meo exemplo orate: quia
Matth. 26. ego in paſsione poſitus, ſic oraui ad dominum: O Deus pater, exaudi pro-
Marc. 14. pter dignitatem filij tui orationem meam, reſuſcitando me à morte, & cla-
Luc. 22. rificando in paſsione. Ac ſi diceret: Pater clarifica filium tuum, vt filius tuus
Ioan. 12. *Ioan. 17.* clarificet te. Et ne deſpexeris deprecationem meam, id eſt, propter humanitatem aſſumptam ne habeas vilem deprecationem meam, quam facio pro euitandis malis: ſed potius intende mihi, id eſt, ipſam humanitatem fac intenſam, id eſt, perſeuerantem in oratione, vel in virtutibus & in augmento bonorum operum. Et ſic exaudi me. Quando in diuina pagina oratio & deprecatio ſimul ponitur, à ſe inuicem differunt: quia oratio eſt, quando aliquid honeſtum petimus, ſcilicet de his quæ volumus aſſequi. Deprecatio verò pro euitandis malis, de his ſcilicet quæ à nobis volumus repelli. Sciendum quoque eſt quòd plerunque quorundam deprecationem omnipotens
Exod. 16. Deus & exaudit & deſpicit. Hinc eſt quòd Iſraëliticis carnes quas malè petierunt, iratus tribuit: ſed quantùm eorum poſtulatio ſibi diſplicuerit, etiam
Numer. 11. puniendo monſtrauit. Vnde ſcriptum eſt: Adhuc eſcæ eorum erant in ore
Pſal. 77. ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos. Sic etiam quandò more cæterarum gentium quæ erant in circuitu, regem à Deo petierunt: eis regem habere permiſit quidẽ: ſed quantum eorũ petitio ſibi diſpliceret, Samueli ſignifica-
1. Reg. 8. uit dicens: Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi. Non enim te abiecerunt, ſed me ne regnem ſuper eos. Quod etiam teſtatus eſt Sa-
1. Reg. 10. muel dicẽs: Vos autem proieciſtis dominum Deum veſtrum qui ſolus ſaluauit vos de vniuerſis malis & tribulationibus veſtris. Sic ergo ſuam orationẽ exaudiri poſtulat, vt eius deprecationem Deus non deſpiciat: ſed exauditio ipſius gratiã ſimul contineat & vtilitatẽ. Cui ſententiæ verba videntur congruere quę ſequuntur. Intende mihi & exaudi me. Tunc enim mihi intendit dominus, & non ſolùm orationem meam, ſed me exaudit: quando id quod ego poſtulo, ad vtilitatẽ animæ meæ tribuit. Et quaſi quæreretur: Quæ tibi neceſsitas, vt ſic te poſtules exaudiri? *Contriſtatus ſum* (inquit) *in exercitatione mea, & conturbatus ſum à voce inimici, & à tribulatione peccatoris.* Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in exercitatione paſsionis ſuæ inimici Iudæi male-

dicendo

dicendo & tribulando contriſtauerunt, & conturbauerunt. Vnde ipſe ait: *Matth. 26.*
Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Adhuc Eccleſiæ inimici non ceſ-
ſant membris aut mala facere, ſi poſſunt; aut ſi non poſſunt, vel detrahe- *Pſal. 37.*
re & detogare. Hinc in alio pſalmo dicitur; Qui retribuunt mala pro bo- *Pſal. 40.*
nis detrahebant mihi. Et alibi: In idipſum aduerſum me ſuſurrabant om-
nes inimici mei: aduerſum me cogitabant mala mihi. Verbum iniquum
conſtituerunt aduerſum me, &c. De quibus adhuc ſubditur: *Quoniam decli-*
nauerunt in me iniquitates. Accuſando & criminando, ſicut ſcriptum eſt:
Nonne bene dicimus quia Samaritanus es, & dæmonium habes? *Et in ira* *Ioan. 8.*
moleſti erant mihi. Verberando, colaphizando: & non iuſtè, ſed in ira, id *Luc. 22.*
eſt propter iram ſuam. Scriptum eſt quippe: Fili accedens ad ſeruitutem *Eccleſ. 2.*
Dei, ſta in iuſtitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.
Non ait ad quietem & ſecuritatem, ſed ad timorem & ad tentationem.
Omnes enim qui piè volunt viuere in Chriſto, perſecutionem patiuntur. *2. Timo. 3.*
De iuſtis etiam alibi ſic Sapiens loquitur: Æſtimata eſt afflictio, exitus il- *Sap. 3.*
lorum: & ab itinere iuſto abierunt in exterminium. Similiter & Apoſto- *Hebr. 12.*
lus: Lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt,
circuierunt in melotis, in pellibus caprinis; egentes, anguſtiati, afflicti.
Inſuper & ipſe ſaluator de ſe ipſo loquens ait: Nonne hæc oportuit pati
Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam? Ad hoc pertinet quod ſub-
iunctum eſt: *Cor meum conturbatum eſt in me, & formido mortis cecidit ſuper me.*
Hinc ſcriptum eſt in Euangelio: Cœpit pauere, tædere & triſtis eſſe Ieſus; *Luc. 22.*
& angelus domini confortabat eum. Nec tamen nobis credendum eſt,
vt redemptor noſter, qui poteſtatem habebat ponendi animam ſuam, *Ioan. 10.*
& iterum ſumendi eam, quantum ad perſonam ſuam vllam mortis ha-
buiſſet formidinem. Sed ſecundum membra ſua hoc dictum accipimus:
quæ quamuis in ſpiritu fortia ſint, tamen quia caro eſt infirma, turban- *Matth. 26.*
tur aliquando inter ſe propter pœnam; & mortis amaritudinem timent.
Propter hoc ſubdit: *Timor & tremor venerunt ſuper me.* Timor ad ani-
mam: tremor ad corpus referri poteſt. Hinc eſt quòd ipſe ait: Mi pa- *Matth. 26.*
ter, ſi poſſibile eſt, transfer calicem iſtum à me. Atque vt ſe maxi-
mè timore percitum fuiſſe oſtenderet, non ſemel tantùm, ſed ter ora- *Matth. 26.*
uit, eundem ſermonem dicens: & etiam in agonia factus prolixius ora- *Luc. 22.*
bat: & factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in ter-
ram. Hæc etiam verba plus pertinent ad membra, quàm ad caput. *Et*
contexerunt me tenebræ. Id eſt Iudæi tenebroſi & cæci. Niſi enim cæci fuiſ-
ſent, & diabolicis tenebris obumbrati, ſaltem ex tantis virtutibus & mi-
raculis Chriſtum cognoſcere potuiſſent. Vel in eo quod ait; Cor meum *Ioan. 10.*
conturbatum eſt intra me, poteſt ita intelligi, de quo dicitur alibi:
Turbatus eſt præ ira oculus meus: Et ſi oculus turbatus eſt, quid ſe- *Pſal. 6.*
quitur? Et formido mortis cecidit ſuper me: vita noſtra dilectio, mors
odium eſt. Cum cœperit homo timere ne oderit quem diligebat, mor-
tem timet, & acriorem mortem & interiorem, qua occiditur anima

non corpus. Inde timor & tremor venerunt ſuper me, & contexerunt me te-
1. Ioan. 2. nebræ. Quoniam qui odit fratrem ſuum, in tenebris eſt. Et quid ſibi ait in il-
la exercitatione & infirmitate poſitus? *Et dixi, Quis dabit mihi pennas ſicut colum
bæ, & volabo, & requieſcam?* In hac tribulatione non deſperaui, ſed dixi, id eſt
Ioan. 12. ita patrem meũ oraui: Reſuſcita me pater apud temetipſum. Nam quis alius
præter te, mihi exiſtenti ſicut columbæ, id eſt innocenti & ſine felle amaritu
dinis, dabit pennas, id eſt agilitatem & poſſibilitatem, & volabo, id eſt tran-
Ioan. 13. ſibo de hoc mundo ad patrem, de Iudaico populo ad gentilẽ, & ibi requieſ-
cam? Et non fruſtrabitur oratio mea. Nam *Ecce elongaui fugiens, & manſi in ſo-
litudine*. In manifeſto eſt, quòd ego fugiens, id eſt celeriter à morte re-
ſurgens, elongaui mundum vel Iudaicum populum, & manſi in ſolitu-
dine, id eſt in cælo, vel in gentilitate. Deſiderant ſancti viri pennas ſicut
columbæ, id eſt ſpirituales virtutes, vt mente relictis terrenis volare poſ-
ſint per cæleſtem contemplationem, atque in amore Dei requieſcere.
Et frequenter pius Dominus implet deſiderium eorum, vt elongent fu-
gientes tumultus carnalium cogitationum, atque in ſolitudine maneant,
id eſt in quiete mentis ſuæ delectabiliter requieſcant. Et vt hoc mihi con-
tingeret, non confidebam in viribus meis. *Expectabam eum qui ſaluum me
fecit à puſillanimitate ſpiritus, & tempeſtate*. Id eſt, ſpem meam ponebam in
domino, qui ſaluauit me ne fierem puſillo animo. Et à tempeſtate, id eſt
Matth. 8 ab omni commotione. Puſillanimitatem ſpiritus habuit Petrus, quando
ventum validum & maris tempeſtatem videns expauit. Et cum cœpiſſet
Matth. 14. mergi, adiutorium ſui ſaluatoris expectabat. Vnde & clamabat: Domine
ſaluum me fac. Et extendens Ieſus manum apprehendit eum, atque à pu-
ſillanimitate ſpiritus, & tempeſtate ſaluauit eum. Et tamen reprehendit
Ibidem. dicens: Modicæ fidei quare dubitaſti? Sic plerunque electi cùm validas
tentationum impulſiones vident, ex infirmitate animi tempeſtatem & pe-
riculum ſalutis timent, & ſic mergi incipiunt: ſed tamen non pereunt,
quia expectantes & petentes auxilium diuinum, ſalui fiunt. Sed ſicut
ipſi ſaluantur, ita econtrario reprobi demerguntur. De quibus prophe-
tando protinus & orando ſubiungit. *Præcipita domine, & diuide linguas eo-
rum*. Qui ſe malè extulerunt. Expedit eis vt præcipitentur, qui malè con-
Gene. 11. ſpirauerunt. Expedit vt linguæ eorum diuidantur. Quidam per ſuper-
biam conſtruxerunt altam turrim, & dominus diuiſit linguas eorum.
Tunc ſe cœperunt non intelligere. Hinc facta eſt origo linguarum mul-
tarum. Anteà enim vna lingua erat. Sed lingua vna cordibus humilibus
proderat. At vbi illa collectio inter conſpirationem ſuperbiæ præcipitata
eſt, pepercit illis Deus, vt diuideret linguas eorum, ne ſeſe intelligendo
pernicioſam facerent vnitatem. Per ſuperbos homines diuiſæ ſunt linguæ.
Per humiles Apoſtolos congregatæ ſunt linguæ. Spiritus ſuperbiæ diſper-
Acto. 2. ſit linguam. Spiritus ſanctus congregauit linguas. Qui volunt vnam lin-
guam, veniant ad Eccleſiam: quia in diuerſitate linguarum carnis, vna eſt
lingua in fide cordis. Præcipita & diuide linguas eorum. Quare? *Quoniam*

 vidi

Vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate. Iniquitatem in actu: contradictionem in verbis: in ciuitate, id eſt in ſocietate prauorum vidi. Eſt quædam ciuitas turbulenta. Ipſa erat quæ turrim ædificauerat. Ipſa confuſa eſt, & appellata eſt Babylonia: ipſa per innumeras gentes diſperſa. Inde congregatur Eccleſia in deſertum bonæ conſcientiæ. Venit Chriſtus: contradixit ei ciuitas iniqua. Extendebat ille manus ad populum non credentem & contradicentem. Quod ergo hîc ait, Iniquitatem, perfidia illorum poteſt intelligi. Si enim iuſtus eſt qui ex fide viuit, iniquus eſt qui non habet fidem. Igitur infidelitas eſt iniquitas. Nec ſolus iniquus eſt qui non credit, ſed etiam is, qui malè viuit. De talibus enim loquitur Apoſtolus. Qui confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Adhuc ſanè illius ciuitatis reliquiæ ſæuiunt & contradicunt: de qua adhuc ſubiungitur: *Die ac nocte*, Id eſt, aſſiduè *circundabit eam ſuper muros*. Id eſt, ſuper maiôres eius iniquitas. Plerunque dicunt homines: Nemo remaneret paganus, ſi illi fierent Chriſtiani. Qui ergo nondum fiunt Chriſtiani, quaſi muri ſunt illius ciuitatis, & non credentis & contradicentis. Quicunque alium defendit in peccato, murus eſt ciuitatis iniquæ. *Et labor in medio eius, & iniuſtitia*. Ideo labor ibi, quia iniquitas ibi, quia iniuſtitia ibi. Vbicunque videris iniquitatem, ibi intellige laborem. Qui iniquus eſt, nunquam pacem habebit. Torquet enim eum conſcientia ſua, & ipſe eſt hoſtis ſuus. Semper in ſuperbia labor eſt, ſicut econtrariò quies in humilitate. Hinc ſaluator nos admonet dicens: Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. Vnde enim illi laborant, niſi quia non ſunt mites & humiles corde? *Et non defecit de plateis eius vſura & dolus.* Attende populum Iudæorum, & vide quomodo ſemper in eis regnent hæc duo vitia, ſcilicet dolus & vſura. Plateæ huius ciuitatis ſunt ſuperbia, luxuria, cupiditas, auaritia & cætalia. Via ciuitatis huius lata & ſpacioſa eſt, quæ ducit ad mortem. Vſura eſt quando plus exigitur quàm commodatur. Eſt alia peior vſura, quando non dimittis quod tibi debetur: & oculus cordis tui turbatur in eo verſu, quo dicitur, Dimitte nobis debita noſtra &c. Verbum contumelioſum audiſti? Vis exigere damnationis ſupplicium: fœnerator iniuriarum es. Pugno percuſſus es? Interfectionem quæris: vſura mala eſt. Tales vſuræ abundant in illa ciuitate. Dolus eſt, quando aliud corde tegitur, aliud ore pronuntiatur. Iniqui autem ſemper volunt occultare quod ſunt, & demonſtrare quod non ſunt. Deinde populum illum oſtendit ideo eſſe meritò puniendũ, quia prius familiaris extitit, & poſtmodum domino ſuo maledixit. Grauiora autem ſunt mala, quæ ab amicis inferuntur. *Quoniam ſi inimicus meus*, id eſt gentilis populus *maledixiſſet mihi*, ſicut Iudaicus maledixit: *ſuſtinuiſſem vtique*, toletabilius & mitius iudicaſſem. *Et ſi is qui oderat me*, quando idola adorabat, *ſuper me magna locutus fuiſſet*, Id eſt, per ſuperbiam inſultaſſet: magnificaret ſe ſuper me, atque minaretur mihi quicquid poſſet: *Abſcondiſſem*, id eſt ſubtraxiſſem *me forſitan ab eo.* Hæc autem verba de Iuda traditore ſpecialius intelligi poſſunt, quia à Iudæis

Gene. 11.
Matth. 21.
Roma. 1.
Matth. 11.
Matth. 7.
Matt. 6.

Iudæis ſe abſcondit Ieſus; à Iuda autem minimè ſe abſcondit. Sed quid
eſt quod ait Forſitan? Nunquid apud Deum aliquid eſſe poteſt incer-
tum? Sed hæc ambiguitas ſermonis ſecundum vſum poſita eſt huma-
næ locutionis. Sic enim ſolemus loqui: Forſitan illuc ibo, forſitan hoc fa-
ciam. De inimicis inquam tolerabilius agendum eſſet. *Tu verò* ô Iuda, *ho-
mo* ſecundum carnalitatem *vnanimis* per ſimulationem, *Dux meus* per præ
dicationem, *& notus* per fidem: *qui ſimul* cõuerſans *mecum dulces capiebas cibos,*
tam corporales quàm ſpirituales. Tu inquam ô Iuda, o popule peruerſe,
cùm in tanto malo perſeueres, nunquid tolerandus es? Iudas & populus
2. Corin. 11. eius ſignificant falſos fratres intra ſanctam Eccleſiam, qui cùm ſimulatè
Matt. 13. viuunt, tanto grauius, quanto interius ſunt, electos premunt. Quos tamen
exemplo ſuo dominus ſuſtinere docet: ſed ipſi pœnam æternam non eua-
dent. Qui tales ſunt, audiant mortis ſententiam, quæ ſubditur. *Veniat
mors ſuper illos, & deſcendant in infernum viuentes.* Mors ſuper illos veniet,
quando eos damnatio æterna operiet. Viuentes in infernum deſcendunt,
qui malum eſſe intelligunt quod faciunt, nec tamen ab ipſo deſiſtunt. Quid
eſt viuentes? Scientes quia pereunt. Talibus multo grauior damnatio
Luc. 12. quàm cæteris, incumbit, ſicut ſcriptum eſt: Seruus qui ſcit voluntatem
domini ſui, & non facit, plagis vapulabit multis. Timeant ergo falſi fra-
tres, ſimulatores, detractores, religionem habitu oſtentantes, in reli-
gione tamen non viuentes. Ad illos enim pertinet hæc ſententia, qua di-
citur: Veniat mors ſuper illos, & deſcendant in infernum viuentes.
Quare? *Quoniam nequitiæ in habitaculis eorum.* Et non ſolùm in angulis, ſed
etiam *in medio eorum.* Ac ſi dicat: Vſquequaque pleni ſunt nequitia: vel
2. Cor. 5. in habitaculis, id eſt, in corporibus eorum, in quibus temporaliter pe-
regrinantur & militant, ſunt nequitiæ. Et in medio eorum, id eſt in cor-
de, nequitias quas faciunt, ex toto corde faciunt. Illi qui tales ſunt, per-
eunt. *Ego autem ad dominum clamaui, & dominus ſaluauit me.* Si te afflixe-
Pſal. 49. rit inimicus, clama ad Deum: & ſaluabit te. Hinc in alio pſalmo ait: In-
uoca me in die tribulationis, & eruam te. *Veſpere, & manè, & meridie nar-
rabo & annuntiabo, & exaudiet vocem meam.* Veſpere dominus in morte: ma-
Matth. 27. & 28. nè in reſurrectione: meridie in aſcenſione. Narrabo veſpere patientiam
Mar. 14. mortis. Annuntiabo manè vitam reſurgentis. Orabo vt exaudiat meri-
15. & 16. die, ad dextram patris. Exaudiet me qui interpellat pro nobis. Itaque
Roma. 8. fratres quos in ipſa congregatione parietum horum videtis turbulentos,
Matt. 3. elatos, peruerſos: ipſa eſt palea dominicæ areæ. Cùm ille in vltimo ven-
tilabit, tota palea volabit. Sed nos quid, niſi cum iſto cantemus, & ore-
mus & plangamus in pſalmo? Et tamen dicamus ſecuri quod ſequitur. Ve-
rè exaudiet vocem meam, quia *redimet in pace animam meam.* Ipſe eſt enim
Ephe. 2. pax vera. In pace anima redimitur, quando de vitiis ad virtutes, ſi-
ue de hoc mundo ad patrem per omnipotentis Dei gratiam transfertur. A
quibus redimet? *Ab his qui appropinquant mihi.* Nam ab his qui longe ſunt
à me, facilis cauſa eſt. Non me tam citò fallit qui dicit: Veni, Idolum a-

dora. Mulrum longe eſt à me, quia paganus eſt. Periculoſius eſt mihi de Chriſtiano, qui mecũ habitat in domo:& ſub imagine religionis laqueum mihi parat deceptionis. Bene dico, Qui appropinquant mihi: *Quoniam inter multos erant mecum.* Multa eſt palea, & pauca grana. Multi ſunt vocati, pauci verò electi. *Matth. 20.* Iſti autem non erant de paucis ſaluandis, ſed inter multos, id-eſt inter illos, qui pertinent ad paleam & ad perditionem, erant mecum. In tritico non erant mecum, ſed in palea erant mecum: quia appropinquat palea tritico. In ſacramentis erant mecum, in charitate non erant mecum. *Exaudiet Deus, & humiliabit illos qui eſt ante ſecula.* Quia & ſi ex tempore Chriſtus Deus noſter ex Maria virgine, tamen in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. *Hebr. 13.* *Ioan. 1.* Exaudiet humiles in æternitate: humiliabit illos in damnatione, qui erecti ſunt in diſſenſione. Et meritò. *Iſa. 61.* *Non enim eſt illis commutatio.* Quia non mutantur in melius, ſed deſcendũt in peius. *Luc. 18.* *Et non timuerunt Deum.* Sicut timor domini initium ſapientiæ, ita non timere Deum mortis initium eſt. Beatus homo qui ſemper eſt pauidus. *Pſal. 110.* Qui verò mentis eſt duræ, corruet in malum. *Prov. 1. & 9.* Vnde & ſubditur. *Extendet manum ſuam in retribuendo.* *Prov. 28.* Hoc in iudicio erit, quando Deus vltricem manum ſuam amplificabit in vindictam. Hinc alibi minatur dicens, Leuabo ad cælum manum meam. Si acuero vt fulgur gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea, reddam vltionem hoſtibus meis, & his qui oderunt me retribuam. *Deut. 32.* Et verè digni ſunt vt puniantur: *Contaminauerunt enim teſtamentum eius.* Quia illum qui teſtamento legis ad ſalutem pronuntiatus eſt, contempſerunt. Ideo *Diuiſi ſunt ab ira vultus eius.* Ira enim & ſeueritas Dei propter hoc peccatum, diuiſit eos per diuerſas partes mundi. Iſta etiam verba videntur ad hæreticos pertinere. Ipſi enim contaminare teſtamentum Dei non deſiſtunt, dum ſcripturas ſanctas prauè intelligunt & exponunt. Dei teſtamentum contaminant: quia ex ipſo mendacium & errorem approbare non ceſſant. Et ideo diuiſi ſunt ab ira vultus eius. Ab ira ſeueritatis Dei ſunt diuiſi. Non enim quod dicit Donatus, dicit Sabellianus. Neque quod dicit Sabellianus, dicit Arrianus. Ab vnitate catholicæ Eccleſię ſeparati, per multos errores diuiſi ſunt. *Et appropinquauit cor illius.* Vt intelligamus voluntatem illius. Multum valet nobis ad intelligendum Deum, hæreticorum diuiſio. Multa enim latebant in ſcripturis, & cùm præciſi eſſent hæretici quæſtionibus agitauerunt Eccleſiam Dei: aperta ſunt quæ latebant, & intellecta eſt voluntas Dei. *1. Cor. 11.* Nunquid enim de trinitate perfectè tractatum eſt, antequam obſiſterent Arriani? Nec de ipſa vnitate Chriſti enucleatè dicta erant quæ dicta ſunt, niſi poſtea quàm ſeparatio illa vrgere cœpit infirmos fratres. Idcirco illi qui nouerant hæc tractare atque diſſoluere, ne periret infirmi, ſolicitati quæſtionibus, impiorum ſermonibus & diſputationibus ſuis, obſcura legis deduxerunt in publicum, Ergo illi diuiſi ſunt ab ira vultus eius: & nobis ad intelligendum appropinquauit cor illius. Oportet (inquit Apoſtolus) hæreſes eſſe, vt probati manifeſti fiant inter vos. *1. Cor. 11.* *Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum, & ipſi ſunt iacula.* Quædam enim in ſcripturis dura

videban

videbantur:expoſita emollita ſunt. Et bene ſuper oleum, quia oleum fouet carnem, ſuauitas verò ſermonum Dei fouet animam. Et ipſi ſunt iacula. Armauerunt enim prædicatores. Et ipſi ſermones diriguntur in pectora
Hebr.4. audientium ab inſtātibus opportunè importunè. Quòd ſermones Dei ſunt iacula, teſtatur Apoſtolus vbi ait: Sermo Dei viuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti &c. Sed tu forte nondum idoneus es, qui armeris his iaculis. ***Iacta ſuper dominum curam tuam.*** Id eſt omnia ab ipſo expecta, & à
Prou.25. te nihil. Curam hominis Salomon vermem dicit, qua homo corroditur ſicut pannus à tinea. Curam ergo tuam ſuper dominum iacta. Ipſum cogita, quatinus apud te maneas tranquillus. ***Et ipſe te enutriet*** in fide & moribus, in doctrina & virtutibus. Et licet hic habeat modò tentationem, non dabit in æternum fluctuationem iuſto, id eſt commotionem vel cōturbationem: ſed quietum eum faciet in vita æterna. ***Non dabit in æternum fluctuationem iuſto.*** Quia etſi ad tempus fluctuamus, & tentamur, & affligimur, anchoram noſtram in cælo fixam habemus. Iuſto igitur fluctuationem in æternum non dabit, quia poſt tentationem fluctuum, portum quietis in ęternum illi præ-
Math.25. parabit. Quis eſt ille portus? Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis præparatum eſt ab origine mundi. ***Tu verò Deus deduces eos in pu-***
Ibidem. ***teum interitus.*** Vnde dicturus eſt: Ite maledicti in ignem æternum. Puteum dicit infernum, propter profunditatem & obſcuritatem. Iſte locus iniquis præparatus eſt, vt in eo tanquam in profundo puteo cadant & intereant. De-
Ioan.1. *Ioan.5.* ducet eos Deus in puteum interitus, non quòd ipſe ſit auctor culpæ eorum ſed quòd ipſe iudex iniquitatis eorum. Quam iniquitatem oſtendit, cùm ſubiungit. ***Viri ſanguinum,*** Id eſt perſecutores & ſanguinis effuſores, ***Et doloſi,*** qui per ſimulationem & fraudem incautas decipiunt animas: ***Non dimidia bunt dies ſuos,*** vt reuertantur ad pœnitentiam: ſed continuabunt eos in mali-
Luc.23. tia vſque in finem. Non de omnibus intelligendum eſt. Multi enim poſt effuſionem ſanguinis & doloſitatem conuerſi ſunt ad pœnitētiam & ſalutem. Sed de illis tantùm, qui diuiſi ſunt ab ira vultus eius. Sancti viri dies ſuos dimidiant, quia quod in cæteris diebus delinquunt, in quadraginta aliiſque
Matt.6. pœnitentialibus diebus ieiuniis & orationibus perſoluunt. Siue quia alij in pueritia, alij in adoleſcentia, alij verò in ſenectute ad Deum conuertuntur. Rectè ergo ſubiunctum eſt: ***Ego autem ſperabo in te Deus.*** Id eſt, non in mundo, non in homine ſpem meam conſtituam: ſed in ire.

TITVLVS PSALMI LV.

TITVLVS ſequentis pſalmi talis eſt: In finem pro populo qui à ſanctis longe factus eſt, Dauid in tituli inſcriptione, cùm tenuerunt eum Allophyli in Geth.
2.Reg.1.& 21. *Pſalmus iſte attribuitur Dauid, ſcilicet Eccleſiæ dirigens in finem. Pſalmus dico habitus pro populo, ſcilicet vt ipſe liberetur à populo, qui longe factus eſt à ſanctis, in tituli inſcriptione: quia cùm ſancti confiteantur Chriſtum regem Iudæo-*
Ioan 19. *rum, ſicut titulus dicit, populus iſte contradicit ſiue dictis vt Iudæi & pagani, ſiue factis vt mali Chriſtiani: cùm tenuerunt eum Allophyli in Geth. Geth ciuitas erat Allophylorum,*

id eſt

id eſt alienigenarum, vtique populi longe à ſanctis. Geth interpretatur torcular. Fugit ad iſtam ciuitatem David, ſed ibi retentum eſſe iuxta hiſtoriam non legimus. Ergo David noſtrum Ieſum Chriſtum non ſolùm tenuerunt, ſed adhuc tenent Allophyli, id eſt alienigenæ, in Geth, id eſt in torculari, videlicet in preſſura huius vitæ. Materia eſt Chriſtus & Eccleſia. Et ipſa loquitur de ſe. In prima parte petit liberari à dæmonibus & à membris ſuis, ponens in Deo fiduciam ſuæ liberationis. In ſecunda quæ incipit vbi dicit: Tota die verba mea &c. Enumerat illa mala quæ ſibi facit populus ille. In tertia quæ incipit vbi dicit, In me ſunt Deus vota tua, dicit ſe in æternum laudaturum Deum. Intentio eſt nos admonere, vt cùm patientia ſuſtineamus mala huius vitæ, attendentes etiam illos, qui nobis mala inferunt, ad nos conuerti. Et licet in Deo confidat Eccleſia de ſua liberatione, tamen ſuam attendens infirmitatem ſic incipit orare.

PSALMVS LV.

M*ISERERE mei Deus.* Præſta auxilium de malorum perſecutio-
ne. Et neceſſe eſt: *Quoniam conculcauit me homo.* Et diabolus in E-
uangelio vocatus eſt homo, vbi de zizaniis dicitur: Inimicus *Matt. 13.*
homo hoc fecit. Iſte inimicus homo & per ſe & per membra
non ceſſat perſequi & opprimere ſeruos Dei. Cùm cœperis in Chriſto piè
viuere, ingreſſus es torcular. Præpara te ad preſſuras. Noli timere quia te cõ *2. Cor. 5.*
culcat homo. Vua factus es vt calceris. In torculari fructuoſa preſſura eſt.
Vua in vite preſſuram non ſentit. Integra videtur, ſed nihil inde manat. Mit
titur in torculari: calcatur, premitur: iniuria videtur fieri vuæ: ſed iſta iniu-
ria ſterilis non eſt, imo ſi nulla iniuria fieret, ſterilis remaneret. Attendamus
ergo duos hoſtes, quem videmus, & quem non videmus, hominem & dia-
bolum. Illum diligamus, iſtum caueamus. Pro homine oremus, contra dia-
bolum oremus, & dicamus Deo: Miſerere mei Deus quoniam conculcauit
me homo. *Tota die*, id eſt aſſiduè *impugnans* verbis & ſuggeſtionibus *tribulauit
me*, manifeſtis impugnationibus. Contra tales iſte pſalmus confirmat nos.
Neceſſe eſt enim vt tales patiamur vſque in finem, quos non pateremur niſi
nobis expediret. Omnis nanque tentatio probatio eſt: & omnis probatio-
nis effectus habet fructum ſuum. Et oſtendit per quos facit diabolus huiuſ-
modi impugnationem Eccleſiæ, cùm ſubiungit: *Conculcauerunt me inimici mei
tota die.* Ad modum vuæ quæ premitur in torculari, oppreſſerunt me mem-
bra diaboli: & potuerunt facere, *Quoniam multi bellantes aduerſum me.* Quod
præmiſit de vno, nunc dicit de pluribus: quia omnium reproborum caput
eſt diabolus, qui modò per ſe, modò per membra ſua cõculcat & impugnat
Chriſti corpus, ſicut prius fecit & caput. Sed inter aduerſa fortis quid ſubiũ- *Matt. 4.*
gat, audiamus. *Ab altitudine diei,* Id eſt à ſuperbia temporali *timebo?* Abſit: vel
timebo ab altitudine, id eſt potentia, quæ quidem timẽda non eſt, quia diei
eſt, id eſt ad tempus conceſſa. Hanc non timebo, ſed potius ſpem meã con-
ſtituam in te. Et hoc eſt quod ſubdit: *Ego verò in te ſperabo.* Cùm trãſierint dies
qui alti ſunt, etenim ad tempus alti ſunt, finito tempore altitudinis ſuę time-
bunt. Ego verò in te ſperabo. In die iudicij timebunt quidem mali, ſed ſe-
curi erunt iuſti. Illud enim veniet tunc, quod ſperabant, quod deſiderabant, *Sapien. 5.*

quod venire orabant. Iam ſe validum & conſtantem oſtendit, cùm ſubdit: *In Deo laudabo ſermones meos.* Sermones ſuos in Deo laudat, qui in his quæ di-
Ioan. 7. cit, non ſe, ſed Deum commendat. Hinc ipſa Veritas ait: Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me patris. Aliquis liber laudatur, cùm ab aliquo nominato philoſopho, ſiue à perfecto Grammatico compoſitus dicitur. Quanto magis illi ſermones laudandi ſunt, qui à Deo ſunt? Sed quod in te Dei eſt, honoratur à te: & tu factus in Deo honoraberis à Deo. Si autẽ quod in te Dei eſt, honoraueris tanquam tuum, non Dei, quomodo populus ille longe factus eſt à ſanctis, ſic tu longe à ſancto. Ergo in Deo laudabo ſermones meos. Si in Deo, quare meos? Sed in Deo & meos. In Deo, quia ab ipſo. Meos, quia accepi. *In Deo ſperaui.* Paulo antè dixerat, Sperabo. Iam dixit ſperaui, tanquam non timens, tanquam confirmatus. *Non timebo quid faciat mihi caro.* Id eſt quilibet carnalis. Spes fixa in Deo omnem expellit timorem. Ipſa etiam tranſitoria contemnit tormenta. Generat enim charitatem. Generat patientiam, quibus calcatur mundus, ſuperatur diabolus. Dicis, Non timebo quid faciat mihi caro: & quid tibi facit? *Tota die verba mea execrabantur.* Id eſt, meam prædicationem iudicabant execrabilem. *Aduerſum me omnes cogitationes eorum, in malum.* Reprobi enim aduerſus iuſtos non cogitant niſi malum: quomodo eos & ſermonem eorum poſſint deſtruere & adnichilare. Nec ſolùm extranei perſequuntur, ſed etiam domeſtici & priuati. Ideo ſubiungit: *Inhabitabunt & abſcondent: ipſi calcaneum meum obſeruabunt.* Habitant
Matth. 7. mecum in vna domo, in vna Eccleſia. Abſcondunt ſe ſub veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. Abſcondunt ſe tanquam inſidiatores, exploratores, parant laqueos: ſi non ſtatim poſſunt malum facere quod cogitant, calcaneum obſeruant, vt vel in fine cogitata valeant adimplere. Mos iſte diabolicus eſt, vel eorum qui miniſtri eius ſunt. vt calcaneũ, id eſt, vltima noſtra inſidioſa calliditate obſeruent. Hinc ſerpẽti à domino de mu
Gene. 3. liere dictum eſt: Illa tuum obſeruabit caput, & tu inſidiaberis calcaneo eius. Semper ergo ſeruus Dei debet eſſe vigilans & circunſpectus contra huius callidi ſerpentis caput: atque vitam & mores ſuos auxiliante domino ita diſponere, vt inhabitantes & abſcondentes, qui calcaneum obſeruant, neque in principio, neque in fine inueniant quid reprehendant. Ita autem obſeruauerunt calcaneum meum: *Sicut ſuſtinuerunt animam meam.* Mali enim quaſi graue pondus ferunt vitam iuſtorum: vnde Iudæi de domino dixerunt: Gra
Sapien. 2. uis eſt nobis etiam ad videndum. Diſſimilis eſt enim operibus noſtris. Do-
Matth. 5. cuit tamen & pro talibus orare pſalmus. Quantumlibet enim homo pecca
Matth. 9. tor ſit, potens eſt benignus Deus ſaluare illum: vnde & ſubiungit. *Pro nihilo,* id eſt pro nullis præcedentibus meritis, *ſaluos facies illos.* Vel ſic illos ſaluos facies, vt nullus tibi labor ſit. Non laborabis in ſanando, quamuis nos ſtupeamus in inſpiciendo. *In ira populos confringes.* Ira videtur, ſed paterna. Iraſcitur pater filio præceptorum ſuorum contemptori. Iratus colaphizat, cædit, ducit ad ſcholam: frangit eum à ſuperbia deprimit in diſciplina. Quàm multi impleuerunt domum Dei, in ira eius cõfracti. Id eſt tribulationibus triti. Tu confringes eos, & ego ponam partem meam ad eorum conuerſionem. An-

nuntiabo

nũtiabo eis me feciſſe multa mala,& illa mihi per confeſſionem eſſe condo
nata:vt ipſi audientes non deſperent de peccatis ſuis,ſed exemplo meo per
confeſſionem medicinam conſequantur ſalutis. Et ideo dicit: *Deus vitam*
meam annunciaui tibi. Quomodo annuntiauit Paulus vitam ſuam,dicens:Qui *1.Timo.1.*
prius fui blaſphemus,& perſecutor,& iniurioſus: ſed miſericordiam conſe-
cutus ſum. Annũtiauit vitam ſuam non ſibi,ſed illi:quia ſic annũtiauit,vt il-
li crederetur,non ad ſua lucra tantùm,ſed illius. Si propterea annũtias vitã
tuam,vt alios exemplo tuo inuites ad confeſſionem,& ad accipiendam vi-
tam,quam tu accepiſti:annũtias vitam tuam Deo, à quo gratiam accepiſti,
& habebis mercedem ampliorem,quia ex eo quod accepiſti non ingratus
extitiſti. *Poſuiſti lachrymas meas in cõſpectu tuo.* Illas lachrymas,quas ego fudi pec
cata mea annũtiando,poſuiſti in conſpectu tuo,id eſt acceptabiles habuiſti,
& me exaudiſti: *Sicut & in promiſſione tua.* Quia ſicut promiſeras, hoc egiſti.
Dixiſti te exauditurum flentem. Credidi,fleui, exauditus ſum. Inueni te mi- *Ezech. 18.*
ſericordem in promittendo,veracem in reddendo. *Tunc,* id eſt per tuã con-
fractionem,& per meã annuntiationem, *conuertantur inimici mei* à ſua vita ma
la,ita vt ſint *retrorſum,* id eſt ſequãtur te. Præcedendo non corrigitur homo.
Bonum eſt illi vt retrorſum conuertatur,& quem præcedere volebat,ſequa-
tur. Præcedit homo per ſuperbiam. Cõuertitur retrorſum per humilitatem.
Præcedere appetit,qui voluntatem ſuam vult facere. Retrorſum fit qui ſem-
per paratus eſt obedire. Retrorſum ergo conuertantur inimici,vt fiãt humi-
les qui fuerant ſuperbi. Et ſic erunt amici qui fuerant inimici. Deinde oſten
dit quàm velox ſit miſericordia Dei,cùm ſubiungit: *In quacunque die inuoca-*
uero te,ecce cognoui quoniam Deus meus es. Id eſt meus exauditor. Simile eſt illud
quod alibi dicitur:Quacunq; hora peccator conuerſus fuerit, & ingemue- *Ezech.18.*
rit:omnia peccata eius remittentur. Neque enim tardat per dies & annos,
ſed, Cõuertimini ad me(ait)& ego reuertar ad vos:ſequemini retrorſum, & *Zach.1.*
ego ducam vos. Eccleſia igitur tantã attendẽs diuinam miſericordiam ideo
non dicit Ecce cognoui,id eſt manifeſtè intellixi quoniã Deus meus es. Ma
gna cognitio. Non ait cognoui quoniam Deus es:ſed quoniam Deus meus
es. Tuus eſt enim,cùm tibi ſubuenit. Tuus eſt,cùm tu ab illo alienus non es.
Vnde dicitur:Beatus populus cuius dominus Deus eius. Cuius enim nõ eſt? *Pſal.143.*
Omnium quidem Deus eſt,ſed eorum propriè qui eum diligunt,timẽt, poſ
ſident,colunt. Iam vnum eum eis factus per conuerſionem & participatio-
nem gratiæ Dei,repetit verſum quem iam dixerat,vt & ipſi cum eo & ipſius
exemplo dicant: *In Deo laudabo verbum,& in domino laudabo ſermones.* &c. Ver
bum eſt prædicatio de fide:quomodo trinũ & vnum Deum debeamus cre
dere,ſicut dicit Apoſtolus:prope eſt verbum in ore tuo,& in corde tuo, hoc *Roma.10.*
eſt verbum fidei quod prædicamus. Sermo eſt de moribus, quando prædi-
catur nobis qualiter debemus viuere,quàm caſtè,quàm ſobriè, quàm iuſtè,
quàm piè. Et hæc omnia debemus ad Deum referre,quatinus in eo quod be *Tit.2.*
ne credimus,aut iuſtè viuimus,aut rectè loquimur:& nos in Deo, & Deus
in nobis laudetur & honoretur. Et quia fidei ſermonẽ ſubſequi debet forti-
tudo ſpei,rectè adiunctũ eſt: *In Deo ſperaui,nõ timebo quid faciat mihi homo.* Fides

dicitur quia fit in Deo. Spes autem quaſi pes, quia in eo innititur. Fides valet
Roma. 1. nobis ad iuſtitiam, quia iuſtus ex fide viuit. Credendo in Deum declinas à
Pſal. 33. malo, & facis bonum. Hæc eſt iuſtitia. Spes nobis valet ad patiẽtiam & contemptum mundi. Sperando æterna facilè contemnimus terrena, & fortiter
Hebr. 6. toleramus aduerſa. Eſt autem quaſi anchora noſtra ſpes in Deo. Nauta cùm timet tempeſtatem, figit anchoram ſuam. Si nos anchorã ſpei fixam in Deo habuerimus, nullam huius mundi tempeſtatem formidabimus. Non timebo (ait) quid faciat mihi homo: quia etſi aufert temporalia, habeo tamẽ quæ tibi offeram ſpiritualia. *In me ſunt Deus vota tua, quæ reddã, laudationes tibi.* Hæc ſunt vera dona & grata ſacrificia quæ à nobis exigit Deus, ſcilicet pia vota, ſancta deſideria, fides recta, ſpes certa, charitas perfecta. Quiſquis talia vota perſoluit, laudes omnipotẽti domino reddit. Iſta ſunt veræ diuitiæ, quas nõ timet homo perdere, niſi ipſe velit auferre. Quiſquis vult domino Deo vouere, & reddere grauiter votum, ſeipſum voueat & reddat. Hoc enim exigitur, hoe debetur. Imago Cæſaris reddatur Cæſari, imago Dei reddatur
Matth. 22. Deo. Et hoc quidem iuſtum eſt. Quare: *Quoniam eripuiſti animam meam de morte.* Præteritum ponit pro futuro. Qui enim æternitatem mente conſiderat, quicquid tranſire poteſt, iam tanquam præteritum pẽſat. Ac ſi diceret: Quoniam in alia vita eripies animam meam à morte æterna. *Et pedes meos à lapſu.* Quia ibi nullo modo mouebitur ad malum mea aff ctio. Ibi nullus lapſus erit, vbi tentatio non erit: ibi nullus lapſus erit, vbi beata trinitas erit. Bene ergo ſubditur: *vt placeam coram Deo in lumine viuentium.* Coram Deo in lu-
1. Ioan. 3. mine viuentium placebimus, quãdo immortales & ſine peccato illi appare-
Sapien. 3. bimus. Similes enim ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Ibi lumẽ verum & æterna vita. Ibi fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris eorum. Ergo nobis valeant hæc omnia, vt Deum gratis diligamus, in illo ſperemus. Nec hominem, nec diabolum timeamus. Toleremus malos, ſimus boni: de nemine deſperemus. Pro omnibus quos patimur, oremus: vt & hîc in lumine fidei, & ibi in lumine ſpeciei tanquam in lumine viuentium in conſpectu Dei placeamus. Amen.

TITVLVS PSALMI LVI.

1. Reg. 22. 24. *IN finem ne diſperdas, Dauid in tituli inſcriptione, cùm fugeret à facie Saul in ſpeluncam. Pſalmus iſte tendit in finem, id eſt in Chriſtum, admonens te quicunque es, ne diſperdas Dauid, id eſt ne dehonores Chriſtum in tituli inſcriptione mutata à te, id eſt ſubtrahendo teipſum à regno Chriſti ſcilicet negando Chriſtum regem eſſe Iudæorum: inſcriptione tituli mutata à quibuſdam tunc, cùm fugeret Dauid, id eſt Chriſtus, à facie, id eſt à cognitione Saul, id eſt diaboli vel Iudæorũ in ſpeluncam, id eſt in humanitatem vel ſepulchrũ. Propter hoc enim quòd ſolam humanita-*
Ioan. 19. *tem Chriſti cognouerunt, & in ſepulchro mortuum viderunt, nullo modo attendentes eſſe Deum, quidam tituli inſcriptionem mutauerunt, negantes Chriſtum eſſe regem Iudæorum. Materia eſt Chriſtus. In prima parte ſicut in aliis pſalmis vbi de paſſione agit, præmittit orationem. In ſecunda parte quæ incipit, Miſit de cælo & liberauit me, tangit breuiter de*

paſſione

paſſione ſua & glorificatione. In tertia quæ incipit, Paratum cor meum Deus:oſtendit ſe magnam laudem Deo ex ſua glorificatione facere. Oſtendit Chriſtus in hoc pſalmo per myſterium ſuæ incarnationis,paſſionis & reſurrectionis,atque aſcenſionis totum mũdum Chriſtianæ fidei ſubiiciendum.Per hoc videlicet intendens omnes admonere, vt nullus ſit qui velit ſe ab eius regno per infidelitatem ſubtrahere. Et hoc facit proponendo nobis incarnationem ſuam,paſſionem,reſurrectionem,aſcenſionem ſuam.Sic ergo incipit.

PSALMVS. LVI.

MISERERE mei Deus,miſerere mei. Audis magiſtrum orantem:diſce orare. Ad hoc enim orauit,vt doceret orare. Adhoc paſſus eſt,vt doceret pati. Adhoc reſurrexit vt doceret ſperare reſurrectionem. Geminando orationem,magnam nobis inſinuat neceſſitatem. Poteſt etiam hæc orationis geminatio ad diuerſa referri,hoc modo:Miſerere mei Deus,dando mihi conſtantiam in paſſione,Miſerere mei faciendo me reſurgere.Et debes miſereri, *Quoniam in te* non in alio, *confidit anima mea.* Ac ſi dicat, Non tantùm confido in te in præſenti, ſed etiam in futuro.Non ſecundum corpus tantùm,ſed ſecundum animam. Et ideo adhuc ſubdit *& in vmbra alarum tuarum ſperabo.* A ſimili dictum eſt hoc:ſicut in Euangelio dominus Ieruſalem ait: Quotiens volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat filios ſuos ſub alas, & noluiſti? Diuina quidem bonitas quodam quaſi materno affectu alis ſuæ miſericordiæ & potentiæ protegit,atque ab æſtu vitiorum defendit ſperãtes in ſe. Bene autem ſubiunctum eſt. *Donec transeat iniquitas.* Modò in hoc ſeculo quamdiu durat iniquitas,vnicuique iuſto ſpes neceſſaria eſt, vt ſperando æterna bona patiẽter mala ſuſtineant temporalia. Hinc Paulus admonet dicens: Spe gaudentes,in tribulatione patientes. Et iterum: Si autem quod non videmus ſperamus,per patientiam expectamus. Modò ergo abundat iniquitas premens, cui reſiſtit iuſtitia patiens,& ſpes indeficiens. In morte iuſti ſiue in fine ſeculi iniquitas tranſibit&iam ſpes non erit,quia iam poſſidere incipit quod patienter expectauit. Hinc eſt quòd Apoſtolus ait:Beatus vir qui ſuffert tentationem:quoniam cùm probatus fuerit,accipiet coronã vitæ. Interim in tribulatione conſtitutus quid ſubiungat,audiamus. *Clamabo ad Deum Altiſſimum.* Commendat nobis Deum noſtrum cum dicit Altiſſimum, quatinus exemplo ſuo nos excitet ad clamandum,ſcilicet quia Altiſſimus eſt. Quia potentiſſimus eſt,quia ſuper omnes eſt. Clamor autem ad Deum eſt deſiderium noſtrum. Quantò plus quiſque deſiderat, tantò amplius clamat. Dicit altiſſimum, dicit & benignum, cum ſubdit: *Deum qui benefecit mihi.* Audi quanta beneficia,vt amplius diligas Deum,& deuotius clames. *Miſit de cælo,* Id eſt de excelſo vel de ſecreto ſuo. *Et liberauit me,dedit in opprobrium conculcantes me.* Diſperſi ſunt per omnes gentes, nuſquam habentes ſtabilitatem, nuſquam certam ſedem. Propterea autem adhuc Iudæi ſunt,vt libros portent ad confuſionem ſuam. In quali libro ſunt, attende. Codicem portat

1.Pet.2. Ioan.13. Matt.23. Roma.12. Roma.8. Iaco.1. Roma.9. Ephe.4.

Iudæus, vnde credat Chriſtianus. Librarij noſtri facti ſunt. Deinde quid miſerit de cælo Deus, aut à quibus eum liberauit euidenter inſinuat, cùm ſubiungit. *Miſit Deus miſericordiam ſuam & veritatem ſuam.* De hac miſſione dicit Paulus: Poſtquam venit plenitudo temporis, miſit Deus filiū ſuum in terris &c. Chriſtus eſt ergo Dei miſericordia, quia peccata dimittit. Chriſtus eſt veritas, quia implet quod promiſit. Attende miſericordiam ad te miſſam, & conuertere à peccatis. Attende veritatem, & ſecurus eſto de promiſſis. *Et eripuit animam meam de medio catulorum leonum.* Qui ſunt catuli leonum? Populus malè ſeductus à principibus ſacerdotum. Illi leones, iſti leonum catuli. Omnes fremuerunt. Omnes circundederunt eum, de quorum medio anima erepta eſt, ſed corpus occiſum. Vnde & ſubdit: *Dormiui conturbatus:* Nolite (inquit dominus) timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere. Quid enim nocere poſſunt bonis, tantummodo corpus occidendo? Imo adiuuant, dum citius mittunt ad regnum. Apertè autem dicit, Dormiui. Mors enim ei ſomnus fuit: quia quàm facilè quiſque poteſt excitari à ſomno, tam facile fuit domino noſtro à morte reſurgere. Vnde ipſe ait: Poteſtatem habeo ponēdi animam meam, & iterum ſumendi eam. Dormiui (inquit) prius in paſſione conturbatus. Turbauerunt illi, dormiuit ille. Magna humilitas turbati. Magna poteſtas dormientis. Nec poterant turbare illi, niſi quantum volebat ille. Qui fuerunt illi conturbatores? *Filij hominum.* Id eſt Iudæi qui debuerunt eſſe imitatores patriarcharum & prophetarum rationabiliter viuentium. Quomodo occiderunt, qui ferrum non habuerunt? *Dentes eorum arma & ſagittæ; & lingua eorum, gladius acutus.* Dentes ſignificant mordentes locutiones, quibus tāquam armis & ſagittis modò comminus, modò de longè, modò manifeſtè, modò occultè vulnerare moliti ſunt. Noli attendere inermes manus, ſed os armatum. Inde gladius proceſſit vnde Chriſtus occideretur, quomodo & de ore Chriſti vnde Iudæi occiderentur. Nam habet ille gladium bis acutum, & reſurgens percuſſit eos, vt faceret fideles ſuos. Illi malum gladium, ille bonum: Illi ſagittas malas, ille bonas, ſcilicet verba bona vnde ſagittat cor fidele, vt ametur. Quando ergo percuſſerunt, niſi quando clamauerunt: Crucifige, crucifige? Et quid tibi fecerunt ô domine? Exultat hîc propheta. Vidit in ſpiritu dominum humiliatum, flagellatum, ſpinis coronatum, ligno ſuſpenſum. Illos ſæuientes, illum verò tolerantem. Illos exultantes, illum quaſi victum. Et poſt tantam humiliationem cognouit eum reſurrecturum, & omnia illa quæ fecerunt Iudæi ſæuientes, facta eſſe inania: elatus gaudio tanquam videret fieri, exclamat & dicit: *Exaltare ſuper cælos Deus.* Homo in cruce, Deus ſuper cælos. Remaneant in terra ſæuientes: tu in cælo eſto iudicans. *Et in omni terra gloria tua.* domino enim reſidente in cælo ad dexteram patris, vbique terrarum prædicata eſt gloria reſurrectionis eius, & diuinitatis. Exaltatum in cælo dominum non videmus, ſed credimus. In omni autem terra gloriam eius non tātùm credimus, ſed etiam videmus. Deinde ad ver

Gal. 4. Ioan. 14. Ioan. 10. Matth. 10. Ioan. 10. Matth. 27. Ioan. 19. Mar. 16. Roma. 10.

ad verba paſſionis redit, atque in perſona domini dicit: *Laqueum parauerunt pedibus meis.* Id eſt, deceptionem actibus mei prætenderunt: à ſimilitudine auis, quæ in laqueo pedibus retinetur. *Et incuruauerunt animam meam.* Quantum ad opinionem ſuam. Ita enim putauerunt eam incuruaſſe, vt amplius non poſſet ad corpus redire & reſurgere. Hoc autem quod de noſtro redemptore dicitur, quotidie à malignis ſpiritibus contra nos agitur. Laqueum enim pedibus noſtris parant, quia occulta tentamenta bonis noſtris actibus prætendunt, vt impediant. Animá verò incuruatur, cùm de bono ad malum reflectitur. Anima incuruatur, quotiens terrenis deſideriis implicatur. Hinc propheta de immundis ſpiritibus ait: Qui dixerunt animæ tuæ: Incuruare, vt tranſeamus. Recta quippe ſtat anima, cùm ſuperna deſiderat, & nequaquam flectitur ad ima. Sed maligni ſpiritus, cùm hanc in ſua rectitudine ſtare conſpiciunt, per eam tranſire non poſſunt. Tranſire namque eorum, eſt immunda illi deſideria ſpargere. Dicunt ergo, Incuruare, vt tranſeamus: quia ſi ipſa ſe ad ima appetenda non deiicit, contra hanc illorum peruerſitas nullatenus conualeſcit, & tranſire per eam nequeūt, quam contra ſe rigidam in ſuperna intentione pertimeſcunt. Nos ergo fratres chariſsimi, nos viam malignis in nobis ſpiritibus damus, cùm terrena concupiſcimus, cùm ad temporalia appetenda curuamur. Pudeat ergo terrena concupiſcere, & dorſa mentium aſcendentibus aduerſariis præbere. *Foderunt ante faciem meam foueam: & inciderunt in eam.* Parauerunt mihi mortem, ſed ſeipſos interius occiderunt. Nemo prius peccat in alterum, quàm in ſeipſum. Fouea peccatoris eſt mala conſcientia. Ibi neceſſe eſt omnes malos cadere. Putas eum in foueam non cecidiſſe, qui lucem Chriſti perdidit, & cæcitate percuſſus eſt? Si non caderet in foueam, videret ante ſe. Neſcit quò eat. Quomodo qui ambulat in via, cùm ceciderit in foueam, perdit viam. Affligit te malus? Parat tibi foueam, vt intereas. Tu in preſſura es, ille gaudet. Lætitia iniqua facientis, ipſa eſt fouea. Illuc quicunque ceciderit, oculos perdit: perdit & vitam per malam cõſcientiam. Et bene ait, Ante faciem meam: quia non eum latuit. Sciens eſt traditus, volẽs occiſus. Ex quibus verbis vera nobis inſinuatur domini noſtri patientia. Vnde & ſubditur: *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.* Illi parauerunt mortem, & cor meum paratum eſt ad omnia libenti animo ſuſtinenda. Ideo repetit vt perſeuerantiam notet in patientia. Poſſet enim ad horam ſuſtinere, & poſteà deficere. Verbi itaque repetitio, confirmatio eſt. Bonorum autem patientia præparatione cordis excipit voluntatem Dei, & gloriatur in tribulationibus dicẽs: Paratum cor meum Deus, paratum cor meum. Illi parauerunt foueam ad opprimendum, ego autem parabo cor ad tolerãdum. Propterea illi inciderunt in eam: Ego autẽ *Cantabo & pſalmũ dicam.* Cantus refertur ad animi iocunditatẽ. Pſalmus ad bonã operationẽ. Ad omnipotentis Dei laudẽ cantus cum pſalmo debet cõcordare, vt quod ore profertur cõmendetur & opere. Deinde expleta paſsione carnẽ ſuam denunciat ſuſcitandã, cùm ſubiungit: *Exurge gloria mea, Exurge pſalterium & cythara.* Imperando dicit, Exurge, tãquã habens potentiã ponendi animã ſuam, & iterum ſumẽdi eam. Gloriam

Iſa. 51.

Ioan. 18. & 10.

Ioan. 10. Marc. 16.

autem dicit carnem ſuam, propter immortalitatem & diuinitatem. Magna enim gloria fuit Chriſto exurgere atq; ad dexteram patris ſedere. Declarat
Ibidem. etiam ſuæ reſurrectionis horam, cùm ſubdit: *Exurgam diluculo*. Mane enim prima ſabbati reſurrexit dominus Ieſus. Et vnde vna caro reſurrexit, inde ſurrexerunt duo organa: Pſalterium videlicet & Cythara. Pſalterium ſonat à ſuperiori parte. Cythara ab inferiori. Per carnem ſuam dominus duo genera factorum operatus eſt, ſcilicet miracula & paſſiones. Miracula deſuper fuerunt, paſsiones ab inferiori. Illa quæ fecit miracula diuina erant, ſed per carnem fecit. Caro ergo diuina operans pſalterium eſt. Caro humana patiens cythara eſt. illuminentur cæci, ſanentur ægroti, reſurgant mortui, ſonus pſalterij eſt. Eſuriat, ſitiat, dormiat, flagelletur, occidatur, ſepeliatur, ſonus cytharæ eſt. Habes ergo in vna carne pſalteriũ & cytharam. Et iſta duo genera factorum impleuerunt Euangelium, & prædicãtur gentibus. Et hic fructus paſsionis & reſurrectionis. *Confitebor tibi in populis*. Id eſt, acquiram tibi confeſſores in Iudæis, & *Pſalmum dicam tibi in gentibus*. Id eſt, tales acquiram in gẽtibus, qui pſalmum dicent, id eſt bene operabuntur. Vel tibi, id eſt, ad honorem tuum, confitebor & pſalmum dicam, id eſt, laudem & bonam
Ioan. 8. operationem prædicabo, non ſolùm in Iudæis, ſed etiam in gentibus. Attẽde quòd ipſe filius Dei ex tanta iuſtitiæ actione non quærit gloriam ſuam,
1. Corint. 10. ſed eius qui miſit eum: vt non glorietur in ſe omnis caro, ſed qui gloriatur, in domino glorietur. Et meritò confitebor tibi & pſallam: *Quoniam magnificata eſt vſque ad cælos miſericordia tua, & vſque ad nubes veritas tua.* Per cælos in hoc loco intelligimus angelos, archangelos & cæleſtes alias virtutes. Per nubes autem prædicatores veritatis, homines portantes iſtam carnem caliginoſam: Vnde Deus tonat præceptis, & coruſcat miraculis. In cælo angeli laudant Deum, vidẽtes ipſam ſpeciem veritatis, ſine vlla caligine viſionis. Ibi veritas: & non eſt opus miſericordia ſurſum, vbi nullus eſt miſer. Hîc autẽ in noſtra miſeria vtique miſericordia neceſſaria eſt. Videretur ergo congruentius dici potuiſſe, Quoniam magnificata eſt vſq; ad cælos veritas tua, & vſque ad nubes miſericordia tua. Sed ſi ſubtiliter attendatur, valde præſtantius & mirabilius eſt quod dicitur, Et miſericordia vſque ad cælos, & vſque ad nubes veritas exaltata. Omnipotens enim Deus per miſericordiã ſuam peccatores homines leuauit vſque ad angelos. Vnde nunc dicitur: Quoniam magnificata eſt miſericordia vſque ad cælos. Et quia veritas quæ in angelis pollet, venit ad homines: rectè ſubiungitur, Et veritas tua vſque ad nubes. Gloria Deo noſtro, quia nec deſeruit nos miſericordia facere beatos, nec fraudauit veritatem: ſed ſanauit oculũ cordis noſtri, vt eum poſtea facie ad faciem videre valeamus. Pro tanto gaudio & vtilitate repetit
1. Corint. 13. Pſalmiſta verſum, quem iam dixit. *Exaltare ſuper cælos Deus, & ſuper omnem terram gloria tua.* Qui fortaſsis ideo repetitur, quia circa hunc verſum maximè intentio & vtilitas pſalmi verſatur.

TITVLVS PSALMI LVII.

IN finem ne diſperdas, David in tituli inſcriptione. Pſalmus iſte intendit in finem, id eſt, Chriſtũ. Monens ne tu diſperdas David, id eſt, dehonores Chriſtum in tituli inſcriptione mutata à quibuſdam, ſcilicet ne minuas regnum Chriſti, teipſum ſubtrahendo à regnę eius; ſed per regem Iudæorum confitearis Chriſtum. Et hæc eſt intentio, ſicut in alio pſalmo: ne diſperdas Chriſtũ. Materia ſunt Iudæi per oppoſitũ, quia Chriſtus debet eſſe principalis. Admonemur in hoc pſalmo, ne ſubtrahamur à Chriſti regno, id eſt, à ſanctorum conſortio. Et hoc facit Chriſtus, nobis proponendo Iudæorum cæcitatem, & eorum localem diſperſionem, & futuram eorum damnationem: vt viſa malorum facta damnatione terreamur ab eorum imitatione. Proponit etiam nobis lętitiam iuſtorum, quam habent ſpe futuræ gloriæ: vt viſa eorum lætitia, nos ad eorum imitationem alliciat. Vox prophetæ.

PSALMVS LVII.

SI verè vtique iuſtitiam loquimini, rectè iudicate filij hominum. Ac ſi dicat: Vos Iudæi, qui eſtis filij hominum, qui debetis eſſe imitatores patrum veſtrorum prophetarum rationabiliter viuentium. Si verè loquimini iuſtitiã in lege & prophetis (quod vtique facitis) rectè iudicate, id eſt, diſcernite & credite, quia Chriſtus dominus noſter ipſe eſt Deus. Hunc enim vobis commendat & prophetat iuſtitia veſtrę legis. Vel, Rectè iudicate, id eſt, viuite, diſcernentes bonũ à malo, ſecundum iuſtitiã quam loquimini. Nam bona loqui, & mala agere, iudiciũ damna-
tionis eſt. Vnde & ipſa Veritas Phariſæis ait: Hypocritæ, quomodo poteſtis *Matth. 12.*
bona loqui, cùm ſitis mali? *Etenim in corde iniquitates operamini, in terra.* Iniquitates in corde operari, eſt malã gerere voluntatẽ. Volũtas enim praua apud Deũ pro facto reputatur. Et bene ait, In terra, id eſt terrenis inhærentes. Nam cùm in terra cor figitur, inde iniquitas in corde generatur. *Iniuſtitias manus veſtræ concinnant.* Id eſt, prauis voluntatibus prauæ actiones veſtræ concordant. Vel iniuſtitias manus concinnare, eſt iniuſtas actiones iniuſtis aggre-
gare. Iuxta quod alibi per pſalmiſtam dicitur, Appone iniquitatẽ ſuper ini- *Pſal. 68.*
quitatẽ eorum, & non intrent in iuſtitiã tuam. Et iuxta Ioannẽ: Qui ſordi- *Apoc. 22.*
dus eſt, ſordeſcat adhuc. Deinde cõuertit ſe ad auditores, atq; eorum errorẽ & duritiã cordis oſtẽdit, vt auditor quiſq; caueat ne ſimiliter errans ſimiliter pereat. Ait ergo: *Alienati ſunt peccatores à vulua,* Id eſt, ab ipſa egreſsione *errauerũt ab vtero.* Hoc eſt ab ipſa cõceptione. *Locuti ſunt falſa.* Relicta veritate. Nam hoc ita accipiendũ eſt, vt eos in vtero matris ſuæ erraſſe intelligamus. Neq; enim tunc poteſt eſſe puer capax ſenſus aut intellectus. Sed ita ſentiendũ eſt, ꝙ omnipotens Deus ab ipſo vtero antequã naſcantur præcognoſcit qui peccaturi ſunt, atq; in errore & falſitate permãſuri. Hinc eſt quòd cùm
adhuc prægnans eſſet Rebecca, & geminos vtero portaret, dictum eſt: *Geneſ. 25.*
Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. Occultum ibi iudicium Dei, & ideo *Mala. 1.*
magis timendum. Aliter naſcuntur inter viſcera Eccleſiæ paruuli: Bo- *Rom. 9.*
num eſt vt formati exeant, ne ab ortu labantur. Generet te mater, non

abort

abortiat. Patiens eſto, vſquequo formeris. Teneant te materna viſcera, vſquequo certa ſit in te doctrina veritatis. Si autem impatientia tu concuſſeris viſcera matris, cum dolore quidem te excutit foras, ſed tuo magis malo quàm ſuo. Qui eruditus eſt in doctrina, & non credit, aut malè viuit, à vulua egreditur tanquam formatus, ſed repellitur tanquam alienus. Qui incipit erudiri & nondum ad plenum edoctus à ſocietate ſanctorum egreditur: hic tanquam abortiuus ab vtero matris Eccleſiæ eiicitur. Quia ergo Iudæi ex quo legem cognouerunt, à fide & iuſtitia ipſius maternæ legis receſſerunt: rectè de eis nunc dicitur: Errauerunt peccatores à vulua. Quia verò minus capaces quidam ex eodem populo erudiri contempſerunt: dictum eſt de illis, Errauerunt ab vtero. Et quia alienati ſunt & errauerunt, ideo locuti ſunt falſa. Qui enim relinquit veritatem, neceſſe eſt vt loquatur falſitatem. Ecce ad quantam veſaniam deuenerunt errantes.. *Furor illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis*. Error eorum verſus eſt in furorem, non humanum, ſed ſerpentinum & venenoſum. Erat enim inuidiæ venenum in furore eorum. Audi cuius ſerpentis furor in illis erat. *Sicut aſpidis ſurdæ & obturantis aures ſuas*. Ideo ſurdæ, quia obturat aures ſuas.. *Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter*. Hîc data eſt quædam ſimilitudo de Marſo. Qui incãtat vt educat aſpidem de tenebroſa cauerna, vtique in lucem vult reducere. Illa autem amando cauernas ſuas, quibus ſe inuolutam occultat. Dicitur quòd cùm exire noluerit, recuſans audire illas voces quibus ſe cogi ſentit, allidit vnam aurem terræ, & de cauda obturat alteram. Atque ita voces illas quantum poteſt euitans, non exit ad in-
Matth. 23. Luc. 11. cantantem. Huic ſimiles dixit ſpiritus Dei quoſdam non audientes verbum Dei, & non ſolùm non facientes, ſed omnino ne faciant, audire nolentes. Ita iſti cùm prædicatores volunt eos de fouea, id eſt de profunditate vitiorum ſuorum extrahere, & hoc quod peccatores ſunt, mactare (vnde di-
Act. 10. ctum eſt Petro: Macta & manduca) & venenum, id eſt, peccata inde extrahere: ipſi nolentes veritatem obaudire, ſed in fouea ſua permanentes, ad veram lucem aſpirare nolentes, alteram aurem cordis terræ, id eſt, præſenti delectationi apponunt: alteram verò cauda obturant, id eſt, memoria præteritarum delectationum. Non ideo dicit Sapienter, vt incantationem laudet, ſed ad ſimilitudinẽ valet. Factum eſt hoc & in primis temporibus fidei.
Act. 6. & 7. Stephanus martyr prædicabat veritatem, & tanquam tenebroſis mentibus, vt eas in lucem educeret, incantabat. Vbi venit ad commemorationẽ Chri-
Act. 7. ſti quem illi omnino audire nollent, quid de eis ſcriptura dicit? Clauſerunt (inquit) aures ſuas. Quid autẽ poſtea fecerunt? Paſſio Stephani narrata declarat. Non erant ſurdi, ſed ſurdos ſe fecerunt. Illi inquam locuti ſunt falſa; ſed quid faciet Deus? Audi ſequentia. *Deus conteret dentes eorum in ore ipſorum*. Id eſt, deſtruet mordaces quæſtiones in reſponſione eorum: ſi-
Matth. 22. cut ſcriptum eſt, de tributo Cæſaris. Quid eſt in ore ipſorum? Vt ore ſuo contra ſe pronuntiarent. Coëgit enim illos, ore ſuo ſententiam dare, vnde dentes eorum contererentur. Cum enim dicerent in num-
Ibidem. mo eſſe imaginem Cæſaris, & dominus quæ Cæſaris ſunt, Cæſari: &

quæ

quæ Dei ſunt, Deo perſoluere præcepiſſet: non habuerunt quid reſponderent, vnde morderent, quia contriti erant dentes eorum in ore ipſorum. Sic & de Ioannis baptiſmate inquiſiti, neſcierunt quid reſponderent. Aſpides ergo erant Iudæi, quando inſidiabantur Chriſto, inſibilare & venena immittere molientes: ſed contriti ſunt dentes eorum in ore ipſorum. Poſteà clamauerunt, Crucifige, crucifige. Iam non eſt lingua aſpidis, ſed fremitus leonis. Sed *molas leonum confringet dominus*. Sicut per dentes accipimus mordentes quæſtiones: ita per molas intelligimus fortiores & acriores de morte Chriſti perſuaſiones. Prius occultè decipere tanquam aſpides tentabant, poſtmodum cœperunt in mortem Chriſti apertè frendere vt leones. Crucifixus eſt, reſurrexit, aſcendit in cælum, glorificatus eſt, adoratus ab hominibus, à regibus. Molæ ergo leonũ confractæ ſunt, id eſt, accuſationes & falſa teſtimonia, quæ iam aduerſus Chriſtum proferre non poſſunt. De quibus adhuc ſubditur: *Ad nihilum deuenient, tanquam aqua decurrens*. Omnes ſuperbi & impij ſonantes ad ſaxa ſuperbiæ ſuæ tanquam aqua decurrunt, & ad nihilum deueniunt. Attende perſecutores martyrum: ſonauerunt ad tempus velut torrens: Cucurrerunt in riuis quantum potuerunt: ſiccati ſunt riui, vix eorum repetitur memoria. Et non ſolùm ipſi, ſed totum hoc ſeculum ad tempus perſtrepit, curit tanquam aqua. Fluit in vitiis & concupiſcentiis, quærens quem trahat. Non timeantur ergo mali, non poſſunt permanere. Neceſſe eſt decurrant ad locum ſuum, ad finem ſuum. Et tamen de iſto torrente bibit Deus. Et quia bibit, propterea exaltauit caput: quia paſſus eſt, propterea reſurrexit. Si nollet bibere in via de torrente, non moreretur, non reſurgeret, non glorificaretur. Ergo de torrente in via bibit, propterea exaltauit caput. Exaltatum eſt iam caput noſtrum: ſequantur eum membra ſua, bibendo de torrente. Non timeant aquas perſtrepentes, populos minantes, perſequentes: quia Deus *Intendit arcum ſuum donec infirmentur*. Arcus Dei ſunt minæ Dei, quæ non ceſſant. Intenditur arcus, nondum ferit. Multi infirmati ſunt, ipſius arcus intenſione territi. Nam hinc infirmatus eſt ille qui dixit: Quid me iubes facere? Ego ſum (inquit) Ieſus Nazarenus, quem tu perſequeris. Qui clamabat de cælo, arcum tendebat. Multi ergo qui fuerunt inimici, infirmati & conuerſi ſunt. Noluerunt diu erigere ceruices ſuas aduerſus perſeuerantiam extenti arcus. Nam & infirmatus eſt ille qui dixit: Quando infirmor, tunc potens ſum. Et cùm oraret à ſe tolli ſtimulum carnis, ei reſponſum eſt: Virtus in infirmitate perficitur. Vel intendere arcum, eſt vindictam præparare, donec infirmentur, id eſt, penitus à ſuis viribus debilitentur, vt vlterius non valeant nocere bonis. Tantùm enim permittit Deus malos in bonis deſæuire, quantùm hoc bonis nouit prodeſſe, vel ad correctionem morum, vel augmentum virtutum, ſicut ſcriptum eſt: Fidelis Deus qui non permittit vos tentari ſupra quàm ferre poſsitis, ſed facit etiam ex tentatione prouentus. Vnde adhuc de reprobis ſubditur: *Sicut cera quæ fluit, auferentur*. Non ait Conuertentur, ſed Auferentur. Conſumit enim eos æſtus vitiorum, ſicut ignis ceram. Soluuntur ab omni conſtantia virtutis, euntes in libidines ſuas ſoluti & fluxi. De talibus dicit

Margin notes: *Matth. 21.* *Ioan. 19.* *Marc. 15. & 16.* *Matth. 2.* *Pſal. 109.* *Act. 9.* *2. Corin. 12.* *1. Cor. 10.*

Rom.1. dicit Apoſtolus. Tradidit eos dominus in concupiſcentias cordis eorum, in immunditiam, vt faciant quæ non conueniunt. Deinde enumerat multa
Ibidem. mala in quæ defluunt diſſoluti tanquam cera: & poſteà ſubdit. Quoniam qui talia agunt, digni ſunt morte. Vnde hoc ſequitur & dicit: *Supercecidit ignis & non viderunt ſolem.* Alius ignis eſt auaritiæ, alius luxuriæ, alius ſuperbiæ, alius inuidiæ, alius iracundiæ. Talis ignis fumoſus eſt & tenebroſus: ſu-
Math.5. per quem ceciderit, non videbit ſolem. Non dico illum quem fecit dominus oriri ſuper bonos & malos: ſed illum dico, de quo illi dicturi ſunt in
Sapien.5. iudicio: Et ſol non ortus eſt nobis. Tranſierunt omnia illa tanquam vmbra: errauimus à via veritatis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis. Ergo fratres ignem concupiſcentiæ timete, ſi non vultis liqueſieri ſicut cera à facie Dei. Et notandum eſt quia pœna impiorum duas ſpecies habet: vnam in præſenti, alteram in futuro. Vna ignis concupiſcentiæ, altera ignis æternus. Hanc pœnam concupiſcentiæ commendat nobis ſpiritus Dei vſque in finem pſalmi. Hanc caueamus, & in illam terribilem non incidemus. Delectatio quidem carnalis cum homine naſcitur, ſed qui bene eruditur citò videt hoſtem ſuum, & aggreditur, & luctatur & citò vincit. Qui autem illam concupiſcentiam, cum qua de peccati propagine natus eſt, negligit vincere, & multas adhuc excitat, exeritque libidines: difficulter eas ſuperat, & aduerſus ſe ipſe diuiſus, igne proprio concrematur. Et ne illi intelligerent hoc tantùm fieri in futuro, conuertens ſe ad eos vt attentiores reddat, determinat ſic: Super vos cecidit ignis ô Iudæi, *Priuſquam intelligerent ſpinæ veſtræ rhamnum.* Id eſt, priuſquam intelligere vos facerent peccata veſtra rhamno eſſe ſimilia. Rhamnus eſt herba prius mollis, deinde quando matureſcit, acutiſsimos aculeos habet. Sic ſunt peccata: prius quidem mollia & delectabilia ſunt, ſed deinde grauiſſimè pungunt. Temporalem enim delectationem dolores & compunctiones ſequuntur tormentorum. Tunc erit & compunctio pœnitentiæ, ſed ſeræ & infructuoſæ, ſicut ſpinarum ſterilitas. Pœnitentia huius temporis dolor medicinalis eſt. Pœnitentia illius temporis dolor pœnalis eſt. Hoc non intelligunt, qui amant hanc tranſitoriam voluptatem: quia Supercecidit ignis, & non viderunt ſolem. Ignis iſte *Sicut viuentes ſicut in ira abſorbet eos.* Id eſt, deglutiet & vaſtabit. Quare non dicit viuẽtes, ſed ſicut viuentes, niſi quia falſa eſt vita impiorum? Non enim verè viuit, qui à domino ſeparatur. Et quare non in ira, ſed ſicut in ira: niſi quia
Sapien.5. tranquillus hoc facit Deus? Sicut ſcriptum eſt: Tu autem domine virtutum cum tranquillitate iudicas. Vel ſicut in ira, & non dicenda verè ira ad comparationem eius quæ ventura eſt in iudicio. Vnde autem puniuntur mali, inde ad iuſtitiam proficiunt boni. Nam ſubditur. *Lætabitur iuſtus cùm viderit vindictam.* Non ideo lætabitur, vt prauorum vindicta ſit iuſto cauſa lætitiæ. Sed ideo lætabitur, quia ipſe non erit particeps eorum pœnæ. Attende pœnam malorum etiam in hoc ſeculo, etiam inter ſuas voluptates. Ecce dum quidam deſiderata poſsident, quædam alia deſiderant, ad quæ peruenire non valent. Pro his quæ non habent cruciantur deſiderio: pro his quæ habent, aut tædio cruciantur, aut timore. Ecce ille æſtuat auaritia, alius feruet

luxuria,

luxuria,alius iracundia accenditur,alius inuidiæ facibus inflammatur. Sic ſe omnipotens Deus in præſenti à malis vindicat,eoſque ipſis ſuis deſideriis & vitiis flagellat.Hanc vindictam cùm viderit iuſtus,lætabitur:quoniá adiutus per piam domini gratiam talibus non implicatur.Hoc quoque videndo, *Manus ſuas lauabit in ſanguine peccatorum.* Id eſt, actiones ſuas mundabit ex conſideratione vindictæ reproborum.Quando videt peccatoris pœnam proficit ipſe,& mors alterius valet ad vitam ipſius . Attende ergo impium pereuntem,& purgare à peccatis . Ita lauabis quodammodo manus tuas in ſanguine peccatoris.*Et dicet homo,Si vtique eſt fructus iuſto:vtiq; eſt Deus iudicans eos in terra.* Ille veraciter homo dicitur, qui ſua vtitur ratione. Hic dicet, Vtiq; eſt fructus iuſto.Etiam in hac vita,antequam veniat ęterna.In fide eſt fructus,in tentatione & tribulatione eſt fructus, in patientia eſt fructus,in charitate eſt fructus iuſto.Quòd ſi ita eſt, vtique eſt Deus iudicans, id eſt,damnatione dignos reputans eos malos,nondum in extremo die,nõdum in igne æterno,nondum apud inferos:ſed hîc in terra. Probat ab oppoſito: ac ſi breuiter dicat:Si iuſto eſt fructus ſalutis in hac terra in eo quòd iuſtus eſt,vtique & impio eſt iudicium dánationis ſimiliter in hac terra,in eo quòd impius eſt.Contraria enim contrariis conueniunt. Attendat igitur homo diſcretus & iudicet. Sic enim admonet pſalmus:Rectè iudicate filij hominum. Diſcernat bonos à malis & eorum exemplo fugiat eos, qui pereunt,ne & ipſe ſimul pereat.Eos autem qui ſalui fiunt imitari ſtudeat, vt & ipſe auxiliante domino eandem ſalutem conſequi valeat.

TITVLVS PSALMI LVIII.

SICVT ſolet ſcriptura pſalmorum myſteria in titulis ponere,& frontem pſalmi ſublimitate ſacramenti decorare:vt ſciamus qui intraturi ſumus, cùm tanquam ſuper poſtem quid intus agatur legerimus, vel cuius domus ſit, vel quiſnam ſit illius prædij poſſeſſor.Ita & in hoc pſalmo ſcriptus eſt titulus
de titulo.Habet enim,In finem,ne diſperdas,Dauid in tituli inſcriptione,quãdo miſit Saul, 1.Reg.18.
& cuſtodiuit domum eius,vt interficeret eum.Pſalmus iſte tendit in finem, id eſt,in Chri- & 19.
ſtum.Admonens ne tu quicunque es,diſperdas Dauid,id eſt,Chriſtum in tituli inſcriptio-
ne,hoc eſt quod dixi titulus de titulo.Quænam enim ſit tituli huius inſcriptio,quam corrum-
pi vetat,euangelium indicat.Nam cùm dominus crucifigeretur,titulus inſcriptus eſt à Pi- Matth.27.
lato,& poſitus,Rex Iudæorum,tribus linguis Hebræa,Græca,& Latina : quæ linguæ toto Marc.15.
orbe maximè excellunt.Igitur ſi Rex Iudæorũ crucifixus eſt,& Iudæi regem ſuum crucifi- Ioan.19.
xerunt.Crucifigendo eum etiam regem gentium fecerunt magis quàm occiderunt . Et qui- Luc.23.
dem quantum in illis fuit,perdiderunt Chriſtum:ſed ſibi non nobis Et mortuus eſt ille pro no- Apoc.5:
bis,& ſanguine ſuo redemit nos,& non eſt corruptus titulus:quia ille eſt rex & non ſolùm Matth.2. & 21.
gentium,ſed etiam ipſorum Iudæorum.Ergo ne corrumpas optimè & prophetìcè : quando- Zacha.9.
quidem & illi Iudæi ſuggeſſerunt tunc Pilato,& dixerunt : Noli ſcribere rex Iudæorum, Ioan.1.
ſed ſcribe quia ipſe dixit ſe regẽ eſſe Iudæorũ.Nam iſte(inquiunt) titulus confirmabit nobis Ioan.19.
illum regem.Et Pilatus,Quod ſcripſi,ſcripſi.Et impletum eſt,Ne corrũpas. Tituli dico con- Ibidem.
firmati tunc,cùm Saul,id eſt,Iudaicus populus miſit cuſtodes,& cuſtodiuit domum id eſt, Matth.27.
ſepulchrum eius. Sed quid eſt quod ſubdit,Vt interficeret eum? Nunquid non erat interfe-

ctus Ieſus,quando poſitus in ſepulchro? Sed aliud erat quod quærebant interficere in eo. vi-
Matth.27. *delicet nomen & famam eius. Ideo & ſepulchrum cuſtodierunt, ne diſcipuli corpus eius*
furarentur, & dicerent, Surrexit à mortuis. Cuſtodiuit ergo Iudaicus populus ſepulchrum
Chriſti, vt interficeret eum, id eſt, vt extingueret famã eius. Hoc eſt verè Chriſtum velle
interficere, nomen reſurrectionis eius extinguere, vt mendacium Euãgelio præferretur. Sed
quomodo illud non effecit Saul, vt interficeret Dauid, ſic nec hoc potuit regnum Iudæorum
Ibidem. *efficere, vt plus valeret teſtimonium cuſtodum dormientium quàm Apoſtolorum vigi-*
lantium. Materia eſt Chriſtus, de qua ſic agit. In prima parte petit liberationem & exal-
tationem. In ſecunda oſtendit conuerſionem gentium, quæ ex illa Chriſti exaltatione & li-
beratione procedit: & incipit ibi: Conuertentur ad veſperã. In tertia conuerſionem Iudæo-
rum, quæ incipit ibi: Et de execratione & mendacio. In quarta ponit laudem quam totus
Chriſtus de eo facit, pro ſua ſcilicet liberatione & Iudæorum & gentium conuerſione, quæ
ibi incipit, Ego autẽ cantabo. Intentio eſt, ne diſperdas Dauid ſicut in cæteris. Oſtendit Chri-
ſtus in hoc pſalmo paßione ſua gentiles gratiam conuerſionis aſſecuturos, & eorum exem-
plo Iudæos in finem conuertendos. Eos verò qui in infidelitate perſtiterint, ſine miſericor-
dia puniendos: his videlicet exemplis nos admonere intendens, vt eorum perfidiam deui-
tantes, conuerſorum verò fidem in nobis conformantes, nos à regno eius non ſubtrahamus:
ſed ſubiici ſtudeamus. Vox Chriſti.

PSALMVS LVIII.

E*RIPE me de inimicis meis Deus meus: & ab inſurgentibus in me libera*
me. Eripe me de operantibus iniquitatem: & de viris ſanguinũ ſalua me.
In his duobus verſibus quatuor perſecutorum Chriſti genera
deſignantur. Alij enim ſic inimicabantur Chriſto, vt odium in
corde tegerent. Alij ſic, vt aduerſus eum inſurgerent, atq; aperta voce veri-
Matth.26. & 27. tati reſiſterent. Ideo in primo verſu & ab inimicis eripi, & ab inſurgentibus
Ioan.18. & 19. in eum poſtulat liberari. Quidam inſuper & praua opera commiſerunt,
intantum vt ſaluatorem ipſum manibus raperent, traherent, & flagellarẽt:
quidam intantum deſæuierunt, vt in cruce ſuſpenderent, clauos in manibus
Marc.15. Luc.23. & pedibus eius figerent, latus lancea perforarent, & fuſo ſanguine occide-
rent auctorẽ vitæ. Propterea orat in ſecundo verſu, vt & ab operantibus ini-
quitatem eruatur, & à viris ſanguinũ ſaluetur. Et neceſſe eſt vt eripias: *Quia*
ecce, Id eſt, in manifeſto *ceperunt animam meam.* Partem poſuit pro toto. Ne-
que enim animam Ieſu ſine corpore tenere potuiſſent. Ceperunt (inquit)
animam meam: & hoc quodam auido & inordinato atque ruinoſo impetu
fecerũt. Vnde & ſubditur: *Irruerunt in me fortes.* Diligẽter intuẽdũ eſt qui ſint
Matth.12. iſti fortes. Primo ipſum diabolũ dominus fortẽ dixit. Nemo, inquit, intrare
poteſt in domũ fortis, & vaſa eius diripere, niſi prius alligauerit fortẽ. Alliga
uit enim fortẽ vinculis dãnationis, & vaſa eius, id eſt animas, diripuit, ſuaq;
fecit. Sunt & in hominibus quidã fortes reprehẽſibili fortitudine, qui præſu-
munt de tẽporali fœlicitate. Talẽ redarguit ſpiritus Dei in alio pſalmo dicẽs:
Pſal.51. Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate? Ruiſus fortes alij ſunt,
qui non de vitiis, ſed de iuſtitia ſua præſumunt. Talis fortitudo impediuit
Iudæos. Cùm enim iuſti ſibi & ſani viderẽtur, medicinã recuſauerũt, medi-
cũ occiderunt. Fortitudo iſta non ſanitas eſt, ſed inſania. Ad hoc ergo venit

magiſt

magiſter humilitatis,factus particeps noſtræ fragilitatis,vt nos doceret infirmari,& peccata noſtra confiteri:vt fortes ſimus non in nobis,ſed in Deo. Oſtenſa neceſſitate ſuæ liberationis oſtendit quia dignus ſit, vt debeat liberari cùm ſubiungit: *Neque iniquitas mea,neque peccatum meum Deus*. Iniquitas quantum ad proximum,Peccatum quantum ad me. Vel iniquitas in grauioribus,peccatum in leuioribus. Intelligi poteſt fortes, id eſt, ſuperbi in me irruerunt :ſed culpam non inuenerunt, ſed potius *Sine iniquitate cucurri*, Id eſt, bene operatus ſum. *& direxi* alios ad bene operandum prædicatione & exemplo. Sine iniquitate currere & dirigere, eſt ſine admixtione mali perfectè viuere,& bonum exemplum aliis demonſtrare. Non enim bona Deo placere poſſunt,quæ malis admixta ſunt.Et notandum quòd non ait, Ambulaui,ſed Cucurri:quia non ſolùm bene operandum eſt,ſed & ipſo greſſu boni operis feſtinandum.Iuxta quod ſcriptum eſt: Quodcunque poteſt manus tua,inſtanter operare:quia nec opus,nec ratio ſunt apud inferos, quò tu properas.Et Apoſtolus:Sic currite(inquit)vt comprehendatis. Vel currere redemptoris noſtri,eſt obedientiam patris liberè & ſine vllo impedimento peragere:ſicut alibi ſcriptum eſt.Exultauit vt gigas ad currendam viam.Et iterum:Omnia quæcunque faciet proſperabuntur.Et ne hoc videretur ſuis viribus attribuere, ideo deprecans adiungit: *Exurge in occurſum meum*. Ac ſi dicat:Adiuua me in profectu virtutum,dando mihi reſurrectionem. *& vide*. Id eſt fac me videri æqualem tibi.Ex illa figura hoc dictum eſt,qua & illud ad Abraham:Nunc cognoui quia times Deum,hoc eſt nunc te feci cognoſcere. Ignotus enim quiſque eſt ante interrogationem tentationis.Exurge ergo & vide,id eſt,fac alios videre & cognoſcere meam exaltationem:vt qui me viderunt depreſſum, videant excelſum. *Et tu domine Deus virtutum,Deus Iſraël,intende ad viſitandas omnes gentes*. Vt quæ infirmæ ſunt,& peccatis oneratæ:viſitare eas digneris, dando gratiam ſanitatis, & mittendo tuos prædicatores: vt ſicut tu es Deus virtutum, id eſt, angelorum, & Deus Iſraël, id eſt Iſraëlitici populi:Ita eſſe digneris & Deus gentium, quatinus eas conſortes facias & angelorum & Iſraëliticorum fidelium. Sed valde tremendum eſt quod ſubditur: *Non miſerearis omnibus qui operantur iniquitatem*. Quis enim ſine iniquitate? Sed hoc de his vult intelligi,qui in iniquitate perſeuerant. Ergo puniamus peccata noſtra, ſi Dei miſericordiam quærimus. Nam ſi nos non punimus, ille non miſeretur, ſed punit.Quia iniquitas omnis ſiue magna ſiue parua ſit, neceſſe eſt puniatur vel ab ipſo Deo iudicante, vel ab ipſo homine pœnitente. Et verè intendes ad viſitandas omnes gentes: quia te aſpirante conuertentur. Hoc eſt quod ſubdit: *Conuertentur ad veſperam:& famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem*. Hoc iam factum eſt, & continuè fit. Relicta autem idolatria ad veſperam in hac vltima ætate ad cultum Dei conuertuntur,atque eſuriendo & ſitiendo iuſtitiam, famem patiuntur vt canes, ſicut peccatores. Canum nomine merito deſignantur gentes propter immunditiam peccati. Ex his erat illa Chananæa, cui dominus ait: Non eſt bonum ſumere panem filiorum,& mittere canibus. Quod illa recognoſcens, humi-

Eccleſ. 19.
1. Corint. 9.
Pſal. 18.
Pſal. 1.
Geneſ. 22.
Prouer. 20.
1. Corint. 11.
Matth. 5.
Matth. 15.

liter reſpõdit:Etiam domine.Sed quia famem patiebatur vt canis, protinus adiunxit: Sed & catelli edunt de micis quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum.Intendit ergo dominus ad viſitandam eam, propter fidem & hu-
Math.15. militatem eius,& ait illi:O mulier,magna eſt fides tua:fiat tibi ſicut vis. Tales caues non ceſſant ciuitatem Dei circuire,ſagaci mente inueſtigando vitam & mores ſanctorum patrum,ex quibus ciuitas Dei conſtructa eſt. Vel canes poſſunt accipi ſancti prædicatores, qui in aſſertione veritatis contra fures & latrones,magnos (vt ita dicam) dedere latratus. Famem paſsi ſunt, omnes ſibi incorporari & vniri per fidem deſiderantes, & circuierunt ciuitatem,id eſt mundum, vbique euangelizantes. Vnde & ſubdit: *Ecce loquentur*, Id eſt,manifeſtè prædicabunt *in ore ſuo*, id eſt,more ſibi cõuenienti.Quia quod loquentur verbo,confirmabunt opere,& exemplo.Siue in ore ſuo,id eſt,liberè,audacter,cum auctoritate. *Et gladius in labiis eorum.* Gladius
Ephes.6. bis acutus,de quo dixit Apoſtolus:Et gladium ſpiritus, quod eſt verbũ Dei. Quare bis acutus? Ex vtroque teſtamento fẽricõs. Hoc gladio mactabãtur,
Act.10. de quibus Petro dicebatur:Macta & manduca.Indignabuntur autem,quoniam multi erunt qui non audient aure audiendi.Et hoc eſt quod ſubditur:
Iſa.53. *Quoniam quis audiuit?* Hinc eſt quod propheta ait:Quis credidit auditui noſtro,& brachium domini cui reuelatum eſt? Prædicamus (inquit Apoſtolus)
1.Corint.2. ſapientiam in myſterio abſconditam,quam mũdus non cognouit.Tempore quoque martyrũ tarò inueniebantur qui audirent verbũ Dei.Dixi non miſereaaris omnibus qui operantur iniquitatẽ:& ita erit.Vnde & ſubiungit: *Et tu domine deridebis eos*,Id eſt,dignos deriſione oſtẽdes eos.Hoc in iudicio erit,
Math.25. cùm dicet eis:Ite in ignem æternum. Ex hoc etiam appatet, quia gentes conuertentur:quoniam *ad nihilum deduces omnes gentes*. Omnis qui ad Deum conuertitur,neceſſe eſt prius ad nihilum deducatur. Hinc Veritas ait: Qui
Luc.9. vult poſt me venire,abneget ſemetipſum.Semetipſum abnegat, qui ſe mutando in melius,deſinit eſſe quod erat,& incipit eſſe quod non erat. Ad nihilum deductus erat Paulus,cùm diceret:Viuo ego,iam non ego, viuit au-
Galat.2. rem in me Chriſtus.Hinc etiam ait:Qui ſe putat aliquid eſſe, cùm nihil ſit,
Galat.6. Geneſ.18. ipſe ſe ſeducit.Ad nihilum deductus erat Abraham, cùm diceret: Loquar ad dominum meum,cùm ſim cinis & puluis.Sic quiſque prius deficiens in ſeipſo,incipit eſſe fortis in Deo. Talem ſe agnoſcit, cùm protinus addit: *Fortitudinem meam à te cuſtodiam*. Illi enim fortes qui in me irruerunt, ideo ceciderunt: quia fortitudinem ſuam à te non cuſtodierunt: ſed de ſe præſumpſerunt.Ego autẽ fortitudinẽ meam à te cuſtodiã:quia ſi recedo, cado: ſi accedo,fortior fio.Videte quid eſt in anima humana. Nõ habet ex ſe lumen:non habet ex ſe vires:Totũ autem quod pulchrũ eſt in anima, virtus & ſapientia eſt.Sed nec ipſa ſibi lux eſt,nec ipſa ſibi virtus eſt.Eſt quædã origo fonſque virtutis & ſapientiæ Deus, à quo recedens anima tenebratur, accedens illuminatur.Ergò fortitudinem meam à te cuſtodiam,non à te recedam,non de me præſumam: & merito, *Quia Deus ſuſceptor meus es*. Suſce-
Ioan.1. piſti humanitatem meam, coniungens eam tuæ diuinitati. Suſcepiſti me ad ſan

ad ſanandum, quemadmodum medicus ægrotum, Deus meus qui creaſti me. *Miſericordia eius præueniet me*. Vbi iacebam? Quò erectus ſum? Ecce quare non debeo de me præſumere, quia non præceſſerunt merita mea, ſed præuenit me diuina miſericordia, vt iuſtus eſſem. Non mouere nos debet, quòd frequenter perſonas mutat. Talis eſt enim vſus prophetiæ. Modò conuertit ſe ad familiarem domini locutionem, à quo accepit prophetiæ reuelationem: modò ſe ad auditores conuertit, vt eos ædificet ex his quæ domino reuelante agnouit: modò autem in perſona ſua loquitur: modò in perſona membrorum: modò in perſona Chriſti. Vnde nunc ſubditur: *Deus oſtendit mihi ſuper inimicos meos*; Quantam circa me habuit miſericordiam, in illis mihi monſtrauit, in quibus non habuit. Niſi enim debitor ſuſpendatur, minus agit gratias cui debitum relaxatur. De ipſis inimicis quid? *Ne occidas eos, nequando obliuiſcantur populi mei*. Ipſos inimicos qui me occiderunt, noli tu occidere. Non ſine cauſa Cain cùm fratrem occidiſſet, poſuit in eo Deus ſignum, ne quis eum occideret. Hoe eſt ſignum quod habent Iudæi. Tenent reliquias legis ſuæ: circumciduntur, ſabbatum obſeruant, azima comedunt. Sunt ergo Iudæi, non ſunt occiſi. Neceſſarij ſunt credentibus, vt demonſtraret nobis Deus ſuper inimicos noſtros miſericordiam ſuam. In ramis ſuperbiæ præciſis inſerto miſericordiam ſuam oſtendit oleaſtro. Ecce vbi iacent qui ſuperbi erant, ecce ibi inſertus es, qui iacebas. Et tu noli ſuperbire, ne præcidi merearis. Ergo ne obliuiſcantur populi fideles gratiam Dei, viuunt ante oculos eorum excæcati Iudæi, vt ex eorum cæcitate ſemper recolligant quantas omnipotenti Deo de ſua illuminatione gratias agere debeant. *Diſperge illos in virtute tua*. Hoc impletum eſt à Tito & Veſpaſiano, qui populum Iudæorum captiuauerunt. Nec tamen hoc virtuti eorum adſcribendum eſt, ſed Dei qui præſtitit eis, vt hoc facere potuiſſent. Omnis enim poteſtas à Deo. Propterea non dictum eſt, Diſperge illos in virtute hoſtium, ſed, In virtute tua: quia (vt dictum eſt) omnis virtus à Deo eſt. Et non ſolùm diſperge, ſed ô domine qui me protegis & defendis, depone eos à timore ſuperbiæ. Hoc eſt quod ſubiungit: *Et depone eos protector meus domine*. Deinde oſtendit quid in eis deponi velit. *Delictum oris eorum, ſermonem labiorum ipſorum*. Sermo labiorum & delictum oris fuit, quando de Chriſto dixerunt: Dæmonium habet: Reus eſt mortis, & alia huiuſmodi. Hoc autem delictum, ideo dicit: Sermonem labiorum, quia talia impròperia apertè dixerunt, palàm prædicauerunt. Tale delictum, talem ſermonem depone & deſtrue, & de ore & labiis eorum tolle. In hoc volo deponas eos, non ſecundum naturam, ſed ſecundum culpam. Illi me interimere tentauerunt. Tu autem reſuſcitando Chriſtum, quem perdere voluerunt, occidiſti delictum oris eorum, ſermonem labiorum ipſorum. Quippe quem perdendum clamauerunt, viuere expauerunt: & quem in terra contempſerunt, in cælo adorari ab omnibus gentibus mirati ſunt. Sic deleantur delicta: *Et comprehendantur in ſuperbia ſua*. Et verè comprehenſi ſunt. Ille enim quem ſuperbiendo occiderunt, ſurrexit: &

Geneſ. 4.

Rom. 13.

Ioan. 7. & 19.

Ioan. 11.

Ioan. 19.

factum eorum in irritum venit, peccatum remanſit. Quia ergo factum euacuatum eſt, peccatum autem manſit ſuper facientes: Comprehenſi ſunt in ſuperbia ſua, conuicti ſunt malè ſe & ſuperbè egiſſe. Reſtabat ergo vt con-
Ioan. 3. fiterentur peccatum, & ille ignoſceret, qui venerat ſoluere peccata. Factum eſt hoc iam à quibuſdam. Poſtmodum fiet in pluribus. Ideo ſubiunctum eſt: *Et de execratione & mendacio annuntiabuntur in conſummatione*. De eo
Matth. 28. quòd dominum execrauerunt, & corpus eius furatum mentiti ſunt, per pœnitentiam & confeſſionem inde educti, annuntiabuntur in conſummatione id eſt prædicabuntur eſſe perfecti. De ipſa magnitudine peccati plus humiliabuntur, & maiori humilitate erigi merebuntur, & eo magis
Luc. 18. perfecti erunt, quia tam execrabile peccatum ſe commiſiſſe dolebunt. Et hoc fiet *In ira conſummationis & non erunt*. Omnis vindicta Dei ira dicitur. Sed plerumque ad hoc vindicat Deus, vt perficiat ſicut ſcriptum eſt:
Prouer. 3. Flagellat omnem filium quem recipit. Plerumque ad hoc vindicat, vt dam-
Hebr. 12. net, ſicut dicturus eſt reprobis: Ite in ignem æternum. Ira igitur conſum-
Matth. 25. mationis, eſt ira correctionis, quando paterna ira vindicat Deus culpas in hoc ſeculo, vt emendet & perficiat. Annuntiabuntur itaq; conſummationes in ira conſummationis, id eſt, in tali ira, quæ conſummet eos & perficiat. Et non erunt (ſubaudis) tales quales antè extiterant: ſcilicet ſuperbi, execrantes,
Prouer. 12. mendaces. Tali modo dicitur alibi: Verte impios, & non erunt. *Et ſcient quia Dominus dominabitur Iacob*, Id eſt, Iudaici populi, *Et finium terræ*, Id eſt gẽtium per omnes terras. Tunc agnoſcent eundem Deum & Iudęorum eſſe & gentium. Anteà iuſti ſibi videbantur, quòd legem acceperant, quòd Dei pręcepta ſeruauerant. Demonſtratũ eſt eis quòd non ſeruauerũt: quia in eis Chriſtum non intellexerunt. Videbunt quòd gentes non debeant contemnere.
Rom. 3. Omnes enim peccauerunt & egent gratia Dei. Deponent ſuperbiam, & ſaluti gentium non inuidebunt: quia parem ſuam & illorum cogno-
Epheſ. 2. ſcent infirmitatem: & in angulari lapide copulati ſimul Deum adorabunt. Dicitur ergo de Iudæis quod ſuprà dictum eſt de gentibus. *Conuertentur ad veſperam*. Id eſt, in finem ſeculi. Reliquiæ enim ſaluæ fient. *Et famem verbi Dei patientur vt canes.* Id eſt, tanquam peccatores. *Et circuibunt ciuitatem*, Id eſt, Eccleſiam ſanctorum, vitam & mores inueſtigando: vel ciuitatem, id eſt mundum circuibunt euangelizando. Vnde apertè ſubiungitur: *Ipſi diſpergentur ad manducandum*. Id eſt, ad alios incorporandum ſibi in fide domini Ieſu Chriſti. *Si verò non fuerint ſaturati*, Id eſt, ſi prædicatio ad votum eorum non fructificauerit, & ipſi ſicut & gentes *murmurabunt*: quomodo ſuperius dictum eſt: Domine quis audiuit? Sed iam concludatur pſalmus. Videte angulum exultantem, iam de vtroque pariete gaudentem. Superbiebant Iudæi, humiliati ſunt. De-
Ibidem. ſperabant gentes, erectæ ſunt. Veniant ad angulum. Ibi cõueniant: illi de cir-
Gal. 5. & 6. *Epheſ. 2.* cumciſione, iſti de præputio. In angulo autem teneãt ſe. Et tota iam Eccleſia quid ſubiungat audiamus. *Ego autem cantabo fortitudinem tuam, & exultabo mane miſericordiam tuam*. Sancta electorum Eccleſia fortitudinem, qua diabolum vicit, qua mortem ſuperauit, qua infernum ſpoliauit: atque eius

miſer

miſericordiam, qua humanũ genus redemit, & peccata dimiſit. Iſta omnia Eccleſia cantabit & exultabit: & hoc manè, id eſt in reſurrectione, quãdo trã factis huius ſeculi tenebris, apparebit ſol iuſtitiæ, & iuſti fulgebunt vt ſol in regno patris eorũ. Nõ enim perfectè poteſt modò cãtare canticũ domini in terra aliena, quãdiu ſedet & flet ſuper hos fluctus Babylonis, inter hos decurſus præſentis vitæ. Sed quãdo trãſibit in locũ tabernaculi admirabilis vſque ad domũ Dei, tũc fiet cantus in voce exultationis & laudis. Vnde alibi dicitur: beati qui habitãt in domo tua deus, in ſecula ſeculorũ laudabũt te. Et reddit cauſam quare cãtare & exultare debeat, cũ ſubiungit: *Quia factus es ſuſceptor meus, & refugium meum in die tribulationis meæ.* In præſenti vita, in qua tribulatur omnis qui iuſtè viuit, factus es ab ipſa tribulatione meus ſuſceptor, atque ab inſtantibus periculis tutum refugium. Niſi enim tu ſuſcepiſſes & ſaluaſſes, nemo eſſet qui inter tot & tanta mala ſubſiſtere potuiſſet. Ideo adhuc ſubdit: *Adiutor meus tibi pſallam.* Bona opera quæ te aſpirante & auxiliante geſſi, tibi aſcribã. Et merito. *Quia Deus ſuſceptor meus es.* Non ſuſceptor homo, ſed ſuſceptor Deus, qui etiã ſuſceptũ deificat. *Deus meus* qui me creaſti. *Miſericordia mea,* qui me ſaluaſti. Attendens omnia bona quæcunque habere poſſumus, ſiue in natura, ſiue in conuerſione, in fide, in ſpe, in charitate, in bonis moribus, in iuſtitia, in timore domini totũ non eſſe niſi ex illius bonis: ita cõcluſit, Deus meus, miſericordia mea. Non inuenit impletus bonis quid appellaret Deum ſuum, niſi miſericordiã ſuam. O dulce nomen, ſub quo nemini deſperandũ eſt, omnes conſolans, omnes ad conuerſionẽ inuitans! Si vtique peccata noſtra nobis tantùm dimiſiſſet, miſericors rectè dici potuiſſet. Nunc quia & peccata dimiſit, & inſuper dona addidit, & (quod incredibile erat) etiam cæleſtem gloriã immeritis peccatoribus donauit, nõ ſolũ iam miſericors dicitur, ſed ipſa miſericordia dignè appellatur. Dicat ergo voce & corde Eccleſia. Dicat vnaquæq; fidelis anima, Deus meus, miſericordia mea.

Mal. 4.
Sapien. 3.
Matt. 13.
Pſal. 136.
Pſal. 41.
Pſal. 83.

TITVLVS PSALMI LIX.

DEVS repuliſti. In finem, pro his qui commutabuntur inſcriptione tituli ipſi David in doctrinã, cùm ſuccendit Meſopotamiam Syriæ & Syriam Sobal & conuertit Ioab, & percuſſit Edom in valle Salinarum duodecim millia. Mortuo Saule poſtquam David obtinuit regnum, ſuccendit Meſopotamiam, ſcilicet partem Syriæ & Syriam Sobal aliam partem Syriæ, & conuertit ad ſe Ioab inimicum ſuum, & percuſſit Edom, id eſt Idumæum populum, quia erat populus ille de terra Idumæa, quæ ſic vocata fuit ab Eſau habitatore, qui vocatus fuit Edom propterea quia dilexit terrena. Per has autem victorias intellexit David victorias Chriſti, quas facturus erat in Iudæos & in gentes. Titulus ſic eſt: Iſte pſalmus habitus eſt pro his, id eſt, ad honorem illorum, qui commutabuntur in finem, id eſt in Chriſtum, vel in perſeuerantiam. Oſtendit duas commutationes iuſti: vnam in hac vita, quæ fit de peccato ad iuſtitiam: ſecundam in alia vita, quæ eſt de mortalitate ad immortalitatem. Quæ commutatio fiet inſcriptione tituli ſuſcepta per fidem, ſcilicet quia credunt Chriſtum regem Iudæorum. *Inſcriptione dico facta ipſi David, id eſt, Chriſto, eundo in doctrinam, id eſt, in præcepta eius, ſubiiciendo ſe legi ipſius Chriſti, vt ſecundum*

2. Reg. 8. & 10.
1. Paral. 18.
Gene. 25.

Iaco 2. *eam legem operentur. Quia fides ſine operibus mortua eſt. Commutabuntur dico, cùm ſuccendit, id eſt per hoc quòd ſuccendit igne Dei Meſopotamiam Syriæ, id eſt, Iudæos, quos vocando eleuauit in altam dignitatem, qui prius erant ſublimes, id eſt ſingulariter ſuperbi de cognitione Dei: Meſopotamia enim alta vocatio, Syria verò ſublimis interpretatur. Et idem Chriſtus ſuccendit Syriam Sobal, id eſt ipſos Iudæos ſublimes & ſuperbos de vana vetuſtate, id eſt de carnalibus obſeruantiis legis. Sobal namque vana vetuſtas interpretatur. Et conuertit ab Idolatria ad fidem ſuam Ioab, id eſt inimicum, ſcilicet gentilem populum qui nullam cognitionem de Deo habebat. Et percuſſit, id eſt commouit de infidelitate ad fidem Edom, id eſt gentilem populum terrenis deditum, vel in peccatis ſanguineum. Edom namque terrenus vel ſanguineus interpretatur. Percuſſit terrenitatem gentium, quòd iam terrena non quærerent. Per hoc conuertit Ioab, id eſt gentilem populum: & ita percuſſit eos, vt eſſent in valle Salinarum. In valle fuerunt, id eſt in humilitate quæ eſt mater virtutum & condimentum omnium, ſicut ſal ciborum. Quia qui ſine humilitate virtutes congregat, puluerem in ventum portat. Percuſſit dico duodecim millia, id eſt omnes in quatuor mundi partibus fidem ſanctæ trinitatis confitentes. Per mille perfectio intelligitur. Materia ſunt ipſi commutandi Iudæi & gentiles ad fidem conuerſi per Chriſti percuſſiones. Modus: In prima parte oſtendit per multas rationes & per autoritatem ipſius Dei eſſe commutandos de peccato ad iuſtitiam. In ſecunda quæ incipit, Saluum fac dextera tua. Oſtendit eos per eandem commutationem peruenire ad aliam commutationem, ſcilicet de mortalitate ad immortalitatem. Intentio eſt vt nemo contemnat iſtas percuſſiones, ſed patienter ferant aduerſa huius mundi, quia per eas habebunt vtranque commutationem. Vox ad fidem conuerſorum per victoriã Chriſti. Et quia dicturi erant ſe cõmutandos, oſtenditur prius vnde cõmutẽtur, cũ dicitur.*

PSALMVS LIX.

D*EVS repuliſti nos*, à paradiſi gaudiis, à contemplatione intimæ viſionis. *Et deſtruxiſti nos.* Corruptione paſſibilitatis & mortalitatis. *Iratus es* propter peccata noſtra: ſed propter bo-
Pſal. 59. nitatem tuam *miſertus es nobis*. Hinc alibi dicitur: Cùm iratus fueris, miſericordiæ recordaberis. Magnus acceſſus ad Deum eſt cognitio infœlicitatis ſuæ. Valde vtile eſt animæ penſare vnde cecidit, videre vbi iacet: plangere deſtructionem ſuam ex amiſſione iuſtitiæ: atque in his iram formidare iudicis: Qui hoc facit, miſericordiam domini conſequetur. Iratus es (inquit) & miſertus es nobis. Ac ſi dicat: Ad hoc iraſceris, vt miſerearis: iraſceris in præſenti, vt miſerearis in futuro. Ipſa ira tua miſericordia eſt. Et exponit quomodo ſit miſertus, ita: *Commouiſti terram*, Id eſt terrenos vomere prædicationis: *Et cõturbaſti eã* ad pœnitentiam. Et ſicut cepiſti domine, ita perfice. *Sana cõtritiones eius*, id eſt, remoue ab ea miſerias quas ſuſtinet, vel peccata, pro quibus cor contritum habet. Et dignum eſt vt ſanes: *quia commota eſt.* Et gratiæ tuæ commouenti per liberum conſenſit arbitrium. Talibus quidem gradibus peccatrix anima Deo aſpirante ad ſanitatem incipit accedere. Prius commouetur à timore domini. Deinde conturbatur à dolore peccati. Timet ne pereat, dolet quia deliquit. Sic inter timorem & dolorem

dolorem conſtituta, dum conſcientia accuſat, culpa terret, incipit pœnitere, atque anxietate dura cor conterere & cruciare: & ſic per contritionem redit ad ſanitatem. Prædicatum eſt nobis, Agite pœnitentiam: appropinquauit enim regnum cælorum. Ecce vnde commota & conturbata eſt terra. Audiuit peccatrix anima, fortè non mouetur, non eſt digna ſanari. Audiuit alia, mouetur, ſtimulatur, pectus tundit, lachrymas fundit. Sana domine contritiones eius, quia commota eſt. Sic percuſſo terreno, ſuccenſa vetuſtate, mutato in melius homine, iam dura & aſpera ſubſequuntur: vnde & ſubditur: *Oſtendiſti populo tuo dura.* Non ſolùm per viſionem, ſed etiam per experientiam, vnde ſcriptum eſt: Omnes qui volunt piè viuere in Chriſto, perſecutionem patiuntur. Per multas enim tribulationes nos oportet intrare in regnum Dei. Hinc dominus diſcipulis ait: In mundo preſſuram habebitis. *Potaſti nos vino compunctionis.* Delectari nos feciſti poculo paſſionis. Quomodo enim delectat vinum, cùm potatur: & hoc ipſum quòd pungit, ad delectationem potantis eſt: ſic paſſiones & tribulationes huius ſeculi ad delectationem ſunt ſeruorum Dei. Hinc eſt quòd Paulus gloriatur in tribulationibus. Et Apoſtoli ibant gaudentes à conſpectu concilij, quia digni ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Hunc potum propinabat dominus filiis Zebedæi, cùm dicebat: Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? Vel potaſti nos vino compunctionis, id eſt ſuauitate lachrymarum & pœnitentiæ & confeſſionis. Primus ergo labor eſt, vt diſpliceat homo ſibi, vt peccata expugnet, vt mutetur in melius. Secundus labor eſt, pro eo quòd mutatus eſt, ferre tribulationes & tentationes huius ſeculi, atque inter illas perſeuerare vſque in finem. Et notandum quòd non ait, Peremptionis: ſed compunctionis. Iſte enim paſſionis potus non perdens eſt, ſed medicina vrens. Vnde adhuc ſubiungitur: *Dediſti metuentibus te ſignificationem.* Iſtas videlicet tribulationes indicantes & ſignificantes, *Vt fugiant à facie arcus.* Id eſt à præſentia futuri & minantis iudicij: Per tribulationes (inquit) temporales ſignificaſti tuis fugere ab ira ignis ſempiterni. Hinc vnuſquiſque conſideret quæ peccantes poſtmodum maneant, ſi etiam iuſtos tam valida hîc flagella caſtigant. Hinc Petrus ait: Tempus eſt vt incipiat iudicium de domo domini. Et ſi iuſtus vix ſaluabitur, impius & peccator vbi parebunt? Quomodo feriet eos quibus iraſcitur, ſi ſic affligi patitur eos in quibus lætatur? Rectè autem per arcum deſignatur iudicium: quia ſicut ex arcu mittitur ſagitta, ſic ex iudicio producetur ſententia. Neruus retrò tenditur, quando illa mittenda eſt: & quantò plus eſt eius extenſio retrorſum, tantò maiore impetu illa volat in priora. Sic quantò magis differtur iudicium, tanto maiori impetu venturum eſt. Ergo de temporalibus domino gratias agamus, quia dedit plebi ſuæ ſignificationem vt fugiant à facie arcus. Quare hoc? *Vt liberentur dilecti tui.* Ad hoc quippe ſignificationes præſentium malorum dãtur, vt ab æternis malis domini dilectores liberentur. Et vt hoc fiat ſuppliciter exorat, dicens: *Saluum fac dexterâ tua.* Id eſt, in potioribus bonis tuis, in beatitudine perpetua.

Ita

Math. 4. *Luc. 18.* *2. Timo. 3.* *Acto. 14.* *Ioan. 16.* *Roma. 5.* *2. Cor. 12.* *Acto. 5.* *Math. 20.* *1. Pet. 4.* *Ibidem.*

Ita ſaluum me fac, vt ad dexteram ſtem. Non ſalutem temporalem peto,
Matt.6. de hac fiat voluntas tua: æterna peto, quæ tu præcipis petere. *Et* ideo
Exaudi me. Hinc conuertit ſe ad auditores ſuos, vt confirmet eos, dicens:
Deus locutus eſt in ſancto ſuo. Ex hoc ſcio quia ſaluabit dextera ſua: quoniã Deus
pater locutus eſt in ſancto, id eſt in filio ſuo. Hinc Paulus ait: Deus erat in
2.Cor.5. *Hebr.1.* Chriſto mundum reconcilians ſibi. Et iterum, Nouiſſimè diebus iſtis locu-
tus eſt nobis in filio, quem conſtituit hæredem vniuerſorum, in quo promi
ſit hanc ſaluationem. De qua locutione ego fidelis populus *Lætabor & parti-*
Gen.31. *bor Sichimam, & conuallem tabernaculorum metibor.* Cùm Iacob rediret à Laban
ſocero ſuo cum omnibus ſuis, abſcondit Rachel idola in Sichima, quę ha-
buerat pater eius in Syria. Tabernacula autem fecit ibi Iacob propter oues
ſuas & armenta, & appellauit locum illum Tabernacula. Et hæc metibor,
inquit Eccleſia. Quid per Sichimam vbi idola abſconduntur, niſi gentiles
idolorum cultores deſignantur? Partibor Sichimam, id eſt, diuidam gen-
tes. Non enim omnium eſt fides. Alij credunt, alij non credunt. Et eorum
etiam qui credunt, alij bene viuunt, alij malè. Ipſorum quoque bene viuen-
tium, alij ſunt perſeueraturi, alij caſuri & perituri. Non ergo timeant qui cre
dunt inter eos qui non credunt, & hi qui rectè viuunt inter eos qui pra-
Matt.25. uis moribus reſiſtunt. Diuiduntur nunc fide & moribus, diuidentur in iu-
dicio oues ad dexteram, hœdi ad ſiniſtram. Sichima autem interpretatur
humerus. Secundum nominis interpretationem diuiduntur humeri, vt a-
lios grauent peccata ſua, alij tollant ſarcinam Chriſti: ſicut ipſe nos admo-
Matt.11. net, dicens: Tollite iugum meũ ſuper vos. Iugũ enim meũ ſuaue eſt & onus
meum leue. Conuallem, inquit, tabernaculorum metibor. Forte propter
oues Iacob, conuallis tabernaculorum intelligitur gens Iudæorum: & ipſa
diuiditur. Nam tranſierunt inde qui crediderunt, foris reliquiæ remanſe-
runt. Hæc iam diuiſio demonſtratur, cùm ſubinfertur: *Meus eſt Galaad,*
meus eſt Manaſſes, Ephraim fortitudo capitis mei. Galaad interpretatur a-
ceruus teſtimonij. Sic vocatus eſt cumulus lapidum, quem fecerunt Iacob
& Laban, in ſignum fœderis. Per aceruum teſtimonij multitudo marty-
rum deſignatur. Martyres enim Græcè, teſtes dicti ſunt Latinè. Meus eſt
Galaad, meus eſt aceruus teſtimonij, meus eſt numerus martyrũ, id eſt meæ
ſocietatis eſt. Manaſſes interpretatur obliuio. Qui obliuiſcitur prioris
Iſa.144. ſtatus, ille ſimiliter eſt meus. Vnde alibi dicitur: Obliuiſcere populum
tuum & domum patris tui, & ſic concupiſcet rex decorem tuum. Ephraim
dicitur fructificatio. Hi qui bonos fructus faciunt, capitis, id eſt Chriſti
ſunt fortitudo. Per hos maximè intelliguntur doctores Eccleſiæ, qui
in ſeipſis fructus faciunt & in aliis. Talibus dicit dominus in Euange-
Ioan.15. lio: Ego vos elegi, vt eatis, & fructum afferatis. Iſti ſunt fortitudo ca-
pitis, quia Chriſti membra infirmiora ſuſtentant. *Iuda Rex meus.* Pecca-
ta ſua confitentes & ſeipſos ſpiritualiter regentes, mei ſunt. Iudas
Matth.1. enim interpretatur confeſſio. Vel Chriſtus, qui eſt de tribu Iuda, naſci-
Roma.1. turus erit Rex meus. *Moab olla ſpei meæ.* Moab interpretatur ex patre:
quia fuit ex patre & filia. Per Moab intelligitur gentium populus natus
de pec

de peccato, de filiabus Loth, quæ cum patre inebriato concubuerunt, male vtentes patre. In hoc illi ſignificantur qui malè vtuntur lege. Porro Apoſtolus dicit: Bona eſt lex, ſi quis ea legitimè vtatur. Illæ autem filiæ Loth non legitimè vſæ ſunt patre. Quomodo autem naſcuntur opera bona, cùm quiſque bene lege vtitur: ſic naſcuntur opera mala, cùm quiſque malè lege vtitur. Proinde illæ malè vtentes patre, id eſt malè vtentes lege generauerũt Moabitas, per quos ſignificantur opera mala. Inde tribulatio Eccleſiæ, inde olla bulliens. De hac olla dicitur alibi per prophetam, Olla ſuccenſa in Aquilone. Vnde niſi à parte diaboli qui dixit: Ponam ſedem meam ad Aquilonem? Tribulationes ergo maximè non oriuntur aduerſus Eccleſiam, niſi ab eis qui male lege vtuntur. Sicut autem in olla cibi, ſic in tribulatione excocti ſunt ſancti. Apertè verò dicitur, Olla ſpei meæ: quia ſpes ſanctorum venit à tribulatione, Apoſtolo teſtante, qui ait: Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio ſpem. Ardet olla iniquitatis, ſed maior eſt flamma charitatis. Noli timere Moabitas, id eſt, opera mala eorum qui lege malè vtuntur. Iuda rex tuus præceſſit. Neſcis Iudæos malè vtentes lege, regem tuum occidiſſe? Ergo ſpera, & quà rex tuus præceſſit, ſequere. In hac olla tribulationum conſtituta, quãtam ſpem habeat Eccleſia audiamus. Sequitur enim: *In Idumæam extendam calceamentum meum.* Idumæa interpretatur terrena, ſiue ſanguinea. Per calceamentum intelligitur Euangelium. Vnde ſcriptum eſt: Quàm ſpecioſi pedes eorum qui annunciant pacem, qui annunciant bona. Et calceati pedes in præparatione Euangelij pacis. Bulliat olla quantum poteſt, ſæuiat mundus quãtum valet. Ego in Idumæam, id eſt, vſque ad terrenos & ſanguineos extendam calceamentum meum, id eſt prędicationem meam. Vel vſque in Idumæam calceamentum extenditur, cùm Dei humanitas gentibus prædicatur. Carne enim noſtra mortali calceata (vt ita dicam) diuinitas fuit. *Mihi alienigenæ ſubditi ſunt.* Etiam illi qui non pertinent ad genus meum, ad hæreditatem meam, mihi ſunt ſubditi. Multi enim veniunt ad fidem, qui non pertingunt ad hæreditatem, ſicut ſcriptum eſt: Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi. Quàm multi adorãt Chriſtum, qui non ſunt regnaturi cum Chriſto. Et ne hoc videretur viribus ſuis attribuere, commendat gratiam Dei deducentem ſe cùm ſubiungit: *Quis deducet me in ciuitatem munitam* ſanctis, id eſt, cæleſtem Ieruſalem? *Quis deducet me vſque in Idumæam?* id eſt, in gentilitatem, vt multi ex gentibus mihi incorporentur, & ſocietate mẽbrorum ciuitas amplietur. Vel ciuitas hæc Iudæa intelligitur, quæ munita rectè dicitur, videlicet patriarchis & prophetis, legibus quoque, variiſque inſtitutionibus. Ad hanc primùm miſſus eſt Chriſtus. Ad hanc primùm ducti ſunt Apoſtoli. Ad hanc primùm prædicatum eſt Euangelium. Dicat ergo primitiua Eccleſia: dicat vox apoſtolica: Quis deducet me in ciuitatẽ munitã, id eſt, in Iudæam? Quis deducet me vſq; in Idumæã, Id eſt in vniuerſam gentilitatem. *Nonne tu Deus qui repuliſti nos?* Tu ipſe qui repuliſti, deduces. Tu ipſe, qui iratus es, miſereberis. Nõ enim continebis in ira tua miſericordias tuas. *Et non egredieris Deus in virtutibus noſtris?* Seruiturus eſt mundus, futurus eſt aceruus teſtimonij effuſo martyrum ſanguine

Gene. 19. 1.Timo.1. Iere.1. Iſa.14. Roma.5. Iſa.52. Roma.10. Eph.6. Matth.20. Gal.4. Luc.10.

Pſal. 41. guine, dicturi ſunt pagani: Vbi eſt Deus eorum? & tunc nõ egredieris Deus in virtutibus noſtris, non contra eos apparebis. Non oſtendes potentiam
Exod. 4. Ioſue. 1. tuam qualem oſtẽdiſti in Moyſe, in Ieſu Naue, in Dauid, & in cæteris, quã
1. Reg. 17. do eorum fortitudini ceſſerunt gentes, & ſtrage facta, in terram quam promiſiſti, plebem tuam induxiſti. Certè quando cathenati martyres ducebantur, quando ferro occidebantur, igne cremabantur, diuerſis tormentis cruciabantur, contemnebantur tanquam deſerti, tanquam ſine adiutore. Nunquid ergo qui a non egrediebatur Deus in virtutibus eorum, ideo deſerebat? Nonne magis non egrediendo, in virtutibus eorum deduxit Eccleſiam vſque in Idumæam? Si bellare enim vellet Eccleſia & gladio vti, videretur pro vita pugnare præſenti. Quia ergo contemnebat vitam præſentem, ideo factus eſt aceruus teſtimonij de vita futura. Tu ergo Deus qui non egredieris in virtutibus noſtris, quia non dabis temporale auxilium, da ſempiternum. Et hoc eſt quod ſubdit: *Da nobis auxilium* ſempiternum *de tribulatione*, id eſt propter tribulationem, quam hîc ſuſtinemus. Et ideo non petimus hanc ſalutem humanam, quia vana eſt & tranſitoria. Vnde protinus adiungit: *Et*
Eccleſ. 1. *vana ſalus hominis*. Hinc Salomon ait: Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.
Ibidem. Et iterum dixit: Vidi cuncta quæ fiunt ſub ſole, & ecce vniuerſa vanitas, & afflictio ſpiritus. Meritò ergo ſubdit Eccleſia: *In Deo faciemus virtutem*. Non in gladio, non in equis, non in loricis, non in potentatu exercitus: *Et ipſe ad nihilum deducet tribulantes nos*. Factum eſt hoc: conculcati ſunt martyres patiẽdo, perſeuerando, in Deo fecerũt virtutem. Et ipſe fecit quod ſequitur. Ad nihilum deduxit tribulantes nos. Vbi ſunt perſecutores? Vbi ſunt qui fremebant, trahebant, occidebant? Quis eorum vel reminiſcitur? Adnihilata eſt ſæuitia perſecutorum: floret virtus & gloria ſanctorum. Faciemus & nos virtutem in domino, vt ab omni tribulatione & tentatione liberi eſſe
Roma. 8. mereamur. Nam ſi Deus pro nobis, quis contra nos? Sit ergo in Deo fortitudo noſtra: & nulla nocere præualebunt aduerſa.

TITVLVS PSALMI LX.

SEQVENS Pſalmus intitulatur hoc modo: In finem, in hymnis Dauid. Pſalmus iſte dirigit nos in finem, habitus in hymnis Dauid, id eſt in laudibus Chriſti. Oſtenditur in hoc pſalmo totus populus à cunctis partibus mundi per omnes ſucceſſiones, ad Chriſtũ clamare. Oſtẽditur etiam quòd per Chriſtum ad eandem hæreditatem, quam ipſe Chriſtus habet, populus ille perueniet. Materia eſt fidelis populus, qui hîc loquitur. Et oſtendit ſe in prima parte pſalmi ad Chriſtum, vt dictum eſt, clamare. In ſecunda parte, quæ incipit: Quoniam tu Deus meus exaudiſti orationem meam. Oſtenditur Chriſti hæreditatem poſſidere. Intentio eſt exhortari nos, vt ſuo exemplo orantes, & per adeptionem præſentium bonorum futura bona ſperantes, perſeuèremus in laudibus vſque in finem. Et hæc intentio perpenditur in fine pſalmi, vbi dicitur:
Matt. 24 *Sic pſalmum dicam nomini tuo, &c. Proponit autem nobis orandi formam, ſic dicens.*

PSAL

PSALMVS LX.

EXAVDI *Deus deprecationem meam: intende orationi meæ.* Orationi noſtræ intendit Deus, cùm gratanter ſuſcipit quod oramus. Nonnullos aliquando exaudit iratus, non tam ad ſalutē, quàm ad damnationem. Erideo poſtquam dixit, Exaudi, protinus addidit, Intende: vt videlicet gratanter & vtiliter dignetur exaudire. Poteſt etiam ita diſtingui: Exaudi deprecationem meam, in cauendis malis: Intende orationi meę, in appetendis bonis. Quidam enim hanc diſtinctionem faciunt inter deprecationem & orationem, vt hoc ſit deprecari Deum, quando vt auertat à nobis mala quærimus. Et hoc ſit orare, quando vt bona tribuat, poſtulamus. Et quia Eccleſia toto orbe terrarum diffuſa eſt, vndique ſe clamare inſinuat, cùm ſubiungit: *A finibus terræ ad te clamaui.* Clamor noſter ad Deum, eſt noſtrum deſiderium. Quantò quiſque plus deſiderat, tantò plus clamat. Et ſubdit cauſam quare. *Dum anxiaretur cor meum.* Oſtendit ſe eſſe per omnes gentes in magna gloria, nec tamen ſine magna tentatione. Omnes enim qui piè volunt viuere in Chriſto, perſecutionem patiūtur. Pro- 2. Timo. 3.
uectus autem noſter per tentationem fit, nec ſibi quiſquam, niſi tentetur, innoteſcit: nec poteſt coronari, niſi vicerit: nec poteſt vincere, niſi certauerit: 2. Timo. 2.
nec poteſt certare, niſi inimicum & tentationem habuerit. Anxiatur ergo iſte à finibus terræ clamans, ſed non relinquitur: quia ſubditur: *In petra exaltaſti me.* Petra autem erat Chriſtus. Hinc ipſa Veritas ait: Super hanc petram 1. Cor. 10. Matth. 16.
ædificabo Eccleſiam meam. In petra exaltatur, qui in fide domini noſtri Ieſu Chriſti fundatus eſt. Et bene ait, Exaltaſti: quia iuſtus qui ex fide viuit, cunꝯta temporalia tranſcendit: atque in cælis conuerſatio eius eſt. Et quia ille Roma. 1. Philip. 3.
qui donat fidem, promouet ſuos ad operationem & ſpem, atque in eo ipſo confirmat, ne tentatus quiſque deficiat, rectè ſubditur: *Deduxiſti me,* de virtute in virtutem, de bono in melius: *quia factus es ſpes mea, turris fortitudinis à facie inimici.* Ille ſi noſtra ſpes factus non fuiſſet, non nos deduceret. Deducit Ioan. 14. Eph. 2.
tanquam dux, & in ſe ducit tanquam via, & ad ſe perducit tanquam patria. Luc. 24.
Vnde eſt ſpes noſtra? Quia paſſus eſt, quia ſurrexit. Quid enim nos dicimus, quando hæc legimus? Non perdit nos Deus, pro quibus miſit filium ſuum tentari, crucifigi, mori, reſurgere. Non nos deſpicit Deus, propter quos & filio ſuo non pepercit: ſed pro nobis tradidit illum. Sic ergo factus eſt ſpes noſtra. In illo vides laborem tuum & mercedem tuam. Laborem in paſſione, Ioan. 3. & 6. Roma. 8.
mercedem in reſurrectione. Habemus duas vitas, vnam in qua ſumus, alteram quam ſperamus. In qua ſumus, nobis nota eſt. Quam ſperamus, ignota nobis eſt. Tolera in qua es, & habebis quam nondum habes. Quomodo tolleras? Non vincaris à tentatore laboribus vllis, Tentationibus ſuis, morte ſua Ioan. 13.
demonſtrauit tibi vitam in qua es: reſurrectione ſua demonſtrauit vitam in qua eris. Ideo factus eſt dux tuus. Ipſe creator tuus paſſus eſt, ne tu timeas pati. Mortuus eſt, ne tu timeas mori. Reſurrexit in tua carne, vt & tu ſperes 1. Theſſ. 4. Roma. 8.
reſurgere. Spe enim ſalui facti ſumus. Ipſe etiā qui eſt ſpes noſtra, factus eſt Ephe. 2.
nobis turris fortitudinis à facie, id eſt à præſentia inimici. Talis munitio eſt

nobis Deus,in qua & ab inimico ſecuri eſſe poſſimus, & in ipſum iaculari
inimicum. Ante te eſt Chriſtus.Recordare Chriſtum, & intra in turrim.
Quicquid pateris, cogita quia ille prior paſſus eſt: & cogita quò fine paſſus
eſt,ſcilicet vt moreretur & reſurgeret.Talem finem ſpera, qualis in illo præ
ceſſit:& intraſti in turrim,non conſentiendo inimico. Si enim conſenſeris
inimico,ad te peruenit oppugnãtis iaculum.Tu potius in illum iaculare te-
la,quibus feriatur & vincatur. Quæ ſunt iſta tela? Verba Dei,fides tua, ſpes
tua,opera bona.Nunc dico ſic, eſto in iſta turri vt vaces ibi, & ſufficiat tibi,
quia hoſtis tela ad te non perueniunt. Age ibi aliquid non ceſſent manus.
Opera tua bona,gladij ſunt interficientes inimicum. Tali ergò munitione
confortatus, perſeuerare ſe promittit, cùm ſubiungit: *Inhabitabo in tabernacu
lo tuo in ſecula*. Quia hîc erit Eccleſia vſque in finem ſeculi Deo militatura, in
Math.24. concordia permanebo,in vnitate fidei pugnabo vſque in finem. Non enim
qui cœperit, ſed qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Sed vnde
perſeuerabis? Quæ ſunt vires tuæ inter tot ſcandala, inter tantas pugnas? Se-
quitur & dicit: *Protegar in velamento alarum tuarum*, Id eſt in protectione vir-
tutum. Vnde beatæ Virgini ab angelo dicitur: Spiritus ſanctus ſuperueniet
Luc.1. in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi. Ecce quare ſecuri ſumus inter tan-
tas tẽtationes, donec veniat finis ſeculi, & ſuſcipiant nos ſecula æterna, quia
protegimur in velamento alarum ipſius. Magnus eſt æſtus vitiorum, ſed ma
gna eſt vmbra ſub alis Dei. Et ideo certus ſum de protectione, *Quoniam tu
Deus exaudiſti orationem meam*, de percipiendis bonis. *Dediſti hæreditatem ti-
mentibus nomen tuum*. Beneficia autem collata, argumentum ſunt futurorum.
Admonemur hîc non ceſſare orando, quandiu tempus eſt tentationum. O-
Math.26. rate (inquit dominus) vt non intretis in tentationem. Oratio frequens dia-
Luc.22. boli iacula ſubmouet. Hæc prima eſt virtus aduerſus tentationum incurſus.
Nihil vtilius poteſt facere ſeruus Dei in hoc ſeculo, quàm orare Deum. Ora
tio ſerenat cor, abſtrahit à terrenis, mundat à vitiis, ſubleuat ad cæleſtia, red-
dit capacius & dignius ad accipienda bona ſpiritualia. Perſeueremus ergo
in oratione & timore nominis Dei, quatinus cæleſtem promereri poſſimus
hæreditatem. Deinde exponit quam hæreditatem daturus eſt Deus, dicens:
Dies ſuper dies regis adiicies: annos eius vſque in diem generationis & generationis. Tu
adiicies dies æternos ſuper temporales regis noſtri Chriſti, vt non ſolũ die-
bus iſtis tranſeuntibus regnet Chriſtus in Eccleſia ſua, ſed regnent cum illo
Dan.7. ſancti in diebus illis, qui non habent finem. Æternitas Dei & dies & anni
Luc.1. nominatur: impropriè tamen. Vnde in alio pſalmo dicitur: Et anni tui non
Pſal.101. deficient. Quomodo anni, ſic dies, ſic vnus dies. Quicquid vis dicas, de æ-
ternitate minus dicis. Sed ideo aliqua neceſſe eſt dicas, vt ſit vnde cogites,
quod non poteſt dici. Et quia poſſet adiicere duos vel tres dies, vel annos:
adiicies, inquit, vſque in diem generationis præſentis, & generationis fu-
turæ: vel generationis carneæ, & ſpiritualis: temporalis, & æternæ. Et ipſe
rex cum generatione ſua *Permanet in æternum in conſpectu Dei*. Hæc eſt autem
merces ſanctorum, gloria viſionis Dei. Hinc Apoſtolus ait: Similes ei eri-
1.Ioan.3. mus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Et quia tanta eſt Dei remuneratio,

& tan

& tanta eſt beatitudo: *Miſericordiam & veritatem eius quis requiret?* Miſericordia dicitur, quia non merita noſtra attendit Deus, ſed bonitatem ſuam: vt peccata noſtra nobis dimitteret, & vitam æternã promitteret. Veritas autem quia non fallit reddere quod promiſit. Agnoſcamus hîc eam & nos, & faciamus: vt quomodo nobis exhibuit miſericordiam, dimittendo peccata, veritatem dando promiſſa: ſic & nos faciamus hîc miſericordiam circa egentes, circa infirmos, circa etiam inimicos noſtros: veritatem verò nõ peccando, nec adiiciendo peccatum ſuper peccatum. Ideo autem ſub interrogatione quaſi inuitando dicit, Quis requiret? Quia quãuis hoc ineffabile bonum ſit, pauci ſunt tamen qui requirant, aut requirentes perſeuerent. Tanta eſt humana miſeria, in tantum abundauit iniquitas, vt in inquirenda vanitate & mendacio ſint multi, in requitenda veritate ſint pauci. Nos autem de paucis his eſſe ſtudeamus, vt cum electis dicere poſſimus quod ſubditur: *Sic pſalmum dicam nomini tuo in ſeculum ſeculi: vt reddam vota mea de die in diem.* Sub hac ſpe poſitus, quia ſpero te daturum mihi hæreditatem in futuro, & manſurum in æternum in conſpectu tuo. Sic pſalmum dicam nomini tuo, id eſt, ſic bene operabor ad honorem nominis tui, tendens in ſeculum ſubſecutiuum huius ſeculi, vt reddam vota mea, id eſt meipſum quem deuoui, de die in diem, id eſt continuè: vel de die in diem, id eſt de virtute in virtutem. Vel ſic pſalmum dicam, vt vota reddam, id eſt, ſic pſallam voce, vt vox oris cum animi concordet deuotione. Pſallentium enim Deo vox concordare debet cum corde, vt impleatur illud Apoſtoli: pſallam ſpiritu, pſallam & mente. Non enim placet Deo laus illorũ, de quibus dicitur: Hic populus labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt à me. Tunc eſt autem Deo acceptabilis noſtra pſalmodia, quando ſic ore pſallimus, vt corde accendamur: quando in laude Dei ſimul conueniunt lingua, vita, & conſcientia. Talem laudem, talia vota ſtudeamus domino Deo ſoluere in ſeculum ſeculi, de die in diem.

Matth. 5. Roma. 12. Mat. 24. 1. Corin. 14. Iſa. 29. Matth. 15.

TITVLVS PSALMI LXI.

IN fine, pro Idithum, pſalmus Dauid. Pſalmus conuenit Dauid & cæteris iuſtis, habitus pro Iduthũ, id eſt pro tranſilientibus: dirigẽs in finẽ, id eſt in Chriſtũ. Materia ſunt tranſilientes, tales qui nulla tribulatione vel perſuaſione poſſunt impediri, quin terrenis dimiſſis ad ſola cæleſtia tendãt. In prima parte oſtẽdit ſe non poſſe impediri, quin ſaltũ ſuũ perficiat: increpando malos, qui volunt eum impedire, ſiue perſuaſionibus, ſiue tribulationibus. In ſecũda (quæ incipit: verũtamen Deo) admonet ſeipſum & alios, vt Deo ſubiecti ſint. In tertia (quæ incipit: Veruntamen vani.) increpat malos de nequitia ſua, & dicit non eſſe confidendum in terrenis. Intentio eſt nos admonere, vt nulla tribulatione impediamur, quin à terrenis ad cæleſtia tranſeamus. Vnde nunc voce cuiuſlibet perfecti contra inuidos dicitur. 1. Para. 25.

PSALMVS LXI.

NONNE Deo ſubiecta erit anima mea? Nouerat enim quoniam qui ſe exaltat humiliabitur: & trepidus, ne tranſiliendo ſuperbiret, non elatus ex his quę infrà eſſent: ſed humilis ex Deo qui ſuprà eſſet, tanquam minãtibus ei ruinã inuidis, qui eũ trãſiliiſſe do- *Matt. 23. Luc. 18.*

lucerant, reſpondit: Nonne Deo erit anima ſubiecta, id eſt obediens & mandata eius obſeruans? Anima dico mea, id eſt meæ poteſtatis: quia licet corpus veſtræ poteſtatis ſit, tamen anima nunquam niſi mea erit. Quantumcunque accedam, quantũcunque aſcendam, quantumcunq; trãſiliam, ſub Deo ero, non contra Deum. Securus ero tranſcendendo cætera, quando ille me
Roma. 11. ſub ſe tenet, qui eſt ſuper omnia. Et iuſtum eſt, vt ei ſubiiciar. *Ab ipſo enim,* Id eſt à Deo patre *eſt ſalutare meum*, id eſt mea ſaluatio. Et hoc probatur: *Nam & ipſe Deus meus,* qui me creauit *& ſalutaris meus,* qui me ſaluauit. *Suſceptor meus,* qui me de morte ad vitam, de pœna ad gloriam ſuſcepit. Ideoque *Non mouebor amplius.* Licet aliquando motus fuerim, nunc ſuſceptus & ſanatus ſum ab actore & redemptore meo. Iam vlterius non mouebor. Et notandum quòd inter Salutaris & Salutare eſt differentia. Nomine enim ſalutaris Chriſtus accipitur. Salutare autem quia per eum ſaluatio facta intelligitur. Et quando quidem tantum habeo ſaluatorem à quo amplius non mouebor: igitur ô ſtulti, *Quouſque irruitis,* id eſt quandiu irrationabiliter impetum facitis *In*
Matt. 10. *hominem?* exteriorem. Quia licet corpus poſſitis affligere, vſque ad animam pertingere non poteſtis. Nobis quidem nullum eſt detrimentum. Sed vos in eo quod agitis, veſtrum cogitate interitum. Quia *Interficitis vniuerſi vos.* Quicunque bonos à ſuo propoſito nitimini remouere, ſiue diſſuadendo, ſiue perſequendo, vos ipſos in hoc intus occiditis. Animas veſtras damnatis. irruitis autem *tanquam parieti inclinato.* Id eſt, ſicut inclinatus paries pronus eſt ad ruinam, ſic nos ad cadendum æſtimatis faciles, tanquam omni deſtituamur auxilio. *Et maceriæ depulſæ?* Id eſt ſicut maceria ſine cęmento eſt fragilis, & ſi depellatur, facilè ruit: ſic nos putatis ſine colligatione eſſe, & pronos ad ruinam: ſed non eſt ita. *Verũtamen* non ideo ceſſant mali, ſed *Pretium meũ cogitauerunt repellere* à me. Id eſt Deum meum & gloriam, quã ſpero futuram, meritumque laboris auferre mihi. Ideo *Cucurri in ſiti.* Non vt piger & faſtidioſus, ſed tanquam ſitiens, & pro iuſtitia mori deſiderans. Ad paſſionem enim
Matt. 5. alacer fui. Beati enim qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Inter hunc curſum & ſitim *Ore ſuo benedicebant.* Vt adulationis me verbis deciperent. *Et corde ſuo maledicebant.* Iniquitatem & mortem machinantes. Hoc faciunt iniqui & doloſi, quando apertè bonos non audent perſequi. Ore doloſo loquuntur bonum, ſed intus in corde latet venenum. Sed quãuis hoc faciant, hæc cogitent, quamuis impellant, inſidientur, perſequantur, calumnientur: ego tamẽ fixus in Deo permanebo. Ideò animam ſuam inter tot pericula exhortans ſubdit: *Veruntamen Deo ſubiecta eſto anima mea.* Sicut cepiſti, recognoſce te ab eo accepiſſe bona quæ habes. Humilia te illi quantum potes. Et re vera ita facies: *Quoniam ab ipſo patientia mea.* Vel quia ipſe Chriſtus exemplum factus eſt patientiæ, ſicut dicit Apoſtolus: Chriſtus
1. Pet. 2. paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Vel quia ipſe fortem & patientem facit in tribulationibus. Nemo enim tanta vel aperta bella, vel occultas inſidias inter apertos hoſtes & falſos fratres tolerare poſſet, niſi omnipotens Deus vires patiendi tribueret. Iterum reddit aliam cauſam, quare anima Deo debeat eſſe ſubiecta, dicens

cens: *Quia ipſe Deus meus;* qui vocat me. *Et ſaluator meus;* qui redemit me: *Adiutor meus.* Ad bene operandum:& ideo *Non emigrabo.* Verſum hunc iam ſuperius præmiſit. Sed quia ibi in hoc auditores ſuos monuit, nunc eundem ad ſui ipſius exhortationem repetiit. Eſt autem vtile conſilium, in omnibus Deum noſtrum ſaluatorem atque adiutorem reminiſci: quatinus ab eo nullis tentationibus valeamus emigrare. Vnde adhuc ſubdit: *In Deo ſalutare meum.* Id eſt per Deum habeo ſaluationem. Tota nanque ſalus iuſtorum ad eum referenda eſt, qui iuſtificat impium. *Et gloria mea:* vt(ſecundum Apoſtolum)qui gloriatur, in domino glorietur. Vel quia per ipſum glo- Roma.4.
ria æternæ vitæ tribuitur. Interim nunc inter tentationes & ſcandala, in- 2.Cor.10.
ter apertas oppugnationes & ſubdolas locutiones, *Deus auxilij mei.* Dat enim auxilium certantibus. *Et ſpes mea in Deo eſt.* Spes quandiu nondum eſt quod promiſſum eſt, & creditur quod non videtur. Cùm autem venerit, erit ſal- Matth.24
uatio & glorificatio. Non tamen dum illa differuntur, deſerimur. Deus & 25.
enim auxilij mei, & ſpes mea in Deo eſt. Iam cæteros exemplo ſuo exhortatur, tanquam currens in ſiti, deſiderans omnes ſaluos fieri. Iuſtum eſt enim, vt qui bene viuendo ad Deum currunt, ſecum ad eum trahere feſtinent quos poſſunt. Ait ergo: *Sperate in eo omnis congregatio populi.* Omnes qui congregati eſtis in vnitate fidei. Et vt dignè in illo poſſitis ſperare, *Effundite coram illo corda veſtra.* Id eſt, euacuate ab omni ſorde, vt ſint coram illo, id eſt in bene placito ipſius: quia qui non habet cor vacuum à malo, ſi ſperet, non eſt ſpes, ſed præſumptio. Nolite ergo corda veſtra retinere intra corda veſtra: coram illo effundite plangendo, confitendo, deprecando. *Quia Deus adiutor noſter in æternum.* Non eſt talis adiutor Deus, vt homo. Adiuuant enim homines temporaliter. Adiuuat Deus etiam ad æternitatem præſtandam. Deus (inquam) adiutor noſter in æternum. *Verumtamen vani filij hominum.* Hæc non attendunt, ſed ſunt vani, id eſt dediti vanitatibus. Filios dicit hominum imitatores carnaliter viuentium. Sunt etiam *mendaces filij hominum in ſtatéris,* Id eſt in libra iuſtitiæ, in boni maliq́ue deliberatione, dum bono malum præponderant. Dictum eſt hoc à ſimili eorum qui in ſtatéris, in quibus videtur eſſe iuſtitia, emptores decipiunt. Vnde & ſubdit: *vt decipiant ipſi de vanitate in idipſum.* hoc quod ait, in idipſum, ſignificat quia etſi ſunt diuerſę fraudes, diuerſi errores, diuerſa dogmata: omnia tendunt ad vnam vanitatem, ad vnum regnum deſtructionis & perditionis. Ab huiuſmodi vanitate ergo nititur eos dehortari cùm ſubiungit: *Nolite ſperare in iniquitate.* Et hanc iniquitatem per partes exequitur, cùm ſubinfertur: *Et rapinas nolite concupiſcere.* Dictum eſt pauperibus hoc, foraſſis aliquid de neceſſitate rapturis. Audiant & diuites. *Diuitiæ ſi affluant.* ſi exundent tanquam de fonte currant. *Nolite cor apponere.* Ne in diuitiis confidatis. Ne præſumatis: ne ſperetis. Ne
dicatur: Ecce homo, qui non poſuit Deum adiutorem ſuum: ſed ſperauit in Pſal.51.
multitudine diuitiarum ſuarum, & præualuit in vanitate ſua. Beatus autem Pſal.39.
cuius eſt dominus Deus ſpes eius, & non reſpexit in vanitates & inſanias falſas. Ecce ille non habet, iſte habet. Ille non quærat rapere quod non habet. Iſte in eo quod habet, non apponat cor: non ibi figat, ſed magis timeat. Prę-

1. Timo. 6. cipe (inquit Paulus) diuitibus huius ſeculi, non ſuperbè ſapere, neq; ſperare in incerto diuitiarum. Ergo non fraudem, non rapinam cõcupiſcatis. Non in his quæ habetis, ſpem ponatis. Et vt magis eos à vanitate diſſuadeat, propoſuit duo: quorum alterum deterret, alterum demulcet, dicens: *Semel locutus eſt Deus, duo hæc audiui, quia poteſtas Dei eſt, & tibi domine miſericordia: quia tu reddes vnicuique iuxta opera ſua.* Si vocem hominis contemnis, attende quia locutus eſt ipſe Deus: & hoc ſemel, id eſt incõmutabiliter: vel ſemel, id eſt in vnico

Ioan. 1. Hebr. 1. Verbo ſuo. Habet enim Deus pater vnum Verbum, vnigenitum Deum. In

Ioan. 1. illo ſunt omnia: quia per verbum facta ſunt omnia. Ibi omnes theſauri ſa-

Coloſ. 2. pientiæ & ſcientiæ abſconditi ſunt. Vnum verbum habet: ſemel locutus eſt Deus. Duo hæc quæ vobis dicturus ſum, ibi audiui. Non ex me loquor. Audiuit fortè alia multa, ſed non opus eſt dicere nobis. Ait enim ipſe dominus:

Ioan. 16. Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò. Tranſiliẽdo vniuerſam creaturam, peruenit ad verbum vnigenitum Dei, quo reuelante duo

Roma. 13. hæc valde nobis neceſſaria audiuit, quia poteſtas Dei eſt. Omnis enim poteſtas à Deo: & tibi domine miſericordia. His duobus continentur propè omnes ſcripturæ. Propter hæc duo Patriarchæ, prophetæ, lex, dominus noſter Ieſus Chriſtus, Apoſtoli. Propter hæc annũtiatio omnis, & celebratio verbi in Eccleſia. Poteſtatem eius timete: Miſericordiam eius amate. Nec ſic de miſericordia eius præſumatis, vt poteſtatem contemnatis. Nec ſic poteſtatem timeatis, vt de miſericordia deſperetis. Ad eius poteſtatem pertinet, malos pro prauo opere punire. Ad eius miſericordiam pertinet, iuſtos pro bono

Matth. 16. opere remunerare. Ideo ait, Quia tu reddes vnicuique iuxta opera ſua: bonis

1. Corint. 3. Galat. 6. videlicet bona, & malis mala. Ergo antequã hoc fiat, ſtudeamus declinare à malo, & facere bonum. Studeamus tranſire de hoc mundo ad Deum, de vitio ad virtutem. Hic eſt fructus huius pſalmi, & intentio tranſilientis.

TITVLVS PSALMI LXII.

2. Reg. 22. *IN finem pſalmus David, cùm eſſet in deſerto Idumææ. David hiſtorialiter fugiens Saulem, venit in deſerto Idumææ. Intellexitq; in hac figura Eccleſiam poſitã in deſerto huius vitæ: de qua ſignificato cãtat in hoc pſalmo. Pſalmus iſte cõuenit David prophetæ cum omnibus iuſtis, cũ ipſa Eccleſia in deſerto eſt Idumææ, id eſt huius vitæ, vbi nihil eſt, niſi terrenitas. Materia: eſt Eccleſia poſita in deſerto huius vitæ. In prima parte oſtẽdit ſe admonitam per deſertum huius vitæ, ad Deum omni deſiderio feſtinare. In parte ſecunda (quæ incipit, Si memor fui tui) oſtendit ſe habere ſecuritatem in hoc deſerto, per ipſum Deum. Intentio eſt, admonere vt ſolum Deum eligant ſibi: vel docere quomodo cõuerſentur in medio nationis prauæ. Vox totius Eccleſiæ.*

PSALMVS LXII.

DEVS *Deus meus ad te de luce vigilo.* O Deus omnium creatione, Deus meus ſecundum præcipuam & ſingularem dilectionem, vigilo, id eſt, diligenter ſtudens & curioſus ſum ad te promerendum, atque ad voluntates tuas exequendas. Et hoc de luce, id eſt, per puritatem bonæ conſcientiæ. De hac vigilatione dictum

eſt in Euangelio: Beatus ille ſeruus, quem cùm venerit dominus, inuenerit vigilantem. Puram conſcientiam vocat lucem. Sic econtrà conſcientiam malam dicimus tenebras iuxta Apoſtolum: Fuiſtis aliquando tenebræ: nunc autem lux in domino. Vel vigilo ad te de luce, id eſt, ex quo habui cognitionem tui, quæ eſt cauſa meæ vigiliæ. Somnus animæ, eſt obliuiſci Deum. Talem excitat Paulus dicens: Surge, qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Chriſtus illuminat animas, & facit eas vigilare. Vita ergo noſtra & mores noſtri debent per Chriſtum vigilare ad Deum. Huius autem vigiliæ cauſam oſtendit, cùm ſubiungit: *Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea.* Omnis qui ſibi vult aliquid præſtari in ardore deſiderij, ipſum deſiderium ſitis animæ eſt. Sunt autem diuerſa deſideria in cordibus hominum. Alius ſitit aurum, alius argentum, alius poſſeſsionem, alius hæreditatem, alius hoc, alius illud. Vix inuenitur qui ſitiat Deum. Sed anima quæ ſancta eſt, omnia quæ mundi huius ſunt, tanquam amara reſpuit: atque ad illam ineffabilem dulcedinem, quæ in Deo eſt, totis deſideriis inardeſcit. Inebriari deſiderat ab vbertate domus Dei, vbi eſt fons vitæ, & origo ſapientiæ. Et caro mea, inquit, ſitiuit tibi, vt videlicet in ea reſurrectione atque immortalitate tibi appareat, quam promiſiſti. Et hoc quàm multipliciter, id eſt, multò amplioribus cauſis, quàm anima: ſubiacet enim amplioribus miſeriis. Nam ſpiritus promptus eſt, caro autem infirma. Et quamuis anima multas tentationes, multas perturbationes ſentiat: tamen non ita deficit vt caro. Modò enim ex corruptione carnis, ſi non manducemus, deficimus, & eſurimus. Si non bibamus, deficimus & ſitimus. Si diu manducemus & bibamus, ipſa diuturna refectio defectio eſt. Si diu dormiamus deficimus, & ideo vigilamus. Si diu vigilemus, deficimus: & ideo dormimus. Si diu ſtemus, fatigamur: & ideo ſedemus. Si diu ſedeamus, & ibi fatigamur: & ideo ſurgimus. Nullus ergo noſtræ carnis ſtatus eſt. Modò de infantia tranſit ad pueritiam, de pueritia ad adoleſcentiam, de adoleſcentia ad iuuentutem, de iuuentute ad ſenectutem, de ſenectute ad ſenium, de ſenio ad mortem. Non ſtat ætas noſtra, vbique fatigatio, vbique corruptio. Caro itaque quàm multipliciter fatigatur, tam multipliciter ſitit à Deo infatigabilem incorruptionem. Vbi ſitit? *In terra deſerta, inuia & inaquoſa.* Id eſt, in hoc ſeculo, quod eſt terra deſerta, quantum in ſe eſt, ab omni bono non habens viam veritatis, nec refrigerium veræ ſalutis. Miſertus eſt autem dominus noſtri in hoc deſerto. Veritas de terra orta eſt, & terra noſtra dedit fructum ſuum. Factus eſt via dominus noſter Ieſus Chriſtus. Dedit nobis aquam in deſerto, prædicatores ſuos implens Spiritu ſancto, vt fiat in eis fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Hæc habemus hîc. Sed non ſunt de deſerto. Ideo proprietatem deſerti prius commendauit pſalmus, vt & tu cùm audiſſes in quo malo eſſes, ſi quas habere hîc poſſes conſolationes, fructus vel viæ vel aquæ, non tribueres deſerto: ſed illi qui te viſitare dignatus eſt in deſerto. Niſi primò quis ſitiat in iſto malo in quo eſt, nunquam peruenit ad bonum quod Deus eſt. *Sic in ſancto apparui tibi,* Id eſt, talem me

Matth. 24. Luc. 12. Epheſ. 5. Ibidem. Pſal. 35. Matth. 26. Pſal. 84. Ioan. 14. Exod. 17. Ioan. 4. Acta. 2.

parabi,quem tu deberes reſpicere:per hoc ſcilicet, quòd ſunt in ſancto deſiderio ſiue propoſito. *vt viderem virtutem tuam & gloriam tuam.* Id eſt, vt intelligerem filium tuum in quo eſt omnipotentiæ virtus (quia per ipſum
Ioan.1. facta ſunt omnia) & gloria diuinitatis. Hanc virtutem & gloriam modò
Hebr.1. vident per fidem,hi qui habent ſanctificatum cor: poſtmodum viſuri ſunt
1.Corint.13. per ſpeciem. Adhuc reddit aliam cauſam, quare vigilauerit & ſitierit dicens: *Quoniam melior eſt miſericordia tua ſuper vitas.* Multæ ſunt vitæ humanæ, ſed Deus vnam vitam promittit. Et non illam dat nobis propter merita noſtra,ſed propter miſericordiam ſuam. Alius ſibi eligit vitam negociandi,alius fœnerandi,alius ruſticandi,alius militandi,alius illam,alius illam. Diuerſæ ſunt vitæ,ſed melior eſt miſericordia tua ſuper vitas noſtras. Melius eſt quod das correctis,quàm quòd diligunt peruerſi. Vnam vitam donas,quæ præponatur omnibus noſtris, quaſcunque in mundo eligere poterimus. Vel aliter: Multæ ſunt ſanctorum vitæ in hoc ſeculo. Alius
Rom.12. Deo ſeruit in coniugio,alius per continentiam, alius per communem vitam,alius per ſolitariam,alius per actiuam, alius per contemplatiuam: diuerſi diuerſo modo,ſecundum menſuram gratiæ quæ vnicuique data eſt à Deo. Quantumcunque quiſque perfectè viuat,quàm ſanctè & purè Deo ſeruiat,tamē ad cæleſte regnum non perducitur, niſi diuina miſericordia cum bonis operibus adiungatur.Dicatur ergo rectè: Quoniam melior eſt miſericordia tua ſuper vitas.ideo *Labia mea laudabunt te.* Id eſt,laudabilem te aliis prædicabo.De tanta enim pij domini miſericordia ne ingrati ſimus,laudes & gratias quas poſſumus referre debemus. Vnde adhuc ſubiungit: *Sic benedicā te in vita mea,& in nomine tuo leuabo manus meas.* Quid eſt ſic? Vt miſericordiæ tuæ tribuam vitam meam,in qua te laudo,non meritis meis. Vel ſic laudabunt te labia mea,vt etiam benedicam te in vita mea,id eſt,per totam vitam meam.Sic enim dignè Deum quiſque laudat,quando cum labiis vita concordat.Manus autem leuare,eſt reſpectu ſupernæ patriæ bona opera exercere. In nomine (inquit) tuo,id eſt,ad honorem & gloriam nominis
Psal.113. tui.Iuxta quod alibi dicitur:Non nobis domine non nobis,ſed nomini tuo da gloriam.Et vt labiis dignè laudare, & rectè viuendo ac bene operando Deum benedicere valeat: impinguari dono ſuæ gratiæ poſtulat,cùm ſubiungit: *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea:& labiis exultationis laudabit os meū.* Adeps propriè vocatur pinguedo illa,quæ eſt interius circa vitalia.
Rom.5. Significat charitatem Dei diffuſam in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Pinguedo quæ eſt in membris exterioribus, deſignat alacritatem animæ ipſius,quæ facit corpus alacriter bene operari.
Genes.4. Nō enim placet Deo macra anima,ſicut nec dicebatur placere in ſacrificio veteri macra hoſtia.Ideo autem poſitū eſt,ſcilicet,vt intelligamus hoc ſignificatiuè dictum,videlicet non carnalem pinguedinē poſtulare,ſed ſpiritualem.Non eam quæ in carne eſt,ſed quæ in anima. Sicut adipe ergo & pinguedine anima repletur,quādo & charitas eſt in mēte,& foris affectus:atque
2.Corint.9. hilaritas ſpiritualis apparet in actione.Hilarē enim datorē diligit Deus.Vnde & labiis exultationis laudare ſe Deū perhibet,quia in domini ſeruitute,

atque

atque in ipſius laude non triſtitia,ſed gaudium haberi debet.Hinc nos alibi
Spiritus ſanctus admonet in pſalmo:Seruite domino in lætitia. Nec ſolùm *Pſal.99.*
laus Dei debet in ore eſſe,ſed etiam in meditatione & opere,vnde & ſubdi-
tur: *Si memor fui tui ſuper ſtratum meum in matutinis meditabor in te.* Stratũ ſuum
quietẽ dicit.Sæpe quando quieti ſunt homines,per quietem diſſoluuntur &
obliuiſcuntur Deum: Hæc ſancta anima in quiete ſua Deum reminiſcitur.
Vnde conſtat quia & in actionibus ſuis in Deo meditabitur. Si memor fui
tui ſuper ſtratum meum,id eſt,quando quietus fui,meditabor in te,id eſt,in
operibus lucis.Digna enim debemus operari,tãquã in luce:quia nõ ſumus
noctis ac tenebrarũ,ſed filij diei ac lucis.Hinc nos Apoſtolus admonet,vt *1.Theſſa.5.*
in die honeſtè ambulemus.Et dominus in Euãgelio:Luceat(inquit)lux ve- *Rom.13.*
ſtra corã hominibus,vt videntes opera veſtra bona,glorificent patrẽ veſtrũ *Matth.5.*
qui in cælis eſt.Cõmendat autẽ gratiã Dei,cùm ſubiungit: *Quia fuiſti adiutor
meus.* Etenim niſi dominus adiuuet bona opera noſtra,impleri à nobis non
poſſunt.Ecce iã oſtendit Eccleſia ſe eſſe ſecurã in deſerto,per adiutoriũ gra *Ioan.15.*
tiæ Dei.Vnde exultans dicit: *Et in velamento alarũ tuarũ exultabo.* Hilareſco
in bonis operibus:quia ſupra me eſt velamẽ alarũ tuarũ, id eſt, refrigeriũ &
protectio virtutũ.Nec ſolum exultabo,ſed iam affectu & deſiderio *Adhæſit
anima mea poſt te.* Non ita vt præcedat,veluti Petrus,cùm dixit domino:Pro- *Matth.16.*
pitius tibi eſto,ne fiat iſtud.Propterea repulſus audiuit: Vade retrò ſathana.
Non enim ſapis quæ Dei ſunt,ſed quæ ſunt hominum.Sed ita adhæſit,vt ſit
poſt te,id eſt,vt te ſequatur aſſiduè,& obediat tibi.Et quia ſic adhæſit,*Me ſu-
ſcepit dextera tua.* Id eſt,virtus & gratia tua in magnã dignitatẽ à deiectione
in qua eram propter peccatũ,me ſuſtulit: vel ſuſcepit me gratia tua ad dex-
terã tuã collocandũ.Aut poteſt hoc ſpecialiter accipi de noſtro capite, qui
poſt reſurrectionem & aſcenſionem ad dexteram patris collocatus eſt. In
perſona cuius,adhuc ſubditur: *Ipſi verò in vanum quæſierunt animã meã.* Iu- *Marc.16.*
dæi quæſierunt perdere animam Chriſti,ſed in vanum: quia non potuerũt *Epheſ.1.*
implere quod voluerunt.Vnde hæc pœna prædicitur eis ventura,quæ ſub- *Ioan.11.*
infertur. *Introibunt in inferiora terræ:tradentur in manus gladij,partes vulpium erunt.*
Ducti enim ſunt in captiuitatẽ vſq; ad inferiores terras, expugnati ſunt ab
hoſtibus,& traditi in poteſtatem pugnatorum: diuiſi ſcilicet per partes à re-
gibus & principibus ſecularibus,qui propter calliditatẽ & aſtutiã dicti ſunt
vulpes.Hinc eſt quòd Herodem regem ipſe dominus appellat vulpem. Ite, *Matth. 13.*
dicite (inquit) vulpi illi.Sed his ita diſperſis,de rege noſtro quid ſubiungat,
audiamus. *Rex verò lætabitur in Deo.* Ille qui à ſalute rex dicendus eſt,qui eſt
rex regum & dominus dominantium,qui nos regit ſecũdum bonos mores
& virtutes,cuius regni non erit finis.Talis rex lætabitur,in illa verò incom *Apoc.1. & 19.*
mutabilitate quæ eſt in Deo,ſcilicet in diuinitate paterna *Laudabuntur* etiã *Matth.2.*
omnes qui iurãt in eo. Id eſt,laudabiles apparebũt per ipſum omnes, qui fidem *Luc.1.*
Dei promittunt,& ſeruant:quia animas ſuas illi vouent,& reddunt. Magna
quidem laus erit ſanctis,quando ab ipſo domino audient in iudicio : Eſuri-
ui,& dediſtis mihi manducare. Sitiui, & dediſtis mihi bibere, & alia hu- *Matth. 25.*
iuſmodi. Et iterum : Venite benedicti patris mei , percipite regnum quod

vobis

vobis paratum eſt ab origine mundi. Rege itaque cum militibus ſuis in ma-
gno gaudio conſtituto, pars aduerſa confundetur, de qua & ſubditur. *Quia*
obſtructum eſt os loquentium iniqua. Quanta iniqua locuti ſunt Iudæi! Quanta
mala dixerunt Pagani, qui propter idola Christianos ſunt perſecuti! Cùm
putant quod poſſunt finiri Chriſtiani, creuerunt, & ipſi finiti ſunt. Obſtructū
eſt os eorum. Iam non audent loqui aduerſus Chriſtum. Quòd tamen in iu-
dicio perfectius adimplebitur, quando regem noſtrum regnare videbunt.
Sapien.5. Et Deum negare non poterunt, quando aſpicient ſanctos ſtare in magna
conſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerunt: quando eos quos aliquando
Luc.21. Sapien.5. habuerūt in deriſum, computari videbunt inter filios Dei. Tunc quippe ini-
quorum os obſtructum erit, quando iam quid dicere valeat, non habebit.
Studeamus ergo de luce vigilare ad Deum, atq; in hoc arido deſerto ſitire
fontem vitæ. Sit in ſancto deſiderio cor noſtrum. Laudent & benedicant
Deum labia noſtra, vita noſtra, opera noſtra. Sit pinguedo charitatis in cor-
de, hilaritas in actione. Memores ſimus Dei veſpere & manè: Sit gaudium
noſtrum in ipſo. Adhæreat illi anima noſtra toto deſiderio: caueamus ex-
emplum prauorum, qui pereunt: quatinus cum rege noſtro Ieſu Chriſto in
cæleſti regno gaudere & regnare poſſimus. Hæc eſt vtilitas pſalmi.

TITVLVS PSALMI LXIII.

TITVLVS pſalmi ſequentis eſt: In fine, pſalmus David. Iſte pſalmus conuenit David, id eſt, Chriſto, qui hic loquitur, dirigēs in finem. Chriſtus eſt materia, paſſus & glorificatus. Breuiter enim de paſſione ſua tangit & glorificatione. In prima parte deſcribit malitiam Iudæorum, & orat liberari ab eis. Et affirmat quòd liberabitur. In ſecunda (quæ incipit, Sagittæ paruulorum) ponit irriſionem ſtultitiæ eorum. Oſtendit in hoc pſalmo conſtantiam ſuam in paſſione: nos videlicet ſuo exemplo intendens inſtruere, qualiter inter inimicos nos debeamus habere, & qualiter orantes debemus in tribulationibus perſeuerare. Hoc videlicet attendentes, quia quanto fuerit aſperior & iniquior tribulatio noſtra, tanto in futuro maiorem habebimus profectum, illi verò maiorem defectum. Orat autem hic Chriſtus, ne cedat inimicis in paſſione, quamuis certiſſimè ſe ſciret nunquam deficere: ſed hoc facit ad inſtructionem fidelium, vt ſi ipſe qui præſcius erat futuri, orare voluit: multo magis qui incerti ſunt, ſedulè dent operam orationi. Sic itaque incipit.

PSALMVS LXIII.

EXAVDI Deus orationem meam cùm deprecor. Nunc te pater depre-
cor. Nunc exaudi orationem meam. Quòd autem ſe exaudiri
Chriſtus poſtulat, hoc non ſecundum diuinitatem, verùm ſecū-
dū humanitatē intelligi debet. Ea enim ex parte qua homo erat
infirmus atq; mortalis & paſſibilis erat. Hac igitur ex parte miſericordiam
petebat, qua miſericordia indigebat. Quæ autē iſta ſit oratio in ſequentibus
declaratur. Ait enim: *A timore inimici eripe animā meā.* Hoc orat in pſalmo ſer-
Matth.10. uus, quod in Euāgelio præcipit dominus. Nolite (inquit) timere eos qui oc-
cidūt corpus, animā autē nō poſſunt occidere. Oretur ergo, vt præſtet quod
iubet. Nec orat vt non occidatur, ſed vt occidentem non timeat, ne fortè ti-

mendo

mendo ſuccumbat. Nec hoc ideo poſtulat dominus Chriſtus, vt timore aliquo frangi valeat, ſed vt infirmantibus mēbris orandi formam atq; in paſſione conſtantiam tribuat. Et quòd de exaudirione ſecurus ſit, ex verbis ſequentibus oſtendit. Ait enim: *Protexiſti me à conuentu malignantium*, Id eſt, à collectione malè de me cogitantium, & etiam *à multitudine operantiū iniquitatem*, Id eſt, à multis qui illam ſingularem iniquitatē, videlicet crucifixionem in me operati ſunt. Protectus eſt enim protegente ſe Deo, protegente carnē ſuam ipſo filio. Quid enim potuerunt facere inimici? Occiderūt corpus, animam autem occidere non potuerunt. Parū erat domino martyres ſuos hortari verbo, niſi firmaret exemplo. Exaudi, inquit, & neceſſe eſt, vt exaudias. Quare? *Quia exacuerunt vt gladium linguas ſuas, intenderunt arcum rem amarā: vt ſagittēt in occultis immaculatū*. Sicut gladius acuitur, vt magis incīdat: ita ipſi acutiſſimè excogitabāt quid in eū peius dicere potuiſſent. Ipſum fuit acumē Iudęorū. Hoc pro magno quæſierunt, vt ſi occiderent, vt interfectores non apparerent. Ideo arcum intenderunt, id eſt, inſidias parauerunt. Simul pugnauerunt & gladio & arcu. Gladio linguæ, arcu deceptionis. Gladio cominus pugnatur. Qui ſagittam mittit, fallit, vt feriat. Et bene hunc arcum, hanc fraudem dicit rem amaram. Quid enim tam amarum, quàm occidere Chriſtum? Ad hoc ſcilicet intenderunt vt ſagittent immaculatum, id eſt, interficiant innocentē. Et hoc in occultis, id eſt, latenter. Ad hoc quæſierūt quomodo à diſcipulo traderetur, à iudice Romano dānaretur, ab ipſis Romanis crucifigeretur. Hoc fuit acumē linguæ, hoc arcus, hoc ſagittę. Sic per alios ſagittauerūt Chriſtū. Sic gladio proprię linguę occiderūt. Vnde & ſubditur. *Subitò ſagittabūt eum, & non timebunt: firmauerunt ſibi ſermonē nequā*. Subitò dicit, quaſi ex improuiſo. Tria autē ex hoc verſu cōmendantur ex peruerſitate Iudæorum. Primo crudelitas operis, vbi ait, Sagittabunt eum. Secundo peruerſitas mētis, vbi dicit: Et non timuerunt. Tertio pertinacia inſanæ locutionis, vbi ſubdit: Firmauerunt ſibi ſermonem nequam. Quę nobis verba inſinuant, quia in omnibus, id eſt, in verbo, opere, cogitatione corrupti erāt. O cor durū & impœnitēs! Traditus eſt ille iudici. Trepidat iudex, & nō trepidant qui iudici tradiderūt. Cōtremiſcit poteſtas, & nō cōtremiſcit immanitas. Vult ille lauare manus, & illi inquināt linguas ſuas. Sed quare? Firmauerūt ſibi ſermonē nequā, crucifige, crucifige. Verè vtiq; nequā: quo nequior nullus eſſe poteſt. Repetitio cōfirmatio eſt ſermonis maligni. Firmauerunt autē hoc, nō domino, ſed ſibi, id eſt, ad damnationē ſuam. Quomodo enim non ſibi, cùm dicant: Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros? Et quia qui peccat in abſcōſo, appetit peccare non in publico: rectè ſubditur: *Narrauerūt vt abſconderent laqueos*, Id eſt, qualiter abſcōſè Chriſtū caperent & occiderent, tradēdo eū per diſcipulū, iudicādo per principem Romanū, interficiēdo per milites eius. Talis fuit abſcōſio laqueorū, de quibus etiā *Dixerūt, Quis videbit eos?* Neq; enim hoc ab aliquo deprehendi poſſe putauerunt, ſed non profuit illis. Nam ſequitur. *Scrutati ſunt iniquitates.* quibus Chriſtum in ſermonibus redarguere poſſent, ſiue quia falſos teſtes ſuper eum conſtituerunt. Sed *defecerunt ſcrutantes ſcrutinia*, Id eſt, in ea ſubtili & frequenti inquiſitione nihil potuerunt proficere. Quod patenter oſtenditur, cùm ſubinfertur:

Matth. 26. Luc. 22.

Ioan. 18. & 19. Matth. 27. Luc. 23.

Matth. 27.

Matth. 26.

Ibidem.

Luc. 22.

Accedet homo ad cor altum: & exaltabitur Deus. Ad cor altum, id eſt, ad cor ſecretum, ad cor diuinum, non oſtendens quid noſſet, non oſtendens quid eſſet. Illi putantes hoc totum eſſe quod videbatur, occidunt hominem in corde alto. Et exaltabitur Deus in corde diuino. Vnde humiliatur, inde amplius exaltatur. Mortuus eſt enim Chriſtus, reſurrexit à mortuis, aſcendit in
Marc. 16. Matth. 28. cælum, miſit prædicatores ſuos in mundum. Creditus eſt Deus. Magnificatus eſt & exaltatur, non quòd quantum ad ſeipſum poſſit vnquam exaltari; ſed quantum ad eum apud quem maior de Deo cognitio habetur. Audi quomodo exaltatus ſit Deus, & hi qui perſequebantur, humiliati. *Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorum: infirmatæ ſunt contra eos linguæ eorum. Conturbati ſunt omnes qui videbant eos. Et timuit omnis homo.* Illi qui ſagittabant & non timebant, iam ſagittis paruulorum feriuntur, conturbatique pertimeſcunt. Et qui firmauerunt ſibi ſermonem nequam, iam contra eos linguæ eorum infirmatæ ſunt. Ceſſauerunt minæ atque blaſphemiæ. Cognouerunt ſua
Pſal. 76. ſcrutinia non valere, atque à tanto verborum ſtrepitu ſiluerunt. Talis eſt mutatio dexteræ excelſi. Non enim potentibus armis fortium pugnatorum, ſed humilibus ſagittis ſimplicium puerorum, tantos, tam feroces om-
1. Corint. 1. nipotens Deus proſtrauit hoſtes. Infirma enim mundi elegit Deus vt confundat fortia. Nam qui ſunt iſti paruuli, niſi quibus dictum eſt in Euange-
Matth. 18. lio: Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruulus iſte, non intrabitis
Marc. 10. in regnum cælorum? Conturbati ſunt ergo ad pœnitentiam omnes, id eſt, ex omni genere homines. Et timuit omnis homo, id eſt, omnis vtens ratione, ad intelligenda quæ facta erant. Timori domini ſe ſubdidit: *Annunciauerunt opera Dei.* Videlicet natiuitatem, paſsionem, reſurrectionem, humanitatem & diuinitatem, virtuteſque & miracula. *Et facta eius intellexerunt.* Factam videlicet eſſe noſtram per Deum redemptionem & ſalutem. Et ideo ſequitur: *Lætabitur iuſtus,* non in ſeipſo, non in mundo, ſed *in domino, & ſperabit in eo,* vitam æternam. *Et laudabuntur omnes recti corde,* Id eſt, laudabiles apparebunt omnes qui rectè credunt, & bene viuunt. Illi recti ſunt corde qui propria voluntate relicta voluntati penitus ſe ſubiiciunt diuinæ. Nos ergo Deum oremus vt det nobis conſtantiam, ne conuentum malignantium timeamus, non linguarum gladios, non deceptionum arcus. Accedamus ad Deum in corde humili, & ideo alto: vt in ipſo exaltari mereamur. Timeamus eum timore caſto, annuntiemus opera eius, quatinus per eum iuſtificati, in ipſo ſemper lætari valeamus. Hæc eſt pſalmi vtilitas.

TITVLVS PSALMI LXIIII.

TITVLVS ſequentis pſalmi hic eſt: In finem pſalmus David, Canticum Ieremiæ & Aggæi de verbo peregrinationis, quando incipiunt proficiſci.
Iere. 5. 50. & 52. Aggæi 1. & 2. *Captiuatus eſt populus Iſraël: Ex ciuitate Ieruſalem ductus eſt in ſeruitutem Babyloniæ. Prophetauit autem ſanctus Ieremias poſt ſeptuaginta annos redicturum populum de captiuitate, & inſtauraturum ciuitatem ipſam Ieruſalem, quam deuictam ab hoſtibus planxerat. Aggæus verò non prophetauit captiuitatem, ſed ſucceſſit*

Ieremiæ

Ieremiæ qui mortuus fuit dum eſſent Iudæi in captiuitate. Et ipſe Aggæus prophetauit reditum, & fuit in reditu: quia mortuo Nabuchodonoſor ſucceſsit alius rex, qui timens Deũ dimiſit populum Dei Sed quoniam (dicit Apoſtolus) hæc in figura contingebant illis, ſcripta autem ſunt propter nos, in quos finis ſeculorum obuenit: debemus & nos noſſe prius captiuitatem noſtram, deinde liberationem noſtram. Debemus noſſe Babyloniam in qua captiui ſumus, & Ieruſalem ad cuius reditum ſuſpiramus. Duas iſtas ciuitates faciunt duo amores. Ieruſalem facit amor Dei: Babyloniam facit amor ſeculi. Interroget ergo vnuſquiſque quid amet, & inueniet vnde ſit ciuis. Si ſe inuenerit ciuem Babyloniæ, extirpet cupiditatem, plantet charitatem Si ſe inuenerit ciuem Ieruſalem, toleret captiuitatem, ſperet libertatem Quidam tituli loco Aggæi ponunt Ezechiel, qui fuit in captiuitate Babyloniæ. Et vbi hic dicitur de verbo peregrinationis, quidam dicunt, Ex populo tranſmigrationis. Vbi etſi verba diſcrepant, ſententia non diſcordat. Sed iam expoſitionem tituli videamus. Pſalmus iſte conuenit Dauid prophetæ & aliis redeuntibus. Qui pſalmus eſt cãticum Ieremiæ & Aggæi. Quia exponit nobis illud, vnde exultauerunt Ieremias & Aggæus; ſiue Zacharias, ſiue Ezechiel, qui fuerunt ex populo tranſmigrationis Canticum, dico, habitum de verbo peregrinationis, id eſt, de reuelatione quæ facta eſt eis à Deo pro captiuorum peregrinatione: quando incipiebant proficiſci, id eſt, reuerti de Babylonia in Ieruſalem. Horum exultatio præfigurauit noſtram, quam habemus cùm ſpiritualiter proficiſci de hac peregrinatione incipimus. Et huic Babyloniæ non intendentes, Deum amare intendimus. Eſt enim conceptio amoris initium proficiſcendi. Incipit exire, qui incipit amare. Exeũtium pedes ſunt cordis affectus. Et ſi corpore adhuc permixti ſunt cum filiis Babyloniæ, deſiderio tamen ſancto diſcernuntur. Materia ſunt ipſi reuertentes, qui hic loquuntur. In prima parte Deum laude dignum prædicant. Orant, vt de captiuitate redeant, miſeriam ſuam denuntiant, Deum propitium eſſe, & beatum quem elegerit, narrant. Domum & habitationem & bona ipſius commendant. In ſecunda parte (vbi dicitur: Spes omnium finium terræ) agitur de potentia ſaluatoris, de virtute & gratia prædicatorum, de timore & mutatione conuerſorum, de dono ſancti ſpiritus, de multiplicatione fidelium, de fructu ipſorum. In tertia (vbi dicitur: Benedices coronæ anni) commendatur benedictio & beatitudo, quam ſanctis ſuis, vnicuique ſecundum merita ſua, Deus per gratiam ſuam daturus eſt in futuro. Prohis omnibus in fine, ſicut in capite, hymnum Deo canendum denuntiat. Vox Eccleſiæ ad Chriſtum. 1.Corint.10.

PSALMVS LXIIII.

TE decet hymnus Deus in Syon. O Deus qui noſter redemptor es, Te decet hymnus, non in Babylone, non in confuſione peccatorum: ſed in Syon, id eſt, in ſpeculatione virtutum. Non eſt enim ſpecioſa laus in ore peccatoris, ſed rectos decet laudatio. Cùm ceperit quiſque innouari, & mente ad cæleſtia erigi: tunc primùm decet vt Deum laudet. Et quia ſic Deum laudare debemus, vt noſipſos ei voueamus, incipientes hoc in nouitate vitæ, ſed complentes in æterna pace: rectè ſubditur: *Et tibi reddetur votum in Ieruſalem.* Id eſt, in viſione pacis. Hîc in iſta Syon, vbi videmus per ſpeculum & in ænigmate, nondum autem facie ad faciem, votum Deo incipimus agere: ſed illud non poſſumus ex toto adimplere, quamdiu in nobis eſt quod Apoſtolus dicit: Velle adiacet mihi, Eccleſ.15. Pſal.32. Rom.6. 1.Corint.13. Rom.7.

perficere autē bonum nō inuenio. Bona quippe opera noſtra tunc perficien
Galat. 5. tur, quando ita ſpiritui caro conſenſerit, vt aduerſus eum illa concupiſcere
non poſſit. Hoc volumus quotiens perfectionem iuſtitię deſideramus. Ideo
Rom. 7. dictum eſt: Velle adiacet mihi. Sed quia hoc in iſta corruptione nullare-
nus adimpletur, propterea mox ſubditur: Perficere autem bonum non in-
uenio. Eſt enim perfectio boni, vbi nulla eſt concupiſcentia mali: Tunc er-
go reddetur in illa cœleſti pace, quando iam nullum malum erit, ſed ſum-
mum bonum. Ibi erimus totum, id eſt, integri, non ſolùm anima ſed ca-
1. Corint. 15. ro ipſa in reſurrectione iuſtorum. Vincet pax, & finietur bellum: de-
ſtruetur mors, & vita erit in perpetuum: Tunc noſtrum deſiderium ad-
implebitur. Tunc fiet quod modò prophetatur. Et tibi reddetur vo-
tum in Ieruſalem. Ad hoc ſuſpirat Eccleſia: vnde & ſuppliciter orat, di-
cens: *Exaudi Deus orationem meam.* Vt in illa cœleſti Ieruſalem votum
meum perſoluam. Scio enim quia non ſolum animæ ſed *ad te omnis caro*
Rom. 14. *veniet.* Hîc apertè propheta reſurrectionem annuntiat. Vnde Apoſto-
2. Corint. 5. lus: Omnes (inquit) ſiue boni, ſiue mali, aſtabimus ante tribunal
Iſa. 45. Chriſti. Et alibi: Viuo ego dicit dominus, quoniam mihi curuabitur
omne genu, & confitebitur omnis lingua. Et ſubdit cauſam, quare ne-
ceſſe eſt vt exaudiatur, cùm ait: *Verba iniquorum*, Id eſt, diaboli & Euæ
Geneſ. 3. qui perſuaſerunt Adæ, *praualuerunt ſuper nos.* Quia nos in peccatum de-
merſerunt. *Et tamen tu* domine *propitiaberis impietatibus noſtris.* Condonan-
do eas. Primum peccatum per verbum factum eſt: & per verbum mala
multa quotidie fiunt. Hinc Apoſtolus, malum linguæ deſcribens ait:
Iaco. 3. Lingua inquietum malum, plena veneno mortifero. Et alibi dicitur:
Prouer. 29. In manibus linguæ vita & mors. Cauendum eſt igitur malum linguæ,
ne loquamur quod noceat, nec à verbis impiorum deprauemur. Et
1. Ioan. 2. ſi in hoc delinquimus, corrigamur. Aduocatum enim habemus apud
patrem Ieſum Chriſtum iuſtum. Et ipſe eſt propitiatio per peccatis no-
ſtris. Cuius propitiatione hominem electum & ſaluatum commen-
dat, cùm ſubiungit: *Beatus quem elegiſti*, Id eſt, de maſſa perditorum ſe-
gregaſti, conuertendo ad fidem. *Et aſſumpſiſti* ad dignitatem. Ideo bea-
tus, *quia habitabit in atriis tuis*, Id eſt, in cœleſti Ieruſalem, quam dicit atria
propter amplitudinem. In ſe Chriſtus aſſumpſit quendam beatum, & cùm
multos aſſumpſerit, non de pluribus dicitur, ſed de vno. Commendat ergo
vnitatem, quam aſſumpſit. Nam hæreſes & ſciſmata reprobauit. Qui autem
manent in cōpage Chriſti, & mēbra ſunt eius. Facit quodāmodo vnum virū,
Epheſ. 4. de quo dicit Apoſtolus. Donec occurramus omnes in agnitionē filij Dei, in
virū perfectum, in menſurā ætatis plenitudinis Chriſti. Et quia iſte vnus cō
ſiſtit ex pluribus, rurſus de ſingulari numero ad pluralem redit, cauſamq́ue
aliam beatitudinis oſtendit, dicens: *Replebimur in bonis domus tuæ.* Quæ ſunt
Iſa. 64. bona domus Dei? Mira & ineffabilia. Nam quod oculus nō vidit, nec auris
1. Corint. 2. audiuit, nec in cor hominis aſcēdit, præparauit Deus diligētibus ſe. Oportet
Matth. 5. igitur ea nunc eſurire, & ſitire, vt tantis poſtmodum bonis repleri merea-
mur. Ecce magna ſunt bona domus Dei, & beatū eſt bonis illius adimpleri.

Iam au

Iam audiamus quæ ſit hæc domus. *Sanctum eſt,* inquit, *templum tuum, mirabile in æquitate*. Sancta electorum Eccleſia domus dicitur: quia à Deo inhabitatur. Templum, quia ſanctificatur per Deum. Hinc Apoſtolus ait: Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Hoc ſanctum Dei templum dicitur mirabile, non in columnis, non in marmoribus, non in tectis deauratis, ſed in æquitate. Quæ eſt æquitas? Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris. Et quæ vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. In his duobus præceptis eſt æquitas atque iuſtitia. Quando hæc obſeruant iuſti viri, qui ſunt domus & templum Dei, mirabiles apparent in æquitate, in iuſtitia, in ſanctitate, in moribus, in actionibus, in virtutibus. Ad hanc ergo impetrandam æquitatem humiliter exorat dicens: *Exaudi nos Deus ſalutaris noſter.* Cũ dixit Deus, continuò adiunxit Salutaris, vt quem Deum diceret, apertiùs declararet. Salutaris enim propriè dicitur Ieſus Chriſtus, per cuius incarnationem ſaluati ſumus. Ipſe mediator Dei & hominum interpellat pro nobis, vt homo, & exaudit nos, vt Deus. In Deo eſt ſalus noſtra & ſpes noſtra. Non vnius anguli, non ſolùm Iudææ, non Orientis tantummodo aut Occidentis: ſed *Spes omnium finium terræ.* In illo enim ſperant etiam illi, qui in vltimis terræ partibus habitant. Nec tantùm hi ſperant in eo, qui in ſolida terra ſunt: ſed & illi qui in remotiſſimis inſulis conſiſtunt. Hoc eſt quod ſubdit: *Et in mari longè*. Quomodo autem tam longè ſit factus ſpes oſtenditur, cùm ſubinfertur: *Præparans montes in virtute tua*. Montes dicit Apoſtolos & prædicatores altitudine vitæ terrena omnia tranſcendentes. Quos Deus omnipotens præparauit, & præparat vocando, iuſtificando, gratia, doctrina & moribus informando. Et bene potes eos præparare, quia tu es accinctus potentia. Dominus ac redemptor noſter ſecundum humanitatem *Accinctus potentia* dictus eſt. Vnde illi Pſalmiſta alibi ait: Accingere gladio tuo ſuper femur tuum, potentiſſimè. Et iterum: Indutus eſt dominus fortitudinem & præcinxit ſe. In eo autem quòd Verbum eſt apud patrem, neque induitur fortitudine, neque accingitur potentia. Imo ipſe eſt fortitudo & virtus & ſapientia. Incarnatus ergo dominus quia diuinitate ſua vndique circundatur, vndique munitur, non immerito accinctus potentia perhibetur. Accinctus autem, tanquam paratus ad pugnam contra diabolum & mundum. Vnde protinus addit: *Qui conturbas profundum maris, ſonum fluctuum eius.* Fundus maris, eſt cor impiorum. Sicut enim à fundo vehementius omnia mouentur, & fundus continet omnia: ſic quicquid proceſſit per linguam, per manus ad perſecutionem Eccleſiæ de profundo proceſſit. Si enim non eſſet radix iniquitatis in corde, non illa omnia procederent aduerſus Chriſtum. Fundum conturbauit, fortè vt fundum exhauriret: Nam in malis quibuſdam exhauſit mare à fundo, & poſuit mare in deſertum. Dicit illud alius pſalmus: Qui conuertit mare in aridam. Omnes impij vt pagani qui crediderunt, mare erant: terra facti ſunt: ſalſis fluctibus primo ſteriles, poſtea iuſtitiæ fructu fœcundi. Conturbat ſonum fluctuum, quando minas diſſipat ſuperborum. Vel ſonum fluctuum conturbat, quando tumultus cogitationum in cordibus impiorum Deus excitat.

Marginal notes: 1.Corin. 3. & 6. — Luc. 6. — 1.Timot. 2. Rom. 8. — Ibidem. — Pſal. 44. — Pſal. 92. — Ioan. 1. — 1.Corin. 1. — 1.Ioan. 3. — Matth. 15. — Pſal. 65.

Aſcendunt in corde cogitationes, quando ſuas ad memoriam reducunt prauitates. Conturbatur mare, quia contremiſcit amaritudo pœnitentiæ: & quod in imo eſt, ad ſummum reducitur, quando malum quod in corde iacebat, ore confeſſionis aperitur. Quis hoc agit in corde peccatoris, niſi pia potentia redemptoris? De qua adhuc ſubditur: *Turbabuntur gentes, & timebunt qui habitant terminos, à ſignis tuis.* Ideo enim dominus & diſcipuli eius tanta ſigna & prodigia faciebant, vt cùm viderent gentes quæ fidem non habebant, turbarentur pro peccatis, & timerent Deum, & credentes ſalui fierent. Et quia in via Dei incipitur à timore, ſed in charitate conſummatur, rectè adhuc ſubiungitur: *Exitus matutini & veſperi delectabis.* Matutinum ſignificat proſperitatem, veſperum tribulationem: quia mane lætum eſt, tranſacta velut triſtitia noctis. Triſtes autem ſunt tenebræ, veſpere veniente. Delectat ergo Deus, id eſt, ſeruos ſuos delectate facit, exitus matutini & veſperi, id eſt, vt exeant de proſperitate & aduerſitate huius ſeculi. Non extolluntur proſperis, non franguntur aduerſis. Cuncta forti mente pertranſeunt, læti & alacres ad finem tendunt. Talis erat Paulus cùm diceret: Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto. Notãdus eſt autem ordo verborum, Prius ponitur perturbatio timoris, deinde delectatio amoris. Timor excludit vitia: charitas contemnit terrena. Magnificè ergo poſuit Delectabit exitus. Si enim non delectarre, non laboras exire. Delectare in domino, & faſtidio erit tibi mundus. Ad hoc autem quod præmiſſum eſt, Præparans mõtes in virtute tua, reſpicere videtur verſus iſte, qui ſubiungitur. *Viſitaſti terram & inebriaſti eam: multiplicaſti locupletare eam.* Miſiſti nubes tuas, vt pluerẽt prædicationem veritatis. Inebriata eſt terra, id eſt, repleta ſunt corda terrena cæleſti imbre ſapientiæ, ad proferendum multipliciter fructum vitæ. Omnipotens Deus terram viſitat, quotiens peccatorem per ſuam gratiam aſpirat. Inebriat verò, cùm tanto eius amore repletur, vt vita & moribus ad meliora immutetur. Solet enim per ebrietatem ſenſus bibentium mutari. Hinc eſt quod de electis alibi dicitur: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: quia tanto omnipotentis Dei amore repleti ſunt, vt mente mutata ſibimetipſis extranei eſſe videantur. Quædam enim quaſi ebrietas videtur, contemptis diuitiis paupertatem amare, ſeipſum contemptui habere, tribulationibus gaudere, mortem magis quàm vitam diligere, ad ea quę non apparent, totis deſideriis anhelare. Hoc modo inebriata terra non poteſt ſterilis eſſe. Multipliciter locupletatur à Deo ſpiritualibus donis. Hinc Paulus ait: Alij datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſciẽtiæ, alij genera linguarum, alij gratia curationũ. Et quibuſdã aliis enumeratis: Hæc (inquit) omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult. Et quia ſic ditat Deus terram ſuam, dicatur rectè: Multiplicaſti locupletare eam. Hunc autem multiformis gratiæ ſpiritum declarat, cùm ſubiungit: *Flumen Dei repletum eſt aquis.* Quid per Dei flumen intelligi debeat, ipſe dominus nobis inſinuat, vbi ait: Qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de ventre eius fluent aquę viuæ. Hoc (inquit Euangeliſta) dixit de ſpiritu quem accepturi erant credentes in eum. Et ſicut in vno flumine multæ aquæ conueniunt: ita in vno ſpiritu

Marc. 16. Prouer. 1. & 9. Phi. 1. Pſal. 35. 1. Corint. 12. Ioan. 7.

ritu multæ gratiarum diuiſiones conſiſtunt. Ideo dicitur Spiritus ſanctus flumen, quia cum impetu venit, atque à ſordibus peccatorum mundat mentem quam infundit. Ideo aqua, quia mentem potat, eamque ab æſtu deſideriorum carnalium refrigerat. Sed quia de potu audiuimus, nunc de cibo animæ quid ſubiungat, audiamus. *Paraſti cibum illorum quoniam ita eſt præparatio eius.* Quem cibum? Vtique de quo ipſe ait: Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. *Ioan.6.* Quomodo hunc cibum parauit nobis? Quia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. *Ioan.1.* Bene autem dicitur, Paraſti, quia multo ſtudio egit, & multo labore, quatinus electorum mentes de ſeipſo poſſet reficere. Vnde conuenienter ait: Quoniam ita, id eſt, per te eſt præparatio eius. Neque enim tantum cibum præparare potuiſſet aut Apoſtolus, aut propheta, aut angelus, niſi ſolummodo mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus. *1.Timot.2.* Eſt etiam ſcriptura ſacra cibus nobis paratus à domino, quo quotidie reficimur, ne deficiamus in huius peregrinationis deſerto. Vnde ſcriptum eſt: Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit ex ore Dei. *Deut.8.* *Matth.4.* Ecce paratus eſt cibus, ecce paratum eſt flumen: ſed hæc fragilis homo non valet ſuſcipere, niſi ſuperna bonitas dignetur adiuuare. Ideo exorat dicens: *Riuos eius inebrians, multiplica genimina eius.* Riuos eius fluminis Apoſtolos & doctores dicit, per quos Spiritus ſanctus ad audientium corda decurrit. Vnde ſcriptum eſt: Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus ſanctus qui loquitur in vobis. *Matth.10.* Hunc ſpiritum à patre de cælo miſſum quando Apoſtoli receperunt, tanta eius plenitudine imbuti ſunt, vt cùm linguis variis Dei magnalia loquerentur, à quibuſdam ebrij putarentur. *Act.2.* Et re vera erant ebrij, ſed ſpiritualiter, non carnaliter. Sed vnde prædicantes Deus inebriat, inde fideles multiplicat. Multiplica (inquit) genimina eius. Genimina dicuntur hi, qui ex aqua & Spiritu ſancto regenerantur. Et non dicit Genimina eorum, ſed eius: quia ſicut quidam inebriatus riuus ait: Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat: ſed qui incrementum dat Deus. *Ioan.3.* *1.Corint.3.* Et quia intra ſanctam Eccleſiam fructificat Deo non ſolùm exuberans ſapientia, ſed ipſa etiam tenuis & parua doctrina, rectè ſubditur: *In ſtillicidiis eius lætabitur germinans.* Paruulis & adhuc infirmis ſtillantur quædam de ſacramentis, quia non poſſunt capere plenitudinem veritatis. Audi quomodo ſtillat Paulus quibuſdam minus capacibus: Non potui (inquit) vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus, tanquam paruulis in Chriſto. *Ibidem.* In ſtillicidiis ergo germinans lætatur, quando is qui in fide nouiter exhortatus eſt, magna adhuc capere non poteſt: ſed tamen pauca quæ audit, gratanter ſuſcipit: atque eos quos præualet, fructus bonorum operum & virtutum proferre ſtudet. In hoc præſenti hæc beneficia quæ dicta ſunt, dabis: in futuro quid? ſequitur & dicit: *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ.* Id eſt, ſanctos tuos remunerabis, qui vt corona palmæ atque victoriæ circa te ſtabunt, & tibi victoriæ ſignum erunt. Vel aliter: Coronam vbi audis, gloria victoriæ deſignatur. Vince diabolum, & habebis coronam. Annus verò quia perfectum tempus eſt, ſpatium vitæ ſignificat æternæ.

Corona ergo anni eſt perfecta gloria,pertinens ad æternam vitam, quam daturus eſt Deus ſanctis ſuis poſt huius vitæ certamina:non ex meritis eorum, ſed ex benedictione & gratia ſua.Vnde & dicturus eſt:Venite benedicti patris mei,percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Et ideo poſuit benignitatis, vt gratia Dei commendetur, vt nemo de ſuis meritis glorietur.Hanc autem benedictionem coronæ,quam præmiſit,exequitur per partes,cùm ſubiungit: *Et campi tui replebuntur vbertate.Pingueſcent ſpecioſa deſerti:& exultatione colles accingentur.Induti ſunt arietes ouium, & valles abundabunt frumento.* Quid per campos, niſi fructificantes iuſtos? Quid per deſertum,niſi ſteriles peccatores voluit deſignare?Quoſdam iuſtos inſinuat quaſi campos eſſe Paulus, vbi ait: Dei agricultura eſtis. Attende quanta ſunt viſcera diuinæ miſericordiæ. Propter campos enim non deſerit deſertum. Propter iuſtos non reſpuit peccatores. Illos replebit vbertate,id eſt, æterna refectione,ſicut iam premiſſum eſt. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ. Iſtos pingueſcere faciet dulcedine gratiæ ſuæ, vt vbi abundauit peccatum,ſuperabundet gratia. Et notandum quòd non ait, Pingueſcet deſertum,ſed ſpecioſa deſerti: quia non totam maſſam peccatricem ſaluabit Deus, ſed eos tantùm qui à ſordibus exeunt vitiorum, & ſpecioſi fiunt fide,morum honeſtate,& decore virtutum. Vel per ſpecioſa deſerti Eccleſiæ gentium poſſunt figurari, quæ tunc pingueſcent, quando omnia perfectè habebunt. Erit enim Deus omnia in omnibus, nec ſancti ſpiritus dona diuidentur.Per colles autem accipi poſſunt ſancti martyres, qui campis, id eſt, iuſtis virtute præeminent paſſionis. Hi ſunt qui venerunt ex magna tribulatione. Ideo meritò accingentur, id eſt, ex omni parte, tam in anima quàm in corpore circundabuntur exultatione. Quaſi quoddam cingulum erit eis ſempiternum gaudium, vndique circundans eos, vndique continens,inſeparabiliter adhærens. Hinc quibuſdam dominus ait: Iterum videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis. Tunc quoque accingentur exultatione, quando circundati & repleti fuerint ipſa diuinitate. Tunc quoque induet dominus ſtola iocunditatis & veſte immortalitatis arietes ouium, id eſt, duces animarum. Vel induti erunt exultatione, quia ſimul cum grege ſuo gaudebunt in æterna pace. Quaſi quoddam indumentum illis exultatio erit, quando iam nulla pars moleſtiæ neque in anima neque in corpore remanebit. Abſterget enim Dominus omnem lachrymam ab oculis ſanctorum:& mors non erit amplius, neque luctus, neque clamor, ſed nec vllus dolor: quoniam priora tranſierunt. Et valles abundabunt frumento quia obedientes & humiles animæ cæleſti reficientur alimento.Ipſe dominus erit frumentum eorum. Ipſe eſt enim verus cibus animarum. Et ibi omnes non tam voce, quàm mente: non tam verborum ſtrepitu, quàm cordis affectu, in lætitia ineffabili *clamabunt*. Et eorum clamor non niſi laus Dei erit. Ideo ſubdit: *Etenim hymnum dicent*. Vnde alibi dicitur: Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te.Ergo incipiamus hîc hymnum dicere domi

no no-

Marginal notes: *Matth. 25.* — *1.Corint. 3.* — *Rom. 5.* — *Epheſ. 1.* — *Apoc. 7.* — *Ioan. 16.* — *Apoc. 21.* — *Ioan. 12. & 6.* — *Pſal. 83.*

no noſtro, quatinus perfectè illum laudare mereamur in futuro. Qui enim modò non incipit, nec poſtmodum laudabit.

TITVLVS PSALMI LXV.

HOC modo pſalmus qui ſequitur, intitulatur: In finem, Canticũ pſalmi reſurrectionis. In hoc pſalmo proponitur nobis cãticum, ad exultandum de noſtra reſurrectione, quam Deus omnibus in finem, id eſt in Chriſtum tendentibus operabitur. Quæ reſurrectio materia huius pſalmi eſt. In prima parte admonet omnes gentes, vt corde, voce & opere Deum terribilem laudent, prædicent, glorificent & adorent. In ſecunda parte (quæ incipit, Venite & videte) commendat Dei opera eſſe terribilia: vbi vocationem gentium, & reprobationem Iudæorum deſignat. In tertia parte (quæ incipit, Benedicite gentes) admonet, vt benedicant gentes Deum ſuum pro tot & tantis ſibi collatis beneficiis: tum quia animas à morte liberat, atque in bono perſeuerare facit, tum quia poſt tentationes & probationes multas, in æternum refrigerium perducit, vbi ſemper gaudeant: & vota ſua, quæ hîc inceperũt, Deo ſuo ibi perfectè ſoluant. In quarta parte (vbi dicitur, Venite, audite) proponit ſeipſum in exemplum, prædicans bona quæ animæ ſuæ fecit dominus. Et quia ad illum ore & corde clamauit ſine iniquitate, propterea exaudiuit Deus. In quo nos hortatur, vt ſimiliter faciamus: quatinus ab ipſo exaudiri atque eius miſericordiam conſequi mereamur. Hæc eſt intentio & vtilitas huius pſalmi. Vnde ſub voce primitiuæ Eccleſiæ, ſiue cuiuſlibet perfecti nunc dicitur. Roma. 8. Philip. 3.

PSALMVS LXV.

IVBILATE *Deo omnis terra*. Id eſt de omni terra gentes cõuerſæ iubilate Deo mentis exultatione. Videte quẽadmodum commendetur vniuerſitas Eccleſiæ toto orbe diffuſæ, cùm dicitur, Omnis terra. Sed quid eſt Iubilate? In voce erumpite gaudiorũ ſi non poteſtis verborũ. Nõ enim verbum iubilatur, ſed ſolus gaudentiũ ſonitus redditur, quaſi parturiẽtis & parientis cordis. Iubilate inquit, id eſt in voce rei lætitiam concipite, quæ verbis explicari non poſſit. *Pſalmum dicite nomini eius: date gloriam laudi eius.* Pſallere eſt organum etiam aſſumere, quod pſalterium dicitur, & pulſu atque opere manuũ vocibus concordare. Si ergo iubilatis quod Deus audiat, pſallite etiam quod homines videant & audiant: ſed non nomini veſtro. Cauete enim facere iuſtitiam veſtram coram hominibus, vt videamini ab eis. Quid eſt pſalmũ dicite? Exponit nobis Euangelium, vbi ait: Luceat lux veſtra coram hominibus. Quod autẽ hîc ſubditur, Date gloriã laudi eius. Hoc ibi manifeſtius declaratur, cùm ſubinfertur: Vt videntes opera veſtra bona, glorificent patrem veſtrum, qui in cælis eſt. Ille laudi Dei gloriam dat, cuius bona vita cum recta prædicatione concordat. Nomini domini pſallit, cùm in bono opere quod agit, non ſuam, ſed domini laudem requirit. Pſallite ergo nomini eius, non veſtro. Vos pſallite, ille laudetur. Vos bene viuite, ille glorificetur. Totam intentionem noſtram in laudem Dei mittit. Nihil nobis vnde laudetur, reliquit. Non vult Deus vt gloriemur in nobis, ne ſit gloria vana: ſed vult vt gloriemur in nobis, vt ſit gloria ſana. Vnde & ſubdi-

Matt. 6. Matth. 5. Ibidem. Iere. 9. 2. Cor. 10.

tur: *Dicite Deo, Quàm terribilia ſunt opera tua domine!* Vnde terribilia? Quia
Roma.11. cæcitas exparte in Iſrael facta eſt, vt plenitudo gentium intraret. Magis ergo terreamini, quia videtis ramos naturales amputari. Iudæi enim qui per Patriarchas venerunt, de carne Abrahæ nati ſunt. Et quid ait Apoſto-
Roma.11. lus? Sed dicis, Fracti ſunt rami, vt ego inſerar. Bene. Propter incredulitatem fracti ſunt: tu autem (inquit) fide ſtas. Noli altum ſapere, ſed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, neque tibi parcet. Attendendo ergo ramos fractos & te inſertum, noli extolli ſuper ramos fractos, ſed magis. Dicite Deo, Quàm terribilia ſunt opera tua domine. Time illum in terribilibus operibus ſuis, & noli ſuperbire, quia te in altum vocauit: ne tibi non parcat, qui ramos naturales abſcidit. Quorum abſciſio demonſtratur, cùm ſubditur: *In multitudine virtutis tuæ.* Id eſt in multis virtutibus & miraculis. *Mentientur tibi inimici tui.* Id eſt Iudæi, qui prærogatiuè dicendi ſunt inimici. Et ex hoc magis digni reprobatione fuerunt, quia inter tot virtutes & miracula cùm credere debuiſſent, increduli remanſerunt. Mentiti ſunt autem, fal-
Matth.28. ſum teſtimonium de Chriſto dicentes: corpus eius de ſepulchro furatum affirmantes: reſurrectionem negantes. Et valde notandum eſt, quòd cùm diceret, Mentientur, continuò addidit Tibi, id eſt ad profectum tuum. Mendacium enim Iudæorum ad commendandam multam potentiam tuam valebat. Quare ſolent inimici noſtri mentiri? Vt potentiam cuiuſque minuant,
Mar.15.& 16. de quo mentiuntur. Tibi inquit, contrà accidit. Nam minus appareret potentia tua, ſi tibi illi non mentirentur. Mentiti ſunt illi, & occiſus eſt Chriſtus: reſurrexit à mortuis, & vbique eſt prædicatus. Creuit potẽtia eius in terra, & impletum eſt quod ſubditur: *Omnis terra adoret te Deus, & pſallat tibi: pſalmum dicat nomini tuo.* Id eſt omnis generis homo habitans in terra, te qui verus Deus es, adorando colat. Adorare enim ad diuinam propriè pertinet culturam: in quo etiam fides commendatur. Sed quia eadem fides ſine ope-
Iacob 2. ribus mortua eſt, rectè ſubditur: Et pſallat tibi, id eſt bene operetur ad honorem tuum. Pſalmum dicat, id eſt bonam operationem prædicet: & hoc non ſibi, ſed nomini tuo, hoc eſt ad laudem & gloriam nominis tui. Tunc quippe vtiliter Deum adoramus, quando culturæ fidei bonũ opus, in quo Deus honoretur, adiungimus, atque alios nobiſcum quos poſſumus, ad ſeruitutem Dei verbo & exemplo trahimus. Quod videtur hîc facere, cùm protinus adiungit: *Venite & videte opera Dei.* O gentes, ô vltimæ nationes, relinquite Iudæos mentientes. Venite confitentes: accedite paſſibus mentis, affectibus amotis. Venite ad dominum, properate ad fidem, currite ad Eccleſiam. Videte, id eſt credite & intelligite opera quæ fecit dominus, qui eſt *Terribilis in conſiliis ſuper filios hominum.* Machinati ſunt filij hominum conſilium ad
Ioan.11. crucifigendum Chriſtum. Crucifixus excæcauit concifigentes. Vos machinati eſtis conſilia perdendi, ille excæcandi & ſaluandi: excæcandi ſuperbos ſaluandi humiles. Ad hoc autem ſuperbos ipſos excæcauit, vt cæcati humiliarentur, humiliati confiterentur, confeſſi illuminarentur. Terribilis ergo in conſiliis ſuper filios hominum. Et verè terribilis. Ecce enim

cæci

cæcitas ex parte in Iſrael facta eſt. Ecce Iudæi ex quibus natus eſt Chriſtus, foris ſunt. Ecce gentes, quæ contra Iudæam erant, in Chriſto intus ſunt. *Matt.1.* Propterea quid fecit terrore conſilij ſui? ſequitur & dicit: *Qui conuertit mare in aridam*. Mare erat mundus, Amarus falſitate, turbulentus tempeſtate, ſæuiens fluctibus perſecutionum. Mare erat, in aridam conuerſus eſt. Modò ſitit aquam dulcem mundus, qui ſalſa plenus erat. Vnde dicit alibi. Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi. Illi ipſi qui in aridam ſunt conuerſi, *Pſal. 142.* cùm eſſent anteà amari, *In flumine pertranſibunt pede*. Flumen eſt omnis mortalitas ſeculi. More enim fluminis alia venit & tranſit, alia tranſitura ſuccedit. Quid in terra naſcitur, & manet? Omnis qui natus eſt, cedat oportet naſcituro. Ergo omnis iſte ordo rerum labentium quaſi fluuius eſt. In *Sapien.5.* iſtum fluuium ſi ſe mittit anima cupida, perit. Quomodo ergo tranſiet delectationes rerum periturarum? Credat in Chriſtum, & illo duce in flumine pertranſibit pede. Quid eſt pede tranſire? Facilè tranſire. Non quærit equum, vt tranſeat. Non eget igitur ſuperbia ad tranſeundum flumen. Humilis tranſit, & citius tranſit. Hoc etiam iuxta literam & in veteri populo dominus fecit: ſed ſicut Apoſtolus dicit, omnia in figura contingebant *1.Cor.10.* illis. Et notandum quòd non ait Tranſibunt, ſed Pertranſibunt. In flumine enim pede tranſire, eſt in hac mortalitate humiliter & ſimpliciter viuendo ad cæleſtia feſtinare. Pertranſite verò, eſt curſum rectè viuendi bene moriendo finire. Pertranſibat quoque Paulus, cùm diceret: Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. De cætero *2.Timo.4.* repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi dominus in illa die iuſtus iudex. Vnde nunc aptè ſubditur: *Ibi lætabimur in ipſo*. Hîc enim ſuper flumina Babyloniæ ſedemus & ploramus, & ſunt nobis lachrymæ *Pſal.136.* *Pſal.41.* panis, dum dicitur quotidie, Vbi eſt Deus tuus? Ibi verò flumine iam tranſacto, finita mortalitate, recepta incorruptione: ibi lætabimur in ipſo, *1.Cor.15.* *1.Ioan.3.* id eſt, in Deo noſtro. Tunc erit vera & perfecta noſtra lætitia, quando ſimiles ei erimus, & videbimus eum ſicuti eſt. *Qui dominatur* omnibus: & hoc *in virtute ſua*, id eſt propria, *in æternum*. quod verè omnipotentia eſt, & ad ſolum pertinet Deum. Quia qui dominantur in hoc mundo, neque in virtute ſua, ſed Dei, neque in æternum, ſed temporaliter dominantur. *Roma.13.* Si enim æterna eſſet virtus noſtra, non lapſi eſſemus in peccatum, nec pœnalem meruiſſemus mortem. Per nos ergo infirmati, ſed per eum fortes facti, qui dominatur in virtute ſua in æternum: erimus participes virtutis eius per ipſum. Quod non noſtris meritis, ſed miſericordia eius actū oſtenditur, cùm ſubinferrut: *Oculi eius ſuper gentes reſpiciunt*. Quod enim gentilitas credidit, diuinæ miſericordiæ reſpectus egit, quæ cùm eligitur, Iudæa reprobatur. Vnde & ſubdit: *Qui exaſperant non exaltentur in ſemetipſis*. Exaſperitas Iudæorum fuit ipſa infidelitas, fuit ſuperbia, ira quoque & inuidia: fuerunt praui mores, & verba increpationis & blaſphemiæ aduerſus Chriſtum & Eccleſiam. Qui quoniam *Matth.23.* in ſemetipſis elati fuerunt, non exaltari, ſed duci à domino meruerunt.

Quaſi

Quaſi maledixiſſe videtur,cùm ait,Non exaltentur.Imo exaltentur,ſed non
Luc.18. in ſemetipſis,humilientur in ſeipſis,exaltentur in Deo.Quoniam qui ſe hu
miliat,exaltabitur. & qui ſe exaltat, humiliabitur. Cognitis iſtis operibus
atque acceptis tantis beneficiis admonet ad Deũ benedicendum,& dicit: *Be
nedicite gentes Deum noſtrum.* Iam venit ſemen Abrahæ,in quo benedicentur
Geneſ.22. omnes gentes.Benedicite ergo in quo benedicemini. Nam qui ei benedixe
rit,erit & ille benedictus.Neq; enim ideo iubemur benedicere Deũ, vt no-
Pſal.15. ſtra benedictio quicquã conferat Deo,qui bonorũ noſtrorũ nõ indiget:ſed
ideo benedicere præcipimur,vt ex affectu benedicẽdi gratiã eius quem be-
nedicimus,mereamur:& ſic ipſa benedictio in nos retorqueatur. Pertinet
quoq; ad religionem noſtram & fidei culturã toto corde,toto affectu Deũ
noſtrum benedicere,prædicare,laudare.Ideo adhuc ſubdit: *Et auditam facite
vocem laudis eius.* Non ſolùm apud voſipſos ipſum laudate, ſed etiam vocem
laudis eius aliis auditam facite & prædicate.Sic benedicite Deum in vobis,
vt & aliis prædicando annuntietis. Ipſe eſt enim *qui poſuit animam meam ad
vitam.* Deus ad vitam animas noſtras poſuit, quia à morte redemptas per
fidem viuificauit.Mors in nobis,vita in Deo. Quomodo quibuſdam creden
tibus ait apoſtolus:Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino.
Eph.5. Sed quid deinde opus eſt,niſi vt perſeueremus vſque in finem? & hoc ipſe
Mat.24. dedit,de quo conſequenter ait: *Qui non dedit in commotionem pedes meos.* Qui
poſuit animam meam ad vitam,ipſe regit pedes meos,ne nutent,ne à bono
cepto boni moueantur affectus. Quare dicis,Quia nõ dedit in motũ pedes
tuos? Multa enim(inquit)paſſi ſumus. *Quoniam probaſti nos Deus.* Id eſt nobis
ipſis & aliis probatos oſtendiſti. *Igne nos examinaſti,ſicut examinatur argentum.*
Vel materiali igne,ſicut Laurentium:vel igne,id eſt quacunque tribulatio-
ne non cremaſti nos,ſicut fœnum:ſed purgaſti,ſicut argentum. Adhiben-
do nobis ignem,non in cinerem conuertiſti:ſed ſordes abſtuliſti. Probat
dominus ſanctos ſuos,& tribulationum igne examinat:vt ab omni terrena
ſorde & carnis delectatione mundentur. Carnis autem oblectamina mul-
tùm in aduerſis deficiunt. Et exponit per partes ipſas examinationes; cùm
ſubiungit: *Induxiſti nos in laqueum,poſuiſti tribulationes in dorſo noſtro:impoſuiſti ho-
mines ſuper capita noſtra.* Laqueum dicit vincula, carceres, ſiue quaſlibet
tentationes. Non autem intelligendum eſt, vt inducat quenquam Deus
Iacob.1. in laqueum (quia ipſe eſt intentator malorum)ſed quaſi inducit, cùm indu
Matt.6. ci permittit. Vnde in oratione dicimus: Et ne nos inducas in tentatio-
nem,id eſt ne nos induci permittas.Vtrum autem ſuper ſanctorum dorſum
2.Cor.11. tribulationes imponantur,Paulum interroga.Nõ enim quinquies quadra-
genas vnam minus ſe à Iudæis accepiſſe celabit. Homines autem ſuper eo-
rum capita impoſiti erant,qui eis dominabantur,in tantùm vt capitales poſ
ſent dare ſententias. Hæc autem omnia paſſa eſt Eccleſia variis & di-
uerſis perſecutionibus. Hoc & ſingillatim etiam modò patitur. Non enim
quiſquam eſt,qui ſe in hac vita ab his tẽtationibus poſſit dicere immunem.
Ergo imponuntur & homines ſuper capita noſtra. Toleramus quos nolu-
mus.Patimur ſuperiores aliquãdo,quos nouimus peiores.Erecti enim malè
ſuperbi

ſuperbi eramus. Malè erecti, curuati ſumus, vt curuati bene erigeremur. Et bonum eſt vt conſideremus nos peccatores eſſe, & ſic toleremus impoſitos ſuper capita noſtra: vt & nos confiteamur Deo, quia dignè patimur. Quid enim indignè pateris, quod fecit qui iuſtus eſt? *Poſuiſti tribulationes in dorſo noſtro: Impoſuiſti homines ſuper capita noſtra*. Sæuire videtur Deus, cùm iſta facit. Ne metuas, pater eſt. Nunquam ſic ſæuit, vt perdat. Quando malè viuis, ſi parcit, plus iraſcitur. Omnino iſtæ tribulationes flagella ſunt corrigentis, ne ſit ſententia punientis. Vnde & ſubditur: *Tranſiuimus per ignem & aquam: & eduxiſti nos in refrigerium*. Ignis & aqua vtrũque periculoſum in hac vita. Certè videtur aqua ignem extinguere, & ignis videtur aquam ſiccare. Iſtæ ipſæ tentationes ſunt, quibus abundat hæc vita. Ignis vrit, aqua corrũpit. Vtrunque metuendum eſt, & vſtio tribulationis, & aqua corruptionis. Quando ſunt res anguſtæ & aliqua quæ infœlicitas dicitur in hoc mundo, quaſi ignis eſt. Quando res ſunt proſperæ & abundantia ſecularis circunfluit, quaſi aqua eſt. Vide ne te ignis exurat, ne te aqua corrumpat. Firmus eſto aduerſus ignem, coqui te oportet: tanquam vas factum mitteris in fornacem, vt ſit meruit quod formatum eſt. Vas ergo igne firmatũ aquam non timet. Vas ergo ſi ſolidatum igne non fuerit, tanquam lutum aqua ſoluetur. Prima igitur vice ignis. Poſteà ablato timore metuendum eſt ne fœlicitas corrumpat. Cùm autem te ignis crepare non fecerit, & in aquam non mergéris, ſed enatau eris per diſciplinam tranſiens ad requiem, & tranſiens per ignem & aquam, educeris in refrigerium ſempiternum. Eduxiſti (inquit) id eſt educes: præteritum enim poſuit pro futuro. Spiritus enim prophetiæ ſic nouit futura vt præterita. Deinde tranſactis tribulationibus quid fiet? ſequitur. *Introibo in domum tuam* non manu factam, id eſt cæleſtem. *In holocauſtis*, Id eſt omni corruptibilitate conſumpta. Tunc enim fiet perfectè holocauſtum, quando corruptibile hoc induerit incorruptionẽ, & mortale hoc induetur immortalitate. Tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in victoria. Victoria quaſi ignis diuinus eſt, cũ abſorbet mortẽ noſtrã. Totum meum conſumat ignis tuus. Nihil mei remaneat mihi: totum ſit tibi. Tale holocauſtum offeret Chriſti corpus, id eſt Eccleſia quæ hîc loquitur. Holocauſtum autem totum incenſum dicitur, quando totum ardet atque igne diuino totum abſumitur. Non remanebit aliquid mortale in carne, neq; aliquid culpabile in ſpiritu. In illa domo *Reddam tibi vota mea, quæ diſtinxerunt labia mea*. Id eſt, præ omnibus aliis elegerunt, meipſum ſcilicet, quod votum præfertur omnibus. Diſtinctio quoque in votis eſt, vt te accuſes, & illum laudes. Te intelligas creaturam, illum creatorem: te tenebras, illum illuminatorem. Quicquid hîc diſtinguimus labiis, in promiſſione, vel ordinatione, vel voto, quando in domum illam intrabimus, totum domino Deo noſtro perſoluemus. Vel vota labiis diſtinguere, eſt ea quæ Deo offeruntur, mente & ratione diſcernere. Vnde ſcriptum eſt: Si rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccaſti. Qui bonum opus offert Deo, rectè quidem offert, ſed rectè non diuidit: ſi inde mundi gloriam, aut lucrum aliquod præter Deum requirit. Sancta ergo Eccleſia interioribus labiis vota ſua diſtinguit, quia

1.Cor.15. Oſee.13. 1.Cor.12.

vota

vota quæ offert Deo,ab omni laude humana & terreno commodo diſiungit.Nec ſolùm vota voui in proſperis:ſed & confeſſionem tenui in aduerſis. Vnde & ſubdit: *Et locutum eſt os meum in tribulatione mea.* Sancti enim martyres confitebantur Chriſtum in tormentis. Chriſti (inquiunt) ſerui ſumus:
Roma.10. Chriſti fidem tenemus:pro Chriſto mori deſideramus.Hinc Paulus ait:Corde creditur ad iuſtitiam,ore autem fit confeſſio ad ſalutem. Corde ergo tenenda eſt fides:ore propalanda eſt veritas.Deinde oſtẽdit quomodo in domum Dei introeat in holocauſtis:& ipſa holocauſta exponit, dicens: *Holocauſta medullata offeram tibi cum incenſo arietum.* Quid eſt medullata? Pinguia, ſuauia,plena charitate & dulcedine.Meipſum tibi offeram, pingue ſacrificium,cum incenſo arietum,id eſt cum incenſa & conſumpta omni altitudine & rigore ſuperbiæ.In medullis meis erit quod te diligo.Nihil enim interius medullis noſtris.Oſſa interiora ſunt carne,medullę interiores ſunt ipſis oſſibus.Quiſquis ergo in ſuperficie colit Deum,magis placere vult hominibus.Aliud autem intus ſentiens nõ offert holocauſta medullata. Cuius autem medullam inſpicit,ipſum totum accipit. Totum corpus Chriſti loquitur hoc.Eſt quod offert Deo,ſcilicet incenſum arietum. Arietes ſunt duces
Acto.8. Eccleſiæ.Incenſum eſt oratio ſanctorum. Maximè autem arietes orant pro gregibus.Et bene per incenſum oratio accipitur,quia ibi electorum cor diuino igne accenditur.Et ſicut incenſi fumus ſuauiter redolet hominibus,ſic orationis deuotio ſuauiter flagrat Deo. *Offeram tibi boues cum hircis.* Boues inuenimus triturantes,& ipſi offeruntur Deo.Apoſtolus de annũtiatoribus E-
1. Cor.9. uangelij dixit intelligendum quod ſcriptum eſt: Boui trituranti os non in-
Deut 25. frænabis.Ergo magni illi arietes,magni illi boues. Quid illi qui fortè conſcij ſunt aliquorum peccatorum? Nunquid ipſi remanebunt, & ad holocauſtum non pertinebunt? Ideo ne ipſi timeant,addidit & hircos. Hirci per ſe
Luc.16. non ſaluantur, adiuncti bubus accipiuntur. Fecerunt ſibi amicos de mam-
Matth. 25. mona iniquitatis,vt & ipſi recipiant eos in æterna tabernacula. Ergo tales
Dan.4. hirci ad ſiniſtram non erunt,quoniam eleemoſynis peccata ſua redemerũt. Poſſunt ergo per boues figurari electorum virtutes, quibus duritia mentis exaratur,vt habilis ad ferẽdos fructus ſpirituales habeatur.Boues ergo Deo offerunt,qui virtutes quas habent gratiæ ipſius humiliter aſcribunt. Hircos quoque offerre,eſt immundos & laſciuos motus animi domino ſuppliciter confiteri.Hircos Deo offerimus,quando in nobis omnem luxuriam & petulantiam immolamus.Rurſus ad alia beneficia intelligẽda gentes inuitat, dicens: *Venite,* paſſibus mentis: *audite*, auribus cordis, *& narrabo (omnes qui timetis Deum.)* Si Deum non timetis,non narrabo.Non eſt quibus narretur, vbi timor Dei non eſt.Dei timor aperiet aures,vt ſit quà intret quod narraturus ſum.Scilicet *quanta* beneficia,præter illa quæ dicta ſunt, *fecit animæ meæ,* ſi vultis & veſtræ. Dedit enim vt ad eum clamarem,& clamando in corde exultarem,&c.Et hoc eſt quod dicit: *Ad ipſum ore meo clamaui,& exultaui ſub lingua mea.* Hoc ipſum factum dicit animæ ſuæ,vt ad Deum ore ſuo clamaret.Prius enim Eccleſia de gentibus lapides adorabat atque ad ſimulachra muta clamabat.Iam imago Dei conuerſa eſt ad creatorem ſuum. Et qui dicebat

cebat lapidi: Pater meus es tu: nunc dicit Deo: Pater noſter qui es in cælis. *Matth.6.*
Ore meo (inquit) clamaui, non ore alieno. Nam quando ad lapides clamabant, ore alieno clamabant. Quando ad Deum clamaui, quod ipſe inſpirauit, ad ipſum ore meo clamaui. Sub lingua verò exultare, eſt ex clamore vocis gaudium in corde concipere. Ipſe eſt verus clamor ad Deum, ſcilicet affectus cordis. Ipſum publicè prædicaui: ipſum in ſecreto confeſſus ſum. Parum eſt exultare Deum lingua, ſed & ſub lingua: vt quod certus loqueris, tacitus hoc cogites. Ille clamat exultanter ſub lingua, quem non remordet conſcientia. Cuius autem conſcientia peccatrix eſt, eius quoque oratio inutilis eſt. Quod manifeſtè declaratur, cùm ſubditur: *Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet dominus.* *Ioan.9.* Quaſi aſpicitur in corde iniquitas, quãdo ea mentis oculis placet, quando delectat, quando eam ipſa ratio approbat & amat. Ea enim quæ diligimus, libenter aſpicere ſolemus. Sed quia (ſicut ſcriptum *Tit.1.*
eſt) immundis & peccatoribus nihil eſt mundum: quicquid ab immundo corde deriuatur, ſiue ſit oratio, ſiue prædicatio, ſiue operatio, totũ à Deo immundum & infructuoſum reputatur. Ergo non exaudiet Deus precem, cuius ex iniquitate corruptam conſpicit mentem. Noli igitur illam in corde tuo aſpicere, id eſt intra te diligere. Quicquid læsũ promiſerit, vt alliciat ad peccandum: quicquid triſte minata fuerit, vt impellat ad malefaciendum, deſpici dignum eſt, vt calcetur: non conſpici, vt acceptetur. *Propterea exaudiuit Deus, & attendit voci deprecationis meæ.* Quid eſt propterea? Quia iniquitatem non aſpexi in corde meo. Hinc Apoſtolus ait: Si cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus, quia quicquid poſtulauerimus, accipiemus. *1.Ioan.3.* Et hoc non ex noſtris meritis, ſed ex gratia ipſius. Propterea hoc ſubiunxit: *Benedictus Deus qui non amouit orationem meam, & miſericordiã ſuam à me.* Sic enim peruenit ad reſurrectionem iſte qui loquitur, vbi iam & nos ſpe ſumus, & vox noſtra iſta eſt. Quandiu ergo hîc ſumus, hoc oramus Deum, vt non amoueat à nobis orationem noſtram, & miſericordiam ſuam, id eſt vt perſeueranter oremus nos, & perſeueranter miſereatur ipſe. Multi tamẽ langueſcunt in orando, & cùm in nouitate ſuæ cõuerſionis feruentes ſint, poſtea frigidè & negligenter ſecuri fiunt. Pigreſcit animus, interrumpitur oratio. Dormis tu, vigilat hoſtis, tentationes excreſcunt. Propterea præcepit dominus, quia oportet ſemper orare, & nunquam deficere. *Luc.18.* Ergo non deficiamus in orando, ſecuri de promiſſione: quia ſi differt, non aufert. Et pio affectu dicamus: Benedictus Deus qui non amouit orationem meam, & miſericordiam ſuam à me. Cùm videris non à te amotam orationem tuam, ſecurus eſto quia non à te amota miſericordia ipſius.

TITVLVS PSALMI LXVI.

TITVLVS ſequentis pſalmi eſt: In finem, in hymnis pſalmus cantici Dauid. Pſalmus iſte conuenit Dauid prophetæ, ſiue cuilibet fideli: qui ideo dicitur pſalmus, quia admonet ad confeſſionem. Et dicitur canticum, quia nobis propoſuit maximam exultationem de illuminatione vtriuſque populi, ſcilicet Iudæorum & gentium, quæ futura erat per Chriſtũ. Pſalmus dico, habitus in hym-

nis, id eſt in laudibus Dei: vel in hymnis, id eſt inter illos qui per excellentiam vocantur hymni. Intellexit enim propheta Deum eſſe laudandum de illuminatione quam daturus erat mundo: de qua omnes debemus eum ſummo ſtudio laudare. Hoc enim intendit admonere pſalmus, qui nos dirigit in finem, id eſt Chriſtum. Materia eſt Chriſtus illuminator. In prima parte precatur illuminationem. In ſecunda parte (quæ incipit, Confiteantur tibi populi Deus) hortatur ad vtranque confeßionem, id eſt peccati & laudis. Et ponit cauſam Deum iudicem æquum. In tertia parte, quæ repetit eundem verſum, admonet ad eandem confeßionem: ſed alia de cauſa, ſcilicet quia terra prius ſterilis, modò in aduentu filij dedit fructum ſuum. Et quia vidit eſſe omnia bona ex miſericordia Dei, antequam dicat de illuminatione, miſericordiam precatur dicens.

PSALMVS LXVI.

D*EVS miſereatur noſtri.* Dimittendo peccata. *Et benedicat nobis*, id eſt multiplicet nos & numero & virtute: hoc videlicet ordine, vt *illuminet vultum ſuum ſuper nos.* Id eſt, in ſuperiori parte noſtri, in mente noſtra ſplendere faciat filium ſuum, ſapientiam ſuam, qui eſt vultus & imago eius. Per filium enim repræſentatur pater, ſicut ipſe
Ioan. 14. ait: Qui videt me, videt & patrem. Deinde ſubiungit quod præmiſerat. *Et miſereatur noſtri.* Vtrunque eſt enim nobis neceſſarium, & vtrunque legimus
Pſal. 58. ſcriptum. Et miſericordia eius præueniet me. Et miſericordia eius ſubſeque
Pſal. 22. tur me. Prima ergo miſericordia eſt de remiſſione peccatorum, de multitudine virtutum, de illuminatione ſapientiæ. Secunda miſericordia eſt vel bona quæ largitur Deus, vt iam in nobis conſeruare dignetur. Vtrunque hortantur pſalmi, vt nos benedicat Deus, & vt nos benedicamus Deum. Cùm benedicit nos Deus, nos creſcimus. Et cùm benedicimus Deum, nos creſcimus. Vtrunque nobis prodeſt. Prior eſt in nobis benedictio domini, & conſequens eſt, vt & nos benedicamus dominum. Illa pluuia, iſte fructus eſt: illuminet (inquit) vultum ſuum ſuper nos: lumē ſuum nobis impreſſum, per nos obſcuratum, & ferè extinctum eſt per peccatum. Ipſe ergo peccatum tollat & illuminet. Mittat radium ſapientiæ ſuæ. Tenebras noſtras expellat, vt in nobis imago eius fulgeat. Quare conuertit ſe ad Dei familiarem locutionem, & dicit: *Vt cognoſcamus in terra viam tuam.* In qua terra? *In omnibus genti-*
Ioan. 14. *bus.* Quam viam? *Salutare tuum,* id eſt filium tuum, quo ſaluemur. Ipſe enim ait: Ego ſum via, veritas & vita. Ad hoc ergo miſerere, ad hoc illumina, vt viam cognoſcamus, per quam ad te pertingere valeamus. Attende quomodo factus eſt nobis Chriſtus via. Euangeliſta dicat. Verbum caro factum eſt,
Ioan. 1. & habitauit in nobis. In eo ergo quòd Deus factus eſt homo, data eſt nobis fiducia, vt homo poſſit fieri Deus. Et quia noſtram carnem fecit immortalem, dedit nobis certitudinem mortalem poſſe pertingere ad immortalita-
Phil. 3. tem. Hæc eſt via, quam oſtendit nobis Deus in terra, qua gradiamur ad
1. Theſſ. 4. cæleſtia. Et hæc eſt fides noſtra. *Confiteantur* ergo *tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes.* Quia cognouerunt viam tuam. Confiteantur iam peccata ſua. Confiteantur & laudem tuam. Et non vnus populus tantùm, ſed populi om

li omnes:quia ad gratiam inuitantur omnes. Prius ſe accuſent:prius ſe condemnẽt, vt ſic poſtmodum dignè te laudent. Quid times confiteri ô homo, *Eccleſ.17.*
qui non confitendo eſſe non potes occultus? Damnaberis tacitus, qui poſſes liberari confeſſus. Ad hoc exigit Deus confeſſionẽ, vt liberet humilem. Et quia iſta confeſſio non ad ſupplicium ducit, ſed ad gaudium: ſequitur & dicit: *Lætentur & exultent gentes.* Lætitia refertur ad animã: exultatio ad corpus. Cùm ergo ſaluentur corpore & anima, lætentur & exultent gentes. Et dicit quare: *quia iudicas populos in æquitate.* Reddendo ſingulis ſecundum merita ſua. Et quia propter hoc non multum laudaretur (quia niſi miſericorditer in hac vita etiam homines viſitaret, omnes damnarentur) ideo adiecit: *Matth.16.*
Et gentes in terra dirigis. ſubaudis, vt rectè viuendo ambulent. Diſtortæ erant gentes: venit manus Dei: extenta eſt miſericorditer. Direxit per iuſtitiam, quos tortuoſos inuenit per culpam. Directæ ſunt gentes: ambulant in fide, gaudentes in Deo ſuo, pia opera facientes. Repetit ergo eundem verſum in exhortatione, quam præmiſit: ſed aliam cauſam ſubdit. *Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes.* Audi cauſam. *Terra dedit fructum ſuum.* Terra quæ prius maledicta erat, & proferebat ſpinas & tribulos (in maledictione quã dixit Deus Adæ: Maledicta terra in opere tuo) facta eſt fructificans dando fructum ſuum, id eſt conuenientia opera ſua. Omnis terra erat ſpinis plena. Acceſſit eradicantis manus: acceſſit vocatio maieſtatis eius & miſericordiæ. Cepit terra confiteri. Iam dat terra fructum ſuũ. Fecit enim Deus quod ſubiunctũ eſt. *Benedicat nos Deus Deus noſter, benedicat nos Deus: & metuant eum omnes fines terræ.* Etiam atque multipliciter benedicendo. Benedictio enim in multiplicatione ſolet maximè & propriè intelligi: quod in Geneſi manifeſtum eſt. Nam quòd fecit Deus lucem, & diuiſit à tenebris: & fecit firmamentum, & diſcreuit mare ab arida: nuſquam ibi dictũ eſt: Benedixit Deus. Ventum eſt ad ea quæ fœcunditatis habitura erant ſemen: & benedixit, dicens eis: Creſcite & multiplicamini, & replete aquas maris: aueſque multiplicentur ſuper terram. Similiter & homini benedicens ait: Creſcite & multiplicamini, & replete faciem terræ. Patet itaque quia in benedictione multiplicatio intelligitur. Et notandum quòd cum tertiò diceret Deus, non ait. Metuant eos, ſed eum. In quo euidenter trinitas eſt declarata, quæ trina in perſonis, & vna creditur in ſubſtantia. Et metuant (inquit) eum omnes fines terræ. Sic abundanter in nomine Chriſti benedicat nos Deus, vt filiis ſuis impleat vniuerſam faciem terræ, adoptatis in regnum ſuum, cohæredibus vnigeniti filij ſui. Bene autem ait: Et metuant eum, quia nulla in hoc mundo vera ſecuritas. Beatus homo qui ſemper eſt pauidus. Neſcit homo diem, neque horam, quando tranſeat. Neſcit vtrum odio an amore dignus ſit. Timeamus ergo Deum. Timeamus iudicium eius: vt poſteà ſecuri eſſe valeamus.

Gen.3. *Gene.1.* *Gene.1.* *Ioan.5.* *Gal.4.* *Prou.28.* *Matt.25.* *Eccleſ.9.*

TITVLVS PSALMI LXVII.

SEQVITVR titulus pſalmi ſequentis: In finem, pſalmus cãtici David. Pſal mus iſte qui eſt deſignatus cantici & maxima exultationis, attribuitur Da uid propheta qui hic loquitur attendenti in finem, id eſt in Chriſtum: vel conſideranti ea quæ in fine temporum erant ventura. Pſalmus iſte ideo eſt cantici, quia tale quid unde nobis exultandum eſt, proponit: quia repræſentat myſterium noſtra reparationis Eſt namque pſalmus iſte refertus Euangelicis ſacramentis. Loquitur enim de paſſione, vbi dicitur: Domini domini exitus mortis. De reſurrectione, vbi dicitur: Exurgat Deus. De aſcenſione, vbi dicitur: Aſcendiſti in altũ. De emiſſione ſpiritus ſancti, vbi dicitur: Confirma Deus hoc quos operatus es in nobis. De incarnatione, vbi dicitur: Mãda Deus virtuti tuæ. Quæ omnia debent nobis eſſe cantica & exultatio. Materia eſt Chriſtus exaltatus, & exaltans Eccleſiam. Intentio eſt nos admonere ad Chriſti exaltationem, vt cantemus Chriſto, & exaltemus eum. Hæc quidem intentio notatur in pſalmo in pluribus locis. Inuitat propheta omnes futuros filios Eccleſiæ, vt attẽdentes beneficia, quæ eis attribuentur per Chriſti paſſionem & reſurrectionem, &c. ne in vacuum gratiam Dei recipiant, (2.Cor.6.) *ne ingrati ſint. Sed gratiam quæ eis per hæc myſteria data eſt, quàm maximè celebrent voce & opere, & in eadem gratia (ſicut verſus finem pſalmi ſubinfertur: Regna terræ cantate Deo) omnimoda iocunditate in domino exultent. Et notandum quòd, ſicut ſæpe dictum eſt, vt magis affectum ſuum more prophetico exprimat, loquitur in pſalmi principio ſub figura optantis: tamen iuxta ſententiam enunciatiuæ orationis, ſic incipiens.*

PSALMVS LXVII.

EXVRGAT Deus, & diſſipentur inimici eius. Iam factum eſt. Reſurrexit Chriſtus, (Luc.24.) & diſſipati ſunt inimici eius pct omnes gentes. Iudæi in eo ipſo loco, vbi inimicitias exercuerunt, debellati ſunt, atque inde per cuncta diſperſi. Et nunc oderunt, ſed metuunt: & ipſo metu faciunt quod ſequitur. *Et fugiant qui oderũt eum à facie eius.* Fuga quippe animi eſt timor. Nam carnali fuga quò fugiũt à facie eius qui vbique eſt præſens? (Pſal.138.) Quò ibo (inquit) à ſpiritu tuo? Et quò à facie tua fugiam? Animo ergo, nou corpore fugiunt: timendo potius quàm latẽdo. Nec ab ea facie quam non vident, ſed ab ea quam coguntur vt videant. Facies quippe eius appellata eſt præſentia eius per Eccleſiam eius. Fugiãt ergo à facie eius. Timeant à præſentia ſanctorum & fidelium eius. Siue à facie eius fugiant, ſicut ſcriptum eſt: (Iſa.26.) Tollatur impius, ne videat gloriam Dei. De quibus adhuc ſubditur: *Sicut deficit fumus, deficiant.* Extulerunt enim ſe ab ignibus odiorum ſuorum, in ſuperbiæ cumulum: (Pſal.27.) & ponentes in cælum os ſuum, atq; clamantes (Ioan.19.) Crucifige crucifige eum, quaſi victores tumuerunt: ſed mox victi euanuerunt. Eſt autem proprium ſuperborum, vt deficiant ſicut fumus. Sicut enim fumus procedit ab igne: ſic exaltatio eorum procedit ab ardore concupiſcentiæ. Et ſicut fumus quãto magis aſcendit, tãto magis euaneſcit. Sic ſuperbus quo plus exaltatur in elatione, eo amplius deficit à veritate. Adhuc quoque pœnam eorũ exaggerat, cùm ſubiũgit: *Sicut fluit cera à facie ignis, ſic pereãt peccatores à facie domini.* Quãuis fortaſſe eos hoc loco ſignificauerit, quorum

duritia

duritia impœnitentiæ lachrymis ſoluitur. Tamen etiam aliud intelligi po-
teſt, vt futurum iudicium comminetur. Nam quia in hoc ſeculo, ſicut fumus
ſe extollendo defecerunt: veniet illis in fine extrema damnatio, vt à Dei fa-
cie, id eſt pręſentia pereant in ęternum, cùm ipſe præſentatus fuerit in ſua cla
ritate, velut ignis ad pœnam malorum, lumenq; bonorum. Peribunt quip-
pe peccatores: non vt prorſus deficiant à ſubſtãtia, ſed ſicut à facie ignis fluit
cera, ſic à terrore diſtricti iudicis diſſoluentur in conſcientia. Poſtquam o-
ſtendit de Chriſti exaltatione quid contingat malis, conſequenter inſinuat
quid de eadem proueniat bonis, dicens: *Et iuſti epulentur*, id eſt reficiantur *Ephe. 1.*
ipſo ſcilicet Deo, qui erit omnia in omnibus. *Et exultent in conſpectu Dei.* Non
enim erit exultationis huius tanquam coram hominibus vlla inanis iactan
tia, ſed in conſpectu eius qui ſine errore inſpicit quod donauit. Vel exulta-
bunt iuſti in conſpectu Dei, quia ipſum facie ad faciem videbunt. Vnde ad
huc rectè ſubditur: *Et delectentur in lætitia.* Tunc quidem lætitia delectabilis *1. Cor. 15.*
erit, quando timor & ſolicitudo omnis excluſa fuerit, quando æterna per- *1. Ioan. 3.*
manebit ſecuritas & ſecura æternitas. Deinde ſe ad ipſos conuertit, quibus
tantam ſpem dedit. Et hîc viuentes alloquitur & hortatur. *Cantate Deo, pſal-
mum dicite nomini eius.* Admonet vt ea quæ dicuntur, opere compleantur. Di-
ſcreuerunt quidam inter canticum & pſalmum, vt quoniam canticum ore
profertur, pſalmus autẽ adhibito viſibili organo, id eſt pſalterio canitur: per
canticum ſignificari videantur intelligentiæ mentis, per pſalmum verò o-
pera corporis. Ita ergo quidam diſcreuerunt, vt Cantate Deo dictum videa
tur, quia quæ in ſeipſa mens agit, Deo nota ſunt, ſed ab hominibus non vi-
dentur. Opera verò bona quoniam ideo videnda ſunt ab hominibus, vt glo *Matt. 6.*
rificent patrem noſtrum qui in cælis eſt: meritò dictum ſit: Pſallite nomini,
id eſt diffamationi eius, vt laudabiliter nominetur. Cantat Deo, qui viuit
Deo. Pſallit nomini eius, qui operatur in gloriam eius. Ita cantate Deo: ita
pſallite Deo, id eſt ſic viuendo, ſic operando. Et etiam *iter facite ei.* Id eſt cor-
da auditorum prædicando ei aperite. *Qui,* id eſt ipſe cui viam parare debe-
tis, *Aſcendit ſuper occaſum.* Vicit mortem, ſicut per prophetam ſuum ait: Ero *Iſa. 40.*
mors tua ô mors. Iter facite Chriſto, vt per ſpecioſos pedes euãgelizantium, *Luc. 3.*
per uia ſint ei corda credentium. Ipſe enim aſcendit ſuper occaſum, cùm re- *Oſee. 13.* *Iſa. 52.*
ſurgendo vicit corporis caſum. Illi etiam iter faciunt Chriſto, qui à prauis *Roma. 10.*
cogitationibus corda mũdant, & ea fide & bonis moribus atque virtutibus *2. Cor. 7.*
ornant. Quod vbi factum fuit, domus pudici pectoris templum repente fit
Dei. Et debetis ei iter facere, quia *dominus nomen* eſt *illi.* Hoc nomen quod eſt
Dominus, ſpecialiter ei congruit: quia ipſe per ſe dominatur: & nemo po-
teſt dominari, niſi per ipſum. Et quia opus bonum & prædicatio Dei etiam *Roma. 13.*
cum alacritate debet fieri, rectè ſubiunctum eſt: *Exultate in conſpectu eius.* Dum
enim facitis iter ei, dum præparatis quà veniat gẽteſque poſſideat, multam
paſſuri eſtis in conſpectu hominum triſtitiam. Sed vos non ſolùm nolitè de
ficere, ſed etiam exultate, non in conſpectu hominum, ſed in conſpectu Dei:
Spe gaudentes, in tribulatione patientes. Illi autem qui vos modò turbant, *Roma. 12.*
poſtmodum turbabuntur à facie eius. Audituri enim ſunt in iudicio: Ite in *Sapien. 5.* *Matth. 25.*

ignem ætetnum. *Turbabuntur à facie eius.* Cuius eius? *Patris orphanorum, & iudi*
cis viduarum. A facie iuſti & veri Dei, qui turbat impios, vt ſeuera poteſtas:
colligit viduas & otphanos, vt pius parer. Beati orphani & viduæ, qui talem
pattem habent & iudicem. Hi autem ſunt illi orphani & viduæ, quibus dia
Pſal. 26. bolus pater & marirus mortuus eſt. Ipſi ſunt qui dicũt: Quoniã parer meus &
mater mea deteliquerunt me, dominus autem aſſumpſit me. De his orpha-
nis & viduis, id eſt ſpei ſecularis ſocietate deſtitutis, dominus ſibi templum
fabticat, de quo conſequentet dicit: *Deus in loco ſancto ſuo.* Quem locũ euiden
tius oſtẽdit, cùm ſubdit: *Deus qui inhabitare facit,* plures homines, *Unius moris in*
domo, id eſt vnius voluntatis ſecũdum fidem & charitatẽ in vna Eccleſia. Hi
Act. 4. ſunt, de quibus legitur. Erat eis cor vnum & anima vna. Vnius quidẽ moris
ſunt, quorum propoſitum non mutatur in diuerſa. In talibus eſt Deus, tan-
quam in loco ſancto ſuo. Nam ſicut in magna hominis domo, non in quali
cunq; loco requieſcit dominus eius, ſed aliquo vtique ſecretiore & honora-
tiote loco: ſic Deus non in omnibus habitat, ſed in his tanrùm qui vnius mo
ris ſunt, qui vnanimiter & concorditet viuunt. Nec hoc ſuis viribus debent
aſctibere, quia non ſunt ipſi qui faciũt: ſed Deus hoc per eos facit, qui inha-
bitare facit vnius moris in domo: cuius adhuc gratia magis commendatur,
cùm ſubinfertut: *Qui educit vinctos in fortitudine.* Vinctum enim tenebat hoſtis
antiquus genus humanum, quod ſua quidem fottitudine dominus libera-
uit. Vincti in inferno & Patriarchę & prophetæ detinebantur, quos magna
Act. 12. Pſal. 1. ſecum virtute eduxit. Vinctus etat Petrus, quem ex Herodis carceribus ex-
traxit. Soluit & gtauia vincula peccatotum, quibus impediebantut ne ambu
latent in via ptæceptorum. *Similiter eos qui exaſperant,* id eſt ita forriter & po-
tenter educit alios, qui teſiſtendo iuſtitiæ Deum ad iram prouocant. *Qui ha-*
bitant in ſepulchris. Id eſt conſentiunt voluptatibus carnis: quæ caro eſt ſepul-
chrum animæ, quia ibi anima carni conſentiens putreſcit, ſicut caro in ſe-
Matt. 23. pulchro. Illi compediti forſitan volunt, nec ambulare poſſunt: deumq; de-
Pſal. 24. precantut, vt poſſint: eiq; dicunt: De neceſſitatibus meis erue me. A quo exau
Pſal. 115. diri gratias agunt, dicentes: Dirupiſti vincula mea. Illi autem exaſperantes,
qui habitant in ſepulchris, in eo genere ſunt, quod alio loco ſctiptura ſigni
Eccleſ. 17. Prou. 18. ficat, dicens: A mortuo veluti qui non ſit, perit confeſſio. Vnde eſt & illud:
Peccator cùm venerit in profundum malorum, contemnit. Aliud eſt enim
deſiderate, aliud oppugnare iuſtitiam, aliud à malo velle liberari, aliud
mala ſua defendere, potius quàm fateri: vtroſque tamen gratia Chtiſti edu-
cit in fortitudine. Qua fortitudine, niſi vt aduerſus peccatum vſque ad ſan-
Hebr. 12. guinem certent? Ex vtroque enim genere fiunt idonei, quibus conſtitua-
tur locus ſanctus eius. Illi ſoluti, illi teſuſcitati. Et hoc quod modò ſpiri-
tualitet adimpletur, prius figuraliter oſtendebatur. Quomodo? ſequitur, &
Exod. 13. dicit: *Deus cùm egredereris in conſpectu populi tui,* pet columnam nubis in die, &
per ſplendorem ignis in nocte. *Cum pertranſires in deſerto.* Ducendo populum
tuum pet deſertum. *Terra mota eſt.* Moueri enim videbatur mons Sina.
Exod. 16. *Etenim cæli diſtillauerunt* manna. *A facie Dei Sinai.* Id eſt, Dei habitantis in
illo

illo monte. *A facie Dei Iſrael.* Id eſt, Dei cuius erat populus Iſrael. Tu qui tanta miracula tunc feciſti, facies quoque quod ſubiunctum eſt: *Pluuiam voluntariam ſegregabis, Deus, hæreditati tuæ, & infirmata eſt. Tu verò perfeciſti eam.* Sed iam myſteriorum ſecreta domino reuelante videamus. Egreſſus eius intelligitur, cùm apparet in operibus ſuis. Apparet autem non omnibus, ſed eis qui nouerunt opera eius intueri. Non enim ea opera nunc dico, quæ conſpicua ſunt omnibus, hoc eſt, cælum, terram, mare, & vniuerſa quæ in eis ſunt. Sed opera quibus educit in fortitudine compeditos: ſimiliter exaſperantes, qui habitant in ſepulchris: & facit eos vnius moris in domo. Sic egredietur coram populo ſuo, id eſt, coram eis, qui iſtam gratiam eius intelligunt. Denique ſequitur, Dum tranſires in deſerto, terra mota eſt. Deſertum erant gentes, quæ ignorabant Deum. Deſertum erat, vbi lex nulla ab ipſo Deo data erat, vbi nulli prophætæ habitauerant, qui dominum venturum eſſe prædixerant. *Cùm ergo tranſires in deſerto.* Cùm prædicareris in gentibus, terra mota eſt: terreni homines ad fidem excitati ſunt. Sed vnde mota eſt? *Etenim cæli diſtillauerunt à facie Dei Sinai.* Etenim vt terra mota eſſet ad fidem, cùm in deſerto gentium tranſiret Euangelium, cæli diſtillauerunt à facie Dei. Hi ſunt cæli de quibus in alio pſalmo cantatur: Cæli enarrant gloriam Dei. De his quippe paulò pòſt ibi dicitur: Non ſunt loquelæ neque ſermones, quorum non audiantur voces eorum. Non autem cæli à ſeipſis diſtillauerunt: ſed à facie Dei Sinai, id eſt, Dei inhabitantis eos, ſicut habitat in monte Sina. Ipſi ſunt montes de quibus dicitur: Leuaui oculos meos in montes. Et iterum: Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis. Et ipſe eſt Deus Iſraël, id eſt, populi videntis Deum. Et ſicut cæli diſtillauerunt manna: ſic tu Deus pluuiam voluntariam, id eſt, gratuitam gratiam, ſegregabis hæreditati tuæ, id eſt, ſegregatim dabis Eccleſiæ tuæ. Pluuia voluntaria meritò gratia Dei intelligitur, quia nullis pręcedētibus meritis gratis datur. Si enim gratia, iam nō ex operibus: alioquin gratia iam nō eſt gratia. Hæc pluuia volūtaria genuit nos verbo veritatis. Hanc pluuiam ſegregauit Deus hæreditati ſuæ, *Et infirmata eſt.* Agnouit enim non ſe eſſe aliquid per ſeipſam, non viribus ſuis, ſed gratiæ Dei tribuendum eſſe quod eſt. Agnouit quod dictum eſt: In infirmitatibus meis gloriabor. Et iterum: Noli altum ſapere, ſed time. Ipſa infirmata eſt. *Tu verò perfeciſti eam,* quia virtus in infirmitate perficitur. Infirmata eſt in ſe, vt perficiatur in te. *Animalia tua habitabunt in ea.* In hac hæreditate animalia inhabitant, quia inter ſanctam Eccleſiam mites & manſueti (quibus iugum Dei ſuaue eſt, & onus eius leue) humiliter viuendo perſeuerant. Siue animalia Dei doctores & prælati Eccleſiæ poſſunt intelligi, qui in hac hæreditate inhabitant: atque ſuper ſe aliorum onera compatiendo portant. Ibi ſcripturis ſacris tanquam fœno quodam ſpirituali nutriuntur, & cæleſti fonte ſanctoque ſpiritu imbuuntur. Et bene cum ait, Animalia, ſubiunxit, Tua, id eſt, tibi ſubdita, non ſibi libera. Et hanc pluuiam *Paraſti in dulcedine tua pauperi Deus.*

Pſal. 18. *Pſal. 120.* *Pſal. 75.* *Exod. 16.* *Rom. 11.* *Iaco. 1.* *2. Corint. 12.* *Rom. 11.* *2. Corin. 12.* *Matth. 11.* *Galat. 6.*

Gratiam tuam humili contuliſti, non ex ſuis meritis,ſed ex ſola dulcedine
tuæ charitatis.Quia dilexiſti pauperes, ideo eos tua gratia ditaſti. Et aptè
ait,In dulcedine tua.Quid enim dulcius charitate?Opus autem gratiæ non
ex timore pœnæ perficitur,ſed ex amore iuſtitiæ.Deinde oſtēdit parationes
quas pauperi ſuo Deus fecit.Ait enim: *Dominus dabit verbum euangelizantibus*
Luc.21. *virtute multa*. Ego (inquit) dabo vobis os & ſapientiā,cui non potetunt re-
ſiſtere omnes aduerſarij veſtri.Et iterum:Aperi os tuum, & implebo illud.
Pſal.80. Hæc ſunt cibaria quæ ſuis animalibus in ſua hęreditate largitur Deus.Quæ
quantum dulcedinis habeāt,vnū ex his animalibus inſinuat,vbi ait: Quàm
Pſal.118. dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel ori meo. Euangelizantibus (in-
quit) virrute multa,hoc eſt in conſtantia magna.Occidi enim poſſunt, ſed
Rom.8. flecti nequeunt.Audi virtutem euangelizantium.Quis (inquiunt)nos ſepa-
rabit à chatitate Chriſti?Tribulatio,an anguſtia,an perſecutio,an fames,an
nuditas,an periculum, an gladius? Scimus quia neque mors,neque vita,
neque creatura aliqua poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in
Chriſto Ieſu. Quia dominus dabit verbum euangelizantibus. *Rex virtu-*
tum dilecti dilecti. Id eſt,Deus pater,qui eſt rex virtutum.Quæ virtutes ſunt
dilecti dilecti,id eſt filij ſui. Dilectus enim quando non ponitur quis di-
Matth.3. & 17. lectus antonomaſicè filius vnicus intelligitur. Quòd autem dicit Dilecti
dilecti, ipſum nomen replicat loco pronominis: ac ſi dicat dilecti ſui.
Talis locutio in ſcriptura diuina frequenter inuenitur, vt eſt illud: Fecit
Exod.25. Moyſes ſicut præcepit dominus Moyſi, id eſt,ſibi:vel ita poteſt legi: Tu di-
Rom.11. cis virtutum dilecti:Cuius dilecti?omnino, inquit,& ſuper omnia ſempér-
Matth.3. & 17. que dilecti. De quo dicit ipſe pater:Hic eſt filius meus dilectus,in quo mihi
Luc.3. bene complacui. Huius quidem dilecti ſunt virtutes omnes.Et ipſe eſt Dei
1.Corint.1. virtus & ſapientia. Et quiſquis fortis eſt,per Chriſtum eſt fortis. Sed quia
Ioan.8.13. & 16. filius nihil habet à ſe, niſi à patre, merito Deus pater rex dicitur virtutum
dilecti filij ſui. Cui dicit ipſe dilectus: Omnia mea tua ſunt. Et iterum:
Luc.15. Ioan.6. Ego à me facio nihil. Pater meus vſque modò operatur, & ego operor.
Cum itaq; dixiſſet, Dominus dabit verbum euangelizātibus virtute multa:
quia ipſa virtus ab eo regitur,eiq́; militat à quo datur.Ipſe(inquit)dominus
eſt rex virtutum dilecti,deinde ſequitur: *Et ſpeciei domus diuidere ſpolia*. Ac ſi
diceretur:Dilecti etiam Chriſti,diuidendo ſpolia.Specioſam quippe domū,
id eſt,Eccleſiā Chriſtus fecit,diuidēdo illi ſpolia, ſicut ſpecioſum eſt corpus
diſtributione mēbrorum.Spolia porrò dicūtur,quæ victis hoſtibus detrahū-
Luc.11. tu.Hoc quid ſit Euāgelium nos admonet,vbi legimus: Cùm fortis armatus
cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt ea quæ poſſidet. Si autem fortior eo
ſuperueniens vicerit eum, vniuerſa arma auferet in quibus cōfidebat,& ſpo-
lia eius diſtribuet.Fortis armatus diabolus eſt, qui hunc mundum poſſide-
Ioan.12. bat. Sed Chriſtus eo fortior ſuperueniens ipſum deuicit: arma abſtulit,
ſpolia diſtribuit.Hæc vaſa Dominus mundans remiſſione peccatorum.
1.Corint.12. Hæc ſpolia ſanctificans hoſti erepta proſtrato atque alligato,diuiſit ea ſpe-
Epheſ.4. ciei domus ſuæ,alios cōſtituens Apoſtolos,alios prophetas, alios paſtores
Rom.12. & doctores,in opus miniſterij,in ædificationē corporis Chriſti. Sicut enim

corpus

corpus vnum eſt, & membra haber mulra:omnia autem corporis membra cùm ſint multa, vnum corpus eſt. Sic & Chriſtus. Nunquid omnes Apoſtoli? *1. Corin. 12.* Nunquid omnes prophetæ? Nunquid omnes virtutes? Nũquid omnes dona habenr curationum? Nunquid omnes linguis loquuntur? Nunquid omnes interpretantur? Omnia autem hæc operatur vnus atq; idẽ ſpiritus, diuidens propria vnicuiq; prout vult. Hæc eſt ſpecies domus, cui diuidũtur ſpolia: vt amator eius hac pulchritudine accenſus, exclamet: Domine dilexi decorẽ domus tuæ. *Ibidem.* *Pſal. 25.* Iam in eo quod ſequitur, ſe ad ipſa mẽbra, de quibus fit ſpecies domus alloquendo cõuertit, dicens: *Si dormiatis inter medios cleres.* O vos qui tanquã ſpolia ſpeciei domus diuidimini, ſi dormiatis, id eſt, ſi à ſtrepitu ſeculari remoti quieſcatis inter duo teſtamenta, quæ media, id eſt, cõmunia habẽdo vtriq; pareatis, ſcilicet vt hoc quod per figurã dictũ eſt in priori, in ſecundo ſpiritualiter impletũ eſſe intelligatis: eritis *Pennæ colũbæ deargentatæ.* Id eſt, ornamentũ & exaltatio Eccleſiæ. Quia ſicut colũba per pennas ſublimatur, ita Eccleſia per veſtras prædicationes ad cæleſtia exaltabitur. Sancta Eccleſia meritò dicitur colũba, quia fel amaritudinis nõ habet: & quia virtute ſimplicitatis pollet, de qua alibi dictũ eſt: Vna eſt colũba mea. Deargẽtata eſt autem, quia diuinis eloquiis erudita. Eloquia nanq; domini in alio loco dicuntur argentũ igne examinatũ, terræ purgatũ ſeptuplũ. *Cant. 6.* *Pſal. 11.* Si ergo iſtis cleris duo teſtamenta ſignificantur: quid aliud admonemur, niſi vt ea teſtamẽta inter ſe conſentire, non repugnare nouerimus, ſed intelligendo acquieſcamus? noſq; ſimus eorum concordiæ ſignũ atque documentum, cùm alterum aduerſus alterum nihil dixiſſe ſentimus, & cum pacifica admiratione quaſi extaſis ſopore mõſtramur. Per cleros ideo diuinam ſcripturam intelligimus, quia Cleros Græce interpretaiur ſors Latinè. Diuinam autem ſcripturam nullo humano habuimus arbitrio, ſed ſola ſorte, id eſt, ſola Dei electione. Alius hîc occurrit ſenſus fortè anteponẽdus, vt cleros multo probabilius ipſas hæreditates intelligamus: vt quoniã hæreditas veteris teſtamenti eſt terrena fœlicitas, hæreditas verò noui teſtamenti eſt terrena immortalitas: dormire ſit inter medios cleros, nec illam quærere ardenter, & adhuc iſtã expectare patienter. Nam qui Deo propterea ſeruiunt, vel potius ſeruire nolunt: dum quęrunt in hac vita fœlicitatẽ, ablatus eſt ſomnus ab eis, & non dormiunt. Flammãtibus enim cupiditatibus agitati in flagitia & facinora propelluntur: nec omnino requieſcunt deſiderando, vt acquirant: metuendo ne amittant. Qui autem me audit (ait Sapientia) habitabit in ſpe, & requieſcet ſine timore ab omni vanitate. *Prouer. 1.* Hoc eſt (quantum mihi videtur) dormire inter medios cleros, id eſt, inter medias hęreditates, nondum in re, ſed tamen in cæleſtis hæreditatis ſpe habitare: & à terrenæ fœlicitatis iam cupiditate conquieſcere. Cùm autem venerit, quod ſperamus: non iam inter duas hæreditates requieſcimus, ſed in noua & vera, cuius vetus erat vmbra, regnabimus. Et quia tam bene dormierant Apoſtoli, eis velut pennis nunc volitat, & laudibus exaltatur Eccleſia. Quorum exemplo dum ſic etiam cæteri dormiunt, adduntur pennæ quibus vſq; in finem ſeculi ſublimiter prædicetur: *Et poſteriora dorſi eius in pallore auri* erunt, id eſt, in nitore ſapientiæ.

Per-

Per quem nitorem intelligimus charitatẽ. Calor enim ſapientiæ diuinæ eſt charitas. Sed quare à dorſo, & non à pectore? An quia ibi ſunt quodãmodo radices alarũ? Charitas autẽ omnia ſuffert. Et ſcriptũ eſt: Alter alterius onera
1.Corint.13. Galat.6. portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. Vel aliter: Quid ſunt ipſæ alæ, niſi duo præcepta charitatis, in quibus tota lex pẽdet & prophetę? Quid ipſa ſar-
Matth.22. cina leuis, niſi ipſa charitas, quæ in iſtis duobus præceptis impletur? Quicquid enim difficile eſt in pręcepto, leue eſt amanti. Nec ob aliud intelligitur rectè dictũ, Onus meũ leue eſt: niſi quia dat ſpiritũ ſanctum, per quẽ datur
Matth.11. Rom.5. charitas in cordibus noſtris: vt amando liberaliter, faciamus quod timẽdo qui facit, ſeruiliter facit. Poſteriora ergo dorſi eius in pallore auri ſunt, quia quicquid portat Eccleſia, quicquid tolerat: totũ in amore facit, totum in ſapientia, totum in hilaritate. Corde eſt ſimplex, verbo lucida, opere præcla-
2.Corint.9. ra. Quamdiu hoc facit, determinat tempus, dicens: *Dum diſcernit cæleſtis reges ſuper eam.* Id eſt, quamdiu filius Dei ordinat & conſtituit ſanctos & prælatos, qui bene regant & ſe & alios ſuper eam, videlicet columbã. Quis eſt iſte cęleſtis, niſi ille qui aſcẽdit ſuper omnes cælos, vt impleret omnia? Et quid eſt
Epheſ.4. aliud reges diſcernere ſuper eam, niſi in opus miniſterij, in ædificationem
1.Corint.12 corporis Chriſti præparare? Dicũtur etiam illi reges vtiq; à regẽdo & quid
Rom.6. magis quã carnis concupiſcentias? ne regnet peccatũ in eorũ mortali corpore ad obediendum deſideriis eius: nec exhibeant mẽbra ſua arma iniquitatis peccato, ſed exhibeant ſe Deo tanquam ex mortuis viuentes: & mẽbra ſua arma iuſtitiæ Deo. Sic enim erunt reges primitus diſcreti ab alienigenis,
2.Corint.6. quia non ſunt iugum ducentes cum infidelibus, Deinde diſcreti inter ſe cõcorditer muneribus propriis: vt autẽ diſcernãtur, *Niue dealbabũtur in Selmon.*
Iſa.1. Accipiẽt remiſſionẽ peccatorũ ab illo, qui ait: Si fuerint peccata veſtra ſicut coccinũ tanquã nix dealbabuntur. Bene ergo ait, In Selmon, quod interpretatur vmbra, id eſt, in Chriſto. Conſtat autẽ vmbra ex lumine & corpore. Il-
Ioan.1. lud lumẽ verũ, quod verbũ erat in principio apud Deũ, vt quaſi vmbra fieret nobis, verbũ caro factũ eſt, & habitauit in nobis. Deo ſcilicet homo tanquã lumini corpus acceſſit, & in eum credẽtes vmbra protectionis operuit. Niue igitur in Selmon dealbantur, qui per gratiã quæ in Chriſto eſt, à peccatorum maculis mundãtur. Selmon dico, *Mons Dei, mons pinguis.* Chriſtus
Ibidem. enim prærogatiuè dicitur Mons Dei patris, per eminẽtiam Deitatis. Intan-
Coloſ.2. tum autẽ pinguis, vt in eo corporaliter habitaret omnis plenitudo diuinitatis. Nec ſolùm in ſe pinguis extitit, ſed & de ſe alios impinguauit. Vnde & ſubditur: *Mons coagulatus.* ſecundum illos, quos lacte nutrit. *Mons pinguis.*
1.Corint.3. ſecundũ maiores quos per vberiorẽ dulcedinẽ ſuæ ſapientię reficit. Nam &
1.Pet.2. ipſum lac vnde fit caſeus, miro modo ſignificat gratiã. Manat quippe ex abundantia viſcerũ maternorũ, & miſericordia delectabili paruulis infunditur gratis. Et quia nonnulli de Chriſto dubitauerunt, & quoſdam ſanctos illi coęquales in gratia crediderunt: redarguit eos de errore, cùm ſubiungit: *Vt quid ſuſpicamini mõtes coagulatos?* Nam & cæteri ſancti mõtes Dei dicti ſunt.
Matth.16. Nec defuerunt qui eũ dicerent, alij Ioannẽ baptiſtã, alij autẽ Heliã, alij verò Ieremiã, aut vnũ ex prophetis. Ad quorũ errorẽ cõpeſcẽdum aliã excel-

lentiam

lentiam adhuc inſinuat, in quo hunc ſanctũ montẽ ab aliis mõtibus ſanctis differre probat. Ait ergo: *Mons in quo beneplacitum eſt Deo habitare in eo*. Deo patri placuit habitare in iſto monte, qui paratus eſt in cacumine montium, cui dicit: Tu es filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Nec habitat Deus in eo per particularem gratiam, ſicut in cæteris ſanctis, ſiue ad tẽpus. Et hoc probat, cùm ſubdit: *Etenim dominus habitabit in finem*. Id eſt, in perfectionem habitationis. In tantum habitabit in eo, vt plus habitare non poſſit: ſcilicet in vnitate perſonæ, & æqualitate potentiæ. Non quia in aliis non habitat, ſed quia in aliis per ipſum. In ipſo quippe habitat omnis plenitudo diuinitatis: nõ vmbraliter, ſicut in tẽplo à Salomone facto, ſed corporaliter & ſolidè atq; veraciter: quoniã Deus erat in Chriſto mundũ reconciliãs ſibi. Vel ideo dicit, Dominus habitabit in finẽ: quia hoc melius manifeſtabitur in fine, quãdo in ſua apparebit maieſtate & æqualitate. Vel dominus Ieſus Chriſtus habitabit in ſanctis ſuis, perducẽs in finẽ, hoc eſt in ſeipſum. Finis enim legis Chriſtus ad iuſtitiã omni credenti. Poſtquã oſtẽdit altitudinẽ Chriſti, cõſequenter inſinuat quid inde ſuæ Eccleſiæ proueniat. Ac ſi dicatur: Ecce mõs magnus atq; incõparabilis dominus Ieſus: quid erunt illi, qui putabãtur mõtes coagulati? *Currus Dei*, inquit, erunt. Et ne pauci æſtimẽtur, adiũgit, *Decẽ millibus multiplex millia lætantium*. Quis enim auriga? Dominus in eis, inquit. Vbi? in Sinai in ſancto. Ingentẽ itaq; multitudinẽ ſanctorũ atque fideliũ, qui portando Deũ fiũt quodãmodo currus Dei, ſignificauit hoc nomine, ponens finitũ pro infinito. Hãc inhabitãdo & regẽdo ſicut bonus auriga perducit in finẽ, tanquã currũ ſuũ, velut in locũ aliquẽ deſtinatũ. In eo autẽ quod multiplex in decẽ millibus dicitur, perfectio doctrinæ cõmendatur: quia decẽ propter decalogũ ſignificat doctrinã, mille, quia perfectus eſt numerus, deſignat perfectionem. Currus ergo Dei multiplex in decem millibus exiſtit: quia numerus ſanctorum ſecundum decem præcepta legis multipliciter & perfectè viuit. Mirificè autem cùm dixiſſet, Millia lætantium, continuò ſubiecit: *Dominus in illis*. Ne miremur quòd lętentur: dominus enim in illis. Ideo etſi ſunt quaſi triſtes, ſemper tamen gaudẽtes. Nec iam ipſo fine, quò nondum venerunt: ſed ſpe ſunt gaudentes, in tribulatione patientes. Quoniam *Dominus in illis in Sinai in ſancto*. Id eſt, in mandato. Sina enim interpretatur mandatum. Et Apoſtolus dicit: Quia lex quidem ſancta, & mandatum bonum & ſanctum. Sed quid prodeſſet mandatum, niſi Dominus ibi eſſet? de quo dicitur: Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle & operari pro bona voluntate. Itaque Dominus in eis, in mandato adiuuans eos, vt faciant mandatum. Quomodo in eis? Charitas enim Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis: & hæc eſt qua mandatum impletur, & ideo millia lætantur. Quomodo hoc factũ eſt? Cõuertit ad ipſum qui fecit, & quomodo ſit factũ, nobis oſtendit, dicens: *Aſcendiſti in altum*, id eſt, in cælum reſurgendo. *Cepiſti captiuitatẽ*. Id eſt, genus humanũ quod diabolus captiuauerat per peccatũ, redemiſti. *Accepiſti dona in hominibus*: ſicut alibi dicitur: Et dabo tibi gentes hæreditatẽ tuã, & poſſeſſionẽ tuam terminos terræ. A domino Deo noſtro

Matth. 3. & 17. Luc. 3. Ioan. 10. & 14. Coloſ. 2. 3. Reg. 9. 2 Paral. 7. 2 Corint. 5. Matth. 25. Rom. 10. 2. Corint. 6. Rom. 12. Rom. 7. Philip. 1. Rom. 5. Marc. 16. Epheſ. 4. Pſal. 2.

noſtro capta eſt noſtra captiuitas, vt fieret libertas. Hinc Petro dictum eſt:
Luc.5. Ex hoc iam homines eris capiens. Capti ergo ſumus quia ſubiugati: ſubleue
Marc.11. illud iugum miſſi, liberati à peccato, cuius ſerui eramus, & iuſtitię ſerui facti,
Rom.6. cuius liberi fuimus. Vnde & ipſe in illis eſt, qui dedit dona hominibus, &
Accepit dona in hominibus: Ideoque in iſta captiuatione, in iſto curſu, ſub iſto
iugo non ſunt millia plorantium, ſed millia lętantium. Dominus quippe in
Ephes.4. illis in Sinai, in ſancto. Et verè erant captiuitas, quos tu accepiſti: *Etenim non*
credẽtes, inhabitare dominũ Deũ. Non credẽtes ipſi ſut captiuitas. Non credẽdo
Ephes.5. enim poſſidebantur à diabolo, qui operatur in filiis diffidentiæ. In quibus &
vos (inquit) fuiſtis aliquando, cùm viueretis in eis. Fides eos inde liberauit,
vt iam credentes inhabitentur à Deo, facti domus Dei, & currus Dei mil-
Ioan.14. lium lætantium. Vnde qui hæc canebat, in ſpiritu ea præuidens, impletus &
ipſe lætitia eructauit hymnum, dicens: *Benedictus dominus die quotidie*, Id eſt,
aſſiduè vſque in finem. Et quoniam currum illum duci vidit in æternum.
ſequitur & dicit: *Proſperum iter faciet nobis, Deus ſalutarium noſtrorum*. Omnia
Rom.8. enim cooperantur in bonum his, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt
1.Corint.10. ſancti: & non permittit eos tentari ſupra quàm ferre poſſunt, ſed facit etiam
ex tentatione prouentum. Propterea enim rectè dicitur ſalutarium Deus,
quia iter noſtrum dirigit ad ſalutem, atque intantum proſperum facit,
vt de hoc mundo faciat tranſire ad patrem, & fiat quod ipſe dominus
Ioan.17. ait: Volo vt vbi ego ſum, & ipſi ſint mecum. Quis eſt iſte Deus? Sequitur &
dicit: *Deus noſter Deus ſaluos faciendi.* Multum gratia commendatur. Quis
Matth.1. enim ſaluus eſſet, niſi ipſe ſanaret? Sed vt occurreret cogitationi: cur ergo
morimur, ſi per eius gratiam ſalui facti ſumus? continuò ſubiecit: *& domini*
domini exitus mortis. Tanquam diceret: Quid indignaris humana conditio,
te habere exitum mortis? & domini tui exitus non alius, quàm mortis fuit.
Potius ergo conſolare, quam indigneris. Patienter ergo etiam ipſam mor-
Iſa 53. tem feramus, illius exemplo, qui licet peccato nullo eſſet debitor mortis &
1.Pet.2. *Ioan 10.* dominus eſſet, à quo nemo animam tolleret, ſed eam ipſe à ſemetipſo pone-
Rom.5. ret, etiam ipſius fuit exitus mortis. Sed quamuis humilis moreretur, tamen
condemnabit ſuperbos. Et hoc eſt quod ſubdit: *Veruntamen Deus confringet*
capita inimicorum ſuorum. Capita confringere, eſt ſuperbas mentes humilia-
Matth.23. re. Iuxta quod ſcriptum eſt: Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur. Confringet
Luc.18. etiam *verticem capilli* id eſt, elationẽ cogitationis *perambulantium in delictis ſuis*,
id eſt, perſeuerantium in peccatis. Cõtracta ſunt etiam inimicorum capita,
id eſt, dominationes & imperium infidelium, & quotidie frangitur: vt
vni capiti Chriſto totus mundus ſubiiciatur. Vel per capita poſſunt intelli-
Matth.11. gi capitalia, id eſt, criminalia peccata. Per verticem verò capilli minuta &
Ioan.13. venialia valent deſignari. In quibus quiſquis delectando ita perambulat, vt
corrigendo dum viuit, non finiat: ipſe Deus poſt mortem non minutus in
deitate, confringet & deſtruet eum diſtricti iudicij ſui animaduerſione. Per
capillos ideo cogitationes accipimus, quia ſicut capilli adhærent capiti, ſic
cogitationes menti. Bonæ autem cogitationes ornant mentem: malæ de-
turpant. Quoſdam confringet, quoſdam ad ſe cõuertet: ita quòd alios faciat

marty

martyres,alios verò prædicatores.Et ad hoc confirmandum introducit do-
minum loquentem ſic: *Dixit dominus,* Id eſt, firmiter diſpoſuit: *Ex Baſan*
conuertam in profundum maris. Baſan interpretatur confuſio. Et ex confuſione
peccati fit conuerſio ad Deum. Inde eſt quòd publicanus nec audebat *Luc.18.*
oculos ad cælum leuare. Ita ſe conſiderans confundebatur,ſed deſcendit
iuſtificatus.Item Baſan interpretatur ſiccitas.Talis erat anima quæ dicebat: *Pſal.142.*
Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi.Et beati qui eſuriũt & ſitiunt iuſtitiam, *Matth.5.*
quoniam ipſi ſaturabũtur.Deinde quid profundum maris,niſi profundam
malitiam ſignificat peccatoris?Vnde ſcriptum eſt:Peccator cùm venerit in *Prouer.18.*
profundum malorum, contemnit. In profundnm maris peccator con-
uertitur, quando ad propriam conſcientiam domino impellente retru-
ditur, vt mala quæ geſſit, recogitet, atque ea pœnitendo deploret.
Hinc eſt quòd Deo dicitur à quodam pœnitente: Recogitabo tibi an- *Iſa.38.*
nos meos in amaritudine animæ meæ. Tunc quippe eſt vera conuerſio
quando animæ fit amarum, hoc quod antè fuerat dulce peccatum. Con-
uertit ergo Deus in profundum ad eos quoſque liberandos, qui erant
deſperatiſſimi peccatores. Quæ conuerſio quàm perfecta ſit,inſinuat cùm
ſubiungit: *Vt intinguatur pes tuus in ſanguine.* Vnuſquiſque prædicator dum
deambulando verbum Dei annuntiat, in membris Chriſti pedis officium
ſeruat.Vnde ſcriptum eſt:Quàm ſpecioſi pedes eorum qui annuntiant pa- *Iſa.52.*
cem,qui annuntiant bona!Talis pes erat Paulus,cùm diceret: Non ſolũ al- *Act.21.*
ligari,ſed & mori paratus ſum pro nomine Ieſu. Pes ergo Dei in ſanguine
intingitur, qnando prædicator Chriſti pro fide Euãgelica coloratur mar-
tyrio.Deinde adiungit: *Lingua canum tuorum ex inimicis,ab ipſo.* Eos ipſos qui
vſq; ad ſanguinem fuerãt certaturi,etiam canes vocat:non deteſtabiles, ſed
laudabiles:domino ſuo fidem ſeruãtes,& pro eius domo contra inimicos la-
trantes.Non enim tantũmodo canum dixit,ſed Canum tuorum: nec corũ
dentes,ſed lingua laudata eſt. Quos propheta ex inimicis futuros eſſe præ-
dixit,per illã ſcilicet conuerſionẽ,de qua ſuperius loquebatur. Ex inimicis
ergo fecit miſericors Deus amicos ſuos:vt qui erant blaſphemãtes,poſtmo- *1.Timot.1.*
dum fierent prædicantes:& qui Chriſtũ perſequebãtur,deinde pro Chriſto
morerentur.Et veluti quæreretur vnde hoc illis tantum bonum? continuò
reſponſum eſt:Ab ipſo,ſubaudis Deo.Nam quando id poſſent à ſeipſis? Et- *Rom.5.*
enim cùm inimici eſſemus,reconciliati ſumus Deo per mortem ipſius. Vn-
de & ſubditur: *Viderunt ingreſſus tuos Deus.* Qualiter ingreſſus es in hunc mũ- *Luc.1.*
dum,qualiter incarnatus,qualiter humanatus,qualiter occiſus,qualiter ex- *Ioan.1.* *Marc.16.*
altatus & glorificatus.Viderunt,crediderunt,atq; eoſdẽ ingreſſus prout po-
tuerunt,imitando ſecuti ſunt.Cuius ingreſſus?Non angeli, non patriarchæ,
non prophetæ,non cuiuſlibet iuſti:ſed *Ingreſſus Dei mei.* Quia ad vtilitatem
meam carnem aſſumes,qui es Deus genitus à patre Regis mei.Qui eris rex *Ioan 1.*
meus in humanitate.Hoc eſt,Tui ingreſſus non ſunt vilipendẽdi, quia eris
Deus & homo,reparans homines & regens.De quo rectè ſubditur: *Qui eſt*
in ſancto. Nõ enim habitat Deus in corpore ſubdito peccatis,ſed in eo cuius *Sapien.1.*
cõſcientia ſancta eſt & pura.Ad hos ingreſſus inſinuandos *Præuenerũt prin-*

D

Matth. 16. & 18. *cipes*, id eſt, primitiui prædicatores Apoſtoli, quibus ſuper Eccleſiã datus eſt
Ioan. 20 & 21. principatus. Præuenerunt ergo cæteros ſicut principes & magiſtri: & non
ſoli, ſed *coniuncti pſallentibus*. De quorum bonis operibus, tãquam viſibilibus
organis, glorificaretur Deus. Qui principes tanquam miniſtri & præpoſiti,
erunt *In medio iuuencularum*. Id eſt, Eccleſiarũ, quæ adhuc erãt nouellæ, ſicut
primitiuæ Eccleſiæ. Ipſarũ dico, *tympaniſtriarũ*. id eſt, carne mortificata Deũ
laudantiũ. Tympana enim ſiccato corio fiunt & extẽſo. Propter hęc omnia
bona ô fideles, *In Eccleſiis benedicite Deo*. Vbi eſt locus benedicendi. Quia qui
extra Eccleſiã ſunt, Deum dignè laudare non poſſunt. Deo dico, *domino* qui
nos creauit & regit. Illi (inquã) benedicite *de fontibus*, id eſt propter fontes:
propter ſanctos Apoſtolos, qui vos ſpirituali doctrina reficiũt. Fõtibus dico,
Iſraël. Id eſt procedẽtibus ex Iudęa. Inde quippe prius elegit, quos fontes fa-
Luc. 6. Ioan. 4. ceret. Nã inde ſunt electi Apoſtoli, & hi primitus audierunt: Qui biberit de
aqua iſta quã ego dabo, non ſitiet vnquã: ſed fiet in eo fons aquę ſalientis in
vitã æternã. *Ibi Beniamin adoleſcentulus in mentis exceſſu*. Ibi Paulus nouiſſimus
Apoſtolorũ qui dicit: Nam & ego Iſraëlita ſum, ex ſemine Abrahæ, de tribu
Rom. 11. Beniamin: qui factus eſt in exceſſu mentis, cũ vſq; ad tertiũ cælũ raperetur,
2. Corin. 12. & audiret ineffabilia verba, quę nõ liceret homini loqui. Siue (inquit) in cor
pore, ſiue extra corpus, ego neſcio, Deus ſcit. Et vnde ſunt principes qui prę-
uenerunt? ſequitur, & dicit: *Principes Iuda, duces eorum, principes Zabulon, principes*
Nephthali. Hebræa ſunt quippe iſta nomina, quorũ Iuda cõfeſſio dicitur in-
terpretari: Zabulon habitaculũ fortitudinis: Nephthali dilatatio mea. Quæ
omnia veriſſimos nobis inſinuant principes Eccleſiarũ, dignos ducatu, di-
gnos imitatione, dignos honoribus: Martyres namq; in Eccleſiis locũ ſuũ
tenẽt, atq; apice ſanctæ dignitatis excellũt. Iam verò in martyrio prima cõ-
feſſio eſt: & pro illa quicquid acciderit, tolerãdi, ſequẽs aſſumitur fortitudo.
Deinde poſt omnia tolerata, finitis anguſtiis, latitudo ſequitur in pręmiis.
1. Corint. 13. Poteſt & ſic intelligi: vt (quoniã tria hæc pręcipuè cõmendat Apoſtolus, fi-
dem, ſpem & charitatẽ) confeſſio ſit in fide, fortitudo in ſpe, latitudo in cha-
ritate. Fidei quippe res eſt, vt corde credatur ad iuſtitiã: ore autẽ cõfeſſio fiat
Rom. 10. Rom. 8. ad ſalutẽ. In paſſionibus autẽ tribulationũ triſtis eſt: ſed ſpes fortis eſt. Si e-
nim quod non videmus, ſperamus: per patiẽtiã expectamus. Latitudinẽ verò
præſtat charitatis in corde diffuſio. Nam cõſummata charitas foras mittit ti
Rom. 5. morẽ. Qui timor tormentũ habet per animę anguſtias. Principes ergo Iuda
1. Ioan. 4. duces eorum qui in Eccleſiis benedicũt dominũ. Principes Zabulon, Prin-
cipes Nephthalim. Principes cõfeſſionis, fortitudinis, latitudinis: principes
fidei, ſpei, charitatis. Tantis principibus adiũctis tibi, *Manda Deus*, præcipe
Ioan. 1. *virtuti tuæ*, filio tuo, per quẽ virtuoſè operaris. Ipſe enim principũ impera-
Hebr. 1. Ioan. 8. tor: ipſe eſt virtus & ſapientia tua, per quẽ facis quicquid facis. Iuſſio tua, vo-
Apoc. 11 luntas tua. Manda virtuti tuæ: Tua voluntas impleatur: tua potentia decla-
1. Corint. 1. retur. *Confirma, Deus, hoc quod operatus es in nobis*. Manda verbo, vt fiat. Manda,
per verbum. Confirma, per Spiritum ſanctum. Manda, dicendo: confirma,
adiuuãdo. Iube quod vis, fac, quod iubes. Quod ſi feceris, fiet quod ſequitur:
Galat. 4. *A templo tuo in Ieruſalem*, quæ eſt libera mater noſtra. Et ipſa eſt tẽplũ ſanctũ

tuum

tuum. Ab hoc templo tuo *Tibi offerent reges munera.* Scilicet ſeipſos, ſiue laudis ſacrificia. Vel manda, ſicut dictum eſt, a tẽplo tuo in Ieruſalem. Ibi enim incepit Apoſtolorum prædicatio. Vnde cùm dominus Apoſtolis prędicare *Matth.28.* præciperet Euangelium omni creaturæ: Incipientes (inquit) ab Ieruſalem. *Marc.16.* *Luc.24.* Quod alius propheta longè antè præuiderat, cùm dicebat: De Sion exibit *Iſa.2.* lex, & verbum domini de Ieruſalem. Præuidens autem in Eccleſia Dei futuros hæreticos, adiunxit: *Increpa feras arundinis.* Feræ non immeritò appellantur hæretici, quia ipſi dilaniant animas ſimplices, quemadmodũ feræ oues. Et rectè dicũtur arũdinis, quia mobilis & inſtabilis ſunt ſermonis. Eos dicit Apoſtolus Petrus indoctos & inſtabiles eſſe: atque ad ſuum proprium interitum peruertere ſcripturas. *2.Pet.3.* Qui quoniam duræ & indomitæ ceruicis ſunt, *Matth.11.* iugo diſciplinæ pacifico leniq́; non ſubditi, impatientes aratri atq; doctrinæ: ideo taurorum etiam nomine deſignantur, cùm ſubditur: *Cõgregatio taurorum in vaccis populorum.* Non enim vniuerſos populos ſeducunt, in quibus ſunt graues & ſtabiles. Vnde ſcriptum eſt: In populo graui laudabo te. Sed *Pſal.34.* in his populis congregantur, quos inueniunt quaſi vaccas, ſcilicet ſimplices & laſciuas animas, quę facilè audiendo ſequuntur. Ad hoc autem fit ea congregatio: *Ut excludant eos qui probati ſunt argento.* Hanc enim intentionẽ habent hæretici doctores, vt ab auribus animarum quas ſeducere moliuntur, ſeparent eos qui argento ſunt probati, id eſt, diuino eloquio eruditi. Vnde *1.Corint.11.* Apoſtolus: Neceſſe eſt (inquit) vt veniant hæreſes, vt qui probati ſunt, manifeſti fiant. De quibus hæreticis ne præualeant poſtulat, dicens: *Diſſipa gentes quæ bella volunt.* Non enim correptioni ſtudent, ſed contentioni. Et contradicendo veritati, diſcordias inferre ſtudent catholicæ fidei. Ipſi ergo potius diſpergantur, ſi corrigi recuſant, qui gregẽ Chriſti diſpergere affectant. Gẽtes autẽ appellauit, non propter generationes familiarum, ſed propter generationes ſectarum: vbi ſeries ſucceſsionis confirmat errorem. Et verè diſſipabis. *Quia venient legati ex Aegypto: Aethiopia præueniet manus eius Deo.* Per hos legatos diſsipabis hæreticos. Ægypti vel Æthiopiæ nomine omniũ gentiũ fidẽ ſignificauit, à parte totũ. Legatos appellat recõciliationis prædicatores. Vnde Paulus: Pro Chriſto (inquit) legatione fungor, tanquã Deo exhortãte *2.Corint.5.* per nos, obſecramus pro Chriſto, recõciliamini Deo. Nõ ergo de ſolis Iſraëlitis, vnde Apoſtoli electi ſunt, ſed etiam de cæteris gentibus futuros prædicatores Chriſtianæ pacis hoc modo myſticè prophetatum eſt. Æthiopia quoq;, id eſt, anima peccatis denigrata pręueniet manus eius, id eſt, antecedet vindictam eius, credens Deo, vt peccata dimittãtur: ne peccatrix remanens puniatur. Vel quia vt bona opera ſequãtur, præcedit fides: nec vlla ſunt bona opera, niſi quæ ſequuntur præcedentem fidem: nihil aliud videtur di- *Hebr.11.* ctum, Æthiopia præueniet manus eius Deo, niſi Æthiopia credet Deo. Sic enim præueniet manus eius, id eſt, opera eius. Cuius eius, niſi ipſius Æthiopiæ? Hoc in Græco ambiguum non eſt: quia ibi, Eius, apertiſsimè fœminino genere poſitum eſt. Dicatur ergo Æthiopia præueniet manus eius Deo, id eſt, credendo in Deum præueniet opera ſua. Exiſtimo enim (ait Apoſto- *Rom.3.* lus) iuſtificari hominem per fidem, ſine operibus legis. Hinc iam veluti de-

curſis rebus omnibus, quas impletas eſſe iam cernimus: hortatur propheta
ad laudẽ Chriſti, ac deinde futurum eius denuntiat aduentũ, dicens: *Regna*
terræ, id eſt homines de omni genere terræ, *cantate Deo*, voce & corde: *pſal-*
lite domino, bona operatione. Non vnum regnum, non vnam gentem tãtùm
1. Timot. 2. inuitat ad laudem Dei. Neminẽ enim vult perire miſericors Deus, ſed om-
nes venire ad cognitionẽ nominis ſui. Vnde & ſubdit: *Pſallite Deo.* Et quaſi
Marc. 16. quæreretur, Quis eſt iſte Deus? ſequitur & ait: *Qui aſcendit ſuper cælum cæli ad*
Acto. 1. *Orientem.* Ad hoc replicat, vt ad laudandũ Deum excitet, & quantus ſit ille
Ephes. 4. qui laudatur, commendet. Hinc Apoſtolus dicit: Ipſe eſt qui aſcendit ſuper
omnes cælos. In hoc quòd Orientem addidit, etiam ipſum locũ expreſſit,
2. Timot. 4. quoniã in partibus orientis eſt, vbi reſurrexit, & vnde aſcendit. Et quoniam
inde venturus ad iudicandos viuos & mortuos, oſtẽdit quod ſequitur: *Ecce*
Iſa. 53. *dabit voci ſuæ vocem virtutis.* Ille qui fuit ſine voce, ſicut agnus coram ton-
dente ſe: Ecce vocem dabit ſuam. Nec vocem infirmitatis tanquam iudi-
Pſal. 49. candus, ſed vocem virtutis tanquam iudicaturus. Non enim Deus occultus
ſicut prius, ſed Deus manifeſtè veniet, Deus noſter, & non ſilebit. Et ideo:
Date gloriam Deo ſuper Iſrael. Id eſt, voce & corde oſtendite Deum eſſe glorio-
Ioan. 1. ſum, ſuper eos qui ſunt ſpiritualiter Iſraël. De quibus veraciter dici poteſt:
Ecce verè Iſraëlita, in quo dolus nõ eſt. Tunc erit *Magnificentia eius, & virtus*
Matth. 24. *eius in nubibus.* Quando videbitis filiũ hominis venientẽ in nubibus cum po-
Luc. 12. teſtate magna & maieſtate, & virtutes cælorũ mouebuntur. *Mirabilis Deus in*
Matth. 13. *ſanctis ſuis*, ſubaudis, erit. Quãdo per ſanctũ ſuum mundũ iudicabit, quãdo iu-
Ephes. 1. ſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorũ, quando ipſe Deus erit omnia in
omnibus. Bene autẽ ſubditur *Deus Iſraël.* Quia tunc nomẽ ipſum veriſſimè ac
1. Ioan. 3. pleniſſimè implebitur, Iſraël, quod interpretatur videns Deum, quoniã vi-
Philip. 2. debimus eũ ſicuti eſt. Non autẽ quilibet alius, ſed *Ipſe dabit virtutẽ.* quam in
ſua carne prius oſtendit, ſcilicet immortalitatẽ & impaſſibilitatẽ. *Et dabit*
Ozee 13. *fortitudinem:* quia inimica deſtruetur mors. *Plebi ſuæ*, id eſt ſibi vſq; in finem
famulãti. Vel dabit plebi ſuæ virtutem quantũ ad animã, faciens eam diui-
1. Corin. 15. nam & beatã. Et dabit fortitudinem quantũ ad corpus, faciens illud incor-
ruptum & æternum. Pro tantis ergo beneficijs ſuis *Benedictus ſit Deus.* &c.

TITVLVS PSALMI LXVIII.

SEQVENS Pſalmus intitulatur hoc modo: In finem, pro his qui commuta-
buntur, pſalmus David. Pſalmus iſte cõuenit ſignificato David, id eſt, Chri-
ſto qui hic loquitur. Et dirigit nos in finem, id eſt, in ſeipſum: Pſalmus dico,
Apoc. 1. *habitus pro his exhortandis, qui commutabuntur de infidelitate ad fidem,*
de vetuſtate ad nouitatem, de corruptione ad incorruptionem. Materia pſalmi eſt Chriſtus,
paſſus ſecundum fragilitatem humanæ naturæ. Et exequitur ſuam paſſionem per multas
partes pſalmi, vſque ad conſummationẽ. Unde & dicit: Dederunt in eſcam meã fel. &c.
Pſal. 21. *Intentio Chriſti eſt in hoc opere nos ad ſuam patientiam inuitare. De paſſione autem ſua,*
ſicut mos propheticus eſt, orando incipit dicere: & ſe patris auxilium manifeſtat in omnibus
poſtulare: vt nos quibus viam demõſtrauit, in tribulationibus, & quibus præſertim neceſ-
ſarium eſt, exemplo doceat orare. Dicit ergo.

PSALM

PSALMVS LXVIII.

S*ALVVM me fac Deus.* Et dicit cauſam quare; *Quoniam intra-
uerunt aquæ,* Id eſt Iudaici populi more aquæ cum ſonitu & im-
petu extulerunt ſe,& magis mala inferendo,acceſſerunt *vſque
ad animam meam,* tollendam.Quaſi aquæ ad animam intraue- *Ioan 18.*
runt,quando inſenſatæ turbæ vſque ad occidendum Chriſtum prævalue- *& 19.*
runt.Sed nunquid hoc poſſent,niſi ab illo permiſsi eſſent? Vnde ergo tan-
quam aliquid inuitus patiatur,ſic clamat,niſi quia caput membra ſua præ-
figurat?Paſſus eſt quippe ille,quia voluit.Paſsi ſunt martyres & ſi noluerunt.
Vnde Petro dictum eſt:Alius te cinget,& ducet quò nó vis.Quamuis enim *Iſa.53.*
à malis ad bona tranſeamus,tamen ipſe tranſitus aliquantum amarus eſt, *Ioan.21.*
& habet fel quod dederunt domino in paſsione Iudæi. Habet etiam quid-
dam tolerandum,quo oſtenduntur qui eum aceto potauerunt. Hinc ergo *Ioan.19.*
vt liberemur,clamemus: ne fortè in preſſuris iniquitati conſentiamus, &
inseparabiliter verè abſorbeamur. Denique quantum eorum malitia in
Chriſtum deſæuit,ipſe inſinuat,cùm ſubiungit: *Infixus ſum in limo profundi,
& non eſt ſubſtantia.* Terreni homines dum vana appetunt, atque alios ſibi
ad conſentiendum trahere cupiunt,limus ſunt:inter quos ſunt nonnulli ſce-
leratiſsimi & deſperati.Hi non ſolùm limus ſunt,ſed etiam profundi. Tales
erant illi,in quibus dominus noſter infixus erat,id eſt,hæſerat, vt ab illis te-
neretur & occideretur.Venit ergo filius Dei ad limum profundi,& nó erat
ſubſtantia in qua infixus eſt:quia in iniquitate illorum infixus eſt. Vitia ex
nobis & ex noſtra voluntate habemus:& vitia non ſunt ſubſtãtia.In his in-
fixus eſt dominus,quando perſecutionem paſſus eſt,non in ſubſtãtia homi-
num,quæ per ipſum facta eſt,ſed in vitio Iudæorum quod per ipſos factum
eſt.Nec ideo infixus ſum,quin poſſem præcauere mihi: Sponte enim me-
ipſum obtuli.Et hoc eſt, *Veni in altitudinẽ maris,& tempeſtas demerſit me.* Mare *Ioan.10.*
dicit eos propter amaritudinẽ vitæ,altitudinẽ,elationem.Venit ergo Chri- *Hebr.9.*
ſtus nulla coactione,ſed ſpontanea voluntate inter ſuperbos homines & a-
maros:& ſeditioſa commotio eorum,tanquam tempeſtas vehemens, de-
merſit & extinxit eum.Et in hoc eos eſſe inexcuſabiles oſtendit,cùm ſubdit:
Laboraui clamans:raucæ factæ ſunt fauces meæ. Quid clamat Chriſtus? Væ vobis
Scribæ & Phariſæi.Væ mundo ab ſcandalis.Quotidie etiam erat docens in *Matth.23.*
templo & ſynagogis:ſed quia parum in eis fructificabat,propterea labora- *Matth.18.*
bar.Hinc eſt quòd per prophetam ait:Laboraui ſuſtinens.Ideo etiam raucę *Luc.19.*
fauces eius dicuntur, non quantum ad ſe, ſed quantum ad illos à quibus *Iſa.1.*
non intelligebatur,non credebatur.Tanta autem fuit eius perſecutio,vt non
ſolùm iſti non crederent,ſed illi qui iam crediderant,dubitarent. Et hoc
eſt quod ſubdit: *Defecerunt oculi mei,dum ſpero in Deum meum.* Dum enim in
paſsione perſeuerat, atque in dominum ſuum tendens ſperat vt à mortuis
reſurgat:oculi eius defecerunt,quia etiam ipſi Apoſtoli(qui tanquam lucer-
næ præminebant in corpore) dubitauerunt.Et ne pauci viderentur illi qui
perſequebãtur,ſubiunctũ eſt: *Multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei qui oderunt* *Matth.26.*
me gratis. Ac ſi apertè dicat:Sine numero creuerunt,qui ſine cauſa me odio

habuerunt.Eum qui nocet,odire quodammodo humanum eſt.Vnde dominus in lege tanquã carnalibus loquens atque eorum infirmitati condeſcen-
Leuit.19. dens,amicos diligere præcepit atq; inimicos odire permiſit. Eum autẽ qui
Matth.5. non nocet odio habere,non ſolùm humanum non eſt,ſed etiam diabolicũ. Odium de inimico videtur quaſi naturale, quod tamen ex corruptione cõtingit naturæ.Odium verò de innocente contra naturã eſt.Multũ ergo diſtat inter odiũ & odium.Nam aliud eſt,quod facit infirmitas:aliud eſt,quod ſola inſtigat malitia.In qua tantũ exarſerunt Iudæi,vt in odio Chriſti & numerũ exceſsiſſent,& naturã,& modũ.Quorũ adhuc exaggeratur malitia,cũ ſubinfertur: *Confortati ſunt qui perſequuntur me inimici mei iniuſtè.* Prius multiplicati ſunt qui eum gratis,id eſt,ſine cauſa oderũt.Et hi deinde confortati atq; animati,ad hoc vt odium quod conceperant in corde, etiam perſequendo adimplerent in opere.Et hoc ſimiliter iniuſtè fecerũt,quia videlicet cauſam qua me perſequi aut inimici fieri debuiſſent,non inuenerunt.Sed inter tantam malitiam ſuam nobis inſinuat innocentiam dominus noſter,cùm ſubdit: *Quæ non rapui,tunc exſoluebam.* Quis enim rapuit? Adam.Et quid rapuit?
Geneſ.3. Pomum vetitum.Guſtate (inquit) & eritis ſicut Dij.Rapere voluerunt diuinitatem,& amiſerunt fœlicitatem. Vſurpauerunt ſibi quod ſuum non erat, & hęc eſt rapina.Ideo cõmiſsi ſunt exactori diabolo,vt pœnã mortis exſol-
Iſa.53. uerent pro peccato.Chriſtus verò nihil rapuit,quia non peccauit:& tamen
1.Pet.2. peccati debitũ,id eſt,mortẽ exſoluit.Venit ad mortem ſicut quilibet homo,
Geneſ.2. ſed non ea via quia quilibet homo.Nam omnes alij per culpã, ille ſolus ad mortẽ venit per iuſtitiam.Vterq; igitur exſoluit mortẽ,quæ eſt debitũ pec-
Rom 5. & 6. cati,Adam,& Chriſtus.Sed quia peccauit Adam,mors eius fuit pœna peccati.Quia verò nõ peccauit Chriſtus,mors eius facta eſt hoſtia pro peccato.
Hebr.9. & 10. Sed hunc fructum mortis Chriſti mundus non intellexit: ideo hanc pro
1.Corin.1. ſtultitia reputauit.Prædicamus(inquit Apoſtolus)Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum,Iudæis quidem ſcãdalum,gentibus autem ſtultitiam.Sed quod non nouit mundus,agnouit Deus.Et hoc eſt quod dicit: *Deus tu ſcis inſipientiam meam.* Vtilitas paſsionis meæ, quæ pro inſipientia reputatur à quibuſ-
Ibidem. dam,à te Deo creatore eſt præſtita,approbata,& ordinata.Tu ſcis quòd illi
1.Corint.2. neſcierunt.Si enim cognouiſſent,nunquã dominum glorię crucifixiſſent.Et
Ioan.18. quid tam ſimile inſipientię,quã cùm haberet in poteſtate perſecutores ſuos vna voce proſternere, pateretur ſe teneri,flagellari,conſpui, colaphizari,
1.Corint.1. ſpinis coronari,ligno affigi?Sed quod ſtultum eſt Dei & infirmum, hoc ſapientius & fortius eſt hominibus. Nam vnde Deus eſt humiliatus & paſſus, inde homo erectus eſt & ſanatus.Simili modo, *Et delicta mea,* id eſt, opera quæ pro delictis ſunt reputata (vt eſt illud:Nõ eſt homo hic à Deo,qui ſab-
Ioan.9. bata non cuſtodit,& alia huiuſmodi) *à te non ſunt abſcondita.* Quod illi putauerunt inſipientiam,vt ego paterer:Et delicta,vt lãguoribus mederer: hoc
Ioan.5. 1.Corin.1. tu ſciſti ſapientiam eſſe & virtutem. Et notandum quòd ex his verbis inſtruimur,vt in cunctis quæ agimus,ſemper plus Dei voluntatem quàm hominum attẽdamus.Et ea ſit noſtra actio,quam Deus approbat: etiamſi non
Ibidem. approbet homo. Hinc eſt quòd Paulus nos admonet, vt ſtulti ſimus ante

homi

hòmines,vt ante Deum mereamur eſſe ſapientes. Vel delicta eius non ſunt
abſcondita,quia membra eius ſua,quotidie non ceſſant cõfiteri peccata. Et
quia futurum erat vt tanquã pro ſtultitia improperaretur Chriſtianis, quia 1.Cor.1.
in hominẽ crederent mortuum & crucifixum,poſtulat pro eis dicens: *Non*
erubeſcant in me qui expectant te Domine:Domine virtutum. Multi enim ignomi- 1.Cor.1.
niam crucis Chriſti audientes erubuerunt, atque à fide & ſpe,quam in Deo
habere ceperant,receſſerunt. Propter hoc Paulus ad confirmandas infirmo Roma.1. Roma.5.
rũ mentes, non ſe erubeſcere Euangelium Dei perhibet. In tantũ enim non Ephes.3.& 4.
erubuit,vt vinctus & cathenatus magis exultaret.Non erubeſcãt ergo in ho
minem humilẽ & crucifixum,qui expectãt Deũ & dominũ virtutum: quia
qui deſpectus apparuit in carne, virtuoſus & glorioſus apparebit in diuini- Phil 2.
tate.Ideo adhuc ſubditur: *Non confundantur ſuper me qui quærunt te, Deus Iſrael.*
Super me occiſo nõ cõfundantur mẽte,nec erubeſcãt vultu,qui te vt venias Matth.24.
expectãt:& inſuper bene viuendo & amando quærere nõ ceſſant.Et hoc de
bet eos à confuſione & erubeſcentia defendere,quia tu qui me miſiſti,& hu
miliari voluiſti,es dominus virtutum, & Deus Iſrael, id eſt idem dominus Philip.3.
& Deus es angelorũ & hominũ.Virtutũ enim nomine angelos deſignauit.
Per Iſrael verò eos,qui per fidẽ & charitatẽ Deũ ſpiritualiter vident, figura
uit.Et oſtẽdit aliam cauſam quare nõ debeanr erubeſcere,cũ ſubiungit: *Quo*
niam propter te ſuſtinui opprobrium: operuit confuſio faciem meam. Opprobrium eſt
quod obiicit inimicus.Non eſſet magnum quod ait Suſtinui, niſi adiunge-
ret Propter te. Si enim ſuſtines,quia peccaſti,propter te ſuſtines, non pro- 1.Pet.4.
pter Deum. Quæ autem gloria eſt(ait Petrus) ſi peccantes punimini & ſuf- 1.Pet.2.
fertis?Si autem ſuſtines,quia mandatum Dei ſeruaſti, merces tibi manet in
æternum:quoniam ſuſtinuiſti opprobria propter Deum. Quia ergo Chri- Matth.26.
ſtus in paſſione ſua multa opprobria audiebat,& tacẽs omnia propter Deũ 27.
tolerabat: quaſi verecundus in facie apparebat. Virtutem manſuetudinis Luc.22.23.
pro ſigno habebant confuſionis. Quid toleraret propter Deum, dixit.
Nunc à quibus tolerauit, oſtendit. *Extraneus* inquit *factus ſum fratribus meis,*
& peregrinus filiis matris meæ. Quamuis idem de ſimilibus verbis repetere vi-
deatur, tamen plus aliquid ſonat peregrinus,quàm extraneus. Nam eum
qui non eſt domeſticus, aut facie notus, etſi de eadem terra ſit, tamen ex-
traneum dicimus.Hominem verò alterius patriæ peregrinum ſolemus ap-
pellare. Fratribus ſuis Chriſtus extraneus fuerat, quia carnalibus paren-
tibus ſuis vita & moribus diſſimilis apparebat. Fuit etiam peregrinus, ſe- Ioan.18.
cundum quod ait: Regnum meum non eſt de hoc mundo. Poſſumus etiam
per fratres, Apoſtolos intelligere:per filios matris ſuæ,filios ſynagogæ. Ex- Ioan.7.
traneus ergo fratribus ſuis erat, quando iam ab ipſis non credebatur Apo- Matt.26
ſtolis. Extraneus erat Petro, cùm cepiſſet affirmare & iurare, quia non Luc.22.
nouiſſet hominem.Fuit quoq; peregrinus filiis ſynagogæ, vnde & dicebãt: Ioan 9.
Hunc autem neſcimus vnde ſit.Quare hæc illi contigerunt? *Quoniam zelus*
domus tuæ comedit me. Zelo Dei comedebatur, id eſt interius vrebatur, Ioan.2.
cùm vendentes & mentes de templo eiiceret, & nummulariorum effun- Matt.21.
deret æs. Nullum omnipotenti Deo tale eſt ſacrificium, quale eſt zelus

animarum.Ibi ignis Dei accenditur.Ibi mens mũda zeli ſancti ardore con-
Math.3. crematur.Hinc eſt quod ſanctus ſpiritus in columba,& igne apparuit:quia
Acto.2. eos quos repleuerit ſimplices pariter & ardentes facit. Et propter hunc ze-
Ioan.11. lum *opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me.* Quia enim corrigebat eos,
inde magis indignati cõtra eum,machinati ſunt ei mortem. Maiora autem
opprobria Deo inferre non poterant,quàm quòd Chriſtum filium eius de-
Ioan.8.& 10. negabant.Nemo autem exprobrauit Chriſto, niſi Deo exprobrans. Et ne-
Ioan 5. mo honorat patrem, niſi qui honorat & filium. Illa verò opprobria ſuper
Chriſtum ceciderunt,quando hi qui exprobrabant,eum occiderunt.Sed in-
ter hæc pius dominus mãſuetudinem ſuam commendat cùm ſubiungit: *Et
operui in ieiunio animam meam.* Ieiunium Chriſti ſpiritualiter iam in alio pſal-
mo commendatum eſt. Ieiunium eius erat,quando defecerunt omnes qui
Ioan. 4.& 19. in eum crediderunt.Et ſitis eius erat,quando dixit mulieri:Sitio,da mihi bi-
bere.Fidem quippe illius ſitiebat,& de cruce,cùm diceret Sitio, fidem illo-
Ioan.19. rum quærebat.Denique reſpuit fel quod illi obtulerunt. Elegit magis ieiu-
Ibidem. nare,quàm amaritudinem accipere.Non enim in corpus eius intrant ama-
Mar.15. ricantes.Et in hoc ieiunio operui,id eſt humiliaui animam meam. Humili-
tas erat Chriſti operimentum. Nam quia humiliabatur, non agnoſcebatur.
Et hoc ipſum *factum eſt opprobrium* illi.Quanto enim erat humilior,tãto apud
reprobos deſpectior habebatur. *Et poſui veſtimentum meum cilicium.* Oppoſui
illis in qua ſæuirent,carnem meam.(Occultaui diuinitatem meam. Cilicio
peccatores pœnitentes veſtiuntur.)Et quodammodo facta eſt veſtimentum
Roma.8. peccati,quia de peccato damnauit peccatum in carne.Nõ quòd caro Chri-
Roma.8. ſti peccatrix fuerit,ſed quia ſimilitudinem carnis peccati habuit. *Et* ex hoc
etiam *factus ſum illis in parabolam.* Parabola dicitur quæ datur ſimilitudo de a-
liquo,quando illi maledicitur.Sic ille (verbi gratia) pereat, quomodo ille.
Hæc eſt parabola,id eſt comparatio & ſimilitudo maledicti. *Aduerſum me
loquebantur qui ſedebant in porta.* Hoc eſt in publico.Vbi otioſitas, ibi loquaci-
tas.Publicè de me loquebantur.Publicè aduerſabantur. Corã omnibus diſ-
famabant, *Et in me pſallebant qui bibebant vinum.* Etiam ipſi peccatores deri-
debant me. Attende ô homo,quid pro te ſuſtinuit Deus. Attende in capite
Math. 11. tuo regulam diſciplinę, formã virtutis. Diſcite(inquit)à me, quia mitis ſum
& humilis corde,& inuenietis requiem animabus veſtris.Inter tot ſcandala
& opprobria,inter tantas perſecutiones & tribulationes,quid tu agebas mi
tiſſime Ieſu? *Ego verò orationem meam ad te Deus.* Illi deridebant,ille orabat.Il-
Luc.23. li infeſtabant,ille amabat.Non reddentes(inquit)malum pro malo,vel ma-
Roma. 12. ledictum pro maledicto:ſed econtrario benedicentes. Hæc eſt enim perfe-
1. Theſſ. 5. ctio charitatis,diligere inimicos,& orare pro illis. Quando malediceris,&
Math.5. quid agas non habes:quando tibi iactantur opprobria,& corrigere non va
les:nihil tibi reſtat, niſi vt ores.Hæc iuſtorum arma ſunt,vt orando vincãt.
Eccleſ.3. Et quia nunc tempus eſt orandi & placandi Deum, ideo ſubdit: *Tempus
Iſa.49.* *beneplaciti Deus.* Ecce, inquit propheta,nunc tempus acceptabile: ecce nunc
2 Cor.6. *Gal.4.* dies ſalutis. Venit enim plenitudo temporis, in quo miſit Deus filium
ſuum in terris, in quo beneplacitum eſt Deo, & per quem gratiam ſuam
generi

generi dedit humano. Vnde & dicit: *In multitudine miſericordiæ tuæ exaudi me,*
in veritate ſalutis tuæ. Nam ſi non eſſet multitudo miſericordiæ tuæ, quid nos
faceremus de multitudine iniquitatis noſtræ? Ergo quia direxi orationem
meam ad te Deus: quia tempus complendi beneplacitum tuum, per me redi
mi hominem, quem formaſti: propter hoc exaudi me, non in meritis homi *Gen. 2.*
num, ſed in multitudine miſericordiæ tuæ; & etiam in veritate ſalutis tuæ:
vt per hoc verax appareas, ſcilicet dãdo ſalutem quam promiſiſti. Duo hîc
poſita ſunt, veritas, & miſericordia: in quibus ſe poſtulat exaudiri: in quibus
ſunt etiam vniuerſæ viæ domini. Miſericordia, dimittendo peccata. Veritas, *Pſal. 24.*
reddendo promiſſa. Sed iam in quo velit exaudiri, audiamus. *Eripe me de lu-*
to, vt non infigar. Hinc ſe poſtulat liberandum, vbi ſe antè dixit infixum. Et
quos per lutum accipiat, exponit, cùm ſubiungit: *Libera me ab his qui oderunt*
me, & de profundis aquarum. Reprobi homines & lutum ſunt, dum terram dili-
gunt: & profundum aquarum, dum in voragine reſoluuntur carnalium vo-
luptatum. Ergo hæſerat carne, ſed non hæſerat ſpiritu. Dicit hoc ex infirmi *2. Pet. 2.*
tate membrorum ſuorum. Quando fortè caperis ab eo qui te premit ad ini
quitatem, tenetur quidem corpus tuum ſecundum corpus: infixus es in limo
profundi. Sed quandiu non conſentis, non hæſiſti. Si autem conſentis, hæſi-
ſti: Oratio ergo tua ibi ſit, vt quoniã iam tenetur corpus tuũ, nõ teneatur ani-
ma tua. Vnde adhuc ſubditur: *Non me demergat tẽpeſtas aquæ.* Demerſit ſecun-
dum carnem. Non demergat ſecundum animam. *Neque abſorbeat me profun-*
dum. Id eſt, neque inuoluat me iniquitas. *Neque vrgeat ſuper me puteus os ſuum.*
Tunc enim ſuper hominem coartat puteus os ſuum, id eſt profunditas ini-
quitatis, quando non ſolùm merſus in peccatis iacet, ſed etiã perdit aditum
confeſſionis. Vnde ſcriptum eſt: Peccator cùm in profundum venerit ma- *Prou. 18.*
lorum, contemnit. Quando autem dicit homo, Peccator ſum: radiatur ali-
quo lumine etiam profunditas putei. Deinde ponit cauſam quare debeat
exaudiri, cùm ſubiungit: *Exaudi me Deus, quoniam benigna eſt miſericordia tua.*
Ea quæ tibi naturaliter ineſt miſericordia, beniuolentiæ & gratiæ plena eſt. *Pſal. 144.*
Nec ſecundum illam tantùm poſtulo exaudiri, ſed etiam *ſecundum multitu-*
dinem miſerationum tuarum, quam exhibuiſti patribus antiquis: ſicut Noe *Gene. 7.*
in diluuio, ſicut Danieli in lacu, & aliis multis: propter miſericordiam *Dan. 14.*
tuam & miſerationes tuas exaudi me: & *reſpice in me.* Quarum vna eſt natu-
raliter in te, aliæ in beneficiorum exhibitione. Reſpice, inquam, *Et ne auer-*
tas, tanquam iratus, *faciem tuam à puero tuo,* id eſt à paruo tuo. Ad commen-
dandum hoc dicit. Talium eſt enim amator Deus. Sinite (inquit) paruulos *Mar. 10.*
venire ad me, quia talium eſt regnum cælorum. Dominus noſter dictus
eſt puer à puritate, à ſimplicitate, ab innocentia. Tales etiam vult nos eſſe. *Luc. 2.*
vnde & dicit: Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruulus iſte, non *Act. 7.* *Matth. 18.*
intrabitis in regnum cælorum. Ponit & aliam cauſam, dicens: *quoniam tribu-*
lor, velociter exaudi me. Moueat te miſericordia tua: moueat miſeria mea. In-
ſtat tribulatio. Propter hoc opus eſt vt velox veniat tua conſolatio. Velo-
citer ergo exaudi me. Quando dominus permittit aut facit vt in tribulatio-
ne aliqua ſimus, etiam tunc miſericors eſt. Non enim alimentum ſubtrahit,
ſed

ſed deſiderium mouet. Iam ergo vltrà non eſt quod differas. Peruenit tribulatiò mea ad menſuram certam calamitatis. Veniat miſericordia tua ad faciendum opus bonitatis. Dixi ne auertas faciem tuam, ſed potius *intende animæ meæ, & libera eam.* Id eſt intus diligenter inſpice, quæ ſit in anima mea virtus manſuetudinis, quæ puritas intentionis: vt hoc ſit meritum meæ liberationis. Et non propter me tantùm, ſed etiam *propter inimicos meos eripe me.* Nã indignum valde eſſet, ſi tanquam victores de mea gauderent paſſione. Vel propter inimicorum meorum ſalutem eripe me, vt cùm meã viderint liberationem & glorificationem, conuertantur ab errore & ſaluentur. Et debes eripere: tu enim noſti quanta pro tuo amore ſuſtinui. *Tu ſcis improperium meum.* Id eſt quàm turpia verba mihi intulerunt. *Et confuſionem meam*, quam mihi imputauerunt. *Et reuerentiam meam.* Quàm ignominioſè me tractauerunt. De falſi criminis obiectione erubeſcere, non eſt crimen. Aut etſi crimen eſt non eſt illius cui obiicitur. Sed tamen infirmitas humani animi plerunque verecundatur etiam, cùm falſum obiicitur: non quia obiectũ eſt, ſed quia creditum.

Hebr. 4. Omnia hæc ſunt in corpore domini. Me vides afflictum, & eos etiam qui affligunt vides. *In conſpectu tuo ſunt omnes qui tribulant me.* Illi tribulant: ego tribulor. Inter vtrunque tu inſpector & arbiter. Attende in illis iniuſtitiam,

Matt. 16. in me innocentiam: & vnicuique iuxta merita ſua retribue. Et ne videretur tribulari tanquam non præſcius & ignarus, continuò adiecit: *Improperium expectauit cor meum, & miſeriam.* Cor meum expectauit, id eſt voluntas mea præuidit improperium in dictis, miſeriam in factis. Niſi enim hoc ipſe præuidiſſet & voluiſſet, non vtique naſceretur, non pateretur, non more-

Iſa. 53. retur. Sed cuius miſeriam præuidit dominus? Ipſorum profectò tribulantium atque crucifigentium. In ipſis miſeria, in ipſo miſericordia. Vnde &

Luc. 23. pendens in cruce dixit: Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Timeant igitur omnes qui alios tribulant, quoniam in cõſpectu Dei ſunt. Cuius vindictam euadere non poſſunt. Et ipſi qui mala ingerunt remanent

1. Pet. 3. miſeri. Nam qui patiuntur propter iuſtitiam, beati. Dixiſti nobis pie do-

Matth. 5. mine quid patereris foris: manifeſta etiam quid intus anxietatis habueris. *Et ſuſtinui* (inquit) *qui ſimul contriſtaretur, & non fuit: & qui conſolaretur, &*

Ioan. 20. Luc. 24. *non inueni.* Quid eſt hoc? Nonne Apoſtoli de domini morte ſunt contriſtati? Nonne Maria ad monumentum ſedet & plorat? Nonne duobus diſcipulis ipſe dominus dicit in via: Quid eſt quod confertis ad inuicem ambulantes, & eſtis triſtes? Sed contriſtati erant de morte carnis. Solus verò dominus contriſtatus eſt de morte animæ: ex hoc videlicet, quòd omnes permanebant in infidelitate. Ideo non ait, Qui contriſtaretur, ſed qui ſimul (inquit) contriſtaretur, ſuſtinui, id eſt, expectaui, & non fuit. Multi enim contriſtati ſunt carnaliter: nullus autem ſpiritualiter, niſi ipſe ſolus. Magna quoque illi eſſet conſolatio, ſi quos in ſe credentes inueniret. Quod quia non inuenit, quaſi conquerendo ingemiſcit. Vn-

Matt. 27 de & adhuc ſubiungit: *Et dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potaue-*

Mar. 15. Luc. 23. *runt me aceto.* Non dederunt mihi alium cibum vel potum, niſi acetum

Ioan. 19. cum felle mixtum. Et hoc figura fuit. Dominus ſitiebat eorum ſalutem,

& ipſi

& ipſi propinabant ei amaritudinem & vetuſtatem. Fel & acetum adhuc offerunt Chriſto, qui malè viuendo ſcandalum inferunt Eccleſiæ. Minus enim peccauerunt Iudæi crucifigentes in terra ambulantem, quàm qui contemnunt in cælo reſidentem. Obtulerunt potandum fel, guſtauit dominus & noluit bibere. Si non eos pateremur, nec omnino guſtaremus. Quia verò neceſſe eſt eos pati, neceſſe eſt eos guſtare. Sed quia in membris Chriſti tales eſſe non poſſunt, guſtari poſſunt, in corpus recipi non poſſunt. Et quia malam eſcam dederunt, merito in eſca puniti ſunt. Vnde & ſubditur: *Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum.* Mēſam eorum dicit ſcripturā ſacrām, quam ad animarum refectionem parauerat eis Deus. Hæc menſa facta eſt illis in laqueum, quia ex ipſa ſua lege capiuntur à Chriſtianis, & cōuincuntur errare. Quare coram ipſis? Sunt enim tales, qui iniquitatem ſuam intelligunt, & tamen in ea pertinaciſſimè perſeuerant: & laqueum norunt, & tenenda colla ſubiiciunt. Fiat *& in retributionem* eis, vt mala recipiant pro malis: & qui per legem peccauerunt, puniantur per legem. Fiat *& in ſcandalum.* Quod enim maius ſcandalum Iudæis fieri potuit, quàm quòd Deum & ſaluatorem ſuum, quem lex & prophetæ prænuntiauerunt, poſtmodum cæcati malitia crucifixerunt? Hinc Paulus ait: Prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcādalum. Hoc autem quod ait, Fiat, non optando dicit: ſed prophetando: non vt fiat, ſed quia fiet. Nec poteſt aliter niſi vt talibus iſta eueniant. Cùm audimus dici per ſpiritum Dei talia euentura malis, ad hoc in illis hæc intelligamus, vt nos talia deuitemus. Malitia inquam illos excæcauit: & ideo ſubiungit: *Obſcurentur oculi eorum ne videant.* Si enim cognouiſſent, nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. Primum peccatum, ſuperbia. Prima pœna peccati, obſcuritas cordis. Quia ſuperbi erāt, cæci facti ſunt. Vnde protinus ſubditur: *Et dorſum eorum ſemper incurua.* Hoc enim ſemper ſubſequens eſt, vt ſi oculus mētis à ſuperno lumine priuetur, ſtatim animus ad ea quæ retrò ſunt appetenda, inclinetur. Et hoc eſt dorſum curuum habere, ſtatum mentis in inferioribus flectere. Sequitur alia pœna. *Effunde ſuper eos iram tuam: & furor iræ tuæ comprehendat eos.* Ira effunditur, quando ſuper eos omnipotentis Dei vindicta multipliciter exercetur. Furor iræ Dei, eſt futuræ animaduerſio vindictæ. Ira autem ad præſentem percuſſionem pertinet: furor ad futuram damnationem. Ideo furor, quia nullum ibi remedium, nulla ibi miſericordia. Comprehendat inquit, eos tāquam fugitiuos. Iam enim non erit euadendi locus, quando eos æternus abſorbuerit cruciatus. Nec tamen in Deo vlla æſtimanda eſt iræ aut furoris commotio: ſed humano vſu quaſi iratus aut furens dicitur, quando ab ipſo tam acriter ac diſtrictè peccarorum culpæ feriuntur. Vnde adhuc ſubiungitur: *Fiat habitatio eorum deſerta, & in tabernaculis eorum non ſit qui inhabitet.* Habitationem dicit ipſam ciuitatem Ieruſalem, in qua communiter habitabant. Tabernacula verò ſingulas cuiuſque domos deſignant, vbi potuerunt aduerſus dominum clamare. Ibi à domino non permittuntur habitare. Loca illa omnia & hominibus plena ſunt, & Iudæis inania. Quare hoc? *Quoniam quem tu percuſſiſti, perſecuti ſunt: & ſuper dolorem vulnerum meorum addiderunt.* Nos percuſſi ſumus

Mar. 15. Matth. 15.

Roma. 2.

Matth. 27. 1. Cor. 1.

Sapien. 2.

1. Cor. 2. Eccleſ. 10.

ſumus à Deo,quia peccauimus: & vulnera ſunt peccata noſtra. Dolor vulnerum,afflictio contra peccatum. Percuſſio eſt motralitas & corruptio.
Iſa 53. Ibidem. Hanc percuſſionem ſuſcepit ipſe filius Dei,quamuis non peccauerit. Verè (inquit propheta)languores noſtros ipſe tulit,& dolores noſtros ipſe portauit. Sed Iudæi addiderunt,quia quem Deus pater plagis mortalitatis & cor
Ioan.19. Sapien.7. ruptionis vulnerauerat,ipſi inſuper occiderunt. Mortales homines hîc cum pœna naſcuntur,& hæc pœna percuſſio eſt domini. Et huic pœnæ addunt quicunque alios fuerint perſecuti. Et quia ipſi appoſuerunt dolorem ſuper dolorem,vide apertam iuſtitiam quæ ſequitur. *Appone* inquit *iniquitatem ſu-*
Apoc.22. *per iniquitatem eorum.* Vt ſicut alibi dicitur:Qui nocet,noceat adhuc:& qui in ſordibus eſt,ſordeſcat adhuc. *Et ſic non intrent in iuſtitiam tuam.* Culpa enim excitat culpam:& cùm vna nō corrigitur,exinde altera generatur. Et quan
Matt.24 to plus refrigeſcit charitas,tanto amplius abundat iniquitas. Vel ſuper iniquitatem patrum appone iniquitatem filiorum,vt extendatur de progenie
Matth.27. in progeniem iniquitas eorum,ſicut ipſi dixerunt:Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros. Quòd autem dixit,Appone:non ſic accipiendum eſt, vt Deus ponat vel addat iniquitatem in aliquo:ſed quaſi hoc agit,quando fieri permittit. Neque enim humanam mentem debellando deſtruit,ſed recedendo:quia ad perditionem ſuam ſufficit ſibi dimiſſa. Hinc Salomon ait:
Eccleſ.7. Conſidera opera Dei,quòd nemo poſſit corrigere quē ille deſpexerit. Propterea adhuc ſubditur: *Deleantur de libro viuentium.* Libri nomine prædeſtinatio Dei accipitur: quia ſicut hoc quod in libro ſcriptum eſt, fixum manet:ſic incommutabile eſt,quicquid à Deo prædeſtinatur. Quomodo ergo dicit Deleantur, ſi hi qui ſcripti ſunt, deleri non poſſunt? Sed hoc dictum eſt ſecundum ſpem illorum, qui ibi ſe ſcriptos putabant. Quid eſt deleantur de libro vitæ? Et ipſis conſtet non illos ibi eſſe. Illi qui ſe ſperabant, tāquam
Ioan.5. merito iuſtitiæ ſuæ in libro ſcriptos Dei,quibus dicitur:Scrutamini ſcripturas,in quibus putatis vos vitam æternam habere:cùm perducta fuerit damnatio eorum etiam ad cognitionem ipſorum, delebuntur de libro vitæ, id eſt non ibi ſe cognoſcent. Dixi deleantur,ſecundum ſpem eorum. Quid ſecundum æquitatem tuam? *Et cum iuſtis non ſcribantur.* Confirmat in fine verſus,quod præmiſſum eſt in capite. Audiuimus quid nobis cauendum ſit in malis:audiamus nunc quid ſit imitandum in Chriſto. Illi tales fuerunt, & ſic perierunt. Tu benigne domine, quid dicis de teipſo? *Ego ſum pauper & dolens:ſalus tua Deus ſuſcepit me.* Exemplo domini noſtri diſcamus pauperes eſſe & dolentes. Beati enim pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum
Matth.5. Ibidem. Ioan 18. cælorum. Et beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Hoc ipſum prius in ſe nobis oſtendit, propterea dicit Ego ſum. Totum corpus eius hoc dicit. Corpus Chriſti in hac terra pauper & dolens eſt. Sed ſint diuites Chriſtiani,prorſus ſi Chriſtiani ſunt,pauperes ſunt. In comparatione namque cæleſtium diuitiarum quas ſperant, quicquid hîc habent, pro nihilo reputant. Nec ſunt deſerti tales pauperes,quoniam ſalus Dei ſuſcepit eos. Ad quam rem? Vt iam non ſint pauperes & dolentes,ſed potius lętantes & beati faciant quod ſubiunctum eſt. *Laudabo nomen Dei cum cantico.* Id eſt cum iocundi

cunditare:& exultans in meipſo, *magnificabo eũ in laude.* Hæ ſunt diuitiæ meę,
vt ſcilicet eum gaudio & hilaritate non ceſſem Deũ meũ laudare & magni *Pſal. 49.*
ficare. *Et* laus illa *placebit Deo,* ſuper omne legale ſacrificium. Et hoc oſtendit
per partem, cùm ſubiungit: *Super vitulum nouellum cornua producentem & vn-
gulas.* Talis enim quærebatur vitulus in ſacrificio, qui & nouellus eſſet, & tam
magnus tamen, vt cornua mitteret, atque vngulas fortes haberet. Et hoc ex
ſignificatione factum eſt. Qui bene inſtructus eſt & ad laudem Dei opulen-
tus, cornua debet habere, quibus aduerſarium ventilet: & vngulas, qui-
bus terram excitet: nouellus propter nouam vitam. Aliquis hæreticus fortè
contradicit cornibus noui & veteris teſtamenti, ventiletur. Alius terrena ſa-
pit, vngulis diſcretionis & robore virtutis excitetur. Super hunc vitulũ tibi
placebit laudatio mea, in illa æternitate vbi perfectè laudabũt te ſancti, ſine
vlla contradictione. *Videant pauperes & lætentur.* Credãt hæc, & ſpe gaudeãt:
& magis pauperes ſint, vt ditari mereantur. Et conuertit ſe ad eos admonen
dos dicens: *Quærite Deum, & viuet anima veſtra.* Deus eſt vita animæ. Quæ-
ritis panem, vt viuat caro veſtra? Deum quærite, & viuet anima veſtra. Vnde
hoc probas? *Quoniam exaudiuit pauperes dominus.* Nec exaudiuit, niſi pauperes.
Si vis exaudiri, pauper eſto. Noli de te præſumere, nec aliquid quærere, præ
ter Deum tuum. Si peccator es, non ideo deſperes. *Et vinctos ſuos,* in pecca-
tis, per quæ viderentur repudiari à Deo, *Non deſpexit.* Illos vinctos non de-
ſpicit Deus, qui ſui ſunt, id eſt, qui per pœnitentiam & ſatisfactionẽ eum re-
quirunt. Quapropter *Laudent illum cœli & terra, & mare, & omnia reptilia in eis.*
Homo rationalis creatura laudet Deum, & per hominem omnis creatura:
quoniam ipſæ ſpecies & materię rerũ, ſunt homini cauſa, vt ipſe laudet acto
rem & ſaluatorẽ ſuum. Quare laudent? *Quoniã Deus ſaluam faciet Siõ,* id eſt Ec
cleſiã Deum ſpeculantem modò per fidem, deinde contẽplantẽ per ſpeciẽ. *1. Cor. 13.*
Et ædificabũtur ciuitates Iudæ, id eſt animæ ſua peccata confitentes. Initiũ bono
rum eſt cõfeſſio peccatorum. Et iuſtus in principio accuſator eſt ſui. Primũ *Prou. 18.*
ergo debẽt homines mala ſua cõfiteri, atq; moribus in melius cõmutari: & ſic
ædificabũtur in ciuitate Dei vnde pſalmus intitulatur pro his, ſcilicet qui cõ
mutabũtur. *Et inhabitabũt ibi,* id eſt in illa beata ciuitate, in illa excelſa Sion.
Et nõ ad horã, ſed *hæreditate acquirẽt eam.* Vt poſſideãt illã in æternũ: & nõ vna
ſola generatio iuſtorũ, ſed per omnes ſucceſſiones. *Et ſemen ſeruorũ eius,* id eſt
fidei imitatores, *poſſidebit eã.* Et quia fides ſine dilectione nõ valet, cõtinuò ad *Iaco. 2.*
iecit: *Et qui diligũt nomen eius habitabunt in ea.* Qui nõ ex timore, ſed ex amore
ſeruiũt Deo. Ipſi ſunt ſemẽ, & ipſi inhabitabũt in ea, tãquã in hęreditate ſua.
Nullus ibi hęreditabit, niſi per dilectionem. Deus eſt dilectio. Et qui manet *1. Ioan. 4.*
in dilectione, in Deo manet, & Deus in eo. Hic eſt finis, hæc eſt hæreditas.

TITVLVS PSALMI LXIX.

S*EQVITVR titulus in alio pſalmo, In finem, Pſalmus David, in rememo-
ratione, eo quòd ſaluum me fecit dominus. In finem, id eſt, in Chriſtum nos
mittit iſte pſalmus, qui attribuitur David, id eſt eidem Chriſto, ſiue cuilibet
iuſto in tribulatione poſito, in rememoratione, id eſt in conſideratione reme-*

morationis, eo quòd (inquit) ſaluum me fecit dominus. Memor enim ſaluationis & etiam beneficiorum, quæ Deus contulit mundo (ſicut in alio pſalmo monſtratum eſt) ſecurus, petit liberari, licet multis malis urgeatur. Eſt ergo in hoc pſalmo vox tribulatorum inter paßiones periclitantium, ſed de ſuo capite præſumentium. Ipſi ſunt materia pſalmi. In prima parte poſtulant à Deo ſuam liberationem, deinde perſequentium cõuerſionem. In ſecunda exultant in domino, & magnificant eum. Ad ultimum paupertatẽ & egeſtatem ſuã commendant, ad exemplum cæterorum: & exinde adiutos à Deo ſe inſinuant, & liberatos. Intendunt autem exhortari quoſque, ut conuertantur ad Deum, & ſecuros reddere de æterno bono, etſi urgeantur à malis, atque in his non diffidere, ſed omnipotentis Dei adiutorium inuocare. Audiamus eos, atque affectu cordis unuſquiſq; noſtrũ dicat quod ſequitur.

PSALMVS LXIX.

DEVS in adiutorium meum intende. Domine ad adiuuandũ me, feſtina. Tu qui es Deus & dominus meus, creator & gubernator meus in adiutorium meum intende miſericorditer: adiuua feſtinanter. Primùm inſpice inſtantem neceſſitatem: deinde accelera auxilij conſolationem. Cùm dicit, In adiutorium meum, oſtendit ſe aliquid operari per liberum arbitrium, & petit diuinum auxilium ad cooperãdum. Contra omnes aduerſitates & tentationes dicendus eſt iſte verſiculus. Et cũ tribulamur, & cũ operamur, diuino adiutorio ſemper opus habemus. Deinde orat etiam pro perſecutoribus, cùm ſubiungit: *Confundantur* de peccatis, *& reuereantur*, id eſt timeant te iudicem, *qui quærunt animam meam*, ſubaudis ad perdendum eam. Hæc vox propriè ad martyres pertinet, qui ad hoc quærebantur, vt occiderentur. Et cùm orãt pro ſuis inimicis, perfectionem no-
Matth. 5. bis inſinuant charitatis. Diligite (inquit dominus) inimicos veſtros. Benefacite his qui oderunt vos: & orate pro perſequẽtibus & calumniantibus vos. Ideo adhuc ſubditur: *Auertantur retrorſum & erubeſcant qui volunt mihi mala.* Primò fuit impetus perſequentium: modò remanſit maliuolentia cogitantium. Tempora ſunt in Eccleſia perſecutione diſtincta. Factus eſt impetus in Eccleſiam, quando reges & principes perſequebantur eam. Crediderunt illi: data eſt pax Eccleſiæ, ſed non deeſt fremitus perſecutorum: impetus tamẽ
Pſal. 111. ſuos ad cogitationem verterunt. Dictum eſt de his temporibus Eccleſiæ: Peccator videbit & iraſcetur, dentibus ſuis fremet & tabeſcet. Pro his orat martyr, quomodo & pro illis, vt retrorſum auertantur, id eſt credant in Chriſtum & ſequantur. Erubeſcant etiam de commiſſis peccatis. Peccator enim & pœnitens quo plus defert verecundiæ de recordatione delicti, eo vberiorem à domino meretur gratiam. Nonne hæc prætulit publicanus, qui nec
Luc. 18. audebat oculos ad cælum leuare? Ideo iuſtificatur magis domini iudicio,
Ibidem. quàm ille Phariſæus quem deformauit præſumptio. *Auertantur ſtatim erubeſcentes, qui dicunt mihi, Euge, Euge.* Id eſt, Bene bene. Similiter auertantur illi erubeſcentes de malis ſuis, qui adulantur mihi. Et hoc ſtatim, vt eorum conuerſio non moretur. Facilè enim emendatur culpa, quæ citò corrigitur. His tribus verſibus tria genera perſecutorum commendantur, id eſt malefactores, maliuoli, adulatores: quorum primum fit opere, alterum cogitatione, tertium

tium locutione. His tribus modis affligitur corpus Chriſti. Reprobi enim
mala quæ poſſunt, bonis inferre non deſiſtunt. Et cùm non poſſunt malum
quod volunt agere, non ceſſant illud cogitando tractare. Et cùm nocere nō
valent, aut non audent, in aperto faciunt quod poſſunt, ſimulando, adulan-
do, laudando, attrahendo. Iſti ſunt qui dicunt, Euge Euge: qui quos poſſunt,
falſis laudibus ſeducunt. Pro his tamen orat Eccleſia, vt conuertantur, & fiat
quod ſubiunctum eſt. *Exultent*, ſecundum corpus, *Et lætentur*, ſecundum ani-
mam non in ſe gloriantes, ſed *in te*, à quo habent lætari & exultare, *omnes qui*
quærunt te. Quia alij non habent in te lætari vel exultare. *Et dicant ſemper, Ma*
gnificetur dominus. Peccator es? Magnificetur, vt vocet. Confiteris? magnifice-
tur, vt ignoſcat. Iam iuſtè viuis? Magnificetur, vt regat. Perſeueras vſque in
finem? Magnificetur, vt glorificet. Sēper ergo magnificetur dominus. Hoc
dicant iuſti: hoc dicant, qui quærunt eum. Quiſquis hoc non dicit, non quę-
rit eum. Dicant hoc, *Qui diligunt ſalutare tuum*, id eſt filium tuum. Ab illo eſt *Matth. 1.*
enim illis ſalus, non à ſe. Nec dignè poſſunt laudare Deum patrem, qui nō
diligunt Deum filium, per quē ſaluati ſunt. Dicāt, Magnificus eſt dominus,
qui nos tam potenter ſaluauit. De ſe autem dicat vnuſquiſq; quod ſubditur.
Ego verò egenus, mendicans meam ſalutem, vel aliorum: *& pauper ſum*, id eſt,
inſufficiens per me ad eam inquirendam. Nec tamen ideo diffido: nam *Deus*
adiuuat me: vt poſſim quam deſidero ſalutem poſſidere. Sic vtique nos Deum
laudare decet, vt cum illū prout poſſumus magnificamus, noſmetipſos in-
firmos & inutiles iudicemus. Ille enim abundans, nos egeni: ille diues, nos *Luc. 17.*
pauperes. Quando hæc recognoſcimus, & de nobis diffidentes, in ipſo ſolò
confidimus: tunc nos tanquam pauperes & egenos adiuuat Deus. Vnde ad
ipſum, cuius habet adiutorium, familiarem ſe conuertens locutionem ſubiū
git. *Adiutor meus*, in bonis, *& liberator meus*, à malis, *es tu*: & non alius. Et hoc
tantùm mihi reſtat petere. *Domine ne morêris*. ſed fac quod facturus es, ducen-
do me in gloriam tuam. Et hîc apertè innuit ſe memorem beneficiorum
Dei, ſicut titulus prænotauit. Imploremus & nos domini Dei noſtri adiuto-
rium, & liberationem, & gloriā: atque ex toto corde dicamus illi, Domine
ne morêris.

TITVLVS PSALMI LXX.

PSALMVS qui ſequitur, hoc modo intitulatur: In finem pſalmus Dauid,
filiorum Ionadab, & priorum captiuorum. Hic titulus tāgit hiſtoriam, quo-
modo filij Ionadab in prima captiuitate in Babyloniā ducti ſunt. Quibus *Iere. 35.*
pater Ionadab præcepit vt non biberent vinum, & in tabernaculis mora
rentur. Ionadab qui interpretatur ſpontaneus, dominū Chriſtum figurauit: qui filiis & imi-
tatoribus ſuis præcepit, vt non bibant vinum, id eſt terrenæ voluptati non inhæreant: &
in tabernaculis, id eſt in militia domini habitare conſueſcant. Spontaneus domini fuit Chri *Luc 21.*
ſtus, qui domino patri vſque ad mortem factus eſt obediens. Exponitur autem ſic titulus: *Philip. 2.*
Pſalmus iſte attribuitur ipſi Dauid, id eſt Chriſto, quia Chriſtus loquitur in hoc pſalmo.
Pſalmus dico, filiorum Ionadab, id eſt imitatorum Chriſti, quia ad vtilitatem eorum agit:
& primorum captiuorum, quia nunc filij Chriſti, prius filij Adam in captiuitate à diabolo

1.Cor.15. *captiui ſunt ducti. Nam non fuit prius (vt ait Apoſtolus) quod ſpirituale eſt, ſed quod ani-*
male. Animales quippe in Adam fuimus, in carne viuentes: in Chriſto verò ſpirituales,
id eſt ſpiritu viuentes. Materia eſt iuſtus omnis ſperans in domino. Et deſcribuntur multa
beneficia Dei, circa ſperantem in eum. In prima parte petit liberari à malis, vt poſſit Deū
laudare. In ſecunda (quæ incipit, Ne proiicias me in tempore ſenectutis) petit, vt ſicut Deus
ei obtulit beneficia ſua in iuuentute, ſic faciat in ſenectute, vbi maximum opus eſt. In tertia
(quæ incipit, Quæ feciſti magnalia Deus, quis ſimilis tibi?) ponit gratiarum actionem de col
latis beneficiis. Inuitat nos verus Ionadab filios ſuos ad ſui conformitatem, vt nō bibamus
Phil.2. *vinum, & in tabernaculis moremur, ſicut ſuperius expoſitum eſt. Et vt, ſicut ipſe per obe-*
dientia ſuæ humilitatem ſublimatus eſt, per eius humilitatis veſtigia ſublimari mereamur.
Et hæc eſt intentio. Per totum autem pſalmum gratia Dei commendatur. Ait ergo.

PSALMVS LXX.

IN *te domine ſperaui*, & ſi modò confundor: vel *non confundar in æter*
num. Recedendo à Deo cadit homo in peccatum, & confundi-
tur. Accedendo ad dominum, corrigit ſe, & non confundetur
in æternum. Et ne confundi valeat, petit, dicens: *In iuſtitia tua li*
bera me, & eripe me. Duo ſunt quæ in ſeruitutem nos redigūt: peccatū ſcilicet,
& pœna peccati. Vnde nunc poſtulat liberari à peccato per iuſtitiam, atque
eripi à pœna peccati, tranſeundo à morte ad gloriam. Et bene ait, In iuſtitia
Ioan.5. tua, hoc eſt à te data. Deus eſt enim qui per gratiam ſuam operatur iuſtitiam
Roma.4. in homine, ſine meritis. Ipſe enim dat fidem ſuam, quæ reputatur nobis ad
Ioan.8. iuſtitiam: quæ operante gratia, facit hominem liberū, qui ſeruus fuerat per
peccatum. Et quia merita mea digna nō eſſent, vt ad tuam altitudinem per-
uenirent: ideo *Inclina ad me aurem tuam*, id eſt cōdeſcende mihi per tuam cle-
mentiam, *& ſalua me*. Et hæc eſt confeſſio humilitatis. Qui enim dicit Incli-
na ad me, confitetur quia iacet, tāquam medico ſtanti æger proſtratus. Salua
me, inquit. Quomodo? *Eſto mihi in Deum protectorem*. Ne ad me iacula perue-
niant inimici. Ego enim protegere me non poſſum. Et parum eſt in prote-
ctorem, ideo addidit: *Et in locum munitum, vt ſaluum me facias*. Et hoc erit in a-
lia vita. Ibi enim in ſecuritate erimus, vbi nos aggredi nullus valebit inimi
cus. Prius ergo oportet vt hîc protegamur à Deo, vbi bellum eſt: quatinus
deinde ſit locus munitus in quo ſaluemur, vbi æterna requies eſt. Quid enim
munitius, cùm ad illum locum confugeris? Quos ibi aduerſarios formidabi
mus? Et ideo ſaluum me debes facere, quoniam non habeo fortitudinem ni
ſi à te. Et hoc eſt quod ſubdit. *Quoniam firmamentum meum, & refugium meum*
es tu. Ex te & per te ſum firmus: & ſicubi fuero infirmatus in me, refugiā ad
te. Firmum & immobilem te facit gratia Chriſti, aduerſus omnes tentatio-
nes inimici. Sed ibi eſt & humana fragilitas: ibi eſt adhuc prima captiuitas:
Roma.7. ibi eſt lex in membris, repugnans legi mentis. Et adhuc corpus quod cor-
Sapien.9. rumpitur, aggrauat animam. Ideo quantumlibet & gratia Dei firmus ſis, tā-
men adhuc formidandum eſt ex corruptione carnis. Ergo firmamentum
meum es tu, vt ſim firmus in iſto ſeculo contra tētationes. Sed ſi multæ ſunt
& turbant me: refugium meū es tu. Et quia ſuperius dixit Eripe me: nūc de-
termi

terminat à quibus,cũ ſubiungit: *Deus meus eripe me de manu peccatoris,* id eſt de
poteſtate diaboli:qui ſpecialiter dicendus peccator , quia ipſe eſt perſuaſor
omnis peccati.Et potes eripere me,quia Deus es.Et etiã debes,quia per gra- *Sapien.2.*
tiam meus fieri dignatus es.Et non ſolùm de manu inuiſibilis inimici eripe
me,ſed *& de manu contra legem agentis & iniqui.* Hîc notatur omne genus pec-
catorũ,ſcilicet aut legis tranſgreſſor,ſi accepit legẽ:aut tãtummodo iniquus
ſine lege,ſi legẽ nõ accepit.De vtroq; genere loquitur Apoſtolus dicẽs:Qui *Roma.2.*
ſine lege peccauerunt,ſine lege peribunt:& qui in lege peccauerunt, per le-
gem iudicabuntur.Inter vtrunque gemit corpus Chriſti,atq; ab vtroq; affli
gitur.Nec ſe vindicat,ſed patienter tolerat,& orat:vnde adhuc ſubiungitur:
Quoniã tu es patientia mea Deus,Deus ſpes mea à iuuentute mea. Ideo me debes eri-
pere,quia tu es cauſa,& fructus patiẽtiæ meæ. Propter te grauiter affligor:
propter te æquanimiter patior.Nec ſolũ patientia mea,ſed & ſpes, id eſt cer
titudo mea. Bene autẽ poſt patientiam poſuit ſpẽ,quia de patientiæ virtute
certitudo ſpei generatur.Hinc Paulus ait:Tribulatio patientiã operatur , pa *Roma.5.*
tientia probationẽ,probatio ſpẽ:ſpes autem non cõfundit.Quanto hîc gra-
uiora propter Deum ſuſtinemus,tãto maiora in futuro præmia à domino
ſperamus.Spes dico,à iuuentute mea,id eſt à tempore fortitudinis meæ. Nõ
enim dicit iuuentutẽ,quantum ad ætatẽ:ſed quantũ ad animi virtutẽ.A iu-
uentute mea cepi in te ſperare,ex quo me aduerſus diabolũ armaſti:vt mu- *1.Cor.5.*
nitus fide,ſpe,& charitate,cæteriſq; ſpiritualibus armis,contra aduerſarios *2.Cor.10.*
tã viſibiles,quã inuiſibiles dimicarẽ.Nec à iuuentute tantùm ſed etiam *In te cõ* *Epheſ.6.*
firmatus ſum ex vtero:de ventre matris meæ tu es protector meus. Vterum Eccleſiæ
parationem illam dicit,qua inſtruitur homo,cùm credere incipit:& antè in
eo vtero formatur ſpiritualiter,vt deinde in lucẽ veræ cognitionis pariatur.
Et tu etiam es protector meus de ventre matris meæ Eccleſiæ, id eſt ex quo
fui renatus de baptiſmate.Totum eſt cõmendatio gratiæ diuinæ, quæ opera *Ioan.3.*
tur in nobis & velle & operari,pro bona voluntate. Iuſtũ eſt ergo vt gratiæ *Philip.2.*
ſuæ beneficiis laudetur:vnde & rectè nunc ſubditur: *In te cantatio mea ſemper.*
Id eſt omni tempore,& in proſperis & in aduerſis laudabo te. Propter hoc
tanquã prodigiũ factus ſum multis. Multi enim amatores ſeculi putãt me inſanũ
& prodigioſum,cùm vidẽt me inuiſibilia,quæ ipſi contẽnunt,laudare & ap
petere:viſibilia verò quæ ipſi appetũt,cõtemnendo vitare. *Et tu* contra om-
nia opprobria factus es mihi *adiutor fortis.* Tu enim miniſtras ſpiritualem for
titudinem ad contẽnendam hominum inſultationẽ.Ideo *repleatur os meũ lau-
de,* antequã eſſem,quia feciſti:cũ eſſem,quia ſaluaſti:cũ peccaſſem,quia igno-
uiſti:cũ conuerſus eſſem,quia adiuuiſti:cũ perſeueraſſem,quia coronaſti. Ita
planè repleatur os meum laude, *Vt cantẽ gloriã tuam,tota die magnitudinẽ tuam.*
Vt exultãdo annuntiẽ quàm glorioſus ſis,& quàm magnus.Et hoc tota die,
id eſt ſine intermiſſione: tam in proſperis,quibus conſolaris,quã in aduer-
ſis,quibus corrigis.Dico quia tu es ſpes mea à iuuentute mea. Et ſicut in iu-
uentute non deſeris,ſic *ne proiicias me in tẽpore ſenectutis.* Et quid per ſenectutem
accipiat,determinat , dicens: *Cum defeciet virtus mea,ne derelinquas me.* Defe-
ctum virtutis nominat ſenectutem, ſicut ſuperius iuuentutis nomine deſi-

gnauit fortitudinem. Ac ſi dicat: Ne proiicias me à te: non permittas me peccare ex infirmitate. Quòd ſi per fragilitatem peccare contigerit, ne derelinquas me ex toto, vt deficiens viribus perſeuerem in peccato. Proiecit Deus Petrum, cùm permiſit peccare: ſed non dereliquit, quia fecit pœni-
Luc. 22. tere. Non poteſt legi verſus iſte in perſona Chriſti, vt à patre poſtulet ne illum deſerat in tempore ſuæ paſſionis, quando viſa eſt defeciſſe virtus
Ioan. 11. eius in miraculis. Et opus eſt (inquit) vt non derelinquas, *Quia dixerunt inimici mei mihi, & qui cuſtodiebant animam meam.* Non vt imitarentur, ſed vt
Ioan. 9. & 11. perderent eam. *Conſilium fecerunt in vnum.* Id eſt in vnam voluntatem nocendi. *Dicentes, Deus dereliquit eum.* Vnde eſt illud in Euangelio: Non eſt hic homo à Deo, &c. Dæmonium habet. Ideo *Perſequimini & comprehendite*
Ioan. 11. & 7. *eum.* Et ſecurè poteſtis facere: *Quia non eſt qui eripiat.* Dictum eſt hoc de Chriſto. Ille enim qui potentia diuinitatis reſuſcitauerat mortuos, ſubitò inter
Ioan. 18. manus inimicorum infirmus factus eſt, & quaſi nihil valens comprehenſus. Quando autem apprehenderetur, niſi primò illi corde ſuo dicerent, Deus dereliquit eum? Quo contrà poſtulat, dicens: *Deus ne elongeris à me: Deus meus in auxilium meum reſpice.* Ita fit. Non elongatus eſt à filio ſuo Deus pater: ſed
Ioan. 10. & 14. ſemper eſt ei coæternus. Non elongatur etiam ab eis, imo propè eſt qui tri
Phil. 4. bulato ſunt corde. Prope eſt, vt audiat. Prope eſt, vt miſericorditer reſpiciat.
Pſal. 33. Prope eſt, vt auxilietur. Oculi domini ſuper iuſtos: vultus autem domini ſuper facientes mala. Tamen pro talibus orat, cùm ſubiungit: *Confundantur & deficiant detrahentes animæ meæ.* Hoc illis expedit, vt peccata ſua recognoſcant: vnde confundantur & deficiant in ſe, qui malè de ſe præſumebant. *Operiantur multa confuſione*, interius, *& pudore*, exterius: *qui quærunt mala mihi. Ego autem ſemper ſperabo.* Quicquid illi facient, quantumcunque perſequentur: ego non frangar vlla aduerſitate, ſed ſemper firmam ſpem habebo in te. *Et adiiciam ſuper omnem laudem tuam.* Quid eſt hoc? Quid poteſt adiicere homo ſuper omnem laudem Dei? Sed laudatus erat Deus in omni creatura ſua, in regimine ſeculorum, in ordinatione temporum, in eminentia cæli, in fœcunditate terræ, in circũfuſione maris, in ipſis filiis hominum, in danda lege, & cæteris omnibus mirabilibus ſuis. Nondum erat laudatus in eo quòd ſuſcitauit carnem in vitam æternam. Laus ergo Dei ſuper omnem laudem antèhabitam adiicitur, cùm vnigeniti eius incarnatio, paſſio,
Luc. 1. reſurrectio & aſcenſio in cælum prædicatur. Vnde adhuc ſubiungit: *Os meũ*
Ioan. 1. & 11. *annunciabit iuſtitiam tuam.* Et ſubdit quid vocet iuſtitiam, ſcilicet *ſalutare tuum*,
Mar. 16. id eſt filium tuum, qui & ſaluat ſperantes in ſe, & iuſtificat. Et hoc *tota die*, id
Roma. 4. eſt toto tempore. Hæc eſt laus, quę ſuperat omnem laudem Dei, ſcilicet iuſtitiam prædicare, qua iuſtificatur impius: & ſalutare, quo ſaluatur damnatus. Et propter hoc annũtiaui iuſtitiam tuam: *Quoniam non cognoui*, id eſt non ap-
2. Cor. 3. probaui *literaturam.* De qua Paulus dicit: Litera occidit, Spiritus autem viui-
Matth. 5. ficat. Quidam enim non de gratia, ſed de litera gloriabantur, eo quòd legem accepiſſent. Lex autem ſine gratia, ſola litera eſt, & manet ad conuin-
Gal. 3. cendam iniquitatem, non ad dandã iuſtitiam. Si enim data eſſet lex quę poſſet viuificare, omnino ex lege eſſet iuſtitia. Sed cõcluſit ſcriptura omnia ſub

peccato

peccato,vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus.In ipſa gratia glorians,literaturam non cognoui,id eſt,homines de litera præſumentes,& à gratia reſilientes toto corde reprobaui.Vnde meritò ſubdit: *Introibo in potentias domini.* Spiritualis enim homo dum non adhæret literæ,meretur per intellectum ad interiora ſpiritus introire , vt potentias domini ſciat,id eſt, gratiam & virtutes,quibus iam non infirmatus per carnē mandata diuina potenter impleat.In hoc etiam cōmendat gratiā Dei , non iuſtitiam ſuam, cùm protinus addit: *Domine memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius.* Quidam enim ignorantes Dei iuſtitiam,& ſuam volentes conſtituere,iuſtitiæ Dei nō ſunt ſubiecti.Nullam meam agnoſco,ſolius tuæ memorabor iuſtitiæ.Iuſtitia tua ſola me liberat:mea ſola non eſt niſi peccata.Non gloriabor de viribus meis, ne in literatura maneam:ſed de gratia tua per quam literam operando adimpleam.Nec ſolùm facere,ſed & ipſum ſcire Deo attribuit , cùm ſubiungit: *Deus docuiſti me à iuuentute mea , & vſque nunc .* Ex ipſo initio fidei quo me innouaſti,vſque modò , docuiſti me , quia tuæ ſolius iuſtitiæ memorari debeo.Conſiderans enim vitam præteritam meam,video quid mihi debebatur , & quid acceperim pro eo quod mihi debebatur . Debebatur pœna, reddita eſt gratia. Debebatur gehenna,data eſt vita æterna. Ex quo conuerſus ſum,didici merita mea nulla præceſſiſſe, ſed gratiam tuam mihi gratis veniſſe.Taliter eruditus *Pronuntiabo mirabilia tua,* Id eſt,ea quæ tu mirabiliter operatus es,aliis prædicabo.Quid mirabilius inter Dei mirabilia,quā quòd ipſe creator factus eſt creatura?Deus humanam naturam ſuſcepit.Sanguine ſuo perditum hominem redemit , de morte ad vitam , de mundo ad gloriam reduxit.Hæc ſunt,quæ pronuntiabo mirabilia , quæ me docuiſti à iuuentute mea.Et ſicut hucuſq; cepiſti miſericors domine, ſic vſq; in finē non ceſſes agere.Et hoc eſt quod ſubdit: *Et vſque in ſenectam & ſenium, Deus, ne derelinquas me.* Adiuuiſti fortē,non deſeras debilē. Tempore Apoſtolorū & martyrum erat iuuenis Eccleſia,fortis in virtute, patiens in tribulatione, perfecta in ſapientia.Iam quia charitas refrigeſcit,minuitur ſapiētia,virtus deficit:quaſi in ſenectutē venire cepit. Tēpore Antichriſti cadet in ſenium, quando eius virtus adeo diminuta erit, vt ſi fieri poſſit,ſeducātur etiam electi.Poſtulat ergo Chriſti Eccleſia,vt ſicut à iuuentute per omnipotētis Dei gratiā regitur:ſic vſq; in finem per eandē gratiā gubernetur.Vſq; in ſenectā & ſeniū meū,id eſt vſq; ad diem vltimū meū,vſq; in finē ſeculi gratia tua perſeueret mecum. *Donec annuntiē brachium tuum,* Id eſt,filiū tuū, *generationi omni quæ ventura eſt.* Hinc alibi dicitur:Et brachium domini cui reuelatū eſt?Ideo Chriſtus brachium domini dicitur, quia ipſe eſt virtus & fortitudo Dei per quē omnia facta ſunt:& à quo diaboli virtus ſuperatur . Omni generationi annuntiatur hoc brachiū, vt credēdo in dominū Ieſum Chriſtū fortes permaneant,atq; in tanta virtute confidendo,diabolum & vitia potenter vincant.Annuntiabo (inquit) non vires aut iuſtitias meas,ſed *Potētiam tuam & iuſtitiā tuā, Deus,* quæ extendūtur *vſq; in altiſſima quæ feciſti magnalia.* id eſt, vſq; ad ipſas cæleſtes virtutes , quas tu longe mirabilius quàm cætera opera tua creaſti.Dei magnalia ſunt angeli,ſedes,dominationes,principatus,poteſta-

Rom.10. *Philip.2.* *Ioan.1.* *Luc.1.* *1.Pet.1.* *Apoc.1.* *Matth.24.* *Ibidem.* *Luc.1.* *Iſa.53.* *Heb.1.* *Coloſ.1.*

tes.Hæc ipſa magnalia tibi debent quòd ſunt,quòd iuſtè viuunt,quòd beatè viuunt.Non ſolùm homines gratia Dei gubernantur,ſed & ipſę altiſſimæ & æternæ poteſtates.Vnde admirando exclamat,dicens: *Deus quis ſimilis tibi,*
Iſa.14. ſubaudis,in magnalibus faciendis?Voluit primus angelus tibi eſſe ſimilis,&
Geneſ.3. cecidit.Voluit primus homo,cui ſerpens dixit:Et eritis ſicut dij, & dignita-
Geneſ.2. tem amiſit.Et tamen ad ſimilitudinem Dei factus legitur homo:& ipſe do-
Matth.5. minus ad ſimilitudinem ſuam nos inuitat,dicens in Euangelio:Diligite inimicos veſtros:benefacite his qui oderunt vos, vt ſitis filij patris veſtri. Et
1.Ioan.3. Apoſtolus:Similes (inquit) ei erimus,quoniam videbimus eum ſicuti eſt.
Ioan.8. In quo ergo peccauit homo,ſi eſſe voluit quod Deus in illo fecit?Sed voluit
Hebr.13. hoc peruerſè,vt quomodo Deus non habet à quo formatus eſt,non habet à quo regatur:ſic ipſe voluit in ſua poteſtate eſſe ſine domino,ſine rectore,vt propria vteretur voluntate.Poſſet autem & hoc velle ſine peccato,ſcilicet vt ſimilis eſſet Deo.Quiſquis enim vult ita eſſe ſimilis Deo,vt ad illũ ſtet, & ab illo fortitudinẽ ſuã cuſtodiat,eiq́; cohęrẽdo ſignetur tanquã cera ex anulo: habet imaginẽ eius,faciens quod dictũ eſt, Mihi autẽ adhærere Deo bonũ
Geneſ.2. eſt.Hic cuſtodit ſimilitudinẽ & imaginẽ ad quam factus eſt, & non peccat. Quod quia homo prius agere contẽpſit,nunc captiuus clamat:Deus quis ſimilis tibi?Peruerſè volui eſſe tibi ſimilis,& factus ſum ſimilis pecori.Sub tua
Pſal.48. dominatione,ſub tuo præcepto verè ſimilis eram.Sed homo in honore po-
Geneſ.3. ſitus non intellexit,cõparatus eſt iumẽtis inſipiẽtibus & ſimilis factus eſt illis. Et quia tetigit vetitũ,inuenit ſupplicium.Vnde nunc gemens ſubdit: *Quantas oſtẽdiſti mihi tribulationes malas & multas!* Oſtẽſum eſt enim malũ homini per ex
Ibidem. perimentũ:Vnde ſcriptũ eſt:Et aperti ſunt oculi eorũ.Cognouerunt enim ſe peccaſſe. Clauſi ſunt oculi interiores quibus videbant ſpirituale bonum:& aperti ſunt oculi exteriores ad experiendum malum.Quis autem poteſt dicere aut excogitare, quantas & quàm multas tribulationes & anxietates videat & ſentiat miſer homo, in hac mortalitate & corruptione? Quæ ideo malæ ſunt, quia ſine culpa eſſe non poſſunt.Diſciplina tamen fiunt, & admonitio eſt, non deſertio. Nam protinus addit: *Et conuerſus viuificaſti me.* Quaſi poſt iram conuerſus ad miſericordiam, viuificaſti genus humanum in primo parente mortuum. Sicut enim in Adam omnes moriun-
1.Corint.15. tur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur. *Et de abyſſis terræ*, Id eſt, de profunditate & ſubmerſione peccati, *iterum reduxiſti me.* Quid eſt,quòd dicit
Ioan.3. Iterum?Non enim ſemel reducit Deus à peccatis:ſed modò per baptiſmum,
Matth. 4. modò per pœnitentiam,modò per conuerſionẽ:& ſic multis & diuerſis mo-
Luc.7. dis reducimur ad ſalutem.Nos iteramus culpam,pius dominus iterat erga nos ſuam miſericordiã.Vel de abyſſis terræ,id eſt de peccatis quæ nos mergunt in interitum, reduxit Deus genus humanum.Primùm per fidem, iterum per ſpeciem: nunc rectè viuendo, iterum æterna beatitudine perfruendo.Surreximus mente, fide,ſpe, charitate. Reſtat vt ſurgamus & corpore. Et quia hoc iam ſpe tenemus, dicatur rectè, Et de abyſſis terræ iterum reduxiſti me. Mihi verò ſic reducto, *Multiplicaſti magnificen-*
1.Timot.2. *tiam tuam*, id eſt, multis modis magna & multiplicia virtutum dona

contu

contuliſti. *Et conuerſus*, per mediatorem Chriſtum, ab ira quam habebas
de peccato contra genus humanum, *conſolatus es me*, ſecurum faciendo de
æterna promiſſione. Et quia duas dixerat reductiones, vnam ſecundum ſpi-
ritum in re, alteram ſecundum corpus in ſpe, eas duas commendat, cùm
ſubiungit: *Nam & ego confitebor tibi in vaſis pſalmi veritatem tuam, Deus.* Hoc
eſt ſecundum ſpiritum. A ſuperiori enim ſonat pſalteriũ quod eſt quaſi vas
quoddam ſpirituale, in quo pſalmi continentur, in quo etiam domini veri-
tas ad ipſius honorem prædicatur. Vaſa pſalmi, inſtrumenta ſunt vbi pſal-
modia fit: & ſignificant viuificationem ſpiritus. Quid de corpore? *Pſallam
tibi in cithara ſanctus Iſraël.* Cithara enim ab inferiori parte ſonitum reddit.
Pſallam tibi in cithara, id eſt, in mortificatione carnis. Tibi inquam, qui es *Coloſ. 3.*
ſanctus Iſraël, id eſt, qui ſanctificas eos qui ſunt ſpiritualiter Iſraël, id eſt, vi-
dentes Deum. Et ideo *Exultabunt labia mea cùm cantauero tibi. & anima mea
quam redemiſti.* Tam certus erat ſanctus Dauid de redemptione animæ ſuæ,
vt iam diceret factum, quod in ſpiritu præuidebat futurum. Non ait: Et ani-
ma quam redẽpturus es: ſed Anima mea quam redemiſti. Quapropter dum
domino cantat, nõ ſolùm exterioribus labiis, ſed intus in anima exultat. Sic
enim Deum laudare decet, vt mens concordet cum voce, vt impleatur illud
Apoſtoli: Pſallam ſpiritu, pſallam & mente. Nec ſolùm labia mea decanta- *1. Corin. 14.*
bunt, *Sed & lingua mea meditabitur iuſtitiam tuam:* Id eſt, qualiter anima mea
per te redempta ſit & iuſtificata, nullis meis præcedentibus meritis, ſed ſola
tua gratuita miſericordia. Quando hoc meditabitur? In fine, *Cùm confuſi &
reueriti fuerint qui quærunt mala mihi.* Duobus modis confundentur & erube-
ſcent: aut cùm credent in Chriſtũ, aut cùm venerit Chriſtus. Reſurgẽt enim *1. Corint. 15.*
omnes mortui, quiſq; cum cauſa ſua: ſeparabuntur boni ad dexterã, mali ve- *Matth. 13.*
rò ad ſiniſtrã. Et tunc cõfundentur, qui antè exultabãt: erubeſcẽt qui garrie- *& 25.*
bant, cùm dicetur eis: Ite in ignẽ ęternũ. Et notandũ quòd non ait, Et lingua
mea loquetur: ſed meditabitur. Tunc enim linguæ ceſſabunt quoniã in illa *1. Corint. 13.*
beata vita omniũ voluntates & cogitationes omnibus inuicem apparebunt.

TITVLVS PSALMI LXXI.

*PSALMVS David, in Salomonẽ. Tractatus iſte tẽdit in Chriſtũ, qui eſt ve-
rus Salomon id eſt, pacificus, qui pacẽ poſuit inter Deum & genus humanũ.* *Epheſ. 2.*
*In hoc pſalmo Chriſtus materia eſt ſecundum vtrãque naturam, diuinam
ſcilicet & humanã. In prima parte petit ei dari iudiciũ, & affirmat quòd
habebit. In ſecunda (quæ incipit, Orietur in diebus eius iuſtitia) loquitur de regno, ipſum re-
gnum commendando multis modis. In tertia (quæ incipit, Sit nomen eius benedictum)
cõmendatio eſt ipſius regis. Intendit nos admonere, vt ſubiiciamur ipſi Salomoni. Vox pro-
phetæ præuidentis Chriſtũ futurum regem, qui orando prophetat, vt detur ei regnũ dicens.*

PSALMVS LXXI.

DEVS iudicium tuum regi da: & iuſtitiam tuam filio regis. Hoc confir-
mat in ſe dominus, vbi ait in Eũãgelio: Pater non iudicat quen-
quam, ſed omne iudiciũ dedit filio. Qui rex etiã filius regis eſt, *Ioan. 5.* *Pſal. 5. 23.*
quia & Deus pater vtiq; rex eſt: & ipſe filiũ ſuum incarnatum *43. 83.*
conſtit

Pſal. 2. conſtituit regem ſuper populũ ſuum, vt eum ſecundum iuſtitiã & iudicium,
Matth. 2. Ioan. 1. ſecundũ bonos mores & virtutes ſpiritualiter regeret, atq; in ſuo cæleſti re-
gno perenniter collocaret. Ac ſi dicat: O Deus pater, da regi Chriſto ſuper
Ioan. 5. homines iudiciũ tuum, vt ſicut tu habes iudicare, ita habeat & ille. Atq; eidẽ
Matth. 28. filio regis, id eſt, tui qui ſolus rex es, & in veritate tuos regis, da iuſtitiã tuam
id eſt, iuſtum iudicium: quia rex ille ſemper iuſta iudicia iudicabit. Endiadis
eſt, quia per diuerſa idem dicit. Idem eſt enim in hoc loco iuſtitia & iudiciũ.
Nec aliud deſignant, niſi iudicium iuſtum. Da ei *Iudicare populum tuum in
iuſtitia*, id eſt, vt iuſtè iudicet vniuerſos: videlicet bonos & malos. Nec mo-
uere debet, quòd dicit, Tuum. Sui enim ſunt etiam peruerſi, nec quicquam
Matth. 12. poſſunt facere, niſi permiſſu Dei. Similiter *& pauperes tuos in iudicio*, ſubaudis
Matth. 25. da ei iudicare. Iudicat Chriſtus in hac vita bonos & malos. Iudicabit etiam
poſtmodum, quãdo malos à bonis ſeparabit. Et notandũ quòd cùm diceret,
Matth. 5. *Pauperes* mox addidit, *Tuos*: vt per hoc deſignaret pauperes veros. Nõ enim
omnes pauperes, ſunt pauperes Dei, ſed diuites ſui: quia non humiles ſunt,
ſed ſuperbi. Et ſunt quidam diuites qui facilius omnia ſua pauperibus tri-
buant, quàm ipſi pauperes faciant. Propterea ad deſignãdos pauperes ſuos,
Ibidem. dicit dominus in Euangelio: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt
Luc. 6. regnum cælorum. Non ait pauperes rebus, ſed ſpiritu: quoniam hęc beata &
Deo acceptabilis paupertas eſt, vbi præſumptio ſpiritus non eſt. Tales pau-
peres in futuro iudicio iudicabit & ſaluabit Chriſtus: quoniam ſicut alibi di-
Pſal. 9. citur: Patientia pauperum non peribit in finem. Nec ſolùm da ei iudicium,
Marc. 16. ſed fac illum per prædicatores tuos diuulgari per totum mundum. Et hoc
Act. 10. eſt quod ſubdit: *Suſcipiant montes pacem populo, & colles iuſtitiam*. Eminentes
excellenti ſanctitate mõtes in Eccleſia ſunt, qui idonei ſunt & alios docere.
2. Corint. 3. Suſcipiant iſti montes pacem prædicandam populo, ſicut illis præceptum
Luc. 10. eſt à domino. In quancunque domum intraueritis, primùm dicite, Pax huic
domui. Colles ſunt minores. Ipſi ſuſcipiant iuſtitiam, id eſt obedientiã quæ
eſt in hominibus, & in omni rationali creatura omnis iuſtitiæ origo atque
perfectio. Vel per móntes & colles poſſunt intelligi Euangelicę pacis vtriq;
prædicatores, ſiue præcedentes, ſiue ſubſequentes. Ipſi ſuſcipiant pacem &
Coloſ. 1. iuſtitiam, id eſt, Chriſtum, qui nos pacificat Deo, & iuſtificat per fidem: eúm-
Rom. 4. que notificent populo. Primùm poſtulat, deinde affirmat quòd re vera iudi-
cium habebit Chriſtus. Vnde & dicit: *Iudicabit pauperes populi*, id eſt, veros &
ſpirituales pauperes, ſegregando eos à populo, ſicut dominus diſcipulis ſuis
ait: Ego vos elegi de hoc mundo. *Et ſaluos faciet filios pauperum*, id eſt, imita-
Ioan. 15. Apoc. 12. tores Apoſtolorum: *Et humiliabit calumniatorem*, id eſt, opprimet diabolum,
qui eſt iniuſtus accuſator fratrum noſtrorum. Humiliatus eſt enim, quia
quem occiderat reſurrexit, regnumq́ue mortis abſtulit. Cuius ille poteſta-
1. Corint. 15. Rom. 5. tem ita gerebat, vt per vnum hominem quem deceperat, omnes per mor-
Philip. 2. tem traheret ad damnationem. Sed humiliatus eſt: quoniam ſi per vnius de-
Rom. 5. lictum mors intrauit in mundum, multo magis qui abundantiam gratiæ
accipiunt in vita, regnabunt per Chriſtum qui humiliauit calumniatorem.
Et permanebit cum ſole, id eſt, cum deitate: quæ ideo dicitur ſol, quia vera co-
gnitione

gnitione iuſtitiæ illuminat animam humiliato calumniatore: cum ſole permanet, quia victo diabolo per reſurrectionem ad dexteram patris ſedet, vbi iam non moritur, & mors ei vltrà non dominabitur. *Et hoc ante lunam.* Tanquam primogenitus à mortuis præcedens Eccleſiam, quæ variando deficit & creſcit *In generationem & generationem.* Aut generationem dicit, qua generamur mortaliter. Deinde incarnationem diuinitatis annunciat, cùm ſubiungit: *deſcendet ſicut pluuia in vellus.* Quid enim tam ſilenter & ſine ſtrepitu fit, quàm cùm imber in vellere deſcendit? Nullius aures ſono verberat. Nullius corpus humore repercuſſi roris aſpergit: ſed ſine inquietudine omnium totum imbrem per multiplices effuſum partes, toto corpore vnius meatus, ſciſſuram neſciens, ſolida mollicie meatus plures præbet: & quod clauſum videtur per denſitatem, eſt patulum per tenuitatē. Rectè ergo Mariam velleri comparamus: quæ ita concepit dominum, vt toto cum hauriret corpore, nec eiuſdem corporis ſciſſuram pateretur: ſed eſſet mollis ad obſequium, ſolida ad ſanctimoniam. Rectè ergo Maria velleri comparatur: de cuius fructu ſalutaria populis veſtimenta texuntur. Vellus planè Maria eſt. Si quidem de molli ſinu eius Agnus egreſſus eſt, qui & ipſe matris laniciem, id eſt, carnem geſtans molli vellere, cunctorum operit vulnera populorum. Omne enim peccati vulnus Criſti lana ſuffunditur, Chriſti ſanguine fouetur: & vt ſanitatem recipiat, Chriſti indumento veſtitur. Et quia de plenitudine eius nos omnes accepimus, aptè ſubiunctū eſt: *Et ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terrā.* Quoniā tota ſe diuinitas infudit in Mariam, deſcendit ſicut pluuia in vellus: quoniam per diuiſiones gratiarum perfudit Eccleſiam, deſcendit ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram. Gedeon in prælū iturus, belli exitus ſignum à domino petiit. Poſuit igitur ſuper terrā vellus, quod prius madidum, poſteà verò ſiccū apparuit. Terra autē prius ſicca, poſtea verò madida fuit. Pluuia Chriſtus, vellus Iudæa, terra verò gentium multitudo intelligitur. Prius pluuia in vellus, primitus Chriſtus in Iudæam deſcendit. Erat autem terra ſicca, quoniam gentium populus indoctus adhuc & imbaptizatus erat. Sed nunquid ſemper ſicca erit? Non vtique ſemper: vellere excuſſo in omnes terras Chriſti nomen diffunditur. De vellere ergo in terram, de Iudæa in gentes Chriſti nomen roriſque ſuperni fluxit doctrina. Et quæ vtilitas erit in aduentu Chriſti? *Orietur in diebus eius iuſtitia & abundantia pacis.* Hoc etiam ſecundum literam impletum eſt. In tempore enim quo natus eſt dominus, ſub vnius regionis imperio totus mūdus quieſcebat. Spiritualiter autem & pax & iuſtitia in diebus eius exortæ ſunt. Peccatores facti iuſti, & diſcordes pacifici. In diebus eius iuſtitia exorta eſt, id eſt, gratia fidei qua iuſtificantur electi. Bene autem dicitur, Et abundantia pacis: quoniam per totum mundum erit abundans reconciliatio, & de omni parte erunt homines reconciliati Deo. Hæc autem pax perſeuerabit in ſanctis, *Donec auferatur luna,* Id eſt, donec fiat immortalis & impaſſibilis præſens Eccleſia. Quid eſt enim donec auferatur luna, niſi donec efficiatur, vt non ſit? Videlicet vt pacis abundantia vſq; ad hoc perducatur, vt cōtradictio ac rebellatio penitus deſtruatur, & fiat pax in tantū creſcēs, vt morte

Sapien. Matt.16. Hebr.1. Rom.6. Apoc.1. Iudicum 6. Luc.1. Ibidem. Ioan.1. 1.Pet.4. Ioan.1. Iudicum 6. Pſal.18. Rom.10. Luc.2. Rom.7. Luc.2.

1.Corint.15. morte omnino deuicta inter carnem & ſpiritum, inter hominem & Deum inconcuſſa concordia atque vnitas indiuiſa perpetuo habeatur. Deinde oſtendit amplitudinem regni, cùm ſubiungit: *Et dominabitur à mari* orientali, *vſque ad mare* occidentale: *& à flumine* Iordane, *vſque ad terminos orbis* Matth.3. *terrarum*, in circuitu totius orbis. Per flumen Iordanem in quo Chriſtus Luc.3. Ioan.1. baptizatus eſt, accepimus baptiſmum, per quem Chriſtus dilatatur per totum mundum. *Coram illo procident Aethiopes: & inimici eius terram lingent*. Per Æthiopes, à parte totum ſignificauit omnes gentes: eam eligens gentem Matth.2. quam potiſſimum nominaret, quæ in finibus terræ eſt. Procident (inquit) coram illo, id eſt, adorabunt illum: & inimici Dei terram lingent, ſi quando Iudæi, hæretici & pagani in Apoſtolorum doctrina delectātur. Sunt enim Apoſtoli ſal terræ. Lingent etiam terram inimici Dei, quādo fallaciæ blan- Matth.5. dimentis verbiſque adulatoriis ſanctos decipere nituntur. *Reges Tharſis & in-* Matth.2. *ſulæ munera offerent: reges Arabum & Saba dona adducent*. Hoc Magi ſtella duce etiam corporaliter impleuerunt, quos vniuerſæ terræ reges & principes adhuc quotidie ſpiritualiter imitari non deſiſtunt. Tharſis interpretatur exploratio gaudij, vel contemplatio. Aliqui enim venientes de exploratione gaudij, experta & deſpecta inani lætitia huius mundi, ſeipſos facientes reges, carnalitatem ſuam rationabiliter regendo, ſemetipſos offerunt in Rom.12. munera regi domino. Per inſulas (quæ ſunt terra ſicca & circundata mari) accipimus eos qui ſicci ſunt à fluctibus huius mundi: cuius tempeſtatibus nequaquam demerguntur, licet procellis eius circunquaq; tundantur. Tales inſulæ munera offerunt, quia bona quæ operantur, domino aſcribunt. Arabia interpretatur humilitas. Saba ſucceſſio. Humiles & illi qui in ſe vitia ſuccendunt, nihilominus facti reges, ſemetipſos dona gratuita domino adducunt. Ea quippe adduci ſolent, quæ ambulare valent. Nunquid de immolandis victimis hoc dictum eſt? Abſit vt talis oriatur in diebus eius iuſtitia. Sed per hæc dona quæ domino adducenda prædicantur, homines fideles deſignantur, quos in ſocietatem Eccleſiæ Chriſti regum adducit auctoritas. *Et adorabunt eum omnes reges*, qui prius ſolebant adorari, id eſt, aliqui de omni genere regum: *& omnes gentes*, quæ prius ſolebant ſeruire terrenis regibus, *ſeruient ei*, noſtro videlicet cæleſti regi. Et merito, *Quia liberabit pauperem à potente*. Ille hîc dicitur potens, qui ſuperius calumniator eſt appellatus: Quem potentem ad homines ſibi ſubiiciendos atque in ſeruitute reti- Luc.11. nendos, non virtus eius fecit, ſed humana peccata. Sed qui humiliauit calumniatorem, & intrauit in domum fortis, vt eo alligato vaſa eius eriperet, ipſe liberauit pauperem à potente, *& tam deſolatum & miſerum pauperem, cui non erat adiutor*. Non enim hoc efficere potuit vel quiſquam homo iuſtus, vel aliquis angelus. Non poterant etiam per liberum arbitrium liberari, niſi tantummodo per Chriſtum. Et quomodo liberabit? *Parcet pauperi & inopi*. Pauper eſt, qui nihil habet. Inops qui alterius ope indiget. Hunc pauperem virtutibus & bonis operibus vacuum & deſertum, non damnabit rex pius iuxta proprium meritum, ſed parcet, relaxando pœnam, dimittendo culpā. Et ſic: *Animas pauperum ſaluas faciet*, Diuitum animabus dæmoniis traditis.

Et quo

Et quomodo ſaluas faciet animas pauperum? *Ex vſuris & iniquitate redimet animas eorum.* Quoniam neque vſuras neq; iniquitates amplius exercebunt. Siue ex vſuris & iniquitate, diaboli. Hic enim peſsimus fœnerator aliis luxuriam, aliis auaritiam, aliis verò ſuperbiam commodat: in quibus poſtquã peccatores exercitati fuerunt, animam pro vſura diabolo reddunt. Pecunia diaboli eſt iniquitas, quam nos ab ipſo ſuſcepimus. Super hanc pecuniam exigit à nobis vſuras, id eſt, pœnas, quas non ſuſcepimus & ſoluimus. Ab his *Matth.26.* vſuris & iniquitate redimuntur animæ pauperum, ſanguine illo qui effuſus *Luc.22.* *Apoc.1.* eſt in remiſsionem peccatorum. *Et ſic factum eſt honorabile nomen eorum coram illo.* Iam enim non memor eſt nominum eorum per labia ſua, quibus anteà vocabantur idolatræ, ſiue adulteri, ſiue homicidæ: quoniam relictis vitiis pro quibus ſignabantur talibus vocabulis, conuerſi ad Chriſtum ſu- *Acto.11.* ſceperunt nouum vocabulum, vt à Chriſto dicerẽtur Chriſtiani. Quod vtique nomen coram illo eſt honorabile, etſi coram inimicis habeatur deſpicabile. Audi & aliud honorabile nomen, atque omni iocunditate plenum, quod ipſe pius dominus diſcipulis ſuis imponere dignatus eſt, dicens: Iam *Ioan.15.* non dicam vos ſeruos, ſed amicos meos. Sequitur commendatio ipſius regis de quo ait: *Et viuet.* Non enim in morte remanebit, ſicut Iudæi putauerũt: *Pſal.15.* ſed reſurget à mortuis, Et viuet in æternum, teſte Apoſtolo qui ait: Chriſtus *Iſa.53.* *Rom.6.* reſurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltrà non dominabitur. *Et dabitur ei de auro Arabiæ.* Multi enim ex ſapientibus gentium conuertentur ad ipſum. Vel aurum Arabiæ ſignificat ſapientiam in humilitate. Arabiam enim interpretari diximus humilitatem. Hoc theſauro nihil charius, *Matth.11.* nihil pretioſius aut haberi, aut offerri Deo poteſt, *Et adorabunt de ipſo ſemper,* Id eſt, ſumma & ſingulari veneratione colent eum. Et hoc quòd eum adorabunt, procedet de ipſo, id eſt, de munere ipſius. Nos enim quomodo ore- *Rom.8.* mus neſcimus; ſed Spiritus ſanctus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. De ipſo habent, ſi qui bene orant. Ab ipſo trahũt quicquid boni poſſident. Meritò ergo *tota die,* id eſt aſsiduè *benedicent ei,* gratias referendo; & bona ſua non ſibi, ſed domino aſcribendo. Oſtenditur & alia cauſa vt benedici debeat, cùm ſubditur: *Erit firmamentũ in terra.* Omnes enim promiſsiones Dei in illo firmatę ſunt. Et quicquid prophetatum eſt pro ſalute noſtra, *Galat.3.* totum in illo eſt, vel erit adimpletũ. Fideles quoque animæ in hac terra poſitæ, non habent aliud firmamentum, niſi Chriſtum. Firmamentum eſt timẽtibus eum. Ecce eſt firmamentum. Nunquid altũ? Erit vtique. Nam *In ſummis montium ſuperextolletur,* Id eſt, inter illos montes, qui ſunt aliis altiores; *Matth.24.* cũ Chriſtus venerit, ſolus omnibus eminentior apparebit. Hinc alius pro- *Iſa.2.* pheta dicit: Erit in nouiſsimis diebus præparatus mons domus domini in vertice montiũ. Nam ſi alij montes extolluntur ſanctitate, dominus noſter ſuperextollitur diuinitate. Ecce firmamentum eſt, & altum: nũquid fructuoſum? Etiam: *Super Libanum fructus eius.* Libanũ ſolemus accipere veluti huius ſeculi dignitatem: quoniam mons eſt Libanus excelſas arbores habens, & nomen ipſum interpretatur Cãdidatio. Et quid mirum ſi ſuper huius ſeculi præclarum omne faſtigium fructus ſuperextolletur Chriſti, cuius fructus

dilectores omnia ſecularia cacumina contempſerunt? Si autem in bono
accipiamus Libanũ, propter Cedros Libani quas plãtauit:quis alius fructus
intelligendus eſt,qui ſuper Libanũ extollitur, niſi de quo Apoſtolus de cha-
ritate locuturus dicit: Adhuc excellẽtiorem viã vobis demõſtro? Hoc enim
& in primo ponitur munerum diuinorum,vbi ait: Fructus autẽ ſpiritus eſt
charitas. Atq; inde cætera conſequenter cõtexuntur. Aptè autem adiunctũ
eſt, *Et florebant de ciuitate ſicut fœnum terræ.* Ciuitas in hoc loco deſignatur ſe-
culi huius ſocietas. Exaltatur itaq; fructus Chriſti ſuper Libanũ,id eſt, ſuper
arbores diuturnas,& ligna imputribilia(quia ille fructus æternus eſt) om-
nis claritas hominis ſecundũ temporalẽ ſeculi celſitudinẽ fœno cõparatur,
quoniam à credentibus,& vitã æternam iam ſpetãtibus, ſpernitur fœlicitas
Iſa. 40. tẽporalis, vt impleatur quod ſcriptũ eſt: Omnis caro fœnũ,& omnis gloria
eius vt flos fœni. Fœnũ aruit,& flos decidit: verbum autẽ domini manet in
æternũ. Et propter hæc omnia beneficia *Sit nomen eius benedictum in ſecula.* Id
eſt,fama & gloria nominis eius quãtum ad homines, accipiat incrementũ,
& ſemper magis ac magis diuulgetur & magnificetur hîc & in ęternũ. Me-
rito autem benedicendum eſt, quoniã etiam *Ante ſolem*, id eſt, ante omnia
tẽpora *permanet nomen eius*. Non dicit nomen,illã vocẽ quæ tranſit: ſed ſub-
ſtantia diuina hîc intelligitur, quæ per nomen ſignificatur: & eſt conſe-
Geneſ. 27. quens, vt qui Deum benedicit,benedicatur à Deo. Quod ſanctus Iſaac o-
ſtendit, quãdo in figura Chriſti filio ſuo benedicens dixit: Qui benedixerit
Geneſ. 22. tibi, erit & ille benedictus. Hinc Abrahæ dicitur, In ſemine tuo benedicen-
tur omnes gentes. Vnde nunc rectè dicitur: *Et benedicentur in ipſo omnes tribus
Nume. 34. terræ.* Tribus dicuntur quaſi curiæ, impropriè tamen. Et dominus Deus po-
Ioſue 13. & 14. pulũ ſuum per diuerſas tribus diuidi præcepit: & ſanctus Iacob ſecundũ di-
Geneſ 50. uerſas tribus filiis ſuis benedixit. Diuerſæ tribus in Eccleſia Dei electas ani
Ioan. 14. mas ſecundũ diuerſa merita deſignant, propter quod & in domo patris mã-
ſiones multæ ſunt. Ac ſi dicat: Non ſolùm ipſe benedictus erit, ſed omnes ſui
per eum. Vnde meritò *Omnes gentes magnificabunt eum*: Non ipſi faciendo vt
magnus ſit, qui per ſe magnus eſt: ſed laudando & magnum faciendo. Vnde
ex parte ſua Deum benedixit dicens: *Benedictus dominus Deus Iſraël qui facit mi-
rabilia ſolus.* Quoniam quicunq; facit, non ipſe per ſe, ſed dominus per ipſum
facit. *Et benedictũ nomẽ maieſtatis eius in æternũ.* Nomine maieſtatis intelligitur
gloria diuinitatis. Quare autẽ cùm diceret Deus Iſraël, nõ potius dixit Deus
omniũ hominum, aut Deus totius creaturæ? Quia intendit ibi Deũ cõmen-
dare ſecundũ gratiã. Nam ſecundũ potentiã poſtmodum cõmendauit, vbi
nomen ſuæ maieſtatis appoſuit: propter quod & protinus addidit: *Et replebi-
Ierem. 23. tur maieſtate eius omnis terra.* Qua in re notandum eſt, quia cùm omnipotens
Ioan. 14. Deus cuncta repleat per diuinitatis ſuæ potẽtiam, quædã tamen ſpecialiter
Acto. 2. replet per ſuæ inhabitationis gratiam. Vnde ſicut pręmiſimus, ad commen-
dandã gratiã ſuam dictus eſt Deus Iſraël, quoniã hanc gentẽ ſibi ſpecialiter
Leuit. 26. elegit: de qua per prophetã alium dicit: Et inhabitabo & inambulabo in eis,
2. Corin. 6. & ero illorum Deus, & ipſi erunt mihi populus. Quatuor ergo benedictio-
nes in his quatuor verſibus poſuit. Primã de æternitate Dei, Secundã de be-

nedictio

nedictione gẽtium in ipſo. Tertiã de gratia ſpirituali Iſraëli collata, in qua etiam ſolũ Deum mirabilẽ prędicauit, quia in hoc ſolo opere gratię longe mirabilior quã in cæteris operibus extitit. Quartã gloriã ſuæ maieſtatis, in qua conſiſtit noſtra beatitudo & finis. Hac enim maieſtate replebitur omnis terra, replebitur tota Eccleſia. Et ex his omnibus benedictus ſit Deus. *Fiat fiat.* Quia valde deſiderat, ideo ingeminat.

TITVLVS PSALMI LXXII.

SICVT per clauem vel oſtium ingredimur in domũ, ita per ſenſum titulorum intelligentiam intramus pſalmorũ. Titulus huius pſalmi eſt: Defecerunt hymni Dauid filij Ieſſe, Pſalmus Aſaph. Hymni ſunt cantus continentes laudem Dei. Si ſit laus, & non ſit Dei, non eſt hymnus. Si ſit laus, & Dei, & non cantetur, non eſt hymnus. Oportet ergo vt ſi ſit hymnus, habeat hæc tria: & laudẽ, & Dei, & canticum. Cùm ergo dixit, Defecerunt, moleſtã rem videtur nuntiare. Nam qui cantat laudem, non ſolùm laudat, ſed etiam hilariter laudat. Qui cantat laudem, non ſolùm laudat, ſed etiam amat eum quem cantat. In laude confitentis eſt prædicatio, in cantico affectio. Aſaph interpretatur ſynagoga ſiue cõgregatio. Vox eſt in hoc pſalmo ſynagogæ, deficientibus hymnis Dauid, non filij Dei, ſed filij Ieſſe. Ideo addidit filij Ieſſe, ne in hoc loco ſicut in cæteris pſalmis, per Dauid intelligeretur Chriſtus: ſed per Dauid acciperetur carnalis Iudaicus populus, cui præerat rex & propheta Dauid. Huius Dauid, id eſt carnalis populi laudes defecerunt, deficientibus temporalibus rebus, per quas ſolebat à carnali populo laudari Deus. Quare autẽ illæ defecerunt, niſi vt alia quærerẽtur meliores, quæ deficere nõ poſſunt? Materia eſt ipſa fidelis ſynagoga. In prima parte iam tanquã confirmata Deũ laudat, quæ antè dubitãs pene errauerat. In ſecũda parte (qua dicitur, Cõuertetur populus meus hic) cõuerſio ab eo quòd dubitauerat commendatur. In tertia (quæ incipit, Verũtamen propter dolos) oſtendit hanc proſperitatem fallacem, atque amatores eius ad mortẽ trahentem. In quarta (quæ incipit, Quid enim mihi eſt in cælo?) oſtendit ſe verum habere intellectum, nec iam temporalia quærere, ſed ſolum Deum. Intentio eſt compeſcere ſimplices, ne de proſperitate bonorum aut aduerſitate malorum murmurent aduerſus Deum, quem conſtat in omnibus bonum eſſe & iuſtum. Ideo ait. 1.Para.6. 2.Corin.9.

PSALMVS LXXII.

QVAM bonus Iſraël Deus. Mirè quidẽ & ineffabiliter bonus eſt. Matth.19. Marc.10. Sed tamen ſumma eius bonitas non omnibus nota eſt, niſi tantummodo *illis qui recto ſunt corde,* id eſt, qui nec extolluntur proſperis nec franguntur aduerſis: & in vtroque bonum & rectum intelligunt Deum. Deinde incipit dubitationẽ ſuam quã prius habuit ad aliorũ cõfirmationẽ declarare, cùm ſubdit: *Mei autẽ pene moti ſunt pedes,* Id eſt, animi affectiones penè motę ſunt à Deo. *Penè effuſi ſunt greſſus mei,* Id eſt, opera mea. Greſſus noſtri effunduntur, quãdo pro diuerſis & terrenis rebus appetendis operamur. Quãdo autẽ pro ſolis æternis laboramus, iam nõ effunduntur bonæ actionis greſſus, ſed ad vnũ potius tendunt, ſcilicet ad Deum. Moti ſunt pedes, ad errandum: fuſi greſſus, ad lapſum: nõ omnino tamẽ, ſed penè. Ac ſi apertius dicat: Penè receſſi à Deo, & ſecũdũ voluntatẽ, & ſecundũ actũ. Ideo dicit: Penè, quia reſipuit. Nam ſi nõ reſipuiſſet à Deo penitus receſſiſſet. Sed quare hoc? *Quia zelaui ſuper iniquos, pacẽ peccatorum videns.* Vidi

illos pacem habere,diuitiis florere,qui Deum contemnebant.Ego verò qui cultor Dei eram,iis omnibus carebam.Propterea zelabam ſuper illos.Ideo indignabar,ideo inuidebam. Sed iam video quare hanc habeant pacem. Quare? *Quia non eſt reſpectus morti eorũ.* Non eſt in eis reſpectus diuinæ miſericordiæ,vt liberentur ab æterna morte.Ideo hac tẽporali pace hîc fruuntur, quatinus in futuro damnatione perpetua puniantur. *Et firmamentum in plaga eorum,* ſubaudis non eſt.Plagam eorum dicit culpam,in qua non eſt firmamentum,id eſt,aliquod pœnitentiæ vel ſalutis medicamentum. *In labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur.* Id eſt, non laborant
Prouer. 3. ſicut cæteri homines,neque affliguntur. Non ſunt enim ex filiis Dei, quos
Hebr. 12. flagellat miſericors pater,vt recipiat.Nunquam autẽ hîc omnipotẽs Deus
Apoc. 3. magis iraſci poteſt peccatori homini,quàm cùm in hac vita permittat eum proſperari. *Ideo tenuit eos ſuperbia.* Quia enim flagella non ſentiunt, propterea elatè viuunt. Nam ſi flagellarentur,fortaſſis humiliarentur. Ergo ſuperbia tenuit eos,alligauit,aſtrinxit,ſubdidit tanquã captiuos, tanquã ſeruos. Ex hac retentatione *Operti,* Id eſt,ex toto pleni *ſunt iniquitate,* quantum ad proximum: *& impietate ſua,* quantũ ad Deum,O infelices illi,quos tanquã vinctos ſuperbia tenet,tanquã ſubmerſos iniquitas operit. Quæ vnde proceſſerit,oſtenditur eũ ſubinfertur: *Prodiit quaſi ex adipe iniquitas eorũ,* Id eſt,ex copia diuitiarum,ex tumore ſuperbiæ,ex voluntate & delectatione.Ex quo notãdum eſt,quia non ab vna ſemper origine procedit iniquitas. Nam aliquando ex neceſſitate deriuatur,aliquado ex abundantia. Sunt quidã mali quaſi ex macie,quia exiles,exigui,pauperes & egẽtes,tabe quadã neceſſitatis affecti. Pauper furtum facit:ex macie proceſſit iniquitas.Diues abundans aliena rapit:quaſi ex adipe iniquitas prodiit.Cùm dicis macro: Quare hoc feciſti? Humiliter afflictus,& abiectus reſpondet:Egeſtas cõpulit.Si dicas diuiti:Quare hoc facis? Vix dignatur audire,etiam contẽnit te.Aliud eſt ergo ex neceſsitate peccare,aliud ex abundantia. Ecce hi à ſuperbia inceperunt: quò peruenerunt? *Tranſierunt* (inquit) *in affectum cordis,* Id eſt,vſq; ad prauas voluntates ſuas adimplendas.Et hoc quòd ipſi tranſierunt,non impræmeditatè fecerunt,ſed quaſi ex mora & lima, quia *cogitauerunt* prius diu inter ſe: *&* poſteà *locuti ſunt* ad alios docendos *nequitiam* ſuam.Et hoc non in abſcondito,ſed in manifeſto. Vnde & ſubdit: *Iniquitatem in excelſo locuti ſunt.* Non cum timore,ſed cum audacia,clarè & apertè,audientibus omnibus.Nec ſolùm cõtra homines tumidè & peruerſè locuti ſunt malũ, ſed etiã in Deum. *Poſuerunt* enim *in cœlum os ſuum,* blaſphemãtes Deũ,ipſis cæleſtibus detrahẽtes. *Et lingua eorum tranſiuit in terra.* Prius in cælũ,deinde in terrã linguã trãſtulerunt:quia prius contra Chriſtum,poſteà verò cõtra Eccleſiã locuti ſunt. Vel linguã eorũ in terra tranſire,eſt contẽpto cæleſti domino ſeipſos in hac vita laudare,magnificare,ſicut alibi dixerunt: Linguã noſtrã magnificabi-
Pſal. 11. mus,labia noſtra à nobis ſunt.Quis noſter dominus eſt? Et verè in hoc lingua eorum tranſiit in terra,quia loquacitas eorũ metas humanitatis & modum exceſsit in natura,cùm ſe intantum extollerent, vt Deum eſſe ſupra ſe contemnerent.Et quia intantum errauerunt,atque ad tantam malitiam ex

pace &

pace & proſperitate ſua peruenerunt, eorum damnatio, fuit aliis occaſio
conuerſionis. Propterea ſubdit: *Ideo conuertetur populus meus hîc*. Hîc (inquit)
in tanta eorum cæcitate, in tanta perditione, quam incurrerunt qui diuitias
amauerunt. Populus meus hoc ex ratione conſiderato, ex zelo & inuidia
quam prius inde habuit, cōuertetur, ne ſimili damnatione cum amatoribus
diuitiarum puniatur. Conuertetur (inquit) populus meus hîc, id eſt, conſide-
rata perditione prauorum. Vel hîc, id eſt, in hoc ſeculo, dum tempus eſt ac- 2.Corin. 6.
ceptabile conuertendi, & dies ſalutis. De quibus protinus addit: *Et dies pleni
inuenientur in eis,* ſcilicet pleni ad indulgentiam, ad miſericordiam & ad gra-
tiam. Venit enim plenitudo tēporis, in quo miſit Deus filium ſuum in ter- Galat.4.
ris. Vel in his qui hîc ad Deum conuertentur, in futuro dies inuenientur ple
ni beatitudine, pleni æternitate. Verè ibi dies pleni ſunt, vbi lucet ſol iuſti- Sapien.5.
tiæ, vbi diuina ſplendet claritas & æterna. Deinde narrat qualiter primùm Mala. 4.
errauerunt, & quomodo poſtmodum conuerſi ſunt. Ait enim: *Et dixerunt,*
videlicet cogitando intra ſe ante conuerſionem: *Quomodo ſcit Deus*? Id eſt,
quomodo poſſumus ſcire quòd ipſe ſciat, quòd boni ita tribulantur & mali
proſperantur? *& ſi eſt ſciencia in excelſo?* Si eſt quod ipſe ſciat, quomodo pati-
tur? Apoſiopeſis eſt, id eſt, defectio, vbi additur vt oratio plenè intelligatur.
Talis erat error eorum. Putabant enim Deum res humanas aut neſcire, aut
non curare, cùm tribularentur boni & florerent mali. Vnde & ſubſequen-
ter dicunt: *Ecce ipſi peccatores & abundantes in ſeculo, obtinuerunt diuitias*. Ego
qui Deo ſeruio, egeo: ipſi peccatores ſunt, & abundantes diuitias in ſeculo
obtinuerunt. *Et* ideo ego quoque iunctus illis ante conuerſionem, ſimiliter
dixi: Ergo ſine cauſa iuſtificaui cor meum, vt mundus eſſem in cogitatione: *& la-
ui inter innocentes manus meas*, id eſt, cum innocentibus actiones meas mun-
daui & hoc ſine cauſa feci. Vbi eſt merces puræ conſcientiæ? vbi præmium
innocentis vitæ? Bene viuo, & egeo: ille peccat, & abundat. *Et fui flagellatus
tota die*. A me non recedunt flagella Dei. Bene ſeruio, & flagellor: ille non
ſeruit, & requieſcit. Periculoſa ſunt hæc verba, & penè blaſphema. Non di-
xit, Neſciuit Deus: ſed quaſi quærens hæſitat & nutat. Non dixit, Non eſt
ſcientia in excelſo. Hoc eſt quod ait paulò antè: Mei autem penè moti ſunt
pedes. Non confirmat, ſed ipſa dubitatio periculoſa eſt. Per periculum tamē
trāſit ad ſanitatē, vnde & ſubditur: *Et caſtigatio mea in matutinis*, Id eſt, ſine di-
latione. Caſtigatur autē cùm ab errore ſanatur. Impiorum differtur caſti-
gatio, mea non differtur. Illa ſera, vel nulla eſt: mea in matutinis. Audi iam
vocem caſtigati. Reprimit enim ſe ab eo quod dixerat, atque errorem ſuum
recognoſcens ait: *Si dicebam, Narrabo ſic, ecce nationem filiorum tuorum reprobaui.*
Hoc vt planius intelligatur, opus eſt vt diſtinguatur ſic: Dicebā cogitando
intra me, ſi narrabo ſic, ſicut videlicet ſuperius narraui: vel ſicut narrauerūt
illi qui dixerunt, Quomodo ſcit Deus? &c. Ecce manifeſtū eſt & certū quòd
nationē filiorū, id eſt, iuſtorum tuorū reprobaui. Aliud dicturus ſum, quàm
dixit Abrahā, quàm Iſaac, quàm Iacob, quàm dixerunt prophetæ. Illi enim
omnes dixerunt, quia curat Deus res humanas. Ego dicturus ſum, quia non
curat. An maior in me prudentia ſiue intellectus, quàm in illis? Saluberrima

auctoritas reuocauit cogitationes ab impietate. Ne ergo iuſtos Dei reprobaret, imo vt vnũ cum eis ſalubriter ſentiret: iam errorẽ ſuum tenaciter nõ defſendit; ſed ꝙ neſciat, humiliter dicit. Non enim paruus profectus ſcientię eſt vel ſuam ignorantiã non ignorare. Vnde quidã ait: Hoc vnũ ſcio quod neſcio. Et hoc eſt quod ſubdit: *Exiſtimabã, vt cognoſcerẽ hoc, labor eſt ante me.* Putabã me ſcire veritatẽ, quare floreant mali: quare doleãt boni: & iam cõuerſus, iã caſtigatus recognoui, quia hoc labor eſt ante me. Quid eſt ante me? dum apud me maneo, dum in ſenſu carnali perſiſto, dum ſola viſibilia attendo; non poſſum facilè de terrenis rebus vera ſentire. Quandiu erit iſte labor? *Donec intrem in ſanctuarium Dei.* Donec mente tranſeam ad ſpiritualem intelligentiam: *& intelligam,* Id eſt, intellectum meum figam, *in nouiſſimis eorum.* Ergo ad habendã rerum temporalium veram ſcientiam duo ſunt nobis neceſſaria. Primùm, vt æterna bono animo perpendamus. Deinde, vt eorum

Eccleſ.1. quæ tranſeunt, finem ſolicitè cogitemus. Quo vtroque perſpecto facilè colligitur quia vanitas eſt, quicquid temporaliter amatur. Nihil ſanctuarium Dei, niſi diuinum iudicium valet intelligi, quò qui ratione intrat, indubitanter intelligẽdo conſiderat, quia omnipotens & iuſtus Deus ad hoc permittit florere malos in hoc ſeculo, vt puniantur grauiùs in futuro. Ad hoc bonos vult tribulari temporaliter, quatinus purgati poſtmodum gaudeant æternaliter. Iam verò tanquã Dei ſanctuariũ ingreſſus, atq; ibi ſpiritualiter eruditus, non ſolùm de nouiſſimis quæ ſentienda ſunt, agnoſcit: ſed etiã pro-

Luc.11. pter quod data ſunt malis bona, intelligens inſinuat, cùm ſubiungit: *Veruntamen propter dolos poſuiſti eis*, ſubaudis, diuitias, in quibus confidunt, quas fallaciis doliſque adepti ſunt. Non hoc ita accipiendum eſt, vt omnipotens Deus (qui iuſtus eſt & bonus) hæc temporalia bona malis propter dolos ponat, vt ponendo hæc ſic eos decipere intendat: ſed in his bonis quæ bene ipſe qui bonus eſt, malis ponendo tribuit, ipſa eorum voluntas prona & peruerſus vſus ſeipſos corrumpunt. Nam acceptis à bono Deo terrenis bonis, vnde meliores bene diſpenſando & miſericorditer largiendo eſſe debuerũt, inde proprio vitio ſuæ cupiditatis & ſuperbiæ corrupti, fallacias, dolos, inuidias, & cætera mala exercuerunt. *Veruntamen* (inquit) *propter dolos poſuiſti eis.* Quanquã dicam in nouiſſimis eorum, tamẽ hîc iam quodãmodo punis eos occulto iudicio. Vnde & ſubdit: *Deieciſti eos dũ alleuarentur.* Non dicit, Deieciſti eos, quia elati ſunt: ſed in eo ipſo quo ſunt elati, ſunt deiecti. Sic enim efferri, iam cadere eſt: & quãto magis exaltãtur, & ſuperbiũt exterius, tãto magis excæcãtur interius. Quo plus aſcẽdunt, eo amplius quẽadmodũ fumus euaneſcũt. Vnde & admirando adiũgit: *Quomodo facti ſunt in deſolationẽ?* Vbi enim ſuperbia, ibi deſolatio. Nã dum mẽs extollitur ab omni virtute, ab omni fructu boni operis vacuatur. Magna quoq; deſolatio eſt, vbi Deus nõ eſt. Propter quod & *Subitò defecerũt.* Subitò amittũtur honores: citò amittitur potẽtia: ſubitò venit damnũ, quicquid tẽporaliter poſſidetur, ſubitò euacua-

Luc.12. tur. Inde de quodã inuenitur in Euãgelio: Stulte, hac nocte animam tuam tollẽtur à te. Et poſt quã defecerũt, *Perierunt propter iniquitatẽ ſuam.* Hoc iã ſæpe cõtigit, & quotidie contingit. Talis eſt fructus diuitiarũ, Hæc ſunt nouiſſima,

quæ intelligit, qui in Dei ſanctuariũ intrauit. Propter iniquitatẽ ſuam per-
eũt, qui terrena cupierũt, qui in ſuperbia euanuerũt, qui in voluptatibus ſuis
tanquã ſemper victuri, radicati ſunt. Vbi gloria illorũ? vbi potẽtia? vbi pax?
vbi diuitiarũ abundãtia? *Velut ſomniũ ſurgentiũ.* Sic omnia defecerũt. Fac ho-
minem in ſomnis ſe inuenire theſauros. Pauper dormierat: in ſomnis diues
eſt, ſed donec euigilet. Euigilauit, inuenit ærumnam ſuam quam dimiſerat
dormiens. Et iſti miſeriã ſuam quam ſibi cõparauerãt, inuenient cùm euigi-
lauerint. Quaſi enim modò dormiũt in peccato, dũ trãquillè viuũt, dũ vẽtu-
ram miſeriã nõ attendunt. Cõpellentur poſt mortem euigilare, cũ de ſeipſis
incipient rationẽ reddere. Et tunc veraciter deficiẽt & peribũt, quando im-
plebitur quod ſubinfertur: *Domine in ciuitate tua imaginẽ ipſorũ ad nihilũ rediges.*
Nonne digni ſunt hæc pati, vt Deus in ciuitate ſua imagines ipſorum ad ni
hilũ redigat, quia & ipſi in ciuitate ſua terrena imaginẽ Dei ad nihilũ rede-
gerunt? Vel trãſitoria bona & terrenã gloriã dicit eorũ imaginem, quia etſi *Gen. 3.*
non dant, tamen promittunt beatitudinẽ. Quæ in ciuitate Dei ad nihilum
redigũtur, quia in ſanctorum cordibus, qui ſunt Dei ciuitas, tota hæc terre-
na gloria & diuitiæ pro nihilo reputantur. Et quaſi quis diceret: O tu Aſaph,
vnde tibi quod ita loqueris? vnde tibi tantus rerum temporalium contem-
ptus? ait: *Quia inflamatum eſt cor meũ.* Nam quoniã igne ſancti ſpiritus ſancto
rum corda accenſa ſunt, nihil niſi ſpiritualia deſiderare poſſunt. Hinc Pau-
lus admonet, dicẽs: Spiritu feruẽtes, domino ſeruiẽtes. Et quoniã Dei amor *Roma. 12.*
carnalem conſumit voluptatem, rectè ſubiungit: *Et renes mei cõmutati ſunt,* id
eſt carnales delectationes commutatæ & ablatæ. *Et ego ad nihilum redactus ſum,*
abnegans memetipſum: *Et neſciui,* id eſt, pro neſciente & ſtulto me habui.
Hinc Paulus: Si quis videtur eſſe aliquid, cùm nihil ſit: ipſe ſe ſeducit. Di- *Gal. 6.*
uinus quippe amor cùm perfectè mentem occupat, voluptuoſa deſideria
protinus deuaſtat: & quicquid carnale inuenit, totum adnihilat & occi-
dit. Fortis eſt dilectio vt mors. Tria nobis in hoc verſu demonſtrãtur val- *Cant. 8.*
de vtilia. Primo feruor charitatis; deinde mortificatio carnis: poſtmo-
dum perfectio humilitatis. In verſu verò qui ſequitur duo, id eſt obedien-
tia & perſeuerantia, commendantur. Ait enim: *Vt iumentum factus ſum apud te,*
& ego ſemper tecum. Fœlix anima quę poteſt eſſe iumentũ Dei, vt pro eius amo
re mãſueta & mitis omnia libenter ferat, omnia patienter ſuſtineat: & ſicut *1. Cor. 13.*
bene cepit, ita ſemper proficiat, atque in propoſito ſancto ſemper cũ Deo
permaneat ita, vt ab eo nullis tentationibus ſeparetur, nullis aduerſitatibus
moueatur: quatinus veraciter poſſit dicere, & ego ſemper tecum. Talis erat *Roma. 8.*
Paulus, cùm ſe affirmaret nullis tribulationibus, nullis anguſtiis, nulla demũ
creatura ſeparari poſſe à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Et ne hoc
ſuis viribus aſcribere videretur, gratiã Dei cõmendat dicens: *Tenuiſti manũ*
dexteram meam, & in voluntate tua deduxiſti me, & cũ gloria ſuſcepiſti me. Manum
ſuam dicit opera ſua. Dexteram, propter æternam vitam. Non enim pro ter
renis operabatur, ſed pro æternis. Iuxta quod ſcriptũ eſt: Neſciat ſiniſtra tua *Matth. 6.*
quid faciat dextera tua. Nec hoc faciebat viribus ſuis, ſed tenebat & gu
bernabat ille qui ait, Sine me nihil poteſtis facere. Quadam hîc ſimili- *Ioan. 15.*

tudine loquitur. Sicut enim aliquis puer vel infirmus per ſe ire non valet, niſi manu teneatur: ſic tanta eſt imbecillitas noſtra, vt in bono per ſe proficere minimè valeat, niſi eam diuina virtus ſemper teneat & trahat. Me quoque (inquit) poſitum in voluntate tua implenda, vt nunquam faciam niſi quod tu volueris, deduxiſti de virtute in virtutem: & tandem cum gloria ſuſcepiſti me, id eſt ſuſcipies me. Fœlix eſt illa anima, quæ voluntati Dei ſemper eſt ſubdita, vt illud velit, quod vult Deus: & illud reprobet, quod reprobat Deus: & ſe totam ita ſine vlla contradictione diuinæ committat voluntati: vt quicquid voluerit, tanquam de iumento ſuo faciat: quò voluerit, ducat. Ducturus eſt enim Deus talem animã in gloriam ſuam. Hæc gloria ſanctis præparatur in cælo, quæ verè mira & ineffabilis eſt. Vnde admirans ait: *Quid enim mihi eſt in cælo?* Et cœpit cogitare fœlicitatẽ ipſam cæleſtẽ, & arguere ſe, quia terrena deſiderauerit, dicẽs: *Et à te quid volui ſuper terrã?* Cõparauit volũtati ſuę terrenæ pręmiũ quod accepturus eſt cæleſte. Vidit quid ibi ſeruaretur ſibi, & cogitãs & ęſtuãs in cogitatione cuiuſdã rei ineffabilis, quã nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit: nõ dixit, Illud & illud mihi eſt in cælo: ſed, quid mihi eſt in cælo? Quid illud eſt? Quantũ eſt? Quale eſt? Et cũ tantũ ſit quod habeo in cælo, à te quid volui ſuper terram? Cur vnquã terrena volui? Cur vnquã tranſitoria cõcupiui? Seruas (inquit) mihi tu in cælo diuitias immortales, teipſum: & ego volui à te in terra, quod habent & impij, ſcilicet aurum & argentum. Sic dum cæleſtia admiratur iſte Aſaph, & terrena deſpicit, inter vtrunq; verſans animum, ſemetipſum pœnitendo grauiter affligit, totúmque ſe cõtemptis inferioribus ad ſuperiora rapit. Vnde & dicit: *Defecit caro mea & cor meum.* Totum ſe ſpiritualem ſanctíque ſpiritus igne flagrantem inſinuat, dum carnis concupiſcentias & priſtinas cogitationes in ſe defeciſſe pronuntiat. Caro noſtra deficit, quando ſic per rigorem diſciplinæ conſtringitur, vt iam ſpiritui reluctari non poſſit. Cor etiam noſtrum defectum patitur, cùm voluntas propria omniſque præſumptio interius reſecatur, & ſic factus eſt (inquit) *Deus cordis mei* poſſeſſor, dum temporaliter viuo. Erit poſtmodum & pars mea Deus in æternum. Homines in hoc ſeculo eligunt ſibi partes: alij diuitias, alij honores, alij militiam, alij negotiationem: diuerſi diuerſa ſibi eligunt. Inter hos clamat populus Dei: *Pars mea Deus* non ad tempus, ſed *in æternum.* Talis hæreditas bona eſt & vera, quæ in æternum permanere poteſt. Et quare elegiſti hanc hæreditatem tibi? *Quia ecce,* id eſt manifeſtum eſt: *qui elongant ſe à te, peribunt,* id eſt damnabuntur, & verum eſſe perdent, & verè peribunt: quia tu *perdidiſti,* id eſt perdes. Vel in præfinitione tua perdidiſti *Omnes qui fornicantur abs te.* Omnis illicita coniunctio dici poteſt fornicatio. Vnde ſcriptum eſt: Iſrael cum diis gentium fornicatus eſt. Et bene dixit, Abs te: quia qui peccat, longe eſt à Deo. Quando homo incipit deficere ab amore Dei, incipit à Deo elongare. Quod ſi rebus temporalibus illicito amore coniungitur, iam vtique fornicatur. Proprium enim virum, id eſt actorem ſuum anima deſeruit, & ei qui non erat ſuus, ſe laſciuo amore copulauit. Propter hoc iure incurrit perditionis pœnam, quia ſponte

Iſa. 64. 1. Cor. 2. Ephe. 2. Iudicum. 8. 1. Par. 5. Pſal. 118.

deſeruit

deſeruit ſalutem ſuam. Illi ergo quia deſeruerunt Deum, perierunt. Tu verò quid? *Mihi autem adhærere Deo bonum eſt*. Hoc eſt totum bonū meum, Deo meo adhærere voluntate, fide, charitate. Et quandiu in peregrinatione ſum, *ponere* volo *in domino Deo ſpem meam*. Quia nondum adhærere poſſum Deo meo per ſpeciem, interim vel adhærebo ei per ſpem. Et merito: quia ipſe dominus meus, qui me regit: & Deus meus, qui me creauit. Hoc bonum eſt mihi, hoc dulce, hoc ſuaue eſt mihi. Et quid hîc agis, ponens in Deo ſpem tuam? Quod erit negotium tuum, niſi vt laudes quem diligis, & facias tecum coamarores eius? Et hoc eſt quod ſequitur: *Ut annuntiem omnes laudationes tuas*, id eſt vt prædicem quicquid prædicandum eſt de te, *In portis filiæ Sion*, id eſt, in auditu filiorum Eccleſiæ. Aures enim portæ ſunt, per quas cordis interiora ſanctorum penetrant prædicationes. Vel portæ ſunt virtutes animæ, per quas itur ad cæleſtem Ieruſalem. Laudes ergo Dei prædicantur in portis, quando voces doctorum ſunt in apertione virtutum. In porta prædicar, cuius ſermonem vita commendat.

TITVLVS PSALMI LXXIII.

PSALMI huius titulus eſt: Intellectus Aſaph, id eſt intellectus iſte quem pariunt nobis voces huius pſalmi, eſt Aſaph, id eſt ſynagogæ, non ſecundum ramos præciſos, ſed ſecundum confirmatos. In hoc pſalmo loquitur ſynagoga conuerſa omnibus Iudæis, ſiue in præſenti, ſiue in fine mundi conuertendis: proponens intelligendum quod intelligit, ſcilicet vt Chriſtum credant veniſſe, quemadmodum ipſa credit. Et hoc facit per hanc materiam, ſcilicet proponendo eis duplicem Iudæorum diſperſionem, quæ à prophetis dicta fuerat poſt aduentum Chriſti futura. Merito ergo per hanc materiam eos hortatur, vt cùm videant ſigna iſta completa eſſe, Chriſtum credant iam veniſſe. Et modò prius exponit localem diſperſionem: pòſt interiorem, Iudæorum ſcilicet præſentem cæcitatem. Uox ſynagogæ. 1. Par. 6.

PSALMVS LXXIII.

VT quid Deus repuliſti in finem, iratus eſt furor tuus ſuper oues paſcuæ tuæ? Non reprehendit, ſed quærit. Ac ſi dicat: O Deus, qui eo ipſo quòd Deus es, æterna diſpoſitione gubernas omnia, qui nō modum in aliquo excedis, ſed cuncta cū ſumma diſcretione diſponis: vt quid populum tuum repuliſti in finem: vt nunquā amplius reducas in Ieruſalem? Quaſi dicat: Non ſine cauſa hoc feciſti, nec qualicunq; modo iratus es, ſed in tantum, quòd ira tua deuenit in furorem, quantū ad viſum hominum. Iratus es dico, non ſuper quoſlibet, ſed ſuper oues paſcuę tuę, id eſt, ſuper Iudęos, quos velut bonus paſtor per deſertū duxiſti, & quos manna paſti: ac deinde in terra lacte & melle manāte collocaſti. Vt quid hoc feciſti, niſi quia terrenis inhærebamus, & te non cognoſcebamus? Ne iraſcaris quæſo domine, ſed fac quod ſequitur. *Memor eſto congregationis tuæ, quam poſſediſti ab initio*. Reduc ad memoriam, quòd nos ex multis gentibus & locis in vnum congregaſti, atque vt propriam hæreditatem ab initio poſſediſti, id eſt, à tempore Patriarcharum quos primitus elegiſti. A tempore patriarcharum poſſeſſi ſunt, videlicet quia erant in lumbis

Pſal. 118. Hebr. 1. Sapien. 8. & 12. Ioan. 10. Exod. 13. Exod. 16. Ioſue. 1. 2. 3. Hebr. 7.

eorum

eorum. Ab ipſis poſſedit dominus populum Iſraeliticum, à quibus & nomen ſumpſit & originem. Semper enim cuſtodiuit eum, donec ab eis exacerbatus, eos propter peccatum ſuum affligi permiſit. Memorare quòd nos congregaueris atque poſſederis: & hoc ſit cauſa tuæ miſerationis. Et ideo etiam inmemor eſto, quia tu *redemiſti virgam hæreditatis tuæ*. Quid per virgam, niſi
Apoc. 5. ſceptrum, imperium & dominationem? Quid verò per hæreditatem, niſi eundem populum intelligimus? Redemit igitur dominus virgam hæredi-
Exod. 12. tatis ſuæ, quia Iudæorum regnum de Pharaonis ſeruitute liberauit. Vel ipſa hæreditas per intranſitiuam grammaticam dicitur virga, quæ per virgam Moyſi eſt figurata. Primò enim quando voluit Deus poſſidere illam hæreditatem, liberans eam de Ægypto, ſignum dedit Moyſi. Dixerat enim Moy-
Exod. 4. ſes: Quod ſignum dabo eis, vt credant mihi, quia tu me miſiſti? Et dominus ad illum: Quid in manu tua portas? Virgam, ait. Proiice (inquit) illam in terram. Et dimiſit virgam, & ſerpens factus eſt, & expauit Moyſes & fugit ab eo. Et ait illi dominus: Apprehende caudam eius. Et apprehendit, & reuerſa eſt in ſtatum ſuum. Quid ſignificat? Primùm à ſerpente mors. Er-
Gene. 3. go virga in ſerpente, Chriſtus in morte. Ideo cùm à ſerpentibus in deſerto
Nume. 21. morderentur & necarentur, præcepit Deus ſerpentẽ æreum exaltari, quem intuentes morſi à ſerpentibus ſanabantur. Quid eſt intuendo ſerpentẽ ſana-
Ioan. 3. ri à ſerpente? Credendo in mortuum ſanari à morte. Et tamẽ expauit Moy-
Matt. 26. ſes & fugit. Mortuus eſt Chriſtus, & expauerũt diſcipuli, atque ab illa ſpe in
Ioan. 20. qua fuerant, receſſerunt. Tamen apprehenderunt caudã, quia poſtmodum
Exod. 33. Roma. 6. crediderunt. Hoc ſignificat & illud: Poſteriora mea videbis. Et ſerpens rediit in virgam, quia Chriſtus reſurrexit de morte ad vitã. In fine quoque ſeculi tanquam cauda redimus ad manum Dei, atque eius regnum ſtabilitum efficimur, quatinus iam in nobis impleatur, *Redemiſti virgam hæreditatis tuæ*. Sed quia ſynagoga hæc loquitur, ex verbis ſequentibus determinatur, cùm dicitur *Mons Sion in quo habitaſti in eo*. Hanc dico hæreditatem quæ eſt mons Sion. Ibi enim erat ciuitas eorum Ieruſalem, ibi caput regni, ibi templum & ſacrificium, in quo & Deum dicit habitaſſe. Et vt eius habitationem expreſſius commendaret, protinus adiecit, in eo. Nam cùm in omnibus habitet vt Deus, in eo tamen ſpecialius. In omnibus per potentiam, in eo per gratiam. Poſt poſtulatam de ſe à Deo miſericordiam, deinde de hoſtibus à quibus deuaſtatur, poſtulat vindictam, cùm ſubiungit: *Leua manus tuas in ſuperbias eorum in finem*, id eſt exerce virtutem & potentiam tuam ad ſuperbias eorum penitus deſtruendas. Quomodo nos repellebas in finem, ſic eorum ſuperbias opprime in finem. Et bene eleuata eſt manus eius in ſuperbias eorum in finem, quia diuina virtute operante, iam gentes humiliatæ Chriſtum cognouerunt, quæ prius ſuperbè populum eius vaſtauerunt. Et
Roma. 10. bene ait, In finem: quia finis legis Chriſtus, ad iuſtitiam omni credenti, quam bene illis optat. Admiratur autem Romani principis in eius deuaſtatione malignitatem, dicens: *Quanta malignatus eſt inimicus in ſancto?* Id eſt in templo, in ſacerdotio, in illis omnibus ſacramentis. Et reuera inimicus. Rex enim ille & exercitus ſuus qui hoc faciebat, deos falſos colebat, ſimulachra

adora

adorabat,dæmonibus ſeruiebat.Ipſi multa mala operati ſunt in ſanctis Dei. Et hoc eſt quod ſubdit: *Et gloriati ſunt qui oderunt te in medio ſolennitatis tuæ*, id eſt in communi Iudæorum,qui ex omnibus partibus conuenerant ad diem feſtum.Diligenter hoc notandum eſt. Dicit enim tunc euerſam eſſe Ieruſalem,cùm ipſa ſolennitas ageretur, in qua ſolennitate dominum crucifixerunt.Congregati ſæuierunt.Congregati perierunt.Et oſtēdit quomodo gloriati ſunt. *Poſuerunt ſigna*, non domini,ſed *ſua ſigna*, vexilla ſua, aquilas ſuas, dracones ſuos,ſtatuas ſuas:aut fortè ſigna quæ audierunt à vatibus dæmonum ſuorum: *Et non cognouerunt ſicut in exitu ſuper ſummum*. Non cognouerūt eſſe ſuper ſummum,id eſt apud ſummum Deum, ſicut in exitu fiebat, id eſt ſicut à diuina diſpoſitione exibat. Niſi enim poteſtas à ſummo Deo exiret, hæc malitia eorum exercere non potuiſſet.Sicut ergo exibat à ſummo Deo, ſic fiebat ab exercitu illo. Nam omnis poteſtas non ab homine ſed à Deo. Deus quippe eſt dator omnium poteſtatum,ſed non eſt dator omnium voluntatum.Ideo omnis poteſtas iuſta. Voluntas autem alia iuſta, alia iniuſta. Si igitur poteſtas bona,quare actio mala? Affectus tuus imponit nomen operi tuo. Quapropter quod iuſtus Deus iuſtè fieri volebat, quia ipſi iniuſtè volebant,malum erat quod faciebant.Exibat ergo à ſummo quod fecerunt, ſed ipſi non cognouerunt. Exſequitur adhuc malignitatem eorum, dicens: *Quaſi in ſylua lignorum ſecuribus exciderunt ianuas eius in idipſum*. Hoc totum ſecundum literam factum eſt.Sicut enim in ſylua lignaria excidūtur ligna, ita viliter ſine omni reuerentia temporali ianuas exciderunt ſecuribus,omnes tēdentes in idipſum:quia vno corde & vna voluntate ſimul omnes conueniebant in malum.*In ſecuri & aſcia deiecerunt eam*. Securis ad excidendum, Aſcia ad comminuendum.Non enim tantùm exciderunt, ſed etiam deiecerunt. *Incenderunt igni ſanctuarium tuum,in terra polluerunt tabernaculum nominis tui*. Etiam ipſum tabernaculum, quod fuerat ſancto nomini tuo dedicatum, ipſum polluerunt.Aras,menſas,libros, veſtes & ſimilia proiecerunt, pedibuſque conculcauerunt.*Dixerunt in corde ſuo*,quod vtique plus eſt,quàm ſi dixiſſent in ore ſuo.Nam in hoc quod in corde dixiſſe perhibentur,voluntas, affectus & intentio denotatur.Dixerunt autem nō quatuor aut quinque,ſed tota *cognatio eorum*, nec diuiſa per partes, ſed *ſimul*. Quid dixerunt? *Quieſcere faciamus omnes dies feſtos Dei à terra*. Ita diſpergamus omnia, quod nunquam amplius poſſint conuenire,aut feſtum facere in terra. Huc vſque oſtenſum eſt quanta malignatus eſt inimicus in ſancto.Oſtenſum eſt quanta ab hoſtibus illata ſint mala.Deinde inſinuat quæ ab ipſo Deo ſubtracta ſint eis beneficia,dicens: *Signa noſtra non vidimus*. Noſtræ(inquit)ciuitatis deſtructionem vidimus. Signum tamen à Deo nullum accepimus, ſicut olim Gedeon cæterique patres noſtri.*Iam non eſt propheta*. Qui bona maláve pronuntiet. *Et nos non cognoſcet amplius*, id eſt omnino noſtri oblitus eſt Deus. Tantis ergo afflictus malis,domino ingemiſcens ait: *Vſquequo Deus improperabit inimicus, irritat aduerſarius nomen tuum in finem*? Vſquequo, vſque ad quem finem improperat & irritat inimicus aduerſarius?An ad hoc irritat, vt iratus corripias, corripiens cognoſcas?Et eo vſque, donec veniat in te finem?

Exod. 23. Leuit. 23.

Matth. 26.

Roma. 13. Iaco. 1.

Iudicum. 7.

Atten

Attendat hæc verba quiſquis pro peccato ſuo affligitur, quiſquis à Deo
tanquam irato deſeritur. Non deſperet, gemat, miſeriam ſuam medico
oſtendat. Ad hoc enim ferit, vt parcat: adhoc iraſcitur, ne iraſcatur. Vnde
iſte Aſaph adhuc ſubiungit: *Vt quid auertis manum tuam,* id eſt Iudæam, per
manum Moyſi deſignatam: *& dexteram tuam,* ſcilicet prædictam Iudæam,
Exod. 12. cui magis fauere ſolebas quàm genti, eam educendo prius per mare rubrũ,
Exod. 16. quam etiam manna pauiſti: vt quid auertis *de medio ſinu tuo,* id eſt de commu-
ni ſanctorum conſortio, qui ideo dicuntur ſinus tui, quia ſpiritualibus ſacra
mentis ſunt repleti. Facis hoc *in finem*, vel ad quem finem tendis per hoc?
Tangit hîc hiſtoriam de manu Moyſi, quæ quandiu fuit in ſinu ſuo, mun-
Exod. 4. da fuit: cùm abſtraxit eam, inuenit leproſam. Deinde in ſinu remiſit, & ſic
priorem munditiam recepit: in hoc præfigurans Iudaicum populum, qui
quandiu in ſinu & cuſtodia domini fuit, mundus extitit: quando verò egreſ-
ſus eſt, immũdus & plenus peccatis effectus eſt. Iterum in fine mundi ad do
minicum ſinum redibit, atque in priſtina ſanitate permanebit. Vt quid (ait)
auertis dexteram manum tuam à ſinu tuo, vt foris immunda remaneat? re-
uoca eam quæſo ad ſinum tuum. Redeat ad colorem ſuum, agnoſcat ſaluato
rem ſuum. Quærebat vt quid, & iam intellexit: ſicut intitulatum eſt, intelle-
Roma. 9. ctus Aſaph. Et ideo ſubdit: *Deus autem rex noſter ante ſecula,* qui eſt in princi-
Hebr. 13. Ioan. 1. pio verbum, per quod facta ſunt omnia: ipſe rex homo factus, *operatus eſt ſalu-*
Matt. 2. *tem in medio terræ.* Ad hoc enim ad tempus auertit manum ſuam à ſinu ſuo, id
Philip. 2. eſt gentem Iudaicam à protectione ſua: ad hoc cæcitas ex parte contigit in
Roma. 11. Iſrael, vt plenitudo gentium intraret, vt ſic rex Deus operaretur ſalutem in
medio terræ, id eſt in medio gentium. Vel in medio terræ, id eſt in aſſumpta
carne: vel in ciuitate Ieruſalẽ, quæ in medio terræ ſita eſt, vbi dominus pro
Matt. 27 totius mundi ſalute eſt crucifixus. Deinde oſtendit qualiter ſalutem opera-
Ioan. 19. tus ſit, conuertendo ſe ad ipſum operatorem Deum, & dicendo: *Tu confirma-*
ſti in virtute tua mare. Per mare ſignificat gentes, propter vitiorum affluen-
tiam & morum amaritudinem. Chriſtus autem eſt Dei virtus, & Dei ſapien
1. Cor. 1. tia. In virtute hac confirmatæ ſunt gentes per fidem, ſpem, & charitatem. In
tantum autem confirmauit Deus hoc mare, vt faceret terram, ſicut alibi di-
Pſal. 65. citur: Qui conuertit mare in aridam. Et quo ordine factum ſit, ſecutus adiun
xit: *Contribulaſti capita draconum in aquis.* Comminuiſti vitia & peccata, quæ à
draconibus ſuggeruntur, id eſt à malignis ſpiritibus qui ſanctis inſidiantur
animabus. Ipſum quoque principem diabolum, atque vniuerſas eius altitu-
dines & pompas pariter omnipotentem Deũ deſtruxiſſe oſtendit, cùm ſub-
iungit: *Tu confregiſti capita draconis.* Capita draconis dici poſſunt prauæ ſugge
ſtiones, quæ à diabolo procedunt. Multa capita habet iſte inimicus draco.
Capita eius ſunt octo principalia vitia. Sed primum horum caput eſt ſuper-
biæ vitium, de quo oriuntur cætera. Nam initium omnis peccati ſuperbia.
Eccleſ. 10. Hinc præceptum eſt vt ſemen Euæ caput ſerpentis debeat obſeruare. Ad-
Gen. 3. monita eſt enim Eccleſia peccati initium deuitare. Confracta ſunt ergo ca-
pita draconis, deſtructa ſunt diabolica vitia. Nam vbi regnat Deus, non po
teſt regnare ſuperbia, non vana gloria, non inuidia, non ira, nõ triſtitia, non

accidia, non ventris ingluuies, non luxuria. Talia ſunt capita huius verſuti draconis, quæ in virtute ſua confregit rex noſter. Et ſic ea confringendo operatus eſt ſalutem in medio terræ, quæ prius corrupta erat, & elanguerat ta lium hoſtium inuaſione. Et quid de illo fecit, cuius capita confregit? *Dediſti eum eſcam populis Aethiopum.* Ipſi vocantur ad fidem, qui nigri fuerũt. Dicitũt que eis: Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. De his enim fit Eccleſia, cui dicitur: Quæ eſt iſta quæ aſcendit dealbata? Nigra ſum (inquit) ſed formoſa, filiæ Ieruſalem. Iſti ſunt Æthiopum populi, quibus draco iſte in eſcã datus eſt. Hoc ſignificat vitulus ille, quem adorauit populus infidelis, quem comminuit Moyſes, miſſumque in aqua populo bibere dedit. Quid eſt hoc, niſi quia adoratores diaboli corpus facti ſunt Chriſti? Hinc Petro dictum eſt de gentibus: Macta & manduca, id eſt, occide quod ſunt, & fac quod es. Ac ſi dicatur: Comminue & bibe. Oportebat vtique vt corpus quod erat diaboli, credendo tranſiret in corpus Chriſti: & ſic draco comminueretur, amiſſis membris ſuis. Hoc etiam figuratum eſt in ſerpente Moyſi. Nam fecerunt magi ſimiliter, proiectiſque virgis exhibuerunt dracones. Sed draco Moyſi omnium magorum virgas abſorbuit. Intelligatur ergo corpus diaboli à credentibus abſorberi. Et dicatur rectè, Dediſti eum eſcam populis Æthiopum. Vel hoc modo: Dediſti eſcam, quia modò omnes mordent eum, redarguendo, accuſando, maledicendo. Et quo ordine hoc factum ſit, ſecutus oſtendit: *Tu dirupiſti fontes & torrentes,* vt manarẽt liquores ſapientiæ & fidei, vt irrigarent ſalſitatem gẽtium, vt ſua dulcedine atque irrigatione cæteros conuerterent. Et notandum quòd in aliis fit verbum Dei fons, in aliis torrens. Torrentes propriè dicũtur fluuij qui æſtate defluunt, aquis autem hiemalibus inundantur & currunt. Vides hominem fidelem perſeueraturum vſque in finem, non relicturum Deum in omni tentatione, cunctaſque moleſtias ſuſtinentem. Hic vnde viget, niſi quia verbum Dei factum eſt in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam? Alius accepit verbum, prædicat, non tacet & currit. Aliqua fortaſſis tentatione tangitur: non poteſt ferre æſtum, deficit, exſiccatur. Æſtus ergo probat fontes & torrentes. Tamen ex vtroque rigetur terra, ab eo qui operatus eſt ſalutem in medio terræ. *Tu ſiccaſti fluuios Ethan.* Alibi rumpit Deus fontes, vt currant: alibi ſiccat fluuios, vt non fluant: ſed fluuios (inquit) Ethan, quòd interpretatur robuſtus. Quaſi robuſti ſunt, qui de virtute ſua præſumunt. Siccentur flumina eorum: non proficiant doctrinæ gentium. Non artes philoſophorum, areſcat omnis inanis & tumens doctrina. Inundentur dulci & ſuaui fonte, Euangelio veritatis. *Tuus eſt dies, & tua eſt nox.* Quis hoc ignorat, quia ipſe fecit hæc omnia? Sed aliquid intelligere debemus, quod pertineat ad ſalutẽ, quam operatus eſt in medio terrę. Qui ſunt dies, niſi ſpirituales? Qui ſunt nox, niſi carnales? Non potui (inquit) vobis loqui tanquã ſpiritualibus, ſed tanquã carnalibus. Quãdo ſpirituales ſpiritualia loquuntur, dies diei eructat verbum. Cùm verò & ipſi carnales non tacent fidem, nox nocti indicat ſcientiam. Ergo tuus eſt dies, & tua nox. Tui ſunt ſpirituales, tui ſunt carnales. Illos illuſtras, incommutabilis ſapientiæ veritate:

Ephe. 5. *Cant. 6.* *Cant. 1.* *Exod. 32.* *1. Cor. 12.* *Actis. 10.* *Exod. 7.* *Ioan. 4.* *Ioh. 12.* *Pſal. 18.*

Iſtos conſolatis, carnis manifeſtatione. *Tu fabricatus es auroram & ſolem*, id eſt, tu feciſti gratiam & ſapientiam. Quomodo enim poſt noctem aurora, ſic poſt culpam gratia. Et ſicut poſt auroram ſol inardeſcit, ita & per effectum gratiæ Dei ſapientia in cordibus electorum per charitatem ferueſcit. Et ſicut non eſt dies niſi per illuminationem ſolis, ſic non eſt iuſtus, niſi ſit illuminatus luce diuinitatis. *Tu feciſti omnes terminos terræ.* Terminat enim Deus
Roma.12. gratiam ſuam, quam dat Eccleſiæ ſuæ ad menſuram. Non enim proficit in virtute & gratia vnuſquiſque quantum cupit, ſed quantum placet ei diuidere terræ ſuæ, qui terminos ponit. Volo (inquit Apoſtolus) omnes tanquam
1.Cor.7. me eſſe, ſed vnuſquiſq; proprium habet donum à Deo: alius ſic, & alius ſic. *Aeſtatem & ver tu plaſmaſti ea*, id eſt maturos moribus: quia in æſtate ſunt maturi fructus, & florentes, ſcilicet primordia virtutum emittentes, quia in vere naſcuntur flores. Tu plaſmaſti ea, neutraliter dictum eſt: ac ſi diceretur: Et perfectos & nouellos omnes tu feciſti. Tu es qui das terram, & tu eam ter
1.Cor.4. minas, & quantum vis & quomodo vis, tu eam fructificare facis. Non ergo glorietur, quaſi non acceperint: tu plaſmaſti ea. Magna commendatio gratiæ Dei eſt in Eccleſia Chriſti. Deinde & pro ſuis orat, dicens: *Memor eſto huius*, videlicet congregationis tuæ pro qua oraui ſuperius. Ponit etiam cæcitatem eius, tanquam intelligens & gemens, cùm ſubdit: *Inimicus improperabit domino.* Populus enim Iudaicus iniquitate & inimicitia plenus dixit Chri
Ioan.8. ſto, Samaritanus es, & dæmonium habes: & alia multa opprobria illi intulit. Vnde adhuc ſubditur: *Et populus inſipiens incitauit nomen tuum*, id eſt, à te.
Exod.23. Verè inſipiens, verè ſtultus, verè duræ ceruicis, qui tot miracula vidit, & non credidit: inſuper quem adorare debuerat, occidit. Sed quia quidam ex illis qui Chriſtum erant occiſuri, & poſtmodum ad confeſſionem & pœnitentiam de tanto peccato fuerant redituri, poſtulat pro eis, & dicit: *Ne tradas beſtiis animam confitentem tibi.* Quibus beſtiis, niſi quorum capita contrita ſunt in aquis? Nam dictus eſt beſtia, leo, ſerpens, draco, ipſe diabolus. Noli malignis ſpiritibus dare animam confitentem tibi. Locutus eſt enim Petrus Iſraelitis, quoniam ipſi occidiſſent Chriſtum. Qui compuncti corde dixe-
Acto.2. runt: Quid faciemus? Agite (inquit) pœnitentiam, & baptizetur vnuſquiſque in nomine Chriſti: & dimittentur vobis peccata veſtra. Dicatur ergo:
Gene.3. *Ne tradas beſtiis animam confitentem tibi.* Nam ſerpenti illi in paradiſo conceſſa eſt peccatrix terra, non confitens anima. *Et animas pauperum tuorum*, id eſt contemptorum mundi, *ne obliuiſcaris in finem.* Modò enim quaſi oblitæ à te videntur, dum eſuriunt, dum ſitiunt, dum conſolationem terrenam à te non accipiunt, dum tribulantur, dum deſpiciũtur: ſed in finem non obliuiſceris, quando æternaliter remunerabuntur. *Reſpice in teſtamentũ tuum.* Redde quod
Matth.22. promiſiſti. Tabulas tenemus, hæreditatẽ expectamus. Et neceſſe eſt vt reſpi-
Philip.3. cias: *Quia repleti ſunt, qui obſcurati ſunt terræ domibus iniquitatũ.* Domus noſtræ,
Matth.5. corda noſtra. Ibi libenter habitant beati mundo corde. Reſpice ergo in teſtamentum tuum, vt reliquiæ ſaluæ fiant, quia multi qui attẽdunt ad terram, obſcurati ſunt & repleti terra. Intrauit in oculos eorum puluis, & excæca-
Pſal.61. uit eos. Et factum eſt quod alibi dicitur, Obſcurentur oculi eorum ne videant

deant. Quare hoc? Quia repleti ſunt domibus iniquitatum, id eſt, cordibus malis, illi qui obſcurati ſunt, adhærendo terræ. Et ideo dico reſpice, *Ne auertatur humilis factus confuſus.* De illo hoc dicit, de quo paulò antè ait, Ne tradas beſtiis animam confitentem tibi. Poſtulat vt ille qui peccata ſua confitens humilis factus eſt, non auertatur à miſericordia Dei, à reſpectu ſuæ clementiæ: quia ſi auerteretur, confunderetur & beſtiis traderetur. Deinde de paupere illo, de quo ibidem ſubdidit, hîc etiam mentionem facit, ſubdens: *Pauper & inops laudabunt nomen tuum:* Pauper Dei eſt, qui nihil in hoc mundo appetit, qui de ſeipſo non præſumit, qui bona cæleſtia ardenter cõcupiſcit. Inops eſt qui omni ope humana deſtitutus, non quærit aliunde opem, niſi à Deo ſolo, in quo & totam ſpem ſuam conſtituit. Tales (inquit) pauperes & inopes laudabant nomen tuum. Tales enim idonei ſunt ad laudandũ Deum quos cupiditas non anguſtat, quos charitas dilatat, quos vita cõmendat. Et ſicut pro confitentibus poſtulauit veniam, ita nunc pro perſeuerantibus in peccato Deum excitat ad vindictam. Vnde non tam orando, quàm prophetando ſubiungit: *Exurge Deus, iudica cauſam tuam.* Cauſam quam nos ſuſcepimus defendendam, fac eis apparere iuſtam; ſcilicet quia ſic oportuit pati Chriſtum & reſurgere à mortuis, & ſic intrare in gloriam ſuam. Exurge, vt iudices. Niſi enim prius reſurgas à mortuis, minime iudicabis. Nam non venturus eſſet ad iudicium, niſi quia ſurrexit à mortuis. Chriſtus vẽturus prę nuntiabatur, venit ſicut ſcriptura prædixit. Impleuit iuſtitiam, prędicauit vitam æternã. Et tamen contemptus eſt in terris, & adhuc contemnitur in cælis. Hoc eſt propter quod venturus eſt ad iudicium omnipotens Deus, ibiq́; cauſam ſuam demonſtraturus & iudicaturus, oſtendet quàm iuſtã cauſam habuit, quàm iniuſtam pœnã ſuſtinuit: & in quibus culpã inueniet, diſtrictè iudicabit. Vnde & ſubiunctum eſt: *Memor eſto improperiorum tuorũ, eorum quæ ab inſipiente ſunt tota die.* Inſipiens eſt quidã, non cognouit, aut cognoſcẽs peruerſè viuit. Tales improperant domino Deo & mẽbris eius, modò blaſphemãdo, modò deridendo, modò minando, modò adulãdo. Et taliũ memor erit Deus iudicio, vt iudicet & damnet: non omnium tamen, niſi eorũ tantũ qui in hoc peccato ſunt tota die, id eſt aſſiduè. Eorum enim Deus nõ reminiſcitur, quæ ante finem per pœnitentiam emendantur. Valde autem notandum eſt quod ſubditur: *Ne obliuiſcaris voces inimicorum tuorum.* Voces quidẽ eorum erant illa improperia quæ Deo inferebant. Quare ergo repetit? quia iudex in cauſa vtrunque diligenter debet attẽdere: eum ſcilicet cui improperium infertur, & eum ſimiliter à quo infertur. Nam quia inſipiẽtes illi non homini, ſed ipſi Deo, ipſi creatori ſuo illa improperia intulerunt, magis proculdubio damnandi fuerunt. Rurſus etiam in hoc culpa grauior extitit, quia non ſolùm ab inſipientibus, ſed etiam ab inimicis illata ſunt. Longè enim culpabilius eſt per inimicitiam peccare, quàm per ignorantiam: tamẽ vtrumque peccatum eos obligauit. Valde etiam dignum reprobatione eſt, quod ſubditur: *Superbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper.* Nolunt reſipiſcere, ſed magis ac magis proficiunt in malum.

Luc. 24.
Matt. 16. & 25.
Matth. 3.
Matt. 19.
Luc. 11.
Matth. 25.

TITVLVS PSALMI LXXIIII.

PSALMVS iſte qui ſequitur, hoc modo intitulatur: In finem, ne corrumpas Pſalmus cantici Aſaph. Pſalmus iſte qui eſt nobis cauſa cantici, id eſt ma- Matt. 11 & 23. *gnæ iocunditatis & delectationis (quia humilibus remunerationem beatitudinis æternæ promittit) proponitur Aſaph, id eſt infideli ſynagoga, ad hoc vt tendat in finem, id eſt in Chriſti conformitatem. Proponitur dico Aſaph Chriſto eam ſynagogam exhortante, ne corrũpas te, id eſt ſuperbias. Sicut enim humilitas cuſtos eſt omnium virtutum, ita econtrario ſuperbia corruptio. Materia eſt in hoc pſalmo ipſe Chriſtus, & ea quam hîc exhortatur, ſynagoga. Loquuntur autem modò per ſe, modò in perſona membro-* Matth. 23. *rum, ſuperbos exhortans ad humilitatem. Et hoc facit proponendo eis damnationem quam* Luc. 18. *ſuperbi in futuro ſunt habituri, & exaltationem quam humiles ſunt aſſecuturi. Intentio eſt omnes ad humilitatem inuitare, vt ſic omnipotentis Dei diſtrictum iudicium valeãt euitare. Unde & ſeipſum in exemplum proponit, atque ex voce membrorum ſuorum humilium dicit.*

PSALMVS LXXIIII.

CONFITEBIMVR tibi Deus: confitebimur, & inuocabimus nomen tuũ. Initium bonorum eſt confeſſio peccatorũ. Iuſtus enim in prin- Prou. 18. cipio accuſator eſt ſui. Primùm ergo peccata tua cõfitere Deo. Hæc eſt enim inchoatio iuſtitiæ. Et nõ ſemel, ſed iterum, & quotiens peccaueris, totiens confitere. Verbi repetitio perſeuerantiæ commendatio eſt. Non potes iterum recurrere ad baptiſmum. Si peccaueris, recurre ad confeſſionẽ. Quare cõfitemur Deo, cùm ipſe ſciat peccata noſtra, etiam ſi non confiteamur? Quia confeſſio generat compunctionẽ. Parit humilitatem, quæ grata eſt Deo, per quam reconciliatur homini conuerſo. Sic confitere peccatum, & deinde inuoca Deum. Nam ſi prius inuocaueris, non exaudieris. Quid eſt inuocare, niſi intus vocare? Prius ergo expelle peccatũ, & ſic Deum inuita ad cor tuum. Iam enim dignus eris domini nomen inuocare, atque ipſius opera cæteris prædicare. Vnde & ſubditur: *Narrabimus mirabi-* Ioan. 1. *lia tua.* Quid tam mirabile, quàm quòd creator creatura efficitur, quòd im- 1 Timo. 6. mortalis moritur, quòd mors morte deſtruitur, quod peccator ad gratiam, 1. Cor. 15. damnatus ad gloriam reuocatur? Hæc ſunt mirabilia Dei, quæ non ceſſant Iſa. 3. narrare membra Chriſti. Sed quia deinde futurũ eſt iudicium, iam ipſe dominus loquitur per ſemetipſum. *Cùm accepero tempus, ego iuſtitias iudicabo.* Nondum eſt ipſum tẽpus. Gratias miſericordiæ ſuę, prius prædicat iuſtitias, & ſic iudicat iuſtitiã. Nam ſi antè vellet iudicare quã prædicare, nõ inueniret quẽ Hebr. 13. liberaret. Cũ accepero (inquit) tẽpus. Non potuit tẽpus accipere in eo quod Philip. 2. Ioan. 5. eſt filius Dei, ſed in eo quod eſt filius hominis. Hinc Euãgeliſta ait: Dedit ei poteſtatẽ & iudiciũ facere, quia filius hominis eſt. Modò ergo eſt tẽpus prædicationis. Vnde ait: Narrabo mirabilia tua. Audi narrãtem. Audi prædicãtẽ. Nam ſi contẽpſeris, ipſe iudex minatur tibi iudiciũ, dicẽs: Cũ accepero tẽpus, ego iuſtitias iudicabo. Iuſtitias iudicare, eſt vnicuiq; iuxta merita ſua reddere. Narrabimus (inquit) mirabilia tua. Et hoc quantũ opus ſit, oſtẽditur cũ ſubinfertur: *Liquefacta eſt terra.* Et quid dicis terrã? *omnes* (inquit) *qui habitãt in ea,* id eſt qui ſtudio & volũtate in terrenis perſeuerãt: hoc eſt enim vnuſquiſq;

quod

quod amat. Si terram amas, terra es: ſi Deum amas, ex illis es de quibus ipſe dominus ait: Ego dixi dij eſtis. Terra eſt liquefacta, quando vitiis & concupiſcentiis defluunt terrena corda. Inde dicitur delinquere, tanquam de liquido quodam defluere à ſtabilitate firmamenti virtutis atque iuſtitiæ. Cupiditate enim inferiorum quiſquis peccat: & ſicut roboratur charitate ſuperiorum, ita deficit & quaſi liqueſcit cupiditate inferiorum. Sic ergo terra liquefacta, *Ego* (ait dominus) *confirmaui columnas eius.* Columnas dicit Apoſtolos. Vnde Paulus de coapoſtolis ſuis: Qui videbantur (inquit) columnæ eſſe. Et quid eſſent illæ columnæ niſi ab illo firmarentur? Nam quodā terræ motu & ipſæ nutauerunt, quando dominū occidi viderunt. Sed reſurrexit: mortem non eſſe timendā demonſtrauit: ſpiritu ab alto miſſo corda diſcipulorum inflammauit: & ſic columnas terræ confirmauit. Dicat ergo, Ego cōfirmaui columnas eius. Quibus confirmatis, quia ad prædicandum miſit, rectè adhuc ſubiungit, *Dixi iniquis, Nolite iniquè agere.* Non dixerunt illi, ſed ille. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis. Nec dixit iuſtis, ſed iniquis. Non enim venit vocare iuſtos, ſed peccatores in pœnitentiam. Non eſt, ait, opus ſanis medicus, ſed male habētibus. Lex dicebat, Qui fecerit hoc vel illud, morte moriatur. Ego dixi iniquis, Nolite iniquè agere. Sic & adulteræ dixit: Vade & iam amplius noli peccare. Ergo quos occidit iuſtitia reſeruat gratia: tātum eſt, vt reſipiſcant atque ſe in humilitate proſternant. Ideo adhuc ſubdit: *Et delinquentibus, Nolite exaltare cornu.* Nolite eleuari in ſuperbia. Nolite elatè defendere peccata. Duo in hoc verſu admonet Deus peccatorem. Primò vt recedat à malo: deinde ne ſuperbiat in peccato. Primo, vt de futuro caueat: altero vt de præterito pœniteat. Sequitur alia prohibitio. *Nolite extollere in altum cornu veſtrum,* id eſt nolite vos erigere contra Deum: intantum nolite ſuperbire, vt culpam peccatorum reflectatis in auctorem veſtrum. Non enim defuerunt qui dicerent, Non eſt noſtra culpa ſi peccamus, quoniam tales nos creauit Deus. Si Deus vellet, nullus homo peccaret. Sic duobus modis ſolent iniqui exaltare cornu ſuum: videlicet aut ſeipſos defendendo, aut ipſum Altiſſimum accuſando. Propterea ſubdit: *Nolite loqui aduerſus Deum iniquitatem.* Dicendo, Non iudicat Deus de rebus humanis: non curat quid agatur in terris. Neque hoc, neque illo modo debetis loqui aduerſus Deum iniquitatem ô Iudæi. *Quia neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque à deſertis montibus,* ſubaudis, loquuntur aduerſus Deum iniquitatem. Iam gentes quæ in his tribus mundi partibus habitant, cœperunt de actore ſuo bene & rationabiliter ſentire. Vos ſoli, quibus meridiana plaga ad habitandū cōceſſa fuit, nolite blaſphemare. Vel ita dici poteſt: Iudæi, nolite loqui aduerſus Deum iniquitatem: quod quidem fecerunt qui, Reus eſt mortis, & Crucifige clamauerunt: quia neque ab oriente, neque ab occidente, neque à deſertis montibus (ſubintelligitur) eſt aliquis expers iudicij Dei. *Quoniam Deus Iudex eſt.* Deſertos montes dixit, propter inhabitabilem plagam quæ eſt in Septentrione. Si homo Iudex eſſet, minus fortaſſis timeri potuiſſet. Sed quoniam Deus Iudex eſt, iam nullus cōtra eum loquatur, ſed potius ab omnibus ſeruiatur. Et commendat Deum iudicem, cùm ſubiungit:

Pſal. 81. Ioan. 10. Gal. 2. Mar. 16. Luc. 24. Act. 2. Matth. 28. Mar. 16. Matt. 10. Matt. 9. Luc. 5. Ibidem. Ioan. 8. 2. Timo. 2. Matth. 26. 27.

hunc humiliat, id eſt Iudaicum populum: *& hunc exaltat*, id eſt gentilem: Apoc.5. *quia calix in manu domini.* Quia ſcriptura ſacra in poteſtate domini. Quia ipſe ſolus tenet clauem ſcientiæ. Calix dico, *vini meri plenus mixto* in dominico quippe calice vinum merum, mixtáque & fæx continetur. Et quaſi ex calice ſumunt merum vinum, qui ex ſacro eloquio diuinum capiunt intellectum. Mixtum bibunt, qui quædam putè intelligunt, quædam adhuc minimè diſcernunt. Bibunt fæcem, qui ex eodem capiunt errorem. Iudæi, hæretici, & pagani fæcem bibunt, quorum turbulenta fœtidáque doctrina nunquam ab errore ſeparatur. *Et inclinauit ex hoc*, à Iudaico populo, *in hoc*, gentili. Eliquatus eſt inde intellectus: *Verumtamen fæx eius non eſt exinanita.* Quoniam nec Iudæorum infidelitas, nec hæreticorum error, nec paganorum ſtultitia eſt penitus diminuta. *Bibent omnes peccatores terræ* prius fæcem, deinde mortem. Siue fæx eius non eſt exinanita, quoniam apud Iudæos remanent carnalia ſacramenta. Bibent omnes peccatores terræ, quoniam omnes in terrenis promiſſionibus delectantur. Mirabilis eſt iſte calix, de quo bibent omnes & boni & mali: & in quo ſumunt boni vnde viuant, mali vnde pereant. Tale erat & Verbum patris dominus noſter Ioan.1. Luc.2. Ieſus Chriſtus, de quo ſanctus Symeon perhibet dicens: Ecce hic poſitus eſt in ruinam & reſurrectionem multorum, & in ſignum cui contradicetur. Pſal.7. Sic etiam in ſuperiore pſalmo ipſam ſcripturam vocans arcum, Parauit (inquit) in eo vaſa mortis, id eſt ſententias quæ malè intellectæ mortem propinant multis. Sic de iſto calice quidam viuunt, quidam pereunt. Inter hæc quid ait Chriſtus? *Ego autem annuntiabo in ſeculum.* Quamdiu enim Matth.24 durabit hoc ſeculum, Chriſtus & ſui prædicabunt Euangelium. *Cantabo Deo Iacob* cum gaudio. Laudabo illum, qui ſpecialiter eſt Deus illorum qui ſpiritualiter ſunt Iacob. Deinde prænuntiat iudicium, vbi prædicit malos humiliari, bonos exaltari. Vnde & ſubdit: *Et omnia cornua peccatorum confringam, & exaltabuntur cornua iuſti.* Habent cornua ſua peccatores in hoc ſeculo, ſcilicet imperium, dominationem, honores, diuitias, ipſam quoque quæ præminet ſuperbiam: quibus cornibus tanquam indomiti tauri alios impetunt, alios inferunt & impellunt. Sed omnipotens Deus iudicio ſuo omnia cornua peccatorum confringet, & omnem illorum potentiam & ſuperbiam ad nihilum rediget. Habent etiam iuſti cornua ſua duo teſtamenta, ſiue fidem & charitatem, cæteráſque virtutes, quibus ſe ab inimicis Eccleſiæ defendunt: ipſos etiam valenter impetunt & proſternunt. Quæ mirabilis Deus cùm ad iudicium venerit in gloria ſua, mirificè exaltabit. Colligat ergo ex his verbis, vnuſquiſque qualem ſe debeat exhibere. Caueátque ſicut in titulo præmiſſum eſt, ne ſeipſum corrumpat & pereat, peccatores ſuperbos imitando, & domino reſiſtendo. Sed potius humiles, iuſtos ſtudeat imitari: quatinus in futuro regno mereatur à domino exaltari. Hæc eſt quippe intentio & vtilitas pſalmi.

TITV

TITVLVS PSALMI LXXV.

TITVLI pſalmorum manifeſtant ſenſus eorum: propterea iſte pſalmus intitulatur ſic: In finem in laudibus, pſalmus Aſaph, Canticũ ad Aſſyrios. Pſalmus iſte proponitur Aſaph, id eſt, fideli ſynagogæ, vt non ex triſtitia aut ex 2.Corint.9. *neceſſitate, ſed in laudibus & in exultatione perſeueret vſque in finem vitæ ſuæ. Qui pſalmus eſt canticum ſynagogæ, id eſt, cauſa cantici & iocunditatis: quia in principio dicit eam eſſe Iudæam & Iſraël ex Sion. Qui pſalmus non tantùm propoſitus eſt Aſaph, ſed etiam ad Aſſyrios, id eſt, ad omnes rectè viuentes. Aſſyrius enim interpretatur dirigens. Materia pſalmi huius eſt ſynagoga. Intentio eſt, omnes fideles qui ſe Deo vouerunt, tam Iudæos quàm gentes exhortari: quatinus in voto perſeuerent, vt ſeipſos quos hîc Deo vouerunt, in futuro reddant. In prima parte dicitur Deus notus eſſe in ſanctis, & quòd habitet in ipſis, & quòd ibi cuncta confringat arma diabolica. In ſecunda parte (qua dicitur: Dormierunt ſomnum ſuum,) duritia reproborum atque terribile Dei iudicium commendatur. Vnde in fine exhortatur, vt ſua vota perſoluat quiſque, ne à terribili rege puniatur. Ait ergo.*

PSALMVS LXXV.

NOTVS in Iudæa Deus, in Iſraël magnum nomen eius. Fuit aliquãdo vt gens iſta ſola, ſcilicet Iudæa, verum Deum agnoſceret atque adoraret, & cæteræ gentes idola colerent, & Deum cæli penitus ignorarent. Sed per ipſius gratiam prædicatus eſt gentibus: & 1.Timot.3. nomen ſuum quod tantummodo notum erat in Iudæa, iam admirabile factum eſt in vniuerſa terra. Actu.13. Pſal.8. Nec iam glorientur Iudæi, quia ſi apud eos magnum nomen domini dicitur, apud nos etiam admirabile prædicatur. Sed quoniam illa gens à cognitione Dei errando cecidit, & magnum nomen domini blaſphemauit: iam quod in Iudæa & Iſraël notus & magnus dicitur, neceſſe eſt vt tãtummodo ſpiritualiter intelligatur. Iudæa quippe confeſſio interpretatur: Iſraël verò vir videns Deum. Bene igitur notus in Iudæa Deus dicitur, quia ex confeſſione peccati habetur notitia Dei. Apertè etiam Iudæa ante Iſraël eſt memorata, quia per confeſſionem ad omnipotentis Dei peruenitur viſionem. Neque quia dictum eſt, In Iſraël magnum nomen eius: ſic accipiendum eſt, vt alibi maior, alibi minor ſit Deus: ſed ibi profectò magnum nomen Dei dicitur, vbi pro ſuæ maieſtatis magnitudine nominatur. Sic etiam in oratione petimus, Sãctificetur nomen tuum. Matth.6. Quod non ſic petitur, quaſi non ſit nomen ſanctum Dei: ſed vt ſanctum habeatur ab hominibus, id eſt, ita illis innoteſcat Deus, vt non exiſtimẽt aliquid ſanctius, quod magis offendere timeant. Dixit nobis vbi ſit notus, vbi ſit magnus. Dicat nobis etiam vbi habitet Deus. *Factus eſt* (inquit) *in pace locus eius, & habitatio eius in Sion.* Quamdiu non confiteris peccata, quodammodo tixaris cum Deo. Sed confitendo incipis pacem habere cum eo, & ita fit ei Eccleſ.17. locus in corde tuo. In pace perfectio eſt, vbi nihil repugnat. Pacifici autem in ſemetipſis ſunt, qui omnes motus animi ſui componunt & ſubiiciunt rationi, carnaléſque concupiſcentias habent edomitas. In quibus ita ſunt

ordinata omnia, vt id quod eſt in homine præcipuum, id eſt, ratio, imperet cæteris non reluctantibus & ſubiiciatur potiori, id eſt, Deo.
Luc. 2. Hæc eſt pax quæ datur in terra hominibus bonæ voluntatis. Hæc eſt
Ioan. 12. vita conſummata, perfectique ſapientis. De huiuſmodi regno pacatiſſimo atque ordinatiſſimo princeps ſeculi huius foras mittitur, qui peruerſis inordinatiſque dominatur. Sion verò interpretatur ſpeculatio. Ipſa eſt Eccleſia, quæ in altitudine moratur diuinæ contemplationis, poſtmodum fruitura beatitudine ipſius apertæ viſionis. In iſta Sion eſt habitatio eius,
Ezech. 43. ſicut ipſe dicit: Et inhabitabo, & inambulabo in eis. *Ibi confregit potentias* (ſcilicet) *arcum, ſcutum, & gladium, & bellum*. In Sion vel in pace confregit quicquid pro magno habebant, vnde ſe temporaliter protegebant, & bellum quod aduerſus Deum defendendo peccata ſua gerebant. Eſt etiam arcus deceptionis in hæreticis, ſcutum duritiæ in incredulis, gladius in tyrannis, bellum in vitiis. Hæc ſunt diabolicæ potentiæ, quas omnipotens Deus deſtruit & confringit in pacifico corde. Deinde conuertit ſe ad ipſum Deum, quaſi dicens: Tu domine qui confringis tantas potentias, hoc ordine facis. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis*. Verè tu & non alius. Magno pondere dictum eſt, Tu: vt videlicet nullum alium intelligas illuminatorem, niſi ſolum Deum. Homo prædicat, Deus illuminat. Nec exterius ſermo proficit prædicantis, niſi interius gratia operetur illuminantis. Et qui ſunt iſti montes æterni, niſi prædicatores ſancti? Montes propter altitudinem iuſtitiæ, æterni, quia ſemper cum domino manſuri. Iſtos montes prius illuminauit æternus ſol, vt per eos poſtmodum terram ſuam illuminaret, id eſt, Eccleſiam: & hoc mirabiliter, quia ſpiritualiter. Vel mirabiliter, id eſt,
Marc. 16. cum ſignis & prodigiis, ſicut ſcriptum eſt: Illi autem profecti prædicauerunt vbique, domino cooperante & ſermonem confirmante, ſequentibus ſignis. Quibus prædicantibus, *Turbati ſunt omnes inſipientes corde*. Prædicata eſt veritas. Dicta eſt æterna vita, quæ non eſt de iſta terra. Contempſerunt homines vitam præſentem: amauerunt futuram. Illuminaſti per illuminatos montes. Inſipientes autem conturbati ſunt. Inde illa perſecutio martyrum. Inde ſtrepitus hæreticorum. Inde diſſentio carnalium. Inde inimici Eccleſiæ. Adhuc dum prædicat ſapiens, turbatur inſipiens. Ille vult corrige-
Prouer. 9. re, iſte indignatur & iraſcitur. Corripe (inquit) ſtultum, & odibit te. Corripe ſapientem, & amabit te. Quid fecerunt turbati illi? *Dormierunt ſomnum ſuum*. Amauerunt præſentia, & dormierunt, id eſt, delectati ſunt ipſis præſentibus. Somnus eorum eſt vita præſens. Ibi dormierunt, ibi delectando quieuerunt. Et ſic illis facta ſunt iſta præſentia delitioſa. Quomodo qui videt per ſomnium inueniſſe ſe theſaurum: ſomnium fecit illum diuitem, euigilatio fecit pauperem. Tranſiit ſomnus iſte, tranſiit vita iſta. *Et nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis*. Quia nihil poſuerunt in manibus Chriſti. Tales ſunt terrenæ diuitiæ. Talis eſt ſomnus præſentis vitæ. In præſenti florent & delectantur, in præſenti aliquid promittunt: ſed in fine ad nihilum tendunt. Deinde commendat duritiam cordis eorum, quia cum terrena diliguntur, cor à ſupernis induratur. Vnde & ſubditur: *Ab increpatione*

crepatione tua, Deus Iacob, dormitauerunt omnes qui aſcenderunt equos. Intantum ſopiti ſunt in terrenis, vt miras omnipotentis Dei increpationes non audirent. Non vigilauerunt in corde, quia de increpatione durum cor habuernnt. Duritia enim cordis obdormitio eſt. Ecce ipſe Deus Iacob, non recens Deus, ſed qui tanta mirabilia fecit in domo Iacob: ipſe nunc increpat peccatores, intonat iras ſuas, ſonat euangelica tuba, minatur iudicium, minatur æternales pœnas. Inter tanta tonitrua adhuc dormiunt ſuperbi, adhuc vitam veterem nolunt damnare, neque in nouam vigilare. Quare hoc, niſi quia aſcenderunr eqnos, id eſt, extulerunt ſe in ſuperbia, in honoribus, in poteſtatibus, in incerto diuitiarum? Tales ſunt equi eorum, quibus tanquam indomitis in æternum feruntur ſupplicinm. Et bene ait, Dormitauerunt: quia hîc incipinnt dormire. Nam perpetnus eorum ſomnus erit in æterna morte. Sine ab increpatione tua, qua dicturus es: Ite in ignem æternum: *Matth. 25.* incipient dormire, id eſt, ire in æternum ſomnum mortis, illi qui aſcenderunt eqnos, id eſt, qui fuerunr ſuperbi. Qui hîc modò dormiunt in diuitiis, ibi poſtmodum ſepelientur in tormentis. *Tu* Deus qui hoc facies, *terribilis es*, Id eſt, terribilis apparebis: *& quis reſiſtet tibi?* in tanto tuo terrore quis homo poterit contraire? Nec tunc ibi primùm incipies iraſci. *Ex tunc*, cùm aſcenderunt equos, *ira tua* fuit in eis. Iraſcebaris tunc & minabaris: increpabas, quia conuerti deſiderabas. Et quia iratum contempſerunt, poſtmodnm terribilem innenturi ſunt. Vnde & ſubditur: *De cælo auditum feciſti iudicium.* Nullam habent excuſationem. Nam andiri antè feciſti iudicinm tunm, etiam de cælo fuit eis prænuntiatum. Cæli enarrant gloriam Dei. Cæli pronuntiant iudicium Dei. *Pſal. 18.* Vel de cælo deſcenſurus es, vt audiri facias iudicium tuum. *Acto. 1.* Sic enim teſtatur Euangelium: Tunc videbunt filinm hominis *Matth. 24.* deſcendentem in nubibus, cum poteſtate magna & maieſtate. *Luc. 21.* Nam virtutes cælorum mouebuntur. Tunc fiet quod ſubiunctum eſt. *Terra tremuit & quieuit.*. Terrena conſcientia, quæ modò ſe turbat & laborat, tunc tremere habet & quieſcere. Iam non inueniet quæ faciat mala: ſed multa ſentiet vnde contremiſcat tormenta. Hinc erunt accuſantia peccata, inde terrens iuſtitia, ſubtus patens horridum chaos inferni, deſuper iratus iudex: intus vrens conſcientia, foris ardens mundus. *1. Pet. 4.* Iuſtus vix ſaluabitur, peccator vbi parebit? *Cum exurgeret in iudicium Deus, vt ſaluos faceret omnes manſuetos terræ.* Non eos qui aſcenderunt equos, ſed omnes qui in hac terra propter Deum fuerunt manſueti, ſimplices, patientes, in iudicio ſuo ſaluos faciet Deus. Hoc ipſa veritas in Euangelio teſtatur, dicens: Beati mites, quoniam ipſi hæreditate poſſidebunt terram. *Matth. 5.* Mites ſunt, qni cedunt improbitatibus, & non reſiſtnnt in malo, ſed vincunt in bono malum. Ipſi hæreditabnnt illam terram, de qua alibi dicitur: Portio mea Deus in terra viuentium. *Pſal. 141.* Ipſa eſt vtique requies & vita ſanctorum, qnoniam manſueti fuerunt, quoniam bonam & humilem confeſſionem habuerunt: propterea in domino gaudebunt. Hoc eſt quod ſubiungit: *Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi: & reliquiæ cogitationis diem feſtum agent tibi.* Primùm quippe quando homo conuertitur ad Deum, & recogitat omnia mala quæ fecit, quæ locutus eſt,

tus eſt, quæ cogitauit, atque ea per confeſſionem humiliter aperit: habet confuſionem, habet triſtitiam, & compunctionem. Sed deinde poſt actam pœnitentiam, poſt conſecutam à Deo remiſsionem & gratiam, cùm incipit recogitare quæ cogitauit, & penſare de quantis ſordibus & vitiis & peccatis pius dominus eum liberauerit, quanta inſuper ei bona ſpiritualia contulerit: incipit intra ſe gaudere, diuinæ bonitati gratias agere: ſicque gaudens in ſeipſum domino diem feſtum agit Deo. Prima ergo cogitatio confeſsionem habet & receſsionem à veteri vita. Reliquiæ cogitationum celebrant Deo ſolennia, ſi liberatus à peccato meminerit quod fuerit, nec excidat à memoria qui ſanauit. Deinde poſtquàm oſtendit qualiter propter ſuperbiam & mundi delectationem damnentur reprobi, & quomodo per humilitatem & bonam confeſsionem ſaluentur manſueti: ſequitur vtilis admonitio omnibus, cùm dicitur: *Vouete, & reddite domino Deo veſtro: omnes qui in circuitu eius affertis munera.* Iuſtum eſt quidem & vtile nobis, ne ſimiliter pereamus cum reprobis, ſed potius ſaluemur cum iuſtis, vt terribilem Deum quibus poſſumus votis & muneribus placare ſtudeamus. Vouere autem noſtri arbitrij eſt: ſed perſoluere non eſt noſtrarum virium, ſed gratiæ Dei. Nec tamen propter hoc debemus diffidere, quia ſi incipiamus quod noſtrum eſt, dabit vires ille qui iuſsit vt voueremus, & ſupplebit quod ſuum
1. Timot. 6. eſt. Sed cùm incircumſcriptum lumen ſit Deus, & maieſtate ſua omnia im-
Ierem. 23. pleat, cuncta contineat, quomodo omnes eſſe poſſunt in circuitu eius? Sed
Rom. 11. Ioan. 14. Deus eſt veritas, & ipſa omnibus communis eſt, nec mea, nec tua, nec iſtius,
Rom. 10. Iohel. 2. aut illius. Non eſt (inquit Paulus) diſtinctio Iudæi, Græci, aut barbari: ſed quicunque inuocauerit nomen domini, ſaluus erit. Quia ergo omnibus communis eſt veritas, ideo media, vt in circuitu eius ſint omnes qui diligunt veritatem. Qui ſic de Deo intelligunt, eiuſq; vt dignum eſt, ſeruituti ſeipſos ſubiiciunt, in circuitu eius munera offerunt. Et ſciendum quòd votum aliud eſt commune, aliud ſingulare. Credere in Deum, ſperare in illo vitam æternam, ipſum diligere & ſecundum Deum viuere, omnibus communis eſt modus. Non ſuperbire, non occidere hominem, non odire fratrem, non violare in ſe templum Dei præcipitur omnibus. Hoc totum omnes communiter vouere & reddere debemus. Sunt etiam vota propria ſingulorum, cùm alius vouet Deo ieiunium, alius caſtitatem, alius virginitatem, alius relinquere omnia & ire in communem vitam. Voueant ergo om-
Matth. 19. nes votum domino, aut hoc, aut illud, ſicut diuina gratia vnicuique donauerit: & ſic in circuitu eius omnes offerant munera. Cui? *Terribili & ei qui aufert ſpiritum principum.* Quia pſalmus ſynagogæ, id eſt, carnali populo loquitur: rectè illis Deus terribilis commendatur, vt qui adhuc dominum tanquam pium, tanquam clementem neſciunt amare, audientes terribilem vel diſcant formidare. Et notandum quòd non ait, Qui aufert ſpiritum hominum, ſed ipſorum etiam principum: vt intelligatur Deus princeps eſſe ſuper
Apoc. 1. & 19. principes, poteſtas ſuper poteſtates: tanquam rex regum & dominus dominantium. Rectè ergo ſubditur: *Terribili apud reges terræ.* Nec dicit, qui aufert
Matth. 10. vitam, quod vtiq; & illi faciunt qui occidunt corpus, ſed & ipſum ſpiritum

auferre

auferre dicitur: vt tãto magis ille timeatur, qui poteſtatem habet & corpus & animam perdere in gehennam. Vel quia ſpiritus principum eſt ſpiritus ſuperbiæ, poteſt ita legi, Qui aufert ſpiritum principum, id eſt, audaciam ſuperborum. Eſt & alius intellectus quare in hoc loco terribilis dicatur Deus. Sancti etenim & perfecti viri vt mirabilem Deum in iudicio ſuo placatum inueniant, ſemper hîc apud ſe terribilem penſant ſuaſque culpas diſtrictè iudicãt: quatinus in illo diſtricto iudicio iniudicabiles fiant. Dicatur ergo rectè, Terribili apud reges terræ ſunt, qui carnem ſuam ſpiritualiter regunt. Rex terræ erat Paulus, cùm diceret: Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo: ne fortè aliis prædicans ipſe reprobus efficiar. Eſto rex terræ, & erit tibi terribilis Deus. *Ibidem.* *1.Corint.9.*

* *
*

FINIS.

LECTORI.

Hæc ſunt igitur, candide Lector, quæ de Ruffini Commentariis in Pſalmos, è tenebris eruta, modò in lucem proferimus. Quod ſi quis operis reliquum inuenire potuerit, id auibus bonis fœlicique ſucceſſu in lucem edat. Id enim & nobis gratum, & reipublicæ vtile futurum eſſe ſibi perſuadeat. VALE.

657747

Digitized by Goog